KODEX
NAPOLEONA.

CODE
NAPOLÉON.

CODEX
NAPOLEONIS.

---

w WARSZAWIE
W DRUKARNI RZĄDOWEY ROKU 1813.

Zbiory specjalne

K-98/41

UNIWERSYTET WARSZAWSKI BIBLIOTEKA

20556

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA
im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku
FUW0282948

ZBIOR PODZIAŁOW w KODEXIE.

TYTUŁ WSTĘPNY.

		Art.
	O ogłaszaniu, skutkach, i stósowaniu praw w powszechności	1

XIĘGA PIERWSZA.

		Art.
Tyt. I.	O używaniu i utracie praw cywilnych.	
—	O używaniu praw cywilnych	7
—	O utracie praw cywilnych.	
—	O utracie praw cywilnych, przez utratę stanu Francuza	17
—	O utracie praw cywilnych przez skutek kar sądowych	22
Tyt. II.	O aktach stanu cywilnego.	
—	Urządzenia ogólne	34
—	O aktach urodzenia	55
—	O aktach małżeństwa	63
—	O aktach śmierci	77
—	O aktach stanu cywilnego woyskowych za granicą Państwa	88
—	O sprostowaniu aktów stanu cywilnego	99
Tyt. III.	O zamieszkaniu	102
Tyt. IV.	O nieprzytomnych.	
—	O domniemaniu nieprzytomności	112
—	O uznaniu nieprzytomności	115
Tyt. IV.	O skutkach nieprzytomności, co do maiątku, który nieprzytomny posiadał w dzień zniknienia swoiego	120
—	O skutkach nieprzytomności co do praw przypadkowych, mogących służyć nieprzytomnemu	135
—	O skutkach nieprzytomności co do małżeństwa	139
—	O dozorze nad małoletniemi dziećmi oyca, który zniknął	141
Tyt. V.	O małżeństwie.	
—	O warunkach potrzebnych do możności zawarcia małżeństwa	144
—	O formalnościach ściągaiących się do obchodu małżeństwa	165
—	O tamowaniach małżeństwa	172
—	O żądaniach nieważności małżeństwa	180
—	O obowiązkach z małżeństwa wynikaiących	203
—	O wzaiemnych prawach i powinnościach małżonków	212
—	O rozwiązaniu małżeństwa	227
—	O powtórnych małżeństwach	228

Zbiory specjalne

K-98/41

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA
im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku
FUW0282948

ZBIOR PODZIAŁOW w KODEXIE.

TYTUŁ WSTĘPNY.

		Art.
	O ogłaszaniu, skutkach, i stósowaniu praw w powszechności	1

XIĘGA PIERWSZA.

		Art.
Tyt. I.	O używaniu i utracie praw cywilnych.	
—	O używaniu praw cywilnych	7
—	O utracie praw cywilnych.	
—	O utracie praw cywilnych, przez utratę stanu Francuza	17
—	O utracie praw cywilnych przez skutek kar sądowych	22
Tyt. II.	O aktach stanu cywilnego.	
—	Urządzenia ogólne	34
—	O aktach urodzenia	55
—	O aktach małżeństwa	63
—	O aktach śmierci	77
—	O aktach stanu cywilnego woyskowych za granicą Państwa	88
—	O sprostowaniu aktów stanu cywilnego	99
Tyt. III.	O zamieszkaniu	102
Tyt. IV.	O nieprzytomnych.	
—	O domniemaniu nieprzytomności	112
—	O uznaniu nieprzytomności	115
Tyt. IV.	O skutkach nieprzytomności, co do maiątku, który nieprzytomny posiadał w dzień zniknienia swoiego	120
—	O skutkach nieprzytomności co do praw przypadkowych, mogących służyć nieprzytomnemu	135
—	O skutkach nieprzytomności co do małżeństwa	139
—	O dozorze nad małoletniemi dziećmi oyca, który zniknął	141
Tyt. V.	O małżeństwie.	
—	O warunkach potrzebnych do możności zawarcia małżeństwa	144
—	O formalnościach ściągaiących się do obchodu małżeństwa	165
—	O tamowaniach małżeństwa	172
—	O żądaniach nieważności małżeństwa	180
—	O obowiązkach z małżeństwa wynikaiących	203
—	O wzaiemnych prawach i powinnościach małżonków	212
—	O rozwiązaniu małżeństwa	227
—	O powtórnych małżeństwach	228

		Art.
Tyt. VI.	O rozwodzie.	
—	O przyczynach rozwodu	229
—	O rozwodzie z przyczyny oznaczoney	
—	O formach rozwodu z przyczyny oznaczoney	234
—	O środkach tymczasowych iakie mogą bydź użyte z powodu żądania rozwodu dla oznaczoney przyczyny	267
—	O rozwodzie ze wzaiemnego zezwolenia	275
—	O skutkach rozwodu	295
—	O rozdziale co do osób	306
Tyt. VII.	O oycostwie i synostwie, czyli o wywodzie rodu.	
—	O synostwie dzieci prawych, albo urodzonych w czasie małżeństwa	312
—	O dowodach synostwa prawych dzieci	319
—	O dzieciach naturalnych.	
—	O uprawnieniu dzieci naturalnych	321
—	O uznaniu dzieci naturalnych	334
Tyt. VIII.	O przysposobieniu i opiece dobroczynnéy.	
—	O przysposobieniu.	
—	O przysposobieniu i iego skutkach	343
—	O formach przysposobienia	353
—	O opiece dobroczynnéy	361
Tyt. IX.	O władzy oycowskiéy	371
Tyt. X.	O małoletności, opiece i usamowolnieniu.	
—	O małoletności	388
—	O opiece.	
—	O opiece oyca i matki	389
—	O opiece powierzoney przez oyca, albo matkę	397
—	O opiece wstępnych	402
Tyt. X.	O opiece powierzoney przez radę familii	405
—	O opiekunie przydanym	420
—	O przyczynach uwalniaiących od opieki	427
—	O niezdatności wyłączeniach od opieki i złożeniu	442
—	O zarządzaniu opiekuna	450
—	O rachunkach z opieki	469
—	O usamowolnieniu	476
Tyt. XI.	O pełnoletności, pozbawieniu własney woli, i doradzcy sądowym.	
—	O pełnoletności	488
—	O pozbawieniu własney woli, czyli bezwłasnowolności	489
—	O doradzcy sądowym	513

XIĘGA DRUGA.

O dobrach, i o rożnych ograniczeniach własności.

		Art.
Tyt. I.	O różności dóbr	516
—	O nieruchomościach	517
—	O ruchomościach	527
—	O dobrach, co do ich stosunków z temi, którzy ie posiadaią	537
Tyt. II.	O własności	544
—	O prawie przybycia z przychodów rzeczy	547
—	O prawie przybycia z tego, co się przyłącza, i wciela do rzeczy	551
—	O prawie przybycia, co do rzeczy nieruchomych	552
—	O prawie przybycia, co do rzeczy ruchomych	565
Tyt. III.	O używaniu przychodów, o używaniu i o mieszkaniu	

		Art.
Tyt. III.	O używaniu przychodów	578
—	O prawach używaiącego przychodów	582
—	O obowiązkach używaiącego przychodów	600
—	Jakim sposobem ustaie używanie przychodów	617
—	O używaniu i mieszkaniu	625
Tyt. IV.	O służebnościach, albo służbach gruntowych	637
—	O służebnościach, które pochodzą z położenia mieysc	640
—	O służebnościach prawem ustanowionych	649
—	O środkowym murze i rowie	653
—	O odległości i dziełach pośrednich wymaganych do pewnych budowli	674
—	O widokach na własność sąsiada	675
—	O ściekach z dachów	681
—	O prawie przechodu	682
—	O służebnościach ustanowionych przez czyn człowieka.	
—	O różnych gatunkach służebności, które mogą bydź ustanowione na dobrach	686
—	Jak się ustanawiaią służebności	690
—	O prawach właściciela gruntu, któremu należy się służebność	697
—	Jakim sposobem służebności ustaią	703

XIĘGA TRZECIA.

O różnych sposobach, przez które nabywa się własność. Urządzenia ogólne 711

		Art.
Tyt. I.	O spadkach.	
—	O otworzeniu spadków i przeniesieniu posiadania ich na dziedziców	718
—	O przymiotach potrzebnych do obięcia spadku	725
—	O różnych porządkach spadku Urządzenia ogólne	731
—	O zastępstwie	739
—	O spadkach idących dla zstępnych	745
—	O spadkach idących na wstępnych	746
—	O spadkach krewnych pobocznych	750
—	O spadkach nieporządkowych.	
—	O prawach dzieci naturalnych, na dobrach oyca ich, lub matki, i o spadku po dzieciach naturalnych umarłych bez potomstwa	756
—	O prawach pozostałego przy życiu współmałżonka i narodu	767
—	O przyięciu i zrzeczeniu się spadków.	
—	O przyięciu	774
—	O zrzeczeniu się spadków	784
—	O dobrodzieystwie inwentarza, o skutkach iego, i o obowiązkach dziedzica maiącego takie dobrodzieystwo	793
—	O spadkach bezdziedzicznych	811
—	O podziale i powrotach.	
—	O sprawie o podział i iéy formie	815
—	O powrotach	843
—	O płaceniu długów	870
—	O skutkach podziału, i o rękoymi części w działach	883
—	O zerwaniu działów	887
Tyt. II.	O darowiznach między żyiącemi, i testamentach.	
—	Urządzenia ogólne	893
—	O zdolności rozporządzania, albo przyymowania darowizn między żyiącemi, lub przez testament	901
—	O części dóbr rozrządzalnéy, i o zmnieyszaniu.	

		Art.
Tyt. II.	O części dóbr rozrządzalnéy	913
—	O zmnieyszaniu darowizn i zapisów	920
—	O darowiznach między żyiącemi.	
—	O formie darowizn między żyiącemi	931
—	O wyiątkach od prawidła nieodwołalności darowizn między żyiącemi . . .	953
—	O rozporządzeniach testamentowych.	
—	O prawidłach ogólnych, co do formy testamentów .	967
—	O szczególnych prawidłach, co do formy pewnych testamentów	981
—	O ustanowieniu dziedzica, i o zapisach testamentowych w ogólności	1002
—	O testamentowych zapisach ogólnych	1003
—	O testamentowym zapisie pod tytułem ogólnym . .	1010
—	O tastamentowych zapisach szczególnych . . .	1014
—	O wykonywaczach testamentowych	1025
—	O odwołaniu testamentów, i ich upadku . . .	1033
—	O rozporządzeniach pozwolonych dla wnucząt daruiącego, lub testatora, albo dzieci od braci iego i siostr .	1048
—	O podziałach uczynionych przez oyca, matkę, albo innych wstępnych między ich zstępnemi . . .	1075
—	O darowiznach uczynionych przez kontrakt małżeński, małżonkom i dzieciom spodziewanym z małżeństwa .	1081
—	O rozporządzeniach między małżonkami, bądź przez kontrakt małżeństwa, bądź w czasie małżeństwa .	1091
Tyt. III.	O kontraktach albo zobowiązaniach umownych w ogólności.	
Tyt. III.	Rozporządzenia poprzednicze	1101
—	O istotnych warunkach do ważności umów . . .	1108
—	O zezwoleniu . . .	1109
—	O zdatności stron kontraktuiących	1123
—	O przedmiocie i rzeczy kontraktów	1126
—	O przyczynie . . .	1131
—	O skutkach zobowiązań.	
—	Urządzenia ogólne . .	1134
—	O zobowiązaniu dania . .	1136
—	O zobowiązaniu czynienia, lub nieczynienia . .	1142
—	O szkodch i straconych zyskach wynikaiących z niewykonania zobowiązań .	1146
—	O tłumaczeniu umów .	1156
—	O skutku umów względem trzecich osób . . .	1165
—	O różnych gatunkach zobowiązań.	
—	O zobowiązaniach warunkowych.	
—	O warunku w ogólności, i różnych iego gatunkach .	1168
—	O warunku zawieszaiącym .	1181
—	O warunku rozwiązuiącym .	1183
—	O obowiązkach do wyznaczonéy granicy czasu .	1185
—	O zobowiązaniach na przemian idących . . .	1189
—	O zobowiązaniach solidarnych	
—	O solidarności między wierzycielami	1197
—	O solidarności ze strony dłużników	1200
—	O zobowiązaniach podzielnych i niepodzielnych .	1217
—	O skutkach zobowiązania podzielnego	1220
—	O skutkach zobowiązania niepodzielnego . . .	1222
—	O zobowiązaniach z zastrzeżeniem kary .	1226
—	O ustaniu zobowiązań . .	1234
—	O zapłaceniu w ogólności .	1235
—	O zapłaceniu z wstąpieniem	

		Art.
	trzeciego w prawa wierzyciela	1249
Tyt. III.	O zarachowaniu zapłaty .	1253
—	O ofiarowaniu zapłaty, i o zaznaczeniu . . .	1257
—	O odstąpieniu dóbr . .	1265
—	O odnowieniu . . .	1271
—	O darowaniu długu . .	1282
—	O potrąceniu . . .	1289
—	O pomieszaniu . . .	1300
—	O utracie należącéy się rzeczy	1302
—	O sprawie o nieważność, lub rozwiązanie umów . .	1304
—	O dowodzie zobowiązań i wypłaty	1315
—	O dowodzie piśmiennym.	
—	O tytule urzędowym . .	1317
—	O aktach z podpisem prywatnym	1322
—	O karbach	1333
—	O kopiiach tytułów . .	1334
—	O aktach przyznania i potwierdzenia . . .	1337
—	O dowodzie ze świadectw .	1341
—	O domniemaniach . .	1349
—	O domniemaniach ustanowionych przez prawo . .	1350
—	O domniemaniach, które nie są ustanowione przez prawo	1353
—	O zeznaniu strony . .	1354
—	O przysiędze . . .	1357
—	O przysiędze stanowczéy .	1358
—	O przysiędze wyznaczonéy z urzędu	1366
Tyt. IV.	O obowiązkach, które wynikaią bez umowy . .	1370
—	O iako-kontraktach . .	1371
—	O występkach i iako-występkach	1382
Tyt. V.	O kontrakcie małżeńskim, i o prawach wzaiemnych między małżonkami.	
	Urządzenia ogólne . .	1387
—	O rządzie wspólności . .	1399
—	O wspólności prawnéy . .	1400
Tyt. V.	O tym, co składa wspólność czynnie i biernie.	
—	O tym, co składa czynność we wspólności . . .	1401
—	O tym, co składa bierność we wspólności, i o sprawach, iakie wypływaią przeciw wspólności . .	1409
—	O zarządzaniu wspólnością, i o skutku aktów iednego, lub drugiego małżonka tyczących się społeczeństwa małżeńskiego . .	1421
—	O rozwiązaniu wspólności, i niektórych iego skutkach .	1441
—	O przyięciu wspólności zrzeczeniu się, które czynione bydź może z warunkami ściągaiącemi się do tego .	1453
—	O podziale wspólności po iéy przyięciu	1467
—	O podziale tego, co iest czynném	1468
—	O tym, co iest bierne we wspólności, i o składce na długi	1482
—	O zrzeczeniu się wspólności i iego skutkach . . .	1492
—	O wspólności umowney, i o umowach, które mogą ograniczyć, lub wyłączyć nawet wspólność prawną .	1497
—	O wspólności tyczącéy się nabycia	1498
—	O zastrzeżeniu, które wyłącza ze wspólności ruchomość w całości, lub w części	1500
—	O zastrzeżeniu przemiany nieruchomości w ruchomość .	1505
—	O zastrzeżeniu oddziału długów	1510
—	O możności żony wzięcia nazad wniosku swego wolnego i oswobodzonego .	1514
—	O umówionym szczególnym względzie . . .	1515
—	O zastrzeżeniach, przez iakie	

		Art.
	naznacza się każdemu z małżonków część nierówna we wspólności	1520
Tyt. V.	O wspólności pod tytułem ogólnym	1526
—	O umowach wyłączaiących wspólność	1529
—	O zastrzeżeniu wyrażaiącym, że małżonkowie biorą się bez wspólności	1530
—	O zastrzeżeniu rozdziału co do dóbr	1536
—	O rządzie posagowym	1540
—	O postanowieniu posagu	1542
—	O prawach męża na dobrach posagowych, i o niemożności alienowania dóbr posagowych	1549
—	O powróceniu posagu	1564
—	O dobrach nieposagowych	1574
Tyt. VI.	O przedaży.	
—	O naturze i formie przedaży	1582
—	Kto może kupować, lub przedawać	1594
—	O rzeczach, które mogą bydź przedane	1602
—	O obowiązkach przedawcy	1602
—	O wydaniu	1604
—	O rękoymi	1625
—	O rękoymi w przypadkach pokonania prawem	1626
—	O rękoymi wad w rzeczy przedanéy	1641
—	O obowiązkach kupuiącego	1650
—	O nieważności i rozwiązaniu przedaży	1658
—	O możności odkupu	1659
—	O rozwiązaniu przedaży z przyczyny pokrzywdzenia	1674
—	O licytacyi	1686
—	O przenoszeniu wierzytelności i innych praw niezmysłowych	1689
Tyt. VII.	O zamianie	1702
Tyt. VIII.	O kontrakcie naymu	1708
Tyt. VIII.	O naymie rzeczy	1713
—	O prawidłach wspólnych naymom domów i dóbr wieyskich	1714
—	O prawidłach szczególnych naymu domów i sprzętów	1752
—	O prawidłach szczególnych kontraktom dzierżawy	1763
—	O naymie robot i przemysłu	1779
—	O naięciu służących i robotników	1780
—	O przewożących ziemią i wodą	1782
—	O naymach na ogół	1787
—	O naymie w pakt	1800
—	O pakcie prostym	1804
—	O pakcie na połowę	1818
—	O pakcie danym dzierżawcy	1821
—	O pakcie danym koloniście częściowemu	1827
—	O kontrakcie nie właściwie zwanym pakt	1831
Tyt. IX.	O kontrakcie wspólki	1832
—	O różnych gatunkach wspólki	1835
—	O wspólkach ogólnych	1836
—	O wspólce szczególnéy	1841
—	O obowiązkach stowarzyszonych między sobą	1845
—	O obowiązkach stowarzyszonych względem trzeciego	1862
—	O różnych sposobach, przez iakie kończy się spólka	1865
Tyt. X.	O pożyczce	1874
—	O naturze pożyczki użyczenia, czyli wygodzenia	1875
—	O obowiązkach biorącego w pożyczkę	1880
—	O obowiązkach pożyczaiącego komu	1888
—	O naturze pożyczki do strawienia	1892
—	O obowiązkach daiącego w pożyczkę	1898
—	O obowiązkach biorącego w pożyczkę	1902

		Art.
Tyt. X.	O pożyczce na procent, czyli na stowe	1905
Tyt. XI.	O składzie i zatrzymaniu urzędowém.	
—	O składzie w ogólności, i różnych iego gatunkach	1915
—	O naturze i istocie kontraktu składu	1917
—	O składzie dobrowolnym	1921
—	O obowiązkach skład przyymuiącego	1927
—	O obowiązkach osoby, która skład uczyniła	1947
—	O składzie koniecznym	1949
—	O różnych gatunkach zatrzymania urzędowego	1955
—	O zatrzymaniu umowném	1956
—	O zatrzymaniu czyli składzie sądowym	1961
Tyt. XII.	O kontraktach losowych	1964
—	O grze i zakładzie	1965
—	O kontrakcie wypłaty dożywotniéy.	
—	O warunkach potrzebnych do ważności tego kontraktu	1968
—	O skutkach kontraktu tego między stronami kontraktuiącemi	1977
Tyt. XIII.	O pełnomocnictwie.	
—	O naturze i formie pełnomocnictwa	1984
—	O obowiązkach pełnomocnika	1991
—	O obowiązkach pełnomoc-daiącego	1998
—	O różnych sposobach, przez które kończy się pełnomocnictwo	2003
Tyt. XIV.	O dawaniu zaręczenia.	
—	O naturze i rozciągłości zaręczenia	2011
—	O skutku zaręczenia między wierzycielem a ręczycielem	2021
—	O skutku zaręczenia między dłużnikiem a ręczycielem	2028
Tyt. XIV.	O skutku zaręczenia między współ-ręczycielami	2033
—	O zniesieniu zaręczenia	2034
—	O zaręczeniu prawném i sądowém	2040
Tyt. XV.	O komplanacyach	2044
Tyt. XVI.	O przymusie osobistym	2059
Tyt. XVII.	O zapewnieniu przez zastaw	2071
—	O zastawie ruchomym	2073
—	O zastawie nieruchomym	2085
Tyt. XVIII.	O przywileiach i hipotekach	2092
—	O przywileiach	2095
—	O przywileiach na ruchomościach	2100
—	O przywileiach powszechnych na ruchomościach	2101
—	O przywileiach na pewnych ruchomościach	2102
—	O przywileiach na nieruchomościach	2103
—	O przywileiach, które się rozciągaią na ruchomościach i nieruchomościach	2104
—	Jak się zachowuią przywileie	2106
—	O hipotekach	2114
—	O hipotekach prawnych	2121
—	O hipotekach sądowych	2123
—	O hipotekach umownych	2124
—	O stopniach między hipotekami	2134
—	O sposobie wpisywania przywileiów i hipotek	2146
—	O wymazaniu i zmnieyszeniu wpisów	2157
—	O skutkach przywileiów i hipotek przeciw trzecim zatrzymuiącym	2166
—	O zniesieniu przywileiów i hipotek	2180
—	O sposobie oczyszczenia własności z przywileiów i hipotek	2181

	Art.
Tyt. XVIII. O sposobie oczyszczenia hipotek, gdy nie masz wpisu na dobrach mężów i opiekunów	2193
— O iawności reiestrów i odpowiedzialności zachowawców	2196
Tyt. XIX. O przymuszoném wywłaszczeniu, i o porządkach między właścicielami.	
— O przymuszoném wywłaszczeniu	2204
— O porządku i podziale ceny między wierzycieli	2218
Tyt. XX. O przedawnieniu.	
Tyt. XX. Urządzenia ogólne	2219
— O posiadaniu	2228
— O przyczynach przeszkadzaiących przedawnieniu	2236
— O przyczynach, które przerywaią przedawnienie	2242
— O przyczynach, które zawieszaią bieg przedawnienia	2251
— O potrzebnym czasie do przedawnienia	2260
— O przedawnieniu trzydziestoletniém	2262
— O przedawnieniu dziesięcio, i dwudziestoletniém	2265
— O niektórych przedawnieniach szczególnych	2271

OMYŁKI.

Artykuł	*Wiersz*	*Jest*	*Bydź powinno*
80	13	*wiadomości*	i wiadomości
114	1	*urzędnik*	urząd
255	4	*świadkom iak*	tak świadkom iak i
314	7	*urodzeniu*	przy akcie urodzenia
948	5	*za nich*	za niego
1007	16	*podpisu*	nadpisu
1155	2	*przychodów czynszów*	przychodów z czynszów
1328	7	*iako to*	iakiemi są
1433	11	*kupionéy*	okupionéy
1491	6	*nastepuią*	zastępuią
1524	15	*dzieciom*	dziedzicom
1564	2	*nieoznaczone*	nieoszacowane
1595	20	*ułożony*	uboczny
1813	5	*przy zaięciu urzędowém pakt taki*	zaiąć urzędownie pakt taki i
—	7	*od dzierżawy*	od dzierżawcy
2050	3	*osobie*	osoby
2178	3	*hipotekowanéy*	hipotekowéy
399	1	*et maintenu*	et non maintenu
460	2	*457 et 459*	457 et 458
549	5	*vendique*	revendique

KODEX NAPOLEONA.

TYTUŁ WSTĘPNY.

O ogłaszaniu, skutkach i stósowaniu Praw w powszechności.

ARTYKUŁ PIERWSZY.

Prawa obowiązuią w całém Państwie Francuzkiém na mocy ogłoszenia ich, przez Cesarza.

Wykonywane będą w każdéy części Państwa od momentu, w którym ogłoszenie ich wiadomém bydź może.

Ogłoszenie przez Cesarza uczynione, poczytane będzie za wiadome, w Departamencie, w którym mieszka Cesarz, po upłynieniu dnia iednego od dnia ich ogłoszenia; a w każdym z innych Departamentów, po upłynieniu tegoż czasu, z dodatkiem dnia iednego na każdą odległość dziesięciu myriametrów, (około 20. mil dawnych we Francyi) pomiędzy miastem, w którém uczynione pierwsze ogłoszenie, a stolicą każdego Departamentu.

CODE NAPOLÉON.

TITRE PRELIMINAIRE.

De la publication, des Effets, et de l'Application des lois en général.

ARTICLE PREMIER.

Les lois sont exécutoires dans tout le territoire français, en vertu de la promulgation qui en est faite par l'Empereur.

Elles seront exécutées dans chaque partie de l'Empire, du moment où la promulgation en pourra être connue.

La promulgation faite par l'Empereur sera réputée connue dans le département de la résidence impériale, un jour après celui de la promulgation; et dans chacun des autres départemens, après l'expiration du même délai, augmenté d'autant de jours qu'il y aura de fois dix myriamètres (environ vingt lieues anciennes) entre la ville où la promulgation en aura été faite, et le chef-lieu de chaque département.

CODEX NAPOLEONIS.

TITULUS PRAELIMINARIS.

De legum promulgatione, effectibus et applicatione in genere.

ARTICULUS PRIMUS.

Leges in universo Italiae regno executioni mandantur vi promulgationis per regem factae.

Ubicumque regni servari debent, cum primum ipsarum promulgatio innotescere potuerit. Promulgatio in crastinum innotescere censetur per eam praefecturam, ubi suprema sedet auctoritas: in ceteris vero eidem temporis intervallo totidem adduntur dies, quot vicibus cujuscumque praefecturae urbs caput decem myriametra (millia passuum sexaginta circiter) ab urbe distat, ubi lex promulgata fuit.

2. Prawo obowiązuie na przyszłość tylko, nie ma mocy na przeszłość.

3. Prawa Policyi i bezpieczeństwa obowiązuią wszystkich w kraiu mieszkaiących.

Nieruchomości, nawet przez cudzoziemców posiadane, podlegaią prawu Francuzkiemu.

Prawom ściągaiącym się do stanu i zdatności osób, podlegaią Francuzi, choćby za granicą mieszkaiący.

4. Sędzia wymawiaiący się od sądzenia, pod pozorem, że prawo milczy, ciemne iest, albo niedostateczne; może bydź pociąganym, iako winny odmówienia sprawiedliwości.

5. Nie iest wolno Sędziom w sprawach przed nich wytaczanych, dawać wyroki w sposobie ogólnych i urządzaiących przepisów.

6. Nie można przez prywatne umowy ubliżać prawom, tyczącym się porządku publicznegc i dobrych obyczaiów.

2. La loi ne dispose que pour l'avenir; elle n'a point d'effet rétroactif.

3. Les lois de police et de sûreté obligent tous ceux qui habitent le territoire.

Les immeubles, même ceux possédés par des étrangers, sont régis par la loi française.

Les lois concernant l'état et la capacité des personnes regissent les Français, même résidant en pays étranger.

4. Le juge qui refusera de juger, sous prétexte du silence, de l'obscurité ou de l'insuffisance de la loi, pourra être poursuivi comme coupable de deni de justice.

5. Il est défendu aux juges de prononcer par voie de disposition générale et réglementaire sur les causes qui leur sont soumises.

6. On ne peut déroger, par des conventions particulières, aux lois qui intéressent l'ordre public et les bonnes moeurs.

---

2. *Lex futuris tantum dat formam negotiis, nec revocatur ad facta praeterita.*

3. *Legibus politiae et tutelae publicae alligantur omnes, qui in territorio degunt.*

Immobilia, quanquam ab alienigenis possideantur, regni subjacent sanctionibus.

Cives tenentur legibus, quae personarum conditionem, et capacitatem respiciunt, etsi extra regni territorium commorentur.

4. Judex, qui legum silentium, obscuritatem aut insufficientiam causando, jus reddere detrectat, in judicium, tamquam denegatae justitiae reus, vocari poterit.

5. Judices sententiam ferre in modum generalis et pragmaticae sanctionis prohibentur in causis, de quibus judicium ferre debent.

6. Leges, quae publicum regimen, et bonos mores afficiunt, privatorum pactis immutari non possunt.

XIĘGA PIERWSZA.
O OSOBACH.

TYTUŁ PIERWSZY.
O używaniu i utracie Praw Cywilnych.

DZIAŁ PIERWSZY.
O używaniu Praw Cywilnych.

Art. 7. Używanie Praw Cywilnych, nie iest zawisłe od stanu *Obywatela*, który stan nabywa się i utrzymuie iedynie, podług prawa Konstytucyinego.

8. Każdy Francuz używać będzie praw cywilnych.

9. Każda osoba we Francyi, zrodzona z cudzoziemca, może żądać w ciągu roku, po wyyściu z małoletności, aby za *osobę Francuzką* miana była; byleby oświadczyła urzędownie, ieżeli mieszka we Francyi, że chce w niéy zostać; a ieżeli mieszka za granicą, że chce we Francyi zamieszkać, i w ciągu roku rachuiąc od dnia takiego oświadczenia przeniosła swe zamieszkanie do Francyi.

10. Każde dziecię, zrodzone z Francuza w kraiu obcym, iest Francuzem.

LIVRE PREMIER.
DES PERSONNES.

TITRE PREMIER.
De la jouissance et de la privation des droits civils.

CHAPITRE PREMIER.
De la jouissance des droits civils.

Art. 7. L'exercice des droits civils est indépendant de la qualité de *Citoyen*, laquelle ne s'acquiert et ne se conserve que conformément à la loi constitutionnelle.

8. Tout Français jouira des droits civils.

9. Tout individu né en France d'un étranger, pourra, dans l'année qui suivra l'époque de sa majorité, reclamer la qualité de *Français:* pourvu que, dans le cas où il résiderait en France, il déclare que son intention est d'y fixer son domicile; et que, dans le cas où il résiderait en pays étranger, il fasse sa soumission de fixer en France son domicile, et qu'il l'y établisse dans l'année à compter de l'acte de soumission.

10. Tout enfant né d'un Français en pays étranger, est Français.

LIBER PRIMUS.
DE PERSONIS.

TITULUS PRIMUS.
Quomodo civilia jura adquirantur, vel amittantur.

CAPUT I.
De jurium civilium adquisitione.

Art. 7. Jurium civilium usus a civis *conditione non pendet, quae non nisi ex constitutionis lege adquiritur, aut retinetur.*

8. Indigenae omnes juribus fruuntur civilibus.

9. Ab alienigena in regno natus originarii jura intra annum a majori aetate petere potest, dummodo, si in regno degat, se ibi domicilium servaturum profiteatur; si alibi sit, spondeat, se in regno domicilium habiturum, ibique intra annum a die pollicitationis reapse illud constituat.

10. Qui apud exteros ab Italo ortus est, Itali conditionem sortitur.

*

Każde dziecię, zrodzone w kraiu obcym z Francuza, któryby utracił stan Francuza, może ten stan odzyskać, dopełniaiąc formalności przepisanych artykułem 9.

11. Cudzoziemiec takichże samych praw cywilnych używać będzie we Francyi, iakie są, albo będą dozwolone Francuzom, przez traktaty z narodem, do którego ten cudzoziemiec należy.

12. Cudzoziemka bioraca za męża Francuza, wchodzi w stan męża swego.

13. Cudzoziemiec któremu Cesarz pozwolił zamieszkać we Francyi, używać będzie wszystkich praw cywilnych, dopóki w niéy mieszkać nie przestanie.

14. Cudzoziemiec, nawet nie mieszkaiący we Francyi, może bydź pociąganym do Trybunałów Francuzkich, o wykonanie zobowiązań zaciągniętych z Francuzem we Francyi; może bydź pociąganym przed Trybunały Francuzkie, o zobowiązania, które zaciągnął w kraiu obcym z Francuzem.

15. Francuz może bydź pociąganym przed Trybunał we Francyi, o zobowiązania w kraiu obcym zawarte, nawet z cudzoziemcem.

16. We wszystkich sprawach innych oprócz handlowych, cudzoziemiec Powód obowiązany złożyć zaręczenie na zapłatę kosztów, szkód poniesionych i straconych zysków, wypływaiących z processu, wyiąwszy, gdyby posiadał maiątek nieruchomy we Francyi dostatecznéy wartości do takiéy zapłaty.

Tout enfant né, en pays étranger, d'un Français qui aurait perdu la qualité de Français, pourra toujours recouvrer cette qualité, en remplissant les formalités prescrites par l'article 9.

11. L'étranger jouira en France des mêmes droits civils que ceux qui sont ou seront accordés aux Français par les traités de la nation à laquelle cet étranger appartiendra.

12. L'étrangère qui aura épousé un Français, suivra la condition de son mari.

13. L'étranger qui aura été admis par l'autorisation de l'Empereur à établir son domicile en France, y jouira de tous les droits civils, tant qu'il continuera d'y résider.

14. L'étranger, même non residant en France, pourra être cité devant les tribunaux français, pour l'éxecution des obligations par lui contractées en France avec un Français; il pourra être traduit devant les tribunaux de France, pour les obligations par lui contractées en pays étranger envers des Français.

15. Un Français pourra être traduit devant un tribunal de France, pour des obligations par lui contractées en pays étranger, même avec un étranger.

16. En toutes matières autres que celles de commerce, l'étranger qui sera demandeur, sera tenu de donner caution pour le païement des frais et dommages-intérêts résultant du procès, à moins qu'il ne possède en France des immeubles d'une valeur suffisante pour assurer ce païement.

Natus apud exteros a patre, qui Itali conditionem amiserit, hanc poterit adipisci, quotiescunque adimpleat ea, quae articulo 9 praescripta sunt.

11. Alienigena eadem in regno adsequitur civilia jura, quae Italis juxta pacta conventa apud ipsius gentem tribuuntur.

12. Mulier alienigena Italo nupta conditionem mariti sequitur.

13. Alienigena, qui decreto supremae auctoritatis constituerit in regno domicilium, omnibus juribus civilibus fruetur, donec ibi manserit.

14. Alienigena, etsi in regno non degat, obligationum causa, quas in regno, aut alibi cum Italo contraxerit, ad tribunalia Italica vocari poterit.

15. Italus ad regni tribunalia vocari poterit obligationum causa, quas alibi, vel cum alienigena susceperit.

16. In omnibus causis, exceptis mercatoriis, actor alienigena cavere debet, se soluturum expensas, damna, et id quod interierit, prout ex actis eum debere constabit; nisi in regno tantum habeat bonorum immobilium, quantum ad solutionem cavendam satis sit.

DZIAŁ II.

o Utracie Praw Cywilnych.

Oddział I.

o Utracie Praw Cywilnych przez utratę stanu Francuza.

17. Przestaie bydź Francuzem:

1.) kto nabywa naturalizacyi w kraiu obcym.

2.) kto przyymuie urzędy publiczne obcego Rządu bez pozwolenia Cesarza.

3.) Nakoniec kto w iakikolwiek sposób czyni założenia w kraiu obcym, bez myśli powrotu.

Założenia handlu nie mogą bydź nigdy uważane, że się dzieią w zamiarze nie powrócenia do kraiu.

18. Francuz po utraceniu stanu Francuza, może go odzyskać, wracaiąc do Francyi za pozwoleniem Cesarza, i oświadczaiąc że chce w kraiu francuzkim pozostać, i że się zrzeka wszelkich różnic stanu, prawu Francuzkiemu przeciwnych.

19. Francuzka za cudzoziemca idąc, wchodzi w stan iego;

Owdowiawszy, może odzyskać stan Francuzki, byleby mieszkała we Francyi, albo powróciła do tego kraiu za pozwoleniem Cesarza, i oświadczyła, że chce we Francyi zamieszkać.

CHAPITRE II.

De la privation des droits civils.

Section I.

De la privation des droits civils par la perte de la qualité de Français.

17. La qualité de Français se perdra,

1.) Par la naturalisation acquise en pays étranger;

2.) Par l'acceptation, non autorisée par l'Empereur, de fonctions publiques conférées par un gouvernement étranger;

3.) Enfin, par tout établissement fait en pays étranger, sans esprit de retour.

Les établissemens de commerce ne pourront jamais être considérés comme ayant été faits sans esprit de retour.

18. Le Français qui aura perdu sa qualité de Français pourra toujours la recouvrer, en rentrant en France avec l'autorisation de l'Empereur, et en déclarant qu'il veut s'y fixer et qu'il renonce à toute distinction contraire à la loi française.

19. Une femme française qui épousera un étranger, suivra la condition de son mari.

Si elle devient veuve, elle recouvrera la qualité de Française, pourvu qu'elle réside en France, ou qu'elle y rentre avec l'autorisation de l'Empereur, et en déclarant qu'elle veut s'y fixer.

CAPUT II.

De jurium civilium privatione.

Secio I.

De privatione jurium civilium propter originarii juris amissionem.

17. Jus originis ab Italo amittitur: 1. si idem jus penes alienam gentem ipse adeptus fuerit: 2. si, rege non annuente, publica munera ab alio principe collata susceperit: 3.) si in iis collegiis cooptatus fuerit, quae generis exposcant praerogativam; 4) denique si alibi quomodolibet sedem fixerit sine animo reduendi in patriam.

Sedes alibi collocata commercii causa numquam constituta censebitur animo non redeundi.

18. Qui jus originis amiserit, illud semper recuperare poterit, si in regnum redux, suprema annuente auctoritate, profiteatur, sibi in animo esse ibi commorari, et quamcumque abnuat praerogativam, quae legibus Italicis adversetur.

19. Mulier nubens alienigenae mariti conditionem sequitur.

Orbata viro rursus originis jura nanciscitur, dummodo in regno moretur, vel supremae auctoritatis permissu in regnum redeat, atque se ibi domicilium habituram profiteatur.

20. Osoby odzyskuiące stan Francuza, w przypadkach wyrażonych artykułami 10. 18. 19. w ten czas dopiero używaią tego stanu, gdy dopełnią warunków dla nich przepisanych w tychże artykułach; i od tego czasu dopiero korzyści z praw, do których się wrócili, służyć im będą.

21. Francuz przyymuiący służbę woyskową za granicą, albo wchodzący w towarzystwo woyskowe obce bez pozwolenia Cesarza, traci imie Francuza.

Nie może wrócić do Francyi bez pozwolenia Cesarza, ani odzyskać stanu Francuza, nie dopełniwszy warunków wyznaczonych cudzoziemcowi, gdy chce obywatelem zostać; przez to iednak nie ubliża się karom ustanowionym prawami kryminalnemi na Francuzów, którzy nosili, albo nosić będą broń przeciw własnéy oyczyznie.

Oddział II.

o Utracie Praw cywilnych przez skutek kar Sądowych.

22. Skazania na kary, których skutek odbiera skazanemu wszelkie uczestnictwo Praw cywilnych, niżéy wyrażonych, śmierć cywilną pociągaią za sobą.

23. Skazanie na śmierć naturalną, sprawuie śmierć cywilną.

24. Inne kary dręczące dozgonne, tyle tylko śmierć cywilną przynoszą, ile prawo ten skutek przywięzuie do nich.

20. Les individus qui recouvreront la qualité de Français, dans les cas prévus par les articles 10, 18 et 19, ne pourront s'en prévaloir qu'après avoir rempli les conditions qui leur sont imposées par ces articles, et seulement pour l'exercice des droits ouverts à leur profit depuis cette epoque.

21. Le Français qui, sans autorisation de l'Empereur, prendrait du service militaire chez l'étranger, ou s'affilierait á une corporation militaire étrangère, perdra sa qualité de Français.

Il ne pourra rentrer en France qu'avec la permission de l'Empereur, et recouvrer la qualité de Français qu'en remplissant les conditions imposées à l'étranger pour devenir citoyen: le tout sans préjudice des peines prononcées par la loi criminelle contre les Français qui ont porté ou porteront les armes contre leur patrie.

Section II.

De la privation des droits civils par suite des condamnations judiciaires.

22. Les condamnations à des peines dont l'effet est de priver celui qui est condamné de toute participation aux droits civils ci-après exprimés, emporteront la mort civile.

23. La condamnation à la mort naturelle emporte la mort civile.

24. Les autres peines afflictives perpétuelles n'emporteront la mort civile qu'autant que la loi y aurait attaché cet effet.

20. *Qui jus originis iterum adeptus fuerit juxta articulos 10, 18 19, hoc frui poterit, dummodo conditiones ibi praescriptas adimpleat, quoad jura dumtaxat, quae illi in posterum obvenerint.*

21. *Qui sine regis placito alienae militiae nomen dedit, vel militari extero ordini se addixit, jus originis amittit.*

Hic in regnum redire sine regis placito, nec jus originis recuperare poterit, nisi iis adimpletis, quae alienigenae ad civicam conditionem adipiscendam indicuntur, poenanalibus praeterea servatis sanctionibus, quae adversus eos irrogantur, qui arma in patriam vel tulerunt, vel ferent.

Sectio II.

De jurium civilium privatione criminalis damnationis causa.

22. *Damnatio ad poenas, propter quas omnia jura civilia, de quibus infra, amittuntur, mortem quoque civilem parit.*

23. *Capitis damnatio mortem simul civilem inducit.*

24. *Ceterae vero poenae corporales perpetuae mortem civilem non pariunt, nisi lex ipsis eumdem tribuat effectum.*

25. Przez śmierć cywilną, traci skazany własność wszystkich dóbr, które posiadał; spadek otworzony iest dla wszystkich dzieciów po nim; ci obeymuią dobra iego w takim samym sposobie, iak gdyby umarł naturalnie i bez testamentu.

Nie może iuż więcéy bydź uczestnikiem żadnego spadku, ani przenosić na kogo prawa pod tym tytułem do dóbr nabytych późniéy.

Nie może ani rozporządzać dobrami swemi, w całości lub w części, bądź przez darowizny między żyiącemi, bądź przez testament, ani cokolwiek bądź przyymować pod tym tytułem, chyba tylko na alimenta.

Nie może bydź opiekunem, ani mieć iakiegożkolwiek wpływu do opieki.

Nie może bydź świadkiem w akcie uroczystym, albo urzędowym, ani bydź przypuszczonym do świadczenia w sądzie.

Nie może stawać w sądzie, ani iako Powód, ani iako Pozwany, tylko pod imieniem i przez szczególnego Kuratora, przydanego od Trybunału, do którego sprawa wniesiona.

Nie może wchodzić w małżeńskie związki, któreby iakiżkolwiek skutek cywilny przynosiły.

Jeżeli zawarł pierwéy małżeński związek, ten się rozwięzuie, co do wszelkich skutków cywilnych.

Współmałżonek i dziedzice po skazanym, mogą używać praw im służących, i działać prawnie iakby po naturalnéy iego śmierci.

26. Skazania woczne przynoszą śmierć

25. Par la mort civile, le condamné perd la propriété de tous les biens qu'il possédait: sa succession est ouverte au profit de ses héritiers, auxquels ses biens sont dévolus, de la même manière que s'il était mort naturellement et sans testament.

Il ne peut plus ni recueillir aucune succession, ni transmettre, à ce titre les biens qu'il a acquis par la suite.

Il ne peut ni disposer de ses biens, en tout ou en partie, soit par denation entreviss soit par testament, ni recevoir à ce titre, si ce n'est pour cause d'aliments.

Il ne peut être nommé tuteur, ni concourir aux opérations relatives à la tutelle.

Il ne peut être témoin dans un acte sollennel ou authentique, ni être admis à porter témoignage en justice.

Il ne peut procéder en justice, ni en défendant, ni en demandant, que sous le nom et par le ministère d'un curateur spécial, qui lui est nommé par le tribunal où l'action est portée.

Il est incapable de contracter un mariage qui produise aucun effet civil.

Le mariage qu'il avait contracté précédemment est dissous, quant à tous ses effets civils.

Son époux et ses héritiers peuvent exercer respectivement les droits et les actions auxquels sa mort naturelle donnerait ouverture.

26. Les condamnations contradictoires

25. *Morte civili damnatus omnium bonorum, proprietatem amittit: legitimi haeredes illius haereditatem capiunt, tamquam si morte naturali et intestato vitam reliquisset.*

Haereditates percipere, vel bona postea ab eo adquisita in alios transferre successionis jure, ipsi prohibetur.

De rebus suis, nec in totum, nec pro parte disponere potest donatione inter vivos, vel testamento; neque iisdem de causis, nisi alimentorum titulo, quidquam accipere.

Tutor esse, vel actis tutelam respicientibus se immiscere nequit.

In actis solemnibus vel authenticis pro teste adhiberi, aut in juicio ad testimonium ferendum admitti prohibetur.

In judicio sisti, uti actor vel uti reus, minime potest, nisi nomine et ministerio curatoris ab judice dati, penes quem actio proposita sit.

Matrimonium, quod civilem effectum pariat, contrahendi incapax est.

Conjugium anteactum dissolvitur quoad omnes civiles effectus.

Ipsius conjux et haeredes juribus et actionibus utuntur, quae ipsis obvenissent, si damnatus morte naturali vitam reliquisset.

cywilną dopiero od dnia, w którym są wykonane, bądź rzeczywiście, bądź w wizerunku.

27. Skazania zaoczne nie sprawuią śmierci cywilnéy, aż po pięciu latach następnych, rachuiąc od dnia, w którym wykonany był wyrok w wizerunku, i przez ten czas pięcioletni skazany stawić się może.

28. Skazani zaocznie, pozbawieni będą używania praw cywilnych przez lat pięć, albo do czasu osobistego ich stawienia się, lub przytrzymania ich w tym lat przeciągu.

Dobra ich zarządzane będą, i prawa utrzymywane, tak iak nieprzytomnych.

29. Gdy skazany zaocznie stawi się dobrowolnie w przeciągu lat pięciu, rachuiąc od dnia wykonania wyroku, albo gdy w tym czasie poimany był i uwięziony, wyrok zaoczny, upada samém przez się prawem; i oskarżony odzyskuie posiadanie wszystkich dóbr swoich; sądzony będzie na nowo: a ieżeli tym nowym wyrokiem skazany zostanie na tęż samę karę, albo na inną, równie śmierć cywilną pociągaiącą za sobą, skutek téy kary zacznie się dopiero od dnia wykonania powtórnego wyroku.

30. Jeżeli skazany zaocznie stawił się, albo był przytrzymany dopiero po pięciu latach, i przez nowy wyrok otrzymał uwolnienie od kary, albo skazanym został na karę nieprzynoszącą śmierci cywilnéy, powraca zupełnie do używania wszystkich praw swoich cywilnych na potém, a to od dnia w którym do sądu stanął; ale wyrok pierwszy zachowuie skutki przez śmierć cywilną ściągnione, co do przeszłości, w przeciągu czasu między upłynieniem lat pięciu, i dniem stawienia się do sądu.

n'emportent la mort civile qu'à compter du jour de leur exécution, soit réelle, soit par effigie.

27. Les condamnations par contumace n'emporteront la mort civile qu'après les cinq années qui suivront l'exécution du jugement par effigie, et pendant lesquelles le condamné peut se représenter.

28. Les condamnés par contumace seront pendant les cinq ans, ou jusqu'à ce qu'ils se représentent, ou qu'ils soient arrêtés pendant ce délai, privés de l'exercice des droits civils.

Leurs biens seront administrés et leurs droits exercés de même que ceux des absents.

29. Lorsque le condamné par contumace se présentera volontairement dans les cinq anneés, à compter du jour de l'exécution, ou lorsqu'il aura été saisi et constitué prisonnier dans ce délai; le jugement sera anéanti de plein droit; l'accusé sera remis en possession de ses biens: il sera jugé de nouveau; et si, par ce nouveau jugement, il est condamné à la même peine ou à une peine différente, emportant également la mort civile, elle n'aura lieu qu'a compter du jour de l'exécution du second jugement.

30. Lorsque le condamné par contumace, qui ne se sera représenté ou qui n'aura été constitué prisonnier qu'après les cinq ans, sera absous par le nouveau jugement, ou n'aura été condamné qu'a une peine qui n'emportera pas la mort civil, il rentrera dans la plénitude de ses droits civils, pour l'avenir, et à compter du jour où il aura reparu en justice: mais le premier jugement conservera, pour le passé, les effets que la mort civile avait produits dans l'intervalle écoulé depuis l'époque de l'expiration des cinq ans jusqu'au jour de sa comparution en justice.

31. Jeżeli skazany zaocznie umrze w przeciągu pozwolonych tych lat pięciu, nie stawiwszy się, ani będąc poimanym lub przytrzymanym; poczytany będzie za umarłego, w całkowitém używaniu praw swoich: Zaoczny wyrok zniszczony zostanie samém przez się prawem, nie szkodząc bynaymniéy sprawie we względzie cywilnym, która przeciw dziedzicom po nim, drogą tylko cywilną toczona bydź może.

31. Si le condamné par contumace meurt dans le délai de grace des cinq années sans s'être représenté, ou sans avoir été saisi ou arrêté, il sera réputé mort dans l'intégrité de ses droits. Le jugement de contumace sera anéanti de plein droit, sans préjudice néanmoins de l'action de la partie civile, laquelle ne pourra être intentée contre les héritiers du condamné que par la voie civile.

32. W żadnym przypadku przedawnienie kary, nie przywraca skazanemu używania praw cywilnych na przyszłość.

33. Dobra przez skazanego nabyte, od popadnienia w śmierć cywilną, i któreby się znalazły w posiadaniu iego, w czasie naturalnéy śmierci, należą do narodu prawem takiém, iakie iest na dobra bezdziedziczne.

Jednakże wolno iest Cesarzowi dla wdowy, dzieci, albo krewnych skazanego, poczynić względem tych dóbr takie rozporządzenia, iakie ludzkość wskaże.

32. En aucun cas, la prescription de la peine ne réintégrera le condamné dans ses droits civils pour l'avenir.

33. Les biens acquis par le condamné, depuis la mort civile encourue, et dont il se trouvera en possession au jour de sa mort naturelle, appartiendront à l'État par droit de déshérence,

Néanmoins, il est loisible à l'Empereur de faire, au profit de la veuve, des enfans ou parens du condamné, telles dispositions que l'humanité lui suggérera.

26. *Comdemnationes in contradicto judicio latae mortem civilem non pariunt, nisi a die executionis in damnati personam vel in ejus imaginem.*

27. *Damnationes contumaciales mortem civilem non inferunt, nisi quinquennio elapso a die executionis in damnati effigiem peractae. Hoc temporis intervallo damnatus se in judicio sistere potest.*

28. *In contumaciam damnati jura civilia per quinquennium amittent, vel donec intra hoc temporis spatium judicio se offerant, aut deprehendantur: illorum bona administrantur, et jura exercentur, acsi ad absentem pertinerent.*

29. *Si in contumaciam damnatus intra quinquennium ab executionis die sese ultro in judicio sistat, aut eodem temporis spatio deprehensus et in carcerem conjectus sit, ipso jure sententia infirmabitur. Reus in bonorum possessionem restituetur, judicium reintegrabitur; et si in hoc subsequenti judicio eadem poena, vel diversa, civilem mortem pariter irrogans, ipsi inflicta fuerit, civilis mors a die tantum secundi judicii suum sortietur effectum.*

30. *In contumaciam damnatus, qui jam elapso quinquennio, sive sponte sua, sive per vim adductus, in judicium venerit, quoties nova sententia absolutus fuerit, aut poenae addictus, quae mortem civilem non irroget, pristina civilia jura recipiet, in posterum exercenda, a die, quo in judicium venerit: attamen in praeteritum prior sententia eosdem servabit effectus, quos civilis mors pepererat, pro eo temporis intervallo, quod intercesserat ab ultimo quinquennii die usque ad diem, quo ex contumacia damnatus in judicium venit.*

31. *Si ex contumacia damnatus intra quinquennium utile decedat, quin in judicio adparuerit aut deprehensus fuerit, sua ad integrum retinuisse jura mortis tempore censendus erit, et contumaciale judicium ipso jure circumscribetur, sine praejudicio tamen actioni alteri competentis, quae non nisi civiliter adversus damnati haeredes exerceri poterit.*

32. *Damnatus numquam poenae praescriptione in sua jura civilia in posterum restituetur.*

33. *Bona a damnato quaesita, postquam mortem civilem passus fuerit, et ab eo possessa tempore mortis naturalis, ad fiscum, utpote vacantia, deferuntur.*

Rex tamen poterit eadem bona in damnati uxorem, liberos, vel consanguineos pro sua pietate conferre.

TYTUŁ II.
O Aktach Stanu Cywilnego (*)
DZIAŁ PIERWSZY.
Urządzenia ogólne.

34. Akta stanu cywilnego wyrażać będą: rok, dzień, godzinę ich przyięcia, nazwiska, imie, wiek, stan i mieysce zamieszkania wszystkich osób, które w nich wzmiankowane będą.

35. Urzędnicy stanu cywilnego, nie mogą nic wciągać w akta które przyymuią, ani przez przypisy, ani przez obiaśnienia iakiekolwiek, tylko to, co stawaiący zeznać powinni.

36. W przypadkach, gdy strony interessowane nie są obowiązane stawić się osobiście, będą mogły stanąć, przez umocowanego na to szczególnie i urzędownie.

37. Swiadkowie do aktów stanu cywilnego, powinni bydź mężczyzni, mieć przynaymniéy dwadzieścia ieden lat, krewni albo inni; wybierani przez osoby interessowane.

38. Urzędnik stanu cywilnego, przeczyta akta stronom stawaiącym, albo umocowanym przez nich, i świadkom.

O dopełnieniu téy formalności wzmianka w aktach uczyniona będzie.

39. Podpisane będą te akta przez Urzędnika stanu cywilnego, przez stawaiących, i przez świadków; albo uczyniona będzie wzmianka o przyczynach, które stawaiącym i świadkom do podpisania się były na przeszkodzie.

40. Akta stanu cywilnego wpisane będą w każdéy gminie do iednéy lub kilku xiąg, utrzymywanych na dwie ręce.

41. Na każdéy stronicy kart w xięgach, od pierwszéy do ostatniéy, położone będą liczby i oznaki szczególne, przez Prezydenta Trybunału Pierwszéy Instancyi, albo przez iego zastępcę.

42. Wpisywane będą akta w xięgach ciągle, nic na biało nie zostawuiąc; przekreślenia i odsyłacze zaświadczone będą, i podpisane równie iak same akta; nie będzie w nich nic pisane przez skracanie, ani żadna data samemi cyframi liczbowemi wyrażana.

43. Urzędnik stanu cywilnego, zamknie i zakończy xięgi corocznie; i w przeciągu miesiąca ieden ich exemplarz złoży w archiwum gminném, a drugi w kancellaryi trybunału pierwszéy instancyi.

44. Umocowania i inne papiery, które powinny bydź przyłączone do aktów stanu cywilnego, po położeniu na nich oznaki szczególnéy przez składaiące ie osoby, i przez Urzędnika stanu cywilnego; złożone będą w kancellaryi trybunału, z tym exemplarzem xiąg, który oddany bydź powinien do składu teyże kancellaryi.

45. Wolno iest każdemu wymagać wyciągów z xiąg stanu cywilnego, od osób skład tych xiąg utrzymuiących. Wydanie takowych wyciągów, albo zaświadczenie, że w xięgach takowych nic nie iest, należy do Urzędnika stanu cywilnego.

(*) W dziesiątym Numerze Dziennika Praw iest Prawo zmieniaiące niektóre przepisy co do aktów stanu cywilnego

TITRE II.
Des actes de l'etat civil.
CHAPITRE PREMIER.
Dispositions générales

34. Les actes de l'état civil énonceront l'année, le jour et l'heure où ils seront reçus, les prénoms, âge, profession et domicile de tous ceux qui y seront dénommés

35. Les officiers de l'état civil ne pourront rien insérer dans les actes qu'ils recevront, soit par note, soit par énonciation quelconque, que ce qui doit être déclaré par les comparans.

36. Dans le cas où les parties intéressées ne seront point obligées de comparaître en personne, elles pourront se faire représenter par un fondé de procuration spéciale et authentique.

37. Les témoins produits aux actes de l'état civil ne pourront être que du sexe masculin, âgés de vingt-un ans au moins, parens ou autres; et ils seront choisis par les personnes intéressées.

38. L'officier de l'état civil donnera lecture des actes aux parties comparantes, ou à leur fondé de procuration, et aux témoins.

Il y sera fait mention de l'accomplissement de cette formalité.

39. Ces actes seront signés par l'officier de l'état civil, par les comparants et les témoins; ou mention sera faite de la cause qui empêchera les comparants et les témoins de signer.

40. Les actes de l'état civil seront inscrits, dans chaque commune, sur un ou plusieurs registres tenus doubles.

41. Les registres seront cotés par première et dernière, et paraphés, sur chaque feuille, par le président du tribunal de première instance, ou par le juge qui le remplacera.

42. Les actes seront inscrits sur les registres, de suite, sans aucun blanc. Les ratures et les renvois seront approuvés et signés de la même manière que le corps de l'acte. Il n'y sera rien écrit par abréviation, et aucune date ne sera mise en chiffres.

43. Les registres seront clos et arrêtés par l'officier de l'état civil, à la fin de chaque année; et dans le mois, l'un des doubles sera déposé aux archives de la commune, l'autre au greffe du tribunal de première instance.

44. Les procurations et les autres pièces qui doivent demeurer annexées aux actes de l'état civil, seront déposées, après qu'elles auront été paraphées par la personne qui les aura produites, et par l'officier de l'état civil, au greffe du tribunal, avec le double des registres dont le dépôt doit avoir lieu audit greffe.

45. Toute personne pourra se faire délivrer, par les dépositaires des registres de l'état civil, des extraits de ces registres.

TITULUS SECUNDUS.
De actis status civilis.
CAPUT I.
Dispositiones generales.

34. *Acta status civilis exhibebunt: annum, diem et horam quibus recipientur, praenomina, nomina, aetatem, professionem et domicilium illorum, de quibus in eis mentio erit.*

35. *Officiales status civilis nihil omnino actis inserere quoquomodo possunt, nisi quod ad amussim partes praesentes declarare debent.*

36. *Si ii, quorum interest, se ipsos exhibere minime teneantur, per procuratorem speciali et authentico mandato instructum agere poterunt.*

37. *Testes actis status civilis adhibendi ex masculis dumtaxat annorum saltem unius et viginti, etiam ex consanguineis, sumi poterunt, et ab iis, quorum interest, eligentur.*

38. *Officialis status civilis partibus praesentibus, vel eorum procuratoribus et testibus acta recitabit.*

Solemnitatem hanc adimpletam fuisse in actis adnotabitur.

39. *Acta subscribenda sunt ab officiali status civilis, et ab iis, qui se exhibuerunt, nec non a testibus; vel causa adnotanda erit, quae impedimento fuerit, quominus comparentes et testes subscripserint.*

40. *Acta status civilis cujuscumque municipii in duplici regestorum codice describentur.*

41. *Regestorum codices a prima usque ad postremam paginam numeris successivis notabuntur, et hae singulae signabuntur a praeside tribunalis primae instantiae, aut ab judice, qui illius vices gerat.*

42. *Acta sine interruptione et nullo spatio interjecto scribentur. Liturae et notae, sicut integer actus, adprobandae et subscribendae sunt: nihil per literarum compendia exponetur, nec dies numericis notis designabitur.*

43. *Bini codices praedicti, singulo quoque labente anno, ab officiali status civilis subscribentur; eorum unus penes municipale archivum, et alter penes tabularium tribunalis primae iustantiae intra mensem deponentur.*

44. *Mandata et cetera documenta, quae ab actis status civilis minime sejungi debent, a producentibus signata, nec non ab officiali status civilis, in tribunalis tabulario deponentur, una cum altero ex praedictis codicibus, qui in eodem adservandus est.*

45. *Cuique licebit ab eo, penes quem exstant codices status civilis, petere, ut eorundem*

dane wyciągi zgodne z xięgami, i zaświadczone prawnie przez Prezydenta trybunału, albo Sędziego zastępcę Prezydenta, mieć będą wiarę dopóty, dopóki o ich zfałszowanie zaskarżenie nie zaydzie.

46. Gdyby nie było nigdy xiąg, albo zginęły; dowody na to przyymowane będą z dokumentów i z świadków; i w takim przypadku, małżeństwa, urodzenia i śmierci, mogą bydź udowodniane tak przez xięgi i papiery zmarłych rodziców, iako też i przez świadków.

47. Każdy akt stanu cywilnego Francuzów i cudzoziemców, zrobiony w kraiu obcym, będzie miał wiarę, ieżeli był wykonany podług form w tymże kraiu używanych.

48. Każdy akt stanu cywilnego Francuzów w kraiu obcym, ważny będzie, ieżeli był przyiętym zgodnie do praw Francuzkich, przez Agentów dyplomatycznych, albo przez Konsulów.

49. W każdym przypadku, gdy wzmiankę aktu ściągaiącego się do stanu cywilnego, uczynić wypada, na brzegu innego aktu iuż wpisanego, uczyni ią Urzędnik stanu cywilnego na żądanie stron interesowanych w xięgach ciągnących się ieszcze, albo złożonych w archiwach gminnych, a Pisarz Trybunału pierwszéy instancyi, w xięgach w kancellaryi złożonych; na ten koniec Urzędnik stanu cywilnego uwiadomi we trzech dniach Prokuratora Cesarskiego przy rzeczonym Trybunale, aby pilnował uskutecznienia takiéy wzmianki, w sposobie iednakowym na obudwóch xięgach.

Les extraits délivrés conformes aux registres, et légalisés par le président du tribunal de première instance, ou par le juge qui le remplacera, feront foi jusqu'à inscription de faux,

46. Lorsqu'il n'aura pas existé de registres, ou qu'ils seront perdus, la preuve en sera reçue tant par titres que par témoins; et dans ces cas, les mariages, naissances et décès, pourront être prouvés tant par les registres et papiers émanés des pères et mères décédés que par témoins.

47. Tout acte de l'état civil des Français et des étrangers, fait en pays étranger, fera foi, s'il a été rédigé dans les formes usitées dans ledit pays.

48. Tout acte de l'état civil des Français en pays étranger sera valable, s'il a été reçu, conformément aux lois françaises, par les agens diplomatiques ou par les consuls.

49. Dans tous les cas où la mention d'un acte relatif à l'état civil devra avoir lieu en marge d'un autre acte déjà inscrit, elle sera faite, à la requête des parties intéressées, par l'officier de l'état civil, sur les registres courants ou sur ceux qui auront été déposés aux archives de la commune, et par le greffier du tribunal de première instance, sur les registres déposés au greffe; à l'effet de quoi l'officier de l'état civil en donnera avis, dans les trois jours, au procureur impérial audit tribunal, qui veillera à ce que la mention soit faite d'une manière uniforme sur les deux registres.

exempla sibi edantur. Hujusmodi exempla, dummodo codicibus congruentia sint, et a praeside tribunalis primae instantiae, vel ejus vices gerente, signentur, fidem faciunt, donec falsi fiat inscriptio.

46. Regestorum codicibus non extantibus vel deperditis, probationes, sive per documenta, sive per testes admittentur, et hoc casu matrimonia, nativitates et decessus, tam per libros et scripturas ad parentes defunctos pertinentes, quam per testes probari poterunt.

47. Cuncta status civilis acta Italorum et alienigenarum in exteris regionibus recepta, fidem facient, dummodo solemnitates, quae a lege loci praefiniuntur, fuerint servatae.

48. Omnia acta status civilis Italorum, emissa in exteris regionibus, valida erunt, si juxta Italorum leges ab agentibus in re diplomatica vel commerciali pro Italiae regno recepta fuerint.

49. Si mentio alicujus actus, qui ad statum civilem pertineat, margini alterius actus prius inscripti adponenda sit; haec, postulantibus iis, quorum interest, fiet ab officiali status civilis in regestorum codicibus, quos adhuc penes se habet, vel in iis, qui in municipali archivo adservantur, nec non a scriba tribunalis primae instantiae in iis, qui penes eundem custodiuntur. Officialis status civilis intra tres dies regium procuratorem de hoc instruet, qui, ut in utroque codice par mentio fiat, sollicitus erit.

5o. Za każde uchybienie poprzedzaiącym artykułom ze strony Urzędników w tychże artykułach wyrażonych, pociągnieni oni będą przed Trybunał pierwszéy instancyi, i skazani na karę pieniężną, która sto franków przenosić nie może.

51. Każdy, pod którego straż złożone są xięgi, odpowiedzialnym iest cywilnie za wszystkie zmiany które w nich późniéy zaszły, ale może poszukiwać, ieżeli wypada, sprawców zmian takowych.

52. Każda zmiana, każdy fałsz w aktach stanu cywilnego, każde wpisanie tych aktów na karcie oddzielnéy, bądź w innym iakim sposobie a nie w xięgach na to przeznaczonych, pociąga za sobą wynadgrodzenia szkód poniesionych i straconych zysków stronom; nieubliżaiąc karom ustanowionym w Kodexie kar.

53. Prokurator Cesarski przy Trybunale pierwszéy instancyi, obowiązany iest do sprawdzania stanu xiąg, przy składaniu ich w kancellaryi; spisze skrócony protokuł takiego sprawdzenia, doniesie uchybienia, albo wykroczenia urzędników stanu cywilnego, i nastawać będzie o kary na nich przepisane.

54. W każdym przypadku, gdy Trybunał pierwszéy intancyi rozpoznawać będzie akta tyczące się stanu cywilnego, wolno iest stronom interesowanym odwołać się przeciw wyrokowi.

5o. Toute contravention aux articles précédents de la part des fonctionnaires y dénommés, sera poursuivie devant le tribunal de première instance, et punie d'une amende qui ne pourra excéder cent francs.

51. Tout dépositaire des registres sera civilement responsable des altérations qui y surviendront, sauf son recours, s'il y a lieu, contres les auteurs desdites altérations.

52. Toute altération, tout faux dans les actes de l'état civil, toute inscription de ces actes faite sur une feuille volante et autrement que sur les registres à ce destinés, donneront lieu aux dommages-intérêts des parties, sans préjudice des peines portées au Code pénal.

53. Le procureur impérial au tribunal de première instance sera tenu de vérifier l'état des registres lors du dépôt qui en sera fait au greffe; il dressera un procès-verbal sommaire de la vérification, dénoncera les contraventions ou délits commis par les officiers de l'état civil, et requerra contre eux la condamnation aux amendes.

54. Dans tous les cas où un tribunal de première instance connaîtra des actes relatifs à l'état civil, les parties intéressées pourront se pourvoir contre le jugement.

5o. Si quis ex praedictis publicis officialibus quoquomodo deliquerit in iis quae superioribus articulis statuta sunt, ad tribunal primae instantiae vocabitur, et mulcta, non ultra tamen centum libras, afficietur.

51. Quisquis acta publica adservat, civiliter cavere debet, ne qua in illis corruptio fiat; ipse tamen, si locus est, adversus illarum auctores regressum habet.

52. Si quid corruptum fuerit, vel si quid falsi irrepserit in actis status civilis, vel si actus praedicti in chartis sejunctis aut alibi, quam in publicis tabulis ad hoc confectis, inscripti sint, locus erit ad damna, et ad id, quod interest, rependendum, citra poenas, quae in codice poenali praescribentur.

53. Regius procurator penes tribunal primae instantiae recognoscere tenetur regestorum codices, cum in tabulario deponuntur: verbalem atque summarium recognitionis processum ipse conficiet; crimina, vel si quid aliud ab officialibus status civilis contra admissum sit, denunciabit, et ut in illos animadvertatur, postulabit.

54. Quotiescumque de actis ad civilem statum pertinentibus tribunal primae instantiae judicium feret, pars, cujus interest, ab eo provocare poterit.

DZIAŁ II.

O aktach urodzenia.

55. Oświadczenia urodzin, we trzech dniach od przyyście na świat dziecięcia, mieyscowemu Urzędnikowi stanu cywilnego uczynione będą: dziecię temuż będzie pokazane.

56. Urodzenie dziecięcia oznaymi oyciec, albo w braku iego Doktor, Chirurg, Akuszerka, Urzędnik zdrowia, albo inne przytomne przy połogu osoby; a ieżeli matka nie w swoiém zamieszkaniu połog odbywa, to osoba u któréy porodziła.

Akt urodzenia spisany będzie natychmiast, w przytomności dwóch świadków.

57. W akcie urodzenia, wymieniony będzie dzień, godzina, mieysce urodzenia, płeć dziecięcia, imiona mu dane; i imiona, nazwiska, stan, mieysce zamieszkania rodziców iego i świadków.

58. Ktokolwiek znaydzie dziecię nowo narodzone, obowiązany będzie oddać go urzędnikowi stanu cywilnego; równie odzież i wszelkie rzeczy przy dziecięciu znalezione, i oznaymić wszystkie okoliczności czasu i mieysca znalezienia dziecięcia.

Spisany będzie na to dokładny protokuł w szczegółach, wyrażaiący ieszcze domniemany wiek dziecięcia, płeć, i imiona mu dane, i władzę cywilną, któréy oddane było. Ten protokuł wpisany będzie w xięgi.

CHAPITRE II.

Des actes de naissance.

55. Les déclarations de naissance seront faites dans les trois jours de l'accouchement, à l'officier de l'état civil du lieu: l'enfant lui sera présenté.

56. La naissance de l'enfant sera déclarée par le père, ou, à défaut du père, par les docteurs en médecine ou en chirurgie, sages-femmes, officiers de santé ou autres personnes qui auront assisté à l'accouchement; et, lorsque la mère sera accouchée hors de son domicile, par la personne chez qui elle sera accouchée.

L'acte de naissance sera rédigé de suite, en présence de deux témoins.

57. L'acte de naissance énoncera le jour l'heure et le lieu de la naissance, le sexe de l'enfant et le prénoms qui lui seront donnés, et les prénoms, noms, profession et domicile des père et mère, et ceux des témoins.

58. Toute personne qui aura trouvé un enfant nouveau-né, sera tenue de le remettre à l'officier de l'état civil, ainsi que les vêtemens et autres effets trouvés avec l'enfant, et de déclarer toutes les circonstances du temps et du lieu où il aura été trouvé.

Il en sera dressé un procès-verbal détaillé, qui énoncera en outre l'age apparent de l'enfant, son sexe, les noms qui lui seront donnés, l'autorité civile à laquelle il sera remis. Ce procès-verbal sera inscrit sur les registres.

CAPUT. II.

De actis nativitatis.

55. *Natalis professio triduo a puerperio peragenda erit apud officialem status civilis, cui puer exhibebitur.*

56. *Pueri nativitas a patre declaranda erit, vel a medicis, chirurgis, obstetricibus, sanitatis officialibus, ceterisve, qui partui adfuerunt. Cum vero mater extra suum domicilium partum ediderit, ab eo, cujus domi fuerit enixa, eadem peragenda erit professio.*

Actus nativitatis, nulla mora interposita, coram duobus testibus conficietur

57. *Nativitatis actus diem, horam, locum, ubi puer ortus sit, ejus sexum, tque praenomina ipsi imposita, parentum testiumque praenomina, nomina, professionem atque domicilium indicabit.*

58. *Qui expositum recens natum invenerit, illum una cum indumentis, ceterisque rebus cum ipso repertis, ad officialem status civilis deferre tenetur, et omnia temporis et loci adjuncta diligenter enarrare, quibus puer adinventus fuerit.*

Verbalis processus omnibus circumstantiis instructus conficietur, in quo indicabuntur aepas verisimilis pueri, sexus, nomina, quae ipsi imposita sint, et civilis auctoritas, cui tuer commissus fuerit; idem processus in publicis tabulis exarabitur.

59. Jeżeli urodzi się dziecię w czasie żeglugi morskiéy, akt urodzenia iego, spisany będzie we dwudziestu czterech godzinach, w przytomności oyca, ieżeli się na okręcie znayduie, i dwóch świadków wziętych z pomiędzy officerów okrętu; a gdyby tych nie było, z pomiędzy ludzi okrętowych. Akt taki, zrobiony będzie na okrętach Cesarskich, przez officera administracyi morskiéy, a na okrętach korsarskich, kupieckich, przez kapitana, właściciela, lub szypra okrętu. Akt urodzenia wpisany będzie następnie w reiestrze osób na okręcie będących.

60. W naypierwszym porcie, do którego zawinie okręt, bądź dla spoczynku, bądź dla innéy przyczyny, wyiąwszy rozbroienie iego, officerowie administracyi morskiéy, kapitan, właściciel albo szyper, obowiązani będą złożyć dwie expedycye urzędowe aktów urodzenia, które spisali; ieżeli w porcie francuzkim, to u przełożonego nad wpisami morskiemi, a ieżeli w obcym porcie, to w ręce Konsula.

Jedna z tych expedycyi, zostanie w kancellaryi wpisów morskich, albo w kancellaryi Konsula, druga posłana będzie do Ministra morskiego, który kopiią zaświadczoną przez siebie każdego z tych aktów, odeśle do urzędnika stanu cywilnego, gdzie ma zamieszkanie oyciec dziecięcia, albo matka, gdy oyciec nieznany; ta kopiia natychmiast wciągniona będzie w xięgi.

59. S'il naît un enfant pendant un voyage de mer, l'acte de naissance sera dressé, dans les vingt-quatre heures, en présence du père, s'il est présent, et de deux témoins pris parmi les officiers du bâtiment, ou, à leur défaut, parmi les hommes de l'équipage. Cet acte sera rédigé, savoir, sur les bâtimens de l'Empereur, par l'officier d'administration de la marine, et sur les bâtimens appartenant à un armateur ou négociant, par le capitaine, maître ou patron du navire. L'acte de naissance sera inscrit à la suite du rôle d'équipage.

60. Au premier port où le bâtiment abordera, soit de relâche, soit pour toute autre cause que celle de son désarmement, les officiers de l'administration de la marine, capitaine, maître ou patron, seront tenus de déposer deux expéditions authentiques des actes de naissance qu'ils auront rédigés, savoir, dans un port français, au bureau du préposé à l'inscription maritime, et dans un port étranger, entre les mains du consul.

L'une de ces expéditions restera déposée au bureau de l'inscription maritime, ou à la chacellerie du consulat; l'autre sera envoyée au ministre de la marine, qui fera parvenir une copie, de lui certifiée, de chacun desdits actes, à l'officier de l'état civil du domicile du père de l'enfant, ou de la mère, si le père est inconnu: cette copie sera inscrite de suite sur les registres.

59. *Si puer maritimi cursus tempore nascatur, illius nativitatis actus intra horas viginti quatuor conficietur coram patre si adsit, et duobus testibus ex navis officialibus, aut, iis deficientibus, e nautis desumptis. Si navis regia sit, nativitatis actus perscribetur ab eo, qui rem maritimam administrat. Si vero navis ad mercatorem, aut ad exercentem piraticam, regis placito pertineat, idem actus ab ejus exercitore, vel gubernatore, aut magistro conscribetur. Nativitatis actus in calce albi navicularium exarabitur.*

60. *Cum primum navis ad portum appulerit stationis ergo, vel quacumque alia, excepta armamenti exportandi causa, praepositi maritimae administrationi, gubernator, exercitor, aut magister navis deponere tenebuntur duo authentica exemplaria actum nativitatis, quos iidem confecerint: videlicet, si portus in regni ditione sit, penes officium ejus, qui maritimae praeest inscriptioni; si vero sit alterius nationis, apud agentem in re commerciali pro Italiae regno.*

Alterum ex praedictis exemplaribus in maritimae inscriptionis officio, vel in agentis praedicti tabulario manebit; alterum ad ministrum rei maritimae mittetur, cujus erit, actorum exemplar sua manu subscriptum transmittere ad officialem status civilis, ubi patris illius, de cujus nativitate agitur, vel matris, si pater haud innotescat, domicilium sit. Hoc exemplar in continenti publicis tabulis inscribetur.

61. Gdy okręt stanie w porcie dla rozbroienia, złożony będzie rejestr osób okrętowych w kancellaryi przełożonego nad wpisami morskiemi, który pośle iednę expedycyą podpisaną przez siebie aktu urodzenia, do urzędnika stanu cywilnego, gdzie ma zamieszkanie oyciec dziecięcia, albo matka, ieżeli oyciec niewiadomy; ta expedycya natychmiast wpisana będzie w xięgi.

62. Akt uznania dziecięcia, wpisany będzie w xięgach podług swoiéy daty, i zrobiona będzie o nim wzmianka na brzegu aktu urodzenia, ieżeli się ten znayduie.

DZIAŁ III.

O aktach Małżeństwa.

63. Nim nastąpi obchód małżeństwa, urzędnik stanu cywilnego ogłosi dwie zapowiedzi, z ośmiodniową przerwą czasu między niemi, w niedzielę, przededrzwiami domu gminnego. Te zapowiedzi i akt ich zapisania, wyrażać będą: imiona, nazwiska, stan, i zamieszkanie przyszłych małżonków; czyli są małoletni, albo pełnoletni: i imiona, nazwiska, stan, zamieszkanie ich oyców i matek; nadto ten akt wyrazi dni, mieysca, godziny w których zapowiedzi ogłoszone były, i wpisany będzie w xięgę iedną, w któréy położone będą na każdéy stronnicy kart liczby i oznaki szczególne, podobnie iak się mówiło w artykule 41 i która xięga złożona będzie corocznie w kancellaryi trybunału okręgu.

61. A l'arrivée du bâtiment dans le port du désarmement, le rôle d'équipage sera déposé au bureau du préposé à l'inscription maritime, qui enverra une expédition de l'acte de naissance, de lui signée, à l'officier de l'état civil du domicile du père de l'enfant, ou de la mère, si le père est inconnu: cette expédition sera inscrite de suite sur les registres.

62. L'acte de reconnaissance d'un enfant sera inscrit sur les registres, à sa date; et il en sera fait mention en marge de l'acte de naissance, s'il en existe un.

CHAPITRE III.

Des actes de mariage.

63. Avant la célébration du mariage, l'officier de l'état civil fera deux publications, à huit jours d'intervalle, un jour de dimanche, devant la porte de la maison commune. Ces publications et l'acte qui en sera dressé, énonceront les prénoms, noms, professions et domiciles des futurs époux, leur qualité de majeurs ou de mineurs, et le prénoms, noms, professions et domiciles de leurs pères et mères. Cet acte énoncera, en outre, les jours, lieux et heures où les publications auront été faites. Il sera inscrit sur un seul registre, qui sera coté et paraphé comme il est en l'article 41, et déposé, à la fin de chaque année, au greffe du tribunal de l'arrondissement.

61. *Simul ac navis ad portum appulerit ejus exarmandi causa, navicularіorum album tradetur praeposito maritimae inscriptioni, qui exemplar actus nativitatis sua manu subsignoretur, domicilium habet: hoc exemplum in acta publica statim referetur.*

62. *Actus recognitionis infantis inscribetur tabulis publicis, apposita die, et si exstet actus nativitatis, in margine illius congruens fiet adnotatio.*

CAPUT III.

De actis matrimonii.

63. *Antequam nuptiae celebrentur, officialis status civilis binas edet promulgationes octo dierum habito intervallo, die dominica, ante fores domus municipalis. Promulgationes praedictae, et actus, qui de iis conficietur, exhibebunt futurorum conjugum praenomina, nomina, professiones, domicilia, et si aetate ipsi majores vel minores sint; nec non eorum parentum praenomina, nomina, professiones, domicilia. In eodem actu praeterea promulgationum dies, locus, hora, notabuntur. Actus vero in uno tantum inscribetur regestorum codice, numeris et signis instructo, prout praescriptum est articulo quadragesimo primo, et singulo quovis anno labente in tabulario tribunalis districtus deponetur.*

64. Wyciąg aktu zapowiedzi, zawieszony będzie na drzwiach domu gminnego, przez dni ośm od pierwszéy zapowiedzi do drugiéy. Obchód małżeństwa dopiero dnia trzeciego, nie rachuiąc dnia ogłoszenia, po drugiéy zapowiedzi, uskutecznionym bydź może.

65. Jeżeli obchód małżeństwa w przeciągu roku od upłynionego czasu zapowiedzi, uskutecznionym nie był, to nie może bydź odprawiony, aż po nowych zapowiedziach podług wyższych przepisów.

66. Akta tamowania małżeństwa, podpisane będą na oryginale i na kopii przez osoby tamuiące albo ich pełnomocników szczególnych i urzędowych; wręczone będą z kopiią pełnomocnictwa stronom osobiście albo w ich zamieszkaniu, i Urzędnikowi stanu cywilnego, który podpisze na oryginale, że te akta widział.

67. Urzędnik stanu cywilnego uczyni bez odwłoki wzmiankę w krótkości o tamowaniach w xiędze zapowiedzi; równie na brzegu wpisania rzeczonych tamowań uczyni wzmiankę wyroków, lub innych aktów znoszących takie tamowania, których aktów exepedycya oddaną mu była.

68. Gdy iakie tamowanie zaydzie, Urzędnik stanu cywilnego nie może zezwolić na obchód małżeństwa, póki to tamowanie zniesioném nie zostanie, a to pod karą trzechset franków, i wynadgrodzeniem szkód poniesionych i straconych zysków.

64. Un extrait de l'acte de publication sera et restera affiché à la porte de la maison commune, pendant les huit jours d'intervalle de l'une à l'autre publication. Le mariage ne pourra être célébré avant le troisième jour, depuis et non compris celui de la seconde publication.

65. Si le mariage n'a pas été célébré dans l'année, à compter de l'expiration du délai des publications, il ne pourra plus être célébré qu'après que de nouvelles publications auront été faites dans la forme ci-dessus prescrite.

66. Les actes d'opposition au mariage seront signés sur l'original et sur la copie par les opposants ou par leurs fondés de procuration spéciale et authentique; ils seront signifiés, avec la copie de la procuration, à la personne ou au domicile des parties, et à l'officier de l'état civil, qui mettra son *visa* sur l'original.

67. L'officier de l'état civil fera sans délai, une mention sommaire des oppositions sur le registre des publications; il fera aussi mention, en marge de l'inscription desdites oppositions, des jugemens ou des actes de main-levée dont expédition lui aura été remise.

68. En cas d'opposition, l'officier de l'état civil ne pourra célébrer le mariage avant qu'on lui en ait remis la main-levée, sous peine de trois cents francs d'amende, et de tous dommages-intérêts.

64. *Actorum promulgationis exemplar foribus domus municipalis affigetur; ibique haerebit per octo continuos dies, qui inter utramque promulgationem intercedent.*

Matrimonium celebrari prohibetur ante triduum a secundae promulgationis die, ipsa vero non supputata.

65. *Si matrimonium celebratum non sit intra annum a die, qua promulgationum dilatio cessat, non amplius ineundum erit, nisi promulgationes iterentur, uti supra dictum est.*

66. *Qui matrimonio contradicit, vel ejus procurator speciali et authentico mandato instructus, acta oppositionis tum in autographo, tum in exemplari subscribet, quae una cum mandati exemplo ipsis contrahentibus, vel ad eorum domicilium denunciabuntur, nec non officiali status civilis, qui in autographo se vidisse subscribet.*

67. *Officialis status civilis illico in tabulis promulgationum oppositiones summarie adnotabit; praeterea in margine, ubi oppositiones praedictae inscriptae sint, sententias aut revocationis acta indicabit, quorum exemplum ipsi traditum fuerit.*

68. *Cum oppositio aliqua exstiterit, officialis status civilis matrimonii ineundi facultatem haud praebebit, antequam contradictionis revocationem accipiat; aliter libris tercentum, nec non omnibus damnis, et eo, quod interest, reficiendis, mulctandus erit.*

BIBLIOTEKA UNIWERSYTET WARSZAWSKI

69. Gdy tamowania nie masz, uczyniona o tém będzie wzmianka w akcie małżeństwa; a ieżeli w kilku gminach zapowiedzi były, to złożą strony zaświadczenie Urzędnika stanu cywilnego każdéy gminy, że nie znayduie się żadne tamowanie.

70. Urzędnik stanu cywilnego, każe sobie złożyć akt urodzin każdego z przyszłych małżonków. Jeżeli z nich które iest w niemożności dostania takowego aktu, może ten zastąpić, składaiąc urzędowy akt znania wydany przez Sędziego Pokoiu mieysca, w którym się urodził, albo w którém zamieszkał.

71. Taki akt znania, zawierać w sobie będzie, zeznanie siedmiu świadków, iakieykolwiek płci, krewnych lub niekrewnych; o imionach, nazwisku, stanie, zamieszkaniu, przyszłego małżonka, równie iak oyca iego i matki, ieżeli są znani; o mieyscu, i ile możności o czasie urodzenia iego, o przyczynach przeszkadzaiących do złożenia na to aktu. Swiadkowie podpiszą akt znania, i Sędzia Pokoiu; a gdyby który podpisać nie mógł, lub nie umiał, wzmianka o tém zrobiona będzie.

72. Akt znania podany będzie Trybunałowi pierwszéy instancyi mieysca, w którém małżeństwo ma bydź obchodzone. Trybunał wysłuchawszy Prokuratora Cesarskiego, wyda, alb odmowi potwierdzenie swoie, w miarę znalezionych dostatecznych, albo niedostatecznych zeznań świadków i przyczyn, przeszkadzaiących okazaniu aktu urodzenia.

69. S'il n'y a point d'opposition, il en sera fait mention dans l'acte de mariage; et si les publications ont été faites dans plusieurs communes, les parties remettront un certificat délivré par l'officier de l'état civil de chaque commune, constatant qu'il n'existe point d'opposition.

70. L'officier de l'état civil se fera remettre l'acte de naissance de chacun des futurs époux. Celui des époux qui serait dans l'impossibilité de se le procurer, pourra le suppléer, en rapportant un acte de notoriété délivré par le juge de paix du lieu de sa naissance, ou par celui de son domicile.

71. L'acte de notoriété contiendra la déclaration, faite par sept témoins, de l'un ou de l'autre sexe, perens ou non parens, des prénoms, nom, profession et domicile du futur époux, et de ceux de ses père et mère, s'ils sont connus; le lieu, et, autant que possible, l'époque de sa naissance, et les causes qui empêchent d'en rapporter l'acte. Les témoins signeront l'acte de notoriété avec le juge de paix; et s'il en est qui ne puissent ou ne sachent signer, il en sera fait mention.

72. L'acte de notoriété sera présenté au tribunal de première instance du lieu où doit se célébrer le mariage. Le tribunal, après avoir entendu le procureur Impérial, donnera ou refusera son homologation, selon qu'il trouvera suffisantes ou insuffisantes les déclarations des témoins, et les causes qui empêchent de rapporter l'acte de naissance.

69. *Cum nihil oppositum fuerit, hujus rei in actis matrimonii mentio fiet; et si pluribus in locis promulgationes habitae sint, contrahentes declarationem ab officialibus status civilis cujusque communis confectam exhibebunt, qua nullam exstitisse oppositionem comprobeur.*

70. *Officialis status civilis nativitatis acta utriusque futuri conjugis sibi deferri mandabit. Si ipsorum aliquis haec acta sibi comparare nequeat, satis erit* notorietatis, *ut aiunt, testimonium proferre ab judice pacis loci natalis aut domicilii editum.*

71. *In actum* notorietatis *referentur septem testium, alterutrius sexus, cognatorum vel non, declarationes, quae praenomina, nomina, professionem, domicilium futuri conjugis et parentum si innotescant, exhibebunt, nec non nativitatis locum atque diem, quoad fieri poterit, et causas, quibus nativitatis actus proferri non posit. Actus* notorietatis *a testibus et ab judice pacis subscribetur; et si quis eorum subscribere nequeat vel nesciat, id quoque adnotabitur.*

72. *Idem actus tribunali primae instantiae, in cujus jurisdictione matrimonium ineundum est, offeretur. Tribunal, regio procuratore audito, et sedulo perpensis testium dictis et causis, ob quas nativitatis actus proferri minime possit, adprobationem suam impertietur, vel denegabit.*

73. Urzędowy akt zezwolenia oyców i matek, albo dziadów i bab, albo w braku tych, familii, zamykać będzie imiona, nazwiska, stan, zamieszkanie przyszłego małżonka, i wszystkich osób do aktu wpływaiących, iako też i stopień ich pokrewieństwa.

74. Małżeństwo obchodzone będzie w gminie, w któréy iedno z małżonków zamieszkało. To zamieszkanie co do małżeństwa uważa się przez ciągłe sześciomiesięczne w jednéy gminie mieszkanie.

75. W dniu przez strony oznaczonym, po upłynionym czasie od zapowiedzi, Urzędnik stanu cywilnego, w domu gminnym, w przytomności czterech świadków, krewnych, lub niekrewnych, przeczyta stronom wzwyż rzeczone akta, względem ich stanu i formalności małżeństwa, i Rozdział VI z tytułu o *Małżeństwie* względem *wzaiemnych praw i powinności małżonków*; oświadczą strony iedna po drugiéy, iż chcą się pobrać za małżonków, i Urzędnik w imieniu prawa, wyrzecze: iż są złączeni małżeńskim związkiem, i akt do tego stosowny natychmiast spisze.

76. Wyrażone będą w akcie małżeństwa:

1 Imiona, nazwiska, stan, wiek, mieysce urodzenia, i zamieszkania małżonków.

2 Czyli są małoletni, albo pełnoletni.

3. Imiona, nazwiska, stan, zamieszkanie oyców ich i matek.

73. L'acte authentique du consentement des père et mère ou aieuls et aieules, ou, à leur défaut, celui de la famille, contiendra les prenoms, noms, professions et domiciles du futur époux, et de tous ceux qui auront concuru à l'acte, ainsi que leur degré de parenté.

74. Le mariage sera celébré dans la commune où l'un des deux époux aura son domicile. Ce domicile, quant au mariage, s'établira par six mois d'habitation continue dans la même commune.

75. Le jour désigné par les parties après les délais des publications, l'officier de l'état civil, dans la maison commune, en présence de quatre témoins, parens ou non parens, fera lecture aux parties des pièces ci-dessus mentionnées, relatives à leur état et aux formalités du mariage, et du chapitre VI du titre *du mariage*, sur *les droits et les devoirs respectifs de époux*. Il recevra de chaque partie, l'une après l'autre, la déclaration qu'elles veulent se prendre pour mari et femme; il prononcera, au nom de la loi, qu'elles sont unies par le mariage, et il en dressera acte sur-le-champ,

76. On énoncera, dans l'acte de mariage,

1. Les prénoms, noms, professions, âge, lieux de naissance et domicile des époux;

2. S'ils sont majeurs ou mineurs;

3. Les prénoms, noms, professions et domiciles des pères et mères;

73. *Actus authenticus praestiti consensus a patre et matre, vel ab avo et avia, iisque deficientibus, a consilio familias, praeseferet praenomina, nomina, professionem, domicilia futuri conjugis, et omnium, qui ad eundem actum accesserint, nec non eorum cognationis gradum.*

74. *Matrimonium celebrabitur in municipio, ubi alteruter ex sponsis domicilium habuerit. Domicilium, quoad matrimonium, habitatione in eodem municipio per sex continuos menses constitutum censetur.*

75. *Postquam promulgationes factae sunt, die a contrahentibus praefinita, officicli status civilis in aedibus municipalibus coram quatuor testibus, sive cognatis aut affinibus sive non, sponsis perleget acta, de quibus supra dictum est, et quae ad illorum statum et ad solemnitates matrimonii pertinent, nec non caput sextum tituli, qui inscribitur* de matrimonio, et de juribus et officiis conjugum. *Ab unoquoque ex contrahentibus, alio post alium, idem officialis declarationem excipiet, nimirum velle se matrimonium invicem contrahere, et conjuges esse. Tunc legis auctoritate pronunciabit, eosdem esse matrimonio junctos, et matrimonii actum illico exarabit.*

76. *In hunc actum referentur:*

1 *Praenomina, nomina, professiones, aetas, locus natalis, et domicilia conjugum;*

2 *Utrum aetate majores, vel minores sint;*

3 *Praenomina, nomina, professiones et domicilia parentum;*

*

4. Zezwolenie oyców i matek, dziadów i bab, i familii w przypadkach, gdzie tego potrzeba.
5. Akta uszanowania, ieżeli zaszły.
6. Zapowiedzi w różnych zamieszkaniach.

7. Zatamowania, ieżeli iakie były, ich zniesienia albo wzmianka, że żadnego nie było.
8. Oświadczenie stron, iż się biorą za małżonków, i ogłoszenie związku między niemi przez Urzędnika publicznego.
9. Imiona, nazwiska, wiek, stan, zamieszkanie świadków, ich zeznanie, czyli są krewnemi lub powinowatemi małżonków, z którey strony, i w iakim stopniu.

DZIAŁ IV.

o Aktach Smierci.

77. Nie można pochować żadnego umarłego, bez pozwolenia wydanego bezpłatnie, i na papierze niestęplowanym, od Urzędnika stanu cywilnego; ten zaś takiego pozwolenia udzielić nie może, poki się nie uda do umarłego, dla przekonania się o iego śmierci; i dopiero we dwadzieścia cztery godzin od śmierci, oprócz przypadków urządzeniami Policyi przewidzianych.

78. Akt śmierci spisze Urzędnik stanu cywilnego, na zeznanie dwóch świadków. Ci świadkowie ile możności, z naybliższych krewnych albo sąsiadów bydź powinni; a ieżeli osoba umarła nie w mieyscu zamieszkania swoiego, to osoba u którey śmierć zaszła, i ieden krewny, albo obcy.

79. W akcie śmierci wyrażone będą: imiona, nazwiska, wiek, stan, i zamieszkanie osoby umarłey; imiona i nazwiska iey małżonka, ieżeli umarła osoba w małżeństwie, albo w stanie wdowim była; imiona, nazwiska, wiek, stan i zamieszkanie zeznaiących, i ieżeli są krewni, stopień ich pokrewieństwa.

Ten akt nadto zawierać będzie, ile dowiedzieć się o tém można, imiona, nazwiska, stan, zamieszkanie oyca i matki umarłego, i mieysce iego urodzenia.

80. W przypadku śmierci w szpitalach woyskowych, cywilnych, albo innych domach publicznych, przełożeni, rządzcy, zawiadowcy i gospodarze tych domów, są obowiązani uwiadomić o tém we dwudziestu czterech godzinach Urzędnika stanu cywilnego, który przyydzie zapewnić się o śmierci, i spisze akt stosownie do artykułu poprzedzaiącego, według uczynionych mu zeznań i powziętych wiadomości.

Utrzymywane będą nadto w rzeczonych szpitalach i domach xięgi przeznaczone na wpisy zeznań takich wiadomości.

Urzędnik stanu cywilnego odeśle akt śmierci Urzędnikowi mieysca ostatniego zamieszkania osoby umarłey, który go zapisze w xięgi.

4: Le consentement des pères et mères, aïeuls et aïeules, et celui de la famille, dans les cas où ils sont requis;
5. Les actes respectueux, s'il en a été fait;
6. Les publications dans les divers domiciles;
7. Les oppositions, s'il y en a eu; leur main-levée, ou la mention qu'il n'y a point eu d'opposition;
8. La déclaration des contractants de se prendre pour époux, et le prononcé de leur union par l'officier public;
9. Les prénoms, noms, âge, professions et domiciles des témoins, et leur déclaration s'ils sont parens ou alliés des parties, de quel côté et à quel degré

CHAPITRE IV.

Des Actes de décès.

77. Aucune inhumation ne sera faite sans une autorisation, sur papier libre et sans frais, de l'officier de l'état civil, qui ne pourra la délivrer qu'après s'être transporté auprès de la personne décédée, pour s'assurer du décès, et que vingtquatre heures après le décès, hors les cas prévus par les réglemens de police.

78. L'acte de décès sera dressé par l'officier de l'état civil, sur la déclaration de deux témoins. Ces témoins seront, s'il est possible, les deux plus proches parens ou voisins, ou lorsqu'une personne sera décédée hors de son domicile, la personne chez laquelle elle sera décédée, et un parent ou autre.

79. L'acte de décès contiendra les prénoms, nom, âge, profession et domicile de la personne décédée; les prénoms et nom de l'autre époux, si la personne décédée était mariée ou veuve; les prénoms, noms, âge, professions et domiciles des déclarans; et, s'ils sont parens, leur degré de parenté.

Le même acte contiendra de plus, autant qu'on pourra le savoir, les prénoms, noms, profession et domicile des père et mère du décédé, et le lieu de sa naissance.

80. En cas de décès dans les hôpitaux militaires, civils, ou autres maisons publiques, les supérieurs, directeurs, administrateurs et maîtres de ces maisons, seront tenus d'en donner avis, dans les vingt-quatre heurs, à l'officier de l'état civil, qui s'y transportera pour s'assurer du décès, et en dressera l'acte, conformément à l'article précédent, sur les déclarations qui lui auront été faites et sur les renseignemens qu'il aura pris.

Il sera tenu en outre, dans les dits hôpitaux et maisons, des registres destinés à inscrire ces déclarations et ces renseignemens.

L'officier de l'état civil enverra l'acte de décès à celui du dernier domicile de la personne décédée, qui l'inscrira sur les registres.

4. *Consensus patrum, matrum, avorum, aviarum, et familiae, quoties requiratur;*
5. *Actus officiosi, si qui intercesserunt;*
6. *Promulgationes in diversis domiciliis factae;*
7. *Oppositiones, si quae fuerint; earum revocatio, vel mentio, nullas exstitisse;*
8. *Declaratio facta a contrahentibus, se velle matrimonio jungi, et pronunciatio de eorum conjuncione a publico officiali emissa;*
9. *Praenomina, nomina, aetas, professiones et domicilia testium; utrum isti cognati vel affines sint, quo latere et gradu.*

CAPUT IV.

De actis mortis causa conficiendis.

77. *Mortuos humare haudquaquam licet, nisi facultate ab officiali status civilis impetrata in charta regio signo non munita et gratis data. Officialis hanc emittere minime poterit, nisi penes defuncti personam, ut de illius obitu certior fiat, sese contulerit, et viginti quatuor horae a decessu intercesserint, casibus tamen exceptis a politiae legibus praevisis.*

78. *Actus ob decessum in scriptis redigitur ab officiali status civilis, juxta declarationem a duobus testibus emittendam, cui, si fieri poterit, proximiores propinqui, seu ex vicinis erunt; et si agatur de illo, qui extra domicilium suum obierit, testes adhibendi sunt is, penes quem obiit, et propinquus, aut quilibet alius.*

79. *In actum referuntur praenomina, nomina, aetas, professio et domicilium defuncti, praenomina et nomen alterius conjugis, si defunctus matrimonio junctus fuerit, seu viduus; praenomina, nomina, aetas, professiones et domicilia testium, et, si propinqui sint, propinquitatis gradus.*

In eodem actu, quo ad fieri poterit, praenomina, nomina, professiones et domicilia parentum defuncti, hujusque natale solum describentur.

80. *Si quis in nosocomio militari vel civili, vel in aliis publicis hospitiis decesserit, qui iis praesunt, vel illarum domuum regimen et administrationem habent, aut domini sunt, officiali status civilis intra viginti quatuor horas obitum nunciare tenentur, qui illuc se conferet, ut de eo certior fiat, atque, prout supra dictum est, actum conficiet juxta declarationes ipsi factas, et indicia, quae aliunde eruere poterit.*

In nosocomiis praeterea et hospitiis publicae exstabunt tabulae, quibus hujusmodi declarationes et indicia inscribentur.

Officialis status civilis documentum obitus causa peractum ad officialem loci, ubi defunctus postremum habuit domicilium, transmittet, qui in publicas tabulas illud referet.

81. Gdy będą ślady albo poznaki gwałtowney śmierci, albo inne okoliczności, daiące o niéy podeyrzenie, nie można pochować umarłego, dopoki Urzędnik Policyyny, w przytomności doktora albo chirurga, nie spisze protokułu względem stanu trupa, i okoliczności do tego wpływaiących; równie względem zebranych wiadomości co do imion, nazwiska, wieku, stanu, mieysca urodzenia i zamieszkania osoby zmarłéy.

82. Urzędnik policyyny powinien przesłać zaraz Urzędnikowi stanu cywilnego mieysca, w którém osoba umarła, wszelkie wiadomości, wyrażone w swoim protokule, podług których akt śmierci spisany będzie.

Urzędnik stanu cywilnego, pośle tego aktu expedycyą urzędnikowi zamieszkania, ieżeli iest znane osoby zmarłéy: ta expedycya wciągnięta będzie w xięgi.

83. Pisarze kryminalni, obowiązani są przesłać we dwudziestu czterech godzinach po wykonaniu wyroków na śmierć skazuiących, Urzędnikowi stanu cywilnego mieysca, w którém skazany śmierć poniosł, wszelkie uwiadomienia, wyrażone w artykule 79. podług których akt śmierci spisany będzie.

84. W przypadku śmierci w więzieniach, albo w domach zamknięcia i przytrzymania, zarządzaiący lub dozorcy, doniosą o tém natychmiast Urzędnikowi stanu cywilnego, który się tam uda, podług artykułu 80. i akt śmierci spisze.

81. Lorsqu'il y aura des signes ou indices de mort violente, ou d'autres circonstances qui donneront lieu de soupçonner, on ne pourra faire l'inhumation qu'après qu'un officier de police, assisté d'un docteur en médecine ou en chirurgie, aura dressé procès-verbal de l'état du cadavre, et des circonstances y relatives, ainsi que des renseignemens qu'il aura pu recueillir sur les prénoms, nom, âge, profession, lieu de naissance et domicile de la personne décédée.

82. L'officier de police sera tenu de transmettre de suite à l'officier de l'état civil du lieu où la personne sera décédée, tous les renseignemens énoncés dans son procès-verbal, d'après lesquels l'acte de decès sera rédigé.

L'officier de l'état civil en enverra une expedition à celui du domicile de la personne décédée, s'il est connu: cette expédition sera inscrite sur les registres.

83. Les greffiers criminels seront tenus d'envoyer, dans les vingt-quatre heures de l'exécution des jugemens portant peine de mort, à l'officier de l'état civil du lieu où le condamné aura été exécuté, tous les renseignemens énoncés en l'article 79, d'après lesquels l'acte de decès sera rédigé.

84. En cas de décès dans les prisons ou maisons de réclusion et de détention, il en sera donne avis sur-le-champ, par les concierges ou gardiens, à l'officier de l'état civil, qui s'y transportera, comme il est dit en l'article 80, et redigera l'acte de décès.

81. *Si vis illatae signa, vel necis exstent indicia, aut alia rerum adjuncta de hoc su picionis causam ingerant, mortuus non poterit humari, prius quam officialis politiae, adstante medico aut chirurgo, processum verbalem confecerit de cadaveris statu, cunctisque rerum adjunctis, nec non de iis omnibus, quae rescire potuerit quoad praenomina, nomen, aetatem, professionem, natale solum et domicilium defuncti.*

82. *Officialis politiae indicia omnia in processum verbalem relata illico renuntiare tenetur status civilis officiali ejus loci, ubi quis decesserit, et ab hoc super relata actus decessus conficietur. Officialis status civilis actus exemplum ad ejus loci officialem, ubi defunctus domicilium habuit, si hoc innotescat, transmittet: hujusmodi exemplum publicis tabulis inscribendum erit.*

83. *Scribae criminalibus causis addicti, intra horas viginti quatuor post executionem sententiae capitis poenam decernentis, officiali status civilis ejus loci ubi quis supplicio affectus est, omnia nuntiabunt, quae in articulo 79 recensita sunt, et ex sibi relatis decessus actum iste conficiet.*

84. *Si quis in carceribus aliisque custodiae et detentionis locis obierit, ab ipsorum custode officialis status civilis illico de morte erit admonendus, qui eo se conferet, uti articulo 80 traditum est, actumque obitus conficiet.*

85. We wszelkich przypadkach gwałtowney śmierci, albo w więzieniach, zamknięciach, albo wykonaniu skazań na utratę życia, żadna wzmianka uczyniona nie będzie o tych okolicznościach, i akta śmierci napisane będą prostym sposobem, podług prawideł wyrażonych w artykule. 79.

86. Na przypadek śmierci w czasie podróży morskiéy, spisany będzie akt śmierci we dwudziestu czterech godzinach w przytomności dwóch świadków wziętych z pomiędzy officerów okrętu, a w tych braku z pomiędzy ludzi okrętowych. Ten akt spisany będzie, ieżeli na okręcie Cesarskim, przez Urzędnika administracyi morskiéy; a przez Kapitana, właściciela lub szypra na okręcie kupieckim, lub korsarskim. Akt śmierci wpisany będzie zaraz pod reiestrem osób okrętowych.

87. W pierwszym porcie, do którego czy dla odpoczynku, czy dla innéy przyczyny, oprócz rozbroienia, zawinie okręt, urzędnicy administracyi morskiéy, Kapitan, właściciel, albo szyper, którzy spisali akta śmierci, są obowiązani złożyć dwie expedycye tych aktów, stosownie do artykułu 60.

Jak okręt do portu przybędzie dla rozbroienia, reiestr okrętowych osób złożony będzie w kancellaryi przełożonego nad wpisami morskiemi; ten expedycyą aktu śmier-

85. Dans tous les cas de mort violente, ou dans les prisons et maisons de réclusion, ou d'exécution à mort, il ne sera fait sur les registres aucune mention de ces circonstances, et les actes de décès seront simplement rédigés dans les formes prescrites par l'article 79.

86. En cas de décès pendant un voyage de mer, il en sera dressé acte dans les vingt-quatre heures, en présence de deux témoins pris parmi les officiers du bâtiment, ou, à leur défaut, parmi les hommes de l'équipage. Cet acte sera rédigé, savoir, sur les bâtimens de l'Empereur, par l'officier d'administration de la marine; et sur les bâtimens appartenant à un négociant ou armateur, par le capitaine, maître ou patron du navire. L'acte de décès sera inscrit à la suite du rôle de l'équipage,

87. Au premier port où le bâtiment abordera, soit de relâche, soit pour toute autre cause que celle de son désarmement, les officiers de l'administration de la marine, capitaine, maître ou patron, qui auront rédigé des actes de décès, seront tenus d'en déposer deux expéditions, conformément à l'article 60.

A l'arrivée du bâtiment dans le port du désarmement, le rôle d'équipage sera déposé au bureau du préposé à l'inscription maritime; il enverra une expédition de l'acte

85. *Quotiescumque in carceribus aut custodiis quispiam mortem violentam obierit, nulla de hujusce mortis adjunctis mentio fiet in actis publicis, et actus instituetur servatis dumtaxat formis articulo 79 praescriptis.*

86. *Si maritimi cursus tempore quempiam mori contigerit, actus ob ejus decessum intra viginti quatuor horas conficietur coram duobus testibus, qui ex navis officialibus, vel, hisce deficientibus, ex nautis assumentur: si navis regia sit, actus fiet ab eo, qui rem maritimam administrat; si vero navis ad mercatorem vel piraticam exercentem pertineat, ab ejus gubernatore, magistro vel exercitore conficietur. Actus hic in calce albi navicularium inscribentur.*

87. *Cum primum navis ad portum appulerit, vel stationis vel quacumque alia de causa, excepta tamen armamenti exportatione, praepositi administrationi maritimae, gubernator, magister aut exercitor navis, deponere debebunt duo authentica exempla actuum decessus, quos iidem confecerint, prout sancitum est articulo 60.*

Navi ad portum appulsa ob armamenta exportanda, naviculatorum et eorum omnium, qui navim conscenderant, album tradetur praepasito maritimae inscriptioni, qui exem-

ci, podpisaną przez siebie, prześle Urzędnikowi stanu cywilnego zamieszkania osoby umarłéy: expedycya taka wciągnięta zostanie w xięgi natychmiast.

DZIAŁ V.

O aktach tyczących się stanu cywilnego woyskowych za granicą Państwa.

88. Akta stanu cywilnego zrobione za granicą Państwa, tyczące się woyskowych lub innych osób przy woysku użytych, spisane będą podług form wyrażonych przez poprzedzaiące urządzenia; zachowuiąc wyiątki w artykułach następuiących zawarte.

89. Kwatermistrz w każdym korpusie, z iednego lub kilku batalionów albo szwadronów; i Kapitan dowódzca w innych korpusach, dopełnią obowiązków Urzędnika stanu cywilnego: toż samo dopełni Inspektor rewii, przydany do woyska lub korpusu iakiego, co do officerów bez woyska, i osób przy woysku użytych.

90. W każdym korpusie woyskowym utrzymywana będzie xięga dla aktów stanu cywilnego, tyczących się osób tegoż korpusu, i inna przy sztabie woyska, albo korpusu, dla aktów cywilnych tyczących się officerów bez woyska, i osób przy woysku użytych; te xięgi równym sposobem utrzymywane będą, iak inne xięgi korpusów i sztabów, i złożone w archiwach woiennych, gdy korpus lub woyska powrócą do kraiu Państwa.

91. Liczby na stronicach kart i oznaki szczególne, położone będą przez officera dowodzcę, w xięgach każdego korpusu; a w xięgach przy sztabie, przez naczelnika sztabu ieneralnego.

92. Oświadczenie urodzin przy woysku, uskutecznione bydź powinno w przeciągu dni dziesięciu od urodzenia

93. Officer utrzymuiący xięgę stanu cywilnego, w dniach dziesięciu od wpisania aktu urodzenia w rzeczoną xięgę, powinien wyciąg tego aktu przesłać Urzędnikowi stanu cywilnego mieysca, gdzie było ostatnie zamieszkanie oyca dziecięcia, albo matki, ieżeli oyciec nie iest znany.

94. Zapowiedzi małżeństwa woyskowych, i użytych przy woysku, odbywać się będą w mieyscu ostatniego ich zamieszkania; i nadto umieszczone będą na dwadzieścia pięć dni, przed obchodem małżeństwa, w rozkaz dzienny korpusu, dla osób do iednego korpusu należących; a w rozkaz dzienny woyska, lub korpusu woyska, dla officerów bez woyska, i użytych przy nim osób.

95. Jak tylko wpisany będzie w xiędze akt obchodu małżeństwa, natychmiast officer utrzymuiący xięgę, pośle expedycyą tegoż aktu, Urzędnikowi stanu cywilnego ostatniego zamieszkania małżonków.

de décès, de lui signée, à l'officier de l'état civil du domicile de la personne décédée: cette expedition sera inscrite de suite sur les registres.

CHAPITRE V.

Des Actes de l'état civil concernant les militaires hors du territoire de l'Empire.

88. Les actes de l'état civil faits hors du territoire de l'Empire, concernant des militaires ou autres personnes employés à la suite des armée, seront rédigés dans les formes prescrites par les dispositions précédentes, sauf les exceptions contenues dans les articles suivants.

89. Le quartier-maître, dans chaque corps d'un ou plusieurs batalillons ou escadrons, et le capitaine commandant, dans les autres corps, rempliront les fonctions d'officiers de l'état civil; ces mêmes fonctions seront remplies, pour les officiers sant troupes et pour les employés de l'armée, par l'inspecteur aux revues attaché à l'armée ou au corps d'armée.

90. Il sera tenu, dans chaque corps de troupes, un registre pour les actes de l'état civil relatifs aux individus de ce corps, et un autre à l'état-major de l'armée, ou d'un corps d'armée pour les actes civils relatifs aux officiers sans troupes et aux employés: ces registres seront conservés de la même manière que les autres registres des corps et états-majors, et déposés aux archives de la guerre, à la rentrée des corps ou armées sur le territoire de l'Empire.

91. Les registres seront cotés et paraphés, dans chaque corps, par l'officier qui le commande; et à l'état-major, par le chef de l'état-major général.

92. Les déclarations de naissance à l'armée seront faites dans les dix jours qui suivront l'accouchement.

93. L'officier chargé de la tenue du registre de l'état civil, devra, dans les dix jours qui suivront l'inscription d'un acte de naissance audit registre, en adresser un extrait à l'officier de l'état civil du dernier domicile du père de l'enfant, ou de la mère, si le pére est inconnu.

94. Les publications de mariage des militaires et employés à la suite des armés, seront faites au lieu de leur dernier domicile: elles seront mises en outre, vingt-cinq jours avant la célébration du mariage, à l'ordre du jour du corps, pour les individus qui tiennent à un corps; et à celui de l'armée, ou du corps d'armée, pour les officiers sans troupes et pour les employés qui en font partie.

95. Immédiatemnt après l'inscription sur le registre de l'acte de célébrattion du mariage, l'officier chargé de la tenue du registre en enverra une expédition à l'officier de l'état civil du dernier domicile des époux.

plum actus decessus sua manu subscriptum mittet ad officialem status civilis, ubi defunctus domicilium habuit. Hoc exemplum publicis tabulis protinus inscribetur.

CAPUT V.

De actis status civilis militum extra regni territorium commorantium.

88. *Acta status civilis extra regni territorium confecta, et quae milites, aliosve munere apud exercitum fungentes respiciunt, scripto redigentur, servatis formis superioribus articulis statutis, excepto tamen eo, quod in sequentibus definitur.*

89. *Stationibus praefectus in unoquoque agmine, quod vel una tantum, vel pluribus cohortibus aut turmis constet, et duces in ceteris vices officialis status civilis gerent: eaedem vices gerentur, quoad officiales honorarios et alios exercitui adscriptos, a copiarum recensioni praeposito eidem exarcitui addicto.*

90. *Penes singula militum agmina ad exarandos actus status civilis eorum, qui illis adscripti sunt, publicae adservabuntur tabulae; itidem aliae habebuntur penes primarium exercitus ordinem, ad actus civiles conficiendos, qui officiales honorarios et ceteros exercitui adscriptos spectant: hae tabulae eodem modo servabuntur, ac ceterae ad rem militarem pertinentes, atque deponentur in tabulariis militaribus, cum primum agmina vel exercitus in regnum redeant.*

91. *Tabulae notis numericis munientur, ac signabuntur ab officiali, qui cuique cohorti praeest, et quoad illas quae penes primarium exercitus ordinem exstant, ab ejusdem ordinis praeside.*

92. *Natalis professio apud exercitum intra decem dies a partu facienda est.*

93. *Officialis, cui tabularum status civilis custodia demandata est, tenebitur, intra decem dies ab inscriptione actus nativitatis, hujus summarium mittere ad officialem status civilis ultimi domicilii patris infantis, vel matris, si pater ignoretur.*

94. *Promulgationes matrimonii militum, vel eorum, qui apud exercitum aliquod munus obeunt, fieri debent, ubi postremum ipsi habuere domicilium. Praeterea quinque et viginti dies antequam nuptiae celebrentur, cum vocalia signa et jussiones quotidie militibus dantur, idem matrimonium denunciabitur cohorti, cui sponsus nomen dedit, et exercitui vel agmini, quoad officiales honorarios, aliosque eidem adscriptos,*

95. *Statim ac contractum matrimonium in tabulas relatum sit, ille, cui harum custodia demandata fuit, exemplum mittet ad officialem status civilis ejus loci, ubi conjuges ultimum domicilium habuerunt.*

96. Akta śmierci spisywane będą w każdym korpusie przez kwatermistrza; a dla officerów bez woyska, i użytych przy nim osób, przez Inspektora rewii woyska, na zaświadczenie trzech świadków; wyciąg z tych xiąg, posłany będzie w dniach dziesięciu Urzędnikowi stanu cywilnego mieysca, w którém było ostatnie zmarłego zamieszkanie.

97. W przypadkach śmierci w szpitalach woyskowych, polowych, lub mieyscowych, spisany będzie na to akt, przez rządzcę tych szpitalów, i przesłany kwatermistrzowi korpusu, albo inspektorowi rewii woyska, lub korpusu woyska, do którego umarły należał. Ci officerowie odeślą expedycyą tego aktu do urzędnika stanu cywilnego mieysca, w którém ostatnie zamieszkanie umarłego było.

98. Urzędnik stanu cywilnego zamieszkania stron, obowiązany wciągnąć zaraz w xięgi expedycyą aktu stanu cywilnego, przesłaną sobie od woyska.

DZIAŁ VI.

O sprostowaniu aktów stanu cywilnego.

99. Gdyby żądano sprostowania aktu stanu cywilnego, Trybunał przynależny stanowić będzie, z dozwoleniem appellacyi, i na wnioski Prokuratora Cesarskiego. Strony interesowane przywołanemi będą, ieżeli tego potrzeba.

96. Les actes de décès seront dressés, dans chaque corps, par le quartier-maître, et pour les officiers sans troupes et les employés, par l'inspecteur aux revues de l'armée, sur l'attestation de trois témoins; et l'extrait de ces registres sera envoyé dans les dix jours, à l'officier de l'état civil du dernier domicile du décédé.

97. En cas de décès dans les hôpitaux militaires ambulans ou sédentaires, l'acte en sera rédigé par le directeur desdits hôpitaux, et envoyé au quartier-maître du corps, ou à l'inspecteur aux revues de l'armée ou du corps d'armée dont le décédé faisait partie; ces officiers en feront parvenir une expédition à l'officier de l'état civil du dernier domicile du décédé.

98. L'officier de l'état civil du domicile des parties, auquel il aura été envoyé de l'armée expédition d'un acte de l'état civil, sera tenu de l'inscrire de suite sur les registres.

CHAPITRE VI.

De la rectification des actes de l'état civil.

99. Lorsque la rectification d'un acte de l'état civil sera demandée, il y sera statué, sauf l'appel, par le tribunal compétent, et sur les conclusions du procureur impérial. les parties intéressées seront appelées, s'il y a lieu.

96. *Acta decessus scripto rediguntur a cujusque agminis stationibus praefecto, et, quoad officiales honorarios et ceteros militiae adscriptos, a copiarum recensioni praeposito, tribus auditis testibus: summarium factae descriptionis intra decem dies ad status civilis officialem ultimi domicilii defuncti transmittetur.*

97. *Si miles decedat in nosocomiis, sive manentibus, sive ambulatoriis, actus ab illorum rectore conficitur, et transmittitur ad praefectos stationibus, vel recensioni copiarum, quibus defunctus erat addictus. Hi praefecti actus exemplum ad officialem status civilis illuc mittent, ubi defunctus postremum habuit domicilium.*

98. *Officialis status civilis, ad quem ab exercitu transmissum fuerit exemplum actus, qui ad statum civilem attinet, confestim in tabulas illud referre tenetur.*

CAPUT VI.

De emendatione actorum status civilis

99. *Quoties postulabitur, ut error, qui in actu status civilis irrepserit, emendetur, tribunal competens, praevio regii procuratoris voto, prout juris, et salva appellatione, decernet. Illi, quorum interest, si locus erit, vocabuntur.*

100. Wyrok sprostowania nigdy użytym bydź nie może przeciw stronom interesowanym, gdy go nie żądały, albo przywołanemi nie były.

101. Wyroki sprostowania natychmiast po ich przysłaniu Urzędnikowi stanu cywilnego, wpisane będą przez niego w xięgi; i wzmianka o tém uczyniona zostanie na brzegu aktu poprawionego.

TYTUŁ III.

O zamieszkaniu.

102. Zamieszkanie każdego Francuza, co do używania praw iego cywilnych, iest mieysce w którém ma swoię główną osiadłość.

103. Odmiana zamieszkania następuie przez sam skutek mieszkania rzeczywistego w innem mieyscu, połączony z zamysłem założenia w tém mieyscu głównego siedliska.

104. Dowód takiego zamysłu okazuie się przez oświadczenie wyraźne, uczynione przed mieyscowym urzędem tak mieysca, które się opuszcza, iako też i tego, do którego się przenosi.

105. W braku takiego wyraźnego oświadczenia, dowód zamysłu zależeć będzie od okoliczności.

106. Obywatel powołany do urzędu publicznego, czasowego, albo odwołalnego, zachowa zamieszkanie które miał przedtém, ieżeli przeciwnego zamysłu nie okazał.

100. Le jugement de rectification ne pourra, dans aucun temps, être opposé aux parties intéressées qui ne l'auraient point requis, ou qui n'y auraient pas été appelées.

101. Les jugemens de rectification seront inscrits sur les registres par l'officier de l'état civil, aussitôt qu'ils lui auront été remis; et mention en sera faite en marge de l'acte réformé.

TITRE III.

Du Domicile.

102. Le domicile de tout Français, quant à l'exercice de ses droits civils, est au lieu où il a son principal établissement.

103. Le changement de domicile s'opèrera par le fait d'une habitation réelle dans un autre lieu, joint à l'intention d'y fixer son principal établissement.

104. La preuve de l'intention résultera d'une déclaration expresse, faite, tant à la municipalité du lieu que l'on quittera, qu'à celle du lieu où on aura transféré son domicile.

105. A défaut de déclaration expresse, la preuve de l'intention dépendra des circonstances.

106. Le citoyen appelé à une fonction publique temporaire ou révocable, conservera le domicile qu'il avait auparavant, s'il n'a pas manifesté d'intention contraire.

100. *Sententia de erroris emendatione prolata nunquam objici poterit illis, quorum intersit, qui emendationem non petierint, vel vocati non fuerint.*

101. *Hujusmodi sententiae publicis tabulis inscribentur a status civilis officiali, statim ac ipsi traditae fuerint, et in margine actus emendati adnotabuntur.*

TITULUS III.

De domicilio.

102. *Italus domicilium, quoad exercitium jurium civilium, illic habere censetur, ubi rerum suarum summam constituit.*

103. *Domicilii mutatio efficitur per habitationis translationem in alium locum animo permanendi, ibique rerum suarum summam constituendi.*

104. *Animi demonstratio ex declaratione constabit expressim coram municipibus tam antiqui, quam novi domicilii facta.*

105. *Hac declaratione deficiente, voluntatis argumentum ex rerum adjunctis eruetur.*

106. *Civis, cui publicum munus temporarium vel revocabile collatum est, suum retinet domicilium, nisi de ejus voluntate aliter constet.*

107. Przyięcie urzędów dożywotnich, pociąga za sobą przeniesienie bezpośrzednie zamieszkania urzędnika na mieysce, w którém swóy urząd ma sprawować.

108. Zamieszkanie niewiasty zamężnéy, tam się tylko uważa, gdzie i iéy męża. Małoletni nieusamowolniony, ma swoie zamieszkanie u oyca, matki, albo opiekuna; pełnoletni bezwłasnowolny będzie miał zamieszkanie u kuratora swego.

109. Pełnoletni, służący albo pracuiący zwykle u kogo, zamieszkanie maią wspólne z osobą, u któréy służą lub pracuią, gdy z nią w tymże samym domu mieszkaią.

110. Z zamieszkania oznaczone iest mieysce, w którém otwiera się spadek.

111. Gdy strony lub iedna z nich w akcie iakim, do wykonania tegoż aktu, obiorą zamieszkanie gdzieindziéy, a nie w rzeczywistém zamieszkaniu swoiém, to wręczenia, żądania i poszukiwania stosowne do tego aktu, mogą bydź czynione w zamieszkaniu umówioném, i przed Sędzią tegoż zamieszkania.

107. L'acceptation de fonctions conférées à vie, emportera translation immédiate du domicile du fonctionnaire dans le lieu où il doit exercer ces fonctions.

108. La femme mariée n'a point d'autre domicile que celui de son mari. Le mineur non émancipé aura son domicile chez ses père et mère ou tuteur: le majeur interdit aura le sien chez son curateur.

109. Les majeurs qui servent ou travaillent habituellement chez autrui, auront le même domicile que la personne qu'il servent ou chez laquelle ils travaillent, lorsqu'ils demeureront avec elle dans la même maison.

110. Le lieu où la succession s'ouvrira, sera déterminé par le domicile.

111. Lorsqu'un acte contiendra, de la part des parties ou de l'une d'elles, élection de domicile, pour l'execution de ce même acte, dans un autre lieu que celui du domicile réel, les significations, demandes et poursuites, relatives à cet acte, pourront être faites au domicile convenu, et devant le juge de ce domicile.

---

107. *Munerum, quae ad vitam conferuntur, susceptio, domicilii translationem inducit in eum locum, ubi collatum munus exercendum est.*

108. *Uxor mariti domicilium tantummodo sortitur: aetate minor non emancipatus apud parentes vel tutorem domicilium nanciscitur; major bonis interdictus apud suum curatorem.*

109. *Aetate majores, qui alicui operas, famulatum, et servitia praestare consuescunt, illius, cui servitia operamve praebent, domicilium sortiuntur, usquedum ejus domi, et cum ipso commorantur.*

110. *Ex domicilio definitur apertae successionis locus.*

111. *Quum ex aliquo actu adpareat domicilium a partibus, vel ab altera ipsarum electum fuisse, ad hoc, ut idem actus alibi, quam in proprio earumdem domicilio executionem sortiatur, denunciationes, petitiones et quidquid ad eum actum pertinebit, illic fient, ubi domicilium constitutum est, et coram judice illius domicilii.*

TYTUŁ IV.

O Nieprzytomnych.

DZIAŁ PIERWSZY.

O Domniemaniu nieprzytomności.

112. Gdy trzeba obmyślić zarządzanie w całości lub w części dóbr zostawionych przez osobę podług domniemania nieprzytomną, i która nie ma pełnomocnika swego, ustanowi go Trybunał pierwszéy instancyi, na żądanie stron interesowanych.

113. Na żądanie strony udaiącéy się naypierwéy, Trybunał zleci Notaryuszowi, aby zastępował osoby miane za nieprzytomne, co do inwentarzów, rachunków, działów, obrachowań, w których te osoby są interesowane.

114. Urzędnik publiczny obowiązany iest szczególniéy czuwać nad dobrem osób, mianych za nieprzytomne, i iego zdanie we wszystkiém, co się tycze nieprzytomnych, iest potrzebne.

DZIAŁ II.

O uznaniu nieprzytomności.

115. Gdy osoba przestanie bydź przytomną na mieyscu zamieszkania swego albo mieszkania, i od lat czterech żadnéy o niéy

TITRE IV.

Des Absens.

CHAPITRE PREMIER.

De la présomption d'absence.

112. S'il y a nécessité de pourvoir à l'administration de tout ou partie des biens laissés par une personne présumée absente, et qui n'a point de procureur fondé, il y sera statué par le tribunal de première instance, sur la demande des parties intéressées.

113. Le tribunal, à la requête de la partie la plus diligente, commettra un notaire pour représenter les présumés absens, dans les inventaires, comptes, partages et liquidations dans lesquels ils seront intéressés.

114. Le ministère public est spécialement chargé de veiller aux intérêts des personnes présumées absentes, et il sera entendu sur toutes les demandes qui les concernent.

CHAPITRE II.

De la déclaration d'absence.

115. Lorsqu'une personne aura cessé de paraître au lieu de son domicile ou de sa résidence, et que depuis quatre ans on

---

TITULUS IV.

De absentibus.

CAPUT I.

De praesumptione absentiae

112. *Quoties omnium bonorum, vel partis administrationi consulendum sit illius, qui pro absente habetur, quique nullum sibi elegit procuratorem, tribunal primae instantiae, postulantibus quorum interest, ipsi procuratorem constituet,*

113. *Tribunal ad petitionem primi postulantis tabellionem deliget, qui praesumpti absentis personam repraesentet in inventariis, rationibus, divisionibus conficiendis, ceterisque juribus exercendis, quae ad illum pertineant.*

114. *Publico ministerio praecipue incumbit eorum, qui absentes praesumuntur, juribus prospicere, et rebus in omnibus ad illorum bona spectantibus, quid sentiat, expromere.*

CAPUT II.

De absentia declaranda.

115. *Cum quis ad suum domicilium, aut ad suum incolatum se non amplius restituerit,*

wiadomości nie masz; osoby interesowane będą mogły udać się do Trybunału pierwszéy instancyi, aby nieprzytomność uznaną była.

116. Dla dowiedzenia nieprzytomności, Trybunał podług papierów i dowodów złożonych, nakaże, aby w obecności Prokuratora Cesarskiego inkwizycye czynione były w okręgu zamieszkania i mieszkania, ieżeli te mieysca są oddzielne.

117. Trybunał daiąc w tém wyrok, wzgląd mieć będzie także na powody nieprzytomności, i przyczyny mogące bydź na przeszkodzie, do powzięcia wiadomości, o osobie mianéy za nieprzytomną.

118. Skoro tylko wyroki, tak przygotowawcze iak i stanowcze wydane będą, Prokurator Cesarski pośle ie natychmiast Wielkiemu Sędziemu Ministrowi Sprawiedliwości, który ie ogłosi.

119. Wyrok uznania nieprzytomności, dopiero w rok od wyroku nakazuiącego inkwizycye, wydany będzie.

DZIAŁ III.

O skutkach nieprzytomności.

Oddział I.

O skutkach nieprzytomności, co do maiątku, który nieprzytomny posiadał w dzień zniknienia swego.

120. Gdy nieprzytomny nie zostawił pełnomocnika, do zarządzania maiątkiem swoim, dziedzice po nieprzytomnym miani za naybliższych w dzień zniknienia iego, albo ostatnich o nim wiadomości, na mocy wyroku stanowczego, uznaiącego nieprzytomność, mogą wyrobić sobie, aby wprowadzonemi byli w tymczasowe posiadanie dóbr nieprzytomnego, które do niego należały, w dzień iego oddalenia się, albo ostatnich o nim wiadomości; z obowiązkiem, że złożą zaręczenie co do bezpieczeństwa z ich zarządzania.

121. Jeżeli nieprzytomny pełnomocnika zostawił, miani za naybliższych dziedziców, nie mogą nastawać o uznanie nieprzytomności iego i wprowadzenie siebie w tymczasowe posiadanie iego maiątku, aż po upłynieniu lat dziesięciu, od zniknienia iego, albo od ostatnich o nim wiadomości.

122. Toż samo się ma rozumieć, gdy pełnomocnictwo ustanie; w tym przypadku zarządzanie dóbr nieprzytomnego obmyślone będzie, podług tego co powiedziano w Dziale pierwszym niniejszego tytułu.

123. Gdy dziedzice miani za naybliższych, otrzymaią wprowadzenie siebie w tymczasowe posiadanie, ieżeli iest testament, otworzony będzie na żądanie stron interesowanych, albo Prokuratora Cesarskiego przy Trybunale; i zyskuiący zapisy testamentowe, darowizny, równie iak ci wszyscy, którzy mieli prawo do dóbr po nieprzytomnym, zawisłe od warunku iego śmierci, mogą używać praw swoich tymczasowo, z obowiązkiem, że złożą zaręczenie.

CHAPITRE III.

Des Effets de l'absence,

Section I.

Des effets de l'absence, relativement aux biens que l'absent possédait au jour de sa disparition.

120. Dans les cas où l'absent n'aurait point laissé de procuration pour l'administration de ses biens, ses héritiers présomptifs au jour de sa disparition ou de ses dernières nouvelles, pourront, en vertu du jugement définitif qui aura déclaré l'absence, se faire envoyer en possession provisoire des biens qui appartenaient à l'absent au jour de son départ ou de ses dernières nouvelles, à la charge de donner caution pour la sûreté de leur administration.

121. Si l'absent a laissé une procuration, ses héritiers présomptifs ne pourront poursuivre la déclaration d'absence et l'envoi en possession provisoire, qu'après dix années révolues depuis sa disparition ou depuis ses dernières nouvelles.

122. Il en sera de même si la procuration vient à cesser; et, dans ce cas, il sera pourvu à l'administration des biens de l'absent, comme il est dit au chapitre I. du présent titre.

123. Lorsque les héritiers présomptifs auront obtenu l'envoi en possession provisoire, le testament, s'il en existe un, sera ouvert à la requisition des parties intéressées, ou du procureur impérial au tribunal; et les légataires, les donataires, ainsi que tous ceux qui avaient, sur les biens de l'absent, des droits subordonnés à la condition de son décès, pourront les exercer provisoirement à la charge de donner caution.

et per quadriennium nullum de eo nuntium fuerit allatum, ii, quorum interest, adire poterunt tribunal primae instantiae, ut ejus absentia declaretur.

116. *Ad absentiam probandam tribunal, juxta probationes et documenta edita decernet, ut inquisitio instituatur, adstante regio procuratore, in districtibus domicilii et incolatus, quoties distincti sint.*

117. *Tribunal, dum jus reddit, diligenter considerabit absentiae causas, et quae res impedimento esse potuerint, quominus de praesumpto absente notitiae habeantur.*

118. *Regius procurator acta, tum praeparatoria, tum definitiva, statim ac perfecta erunt, ad magnum justitiae praesidem Regis administrum mittet, qui ea evulgari jubebit.*

119. *Absentia declarari nequit; nisi post annum, ex quo inquisitionis decretum prolatum fuit.*

CAPUT III.

De effectibus absentiae.

Sectio I.

De effectibus absentiae quoad bona, quae absens possidebat, cum discessit.

120. *Quoties absens procuratorem ad bona sua administranda non reliquerit, illi, qui ejus praesumpti heredes erant, eo die, quo discessit, vel quo postremum de illo nuntiatum est, vi sententiae definitivae de illius absentia latae poterunt interim immitti in possessionem bonorum, quae ad absentem spectabant, cum discessit. aut cum de illo postremum nuntium allatum fuit, cautione tamen ab ipsis pro administratione praestita.*

121. *Si absens procuratorem reliquerit, ejus haeredes praesumpti petere nequibunt, ut absentia declaretur, nec ut interim in possessionem immissio decernatur, nisi post decennium ab illius discessu, aut a postremo nuntio de eo allato.*

122. *Idem jus erit, si procurator cesset; et tunc bonorum absentis administrationi consuletur, ut dictum in capite primo huiusce tituli.*

123. *Praesumptis haeredibus interim in possessionem missis, testamentum, si quod exstabit, iis, quorum interest, postulantibus, vel regio procuratore apud tribunal, aperietur, et legatarii, donatarii, nec non omnes, quibus jus aliquod in bonis absentis esset ipsius mortis causa, praestita prius cautione, poterunt interim sua jura experiri.*

124. Małżonek maiący wspólność maiątku, ieżeli obiera dla siebie dalszą wspólność, może przeszkodzić wprowadzaniu tymczasowemu, i tymczasowemu używaniu praw wszelkich zawisłych od warunku śmierci nieprzytomnego, i obiąć lub zachować na mocy pierwszeństwa zarządzanie dobrami nieprzytomnego. Jeżeli małżonek żąda, aby wspólność tymczasowo ustała, użyie praw swoich, co do wszelkich swoich zwrotów należytości prawnych i umownych, z obowiązkiem złożenia zaręczenia na rzeczy podpadaiące powróceniu.

Żona obieraiąca dalszą wspólność, zachowa prawo zrzeczenia się iéy potém.

125. Posiadanie tymczasowe będzie tylko składem, który, otrzymuiącym go nadaie moc zarządzania dobrami nieprzytomnego, i wkłada na nich obowiązek zdania mu rachunku, w przypadku gdyby się okazał, albo gdyby wiadomości o nim doszły.

126. Wprowadzeni w posiadanie tymczasowe, albo małżonek obieraiący dalszą wspólność, powinni postarać się o sporządzenie inwentarza ruchomości, i papierów nieprzytomnego, w przytomności Prokuratora Cesarskiego przy Trybunale pierwszéy instancyi; albo Sędziego Pokoiu, wezwanego od tegoż Prokuratora Cesarskiego.

Trybunał rozkaże, ieżeli potrzeba, przedać wszystkie lub w części ruchomości. W przypadku przedaży, wartość stąd otrzymana na zysk obrócona będzie równie, iak i przychody dotąd zebrane.

124. L'époux commun en biens, s'il opte pour la continuation de la communauté, pourra empêcher l'envoi provisoire, et l'exercice provisoire de tous les droits subordonnés à la condition du décès de l'absent, et prendre ou conserver par préférence l'administration des biens de l'absent.

Si l'epoux demande la dissolution provisoire de la communauté, il exercera ses reprises et tous ses droits légaux et conventionnels, à la charge de donner caution pour les choses susceptibles de restitution.

La femme, en optant pour la continuation de la communauté, conservera le droit d'y renoncer ensuite.

125. La possession provisoire ne sera qu'un dépôt, qui donnera à ceux qui l'obtiendront l'administration des biens de l'absent, et qui les rendra comptables envers lui, en cas qu'il reparaisse ou qu'on ait de ses nouvelles.

126. Ceux qui auront obtenu l'envoi provisoire, ou l'epoux qui aura opté pour la continuation de la communauté, devront faire procéder à l'inventaire du mobilier et des titres de l'absent, en présence du procureur impérial au tribunal de première instance, ou d'un juge de paix requis par ledit procureur impérial.

Le tribunal ordonnera, s'il y a lieu de vendre tout ou partie du mobilier. Dans le cas de vente, il sera fait emploi du prix, ainsi que des fruits échus.

124. *Conjux, qui sit in bonorum communione, si in eadem velit permanere, contradicere poterit praedictae immissioni bonorum et excercitio jurium omnium, quae a mortis absentis conditione dependent, nec non illius bonorum administrationem prae ceteris suscipere aut retinere. Si conjux petat interim dissolvi communionem, omnibus juribus lege vel pactis quaesitis experietur, data satisdatione pro rebus restitutioni obnoxiis.*

Uxor, quae communionis continuationem eligit, semper retinet jus, illi quandocumque renuciandi.

125. *Temporaria possessio pro deposito tantum habebitur, quod bonorum absentis administrationem tribuit eis, qui illud obtinuerint, eosque obstringit ad rationes reddendas, si absens revertatur, vel si de eo nuntium fuerit allatum*

126. *Qui immissionem interim fuerint consecuti, aut conjux, qui voluerit in communione permanere, conficere debebunt inventarium mobilium et jurium absentis coram regio procuratore penes tribunal primae instantiae, aut coram judice pacis ad hoc ab ipso procuratore rogato.*

Tribunal, si nihil obstet, mobilium venditionem in totum aut pro parte decernet: si distrahantur, illorum pretium fructusque percepti in lucrum collocabuntur.

Wprowadzeni w posiadanie tymczasowe, mogą wymagać dla bezpieczeństwa swoiego, aby Trybunał wyznaczył osobę biegłą do przeyrzenia nieruchomości, dla oznaczenia ich stanu. Sprawozdanie téy osoby, w przytomności Prokuratora Cesarskiego, potwierdzone będzie; koszta na to wzięte będą z maiątku nieprzytomnego.

127. Używaiący maiątku nieprzytomnego przez wprowadzenie tymczasowe, albo przez prawne tym maiątkiem zarządzanie, obowiązani są oddać nieprzytomnemu piątą tylko część przychodów, gdyby się stawił przed upłynieniem lat piętnastu, od dnia zniknienia swoiego; a dziesiątą, gdyby się nie okazał aż po piętnastu latach.

Po trzydziestu latach nieprzytomności, całe dochody do nich należeć będą.

128. Wszyscy używaiący maiątku, na mocy tylko wprowadzenia tymczasowego, nie mogą alienować, albo obciążać hipotekami nieruchomości nieprzytomnego.

129. Jeżeli od wprowadzenia w tymczasowe posiadanie, albo od czasu w którym małżonek maiący wspólność, obiął zarządzanie dóbr nieprzytomnego, trwała nieprzytomność przez lat trzydzieści, albo sto lat upłynęło od urodzin nieprzytomnego, zaręczenia zniesione będą; wszyscy maiący prawo, będą mogli domagać się działu dóbr nieprzytomnego, i sądowego wyroku Trybunału pierwszéy instancyi, nadaiącego stanowcze posiadanie.

Ceux qui auront obtenu l'envoi provisoire, pourront requérir, pour leur sûreté qu'il soit procédé par un expert nommé par le tribunal à l'effet d'en constater l'état. Son rapport sera homologué en présence du procureur impérial; les frais en seront pris sur les biens de l'absent.

127. Ceux qui, par suite de l'envoi provisoire ou de l'administration légale, auront joui des biens de l'absent, ne seront tenus de lui rendre que le cinqième des revenus, s'il reparaît avant quinze ans révolus depuis le jour de sa disparition; et le dixième, s'il ne reparaît qu'après les quinze ans.

Après trente ans d'absence, la totalité des revenus leur appartiendra.

128. Tous ceux qui ne jouiront qu'en vertu de l'envoi provisoire, ne pourront aliéner ni hypothéquer les immeubles de l'absent.

129. Si l'absence a continué pendant trente ans depuis l'envoi provisoire ou de puis l'époque à laquelle l'époux commun aura pris l'administration des biens de l'absent, ou s'il s'est écoulé cent ans révolus depuis la naissance de l'absent, les cautions seront déchargées; tous les ayant-droit pourront demander le partage des biens de l'absent, et faire prononcer l'envoi en possession définitif par le tribunal de première instance.

Qui immissi fuerint interim in possessionem, ne damno afficiantur, poterunt postulare, ut per peritum a tribunali electum ad immobilia recensenda procedatur, ut de eorum statu constet.

Relatio confirmabitur adstante regio procuratore, et expensae in bonis absentis sumentur.

127. *Qui in possessionem bonorum absentis interim immissi, aut legitimam illorum administrationem assecuti, commodum utilitatemque omnem ex ipsis perceperunt, quintam tantummodo redituum partem restituere tenentur, quoties ante annum decimum quintum a die sui discessus absens revertatur: si vero post annum decimum quintum ille redeat, tum decimam partem restituent.*

Universi autem reditus illis adjudicabuntur, si absens trigesimum post annum revertatur.

128. *Qui in bonorum absentis possessionem interim missi sunt, nec ejus immobilia distrahere, nec hypothecae supponere poterunt.*

129. *Si per triginta annos quis absens fuerit, postquam immissio in illius bonorum possessionem interim data fuit, aut postquam conjux, qui in communione est, bonorum absentis administrationem susceperit, vel si a nativitate absentis centum anni fuerint elapsi, fidejussores liberabuntur; et singuli, quibus jus erit, petere poterunt, ut absentis bona dividantur, et ipsi in eorum possessionem per sententiam definitivam immittantur a tribunali primae instantiae.*

130. Spadek po nieprzytomnym otworzony będzie od dnia dowiedzionéy śmierci iego, dla dziedziców naybliższych w owym czasie; a używaiący maiątku nieprzytomnego powinni go powrócić, wyiąwszy zyski należne do nich na mocy artykułu 127.

131. Jeżeli w czasie wprowadzenia w posiadanie tymczasowe, stawi się nieprzytomny, albo bytność iego dowiedziona będzie, skutki wyroku uznaiącego nieprzytomność, ustaną; bez naruszenia, ieżeliby użyte były, środków zachowawczych do zarządzania iego maiątkiem, przepisanych w dziale pierwszym tytułu niniejszego.

132. Jeżeli nawet po stanowczém wprowadzeniu, stawi się nieprzytomny, albo bytność iego dowiedziona zostanie, odbiera dobra swoie w stanie, w jakim się znayduią, wartość tych które były alienowane, albo dobra nabyte za wartość iego dóbr sprzedanych.

133. Dzieci nieprzytomnego, i zstępni w prostéy linii, w lat trzydzieści rachuiąc od stanowczego wprowadzenia, mogą równie wymagać powrócenia dóbr iego, iak iest powiedziano w artykule poprzedzaiącym.

134. Po wydaniu wyroku uznaiącego nieprzytomność, każdy maiący iakie prawa do nieprzytomnego, poszukiwać ich powinien na tych tylko, którzy w posiadanie maiątku iego są wprowadzeni, albo którzy tym maiątkiem prawnie zarządzaią.

130. La succession de l'absent sera ouverte, du jour de son décès prouvé, au profit des héritiers le plus proches à cette époque; et ceux qui auraient joui des biens de l'absent, seront tenus de le restituer, sous la réserve des fruits par eux acquis en vertu de l'article 127.

131. Si l'absent reparaît, ou si son existence est prouvée pendant l'envoi provisoire, les effets du jugement qui aura déclaré l'absence cesseront; sans préjudice, s'il y a lieu, des mesures conservatoires prescrites au chapitre I. du présent titre, pour l'administration de ses biens.

132. Si l'absent reparaît, ou si son existence est prouvée, même après l'envoi définitif, il recouvrera ses biens dans l'état où il se trouveront, le prix de ceux qui auraient été aliénés, ou les biens provenant de l'emploi qui aurait été fait du prix de ses biens vendus.

133. Les enfans et descendans directs de l'absent pourront également, dans les trente ans, à compter de l'envoi définitif, demander la restitution de ses biens, comme il est dit en l'article précédent.

134. Après le jugement de déclaration d'absence, toute personne qui aurait des droits à exercer contre l'absent, ne pourra les poursuivre que contre ceux qui auront été envoyés en possession des biens, ou qui en auront l'administration légale.

130. *Quoties de absentis obitu pro certo constet, ejus successio haeredibus proximioribus defertur, qui obitus tempore existant, et bonorum absentis possessores ea restituere tenentur, exceptis fructibus sibi quaesitis juxta articulum 127.*

131. *Si absens revertatur, aut de illius vita certo constet, dum aliquis in illius bonorum possessionem interim missus est, cessant effectus judicii, quod de absentia latum fuit: manebit tamen, si res ita ferat, quidquid de bonorum administratione et procuratione decretum erit, ad normam capitis primi hujus tituli.*

132. *Si absens post definitivam immissionem revertatur, vel eum vivere constet, bona, in eo statu, quo erunt, recuperabit, et, si quae distracta fuerint, consequetur, vel eorum pretium, vel bona ex utili collocatione pretii rerum distractarum comparata.*

133. *Absentis liberi, et per lineam rectam ab ipso descendentes, intra triginta annorum spatium a definitiva immissione poterunt pari ratione bonorum suorum restitutionem postulare, ut dictum est articulo antecedenti.*

134. *Post judicatam absentiam, qui jus aliquod in absentem habet, illud non poterit experiri, nisi adversus eos, qui in bonorum possessionem missi sunt, aut legitimam ipsorum administrationem habuerint.*

Oddział II.

O skutkach nieprzytomności co do praw przypadłowych, mogących służyć nieprzytomnemu.

135. Ktokolwiek dopomina się prawa spadaiącego na osobę, któréy byt nie iest uznany, dowieść powinien, że ta osoba była w tenczas, gdy to prawo spadło na nię; bez takiego dowodu, wymaganie iego przyiętém nie będzie.

136. Gdy się spadek otwiera, a do niego wezwana osoba, któréy bytność nie iest uznana, spadek ten przeydzie wyłącznie, do maiących z nią wspólne prawo, albo do tych którzyby prawo do tego spadku mieli, gdyby téy osoby nie było.

137. Przepisy dwóch poprzedniczych artykułów, maią mieysce, bez uszkodzenia spraw o dziedzictwo zanoszonych, i praw innych, mogących służyć nieprzytomnemu, albo iego zastępcom, albo maiącym od niego prawo sobie udzielone, i niewygasłych aż po upłynieniu czasu, na przedawnienie ustanowionego.

138. Póki się nie stawi nieprzytomny, albo sprawy w imieniu iego popierane nie będą; biorący po nim spadek, zatrzymaią zyski dobrą wiarą zebrane.

Oddział III.

O skutkach nieprzytomności co do małżeństwa.

139. Nieprzytomny którego współmałżonek

Section II.

Des effets de l'absence, relativement aux droits éventuels qui peuvent compéter à l'absent.

135. Quiconque réclamera un droit échu à un individu dont l'existence ne sera pas reconnue, devra prouver que ledit individu existait quand le droit a été ouvert: jusqu'à cette preuve, il sera déclaré non recevable dans sa demande.

136. S'il s'ouvre une succession à laquelle soit appelé un individu dont l'existence n'est pas reconnue, elle sera dévolue exclusivement à ceux avec lesquels il aurait eu le droit de concourir, ou à ceux qui l'auraient recueillie à son défaut.

137. Les dispositions des deux articles précédens auront lieu sans préjudice des actions en pétition d'hérédité, et d'autres droits, lesquels compèteront à l'absent, ou à ses représentans ou ayant-cause, et ne s'éteindront que par les laps de temps établi pour la prescription.

138. Tant que l'absent ne se représentera pas, ou que les actions ne seront point exercées de son chef, ceux qui auront recueilli la succession, gagneront les fruits par eux perçus de bonne foi.

Section III.

Des effets de l'absence, relativement au mariage.

139. L'époux absent dont le conjoint a

Sectio II.

De effectibus absentiae quoad jura accidentalia, quae ad absentem spectare possunt.

135. *Quicumque jus quaesitum ab eo, cujus existentia minime innotescat, sibi vindicare contendit, probare tenebitur, eumdem eo tempore, quo jus delatum fuit, exstitisse; donec hanc non adferat probationem, ejus petitio haudquaquam admittetur.*

136. *Si aliqua successio ei deferatur, de cujus existentia non constet, ad illos omnino eadem pertinebit, quibuscum succedere debuisset, vel qui, eo deficiente, ad eamdem fuissent vocati.*

137. *Quod in superioribus duobus articulis sancitum est, vim suam exerit citra praejudicium actionum petitionis haereditatis aliorumque jurium, quae ad absentem, ad ejus procuratores, vel causam ab ipso habentes, pertinere queant, quaeque non extinguuntur nisi per lapsum temporis ad praescriptionem definiti.*

138. *Quamdiu absens non adparuerit, vel ejus nomine quispiam non egerit, qui ad ejus haereditatem vocati sunt, fructus bona fide perceptos adipiscuntur.*

Sectio III.

De effectibus absentiae quoad matrimonium.

139. *Conjux absens novas alterius conjugis nuptias poterit oppugnare, vel per se, vel per procuratorem, qui de illius vita docebit.*

nowy związek zawarł, sam tylko ma prawo, nastawać przeciw takiemu związkowi, przez siebie albo przez swego pełnomocnika opatrzonego w dowody, że nieprzytomny żyje.

140. Jeżeli nieprzytomny małżonek nie zostawi krewnych, zdatnych do dziedziczenia po nim, drugi małżonek może wymagać wprowadzenia siebie w tymczasowe maiątku posiadanie.

DZIAŁ IV.

O dozorze nad małoletniemi dziećmi oyca, który zniknął.

141. Jeżeli oyciec znikły, zostawił dzieci małoletnie, pochodzące ze wspólnego małżeństwa, matka nad niemi będzie miała dozor, i używać będzie wszelkich praw służących mężowi, co do dzieci wychowania, i zarządzania ich maiątkiem.

142. W sześć miesięcy po zniknieniu oyca, ieżeli matka umarła w czasie zniknięcia tego, albo ieżeli umrze przed czasem uznania oyca za nieprzytomnego; dozor nad dziećmi powierzony będzie przez radę familii wstępnym nayblizszym, albo w ich niedostatku, opiekunowi tymczasowemu.

143. Toż samo służy w przypadku takim, gdy małżonek znikły, zostawił małoletnie dzieci, z poprzedzaiącego małżeństwa spłodzone.

contracté une nouvelle union, sera seul recevable à attaquer ce mariage par lui-même, ou par son fondé de pouvoir, muni de la preuve de son existence.

140. Si l'époux absent n'a point laissé de parens habiles à lui succéder, l'autre époux pourra demander l'envoi en possession provisoire des biens.

CHAPITRE IV.

De la surveillance des enfans mineurs du père qui a disparu.

141. Si le père a disparu laissant des enfans mineurs issus d'un commun mariage, la mère en aura la surveillance, et elle exercera tous les droits du mari, quant à leur éducation et à l'administration de leurs biens.

142. Six mois après la disparition du père, si la mère était décédée lors de cette disparition, ou si elle vient à décéder avant que l'absence du père ait été déclarée, la surveillance des enfans sera déférée, par le conseille de famille, aux ascendans les plus proches, et, à leur défaut, à un tuteur provisoire.

143. Il en sera de même dans le cas où l'un des époux, qui aura disparu, laissera des enfans mineurs issus d'un mariage précédent.

---

140. *Si conjux absens nullos successionis capaces reliquerit consanguineos, alter conjux poterit postulare, ut in possessionem bonorum interim immittatur.*

CAPUT IV.

De custodia filiorum aetate minorum patris absentis.

141. *Quum pater domum deserens filios aetate minores ex communi matrimonio procreatos reliquit, mater illos custodire tenetur, et omnia mariti jura exercet, quatenus ad illorum educationem et bonorum administrationem spectat.*

142. *Elapsis sex mensibus a patris discessu, si mater eo tempore jam decesserat, vel eam ante patris absentiae declarationem obire contingat, filiorum cura a consilio familias proximioribus ascendentibus, vel, horum defectu, tutori temporario committetur.*

143. *Idem jus obtinet, cum alter ex conjugibus, qui domum deseruit, liberos habeat minores aetate, ex praecedenti matrimonio progenitos.*

TYTUŁ V.

O Małżeństwie.

DZIAŁ I.

O przymiotach i warunkach potrzebnych do możności zawarcia małżeństwa.

144. Mężczyzna nieskończywszy lat ośmnastu, a kobieta piętnastu, nie mogą małżeństwa zawierać.

145. Może iednak Cesarz dla przyczyn ważnych, dadź dyspensę na lata.

146. Nie masz małżeńskiego związku, gdzie nie masz zezwolenia.

147. Nie można zawierać drugiego związku, bez rozwiązania pierwszego.

148. Syn przed skończonym dwudziestym piątym rokiem wieku swego, a córka przed skończonym dwudziestym pierwszym, nie mogą zawierać małżeństwa, bez zezwolenia oyca swego i matki; w przypadku różności zdań, dosyć iest na zezwoleniu oyca.

149. Jeżeli iedno z rodziców umarło, lub iest w niemożności oświadczenia woli swoiéy, dosyć iest na zezwoleniu drugiego.

150. Jeżeli oyciec i matka umarli, albo są w niemożności oświadczenia woli swoiéy, zastępuią ich dziadowie i baby; w przypadku

TITRE V.

Du mariage.

CHAPITRE PREMIER.

Des qualités et conditions requises pour pouvoir contracter mariage.

144. L'homme avant dix-huit ans révolus, la femme avant quinze ans révolus, ne peuvent contracter mariage.

145. Néanmoins, il est loisible à l'Empereur d'accorder des dispenses d'âge pour des motifs graves.

146. Il n'y a pas de mariage lorsqu'il n'y a point de consentement.

147. On ne peut contracter un second mariage avant la dissolution du premier.

148. Le fils qui n'a pas atteint l'âge de vingt-cinq ans accomplis, la fille qui n'a pas atteinte l'âge de vingt-un ans accomplis, ne peuvent contracter mariage sans le consentement de leurs père et mère: en cas de dissentiment, le consentement du père suffit.

149. Si l'un des deux est mort, ou s'il est dans l'impossibilité de manifester sa volonté, le consentement de l'autre suffit.

150. Si le père et la mère sont morts, ou s'ils sont dans l'impossibilité de manifester leur volonté, les aïeuls et aïeules les rem-

---

TITULUS V.

De matrimonio.

CAPUT I.

De conditionibus ad nuptias ineundas requisitis.

144. *Masculus anno decimo octavo nondum expleto, faemina ante decimum quintum expletum, matrimonium contrahere nequeunt.*

145. *Rex tamen gravioribus de causis indulgere poterit, ut ante hanc aetatem matrimonium iniri queat.*

146. *Nullum est matrimonium, si consensus deficiat.*

147. *Secundae nuptiae contrahi non possunt, nisi primae fuerint solutae.*

148. *Filius, qui nondum vigesimum quintum aetatis annum, filia, quae nondum vigesimum primum impleverint, matrimonium inire non possunt absque consensu parentum; consensus tamen patris, si mater dissentiat, satis erit.*

149. *Si ex parentibus alteruter decesserit, aut voluntatem suam nullo modo expromere possit, alterius consensus sufficiet.*

150. *Si uterque parens decesserit, aut uterque in ea sit conditione, ut voluntatem suam aperire nequeat, in eorum locum avus et avia subrogantur.*

różności zdań między dziadem i babą iednéyże linii, dosyć na zezwoleniu dziada.

Jeżeli zachodzi niezgoda między dwiema liniami, sama różność zdań zezwolenie nadaie.

151. Dzieci familii, doszedłszy lat wieku swego oznaczonych artykułem 148 obowiązane będą przed zawarciem małżeńskiego związku, prosić przez formalny akt uszanowania o radę oyca i matki, albo dziadow i bab, gdy oyciec i matka nie żyią, lub są w niemożności oświadczenia woli swoiéy.

152. Od pełnoletności ustanowionéy artykułem 148, aż do trzydziestu lat skończonych dla synów, a dwudziestu pięciu dla córek, akt uszanowania, przepisany artykułem poprzedniczym, i na który zezwolenie do związków małżeńskich nie nastąpiło, odnawiany będzie po dwa razy ieszcze; to iest raz co miesiąc, a w miesiąc po ostatniém odnowieniu, można, choć bez otrzymanego zezwolenia związek małżeński zawrzeć.

153. Po skończeniu lat trzydziestu, gdy nie iest otrzymane zezwolenie na akt uszanowania, można w miesiąc potém, przystąpić do obchodu małżeńskiego.

154. Akt uszanowania, oznaymiony będzie wstępnemu albo wstępnym, w artykule 151 oznaczonym przez dwóch Notaryuszów, albo iednego i dwóch świadków, i w protokule na ten koniec spisanym wzmianka będzie o odpowiedzi.

placent s'il y a dissentiment entre l'aïeul et l'aïeule de la même ligne, il suffit du consentement de l'aïeul.

S'il y a dissentiment entre les deux lignes, ce partage emportera consentement.

151. Les enfans de famille, ayant atteint la majorité fixée par l'article 148, sont tenus, avant de contracter mariage, de demander, par un acte respectueux et formel, le conseil de leur père et mère, ou celui de leurs aïeuls et aïeules, lorsque leur père et leur mère sont décédés ou dans l'impossibilité de manifester leur volonté.

152. Depuis la majorité fixée par l'article 148, jusqu'à l'âge de trente ans accomplis pour les fils, et jusqu'à l'âge de vingt-cinq ans accomplis pour les filles, l'acte respectueux prescrit par l'article précédent, et sur lequel il n'y aurait pas de consentement au mariage, sera renouvelé deux autres fois, de mois en mois; et un mois après le troisième acte, il pourra être passé outre à la célébration du mariage.

153. Après l'âge de trente ans, il pourra être, à défaut de consentement sur un acte respectueux, passé outre, un mois après, à la célébration du mariage.

154. L'acte respectueux sera notifié à celui ou ceux des ascendans désignés en l'article 151, par deux notaires, ou par un notaire et deux témoins; et, dans le procès-verbal qui doit en être dressé, il sera fait mention de la réponse.

Si inter avum et aviam, qui ejusdem lineae sint, dissensus oriatur, consensus avi satis erit.

Si inter duas lineas dissensus existat, haec sententiarum diversitas pro consensu habebitur.

151. *Filii familias, qui majorem aetatem attigerint juxta articulum 148, antequam nuptias contrahant, tenentur, actu officioso et solemni, consilium petere a suis parentibus, vel ab avis, si parentes mortui sint, aut voluntatem suam promere non posint.*

152. *A majori aetate statuta articulo 148, usque ad completum annum trigesimum quoad filios, et vigesimum quintum quoad filias, actus officiosus articulo praecedenti praescriptus, si consensus ad matrimonium fuerit a parentibus denegatus, binis vicibus mensis intervallo iterum repetetur, et elapso mense post tertium praedicti officii actum, matrimonium celebrari poterit.*

153. *Cum quis trigesimum aetatis annum expleverit, nec petitam obtinuerit veniam, post mensem nuptias celebrare potest.*

154. *Veniae petitio ascendentibus, de quibus articulo 151, denunciabitur a duobus notariis, vel ab uno cum duobus testibus, et in processu verbali, ob eam rem confecto, responsio referetur.*

155. W przypadku nieprzytomności wstępnego, któremu akt uszanowania uczyniony bydź był powinien, bez względu na akt taki, obchód małżeński nastąpi, złożywszy wyrok, uznaiący nieprzytomność, albo w niedostatku takiego wyroku, inny nakazuiący inkwizycye; albo ieżeli ieszcze żaden sądowy wyrok nie wypadł, akt znania, wydany przez Sędziego Pokoiu mieysca, na którém było wiadome ostateczne zamieszkanie wstępnego. Ten akt zamykać będzie zeznanie czterech świadków, przywołanych urzędownie przez Sędziego Pokoiu.

156. Urzędnicy stanu cywilnego, którzyby przystąpili do obchodu małżeństw, zawartych przez synów dwudziestu pięciu lat nie maiących, albo przez córki, które dwudziestu ieden lat nie skończyły, bez wyrażonego w aktach małżeństwa zezwolenia oyców i matek, albo dziadów i bab, albo familii gdy tego potrzeba, będą skazani za dopilnowaniem stron interesowanych, i Prokuratora Cesarskiego przy Trybunale pierwszéy instancyi mieysca, gdzie małżeństwo obchodzone, na karę ustanowioną przez artykuł 192, i na uwięzienie, które mniéy nad sześć miesięcy trwać nie może.

157. Gdyby nie było aktów uszanowania, w przypadkach w których takie akta są przepisane, Urzędnik stanu cywilnego, przed którym związek małżeński zawarty, skazany będzie na tęż samę karę, i na uwięzienie naymniéy miesięczne.

155. En cas d'absence de l'ascendant auquel eût dû être fait l'acte respectueux, il sera passé outre à la célébration du mariage, en représentant le jugement qui aurait été rendu pour déclarer l'absence, ou, à défaut de ce jugement, celui qui aurait ordonné l'enquête, ou, s'il n'y a point encore eu de jugement, un acte de notoriété délivré par le juge de paix du lieu où l'ascendant a eu son dernier domicile connu. Cet acte contiendra la déclaration de quatre témoins appelés d'office par ce juge de paix.

156. Les officiers de l'état civil qui auraient procédé à la célébration des mariages contractés par des fils n'ayant pas atteint l'âge de vingt-cinq ans accomplis, ou par des filles n'ayant pas atteint l'âge de vingt-un ans accomplis, sans que le consentement des pères et mères, celui des aïeuls et aïeules, et celui de la famille, dans le cas où ils sont requis, soient énoncés dans l'acte de mariage, seront, à la diligence des parties intéressées et du procureur impérial au tribunal de première instance du lieu où le mariage aura été célébré, condamnés à l'amende portée par l'article 192, et, en outre, à un emprisonnement dont la durée ne pourra être moindre de six mois.

157. Lorsqu'il n'y aura pas eu d'actes respectueux, dans les cas où il sont prescrits, l'officier de l'état civil qui aurait célébré le mariage, sera condamné à la même amende et à un emprisonnement qui ne pourra être moindre d'un mois.

155. *Quoties ascendens, a quo venia petenda est, absens sit, nuptiae celebrari possunt, dummodo sententia absentiam declarans, vel, ea deficiente, illa, qua inquisitio fuerit decreta, vel, si nulla prolata fuit, fides* notorietatis *a judice pacis loci, ubi ascendens postremum notumque domicilium habuit, emissa exhibeatur. Fides* notorietatis *quatuor testium ex officio electorum declaratione munietur.*

156. *Officiales status civilis, coram quibus nuptiae celebratae fuerint ab iis, qui vigesimum quintum aetatis annum, si sint masculi, vel vigesimum primum, si feminae, nondum expleverint, quin parentum aliorumve ascendentium, vel familiae consensus, ubi requiritur, in publicis nuptiarum actis referri curaverint, petentibus iis, quorum interest, et regio procuratore penes tribunal primae instantiae, mulctantur, ut articulo 192, et insuper non minori sex mensium spatio publicae custodiae mancipantur.*

157. *Si veniae petitio, quoties requiritur, desit, officialis status civilis, coram quo nuptiae celebratae sunt, eadem mulcta plectetur, et insuper in publicam custodiam ad unum saltem mensem conjicietur.*

158. Urządzenia wyrażone w artykułach 148, 149, i urządzenia artykułów 151, 152, 153, 154 i 155, tyczące się aktu uszanowania, który czyniony bydź powinien dla oyca i matki, w przypadkach przez też artykuły przewidzianych, stosuią się do dzieci naturalnych prawnie uznanych.

159. Naturalne dziecię nieuznane, albo które po uznaniu utraciło oyca i matkę, albo którego oyciec i matka nie są w stanie oświadczenia woli swoiéy, nie może się żenić przed dwudziestym pierwszym rokiem, nie otrzymawszy zezwolenia na to od opiekuna, który mu do tego wyznaczony będzie.

160. Gdyby nie było ani oyca, ani matki, ani dziadów, ani bab, albo gdyby się wszyscy znaydowali w niemożności oświadczenia woli swoiéy, synowie albo córki nie maiące lat dwadzieścia ieden, nie mogą wchodzić w stan małżeński, bez zezwolenia rady familii.

161. Zabronione iest małżeństwo w prostéy linii między wszystkiemi zstępnemi i wstępnemi prawemi, albo naturalnemi i powinowatemi w téyże saméy linii.

162. W linii pobocznéy, zabronione iest małżeństwo między bratem i siostrą, prawemi, albo naturalnemi, i powinowatemi w tymże samym stopniu. (*)

163. Zabronione iest ieszcze małżeństwo między stryiem, wuiem, a synowicą i siostrzenicą; między stryienką, wuienką, ciotką a synowcem lub siostrzeńcem.

158. Les dispositions contenues aux articles 148 et 149, et les dispositions des articles 151, 152, 153, 154 et 155, relatives à l'acte respectueux qui doit être fait aux père et mère dans le cas prévu par ces articles, sont applicables aux enfans naturels legalement reconnus.

159. L'enfant naturel qui n'a point été reconnu, et celui qui, après l'avoir été, a perdu ses père et mère, ou dont les père et mère ne peuvent manifester leur volonté, ne pourra, avant l'âge de vingt-un ans révolus, se marier qu'après avoir obtenu le consentement d'un tuteur *ad hoc* qui lui sera nommé.

160. S'il n'y a ni père ni mère, ni aïeuls ni aïeules, ou s'ils se trouvent tous dans l'impossibilité de manifester leur volonté, les fils ou filles mineurs de vingt-un ans ne peuvent contracter mariage sans le consentement du conseil de famille.

161. En ligne directe, le mariage est prohibé entre tous les ascendans et descendans légitimes ou naturels, et les alliés dans la même ligne.

162. En ligne collatérale, le mariage est prohibé entre le frère et la soeur légitimes ou naturels, et les alliés au même degré.

163. Le mariage est encore prohibé entre l'oncle et la nièce, la tante et le neveu.

158. *Praescripta articulis 148 et 149, 151, 152, 153, 154 et 155, veniam a patre et matre petendam respicientia, ad naturales quoque filios, legitime agnitos, referuntur.*

159. *Naturalis filius, antequam agnitus sit, vel qui post agnitionem parentes amisit, vel, si hi voluntatem declarandi sint incapaces, ante vegesimum aetatis annum, nisi consentiente tutore ad hoc electo, uxorem ducere nequit.*

160. *Quoties pater et mater, avi et aviae desint, aut voluntatem declarandi imparés sint, liberis utriusque sexus, qui uno supra vigesimum aetatis anno minores sint, nuptias inire prohibetur, nisi consilii familias consensus accesserit.*

161. *In recta linea inter ascendentes ac descendentes legitimos, vel naturales, et inter affines in eadem linea nuptiae vetitae sunt.*

162. *In linea transversali nuptiae contrahi nequeunt inter fratrem et sororem legitimos, vel naturales, eorumque in pari gradu affines.*

163. *Prohibentur aeque inter avunculum, patruum et neptim, ac inter amitam, materteram et nepotem.*

(*) W Numerze 37 Dziennika Praw iest Prawo zmieniaiące przepis z tego artykułu.

164. Jednakże wolno iest Cesarzowi dla ważnych przyczyn, usunąć zabronienie w artykule powyższym oznaczone.

DZIAŁ II.

O Formalnościach ściągaiących się do obchodu małżeństwa.

165. Małżeństwo obchodzone będzie publicznie, przed Urzędnikiem cywilnym zamieszkania iednego z oblubieńców.

166. Dwie zapowiedzi nakazane artykułem 63, w tytule *o aktach stanu cywilnego*, ogłoszone będą w urzędzie mieyscowym, gdzie każda ze stron zawieraiących małżeństwo, ma swoie zamieszkanie.

167. Jednakże, ieżeli zamieszkanie rzeczywiste, nie iest dłuższe nad sześcio-miesięczne mieszkanie na iedném mieyscu, oprócz zapowiedzi w tém mieyscu, uczynione bydź ieszcze powinny i w urzędzie mieyscowym ostatniego zamieszkania.

168. Jeżeli strony zawieraiące małżeństwo, albo iedna z nich, co do związku małżeńskiego, zostaią pod władzą innych osób, zapowiedzi uczynione ieszcze bydź powinny, i w urzędzie mieyscowym zamieszkania tych osób, pod których władzą zostaią.

169. Cesarz albo osoby od niego na ten koniec wyznaczone, mogą dla ważnych przyczyn dadź uwolnienie od drugiéy zapowiedzi.

170. Zawarte małżeństwo w kraiu obcym, między Francuzami, albo między osobami z których iedna Francuzka druga nie Francuzka, będzie ważne, ieżeli obchodzone by-

164. Néanmoins, il est loisible à l'Empereur de lever, pour des causes graves, les prohibitions portées au précédent article.

CHAPITRE II.

Des formalités relatives à la célébration du mariage.

165. Le mariage sera célébré publiquement, devant l'officier civil du domicile de l'une des deux parties.

166. Les deux publications ordonnés par l'article 63, au titre *des actes de l'état civil*, seront faites à la municipalité du lieu où chacune des parties contractantes aura son domicile.

167. Néanmoins, si le domicile actuel n'est établi que par six mois de résidence, les publications seront faites en outre à la municipalité du dernier domicile.

168. Si les parties contractantes, ou l'une d'elles, sont, relativement au mariage, sous la puissance d'autrui, les publications seront encore faites à la municipalité du domicile de ceux sous la puissance desquels elles se trouvent.

169. Il est loisible à l'Empereur, ou aux officiers qu'il préposera à cet effet, de dispenser, pour des causes graves, de la seconde publication.

170. Le mariage contracté en pays étranger, entre Français et entre Français et étrangers, sera valable, s'il a été célébré dans les formes usitées dans les pays, pour-

164. *Summa tamen potestas gravibus de causis ab impedimentis, de quibus superiori articulo agitur, dispensare potest.*

CAPUT II.

De nuptiarum solemnitatibus.

165. *Nuptiae coram status civilis officiali domicilii alterutrius ex contrahentibus palam celebrari debent.*

166. *Promulgationes ambae, de quibus articulo 63, titulo* de actis status civilis, *in albo penes magistratum municipalem loci, ubi quisque contrahentium degit, fieri debent.*

167. *Nihilominus, quoties non ultra sex menses contrahentes, ubi actualiter degunt, commorati fuerint, promulgationes quoque in albo fient magistratus municipalis loci, ubi postremum habuerunt domicilium.*

168. *Si contrahentes, vel alteruter eorum, quoad nuptias ineundas, alienae subsint potestati, promulgationes quoque fient in albo magistratus municipalis domicilii illorum, quorum potestati subjiciuntur.*

169. *Suprema potestas, vel ab eadem ad id delegati, gravi ex causa, a secunda promulgatione dispensare contrahentes possunt.*

łe podług prawideł w tymże kraiu zwyczaynych, byleby poprzedziły zapowiedzi, przepisane artykułem 63, w Tytule *o aktach stanu cywilnego*, i żeby Francuz nie uchybił urządzeniom Działu poprzedzaiącego.

171. W ciągu trzech miesięcy po powrocie Francuza do kraiu Państwa, akt obchodzonego małżeństwa w kraiu obcym, wciągnięty będzie w xięgi publiczne małżeństw mieysca, w którém zamieszka.

DZIAŁ III.

O tamowaniach małżeństwa.

172. Prawo tamowania obchodu małżeńskiego, służy osobie zostaiącéy w związku małżeńskim z iedną ze stron, która małżeństwo ma zawierać.

173. Oyciec, a w niedostatku oyca, matka, w niedostatku oyca i matki, dziadowie i baby, maią prawo tamować małżeństwo swoich dzieci i zstępnych, choćby ci dwadzieścia pięć lat wieku swego skończyli.

174. Gdy żadnego ze wstępnych nie będzie, brat lub siostra, stryy, wuy lub ciotka, bracia lub siostry stryieczne, wuieczne, cioteczne pełnoletnie, w dwóch tylko przypadkach małżeństwo tamować mogą:

1. Gdy nie było otrzymane zezwolenie rady familiyney, przepisane artykułem 160.

2. Gdy zasadą tamowania iest obłąkanie umysłu przyszłego małżonka; takie tamowanie, które Trybunał może usunąć w prostym sposobie, nie będzie nigdy przyięte, tylko pod warunkiem, żeby tamuiący nastawał o bezwłasnowolność osoby którey małżeństwo tamuie, i wyrok względem tego, w czasie od Sądu wyznaczonym otrzymał.

175. W obudwoch przypadkach artykułu poprzedzaiącego, opiekun albo kurator przez czas trwania opieki, albo kurateli, tyle tylko tamować może, ile iest upoważnionym do tego od rady familiyney, którą zwołać iest mocen.

176. Każdy akt tamuiący wyrażać będzie przymiot, nadaiący prawo tamowania; zamykać także będzie obranie zamieszkania, w którém małżeństwo ma bydź obchodzone; powinien ieszcze zamykać, ieżeli nie iest uczyniony na żądanie wstępnego, powody do tamowania; to wszystko pod karą nieważności, i zawieszenia Urzędnika, który akt tamuiący podpisał.

177. Trybunał pierwszéy instancyi, wyda wyrok w dniach dziesięciu, względem żądania o zniesienie tamowania.

178. Jeżeli appellacya nastąpi, w dniach dziesięciu od pozwu rozsądzona rzecz zostanie.

179. Jeżeli odrzucone iest tamowanie, tamuiący, gdy nie są z liczby wstępnych, na wynadgrodzenie szkód i straconych zysków, skazani bydź mogą.

CHAPITRE III.

Des oppositions au mariage.

172. Le droit de former opposition à la célébration du mariage, appartient à la personne engagée par mariage avec l'une des deux parties contractantes.

173. Le père, et à défaut du père, la mère, et à défaut de père et mére, les aïeuls et aïcules, peuvent former opposition au mariage de leurs enfans et descendans, encore que ceux-ci aient vingt-cinq ans accomplis.

174. A défaut d'aucun ascendant, le frère ou la soeur, l'oncle ou la tante, le cousin ou la cousine germains, majeurs, ne peuvent former aucune opposition que dans les deux cas suivans:

1) Lorsque le consentement du conseil de famille, requis par l'article 160, n'a pas été obtenu;

2) Lorsque l'opposition est fondée sur l'état de démence du futur époux: cette opposition, dont le tribunal pourra prononcer main-levée pure et simple, ne sera jamais reçue qu'à la charge, par l'opposant, de provoquer l'interdiction, et d'y faire statuer dans le délai qui sera fixé par le jugement.

175. Dans les deux cas prévus par le précédent article, le tuteur ou curateur ne pourra, pendant la durée de la tutelle ou curatelle, former opposition qu'autant qu'il y aura été autorisé par un conseil de famille, qu'il pourra convoquer.

176. Tout acte d'opposition énoncera la qualité qui donne à l'opposant le droit de la former; il contiendra élection de domicile dans le lieu où le mariage devra être célébré; il devra également, à moins qu'il ne soit fait à la requête d'un ascendant, contenir les motifs de l'opposition: le tout à peine de nullité, et de l'interdiction de l'officier ministériel qui aurait signé l'acte contenant opposition.

177. Le tribunal de première instance prononcera dans le dix jours sur la demande en main-levée.

178. S'il y a appel, il y sera statué dans les dix jours de la citation.

179. Si l'opposition est rejetée, les opposans, autres néanmoins que les ascendans, pourront être condamnés à des dommages-intérêts.

---

170. *Nuptiae in extera ditione initae ab Italis inter se, vel ab Italo cum extera, solemnitatibus loci adhibitis, legitimae sunt, dummodo promulgationes, de quibus articulo 63, titulo* de actis status civilis, *praecesserint, et praescripta in superiori capite Italus servaverit.*

171. *Italus in regnum redux actum sui matrimonii in extera ditione receptum in publicis nuptiarum tabulis loci sui domicilii, intra tres menses a die reditus, inscribi curabit.*

CAPUT III.

Quibus liceat nuptiis obsistere.

172. *Jus obsistendi matrimonii celebrationi, ei competit qui alteri ex contrahentibus jam fuerit matrimonio copulatus.*

173. *Pater, eoque deficiente, mater, et si hi desunt, avi et aviae liberorum nuptiis, licet vigesimum quintum aetatis annum expleverint, obsistere posunt.*

174. *Si nulli extant ascendentes, frater aut soror, patruus aut amita, consobrini vel consobrinae germanae, aetate majores, nuptiis adversari nequeunt, nisi in duobus hisce casibus:*

1. *Quoties consensus consilii familias, de quo articulo 160, deficiat.*

2. *Quoties futuri conjugis dementia obsistendi causa sit: oppositio haec, quae a tribunali simpliciter rejici potest, nunquam admittitur, nisi opponenti conditio adjiciatur, quod interdictionem petet, et termino a judice praefinito decerni curabit.*

175. *Duobus hisce casibus, tutor vel curator, tutela durante vel cura, nuptiis se opponere nequit, nisi auctorante consilio familias, quod ipsi convocare licebit.*

176. *Quilibet oppositionis actus personae qualitatem, ex qua jus opponendi exoritur, et electionem domicilii in loco ubi nuptiae celebrandae, et insuper causam oppositionis, nisi qui obsistit ascendens sit, comprehendere debet; quibus omissis, actus nullitate laborabit, et publicus officialis, qui se subscripsit, remotionis poena punietur.*

177. *Tribunal primae instantiae intra decem dies super petitione de revocanda oppositione decernet.*

178. *Appellatione interposita intra decem dies a die citationis tribunal pronunciabit.*

179. *Si oppositio rejecta fuerit, opponentes, nisi ascendentes sint, in id, quod interest, damnari possunt.*

*

DZIAŁ IV.

O żądaniach nieważności małżeństwa,

180. Małżeństwo zawarte bez dobrowolnego zezwolenia stron obudwoch, albo iednéy z nich, przez nie tylko same, albo przez iedną z nich, która nie miała wolności zezwolenia, zaskarżone bydź może.

Gdy zaszedł błąd, co do osoby, ta tylko osoba zaskarżać może małżeństwo o nieważność, która w błąd wprowadzona była.

181. W przypadku oznaczonym w artykule poprzedzaiącym, wymaganie nieważności, nie może bydź przyięte ieżeli strony zamieszkały z sobą ciągle przez sześć miesięcy, od czasu, w którym małżonek odzyskał zupełną wolność, albo błąd od niego został poznany.

182. Małżeństwo zawarte bez zezwolenia oyca, matki, wstępnych, rady familiyney, w przypadkach wymagaiących takiego zezwolenia, zaskarżone bydź nie może, tylko przez osoby, których zezwolenie potrzebne było, albo przez małżonka, który potrzebował takiego zezwolenia.

183. Sprawa o nieważność, zanoszoną więcéy bydź nie może, ani przez małżonków, ani przez krewnych, których zezwolenia prawo wymagało, ilekroć potwierdzili małżeństwo, wyraźnie lub niewyraźnie ci, których zezwolenie było potrzebne; albo gdy upłynął rok, bez odwołania się z ich strony, od czasu, w którym dowiedzieli się o tém małżeństwie; ani też może bydź więcéy wnoszona przez małżonka, gdy się nie odwoływał ze swoiéy strony, przez rok cały, od doyścia do wieku, w którym mógł sam przez się na małżeństwo zezwolić.

184. Każde małżeństwo, zawarte przeciw przepisom artykułów 144, 147, 161, 162, i 163, może bydź zaskarżone, bądź przez samych małżonków, bądź przez osoby do tego interesowane, bądź przez urząd publiczny.

185. Jednakże małżeństwo zawarte przez małżonków niemaiących dostatecznego wieku, albo ieżeli ieden z nich takiego wieku nie doszedł, nie może iuż bydź więcéy zaskarżone:

1) gdy upłynęło sześć miesięcy od doyścia oboyga lub iednego z nich do przyzwoitego wieku;

2) gdy żona któréy lat brakowało, przed upłynieniem sześciu miesięcy poczęła.

186. Oyciec, matka, wstępni, familia, którzy zezwolili na małżeństwo zawarte w przypadku oznaczonym artykułem poprzedzaiącym, nieważności wymagać nie mogą.

187. We wszystkich przypadkach, w których stosownie do artykułu 184 sprawa o nieważność może bydź wnoszona, przez osoby w tém interesowane; krewni poboczni, albo dzieci z innego małżeństwa, za życia małżonków nie mogą iéy wnosić tylko w tenczas, gdy maią w tém interes, iuż wynikły i rzeczywisty.

CHAPITRE IV.

Des demandes en nullité de mariage.

180. Le mariage qui a été contracté sans le consentement libre des deux époux, ou de l'un d'eux, ne peut être attaqué que par les époux, ou par celui des deux dont le consentement n'a pas été libre.

Lorsqu'il y a eu erreur dans la personne, le mariage ne peut être attaqué que par celui des deux epoux qui a été induit en erreur.

181. Dans le cas de l'article précédent, la demande en nullité n'est plus recevable, toutes les fois qu'il y a eu cohabitation continuée pendant six mois, depuis que l'époux a acquis sa pleine liberté, ou que l'erreur a été par lui reconnue.

182. Le mariage contracté sans le consentement des père et mère, des ascendans ou du conseil de famille, dans les cas où ce consentement était nécessaire, ne peut être attaqué que par ceux dont le consentement était requis, ou par celui des deux époux qui avait besoin de ce consentement.

183. L'action en nullité ne peut plus être intentée, ni par les époux, ni par les parens dont le consentement était requis, toutes les fois que le mariage a été approuvé expressément ou tacitement par ceux dont le consentement était nécessaire, ou lorsqu'il s'est écoulé une année sans réclamation de leur part, depuis qu'ils ont eu connaissance du mariage. Elle ne peut être intentée non plus par l'époux, lorsqu'il s'est écoulé une année sans réclamation de sa part, depuis qu'il a atteint l'âge compétent pour consentir par lui-même au mariage.

184. Tout mariage contracté en contravention aux dispositions contenues aux articles 144, 147, 161, 162 et 163, peut être attaqué, soit par les époux eux mêmes, soit par tous ceux qui y ont intérêt, soit par le ministère public.

185. Néanmoins le mariage contracté par des époux qui n'avaient point encore l'âge requis, ou dont l'un des deux n'avait point atteint cet âge, ne peut plus être attaqué:

1) Lorsqu'il s'est écoulé six mois depuis que cet époux ou ces époux ont atteint l'âge compétent;

2) Lorsque la femme, qui n'avait point cet âge, a conçu avant l'échéance de six mois.

186. Le père, la mère, les ascendans et la famille, qui ont consenti au mariage contracté dans le cas de l'article précédent, ne sont point recevables à en demander la nullité.

187. Dans tous les cas où, conformément à l'art. 184, l'action en nullité peut être intentée par tous ceux qui y ont un intérêt, elle ne peut l'être par les parens collatéraux ou par les enfans nés d'un autre mariage, du vivant des deux époux, mais seulement lorsqu'ils y ont un intérêt né et actuel.

CAPUT IV.

Quemadmodum matrimonii nullitas proponatur.

180. *Nuptiae, sine utriusque vel alterius contrahentium libero consensu initae, ab utroque conjuge dumtaxat, vel ab altero, qui libere non consensit, impugnari possunt.*

Error in persona, erranti conjugi dumtaxat, matrimonium impugnandi jus tribuit.

181. *In casu praecedentis articuli nullitatis actio non admittitur, si postquam error ab errante conjuge detectus fuerit, vel hic libere consentire potuerit, per sex continuos menses cum alio conjuge habitaverit.*

182 *Nuptiae sine consensu patris et matris, ascendentium, vel consilii familias, ubi exigatur, initae, ab iis dumtaxat oppugnari posunt, quorum consensus peti debuerat, vel a conjuge qui ejusdem indigebat.*

183. *Nullitatis actio a conjugibus vel parentibus, quibus consensum praestandi jus erat, exerceri aplius nequit, quoties matrimonium expresse vel tacite approbaverint ii quorum consensus necessarius erat, aut quoties, illis non reclamantibus, annus excesserit, a quo nuptias noverint: nec alteri conjugum eadem actio datur, si, aetate jam expleta, qua nuptiis per se consentire potuit, intra annum minime contradixerit.*

184. *Matrimonium adversus ea initum, quae articulis 144, 147, 161, 162 et 163, sancita sunt, nullitatis argui potest, vel ab utroque conjuge, vel ab iis quorum interest, vel a publica potestate.*

185. *Nuptiae tamen ab iis contractae, qui vel quorum alter ad nubendum legitimam non attigerat aetatem, impugnari nequeunt: 1. Si, postquam uterque conjux, vel eorum alter, ad legitimam aetatem pervenerit, sex menses elapsi sint; 2. Si uxor, eam aetatem nondum ingressa, intra sex menses conceperit.*

186. *Patri, matri, ascendentibus et consilio familias, quoties nupitas in casu praecedentis articuli contractas probaverint, nullitatis actio non competit.*

187. *Quotiescumque, juxta articulum 184, nullitatis actio ab iis omnibus quorum interest proponi potest, eadem tamen collateralibus, vel liberis ex alio matrimonio susceptis utroque conjuge vivente, denegatur, nisi illorum reipsa et actu intersit.*

188. Małżonek z którego pokrzywdzeniem zawarte było drugie małżeństwo, może wymagać nieważności iego, nawet za życia małżonka, z którym w związku małżeńskim zostawał.

189. Jeżeli małżonkowie nowi zastawią się nieważnością pierwszego małżeństwa, ważność lub nieważność iego naprzód osądzona bydź powinna.

190. Prokurator Cesarski, we wszystkich przypadkach, do których stosuie się artykuł 184, i pod ograniczeniami wyrażonemi w artykule 185, może i powinien wymagać nieważności małżeństwa, za życia obudwóch małżonków, i skazania ich na rozłączenie co do osób.

191. Każde małżeństwo nie zawarte publicznie, i nieobchodzone przed przyzwoitym Urzędnikiem publicznym, zaskarżone bydź może, przez samych małżonków, przez oyca, matkę, przez wstępnych i przez wszystkie osoby maiące w tém interes iuż wynikły i rzeczywisty, iako też i przez urząd publiczny.

192. Jeżeli małżeństwo nie było poprzedzone ogłoszeniem dwóch wyznaczonych zapowiedzi, albo nie było otrzymania dyspens prawem pozwolonych, albo ieżeli przeciąg czasu przepisany, co do zapowiedzi i obchodu zachowany nie był; Prokurator wyrobi skazanie Urzędnika publicznego na karę, nieprzenoszącą iednak trzech set franków, a strony zawieraiące małżeństwo, lub tych pod których władzą to się stało, na karę stosowną do ich maiątku.

188. L'époux au préjudice duquel a été contracté un second mariage, peut en demander la nullité, du vivant même de l'époux qui était engagé avec lui.

189. Si les nouveaux époux opposent la nullité du premier mariage, la validité ou la nullité de ce mariage doit être jugée préalablement.

190. Le procureur impérial, dans tous les cas auxquels s'applique l'article 184, et sous les modifications portées en l'article 185, peut et doit demander la nullité du mariage, du vivant des deux époux, et les faire condamner à se séparer.

191. Tout mariage qui n'a point eté contracté publiquement et qui n'a point été célébré devant l'officier public compétent, peut être attaqué par les époux eux-mêmes, par les père et mère, par les ascendans, et par tous ceux qui y ont un intérêt né et actuel, ainsi que par le ministère public.

192. Si le mariage n'a point été précédé des deux publications requises, ou s'il n'a pas été obtenu des dispenses permises par la loi, ou si les intervalles prescrits dans les publications et célébrations n'ont point été observés, le procureur impérial fera prononcer contre l'officier public une amende qui ne pourra excéder trois cents francs; et, contre les parties contractantes, ou ceux sous la puissance desquels elles ont agi, une amende proportionnée à leur fortune.

188. *Conjux, cujus injuria aliud matrimonium contractum fuit, nullitatis actionem, adhuc eo vivente, cui conjunctus fuerat, proponere potest.*

189. *Quoties novi conjuges prioris matrimonii nullitatem opponunt, de hac re primitus cognosci oportet.*

190. *Regius procurator, in casibus de quibus articulo 184, et exceptionibus articulo 185 servatis, matrimonii nullitatem, utroque conjuge vivente, proponere debet, ac petere, ut separationis judicium pronuncietur.*

191. *Matrimonium neque palam contractum, neque coram publico officiali celebratum, ab ipsis conjugibus, et ab eorum patre et matre, ascendentibus, aliisque, quorum reipsa et actu intersit, aeque ac a publica potestate, oppugnari potest.*

192. *Binis praescriptis promulgationibus omissis, vel dispensatione, quae lege permittitur, haud impetrata, vel legitimis intervallis ad matrimonium ineundum a proclamatione non servatis, regius procurator officialem publicum mulcta, non tamen ultra libras tercentum, contrahentes vero, eosque, sub cujus potestate contraxerint, mulcta pro viribus facultatum plecti curabit.*

193. Winnemi kar wyrażonych artykułem poprzedzaiącym, staną się osoby, w tym artykule oznaczone, za każde wykroczenie przeciw przepisom, w artykule 165 położonym, choćby te wykroczenia nie były uznane za dostateczne do wydania wyroku nieważności małżeństwa.

194. Nikt się odwoływać nie może do tytułu małżonka, i cywilnych małżeństwa skutków, ieżeli nie okaże aktu obchodu małżeństwa, wpisanego w xięgach stanu cywilnego, wyiąwszy przypadki, przewidziane w artykule 46, tytułu *o aktach stanu cywilnego.*

195. Posiadanie stanu nie może uwolnić mniemanych małżonków, odwołuiących się do tegoż stanu nawzaiem, od okazania aktu obchodu małżeństwa przed Urzędnikiem stanu cywilnego.

196. Gdy i posiadanie stanu i akt obchodu małżeństwa przed Urzędnikiem stanu cywilnego był okazany, żaden z małżonków nie może iuż więcéy wymagać nieważności tego aktu.

197. Jeżeli iednak w przypadku artykułów 194 i 195. są dzieci pochodzące od dwóch osób, które żyły z sobą publicznie iak mąż i żona, a te osoby obiedwie iuż umarły, prawość takich dzieci zaprzeczoną bydź nie może, pod samym pozorem, że nie iest okazany akt obchodu małżeństwa, ilekroć ta prawość iest dowiedziona przez posiadanie stanu, i nie sprzeciwia się iéy akt urodzenia.

193. Les peines prononcées par l'article précédent, seront encourues par les personnes qui y sont désignées, pour toute contravention aux règles prescrites par l'article 165, lors même que ces contraventions ne seroient pas jugées suffisantes pour faire prononcer la nullité du mariage.

194. Nul ne peut réclamer le titre d'époux et les effets civils du mariage, s'il ne représente un acte de célébration inscrit sur le registre de l'état civil; sauf les cas prévus par l'article 46, au titre *des actes de l'état civil.*

195. La possession d'état ne pourra dispenser les prétendus époux qui l'invoqueront respectivement, de représenter l'acte de célébration du mariage devant l'officier de l'état civil.

196. Lorsqu'il y a possession d'état, et que l'acte de célébration du mariage devant l'officier de l'état civil est représenté, les époux sont respectivement non-recevables à demander la nullité de cet acte.

197. Si néanmoins, dans le cas des art. 194 et 195, il existe des enfans issus de deux individus qui ont vécu publiquement comme mari et femme, et qui soient tous deux décédés, la légitimité des enfans ne peut être contestée sous le seul prétexte du défaut de représentation de l'acte de célébration, toutes les fois que cette légitimité est prouvée par une possession d'état qui n'est point contredite par l'acte de naissance.

193. *Personae praedictae, quoquo modo in regulas articulo 165 praestitutas commiserint, licet matrimonio irritando admissa non sufficiant, iisdem afficiuntur poenis.*

194. *Conjugis titulum ac civiles connubii effectus nemo sibi vindicare potest, quin actum celebrationis matrimonii in tabulis publicis inscriptum exhibeat; casu tamen excepto, de quo articulo 46, titulo* de actis status civilis.

195. *Ipsamet status possessio eos, qui se conjuges dicunt, ab onere exhibendi actum matrimonii, coram officiali status civilis celebrati, dispensare nequit.*

196. *Status possessione, et actu legitime celebrati matrimonii coram officiali status civilis, simul concurrentibus, uterque conjux a nullitate proponenda rejicitur.*

197. *Si vero in casibus, de quibus articulis 194 et 195, ex iis, qui palam tamquam conjuges vitam degerint, filii superstites sint, legitimi hi habendi sunt, licet actus celebrati matrimonii desit, quotiescumque legitimorum qualitas status possessione probetur, neque huic nativitatis actus obsistat.*

198. Gdy dowód prawnego obchodu małżeństwa, będzie nabyty przez wypadek sądownictwa kryminalnego, wpisanie wyroku w xięgach stanu cywilnego zapewnia małżeństwu, rachuiąc od dnia obchodu iego, wszystkie skutki cywilne, tak względem małżonków, iako też i względem dzieci z tegoż małżeństwa pochodzących.

199. Jeżeli małżonkowie, albo iedno z nich umarło przed odkryciem oszukania, sprawa kryminalna wnoszona bydź może przez wszystkich maiących interes utrzymania ważności małżeństwa, i przez Prokuratora Cesarskiego.

200. Jeżeli urzędnik publiczny iuż nie żyie, gdy odkryte oszukanie, sprawa kierowana będzie cywilnie, przeciw dziedzicom po urzędniku, przez Prokuratora Cesarskiego w przytomności stron interesowanych i na ich doniesienie.

201. Małżeństwo za nieważne uznane, sprawuie iednak wszelkie skutki cywilne, tak względem małżonków, iako też i dzieci, gdy zawarte było dobrą wiarą.

202. Jeżeli dobra wiara z jednéy tylko strony miała mieysce, cywilne skutki z małżeństwa, dla niéy tylko służą, i dla dzieci z tego małżeństwa.

DZIAŁ V.

O obowiązkach z małżeństwa wynikaiących.

203. Małżonkowie przez samo zawarcie małżeństwa biorą wspólnie obowiązek żywić, utrzymywać i wychowywać dzieci swoie.

198. Lorsque la preuve d'une célébration légale du mariage se trouve acquise par le résultat d'une procédure criminelle, l'inscription du jugement sur les registres de l'état civil assure au mariage, à compter du jour de sa célébration, tous les effets civils, tant à l'égard des époux qu'à l'égard des enfans issus de ce mariage.

199. Si les époux ou l'un deux sont décédés sans avoir découvert la fraude, l'action criminelle peut être intentée par tous ceux qui ont intérêt de faire déclarer le mariage valable, et par le procureur impérial.

200. Si l'officier public est décédé lors de la decouverte de la fraude, l'action sera dirigée au civil contre ses heritiers par le procureur impérial, en présence des parties intéressées et sur leur dénonciation.

201. Le mariage qui a été déclaré nul, produit néanmoins les effets civils, tant à l'égard des époux qu'à l'égard des enfans, lorsqu'il a été contracté de bonne foi.

202. Si la bonne foi n'existe que de la part de l'un des deux époux, le mariage ne produit les effets civils qu'en faveur de cet époux et des enfans issus du mariage.

CHAPITRE V.

Des obligations qui naissent du mariage.

203. Les époux contractent ensemble, par le fait seul du mariage, l'obligation de nourrir, entretenir et élever leurs enfans.

198. *Quoties legitimi matrimonii probatio e processu criminali constet per inscriptionem sententiae in publicis civilis status tabulis, omnia civilia jura favore conjugum eorumque liberorum a die celebrati matrimonii reviviscunt.*

199. *Si uterque conjux, vel alteruter, fraude nondum detecta, diem obierit, criminale judicium ab omnibus promoveri potest, quorum interest, matrimonii validitatem declarari, nec non a regio procuratore.*

200. *Si post obitum publici officialis fraus delegatur, actionem civilem adversus ejus haeredes regius procurator in contradicto judicio, et denunciantibus iis, quorum interest, instituet.*

201. *Quamvis matrimonii nullitas declaretur, attamen, si bona fide contractum fuerit, civilibus effectibus conjuges eorumque liberi fruuntur.*

202. *Si unus tantum ex conjugibus bona fide nupsit, civilibus matrimonii effectibus ipse dumtaxat ejusque liberi ex eo matrimonio suscepti fruentur.*

CAPUT V.

De obligationibus quae ex matrimonio nascuntur.

203. *Conjuges eo ipso, quod matrimonium contraxerunt, liberos alendi atque educandi obligationem suscipiunt.*

204. Dziecię nie może wnosić sprawy przeciw oycu i matce, o udzielenie maiątku, z powodu postanowienia małżeńskiego, lub innego.

205. Dzieci powinny dawać alimenta oycom, matkom i innym wstępnym, zostaiącym w potrzebie.

206. Zięciowie i synowe, równie i w takichże okolicznościach powinni dawać alimenta rodzicom żon swoich i mężów; ale ta powinność ustaie:

1. Gdy matka męża lub żony póydzie za mąż na nowo;

2. Gdy małżonek z którego powinowactwo wynikło, i dzieci z nim zrodzone nie żyią.

207. Obowiązki z tych urządzeń wynikaiące, są wzaiemne.

208. Alimenta dostarczane bydź powinny tylko w stosunku do potrzeb osób maiących do alimentów prawo, i do maiątku obowiązanych ie dawać.

209. Gdy daiący albo odbieraiący alimenta, do takiego przyidą stanu, że ieden nie będzie w możności dawania, albo drugi potrzebować nie będzie, całkiem lub w części, zniesienie albo zmnieyszenie obowiązku tego wymagane bydź może.

210. Jeżeli osoba obowiązana dawać alimenta, usprawiedliwia się, iż nie może płacić pensyi alimentarnéy, Trybunał rozpo-

204. L'enfant n'a pas d'action contre ses père et mère pour un établisement par mariage ou autrement.

205. Les enfans doivent des alimens à leurs père et mère, et autres ascendans, qui sont dans le besoin.

206. Les gendres et belles-filles doivent également, et dans les mêmes circonstances, des alimens à leurs beau-père et belle-mère; mais cette obligation cesse,

1. Lorsque la belle-mère a convolé en secondes noces;

2. Lorsque celui des époux qui produisait l'affinité, et les enfans issus de son union avec l'autre époux, sont décédés.

207. Les obligations résultant de ces dispositions sont réciproques.

208. Les alimens ne sont accordés que dans la proportion du besoin de celui qui les réclame, et de la fortune de celui qui les doit.

209. Lorsque celui qui fournit ou celui qui reçoit des alimens, est replacé dans un état tel que l'un ne puisse plus en donner, ou que l'autre n'en ait plus besoin, en tout ou en partie, la décharge ou réduction peut en être demandée.

210. Si la personne qui doit fournir les alimens justifie qu'elle ne peut payer la pension alimentaire, le tribunal pourra, en con-

204. *Nulla filio adversus patrem et matrem actio competit, ut ad nuptias ineundas vel alia de causa peculium ipsi tribuatur.*

205. *Genitores ceterique ascendentes, si egeant, a liberis alendi sunt.*

206. *Socri et socrus iisdem casibus a generis et nuribus alendi pariter sunt, nisi, 1. socrus ad secundas nuptias convolaverit, 2. nisi conjux, ex quo affinitas oriebatur, et filii ex eo matrimonio suscepti, decesserint.*

207. *Obligationes quae ex superius dispositis oriuntur, mutuae sunt.*

208. *Alimenta non nisi pro modo indigentiae illius, qui petit, et facultatum illius, qui ea debet, assignantur.*

209. *Quoties is, qui alimenta praestat, vel qui eadem recipit, in ea conditione veniat, ut unus alimenta praestare nequeat, vel alter iisdem amplius omnino vel pro parte non egeat, liberatio a praestatione aut ipsorum diminutio peti potest.*

210. *Si, qui alimenta debet, alimentariae pensioni solvendae se imparem probaverit,*

znawaiący tę sprawę, może téy osobie nakazać, aby przyięła do siebie na mieszkanie, żywiła i utrzymywała osobę, któréy alimenta winna.

211. Trybunał równie osądzi, czyli oyciec albo matka, ofiaruiący przyiąć do swego mieszkania, żywić i utrzymywać dziecię, któremu alimenta winni, maią bydź w tym przypadku uwolnieni od wypłacenia pensyi alimentarnéy.

DZIAŁ IV.

O wzaiemnych prawach i powinnościach Małżonków.

212. Małżonkowie winni sobie na wzaiem, wierność, wsparcie i pomoc.

113. Mąż winien obronę dla żony, a żona posłuszeństwo dla męża,

214. Żona powinna z mężem mieszkać, i towarzyszyć iemu wszędzie, gdzie mu mieszkanie przenieść wypada: mąż obowiązany przyiąć żonę, i dostarczać wszystkiego, co do życia potrzebne, podług swoiéy możności i stanu.

215. Żona stawać w sądzie nie może, bez upoważnienia od męża swoiego, chociażby się trudniła kupiectwem publiczném, albo nie była w wspólności maiątku, albo rozdzielona była co do maiątku.

216. Upoważnienie od męża nie iest potrzebne, gdy pociągana iest żona w przedmiotach kryminalnych albo policyinych.

noissance de cause, ordonner qu'elle recevra dans sa demeure, qu'elle nourrira et entretiendra celui auquel elle devra des alimens.

211. Le tribunal prononcera également si le père ou la mère, qui offrira de recevoir nourrir et entretenir dans sa demeure, l'enfant à qui il devra des alimens, devra dans ce cas être dispensé de payer la pension alimentaire.

CHAPITRE. VI.

Des droits et des devoirs respectifs des époux.

212. Les époux se doivent mutuellement fidélité, secours, assistance.

213. Le mari doit protection à sa femme, la femme obéissance à son mari.

214. La femme est obligée d'habiter avec le mari, et de le suivre partout où il juge à propos de résider: le mari est obligé de la recevoir, et de lui fournir tout ce qui est nécessaire pour les besoins de la vie, selon ses facultés et son état.

215. La femme ne peut ester en jugement sans l'autorisation de son mari, quand même elle serait marchande publique, ou non commune, ou séparée de biens.

216. L'autorisation du mari n'est pas nécéssaire lorsque la femme est poursuivie en matière criminelle ou de police.

217. Żona chociażby nawet nie była w wspólności co do maiątku, albo swóy oddzielny miała, nie może nic darować, alienować, obciążać hipoteką, nabywać pod tytułem darmym, albo obowiązuiącym, bez wpływu do aktu męża, albo iego zezwolenia na piśmie.

218. Gdyby mąż odmawiał upoważnienia żonie do stawienia się w sądzie, Sędzia takie upoważnienie dać może.

219. Jeżeli mąż odmawia upoważnienia żonie do zawarcia aktu, żona może pozwać męża prosto do Trybunału pierwszéy instancyi okręgu, w którym wspólne ich iest zamieszkanie; Trybunał mocen iest dać, albo odmówić upoważnienie swoie, wysłuchawszy pierwéy męża, albo go przywołuiąc drogą przyzwoitą do izby radnéy.

220. Żona trudniąca się kupiectwem publicznem, bez upoważnienia męża może przyiąć obowiązki, ściągaiące się do iéy handlu; i w tym przypadku zobowięzuie także męża swego, ieżeli iest między niemi wspólność maiątku.

Nie iest uważana za trudniącą się handlem publicznie, gdy przedaie cząstkowo towary z handlu męża swoiego, ale wtenczas tylko, gdy prowadzi handel oddzielnie.

221. Gdy mąż skazany iest na karę dręczącą albo hańbiącą, chociażby ta kara wydana była na niego zaocznie, żona nawet pełnoletnia, nie może stawać w sądzie, ani umów zawierać przez czas trwania téy kary,

217. La femme, même non commune ou séparée de biens, ne peut donner, aliéner, hypothéquer, acquérir, à titre gratuit ou onéreux, sans le concours du mari dans l'acte, ou son consentement par ecrit.

218. Si le mari refuse d'autoriser sa femme à ester en jugement, le juge peut donner l'autorisation.

219. Si le mari refuse d'autoriser sa femme à passer un acte, la femme peut faire citer son mari directement devant le tribunal de première instance de l'arrondissement du domicile commun, qui peut donner ou refuser son autorisation, après que le mari aura été entendu ou dûment appelé en la chambre du conseil.

220. La femme, si elle marchande publique, peut, sans l'autorisation de son mari, s'obliger pour ce qui concerne son négoce; et, audit cas, elle oblige aussi son mari, s'il y a communauté entre eux.

Elle n'est pas réputée marchande publique, si elle ne fait que détailler les marchandises du commerce de son mari; mais seulement quand elle fait un commerce séparé.

221. Lorsque le mari est frappé d'une condamnation emportant peine afflictive ou infamante, encore qu'elle n'ait été prononcée que par contumace, la femme, même majeure, ne peut, pendant la durée de la peine,

---

tribunal, causa cognita, jubere poterit, alimentarium domi ipsius debitoris alimenta percepturum.

211. *Tribunal pariter decernet, utrum pater aut mater, qui domi suae filium alere se obtulerint, ab alimentaria pensione praestanda absolvendi sint.*

CAPUT VI.

De mutuis conjugum juribus et obligationibus.

212. *Conjuges fidem ac mutuum sibi invicem vitae subsidium et adjutorium debent.*

213. *Vir uxori praesidium, uxor vero ei obedientiam debet.*

214. *Uxor cum viro habitare debet, et ipsum sequi ubicumque sedem ponere is constituit; vir uxorem domi recipere, eique ad vitam necessaria pro modo facultatum et conditionis suppeditare tenetur.*

215. *Uxor, etsi mercaturam exerceat, aut nullam habeat bonorum communionem, nisi marito auctorante, in judicio stare prohibetur.*

216. *Viri tamen auctoritas non requiritur, quoties adversus uxorem vel de causa criminali vel politiae agatur.*

217. *Uxor, etsi bonis divisa, nec eadem alienare vel hypothecae subjicere, aut titulo gratuito vel oneroso adquirere potest, nisi praesente viro aut in scriptis consentiente.*

218. *Viro auctoritatem denegante, ut uxor in judicio se sistat, judex eam impertiri potest.*

219. *Quoties vir in aliquo uxoris actu auctoritatem interponere detrectet, uxor eumdem in jus vocare poterit coram tribunali primae instantiae districtus, in quo commune eorum domicilium exstat. Tribunal, viro prius audito vel legitime citato, auctoritatem vel interponit vel recusat.*

220. *Uxor, quae mercaturam publice exerceat, viro etiam non auctorante, quoad res suam negotiationem respicientes se obligare potest; et tunc maritus, si in bonorum communione cum ipsa sit, eadem obligatione afficitur.*

Uxor, quae merces ad mariti negotiationem pertinentes minutatim vendit, negotiatrix non censetur, sed eo dumtaxat casu quo mercaturam separatim exerceat.

221. *Si vir, etiam ex contumacia, damnatus fuerit poena, cruciatum corporis vel infamiam irrogante, ejus uxor, etsi aetate major, donec vir poenam subit, neque contrahere nec in judicio se sistere potest, nisi judicis auctoritate, qui, viro non audito neque citato, eamdem interponere potest.*

bez upoważnienia od Sędziego; takie upoważnienie w tym przypadku Sędzia dać może bez wysłuchania lub przywołania męża.

222. Jeżeli mąż iest w bezwłasnowolności, albo nieprzytomny, Sędzia rozpoznawszy rzecz, może upoważnić żonę do stawania w sądzie, albo zawierania umów.

223. Wszelkie upoważnienie ogólne, choćby ułożone było w kontrakcie małżeńskim, ważne iest tylko co do zarządzania dobrami żony.

224. Jeżeli mąż iest małoletni, potrzebne iest upoważnienie żonie od Sędziego, bądź dla stawania w sądzie, bądź dla zawierania umów.

225. Nieważność zasadzona na niedostatku upoważnienia, może bydź tylko zarzucana, przez żonę, przez męża, albo przez dziedziców po nich.

226. Żona może czynić testament, bez upoważnienia od męża.

DZIAŁ VII.

O rozwiązaniu Małżeństwa.

227. Rozwięzuie się małżeństwo:
1. Przez śmierć iednego z małżonków.
2. Przez rozwód prawnie wydany.
3. Przez skazanie, które się stało stanowczym, iednego z małżonków, pociągaiące za sobą śmierć cywilną.

ester en jugement, ni contracter, qu'après s'être fait autoriser par le juge, qui peut, en ce cas, donner l'autorisation, sans que le mari ait été entendu ou appelé.

222. Si le mari est interdit ou absent, le juge peut, en connoissance de cause, autoriser la femme, soit pour ester en jugement, soit pour contracter

223. Toute autorisation générale, même stipulée par contrat de mariage, n'est valable que quant à l'administration des biens de la femme.

224. Si le mari est mineur, l'autorisation du juge est nécessaire à la femme, soit pour ester en jugement, soit pour contracter.

225. La nullité fondée sur le défaut d'autorisation ne peut être oposée que par la femme, par le mari, ou par leurs héritiers.

226. La femme peut tester sans l'autorisation de son mari.

CHAPITRE VII.

De la dissolution du mariage.

227. Le mariage se dissout,
1. Par la mort de l'un des époux.
2. Par le divorce légalement prononcé;
3. Par la condamnation devenue définitive, de l'un des époux, à une peine emportant mort civile.

222. *Viro autem bonis interdicto vel absente, judex, causa cognita, uxori auctor est, ut contrahere et in judicium se sistere queat.*

223. *Quaevis generalis auctoritas, etiam in contractu matrimonii stipulata, pro administrandis uxoris bonis tantummodo effectum sortitur.*

224. *Si vir aetate minor sit, judicis auctoritas requiritur, ut uxor in judicium se sistat, vel contractus ineat.*

225. *Conjugibus, dumtaxat eorumque haeredibus nullitatem ex defectu auctoritatis opponendi jus est.*

226. *Uxor sine viri auctoritate testamentum condere potest.*

CAPUT VII.

De causis matrimonii dissolvendi.

227. *Matrimonium dissolvitur:*
1. *Morte alterutrius ex conjugibus;*
2. *Legitimo divortio;*
3. *Judicio definitivo, quo alter conjux maximam capitis diminutionem subeat.*

DZIAŁ VIII.

O powtórnych małżeństwach.

228. Żona nie może wchodzić w powtórny związek, aż po upłynieniu dziesięciu miesięcy, od rozwiązania małżeństwa poprzedzaiącego.

TYTUŁ VI.

O *Rozwodzie.*

DZIAŁ PIERWSZY.

O przyczynach rozwodu.

229. Mąż żądać może rozwodu, z przyczyny cudzołoztwa żony swoiéy.

230. Żona może żądać rozwodu, z przyczyny cudzołoztwa męża swego, gdy mąż trzymać będzie nałożnicę w domu wspólnym.

231. Małżonkowie mogą nawzaiem wymagać rozwodu z przyczyny gwałtów, srogości i ciężkich obelg, iednego z nich względem drugiego.

232. Skazanie iednego z małżonków na karę hańbiącą, będzie przyczyną dla drugiego do rozwodu.

233. Wzaiemne i trwaiące zezwolenie małżonków, wyrażone w sposobie prawem przepisanym, pod warunkami i po doświad-

CHAPITRE VIII.

Des seconds mariages.

228. La femme ne peut contracter un nouveau mariage qu'après dix mois révolus depuis la dissolution du mariage précédent.

TITRE VI.

Du divorce.

CHAPITRE PREMIER.

Des causes du divorce.

229. Le mari pourra demander le divorce pour cause d'adultère de sa femme.

230. La femme pourra demander le divorce pour cause d'adultère de son mari, lorsqu'il aura tenu sa concubine dans la maison commune.

231. Les époux pourront réciproquement demander le divorce pour excès, sévices ou injures graves, de l'un d'eux envers l'autre.

232. La condamnation de l'un des époux à une peine infamante, sera pour l'autre époux une cause de divorce.

233. Le consentement mutuel et persévérant des époux, exprimé de la manière prescrite par la loi, sous les conditions et après

CAPUT VIII.

De secundis nuptiis.

228. *Feminae secundas nuptias contrahere nequeunt, nisi decimo mense exacto a die, quo primum matrimonium dissolutum fuit.*

TITULUS VI.

De divortio.

CAPUT I.

De divortii causis.

229. *Ob uxoris adulterium vir divortium petere potest.*

230. *Uxor ob eamdem causam actione divortii agere potest, si vir concubinam in communi domo retinuerit.*

231. *Conjuges ob excessus, saevitias, vel graves injurias ab altero alteri illatas, mutuo divortii libellum ad se mittere possunt.*

232. *Infamiae poena conjux damnatus alteri conjugi divortii causam praebet.*

233. *Mutuus et constans conjugum consensus, modis a lege praescriptis expressus*

czeniach, iakie prawo oznacza, dowiedzie dostatecznie, że życie wspólne iest im nieznośne, i że iest przyczyna nieodzowna rozwodu między niemi.

DZIAŁ II.

O rozwodzie z przyczyny oznaczonéy.

Oddział I.

O formach rozwodu z przyczyny oznaczonéy.

234. Jakażkolwiek będzie natura uczynków lub występków, daiących powód do żądania rozwodu, dla przyczyny oznaczonéy; to żądanie nie może bydź gdzieindziey wnoszone, tylko do Trybunału okręgu, w którym małżonkowie zamieszkanie swoie maią.

235. Jeżeli który z uczynków przytaczanych przez małżonka staie się przyczyną Urzędowi publicznemu, do pociągania przed Sąd kryminalny, sprawa rozwodu zawieszona będzie, póki nie nastąpi wyrok Trybunału kryminalnego; wtenczas może bydź wzięta na nowo, i z kryminalnego wyroku żadnego brać niemożna wniosku do nieprzyięcia lub excepcyi szkodliwéy małżonkowi powodowi.

236. Każde żądanie rozwodu wyszczególni czyny; oddane będzie z dowodami, ieżeli są iakie, Prezydentowi Trybunału, albo Sędziemu zastępcy, przez małżonka powoda, osobiście, ieżeli mu choroba nie przeszkodzi: w tym przypadku, na iego żądanie i zaświadczenie dwóch doktorów, chirurgów albo urzędników zdrowia, urzędnik uda się do zamieszkania chorego, aby tam przyiął iego żądanie.

237. Sędzia wysłuchawszy powoda, i uczyniwszy mu przyzwoite uwagi, położy oznaki swoie na żądaniu i dowodach, spisze protokuł złożenia tego wszystkiego w swoie ręce. Ten protokuł podpisany będzie przez Sędziego i przez powoda, chyba że ten nie umie, albo nie może podpisać: w takim przypadku wzmianka o tém uczynioną będzie.

238. Na dole tego protokułu, Sędzia umieści nakaz stronom, aby się stawiły przed nim osobiście na dzień i godzinę przez siebie wyznaczoną; i na ten koniec kopiią takiego rozkazu prześle stronie do rozwodu pociąganéy.

239. W naznaczony dzień, Sędzia uczyni stronom obudwom, ieżeli staną, albo powodowi, ieżeli ten sam tylko stawa, przełożenia iakie uzna za zdatne do poiednania; ieżeli to nie pomoże, spisze protokuł, i nakaże złożyć żądanie z dowodami do Prokuratora Cesarskiego, i rzecz całą do Trybunału odeśle.

240. W następuiących trzech dniach, Trybunał na przełożenie Prezydenta, albo Sędziego zastępcy, i na wniosek Prokuratora Cesarskiego, udzieli albo zawiesi po-

les épreuves qu'elle détermine, prouvera suffisament que la vie commune leur est insupportable; et qu'il existe, par rapport à eux, une cause péremptoire de divorce.

CHAPITRE II.

Du divorce pour cause déterminée.

Section I.

Des formes du divorce pour cause déterminée.

234. Quelle que soit la nature des faits ou des délits qui donneront lieu à la demande en divorce pour cause déterminée, cette demande ne pourra être formée qu'au tribunal de l'arrondissement dans lequel les époux auront leur domicile.

235. Si quelques-uns des faits allégués par l'époux demandeur donnent lieu à une poursuite criminelle de la part du ministère public, l'action en divorce restera suspendue jusqu'après l'arrêt de la cour de justice criminelle: alors elle pourra être reprise, sans qu'il soit permis d'inférer de l'arrêt aucune fin de non-recevoir ou exception préjudicielle contre l'époux demandeur.

236. Toute demande en divorce détaillera les faits; elle sera remise, avec les pièces à l'appui, s'il y en a, au président du tribunal ou au juge qui en fera les fonctions, par l'époux demandeur en personne, à moins qu'il n'en soit empêché par maladie: auquel cas, sur sa réquisition et la certificat de deux docteurs en médecine ou en chirurgie, ou de deux officiers de santé, le magistrat se transportera au domicile du demandeur, pour y recevoir sa demande.

237. Le juge, après avoir entendu le demandeur, et lui avoir fait les observations qu'il croira convenables, paraphera la demande et les pièces, et dressera procès-verbal de la remise de tout en ses mains. Ce procès-verbal sera signé par le juge et par le demandeur, à moins que celui-ci ne sache ou ne puisse signer; auquel cas il en sera fait mention.

238. Le juge ordonnera, au bas de son procès-verbal, que les parties comparaîtront en personne devant lui, au jour et à l'heure qu'il indiquera; et qu'à cet effet copie de son ordonnance sera par lui adressée à la partie contre laquelle le divorce est demandé.

239. Au jour indiqué, le juge fera aux deux époux, s'ils se présentent, ou au demandeur, s'il est seul comparant, les représentations qu'il croira propres à opérer un rapprochement: s'il ne peut y parvenir, il en dressera procès-verbal, et ordonnera la communication de la demande et des pièces au procureur impérial, et le référé du tout au tribunal.

240. Dans les trois jours qui suivront, le tribunal, sur le rapport du président ou du juge qui en aura fait les fonctions, et sur les conclusions du procureur impérial, ac-

et sub conditionibus atque experimentis ab eadem indictis, intolerabile inter eos vitae consortium et peremptoriam divortii causam satis probabit.

CAPUT II.

De divortio ob determinatam causam.

Sectio I.

De formis divortii ex determinata causa.

234. *Libellus divortii ob determinatam causam, nullo criminis aut facti, quod divortio causam praebuerit, habito discrimine, coram tribunali districtus, ubi conjuges degunt, solummodo dandus erit.*

235. *Quoties ex factis a conjuge actore allatis criminale judicium a publico ministerio instiuatur, actio divortii usque ad criminalem sententiam suspenditur; qua lata, actio ipsa instaurari potest, quin ab eadem sententia, vel rejectionis causa, vel alia quaevis praejudicialis exceptio actori opponenda deducatur.*

236. *Divortii libellus, factis exacte instructus, et documentis, quibus innitatur, munitus, praesidi tribunalis aut ejus vices gerenti ab ipsomet actore exhibendus est; si vero actor morbo impediatur, eo petente, et duobus medicis, chirurgis, aut officialibus sanitatis de morbo testantibus, magistratus actoris domum se conferet, ejus instantiam recipiendi causa.*

237. *Judex, audito actore eique propositis, quae perpendenda esse judicabit, libellum et documenta subscribet, et de eorum traditione sibi facta verbalem processum instruet. Hic ab ipso judice et ab actore subsignandus est; quod si actor scribendi imperitus aut impotens sit, de hac re mentio in eodem processu fiet.*

238. *Qua die atque hora tam actor quam reus ipsimet in judicio se sistere debeant, judex in calce processus decernet; idcirco ejus decreti exemplar indicetur reo, in quemdivortii causa instituitur.*

239. *Conjugibus, si constituta die judicio se sistant, vel actori, si solus vadimonium obeat, judex animorum conciliationem suadebit, quam quoties obtinere non possit, processum verbalem de hac re instituet, libellum ac documenta ad regium procuratorem transmittet, et quidquid actum fuerit ad tribunal referet.*

240. *Post haec intra triduum tribunal, ad relationem praesidis, vel judicis, qui ejus*

zwolenie pozwania. Zawieszenie nad dni dwadzieścia trwać dłużéy nie może.

241. Powód na mocy pozwolenia od Trybunału, przypozwie obżałowaną stronę w formie zwyczayney, aby się stawiła osobiście do izby sądowéy w czasie ustępu, w przeciągu czasu oznaczonym prawem; na czele pozwu położona będzie kopiia żądania zaniesionego o rozwód, i dowody stwierdzaiące.

242. Po upłynieniu czasu oznaczonego prawem, czyli strona pozwana stawi się albo nie, powód osobiście z dobranym radzcą, ieżeli tego uzna potrzebę, przełoży sam albo da przełożyć pobudki swego żądania, przedstawi popieraiące dowody, i wymieni świadków do wysłuchania.

243. Jeżeli pozwany stanie osobiście, albo przez pełnomocnika swoiego, może przełożyć sam albo przez swoiego pełnomocnika swoie uwagi, tak co do pobudek żądania, iako też i co do dowodów, od powoda przytaczanych i co do świadków mianowanych od niego. Pozwany wymieni także świadków ze swoiéy strony do wysłuchania, względem tych powód uczyni nawzaiem uwagi swoie.

244. Spisany będzie protokuł stawienia się stron, ich powieści, uwag i zeznań, iakie iedna z nich lub druga uczynić mogą. Przeczytany będzie ten protokuł stronom, i oddany do podpisu; uczyni się wzmianka względem ich podpisów, albo względem ich oświadczenia, że nie mogły, albo nie chciały podpisać.

cordera ou suspendra la permission de citer. La suspension ne pourra excéder le térme de vingt jours.

241. Le demandeur, en vertu de la permission du tribunal, fera citer le défendeur, dans la forme ordinaire, à comparaître en personne à l'audience, à huis clos, dans le délai de la loi; il fera donner copie, en tête de la citation, de la demande en divorce et des pièces produites à l'appui.

242. A l'échéance du délai, soit que le défendeur comparaisse ou non, le demandeur en personne, assisté d'un conseil, s'il le juge à propos, exposera ou fera exposer les motifs de sa demande; il représentera les pièces qui l'appuient, et nommera les témoins qu'il se propose de faire entendre.

243. Si le défendeur comparaît en personne ou par un fondé de pouvoir, il pourra proposer ou faire proposer ses observations, tant sur les motifs de la demande, que sur les pièces produites par le demandeur et sur les témoins par lui nommés. Le défendeur nommera, de son côté, les témoins qu'il se propose de faire entendre, et sur lesquels le demandeur fera réciproquement ses observations.

244. Il sera dressé procès-verbal des comparutions, dires et observations des parties, ainsi que des aveux que l'une ou l'autre pourra faire: Lecture de ce procès-verbal sera donnée auxdites parties, qui seront requises de le signer; et il sera fait mention expresse de leur signature, ou de leur déclaration de ne pouvoir ou ne vouloir signer.

vices gesserit, regio procuratore audito, in jus vocationem admittet aut suspendet; suspensionis vero tempus dierum viginti spatium non excedet.

241. *Facultate impetrata, actor reum more solito in jus vocari curabit, ut intra legitimum tempus ipsemet judicio clausis januis se sistat, atque exemplum libelli de divortio in citationis fronte ad eum transmittet, cum documentis, quibus actio innititur.*

242. *Legitimo tempore vix elapso, praesente vel absente reo, actor ipse, consiliatoris opera, si velit, adjutus, petitionis causas exponet, documenta exhibebit, et testium, quos audiri vult, nomina proferet.*

243. *Reus judicio se sistens, vel ejus legitimus procurator, adversus libelli causas, documenta ac testes exceptiones proponet, quibus vicissim actor suas animadversiones objiciet.*

244. *Processus verbalis instituetur, in quo adnotabitur: qui in judicium venerint, quid ipsi dixerint aut observandum proposuerint, et quae alteruter eorum admiserit. Idem processus partibus legendus atque subscribendus proponetur, et tam si subcripserint, quam si nesciant vel subscribere recusent, specialis mentio fiet.*

245. Odeśle Trybunał strony do dalszego wysłuchania ich publicznie, na co dzień i godzinę wyznaczy; nakaże uwiadomić Prokuratora Cesarskiego, o postępowaniu sądowém w téy sprawie, i wyznaczy sprawozdawcę. W przypadku gdyby pozwany nie stanął, obowiązany iest powód wręczyć mu nakaz Trybunału, w czasie przez ten nakaz oznaczonym.

246. W dniu i godzinie przepisanéy na przełożenie Sędziego wyznaczonego, i po wysłuchaniu Prokuratora Cesarskiego, Trybunał postanowi naprzód, co do powodów nieprzyięcia, ieżeli iakie wnoszone były. W przypadku gdyby ie uznał za gruntowne, żądanie rozwodu odrzucone zostanie; w przypadku przeciwnym; albo gdyby powody nieprzyięcia zanoszone nie były, żądanie rozwodu będzie dopuszczone.

247. Zaraz po przyięciu żądania rozwodu, na przełożenie Sędziego wyznaczonego, i po wysłuchaniu Prokuratora Cesarskiego, wniydzie Trybunał w rozpoznanie istoty sprawy. Rozstrzygnie żądanie, ieżeli to iuż usposobioném do wyroku osądzi; a ieżeli nie, to dozwoli powodowi okazywać dowody stosowne przez niego przytaczane, a pozwanemu dowody przeciwne.

248. Na każdy akt sprawy mogą strony po przełożeniu Sędziego wyznaczonego, i nim Prokurator Cesarski głos zabierze, podawać albo kazać podawać śrzodki swoie

245. Le tribunal renverra les parties à l'audience publique, dont il fixera le jour et l'heure, il ordonnera la communication de la procédure au procureur impérial, et commettra un rapporteur. Dans le cas où le defendeur n'aurait pas comparu, le demandeur sera tenu de lui faire signifier l'ordonnance du tribunal, dans le délai qu'elle aura déterminé.

246. Au jour et à l'heure indiqués, sur le rapport du juge commis, le procureur impérial entendu, le tribunal statuera d'abord sur les fins de non-recevoir, s'il en a été proposé. En cas qu'elles soient trouvées concluantes, la demande en divorce sera rejetée; dans le cas contraire, ou s'il n'a pas été proposé de fins de non-recevoir, la demande en divorce sera admise.

247. Immédiatement après l'admission de la demande en divorce, sur le rapport du juge commis, le procureur impérial entendu, le tribunal statuera au fond. Il fera droit à la demande, si elle lui paraît en état d'être jugée; si-non, il admettra le demandeur à la preuve des faits pertinens par lui allégués, et le défendeur à la preuve contraire.

248. A chaque acte de la cause, les parties pourront, après le rapport du juge, et avant que le procureur impérial ait pris la parole, proposer ou faire proposer leurs

245. *Tribunal, die ac hora a se praefinitis, partes ad publicum auditorium mittet, processum regio procuratori communicandum decernet, et causae relatorem eliget. Si vero reus vadimonium deseruerit, actor tribunalis decretum, intra diem ab eodem definitum reo denunciari curabit.*

246. *Die et hora statuta, tribunal, judice relatore ac regio procuratore auditis, de causis rejectionis, si quae propositae fuerint, primum decernet; quas si juri consonas deprehenderit, libellum divortii rejiciet: si vero causae rejectionis aut propositae non sint, aut juri consonae repertae non fuerint, divortii libellus admittendus erit.*

247. *Divortii actione admissa, tribunal, referente judice delegato ac regio procuratore audito, de merito causae decernet, et petitionem exaudiet, si ita instructa sit, ut pro ea judicium ferri posse videatur; secus vero actorem ad facta ab ipso deducta comproban-da, et reum ad exceptiones afferendas, admittet.*

248. *In quolibet judicii actu, post causae relationem, antequam regius procurator suas proferat conclusiones, tam actor, quam reus, argumenta omnia, quae ad propriam cau-*

stosowne, naprzód względem powodów nieprzyięcia, a potém względem istoty sprawy; ale w żadnym przypadku radzca powoda dopuszczony nie będzie, ieżeli sam powód nie stawi się osobiście.

249. Zaraz po wydaniu wyroku, który inkwizycye nakaże, Pisarz Trybunału przeczyta część protokułu, wyrażaiącą mianowanie dawniéy uczynione świadków, do wysłuchania, od stron podanych; oznaymi stronom Prezydent, że mogą ieszcze wskazać innych świadków, ale potém to im wolne nie będzie.

250. Strony przełożą natychmiast zarzuty swoie przeciw świadkom, których będą chciały usunąć; Trybunał względem tych zarzutów postanowi, wysłuchawszy pierwéy Prokuratora Cesarskiego.

251. Krewni stron, oprócz ich dzieci i zstępnych nie są podlegli zarzutowi, z powodu pokrewieństwa, ani służący z powodu zostawania u małżonków w służbie, ale Trybunał przyzwoity wzgląd mieć będzie na zeznanie krewnych i służących.

252. Każdy wyrok przyymuiący dowody ze świadectw, wymieni świadków do wysłuchania, i wyznaczy dzień i godzinę, w których strony stawić ich powinny.

moyens respectifs, d'abord sur les fins de non-recevoir, et ensuite sur le fond; mais en aucun cas le conseil du demandeur ne sera admis, si le demandeur n'est pas comparant en personne.

249. Aussitôt après la prononciation du jugement qui ordonnera les enquêtes, le greffier du tribunal donnera lecture de la partie du procès-verbal qui contient la nomination déjà faite des témoins que les parties se proposent de faire entendre. Elles seront averties par le président, qu'elles peuvent encore en désigner d'autres, mais qu'après ce moment elles n'y seront plus reçues.

250. Les parties proposeront de suite leurs reproches respectifs contre les témoins qu'elles voudront écarter. Le tribunal statuera sur ces reproches, après avoir entendu le procureur impérial.

251. Les parens des parties, à l'exception de leurs enfans et descendans, ne sont pas reprochables du chef de la parenté, non plus que les domestiques des époux, en raison de cette qualité; mais le tribunal aura tel égard que de raison aux dépositions des parens et des domestiques.

252. Tout jugement qui admettra une preuve testimoniale, dénommera les témoins qui seront entendus, et déterminera le jour et l'heure auxquels les parties devront les présenter.

sam conferunt, primum super rejectionis articulo, dein super merito causae, vel per se vel per alium proponere poterunt; consiliator tamen actoris, nisi hic in judicio se ipsum sistat, admitti nequit.

249. *Statim ac de inquisitione instituenda pronunciatum fuerit, tribunalis scriba eam processus verbalis partem, in qua audiendorum testium nomina ab ipsis proposita describta habentur, legendam praebebit. Tribunalis Praeses easdem monebit de earum jure nominandi alios testes, quo si tunc uti noluerint, ipsarum petitio non amplius postea admittetur.*

250. *Adversus testes quos a judicio conjuges removere voluerint, suas exceptiones deinceps proponent; tribunal, regio procuratore audito, de istis decernet.*

251. *Partium cognati, praeter liberos eorumque descendentes, propter consanguinitatem, et ipsarum famuli propter hanc qualitatem, a testimonio praestando repelli nequeunt. Tribunal vero, quanti consanguineorum et famulorum testimonia aestimanda sint, prout juris erit, perpendet.*

252. *Quum ex decreto testes ad probationem in judicio erunt admittendi, tribunal in eodem decreto testes audiendos designabit, et diem atque horam statuet, quibus partes illos in judicio exhibebunt.*

253. Zeznania świadków przyymowane będą przez Trybunał zasiadaiący w czasie ustępu, w przytomności Prokuratora Cesarskiego i stron, i ich radzców, albo przyiaciół aż do liczby trzech z każdéy strony.

254. Mogą strony same, albo przez radzców swoich czynić świadkom uwagi, i przymowienia się stosowne, ale nie wolno stronom przerywać świadków w ich zeznaniach.

255. Każde zeznanie wyrażone będzie na piśmie równie iak powieści i uwagi, do których zeznania powodem były. Protokuł inkwizycyi czytany będzie świadkom iak stronom; iedni i drudzy powinni go podpisać, wzmianka będzie o ich podpisaniu, albo o ich oświadczeniu że nie mogą, albo nie chcą podpisać.

256. Po zamknięciu obudwóch inkwizycyi, albo inkwizycyi powoda, gdy pozwany nie stawi świadków, Trybunał odeśle strony do wysłuchania publicznego, na dzień i godzinę wyznaczoną; nakaże okazanie aktów Prokuratorowi Cesarskiemu, i wyznaczy sprawozdawcę. Rozkaz taki wręczony będzie pozwanemu, na żądanie powoda, w przeciągu czasu w tym rozkazie oznaczonym.

257. W dniu wyznaczonym do stanowczego wyroku, zda sprawę Sędzia wyznaczony, potém strony mogą przez siebie, albo przez

253. Les dépositions des témoins seront reçue par le tribunal séant à huis clos, en présence du procureur impérial, des parties, ot de leurs conseils ou amis, jusqu'au nombre de trois de chaque côté.

254. Les parties, par elles ou par leurs conseils, pourront faire aux témoins telles observations et interpellations qu'elles jugeront à propos, sans pouvoir néanmoins les interrompre dans le cours de leurs dépositions.

255. Chaque déposition sera rédigée par écrit, ainsi que les dires et observations auxquels elle aura donné lieu. Le procès-verbal d'enquête sera lu, tant aux témoins qu'aux parties: les uns et les autres seront requis de le signer; et il sera fait mention de leur signature, ou de leur déclaration qu'ils ne peuvent ou ne veulent signer.

256. Après la clôture des deux enquêtes ou de celle du demandeur, si le défendeur n'a pas produit de témoins, le tribunal renverra les parties à l'audience publique, dont il indiquera le jour et l'heure; il ordonnera la communication de la procédure au procureur impérial, et commettra un rapporteur. Cette ordonnance sera signifié au défendeur à la requête du demandeur, dans le délai qu'elle aura déterminé.

257. Au jour fixé pour le jugement définitif, le rapport sera fait par le juge commis; les parties pourront ensuite faire, par

253. *Tribunal sedens, clausisque januis, coram regio procuratore, ipsis conjugibus, eorumque consiliatoribus aut tribus utrimque amicis, testes exaudiet.*

254. *Conjuges ipsimet, vel eorum consiliatores, quas observationes et interrogationes opportunas existimabunt, testibus proferent; quin tamen, dum isti rei seriem exponunt, obloqui iis possint.*

255. *Quaevis testium depositio, eorumque dicta atque observationes, quibus ea causam praebuerit, scriptis redigentur. Testibus et partibus verbalis earundem processus legetur, et, rogatis utrisque, ut huic subscribant, ab ipsis subscriptum, vel eo, quod non potuerint aut noluerint, non subscriptum fuisse, mentio fiet.*

256. *Expleta quoad utramque partem testium depositione, vel, cum reus testes non obtulit, saltem quoad actorem, tribunal conjuges ad publicum auditorium, indictis die et hora, remittet: regio procuratori acta exhiberi mandabit, et relatorem delegabit. Decretum hujusmodi intra tempus in eodem praescriptum, ad actoris instantiam, reo denunciabitur.*

257. *Die ad definiendam causam indicta, judex delegatus illam referet: conjuges ipsi,*

swoich radzców uczynić uwagi, które użytecznemi sprawie swoiéy osądzą, po czém Prokurator Cesarski swoie wnioski poda.

258. Wyrok stanowczy wydany będzie publicznie: gdy rozwodu dopuści, powód upoważniony będzie udać się do Urzędnika stanu cywilnego, aby ten wyrok wyrzekł.

259. Gdy żądanie rozwodu podane będzie, z przyczyn gwałtów, srogości albo ciężkich obelg, choćby te przyczyny gruntowne miały zasady, Sędziowie mogą nie dopuścić bezpośrednie rozwodu: w tym przypadku przed osądzeniem sprawy, upoważnią żonę, aby opuściła pożycie z mężem, nie będąc obowiązaną do przyięcia iego, gdyby się iéy to nie zdawało; i nakażą mężowi, aby iéy płacił pensyą alimentarną, stosowną do swoiéy możności, ieżeli żona sama z siebie nie ma dostatecznych przychodów, na opatrywanie potrzeb swoich.

260. Po roku doświadczenia, ieżeli się strony nie poiednaią, strona powodowa może pozwać drugą, aby się stawiła do Trybunału, w przeciągu czasu prawem oznaczonym, dla przysłuchania się wyrokowi stanowczemu, który natenczas dopuści rozwodu.

261. Gdy rozwód iest żądany z przyczyny, że ieden z małżonków skazany iest na karę hańbiącą, ta tylko formalność zachowana będzie, aby złożyć w Trybunale cy-

elles-mêmes ou par l'organe de leurs conseils, telles observations qu'elles jugeront utiles à leur cause: après quoi le procureur impérial donnera ses conclusions.

258. Le jugement définitif sera prononcé publiquement: lorsqu'il admettra le divorce, le demandeur sera autorisé à se retirer devant l'officier de l'état civil pour le faire prononcer.

259. Lorsque la demande en divorce aura été formée pour cause d'excès, de sévices ou d'injures graves, encore qu'elle soit bien établie, les juges pourront ne pas admettre immédiatement le divorce. Dans ce cas, avant de faire droit, ils autoriseront la femme à quitter la compagnie de son mari, sans être tenue de le recevoir, si elle ne le juge à propos; et ils condamneront le mari à lui payer une pension alimentaire proportionnée à ses facultés, si la femme n'a pas elle-même des revenus suffisans pour fournir à ses besoins.

260. Après une année d'épreuve, si les parties ne sont pas réunies, l'époux demandeur pourra faire citer l'autre époux à comparaître au tribunal, dans le délais de la loi, pour y entendre prononcer le jugement définitif, qui pour lors admettra le divorce.

261. Lorsque le divorce sera demandé par la raison qu'un des époux est condamné à une peine infamante, les seules formalités à observer consisteront à présenter au tri-

vel eorum consiliatores, quae utilia sibi videbuntur, exponent, ac deinde regius procurator votum suum eliciet.

258. *Sententia definitiva in publico erit proferenda auditorio; et quoties ea divortium admittat, officialem status civilis actor adire poterit, ut illud pronuncietur.*

259. *Cum actio divortii proposita fuerit ob excessus, saevitiem, gravesque injurias, licet ea plene probata sit, judicibus tamen divortium differre, fas erit. Tunc, antequam jus reddatur, mulieri facultatem a marito recedendi judices tribuent, quin illum, si e re minime judicet, secum excipere cogatur; et quoties uxori in peculio non sit, quantum pro necessitatibus est opus, maritum ad ejus alimenta pro modo facultatum praestanda damnabunt.*

260. *Post annum separationis peractum, nisi conjuges iterum simul conveniant, actor reum in judicium ciere poterit intra tempus jure praescriptum, ut ibi definitivam sententiam exaudiat, quae in ipsum de divortio pronunciabitur.*

261. *Conjuge in poenam infamia notato, si conjux alter hac de causa divortium petat, illius condemnationis authenticum exemplum tantummodo civili tribunali exhibebit, quod*

wilnym expedycyą, w przyzwoitéy formie, wyroku skazania, z zaświadczeniem Trybunału kryminalnego, wyrażaiącém, że ten wyrok zniesionym bydź nie może, żadną drogą prawną.

162. W przypadku appellacyi od wyroku dopuszczenia, albo od wyroku stanowczego, przez Trybunał pierwszéy instancyi wydanego w rozwodzie, rozpoznawana i sądzona będzie sprawa, w Trybunale appellacyynym, iako rzecz nagła.

263. Żeby appellacya przyięta była, powinna bydź zaniesiona w przeciągu trzech miesięcy od wręczenia wyroku wydanego w przytomności stron, albo zaocznie. Przeciąg czasu na odwołanie się do Trybunału kassacyynego przeciw wyrokowi ostatecznemu, także iest trzechmiesięczny, rachuiąc od czasu wręczenia. Odwołanie się zawieszenie sprawuie.

264. Na mocy każdego wyroku, wydanego ostatecznie, albo który stał się prawomocnym, upoważniaiącego rozwód, strona taki wyrok otrzymuiąca, obowiązana iest w przeciągu dwóch miesięcy stawić się przed Urzędnikiem stanu cywilnego, po przyzwoitém przywołaniu drugiéy strony dla wyrzeczenia wyroku.

265. Bieg tych dwóch miesięcy zacznie się, względem wyroków pierwszéy instancyi, dopiero od upłynienia czasu do appel-

bunal de première instanee une expédition en bonne forme du jugement de condamnation, avec un certificat de la cour de justice criminelle, portant que ce même jugement n'est plus susceptible d'être réformé par aucune voie légale.

262. En cas d'appel du jugement d'admission ou du jugement définitif, rendu par le tribunal de première instance en matière de divorce, la cause sera instruite et jugée par la cour d'appel, comme affaire urgente.

263. L'appel ne sera recevable qu'autant qu'il aura été interjeté dans les trois mois à compter du jour de la signification du jugement rendu contradictoirement ou par défaut. Le délai pour se pourvoir à la cour de cassation contre un jugement en dernier ressort, sera aussi des trois mois à compter de la signification. Le pourvoi sera suspensif.

264. En vertu de tout jugement rendu en dernier ressort ou passé en force de chose jugée, qui autorisera le divorce, l'époux qui l'aura obtenu, sera obligé de se présenter, dans le délai de deux mois, devant l'officier de l'état civil, l'autre partie dûment appelée, pour faire prononcer le divorce.

265. Ces deux mois ne commenceront à courir, à l'égard des jugemens de première instance, qu'après l'expiration du délai

tribunalis criminum vindicis declaratione firmabit, illam nempe sententiam jure ordinario immutabilem esse.

262. *Quoties primae instantiae tribunal de divortio agi posse, vel illud faciendum esse judicaverit, si appellatio interponatur, appellationis tribunal causam urgentiorum ad instar instituet atque definiet.*

263. *Nisi tres intra menses ab indicta sententia, quae post contentiosum judicium, aut ex contumacia prolata fuerit, appellatio non admittitur. Hoc temporis spatium legitimum pariter erit, cum ob sententiam, quae appellationi non subjacet, ad tribunal cassationis recursus porrigitur, qui interim sententiae executionem suspendit.*

264. *Cum sententiam divortium sancientem, a qua vel amplius provocari nequeat, vel quae in judicatum transierit, conjux obtinuerit, coram officiali status civilis duos intra menses se sistet, altero conjuge rite accito, ut divortium pronuncietur.*

265. *In judiciis primae instantiae, praedicti duo menses post spatium appellationi concessum solummodo decurrunt: in iis, quae ex contumacia ab appellationis tribunali pro-*

lacyi; względem wyroków zaocznych w appellacyi, od upłynienia czasu na sprzeciwienie się dozwolonego; a względem wyroków ostatecznych w przytomności stron wydanych, po upłynieniu czasu na odwołanie się do Kassacyi.

266. Małżonek powód, gdyby w przeciągu czasu dwóch miesięcy wyżéy wyrażonego, nie przywołał drugiego małżonka przed Urzędnika stanu cywilnego, utraca dobrodzieystwo otrzymanego wyroku, i nie może wracać się do sprawy o rozwód, tylko z nowéy przyczyny; w tym iednak przypadku, może przytaczać za ważne, i przyczyny dawne.

Oddział II.

O środkach tymczasowych, iakie mogą bydź użyte, z powodu żądania rozwodu, dla oznaczonéy przyczyny.

267. Zarządzanie tymczasowe dziećmi, zostaie przy mężu, czyli on iest stroną powodową, czy pozwaną w sprawie rozwodowéy, ieżeli inaczéy Trybunał nie postanowi na żądanie bądź matki, bądź familii, albo Prokuratora Cesarskiego, dla większego dobra dzieci

268. Żona czyli iest stroną powodową, czy pozwaną, w sprawie rozwodowéy, może opuścić zamieszkanie męża przez czas sprawy, i żądać pensyi alimentarnéy, stosownéy do możności męża. Trybunał wyznaczy dom, w którym żona obowiązana mieszkać, i postanowi ilość pensyi alimentarnéy, iaką mąż, ieśli tego potrzeba, powinien iéy płacić.

269. Żona powinna dowieść, że mieszka w domu wyznaczonym, za każdém zaniesioném do niéy o to żądaniem; czego gdy nie uczyni, może iéy mąż odmówić dostarczania alimentów; a ieżeli była stroną pozwodową w rozwodzie, może mąż wyrobić, aby uznana była za niezdatną do dalszego prowadzenia sprawy.

270. Żona wspólność maiątku maiąca, czy iest stroną powodową, czy pozwaną w rozwodzie, może w każdym stanie sprawy, zacząwszy od daty nakazu, o którym wzmianka w artykule 238. żądać dla ocalenia praw swoich, przyłożenia pieczęci na wszelkich ruchomościach wspólnego maiątku. Pieczęci takowe zniesione będą dopiero przy robieniu inwentarza, z ocenieniem, i gdy mąż się obowiąże oddać w całości rzeczy inwentarzem spisane, albo odpowiadać za ich wartość, iako dozorca sądowy.

271. Każdy zaciągniony obowiązek przez męża, na maiątek wspólności; każda alienacya ze strony iego nieruchomości, do wspólnego maiątku należących, uczynione pożniéy od daty nakazu, o którym wzmianka w artykule 238, za nieważne uznane będą, ieżeli prócz tego dowiedziono, że są wykonane lub umówione na oszukanie praw żony.

d'appel; à l'égard des arrêts rendus par défaut en cause d'appel, qu'après l'expiration du délai d'opposition; et à l'égard des arrêts contradictoires en dernier ressort, qu'après l'expiration du délai du pourvoi en cassation.

266. L'époux demanduer qui aura laissé passer le délai de deux mois ci-dessus déterminé, sans appeler l'autre époux devant l'officier de l'état civil, sera déchu du bénéfice du jugement qu'il avait obtenu, et ne pourra reprendre son action en divorce, sinon pour cause nouvelle; auquel cas il pourra néanmoins faire valoir les anciennes causes.

Section II.

Des mesures provisoires auxquelles peut donner lieu la demande en divorce pour causes déterminée.

267. L'administration provisoire des enfans restera au mari demandeur ou défendeur en divorce, à moins qu'il n'en soit autrement ordonné par le tribunal, sur la demande, soit de la mère, soit de la famille, ou du procureur impérial, pour le plus grand avantage des enfans.

268. La femme demanderesse ou défenderesse en divorce pourra quitter le domicile du mari pendant la poursuite, et demander une pension alimentaire proportionnée aux facultés du mari. Le tribunal indiquera la maison dans laquelle la femme sera tenue de résider, et fixera, s'il y a lieu, la provision alimentaire que le mari sera obligé de lui payer.

269. La femme sera tenue de justifier de sa résidence dans la maison indiquée, toutes les fois qu'elles en sera requise: à défaut de cette justification, le mari pourra refuser la provision alimentaire, et, si la femme est demanderesse en divorce, la faire déclarer non-recevable à continuer ses poursuites.

270. La femme commune en biens, demanderesse ou défenderesse en divorce, pourra, en tout état de cause, à partir de la date de l'ordonnance dont il est fait mention en l'article 238, requérir, pour la conservation de ses droits, l'apposition des scellés sur les effets mobiliers de la communauté. Ces scellés ne seront levés qu'en faisant inventaire avec prisée, et à la charge par le mari de représenter les choses inventoriées, ou de répondre de leur valeur comme gardien judiciaire.

271. Toute obligation contractée par le mari à la charge de la communauté, toute aliénation par lui faite des immeubles qui en dépendent, postérieurement à la date de l'ordonnance dont il est fait mention en l'article 238, sera déclarée nulle, s'il est prouvé d'ailleurs qu'elle ait été faite ou contractée en fraude des droits de la femme.

---

feruntur, oppositionis tempore elapso: in judiciis tandem ultimae instantiae, atque post contentionem prolatis, a die, quo ad cassationis tribunal aditus interclusus est.

266. *Conjux actor, qui ante officialem status civilis, altero conjuge non accito, duos praedictos menses elabi patiatur, beneficium impetratae sententiae amittet; neque iterum, nisi novis ex causis, de divortio aget, quibus tamen et priores addere poterit.*

Sectio II.

Quae interim praescribi possint, divortii petitione ob determinatam causam pendente.

267. *Maritus, sive actor, sive reus sit, usquedum lis de divortio pendet, filiorum curam geret, nisi, instante matre, familia, vel regio procuratore, in ipsorum filiorum utilitatem aliter tribunal senserit.*

268. *Uxor, actrix reave sit in causa divortii, processu pendente, mariti domum deserere poterit, atque alimenta pro modo facultatum ab ipso petere. Tribunal, domum, ubi illi sit habitandum, praescribet; et, si locus erit, alimentorum quantitatem decernet.*

269. *Quoties id reposcetur, mulier probabit, se in praescripta domo degere, et, hac deficiente probatione, maritus illi alimenta denegare poterit, atque a tribunali petere, ut judicio amplius locum non esse declaret, si ea actrix fuisset.*

270. *In quocumque causae statu uxor, actrix aut rea, quae cum marito bona communia habeat, a die decreti articulo 238 memorati, ad suorum jurium cautionem petere poterit, ut mobilia communia obsignentur. Hujusmodi autem obsignationes non auferentur, nisi inventario atque eorundem mobilium aestimatione confectis, et nisi maritus, ut depositarius judicialis, ad ea omnia in specie restituenda vel ad ipsorum pretium praestandum prius sese obstrinxerit.*

271. *Omnes obligationes, quibus maritus rem communem devinxerit, omnes immobilium ejusdem rei alienationes post decretum articulo 238 memoratum ab ipso factae, nullum sortientur effectum, quoties in fraudem jurium, quae uxori competunt, id eum egisse probetur.*

282. Sędzia oboygu razem i każdemu z nich w szczególności, w przytomności dwóch Notaryuszów, przełoży uwagi, i napomnienia przyzwoite; da im przeczytać Dział IV niniejszego Tytułu, który urządza *skutki rozwodu*, i wystawi im wszelkie wypadki, z takiego ich postępku.

283. Jeżeli małżonkowie nie odstępuią postanowienia swoiego, da im Sędzia akt, iż żądaią rozwodu, i na niego zezwalaią wzaiemnie: obowiązani będą okazać i złożyć natychmiast w ręce Notaryuszów, oprócz aktów wzmiankowanych w artykule 279 i 280.

1. Akta urodzenia swego i małżeństwa.

2. Akta urodzenia i śmierci wszystkich dzieci, spłodzonych z małżeńskiego między niemi związku.

3. Oświadczenie urzędowne swoich oyców i matek, albo innych wstępnych żyiących, wyrażaiące, że dla przyczyn im wiadomych, upoważniaią, aby ten ich syn albo ta córka, wnuk albo wnuczka, ożeniony z tą, albo będąca za tym, żądali rozwodu, i na ten zezwolili. Oycowie, matki, dziadowie i baby, miani będą za żyiących, dopóki nie będą złożone akta, śmierć ich zaświadczaiące.

284. Notaryusze spiszą protokuł wyszczególniaiący wszystko, cokolwiek mówione i czynione było, w uskutecznieniu artykułów poprzedzaiących: oryginał tego zostanie przy

282. Le juge fera aux deux époux réunis, et à chacun d'eux en particulier, en présence des deux notaires, telles représentations et exhortations qu'il croira convenables; il leur donnera lecture du chapitre IV. du présent titre, qui règle *les effets du divorce*, et leur développera toutes les conséquences de leur démarche.

283. Si les époux persistent dans leur résolution, il leur sera donné acte, par le juge, de ce qu'ils demandent le divorce et y consentent mutuellement; et ils seront tenus de produire et de déposer à l'instant, entre les mains des notaires, outre les actes mentionnés aux articles 279 et 280,

1. Les actes de leur naissance, et celui de leur mariage;

2. Les actes de naissance et de décès de tous les enfans nés de leur union;

3. La déclaration authentique de leurs père et mère, ou autres ascendans vivans, portant que, pour les causes à eux connues, ils autorisent tel *ou* telle, leurs fils *ou* fille, petit-fils *ou* petite-fille, marié *ou* mariée à telle *ou* tel, à demander le divorce et à y consentir. Les pères, mères, aïeuls et aïeules des époux, seront présumés vivans jusqu'à la représentation des actes constatant leur décès.

284. Les notaires dresseront procès-verbal détaillé de tout ce qui aura été dit et fait en exécution des articles précédens; la minute en restera au plus âgé des deux no-

Notaryuszu starszym wiekiem, iako też i dowody złożone, przyłączone będą do protokułu; będzie w protokule wzmianka o ostrzeżeniu żony, aby się przeniosła we dwudziestu czterech godzinach, do domu umówionego między nią i mężem, na mieszkanie w tém domu, aż do wyrzeczenia rozwodu.

285. Oświadczenie tym sposobem uczynione, ponawiane będzie w pierwszych dwóch tygodniach każdego z następuiących: czwartego, siodmego i dziesiątego miesiąca, zachowuiąc też same formalności. Obowiązane będą strony, za każdą razą złożyć dowód przez akt publiczny, że ich oycowie, matki, albo inni wstępni żyiący, trwaią w pierwszym przedsięwzięciu, ale nie będą obowiązane powtarzać składania żadnego innego aktu.

286. W piętnastu dniach po upłynionym roku, od pierwszego oświadczenia rachuiąc, małżonkowie, każdy w przytomności dwóch przyiaciół, osób znakomitych w okręgu, przynaymniéy lat pięćdziesiąt maiących, stawią się razem osobiście przed Prezydentem Trybunału, albo Sędzią zastępcą, złożą expedycye w przyzwoitéy formie, czterech protokułów, wyrażaiących wzaiemne zezwolenie, i wszystkie akta przyłączone do tego; każdy z małżonków oddzielnie, w przytomności iednak iednego przy drugim, i czterech osób znakomitych, żądać będzie u Urzędnika, dopuszczenia rozwodu.

taires, ainsi que les pièces produites, qui demeureront annexées au procès-verbal, dans lequel il sera fait mention de l'avertissement qui sera donné à la femme de se retirer, dans les vingt-quatre heures, dans la maison convenue entre elle et son mari, et d'y résider jusqu'au divorce prononcé.

285. La déclaration ainsi faite sera renouvelée dans la première quinzaine de chacun des quatrième, septième et dixième mois qui suivront, en observant les mêmes formalités. Les parties seront obligées à rapporter chaque fois la preuve, par acte public, que leurs père, mère, ou autres ascendans vivans, persistent dans leur première détermination; mais elle ne seront tenues à répéter la production d'aucun autre acte.

286. Dans la quinzaine du jour où sera révolue l'année, à compter de la première déclaration, les époux, assistés chacun de deux amis, personnes notables dans l'arrondissement, âgés de cinquante ans au moins, se présenteront ensemble et en personne devant le président du tribunal ou le juge qui en fera les fonctions; ils lui remettront les expéditions en bonne forme des quatre procès-verbaux contenant leur consentement mutuel, et de tous les actes qui y auront été annexés; et requerront du magistrat, chacun séparément, en présence néanmoins l'un de l'autre et de quatre notables, l'admission du divorce.

---

282. *Judex ambos conjuges una simul praesentes, et singulos quoque, seorsum coram iisdem notariis monebit atque hortabitur, prout ere judicabit; caput IV hujus tituli, in quo* de effectibus divortii *agitur, iisdem perleget, omnesque illius consequentias enucleabit.*

283. *Si conjuges in eodem perstant consilio, judex declarabit in actis, eos divortium postulare, et mutuo in hoc consentire; ipsi vero apud tabelliones, una cum actis, de quibus mentio fit in articulis 279 et 280, illico edere ac deponere debebunt:*

1. *Acta nativitatis, nec non initi matrimonii;*

2. *Acta nativitatis et decessus singulorum ex filiis ab ipsorum conjugio ortis;*

3. *Authenticam patris ac matris, aliorumve ascendentium, qui adhuc supersint, declarationem, qua constet, illos ob causas sibimetipsis cognitas auctoritatem praestare, ut hic vel illa ex eorum filiis vel filiabus, nepotibus neptibusve, matrimonio copulatus vel nupta huic vel illi, divortium petat et in hoc consentiat. Conjugum pater atque mater, avi aviaeque vivere praesumuntur, donec acta proferantur, quibus eorundem obitus comprobetur.*

284. *Tabelliones, quidquid dictum factumve fuerit, juxta praecedentium articulorum dispositiones, singillatim in processu verbali referent. Autographum apud seniorem ex eisdem tabellionibus adservabitur, una cum editis documentis, quae processui adnexa manebunt; in quo mentio quoque fiet, monitam uxorem ab judice fuisse, ut intra viginti quatuor horas in eam se conferat domum, de qua cum marito pacta fuerit, ibique moretur, donec divortii sententia lata sit.*

285. *Declaratio praedicta, ita concepta iterabitur intra primos quindecim dies quarti subsequentis mensis, septimi ac decimi, iisdem servatis solemnitatibus. Conjuges singulis vicibus actu authentico probare tenentur, suos genitores aliosve ascendentes vivos in primo persevarare consilio; praeterea nullum aliud documentum iterum proferre cogentur.*

286. *Post revolutum annum a prima declaratione, conjuges, intra quindecim dies, comitantibus utrumque duobus amicis, in districtu spectabilibus et saltem quinquagenariis, ipsimet simul tribunalis praesidem aut ejus vices gerentem adibunt, atque illi quatuor processuum verbalium, in quibus mutuus eorum consensus continetur, et omnium actorum, quae praedictis adnexa fuissent, exempla rite confecta exhibebunt; ac dein quisque eorum singillatim, alter alteri tamen praesens, et coram quatuor praedictis viris spectabilibus, divortium a tribunali sibi permitti, rogabunt.*

287. Gdy Sędzia i przyiaciele uczynią swoie przełożenia małżonkom, ieżeli ci trwaią w swoim zamiarze, dany im będzie akt ich żądania, i złożenia przez nich wszelkich dowodów; Pisarz Trybunału spisze protokuł, który będzie podpisany przez strony (chybaby strony oświadczyły, iż nie umieią, albo nie mogą podpisać, o czem wzmianka uczyniona będzie), i przez czterech przybranych przyiaciół, przez Sędziego i Pisarza.

288. Zaraz na dole protokułu Sędzia położy swóy nakaz wyrażaiący, że we trzech dniach zda sprawę o wszystkim całemu Trybunałowi, w izbie radnéy, na wniosek pismem wyrażony Prokuratora Cesarskiego, któremu na ten koniec Pisarz wszelkich dowodów udzieli

289. Jeżeli Prokurator Cesarski znaydzie w dowodach, że małżonkowie mieli wiek przyzwoity, mąż dwadzieścia pięć lat, a żona dwadzieścia ieden, gdy złożyli pierwsze oświadczenie; że w tym czasie iuż od lat dwóch w małżeńskim związku zostawali; że od ich małżeństwa ieszcze lat dwadzieścia nie upłynęło; że żona nie ma lat czterdziestu pięciu: że wzaiemne ich zezwolenie wyrażone było cztery razy w ciągu roku, po poprzedniczém dopełnieniu wszystkiego, co wyżéy przepisane, i ze wszystkiemi formalnościami w tym Dziale oznaczonemi; a

287. Après que le juge et les assistans auront fait leurs observations aux époux, s'ils persévèrent, il leur sera donné acte de leur réquisition, et de la remise par eux faite des pièces à l'appui: le greffier du tribunal dressera procès-verbal, qui sera signé tant par les parties (à moins qu'elles ne déclarent ne savoir ou ne pouvoir signer, auquel cas il en sera fait mention), que par les quatre assistans, le juge et le greffier.

288. Le juge mettra de suite, au bas de ce procès-verbal, son ordonnance, portant que, dans les trois jours, il sera par lui référé du tout au tribunal en la chambre du conseil, sur les conclusions par écrit du procureur impérial, auquel les pièces seront, à cet effet, communiquées par le greffier.

289. Si le procureur impérial trouve dans les pièces la preuve que les deux époux étaient âgés, le mari de vingt-cinq ans, la femme de vingt-un ans, lorsqu'ils ont fait leur première déclaration; qu'à cette époque ils étaient mariés depuis deux ans; que le mariage ne remontait pas à plus de vingt; que la femme avait moins de quarante-cinq ans; que le consentement mutuel a été exprimé quatre fois dans le cours de l'année, après les préalables ci-dessus prescrits et avec toutes les formalités requises par le présent chapitre, notamment avec l'autori-

szczególniéy z upoważnieniem oyców i matek małżonków, albo innych ich wstępnych żyiących, w przypadku poprzedzaiącéy śmierci oyców i matek; wyda swóy wniosek w tych wyrazach, *prawo pozwala*; w przeciwnym przypadku, *zabrania prawo*.

290. Trybunał względem tego przełożenia nie może czynić żadnych sprawdzeń, nad wyrażone w artykule poprzedzaiącym. Jeżeli ztąd wypada, że podług zdania Trybunału, strony zadosyć uczyniły warunkom, i wypełniły formalności oznaczone prawem, dopuści rozwodu, i odeśle strony do Urzędnika stanu cywilnego, aby rozwód wyrzekł; w przypadku przeciwnym, Trybunał oświadczy, iż nie ma mieysca dozwolenie rozwodu, i powody swego wyroku przytoczy.

291. Appellacya od wyroku oświadczaiącego niedopuszczenie rozwodu, nie będzie przyięta, ieżeli założona nie będzie przez obiedwie strony, a wszelako aktami oddzielnemi, za dni dziesięć naywcześniéy, a naypóźniéy w dwudziestu, od daty wyroku pierwszéy instancyi. (*)

292. Akta appellacyi będą wręczone nawzaiem, tak drugiemu małżonkowi iako i Prokuratorowi Cesarskiemu przy Trybunale pierwszéy instancyi.

sation des pères et mères des époux, ou avec celle de leurs autres ascendans vivans en cas de prédécès des pères et mères; il donnera ses conclusions en ces termes, *La loi permet:* dans le cas contraire, ses conclusions seront en ces termes, *La loi empêche.*

290. Le tribunal, sur le référé, ne pourra faire d'autres vérifications que celles indiquées par l'article précédent. S'il en résulte que, dans l'opinion du tribunal, les parties ont satisfait aux conditions et rempli les formalités déterminées par la loi il admettra le divorce, et renverra les parties devant l'officier de l'état civil, pour le faire prononcer: dans le cas contraire, le tribunal déclarera qu'il n'y a pas lieu à admettre le divorce, et déduira les motifs de la décision.

291. L'appel du jugement qui aurait déclaré ne pas y avoir lieu à admettre le divorce, ne sera recevable qu'autant qu'il sera interjeté par les deux parties, et néanmoins par actes séparés, dans le dix jours au plus tôt et au plus tard dans les vingt jours de la date du jugement de première instance.

292. Les actes d'appel seront réciproquement signifiés tant à l'autre époux qu'au procureur impérial au tribunal de première instance.

---

287. *Postquam judex spectabilesque viri suas conjugibus animadversiones proposuerint, ac ipsi in coepto consilio perstent, in actis adnotabitur, illos divortium petiisse, ac documenta ad petitionem firmandam edidisse. Tribunalis scriba processum verbalem instituet, quem conjuges ipsi (nisi vel nesciant vel scribere non possint, quod quidem adnotabitur) et quatuor spectabiles viri, et judex ac scriba subsignabunt.*

288. *Judex huic processui verbali decretum apponet, se intra triduum cuncta in aula consilii ad tribunal relaturum, juxta regii procuratoris votum scriptis emittendum, cui hac de causa actus omnes scriba communicabit.*

289. *Si regio procuratori ex actis pateat, conjuges, cum primam declarationem divortii emiserunt, alterum quintum supra vigesimum, alteram vero vigesimum primum aetatis annum jam explevisse; eodem tempore pariter ipsos biennium quidem, non vero vicennium, a nuptiis excessisse; uxorem nondum quadragesimum quintum aetatis annum attigisse: mutuum circa divortium consensum ab ipsis quater in anno declaratum fuisse post omnia praemitenda superius statuta, et impletis omnibus hoc capite praefinitis solemnitatibus, et praecipue interposita auctoritate parentum conjugis utriusque, aut, hisce vita functis, aliorum ascendentium viventium, regius procurator ita concludet:* lex permittit, *vel contra,* lex vetat.

290. *Tribunal super relationem nil aliud inquirere poterit, praeter ea, que superiori articulo dicta sunt. Si ex illa tribunali videbitur partes conditionibus satisfecisse, et solemnia a jure praescripta implevisse, divortium admittet, et ad officialem status civilis conjuges remittet, ut illud pronuncietur; secus divortiio locum non esse declarabit, et suae sententiae argumenta depromet.*

291. *A sententia, quae divortio admittendo locum non esse declaraverit, provocari non poterit, nisi actis quidem sejunctis, sed ab utroque conjuge, nec ante decimum, nec post vigesimum diem, a quo tribunalis primae instantiae sententia prolata fuit, appellatio interponatur.*

292. *Actus appellationis vicissim tam alteri conjugi, quam regio procuratori penes tribunal primae instantiae denunciabuntur.*

(*) Dla zrozumienia tego artykułu trzeba wiedzieć, że iest zamiarem Prawa, aby strony nieuwodząc się raptownym zapałem, namyśliły się pierwéy, niżeli appellują, ale oraz aby nie zwłoczyły za nadto wniesienia appellacyi.

293. Prokurator Cesarski przy Sądzie pierwszéy instancyi, w dziesięć dni po uczynioném wręczeniu iemu drugiego aktu appellacyi, prześle Prokuratorowi Jeneralnemu Cesarskiemu, przy sądzie appellacyi expedycyą wyroku, i dowody na których się zasadza. Prokurator Jeneralny Cesarski przy sądzie appellacyi, w dniach dziesięciu, rachuiąc od dnia odebrania dowodów, poda wnioski swe na piśmie: Prezydent albo Sędzia zastępca, uczyni przełożenie swoie Trybunałowi appellacyi w izbie radnéy, i w dniach dziesięciu od złożenia wniosków Prokuratora Jeneralnego Cesarskiego stanowczy wyrok zapadnie.

294. Na mocy wyroku dozwalaiącego rozwodu, w przeciągu dni dwudziestu od iego daty, strony stawić się powinny razem, i osobiście przed Urzędnikiem stanu cywilnego, aby wyrzekł rozwód, po uchybieniu tego czasu, wyrok poczytany iest za niedoszły.

DZIAŁ IV.

O skutkach rozwodu.

295. Rozwiedzieni małżonkowie dla iakiéykolwiek przyczyny, nigdy w związek małżeński wniyść z sobą nie mogą.

296. Gdy rozwód stanie z przyczyny oznaczoney, rozwódka nie może iść za mąż, aż po upłynieniu dziesięciu miesięcy od wyrzeczonego rozwodu.

293. Dans les dix jours, à compter de la signification qui lui aura été faite du second acte d'appel, le procureur imperial au tribunal de première instance fera passer au procureur général impérial en la cour d'appel, l'expédition du jugement, et les pièces sur lesquelles il est intervenu. Le procureur général impérial en la cour d'appel donnera ses conclusions par écrit, dans les dix jours qui suivront la réception des pièces; le président, ou le juge qui le suppléera, fera son rapport à la cour d'appel, en la chambre du conseil, et il sera statué définitivement, dans les dix jours qui suivront la remise des conclusions du procureur général impérial.

294. En vertu de l'arrêt qui admettra le divorce, et dans les vingt jours de sa date, les parties se présenteront ensemble et en personne devant l'officier de l'état civil, pour faire prononcer le divorce. Ce délai passé, le jugement demeurera comme non avenu.

CHAPITRE IV.

Des effets du divorce.

295. Les époux qui divorceront pour quelque cause que ce soit, ne pourront plus se réunir.

296. Dans le cas de divorce prononcé pour cause determinée, la femme divorcée ne pourra se remarier que dix mois après le divorce prononcé.

293. *Regius procurator apud praedictum tribunal, decem intra dies post secundum appelationis actum denunciatum, sententiae, omniumque documentorum, quibus ea innititur, exemplar ad regium procuratorem apud tribunal appellationis mittet. Hic, intra decem dies a receptis actis, votum suum tribunali appellationis scriptis edet: praeses, vel judex illius vices gerens, in aula consilii causam referet, et non ultra decem dies ab emisso procuratoris voto idem tribunal definitivam proferet sententiam.*

294. *In vim sententiae, qua divortium admissum sit, et intra vigesimum diem, postquam ea lata fuit, conjugesmet ipsi una simul officialem status civilis adibunt, ut ab ipso divortium pronuncietur. Hoc temporis intervallo elapso, judicium pro infecto habebitur.*

CAPUT IV.

De divortii effectibus.

295. *Conjuges, quacumque de causa divortium fecerint, una simul amplius matrimonio jungi nequeunt.*

196. *Cum divortium ob determinatam causam pronunciatum fuit, mulier praecedenti vinculo soluta, ante decimum mensem a divortii sententia, ad secunda vota non transibit.*

297 Gdy nastąpi rozwód ze wzaiemnego zezwolenia, żadna ze stron w nowy małżeński związek wchodzić nie może, aż po upłynieniu lat trzech od wyrzeczenia rozwodu.

298. Gdy rozwód dozwolony sądownie, z powodu cudzołoztwa, strona winna nie może nigdy związku małżeńskiego zawrzeć z osobą wspólnictwa swoiéy winy; żona cudzołożąca skazana będzie tymże samym wyrokiem, za przełożeniem urzędu publicznego, na zamknięcie w domu poprawy przez czas oznaczony; który krótszy nie będzie nad trzy miesiące, ani dłuższy nad dwa lata.

299. Z jakiéykolwiek przyczyny nastąpił rozwód, wyiąwszy przypadek wzaiemnego zezwolenia, małżonek przeciw któremu rozwód był dozwolony, traci wszelkie korzyści udzielone sobie od drugiego małżonka, bądź przez umowę małżeńską, bądź przez układy późniéy zawarte.

300. Małżonek rozwód otrzymuiący, zachowa dla siebie wszelkie korzyści, udzielone sobie od drugiego małżonka, choćby ułożone były nawzaiem, a ta wzaiemność nie miała mieysca.

301. Jeżeli małżonkowie żadnych sobie korzyści nie zapewnili, albo ieżeli zapewnione, dostatecznemi nie są dla utrzymania się małżonka otrzymuiącego rozwód, Trybunał może mu udzielić pensyą alimentarną, z maiątku drugiego małżonka, nie przecho-

297. Dans le cas de divorce par consentement mutuel, aucun des deux époux ne pourra contracter un nouveau mariage que trois ans après la prononciation du divorce.

298 Dans le cas de divorce admis en justice pour cause d'adultère, l'époux coupable ne pourra jamais se marier avec son complice. La femme adultère sera condamnée par le même jugement, et sur la réquisition du ministère public, à la réclusion dans une maison de correction, pour un temps déterminé, qui ne pourra être moindre de trois mois, ni excéder deux années.

299. Pour quelque cause que le divorce ait lieu, hors le cas du consentement mutuel, l'époux contre lequel le divorce aura été admis, perdra tous les avantages que l'autre époux lui avait faits, soit par leur contrat de mariage, soit depuis le mariage contracté.

300. L'époux qui aura obtenu le divorce, conservera les avantages à lui faits par l'autre époux, encore qu'ils aient été stipulés réciproques, et que la réciprocité n'ait pas lieu.

301. Si les époux ne s'étoient fait aucun avantage, ou si ceux stipulés ne paraissaient pas suffisans pour assurer la subsistance de l'époux qui a obtenu le divorce, le tribunal pourra lui accorder, sur les biens de l'autre époux, une pension alimentaire, qui ne

297. *Divortio mutuo consensu facto, nemo ex conjugibus novas nuptias celebrabit, nisi triennio post divortium pronunciatum.*

298. *Divortio ex causa adulterii in jure admisso, reus ex conjugibus numquam cum correo jungi matrimonio poterit. Mulier adultera in ipsa divortii sententia, et publico accusatore instante, ad certum tempus non majus biennio, nec tribus mensibus minus, domo correctionali damnabitur.*

299. *Quacumque de causa divortium fiat, praeterquam ex mutuo consensu, conjux adversus quem illud admissum fuerit, amittet omnia lucra, quae sive per nuptialem contractum, sive postea alter conjux ipsi contulerit.*

300. *Conjux e contra, qui divortium impetrabit, omnes utilitates ab altero conjuge in se collatas retinet, neque istae mutuae amplius sunt, quamvis ex stipulatu tales esse deberent.*

301. *Nulla invicem lucri facta inter conjuges stipulatione, vel si, quae pacta sunt, illi, qui divortium obtinuit, sustentando minime sufficere viderentur, tribunal, ex alterius con-*

dzącą iednak trzeciéy części iego dochodów. Takowa Pensya cofniętą bydź może, gdy przestanie bydź potrzebną.

302. Dzieci powierzone będą małżonkowi rozwód otrzymuiącemu, chyba że Trybunał na żądanie familii, albo Prokuratora Cesarskiego, nakaże dla większego dobra dzieci, aby wszystkie albo niektóre z nich, oddane były staraniom drugiego małżonka, albo trzeciéy osoby.

303. Jakażkolwiek osoba otrzyma dozor nad dziećmi, oyciec i matka nie utracą prawa na wzaiem, wglądania w utrzymywanie i wychowanie ich dzieci, i obowiązani przykładać się do tego, w stosunku swoiéy możności.

304. Rozwiązanie małżeństwa przez rozwód dozwolony sądownie, nie pozbawi dzieci z tego małżeństwa zrodzonych, żadnego pożytku, zapewnionego im prawami, albo umowami małżeńskiemi ich rodziców; ale skutek tych praw dla dzieci, zacznie się tym samym sposobem, i w takichże okolicznościach, w iakichby miały moc swoię, gdyby rozwodu nie było.

305. Gdy rozwód ze wzaiemnego zezwolenia nastąpi, nadaie *samém przez się prawem* własność połowy dóbr każdego z obudwu małżonków, od dnia pierwszego ich oświadczenia, dzieciom z małżeńskiego

pourra excéder le tiers des revenus de ces autre époux. Cette pension sera révocable dans le cas où elle cesserait d'être nécessaire.

302. Les enfans seront confiés à l'époux qui a obtenu le divorce, à moins que le tribunal, sur la demande de la famille ou du procureur impérial, n'ordonne, pour le plus grand avantage des enfans, que tous ou quelques-uns d'eux seront confiés aux soins, soit de l'autre époux, soit d'une tierce personne.

303. Quelle que soit la personne à laquelle les enfans seront confiés, les père et mère conserveront respectivement le droit de surveiller l'entretien et l'éducation de leurs enfans, et seront tenus d'y contribuer à proportion de leurs facultés.

304. La dissolution du mariage par le divorce admis en justice ne privera les enfans nés de ce mariage, d'aucun des avantages qui leur étaient assurés par les lois ou par les conventions matrimoniales de leur père et mère; mais il n'y aura d'ouverture aux droits des enfans que de la même manière et dans les mêmes circonstances où ils se seraient ouverts s'il n'y avait pas eu de divorce.

305. Dans les cas de divorce par consentement mutuel, la propriété de la moitié des biens de chacun des deux époux, sera acquise de plein droit, du jour de leur première déclaration, aux enfans nés de leur

jugis bonis pensionem alimentariam ipsius trientem redituum non excedentem, ac cessante necessitate adimendam, decernet.

302. *Filii committentur illi ex conjugibus, qui divortium obtinuit, nisi tribunal, instante familia aut regio procuratore, ad majorem ipsorum utilitatem jubeat, cunctos, aut nonnullos ex ipsis, extranei aut alterius conjugis curis mandari.*

303. *Cuicumque personae filii committantur, parens uterque jus pro ipsorum alimentis atque educatione invigilandi retinet, et pro rata patrimonii ad illa praestanda compelletur.*

304. *Judicis officio per divortium soluto matrimonio, filii ex hoc procreati nullis privantur juribus, quae per leges vel pacta nuptialia parentum ipsis quesita forent; eadem vero jura filii ipsi haud nasciscentur, nisi iis modis et circumstantiis, quibus, si divortium sequutum non esset, illa adepti fuissent.*

305. *Ex mutuo consensu facto divortio, dimidium bonorum utriusque conjugis, a die primae declarationis, ad filios ex eo matrimonio natos* ipso jure *devolvetur: parentes tamen usumfructum dimidiae ejusdem portionis retinebunt usque ad majorem liberorum aetatem, cum onere eosdem filios alendi educandique pro conditione et facultatibus, ab-*

związku tychże małżonków zrodzonym; oyciec i matka zachowuią iednak użytkowanie z téy połowy, aż do pełnoletności swoich dzieci, z obowiązkiem łożenia na wyżywienie ich, utrzymywanie i wychowanie, podług stanu swego i maiątku; a to wszystko bez uszkodzenia innych pożytków, które zapewnione bydź mogły tymże dzieciom, przez umowy małżeńskie, oyca ich i matki.

DZIAŁ V.

O rozdziale co do osób.

306. W przypadkach daiących mieysce żądaniu rozwodu z oznaczonéy przyczyny, wolno iest małżonkom podać żądanie rozdziału co do osób.

307. Sprawa o rozdział wprowadzona, roztrząsana i sądzona będzie sposobem wszelkich spraw cywilnych, i nie może mieć mieysca ze wzaiemnego zezwolenia małżonków.

308. Zona przeciwko któréy rozdział co do osób wydany z powodu cudzołoztwa, skazana będzie tymże samym wyrokiem, i za przełożeniem urzędu publicznego, na zamknięcie w domu poprawy, przez czas oznaczony, który nie może bydź krótszy nad trzy miesiące, ani nad dwa lata dłuższy.

309. Wolno iest mężowi wstrzymać skutek takiego skazania, zezwalaiąc na przyięcie żony do siebie.

mariage: les père et mère conserveront néanmoins la jouissance de cette moitié, jusqu'à la majorité de leurs enfans, à la charge de pourvoir à leur nourriture, entretien et éducation, conformément à leur fortune et à leur état; le tout sans préjudice des autres avantages qui pourraient avoir été assurés auxdits enfans par les conventions matrimoniales de leurs père et mère.

CHAPITRE V.

De la séparation de corps.

306. Dans les cas où il y a lieu à la demande en divorce pour cause déterminée, il sera libre aux époux de former demande en séparation de corps.

307. Elle sera intentée, instruite et jugée de la même manière que tout autre action civile; elle ne pourra avoir lieu par le consentement mutuel des époux.

308. La femme contre laquelle la séparation de corps sera prononcée pour cause d'adultère, sera condamné par le même jugement, et sur la réquisition du ministère public, à la réclusion dans une maison de correction pendant un temps déterminé, qui ne pourra être moindre de trois mois, ni excéder deux années.

309. Le mari restera le maître d'arrêter l'effet de cette condamnation, en consentant à reprendre sa femme.

sque detrimento aliarum utilitatum, de quibus pactis nuptialibus parentum filiis ipsis cautum esset.

CAPUT V.

De thori separatione.

306. *Quotiescumque ob determinatam causam conjuges divortium petere possunt, ipsis thori seperationem postulare licebit.*

307. *Ut ceterae actiones civiles, ita haec proponetur, instruetur, judicabitur; sed ex mutuo consensu conjugum ea non admittetur.*

308. *Ob uxoris adulterium thori separatione decreta, judex in eadem sententia, publico accusatore postulante, ad certum tempus, non minus tribus mensibus, neque biennio majus, adulteram domo correctionali damnabit.*

309. *Marito fas erit, a condemnationis effectu conjugem eximere, si domi eam recipere non recuset.*

310. Gdy rozdział co do osób wydany, z inney przyczyny nie z powodu cudzołoztwa żony, potrwa trzy lata, małżonek pierwotnie pozwany, może żądać rozwodu w Trybunale, który przyymie to żądanie, ieżeli małżonek powód pierwotnie, przytomny albo przyzwoicie przywołany, nie chce zezwolić natychmiast na ustanie rozdziału.

311. Rozdział co do osób, zawsze pociąga za sobą rozdział co do maiątku.

TYTUŁ VII.

O oycostwie i synostwie czyli o wywodzie rodu.

DZIAŁ PIERWSZY.

O synostwie dzieci prawych albo urodzonych w czasie małżeństwa.

312. Mąż oycem iest dziecięcia poczętego w czasie małżeństwa.

Może iednak zaprzeć się dziecięcia, dowiódłszy, że przez bieg czasu od trzechsetnego dnia aż do sto ośmdziesiątego przed urodzeniem dziecięcia, w fizycznéy był niemożności, bądź przez oddalenie, bądź przez skutek innych zdarzeń współmieszkania z żoną.

313. Mąż nie może zapierać się dziecięcia, przytaczaiąc niemożność naturalną; nie może się go także zapierać, z powodu cudzołoztwa, chyba że ukrywano przed nim iego urodzenie; w takim przypadku wolno mu będzie przytaczać wszelkie czyny zdatne na okazanie, iż nie iest tego dziecięcia oycem.

314. Urodzone dziecię przed dniem setnym ośmdziesiątym, od zawartego małżeństwa, nie może bydź nieuznane przez męża, w przypadkach następuiących:

1. Jeżeli wiedział o ciąży przed małżeństwem;

2. Jeżeli był przytomny urodzeniu dziecięcia, i ten akt podpisał, albo zezwolił na wyrażenie, że nie umie podpisać;

3. Jeżeli uznano, że dziecię żyć nie może.

315. Prawość dziecka urodzonego po trzystu dniach od rozwiązania małżeństwa, zaprzeczona bydź może.

316. W różnych przypadkach dozwalaiących mężowi odwołania się, że nie iest oycem, powinien to uskutecznić w miesiąc, ieżeli się znayduie w mieyscu urodzenia dziecięcia.

We dwa miesiące po swoim powrocie, gdy urodzeniu nie był przytomny.

We dwa miesiące po odkrytém oszukaniu, gdy taiono przed nim urodzenie dziecięcia.

317. Jeżeli mąż przed odwołaniem się umarł, ale ieszcze w przeciągu czasu do takiego odwołania służącego, dziedzice po nim maią dwa miesiące do zaprzeczenia prawości dziecięcia, rachuiąc od czasu w którym

310. Lorsque la séparation de corps prononcée pour toute autre cause que l'adultère de la femme, aura duré trois ans, l'époux qui était originairement défendeur, pourra demander le divorce au tribunal, qui l'admettra, si le demandeur originaire, présent ou dûment appelé, ne consent pas immédiatement à faire cesser la séparation.

311. La séparation de corps emportera toujours séparation de biens.

TITRE VII.

De la paternité et de la filiation.

CHAPITRE PREMIER.

De la filiation des enfans légitimes ou nés dans le mariage.

312. L'enfant conçu pendant le mariage a pour père le mari.

Néanmoins celui-ci pourra désavouer l'enfant, s'il prouve que, pendant le temps qui a couru depuis le trois-centième jusqu'au cent-quatre-vingtième jour avant la naissance de cet enfant, il était, soit par cause d'éloignement, soit par l'effet de quelque accident, dans l'impossibilité physique de cohabiter avec sa femme.

313. Le mari ne pourra, en alléguant son impuissance naturelle, désavouer l'enfant: il ne pourra le désavouer même pour cause d'adultère, à moins que la naissance ne lui ait été cachée; auquel cas il sera admis à proposer tous les faits propres à justifier qu'il n'en est pas le père.

314. L'enfant né avant le cent-quatre-vingtième jour du mariage, ne pourra être désavoué par le mari dans les cas suivans:

1. S'il a eu connaissance de la grossesse avant le mariage;

2. S'il a assisté à l'acte de naissance, et si cet acte est signé de lui, ou contient sa déclaration qu'il ne sait signer;

3. Si l'enfant n'est pas déclaré viable.

315. La légitimité de l'enfant né trois cents jours après la dissolution du mariage, pourra être contestée.

316. Dans les divers cas où le mari est autorisé à réclamer, il devra le faire, dans le mois, s'il se trouve sur les lieux de la naissance de l'enfant;

Dans les deux mois après son retour, si à la même epoque il est absent;

Dans les deux mois après la découverte de la fraude, si on lui avait caché la naissance de l'enfant.

317. Si le mari est mort avant d'avoir fait sa réclamation, mais étant encore dans le délai utile pour la faire, les héritiers auront deux mois pour contester la légitimité de l'enfant, à compter de l'époque où cet en-

310. *Cum thori separatio, aliis quibuscumque de causis quam ob uxoris adulterium pronunciata, ad integrum triennium perduraverit, conjux, qui reus in eo judicio extitit, divortium a tribunali petere poterit, a quo illud admittetur, nisi is, qui prius actor fuerat, praesens, aut rite citatus, illico assensum praebeat, ut thori separatio cesset.*

311. *Thori separatio bonorum separationem semper inducit.*

TITULUS VII.

De paternitate ac filiatione.

CAPUT I.

Qui in matrimonio nati legitimi habeantur.

312. *Filiis in matrimonio conceptis, is, quem justae nuptiae mulieris maritum demonstrant, pater est.*

Hic tamen filium abjudicare poterit, si demonstret, se a tercentesimo usque ad centesimum octogesimum diem ante illius nativitatem, sive ob absentiam, sive ob aliquem eventum, physice praepeditum fuisse, quominus cum uxore cohabitaret.

313. *Neque naturalem suam impotentiam, neque uxoris adulterium causando, maritus ab agnoscendo partu absolvitur, nisi filii nativitas ipsi occultata fuerit; quo casu facta omnia, quae se illum non genuisse evincere possunt, ei proponere licebit.*

314. *Filius ante centesimum octogesimum diem a celebratis nuptiis ortus a marito est agnoscendus: 1. Si hic praegnantem uxorem ante nuptias fuisse non ignoravit; 2. Si nativitatis actui ipse adfuit illique subscripsit, vel in illo ejus declaratio exarata est, se scribere nescire; 3. Si filius vitalis non declaretur.*

315. *Filium post tercentesimum diem a soluto matrimonio natum, legitimum esse impugnari potest.*

316. *Quoties partum legitimum esse, denegare marito permittitur, si ipse in eodem loco degit, ubi uxor enixa est, hoc intra mensem a puerperio fiet:*
Si nativitatis tempore maritus aberat, intra duos menses ab ejus reditu:
Si partus ipsi celatus fuerit, intra binos menses a fraude detecta.

317. *Si maritus, nulla oblata querela, sed intra tempus ad eam instituendam utile decesserit, haeredibus ad impugnandam legitimam prolis conditionem duo menses concedun-*

dziecię weszło w posiadanie dóbr męża, albo od czasu w którymby dziecię wzruszało takież posiadanie dziedziców po mężu.

318. Każdy akt zasądowny, zawieraiący nieuznanie dziecięcia ze strony męża, albo dziedziców po nim, uważany iest za niedoszły, ieżeli potém, w przeciągu miesiąca, nie nastąpi sprawa w sądzie przeciw opiekunowi *do tego* dodanemu dziecięciu, w przytomności matki iego.

DZIAŁ II.

O dowodach synostwa prawych dzieci.

319. Synostwo dzieci prawych dowodzi się przez akta urodzenia, wpisane w xięgę stanu cywilnego.

320. W niedostatku takiego tytułu, dosyć będzie na ciągłém posiadaniu stanu prawego dziecięcia.

321. Posiadanie stanu dowodzi się przez dostateczne połączenie czynów, okazuiących stosunek synostwa i pokrewieństwa między osobą i familią, do któréy ta osoba mieni się bydź należącą.

Celnieysze z tych czynów są, że osoba nosiła zawsze imie oyca, do którego się przyznaie.

Ze oyciec postępował z nią iak z dziecięciem własném, łożył koszta iak oyciec na iéy wychowanie, utrzymywanie i postanowienie.

Ze w towarzystwie ciągle za taką miana była.

Ze za taką uznawała ią familia.

322. Nie może się nikt odwoływać do innego stanu nad ten, który mu tytuł urodzenia daie, i posiadanie z tym tytułem zgodne.

I nawzaiem nie może nikt zaprzeczać stanu temu, który ma posiadanie stosowne do swego tytułu urodzenia.

323. Gdyby tytułu urodzenia i posiadania ciągłego brakowało, albo gdyby dziecię wpisane było bądź pod fałszywemi imionami, bądź iak urodzone z oyca i matki nieznanych, dowód synostwa może bydź okazany przez świadków.

Jednakże ten dowód dopuszczonym bydź może dopiero wtenczas, kiedy iest początek dowodu przez pismo, albo gdy się znayduią mniemania i ślady, wynikaiące z czynów iuż wtenczas nie wątpliwych, tak ważne, iżby naznaczyć można dopuszczenie.

324. Początek dowodu przez pismo, wypływa z tytułów familii, z reiestrów i papierów domowych oyca albo matki, z aktów publicznych, a nawet prywatnych, wyszłych od strony wciągnionéy w ten spór, albo od téy którąby to obchodziło, gdyby żyła.

325. Dowodzenie na stronę przeciwną, może bydź czynione przez wszelkie środki zdatne do utrzymania, że odwołuiąca się osoba nie iest dziecięciem téy matki, do któ-

CHAPITRE II.

Des preuves de la filiation des enfans légitimes.

319. La filiation des enfans légitimes se prouve par les actes de naissance inscrits sur le registre de l'état civil.

320. A défaut de ce titre, la possession constante de l'état d'enfant légitime suffit.

321. La possession d'état s'établit par une réunion suffisante de faits qui indiquent le rapport de filiation et de parenté entre un individu et la famille à laquel il prétend appartenir.

Les principaux de ces faits sont,

Que l'individu a toujours porté le nom du père auquel il prétend appartenir;

Que le père l'a traité comme son enfant, et a pourvu, en cette qualité, à son education, à son entretien et à son établissement;

Qu'il a été reconnu constamment pour tel dans la société;

Qu'il a été reconnu pour tel par la famille.

322. Nul ne peut réclamer un état contraire à celui que lui donnent son titre de naissance et la possession conforme à ce titre;

Et réciproquement, nul ne peut contester l'état de celui qui a une possession conforme à son titre de naissance.

323. A défaut de titre et de possession constante, ou si l'enfant a été inscrit, soit sous de faux noms, soit comme né de père et mère inconnus, la preuve de filiation peut se faire par témoins.

Néanmois cette preuve ne peut être admise que lorsqu'il y a commencement de preuve par écrit, ou lorsque les présomptions ou indices, résultant de faits dès-lors constans, sont assez graves pour déterminer l'admission.

324. Le comencement de preuve par écrit résulte des titres de famille; des registres et papiers domestiques du père ou de la mère; des actes publiques et même privés, émanés d'une partie engagée dans la contestation, ou qui y aurait intérêt si elle était vivante.

325. La preuve contraire pourra se faire par tous les moyens propres à établir que le réclamant n'est pas l'enfant de la mère qu'il prétend avoir, ou même, la materni-

---

tur, computandi a die, qua filius possessionem bonorum ipsius mariti nactus sit, aut a die, qua haeredes in eorum possessione a filio turbati fuerint.

318. *Quilibet actus, qui extra judicium, seu a marito, seu ab illius haeredibus ad impugnandam legitimam prolis conditionem fiat, pro infecto habebitur, nisi intra mensem actio in judicio contra tutorem* ad hoc *filio datum, et praesente matre, instituatur.*

CAPUT II.

De probationibus filiationis prolis legitimae.

319. *Legitimae prolis filiatio per nativitatis actum, in status civilis regestis inscriptum, comprobatur.*

320. *Hoc titulo deficiente, sufficit prolis legitimae constans conditionis possessio.*

321. *Status possessio evincitur ex sufficienti factorum congerie, ex quibus emergat relatio filiationis et cognationis inter aliquem et familiam, ad quam ipse pertinere contendit.*

Inter haec praecipua sunt:

Si is nomen patris, quem sibi adsciscit, semper gesserit;

Si pater ut prolem suam illum habuerit, aluerit, educaverit, ejusque fortunis prospexerit;

Si in civili societate ut illius filius perpetuo habitus fuerit;

Si a familia talis agnitus sit.

322. *Nemo statum diversum ab illo, qui ex suae nativitatis actu atque ex ejus consentanea possessione descendit, expostulare potest;*

Et vicissim, nemini conditionem ejus, qui possidet statum suae nativitatis actui consentaneum, impugnare permittitur.

323. *Deficientibus titulo et constanti possessione, vel si filius in actu inscriptus sit, sive falsis nominibus, sive tanquam ignotis parentibus procreatus, filiationis probatio per testes fieri potest.*

Haec tamen probatio solum admittitur, quum initium probationis ex scriptis emergit, aut cum praesumptiones et indicia, ex factis tunc indubiis derivata, ita gravia sunt, ut probatio per testes admitti debeat.

324. *Initium probationis in scriptis emergit ex documentis familiae, ex domesticis libris, ex patris vel matris scripturis, ex publicis vel etiam privatis actis, ab aliquo eorum confectis, qui filii statum impugnant, vel ab eo, cujus, si viveret, idem exsequi interesset.*

réy chce należeć, albo nawet dowiódłszy macierzyństwa; że nie iest dziecięciem męża matki.

326. Same tylko Trybunały cywilne, mogą stanowić względem odwoływania się do stanu.

327. Sprawa kryminalna o występek usunięcia stanu, nie może bydź zaczęta, póki nie nastąpi stanowcze rozsądzenie sporu o stan.

328. Sprawa o odwołanie się do stanu, nie podlega przedawnieniu względem dziecięcia.

329 Nie może bydź wszczynana sprawa przez dziedziców po dziecięciu, które się nie odwoływało, chybaby umarło w małoletności, albo w przeciągu lat pięciu, po doyściu do pełnoletności.

330. Dziedzice mogą utrzymywać sprawę zaczętą przez dziecię, ieżeli nie odstąpiło od niéy formalnie, albo ieżeli nie zaniechało popierania sprawy przez trzy lata rachuiąc od ostatniego w processie aktu.

DZIAŁ III.

O dzieciach naturalnych.

Oddział I.

O uprawnieniu dzieci naturalnych.

331. Dzieci zrodzone nie w małżeństwie, oprócz zrodzonych w związku kazirodzkim, lub cudzołożnym, mogą zostać prawemi, przez małżeństwo następnie zawarte oyca swego i matki, gdy ie uznaią prawnie, przed małżeństwem swoiém, albo w samymże akcie obchodu małżeńskiego.

332. Uprawnienie może mieć mieysce, nawet na korzyść dzieci zmarłych, które zstępnych zostawiły; w tym przypadku staie się dobrodzieystwem dla tych zstępnych.

333. Dzieci uprawnione przez następne małżeństwo, będą miały też same prawa, iakieby miały narodzonemi będąc z tegoż małżeństwa.

Oddział II.

O uznaniu dzieci naturalnych.

334. Uznanie dziecięcia naturalnego, wykonane będzie przez akt urzędowy, gdy to nie nastąpiło w akcie iego urodzenia.

335 Uznanie takie nie może służyć dzieciom zrodzonym w kazirodztwie, lub cudzołoztwie.

336. Uznanie ze strony oyca bez wyrażenia i przyznania się matki, ma swóy skutek tylko co do oyca.

337. Uznanie uczynione w czasie małżeństwa przez iednego z małżonków na korzyść dziecięcia naturalnego, ieszcze przed tém małżeństwem spłodzonego, z kim immym nie ze swym małżonkiem, nie może szkodzić, ani temu, ani dzieciom w tém małżeństwie spłodzonym.

326. Les tribunaux civils seront seuls compétens pour statuer sur les réclamations d'état.

327. L'action criminelle contre un délit de suppression d'état, ne pourra commencer qu'après le jugement définitif sur la question d'état.

328. L'action en réclamation d'état est imprescriptible à l'égard de l'enfant.

329. L'action ne peut être intentée par les héritiers de l'enfant qui n'a pas réclamé, qu'autant qu'il est décédé mineur, ou dans les cinq années après sa majorité.

330. Les héritiers peuvent suivre cette action lorsqu'elle a été commencée par l'enfant, à moins qu'il ne s'en fût désisté formellement, ou qu'il n'eût laissé passer trois années sans poursuites, à compter du dernier acte de la procédure.

CHAPITRE III.

Des enfans naturels.

Section I.

De la légitimation des enfans naturels.

331. Les enfans nés hors mariage, autres que ceux nés d'un commerce incestueux ou adultérin, pourront être légitimés par le mariage subséquent de leurs père et mère, lorsque ceux-ci les auront légalement reconnus avant leur mariage, ou qu'ils les reconnaîtront dans l'acte même de célébration.

332. La légitimation peut avoir lieu, même en faveur des enfans décédés qui ont laissé des descendans; et, dans ce cas, elle profite à ces descendans.

333. Les enfans légitimés par le mariage subséquent, auront les mêmes droits que s'ils étaient nés de ce mariage.

Section II.

De la reconnaissance des enfans naturels.

334. La reconnaissance d'un enfant naturel sera faite par un acte authentique, lorsqu'elle ne l'aura pas été dans son acte de naisance.

335. Cette reconnaissance ne pourra avoir lieu au profit des enfans nés d'un commerce incestueux ou adultérin.

336. La reconnaissance du père, sans l'indication et l'aveu de la mère, n'a d'effet qu'à l'égard du père.

337. La reconnaissance faite pendant le mariage, par l'un des époux, au profit d'un enfant naturel qu'il aurait eu, avant son mariage, d'un autre que de son époux, ne pourra nuire ni à celui ci, ni aux enfans nés de ce mariage.

---

325. *Contraria probatio effici poterit argumentis omnibus ad evincendum aptis, illum, qui de sua filiatione contendit, ejus matris, quam sibi vindicat, vere filium non esse; vel, si mater certa sit, ipsum ab illius marito genitum non fuisse.*

326. *Tribunalibus civilibus tantum de status vindicatione cognitio competit.*

327. *Actio criminalis contra crimen suppressi status institui non potest, nisi definitiva de status quaestione sententia prolata sit.*

328. *Actio de status vindicatione nunquam quoad filium praescribitur.*

329. *Haeredes filii, qui sui status vindicationem non intentavit, hanc actionem instituere non posunt, nisi ille vel adhuc minor vel intra quinquennium à majori aetate decesserit.*

330. *Actione a filio instituta, ejus haeredes illam prosequi possunt, nisi filius jam expresse liti renunciasset, vel ab ultimo actu processus triennium elabi passus fuisset quin causam prosecutus foret.*

CAPUT III.

De filiis naturalibus.

Sectio I.

De filiorum naturalium legitimatione.

331. *Per subsequens matrimonium filii extra nuptias procreati, exceptis adulterinis et incestuosis a genitoribus legitimari poterunt, quoties isti ante nuptias rite eos recognoverint, vel eodem actu celebrationis nuptiarum illos recognoscant.*

332. *Filiorum demortuorum legitimatio fieri quoque potest, quum isti descendentes reliquerint, et hoc casu legitimatio eorum descendentibus prodest.*

333. *Filii per subsequens matrimonium legitimati iisdem fruentur juribus, quibus legitimi ex eodem matrimonio procreati.*

Sectio II.

De filiorum naturalium recognitione.

334. *Filiorum naturalium recognitio authentico actu fieri debet, nisi in professione natali recogniti fuerint.*

335. *Ex incestu aut adulterio natis recognitio haec prodesse minime poterit.*

336. *Recognitio patris, matre non designata nec ea consentiente, peracta, effectum quoad patrem dumtaxat parit.*

337. *Recognitio, quam constante matrimonio aliquis ex conjugibus fecerit favore filii naturalis ante matrimonium, non tamen a proprio conjuge suscepti, nullum huic vel filiis ex hoc conjugio natis praejudicium afferre potest.*

Jednakże swóy skutek weźmie, po rozwiązaniu tego małżeństwa, gdyby z niego żadne dzieci nie pozostały.

338. Dziecię naturalne, uznane, nie może się odwoływać do praw dziecięcia prawego. Prawa dzieci naturalnych urządzone będą w Tytule *o Spadkach.*

339. Każde uznanie ze strony oyca albo matki, każde także odwołanie sie ze strony dziecięcia, może bydź zaprzeczane przez wszystkie osoby maiące w tém interes.

340. Poszukiwanie oycostwa iest zabronione. W przypadku porwania, gdy czas porwania stosuie się do czasu poczęcia, porywaiący, na żądanie stron interesowanych, może bydź uznany oycem dziecięcia.

341. Poszukiwanie macierzyństwa iest dozwolone.

Dziecię odwołuiące się do swoiéy matki, dowieść powinno, że iest rzeczywiście tém samém, którém matka zległa.

W takim przypadku dowody przez świadków wtenczas tylko przyięte będą, gdy się znaydą początkowe dowody przez pisma.

342. Nie będzie nigdy dopuszczone dziecię do poszukiwania bądź oycostwa, bądź macierzyństwa, w tych przypadkach, w których podług artykułu 335, uznanie dopuszczoném nie iest.

Néanmoins elle produira son effet après la dissolution de ce mariage, s'il n'en reste pas d'enfans.

338. L'enfant naturel reconnu ne pourra réclamer les droits d'enfant légitime. Les droits des enfans naturels seront réglés au titre *des Successions.*

339. Toute reconnaissance de la part du père ou de la mère, de même que toute réclamation de la part de l'enfant, pourra être contestée par tous ceux qui y auront intérêt.

340. La recherche de la paternité est interdite. Dans le cas d'enlèvement, lorsque l'epoque de cet enlèvement se rapportera à celle de la conception, le ravisseur pourra être, sur la demande des parties intéressées, déclaré père de l'enfant.

341. La recherche de la maternité est admise.

L'enfant qui réclamera sa mère, sera tenu de prouver qu'il est identiquement le même que l'enfant dont elle est accouchée.

Il ne sera reçu à faire cette preuve par témoins, que lorsqu'il aura déjà un commencement de preuve par écrit.

342. Un enfant ne sera jamais admis à la recherche, soit de la paternité, soit de la maternité, dans les cas où, suivant l'article 335, la reconnaissance n'est pas admise.

Ipso autem conjugio sine filiis soluto, recognitio eadem suum sortietur effectum.

338. *Filius naturalis recognitus filii legitimi jura expostulare nequit. Naturalium filiorum jura titulo* de Successionibus *statuentur.*

339. *Quoties pater vel mater recognitionis actum ediderint, aut filius legitimi jura postulaverit, quorumcunque intererit, oppositio audietur.*

340. *Paternitatis investigatio prohibetur.*

Cum raptus patratus fuit, quoties raptus atque conceptio in idem tempus congruant, raptor, iis, quorum interest, postulantibus, pater infantis declarari poterit.

341. *Maternitatis investigatio admittitur.*

Filio propriam matrem vindicanti probandi onus incumbit, se eundem vere esse, quem ipsa peperit.

Testes vero ad id probandum non admittentur, nisi cum in scriptis aliquod jam exstet probationis initium.

342. *Quoties recognitioni, juxta articulum 335, locus non sit, paternitatis vel maternitatis investigatio filio denegatur.*

TYTUŁ VIII.

O przysposobieniu i opiece dobroczynnéy.

DZIAŁ PIERWSZY.

O przysposobieniu.

Oddział I.

O przysposobieniu i iego skutkach.

343. Przysposobienie dozwolone iest tylko osobom, iednéy płci lub drugiéy, maiącym przeszło lat pięćdziesiąt, nie maiącym wtenczas dzieci, ani zstępnych prawych, starszym piętnastą laty przynaymniéy nad osoby, których przysposobienie przedsiębiorą.

344. Nikt przysposobionym bydź nie może, od kilku osób, wyiąwszy od dwóch małżonków.

Żaden małżonek sam przysposabiać nie może, tylko z zezwoleniem drugiego, oprócz przypadku w artykule 366.

345. Nie można użyć wolności przysposabiania tylko względem osoby, któréy w czasie iéy małoletności, i przez sześć lat przynaymniéy, dostarczane było wsparcie, i po-

TITRE VIII.

De l'adoption et de la tutelle officieuse.

CHAPITRE PREMIER.

De l'adoption.

Section I.

De l'adoption et de ses effets.

343. L'adoption n'est permise qu'aux personnes de l'un ou de l'autre sexe âgées de plus de cinquante ans, qui n'auront, à l'époque de l'adoption, ni enfans, ni descendans légitimes, et qui auront au moins quinze ans de plus que les individus qu'elles se proposent d'adopter.

344. Nul ne peut être adopté par plusieurs, si ce n'est par deux époux.

Hors le cas de l'article 366, nul époux ne peut adopter qu'avec le consentement de l'autre conjoint.

345. La faculté d'adopter ne pourra être exercée qu'envers l'individu à qui l'on aura dans sa minorité et pendant six ans au moins, fourni des secours et donné des soins non

---

TITULUS VIII.

De adoptione et de tutela officiosa.

CAPUT I.

De adoptione.

Sectio I.

De adoptione et ejus effectibus.

343. *Adoptio permittitur utriusque sexus personis, dummodo quinquagesimum aetatis annum exegerint, et adoptionis tempore filiis aut legitimis descendentibus careant, ac quindecim saltem annis adoptandos aetate praecendant.*

344. *Nemo a pluribus, nisi duo conjuges sint, adoptari potest.*

Excepto casu articuli 366, conjux sine alterius conjugis consensu adoptare nequit.

345. *Illos tantum adoptare fas erit, quibus ad sexennium saltem, minoris aetatis tempore, subsidia praestita ab adoptante fuerint, et quorum continua habita cura, aut illos, ui adoptantes vitam in praelio, ab incendio vel ab undis servaverint.*

deymowanie dla niéy staranie bez przerwy, albo względem téy osoby, która ocaliła życie przysposobicielowi, bądź w potyczce, bądź w niebezpieczeństwie ognia, lub tonienia.

Na ten drugi przypadek, dosyć będzie gdy przysposobiciel iest pełnoletni, starszy od przysobionego, bez dzieci i zstępnych prawych, a ieżeli żyie w małżeństwie, gdy iego współmałżonek zezwala na przysposobienie,

346. W żadnym przypadku przysposobienie mieysca mieć nie może, przed pełnoletnością przysposobionego. Jeżeli oyciec i matka przysposobionego, albo iedno z nich żyie, a przysposobiony dwudziestu pięciu lat nie ma ieszcze, obowiązany iest okazać pozwolenie od oyca i matki, albo od iednego z nich pozostałego przy życiu; ieżeli dwadzieścia pięć lat skończył, obowiązany żądać rady od nich.

347. Przysposobienie nadaie nazwisko przysposobiaiącego przysposobionemu, przyłączone do własnego iego nazwiska.

348. Przysposobiony zostanie w swoiéy naturalnéy familii, i wszelkie w niéy prawa swoie zachowa: Jednakże zabronione iest małżeństwo:

Między przysposobicielem a przysposobionym i iego zstępnemi;

Między dziećmi przysposobionemi téyże saméy osoby:

Między przysposobionym a dziećmi, ktoreby przysposobiaiącemu przybyć mogły;

interrompus, ou envers celui qui aurait sauvé la vie à l'adoptant, soit dans un combat, soit en le retirant des flammes ou des flots.

Il suffira, dans ce deuxième cas, que l'adoptant soit majeur, plus âgé que l'adopté, sans enfans ni descendans légitimes, et, s'il est marié, que son conjoint consente à l'adoption.

346. L'adoption ne pourra, en aucun cas, avoir lieu avant la majorité de l'adopté. Si l'adopté, ayant encore ses père et mère, ou l'un des deux, n'a point accompli sa vingt-cinquième année, il sera tenu de rapporter le consentement donné à l'adoption par ses père et mère, ou par le survivant; et, s'il est majeur de vingt-cinq ans, de requérir leur conseil.

347. L'adoption conférera le nom de l'adoptant à l'adopté, en l'ajoutant au nom propre de ce dernier.

348. L'adopté restera dans sa famille naturelle, et y conservera tous ses droits: néanmoins le mariage est prohibé,

Entre l'adoptant, l'adopté et ses descendans;

Entre les enfans adoptifs du même individu;

Entre l'adopté et les enfans qui pourraient survenir à l'adoptant;

In hoc posteriori casu sufficiet, ut adoptans aetate major sit, aetate adoptandum praecedat, filiis et legitimis descendentibus careat, et, si matrimonio junctus sit, alterius conjugis accedat consensus.

346. *Adoptio nullatenus fit, antequam adoptandus ad majorem pervenerit aetatem. Si ejus pater et mater, aut alteruter eorum supersint, atque is aetatis suae quintum et vigesimum annum nondum expleverit, utriusque vel superstitis parentis consensum impetrare tenetur; si vero praedictam excesserit aetatem, eorum consilium exposcere.*

347. *Adoptantis nomen in vim adoptionis proprio adoptati nomini adjicitur.*

348. *Adaptatus in propria remanet familia, et erga ipsam omnia retinet jura; nuptiae tamen prohibentur*
Inter adoptatum et adoptantem, ejusque descendentes;
Inter ejusdem adoptantis liberos adoptivos;
Inter adoptatum et adoptantis filios, qui essent nasciturі;

Między przysposobionym a małżonkiem przysposobiaiącego, i nawzaiem; między przysposobicielem a małżonkiem przysposobionego.

349. Obowiązek naturalny który trwać będzie w swoiéy mocy, między przysposobionym, a oycem iego i matką w dostarczaniu alimentów, na przypadki prawem oznaczone, uważany będzie za wspólny, dla przysposobiciela i przysposobionego, co się tyczy iednego względem drugiego.

350. Przysposobiony nie nabywa żadnego prawa dziedziczenia co do dóbr po krewnych przysposobiciela, ale należy do spadku po przysposobicielu, takiém samém prawem, iakieby miały dzieci zrodzone w małżeństwie, a nawet choćby były dzieci inne urodzone w małżeństwie po przysposobieniu.

351. Jeżeli przysposobiony umiera bez zstępnych prawych, rzeczy dane przez przysposobiciela, albo przybyłe z dziedziczenia po nim, w naturze pozostałe, w czasie śmierci przysposobionego, wracaią się do przysposobiciela, albo do iego zstępnych, z obowiązkiem przyłożenia się do długów i bez uszkodzenia praw trzeciego.

Reszta dóbr przysposobionego należeć będzie do własnych iego krewnych; ci zawsze pierwszemi są, nawet co do przedmiotów w niniejszym artykule wyszczególnionych, nad wszelkich innych dziedziców po przysposobicielu, oprócz własnych iego zstępnych.

Entre l'adopté et le conjoint de l'adoptant, et réciproquement entre l'adoptant et le conjoint de l'adopté.

349. L'obligation naturelle, qui continuera d'exister entre l'adopté et ses père et mère, de se fournir des alimens dans le cas déterminés par la loi, sera considérée comme commune à l'adoptant et à l'adopté, l'un envers l'autre.

350. L'adopté n'acquerra aucun droit de successibilité sur les biens des parens de l'adoptant; mais il aura sur la succession de l'adoptant les mêmes droits que ceux qu'y aurait l'enfant né en mariage, même quand il y aurait d'autres enfans de cette dernière qualité nés depuis l'adoption.

351. Si l'adopté meurt sans descendans légitimes, les choses données par l'adoptant, ou recueillies dans sa succession, et qui existeront en nature lors du décès de l'adopté, retourneront à l'adoptant ou à ses descendans, à la charge de contribuer aux dettes, et sans préjudice des droits des tiers.

Le surplus des biens de l'adopté appartiendra à ses propres parens; et ceux-ci excluront toujours, pour les objets même spécifiés au present article, tous héritiers de l'adoptant autres que ses descendans.

Inter adoptatum et adoptantis conjugem, et vicissim inter adoptantem et conjugem adoptati.

349. *Naturalis obligatio, quae firma manebit inter adoptatum ejusque patrem et matrem, ut casibus lege praescriptis se invicem alant, communis inter adoptantem et adoptatum censenda erit.*

350. *Adoptatus nullum successionis jus adquiret in bonis cognatorum adoptantis; ad hujus successionem vero iisdem, ac filius ex matrimonio natus, juribus fruetur, licet liberi existant ex matrimonio post adoptionem suscepti.*

351. *Si adoptatus sine legitimis descendentibus obierit, donata ab adoptante, vel ex ejusdem successione quaesita, et quae reapse tempore obitus adoptati extabunt, ad adoptantem ejusque descendentes revertuntur, cum onere tamen pro rata aes alienum solvendi, et salvis aliorum juribus.*
Cetera adoptati bona ad ipsius cognatos spectant, qui a bonis etiam hoc articulo designatis quemcunque adoptantis haeredem perpetuo submovent, praeter ejusdem descendentes.

*

352. Jeżeli za życia przysposobiciela, i po śmierci przysposobionego, dzieci albo zstępni po nim pozostali poumieraią bez potomnie, przysposobiciel dziedziczyć będzie rzeczy przez siebie dane, iak powiedziano w artykule poprzedzaiącym; ale to prawo przywiązane iest tylko do osoby przysposobiciela, i nie przechodzi do dziedziców po nim, nawet w linii zstępnéy.

Oddział II.

O formach przysposobienia.

353. Chcący przysposobić, i bydź przysposobionym, stawią się do Sędziego pokoiu, gdzie iest zamieszkanie przysposobiaiącego, aby tam był uczyniony akt wzaiemnego ich zezwolenia.

354. Expedycya tego aktu złożona będzie w następuiących dniach dziesięciu, przez stronę naypilnieyszą Prokuratorowi Cesarskiemu, przy Trybunale pierwszéy instancyi, w którego okręgu iest zamieszkanie przysposobiciela, dla oddania pod zatwierdzenie Trybunału.

355. Trybunał zgromadzony w izbie radnéy, zebrawszy uwiadomienia stosowne, sprawdzi:

1. Czy dopełnione są wszelkie warunki prawem przepisane;
2. Czyli strona chcąca przysposobić, dobrą ma sławę.

352. Si, du vivant de l'adoptant et après le décès de l'adopté, les enfans ou descendans laissés par celui-ci mouraient eux-mêmes sans postérité, l'adoptant succèdera aux choses par lui données, comme il est dit en l'article précédent; mais ce droit sera inhérent à la personne de l'adoptant, et non transmissible à ses heritiers, même en ligne descendante.

Section II.

Des formes de l'adoption.

353. La personne qui se proposera d'adopter, et celle qui voudra être adoptée, se présenteront devant le juge de paix du domicile de l'adoptant, pour y passer acte de leurs consentemens respectifs.

354. Une expédition de cet acte sera remise, dans les dix jours suivans, par la partie la plus diligente, au procureur impérial au tribunal de première instance dans le ressort duquel se trouvera le domicile de l'adoptant, pour être soumis à l'homologation de ce tribunal.

355. Le tribunal, réuni en la chambre du conseil, et après s'être procuré les renseignemens convenables, vérifiera,

1. Si toutes les conditions de la loi sont remplies;
2. Si la personne qui se propose d'adopter, jouit d'une bonne réputation.

352. *Si, vivo adhuc adoptante, et post adoptati obitum, hujus filii aut descendentes quoque improles decesserint, adoptans in rebus donatis, prout superiori articulo dictum est, successionis jure gaudebit; hoc tamen jus adoptanti dumtaxat inhaerebit, nec ad ejus haeredes, licet descendentes, transmittetur.*

Secio II.

De solemnitatibus adoptionis.

353. *Adoptans judicem pacis sui domicilii, una cum adoptando, adibit, mutui consensus in actis profitendi causa.*

354. *Actus huiusce exemplum intra decem dies a diligentiori parte exhibebitur regio procuratori penes tribunal primae instantiae, in cujus jurisdictione adoptans deget, ut ejusdem tribunalis confirmationi subjiciatur.*

355. *Tribunal in consilii aula congregatum, et postquam opportunas sibi comparaverit instructiones, videbit;* 1. *Utrum omnia lege praescripta servata fuerint;* 2. *Utrum is, qui adoptare vult, fama integer habeatur.*

356. Trybunał po wysłuchaniu Prokuratora Cesarskiego, bez żadnéy innéy formy postępowania sądowego, wyda wyrok, nie wyrażaiąc powodów, w tych wyrazach: *ma mieysce*, albo, *nie ma mieysca przysposobienie.*

357. W miesiąc następuiący po wydaniu wyroku pierwszéy instancyi, strona naypilnieysza, obstawać będzie o podanie tego wyroku Trybunałowi appellacyynemu, który postąpi tym samym sposobem, iak Trybunał pierwszéy instancyi, i wyrzecze, nie wyrażaiąc powodów: *Wyrok iest potwierdzony*, lub *usunięty; a zatém ma mieysce*, albo *nie ma mieysca przysposobienie.*

358. Wszelki wyrok Sadu appellacyynego, dopuszczaiący przysposobienie, wydany będzie na publiczném posiedzeniu, i zawieszony w tych mieyscach, i w takiéy liczbie exemplarzy, iaką Sąd za przyzwoitą uzna.

359. We trzy miesiące po tym wyroku, wpisane będzie przysposobienie, na żądanie iednéy lub drugiéy strony, w xięgę stanu cywilnego, gdzie iest zamieszkanie przysposobiciela.

Wpisanie takie nastąpi tylko za okazaniem expedycyi w formie przyzwoitéy wyroku Sądu appellacyynego; i przysposobienie skuteczne nie będzie, ieżeli nie było wpisane w tym przeciągu czasu.

360. Gdyby przysposobiciela śmierć zaszła, po przyięciu przez Sędziego pokoiu aktu zaświadczaiącego wolą przysposobienia,

356. Après avoir entendu le procureur impérial, et sans aucune autre forme de procédure, le tribunal prononcera, sans énoncer de motifs, en ces termes: *Il y a lieu*, ou *Il n'y a pas lieu à l'adoption.*

357. Dans le mois qui suivra le jugement du tribunal de première instance, ce jugement sera, sur les poursuites de la partie la plus diligente, soumis à la cour d'appel, qui instruira dans les mêmes formes que le tribunal de première instance, et prononcera, sans énoncer de motifs: *Le jugement est confirmé*, ou *Le jugement est réformé; en conséquence, il y a lieu*, ou *il n'y a pas lieu à l'adoption.*

358. Tout arrêt de la cour d'appel qui admettra une adoption, sera prononcé à l'audience, et affiché en tels lieux et en tel nombre d'exemplaires que la cour jugera convenables.

359. Dans les trois mois qui suivront cet arrêt, l'adoption sera inscrite, à la réquisition de l'une ou de l'autre des parties, sur le registre de l'état civil du lieu où l'adoptant sera domicilié.

Cette inscription n'aura lieu que sur le vu d'une expédition, en forme, de l'arrêt de la cour d'appel; et l'adoption restera sans effet, si elle n'a été inscrite dans ce délai.

360. Si l'adoptant venait à mourir après que l'acte constatant la volonté de former le contrat d'adoption a été reçu par le juge de

356. *Regio procuratore audito, ceteris judicii formis omissis, nullis deductis argumentis, judices ita decernent:* Locus est adoptioni, *vel* non.

357. *Sententia haec subsequenti mense ad partis diligentioris instantiam appellationis tribunali subjicietur, quod iisdem formis, quibus tribunal primae instantiae usum est, judicium instituet, et, nullis deductis argumentis, pronunciabit*: Sententia confirmatur, *vel* sententia reformatur, *et* idcirco fit locus adoptioni, *vel* non.

358. *Quaevis sententia tribunalis appellationis adoptionem admittens, in auditorio erit pronuncianda, et iis locis eoque exemplorum numero affigetur, prout tribunali videbitur.*

359. *Intra tres menses, qui sententiam subsequuntur, ad petitionem alterutrius ex partibus adoptio in publicis civilis status tabulis domicilii adoptantis inscribetur.*

Haec inscriptio non peragetur, nisi authentico inspecto exemplari sententiae a tribunali appellationis latae, nec adoptio effectum sortietur, nisi hoc temporis spatio inscripta fuerit.

360. *Si postquam actus, ex quo adoptionis contrahendae voluntas elicitur, ab judice pa-*

i złożeniu tego aktu w Trybunałach, i nim Trybunały wydały stanowczy wyrok; rozpoznawanie będzie się ciągnąć i przysposobienie będzie dopuszczone, ieżeli mieysce mieć może.

Dziedzice po przysposobicielu, ieżeli sądzą, że przysposobienie nie powinno bydź dopuszczoném, mogą podać Prokuratorowi Cesarskiemu wszelkie przełożenia swoie, i uwagi w tym przedmiocie.

DZIAŁ II.

O opiece dobroczynnéy.

361. Każda osoba maiąca przeszło lat pięćdziesiąt, bez dzieci, bez zstępnych prawych będąca, gdy zechce przywiązać do siebie osobę, ieszcze małoletnią, tytułem prawnym, stać się dla niéy może opiekunem dobroczynnym, otrzymuiąc zezwolenie oyca i matki dziecięcia, albo iednego z nich pozostałego przy życiu; albo w braku rodziców dziecięcia, rady familii, albo wreszcie ieżeli krewni dziecięcia znani nie są, rządzców szpitala, do którego dziecię przyięte było, lub zwierzchności mieyscowéy, gdzie dziecko mieszka.

362. Małżonek nie może bydź opiekunem dobroczynnym, bez zezwolenia współmałżonka.

paix et porté devant les tribunaux, et avant que ceux-ci eussent définitivement prononcé, l'instruction sera continuée et l'adoption admise, s'il y a lieu.

Les héritiers de l'adoptant pourront, s'ils croient l'adoption inadmissible, remettre au procureur impérial tous mémoires et observations à cet sujet.

CHAPITRE. II.

De la tutelle officieuse.

361. Tout individu âgé de plus de cinquante ans, et sans enfans ni descendans légitimes, qui voudra, durant la minorité d'un individu, se l'attacher pour un titre légal, pourra devenir son tuteur officieux, en obtenant le consentement des père et mère de l'enfant, ou du survivant d'entre eux, ou, à leur défaut, d'un conseil de famille, ou enfin, si l'enfant n'a point de parens connus, en obtenant le consentement des administrateurs de l'hospice où il aura été recueilli, ou de la municipalité du lieu de sa résidence.

362. Un époux ne peut devenir tuteur officieux qu'avec le consentement de l'autre conjont.

---

cis receptus fuerit et ad tribunalia transmissus, adoptans decesserit, quin definitiva sententia lata sit: processus continuabitur, et adoptio, si juris erit, admittetur.

Quoties adoptantis haeredes adoptionem admittendam non esse censeant, fas erit eisdem, regio procuratori omnia documenta suasque animadversiones hac de re exhibere.

CAPUT II.

De tutela officiosa.

361. *Quicumque quinquagesimum aetatis annum excedens, filiis ac legitimis descendentibus carens, si aliquem aetate minorem titulo legitimo sibi devincire cupit, ejus tutor officiosus esse poterit, dummodo consensum obtineat a patre et matre ipsius filii, vel ab altero eorum superstite, aut, iis deficientibus, a consilio familiae, vel denique, si ipsius parentes minime innotescant, consensu habito ab administratoribus brephotrophei, in quo ille fuit receptus, vel a municipali magistratu loci ejus domicilii.*

362. *Conjux tutor officiosus esse nequit sine alterius conjugis consensu.*

363. *Judex pacis loci, ubi filius degit, verbalem processum de petitionibus et assensibus tutelam officiosam respicientibus instituet.*

363. Sędzia pokoiu do którego należy zamieszkanie dziecięcia, spisze protokuł żądań i zezwoleń, ściągaiących się do opieki dobroczynnéy.

364. Taka opieka powinna mieć mieysce tylko dla dobra dzieci, niemaiących ieszcze lat piętnastu.

Pociąga za sobą nic naruszaiąc układów szczególnych, obowiązek żywienia, wychowania i dania im edukacyi, i sposobu do życia.

365. Jeżeli wychowaniec ma iaki maiątek, i zostawał wprzód pod opieką, nim był wzięty w opiekę dobroczynną, zarządzanie maiątkiem iego i iego osobą, przechodzi do dobroczynnego opiekuna, który iednakże w przychodach maiątku wychowańca, nie może potrącać kosztów na wychowanie iego łożonych.

366. Jeżeli opiekun dobroczynny po upłynionych pięciu latach od opieki, przewidziąc śmierć swoię, nastąpić mogącą przed doyściem wychowańca do pełnoletności, przysposabia go aktem testamentowym; rozporządzenie takie ważném będzie, byleby opiekun dobroczynny prawych dzieci nie zostawił.

367. Gdyby opiekun dobroczynny umarł, bądź przed pięcią laty, bądź po tym czasie, nie przysposobiwszy wychowańca swego, dostarczane będą środki utrzymywania wychowańcowi, przez czas iego małoletności; ilość na to i gatunek, ieżeli poprze-

363. Le juge de paix du domicile de l'enfant dressera procès-verbal des demandes et consentemens relatifs à la tutelle officieuse.

364. Cette tutelle ne pourra avoir lieu qu'au profit d'enfans âgés de moins de quinze ans.

Elle emportera avec soi, sans préjudice de toutes stipulations particulières, l'obligation de nourrir le pupille, de l'élever, de le mettre en état de gagner sa vie.

365. Si le pupille a quelque bien, et s'il était antérieurement en tutelle, l'administration de ses biens, comme celle de sa personne, passera au tuteur officieux, qui ne pourra néanmoins imputer les dépenses de l'éducation sur les revenus du pupille.

366. Si le tuteur officieux, après cinq ans révolus depuis la tutelle, et dans la prévoyance de son décès avant la majorité du pupille, lui confère l'adoption par acte testamentaire, cette disposition sera valable, pourvu que le tuteur officieux ne laisse point d'enfans légitimes.

367. Dans le cas où le tuteur officieux mourrait, soit avant les cinq ans, soit après ce temps, sans avoir adopté son pupille, il sera fourni à celui-ci, durant sa minorité, des moyens de subsister, dont la quotité et l'espèce, s'il n'y a été anterieure-

---

364. *Tutela haec locum habebit dumtaxat favore filiorum decimum quintum aetatis annum nondum agentium.*

Ea, praeter alia pacta specialiter conventa, obligationem pariet, pupillum alendi, educandi, et victum sibi comparando parem efficiendi.

365. *Si pupillus aliqua bona possideat et sub tutela sit, eorundem bonorum administratio et ipsius personae cura ad officiosum tutorem devolventur, qui tamen pupillares reditus in educationis impensas conferre minime poterit.*

366. *Si tutor officiosus, quinquennio a suscepta tutela elapso, suum metuens obitum, antequam pupillus major fiat, eundem testamentariis tabulis adoptaverit: haec dispositio firma manebit, dummodo legitimi ejusdem tutoris filii non exstent.*

367. *Quoties officiosus tutor vel ante vel post quinquennium, pupillo non adoptato, decesserit, eidem alimenta ad reliquum minoris aetatis tempus ex ejus haereditate praestabuntur; ipsorum modus et species, si peculiaris de iisdem anterior conventio desit, mutuo*

dniczo wyznaczone przez formalną umowę nie były, ułożone będą albo w przyiacielskim sposobie, przez zastępców opiekuna i wychowańca, albo też sądownie na przypadek sporu.

368. Jeżeli po doyściu do lat wychowańca, dobroczynny opiekun chce go przysposobić, a on na to zezwala, przysposobienie nastąpi według form przepisanych w Dziale poprzedzaiącym, i też same skutki we wszelkich swoich punktach mieć będzie.

369. Jeżeli we trzy miesiące po doyściu do lat wychowańca, żądania iego o przysposobienie podane dobroczynnemu opiekunowi, bez skutku zostaną, a wychowaniec bez sposobu do życia będzie; dobroczynny opiekun może bydź skazanym na wynadgrodzenie niezdatności, w iakiéy znayduie się wychowaniec do utrzymywania samego siebie.

Wynadgrodzenie takie ogranicza się obmyśleniem wychowańcowi rzemiosła; a wszystko to bez uszkodzenia umów, które mogły mieć mieysce, przewiduiąc taki przypadek.

370. Dobroczynny opiekun zarządzaiący iakimkolwiek maiątkiem wychowańca, iest obowiązany, zdać rachunek w każdym przypadku.

TYTUŁ IX.

O władzy Oycowskiéy.

371. Dziecię w każdym wieku, powinno cześć i uszanowanie oycu swemu i matce.

ment pourvu par une convention formelle, seront réglées, soit amiablement entre les représentans respectifs du tuteur et du pupille, soit judiciairement en cas de contestation.

368. Si, à la majorité du pupille, son tuteur officieux veut l'adopter, et que le premier y consente, il sera procédé à l'adoption selon les formes prescrites au chapitre précédent, et les effets en seront en tous points les mêmes.

369. Si, dans les trois mois qui suivront la majorité du pupille, les réquisitions par lui faites à son tuteur officieux, à fin d'adoption, sont restées sans effet, et que le pupille ne se trouve point en état de gagner sa vie, le tuteur officieux pourra être condamné à indemniser le pupille de l'incapacité où celui-ci pourrait se trouver de pourvoir à sa subsistance.

Cette indemnité se résoudra en secours propres à lui procurer un métier; le tout sans préjudice des stipulations qui auraient pu avoir lieu dans la prévoyance de ce cas.

370. Le tuteur officieux qui aurait eu l'administration de quelques biens pupillaires, en devra rendre compte dans tous les cas.

TITRE IX.

De la puissance paternelle.

371. L'enfant, à tout âge, doit honneur et respect à ses père et mère.

consensu statuentur ab iis, qui tutoris et pupilli partes agunt, vel officio judicis, si de hoc controversia oriatur.

368. *Cum tutor officiosus pupillum suum majorem factum adoptare velit, atque hic consentiat, adoptio fiet juxta formas in superiori capite praefinitas, et eosdem omnino pariet effectus.*

369. *Si pupillus intra tres menses a majori aetate suam adoptionem a tutore obtinere nequiverit, et adhuc victum sibi comparando impar sit; tutor officiosus damnari poterit, ut pupillum hac de causa indemnem praestet.*

Indemnitas haec in iis tantum suppeditandis consistet, quibus artem aliquam exercere valeat, servatis tamen omnino pactis, si qua in hunc casum fortassis inita sint.

370. *Tutor officiosus, si qua pupilli bona administraverit, rationem quocumque casu reddere tenetur.*

TITULUS IX.

De patria potestate.

371. *Filius, cujuscumque aetatis sit, parentes honore et reverentia prosequi debet.*

372. Zostaie pod ich władzą aż do pełnoletności, albo usamowolnienia.

373. Sam tyko oyciec taką władzę w czasie małżeństwa sprawuie.

374. Dziecię nie może opuścić oycowskiego domu, bez pozwolenia oyca, oprócz przyięcia woyskowéy służby dobrowolnie, po skończonym ośmnastym roku wieku swego.

375. Oyciec maiąc ważne powody do nieukontentowania z postępków dziecięcia swoiego, mieć będzie następuiące śrzodki na iego poprawę.

376. Jeżeli dziecię szesnastu lat nie zaczęło, może go oyciec trzymać w zamknięciu, na czas nie dłuższy nad miesiąc; i na ten koniec Prezydent Trybunału okręgu, na żądanie oyca, powinien wydać rozkaz przytrzymania.

377. Od lat szesnastu zaczętych, aż do pełnoletności, albo usamowolnienia, oyciec może tylko żądać zamknięcia dziecięcia swoiego na sześć miesięcy naydłużéy; uda się o to do Prezydenta Trybunału rzeczonego, który zniósłszy się z Prokuratorem Cesarskim, da rozkaz przytrzymania, albo go odmówi; w pierwszym przypadku może skrócić czas zamknięcia przez oyca żądany.

378. W jednym i drugim przypadku żadnych pism ani formalności sądowych nie będzie, oprócz nakazu przytrzymania, który powodów wyrażać nie będzie.

372. Il reste sous leur autorité jusqu'à sa majorité ou son émancipation.

373. Le père seul exerce cette autorité durant le mariage.

374. L'enfant ne peut quitter la maison paternelle sans la permission de son père, si ce n'est pour enrôlement volontaire, après l'âge de dix-huit ans révolus.

375. Le père qui aura des sujets de mécontentement très-graves sur la conduite d'un enfant, aura les moyens de correction suivans.

376. Si l'enfant est âgé de moins de seize ans commencés, le père pourra le faire détenir pendant un temps qui ne pourra excéder un mois; et, à cet effet, le président du tribunal d'arrondissement devra, sur sa demande, délivrer l'ordre d'arrestation.

377. Depuis l'âge de seize ans commencés jusqu'à la majorité ou l'émancipation, le père pourra seulement requérir la détention de son enfant pendant six mois au plus; il s'adressera au président dudit tribunal, qui, après en avoir conféré avec le procureur impérial, délivrera l'ordre d'arrestation, ou le refusera, et pourra, dans le premier cas, abréger le temps de la détention requis par le père.

378. Il n'y aura, dans l'un et l'autre cas, aucune écriture ni formalité judiciaire, si ce n'est l'ordre même d'arrestation, dans lequel les motifs n'en seront pas énoncés.

372. *Potestati ipsorum subest usquedum aetate major fiat, vel emancipationem obtinuerit.*

373. *Pater solus, constante matrimonio, hanc potestatem exercet.*

374. *Filius paternam domum sine patris licentia deserere nequit, nisi quum, decimo octavo aetatis anno expleto, militiae nomen sponte daturus sit.*

375. *Patri pergraves de filii moribus conquestus causas habenti, remedia, quae sequuntur, competunt.*

376. *Si filius decimum sextum aetatis annum nondum attigerit, pater impetrare poterit, ut in custodia detineatur ad tempus mensem haud excedens, et praeses tribunalis districtus, petente patre, filium includendum mandabit.*

377. *Cum filius decimum sextum aetatis annum attigerit, usquequo major fiat vel emancipetur, patri licebit, ejus custodiam ad sex menses dumtaxat postulare. Praesidem praedicti tribunalis tunc ipse adibit, qui, regio procuratore audito, filii custodiam vel decernet vel denegabit; et priori casu detentionis tempus a patre petitum imminuere poterit.*

378. *In utroque casu, nulla scriptura aut judicii forma requiretur praeter detentionis decretum, in quo ipsius causae minime enunciabuntur.*

Obowiązany oyciec podpisać się tylko, że wszystkie koszta zapłaci, i dostarczać będzie alimenta przyzwoite.

379. Mocen iest oyciec zawsze skrócić czas zamknięcia, które nakazał, albo go żądał. Jeżeli wypuszczone dziecię na wolność, dopuści się nowych wykroczeń, nowe zamknięcie nakazane bydź może sposobem przepisanym w artykułach poprzedzaiących.

380. Oyciec po ożenieniu się powtórném, obowiązany będzie dla zamknięcia dziecięcia swoiego z pierwszego małżeństwa, choćby ieszcze i szesnastu lat nie zaczęło, stosować się do artykułu 377

381. Pozostała matka przy życiu, która nie weszła w nowe śluby, może zamknąć dziecię swoie, ale tylko wspólnie z dwoma nayblizszemi krewnemi męża, i drogą zanoszonego żądania w formie przepisanéy artykułem 377.

382. Gdy dziecię będzie miało osobisty maiątek, albo będzie w obowiązkach stanu iakiego choćby ieszcze i szesnastego roku nie zaczęło, nie może bydź zamknięte, tylko drogą zanoszonego żądania, podług formy przepisanéy artykułem 377.

Zamknięte dziecię może podać przełożenie Prokuratorowi Cesarskiemu przy Sądzie appellacyinym; Prokurator dowie się o wszystkiém od Prokuratora przy Trybunale pierwszéy instancyi, uczyni przełożenie Prezydentowi Sądu appellacyinego, który uwiadomiwszy oyca, i zebrawszy wszelkie obiaśnienia, może odwołać, albo ograniczyć nakaz wydany przez Prezydenta Trybunału pierwszéy instancyi.

383. Artykuły 376, 377, 378 i 379, służyć będą oycom i matkom dzieci naturalnych, prawnie uznanych.

384. Oyciec w czasie małżeństwa, a po iego rozwiązaniu pozostały przy życiu oyciec albo matka, będą mieli użytkowanie z dóbr dzieci swoich, aż do czasu skończonych ośmnastu lat wieku dzieci, albo ich usamowolnienia, któreby pierwéy ieszcze mogło mieć mieysce.

385. Obowiązki tego użytkowania będą:

1. Wszelkie obowiązki iakie maią używaiący przychodów.
2. Żywienie, utrzymywanie, wychowanie dzieci podług ich maiątku.
3. Oddawanie przychodów z czynszów lub z innych podobnych wypłat albo procentów od kapitałów.
4. Koszta pogrzebowe, i nakłady na ostatnią chorobę.

386. Takie użytkowanie nie może służyć oycu albo matce, przeciw któremu wyrok rozwodu był wydany; ustaie względem matki w powtórne małżeństwo wchodzącéy.

387. Użytkowanie takie nie może się roz-

Le pére sera seulement tenu de souscrire une soumission de payer tous les frais, et de fournir les alimens convenables.

379. Le père est toujours maître d'abréger la durée de la détention par lui ordonnée ou requise. Si après sa sortie l'enfant tombe dans de nouveaux écarts, la détention pourra être de nouveau ordonnée de la manière prescrite aux articles précédens.

380. Si le père est remarié, il sera tenu, pour faire détenir son enfant du premier lit, lors même qu'il serait agé de moins de seize ans, de se conformer à l'article 377.

381. La mère survivante et non remariée ne pourra faire détenir son enfant qu'avec le concours des deux plus proches parens paternels, et par voie de réquisition, conformément à l'article 377.

382. Lorsque l'enfant aura des biens personnels, ou lorsqu'il exercera un état, sa détention ne pourra, même au-dessous de seize ans, avoir lieu que par voie de réquisition, en la forme prescrite par l'article 377.

L'enfant détenu pourra adresser un mémoire au procureur général en la cour d'appel. Celui-ci se fera rendre compte par le procureur impérial au tribunal de première instance, et fera son rapport au président de la cour d'appel, qui, après en avoir donné avis au père, et après avoir recueilli tous les renseignemens, pourra révoquer ou modifier l'ordre délivré par le président du tribunal de première instance.

383. Les articles 376, 377, 378 et 379 seront communs aux pères et mères des enfans naturels légalement reconnus.

384. Le père, durant le mariage, et après la dissolution du mariage le survivant des père et mère, auront la jouissance des biens de leurs enfans jusqu'à l'âge de dix-huit ans accomplis, ou jusqu'à l'émancipation qui pourrait avoir lieu avant l'âge de dix-huit ans.

385. Les charges de cette jouissance seront,

1. Celles auxquelles sont tenus les usufruitiers;
2. La nourriture, l'entretien et l'éducation des enfans, selon leur fortune;
3. Le paiement des arrérages ou intérêts des capitaux;
4. Les frais funéraires et ceux de dernière maladie.

386. Cette jouissance n'aura pas lieu au profit de celui des père et mère contre lequel le divorce aurait été prononcé; et elle cessera à l'égard de la mère dans le cas d'un second mariage.

387. Elle ne s'étendra pas aux biens que

Pollicitationem de sumtibus persolvendis et congruis alimentis praestandis pater subscribere dumtaxat tenetur.

379. *Quandocumque patri fas est, custodiae tempus a se praestitum vel petitum imminuere. Si filius e custodia dimissus ad malam frugem revertatur, iterum custodiae mandari poterit, servatis modis in praecedentibus articulis praescriptis.*

380. *Pater, si ad secundas convolaverit nuptias, ut primi matrimonii filium, licet nondum decimum sextum aetatis annum attigerit, custodiae mandet, ad praescripta articulo 377, se conformare debebit.*

381. *Mater superstes et adhuc vidua filium custodiae mancipare non poterit, nisi consensus duorum ex proximioribus e patria latere intercedat, et nisi petitionem juxta articulum 377, instituat.*

382. *Filius, si proprium habeat peculium, vel aliquam exerceat professionem, etiamsi sexdecim annis minor sit, in custodia detineri non poterit, nisi petitio intercedat juxta articulum 377.*

Filius, in custodia detentus regio procuratori penes tribunal appellationis libellum porrigere poterit. Hic a regio procuratore penes tribunal primae instantiae notitias exposcet, easque referet praesidi tribunalis, cui adhaeret, qui, patre admonito et collectis omnibus documentis, decretum praesidis primae instantiae vel revocare vel temperare poterit.

383. *Articuli 376, 377, 378 et 379 parentibus quoqué congruunt filiorum naturalium, qui legitime recogniti sint.*

384. *Pater constante matrimonio, et, eo soluto, parens superstes filiorum bonis fruetur, donec ipsi octavum supra decimum aetatis annum expleverint, vel emancipationem, cui ante praedictam aetatem locus esset, obtinuerint.*

385. *Onera hujusce usufructus sunt:*

1. *Ea, quibus ceteri usufructuarii subjiciuntur;*
2. *Alimenta et educatio filiorum pro facultatum modo;*
3. *Usurarum et annuorum redituum solutio;*
4. *Sumtus funeris et ultimae infirmitatis.*

386. *Parens, adversus quem divortii sententia lata fuerit, hoc usufructu caret; mater ad secunda vota transiens, eodem privatur.*

387. *Hujusmodi usufructus minime complectetur bona a filiis proprio labore et indu-*

ciągać do maiątku dzieci, nabytego przez ich prace i przemysł oddzielny, ani do danego lub zapisanego testamentem pod wyraźnym warunkiem, że oyciec ich i matka użytkować z niego nie będą.

TYTUŁ X.

O małoletności, opiece i usamowolnieniu.

DZIAŁ PIERWSZY.

O małoletności.

388. Małoletnią każda iest osoba, tak iedney płci iak i drugiey, która nie ma ieszcze dwadzieścia ieden lat skończonych wieku swego.

DZIAŁ II.

O opiece.

Oddział I.

O opiece oyca i matki.

389. W czasie trwania związków małżeńskich, oyciec iest rządzcą osobistych dóbr małoletnich dzieci swoich; iest odpowiedzialnym co do własności i przychodów z dóbr, z których nie ma użytkowania; a co do własności tylko z dóbr takich, z których używanie przychodów prawo mu nadaie.

390. Po rozwiązaniu małżeństwa przez śmierć naturalną, albo cywilną iednego z małżonków, opieka nad dziećmi małoletniemi i nieusamowolnionemi, samém przez się prawem należy do pozostałego przy życiu oyca lub matki.

391. Może iednak oyciec pozostałéy przy życiu matce i opiekunce, wyznaczyć radzcę szczególnego, bez którego zdania matka nie może wykonywać żadnego aktu stosownego do opieki.

Jeżeli oyciec wyszczególnia akta, do których radzca wyznaczony będzie, opiekunka ma moc wykonywać inne akta bez wiedzy radzcy.

392. Takie radzcy wyznaczenie, iednym tylko z następuiących sposobów czynione będzie:

1. Przez akt ostatniéy woli;
2. Przez oświadczenie uczynione, albo przed Sędzią Pokoiu w przytomności iego Pisarza, albo przed Notaryuszami.

393. Jeżeli w czasie śmierci męża, żona iest przy nadziei, wyznaczony będzie przez radę familiyną Kurator dla spodziewanego dziecięcia.

Przy narodzeniu dziecięcia, matka stanie się opiekunką, a Kurator samém przez się prawem stanie się opiekunem przydanym.

394. Matka nie iest obowiązaną do przyięcia opieki; iednakże i w przypadku gdy się

Rationes reddere tenetur de proprietate et fructibus bonorum, in quibus ipse usufructu caret, et de proprietate tantum eorum, in quibus legis auctoritate ususfructus ipsi competit.

390. *Soluto matrimonio ob mortem naturalem vel civilem alterutrius ex conjugibus, tutela filiorum minorum, qui nondum emancipati sunt, spectat ipso jure ad superstitem parentem.*

391. *Potest tamen pater matri superstiti et tutrici peculiarem adjungere consiliatorem, de cujus sententia quidquid ad tutelam pertinet, agere debeat.*

Si pater quaedam designaverit acta, quibus peragendis consiliator datus sit, cetera sine ipsius consensu mater perficere poterit.

392. *Consiliatoris electio fieri nequit nisi:*

1. *Vel actu ultimae voluntatis;*
2. *Vel declaratione ob id emissa coram judice pacis, adstante ipsius scriba, vel coram notariis.*

393. *Si, cum vir moritur, uxor praegnans sit, a consilio familias curator ventri datur.*

Filio nato, mater ipsius tutrix fiet, et curator ipso jure tutoris honorarii personam induet.

494. *Mater tutelam suscipere non cogitur; tutelae tamen officiis, si hanc recusare voluerit, fungi debet, donec effecerit, ut tutor constituatur.*

390. Après la dissolution du mariage arrivée par la mort naturelle ou civile de l'un des époux, la tutelle des enfans mineurs et non émancipés appartient de plein droit au survivant des père et mère.

391. Pourra néanmoins le père nommer à la mère survivante ou tutrice, un conseil spécial, sans l'avis duquelle elle ne pourra faire aucun acte relatif à la tutelle.

Si le père spécifie les actes pour lesquels le conseil sera nommé, la tutrice sera habile à faire les autres sans son assistance.

392. Cette nomination de conseil ne pourra être faite que de l'une des manières suivantes:

1. Par acte de dernière volonté;
2. Par une déclaration faite, ou devant le juge de paix assisté de son greffier, ou devant notaires.

393. Si, lors du décès du mari, la femme est enceinte, il sera nommé un curateur au ventre par le conseil de famille.

A la naissance de l'enfant, la mère en deviendra tutrice, et le curateur en sera de plein droit le subrogé tuteur.

394. La mère n'est point tenue d'accepter la tutelle; néanmoins, et en cas qu'elle la

---

stria separatim quaesita, aut ipsis donata aut legata sub expressa conditione, ne ad parentes ususfructus pertineat.

TITULUS X.

De minori aetate, tutela et emancipatione.

CAPUT I.

De minori aetate.

388. *Minor est persona utriusque sexus, quae primum et vigesimum aetatis annum nondum expleverit.*

CAPUT II.

De tutela.

Sectio I.

De parentum tutela.

389. *Pater constante matrimonio est administrator bonorum, quae ad filios in minori aetate constitutos spectant.*

od niéy wymawia, powinna wszelkie obowiązki opieki wykonywać dotąd, póki się nie postara o wyznaczenie opiekuna.

395. Jeżeli matka opiekunka, chce znowu iść za mąż, przed wniyściem w małżeński związek powinna zwołać radę familiyną, która ustanowi, czyli opieka przy niéy ma pozotsać.

Gdyby uchybiła takiego zwołania, traci samém przez się prawem opiekę, i nowy iéy mąż odpowiedzialnym iest solidarnie za wszelkie wypadki z opieki, którą żona nieprawnie zachowała.

396. Gdy rada familiyna przyzwoicie zwołana, utrzyma matkę przy opiece, doda iéy koniecznie za wspól opiekuna nowego iéy męża, i ten odpowiedzialnym będzie solidarnie, z żoną swoią, ze sprawowania opieki, od czasu zawartego związku małżeństwa.

Oddział II.

O opiece powierzonéy przez oyca albo matkę.

397. Prawo obierania za opiekuna krewnego, albo nawet obcego, należy tylko do ostatniego z umieraiących rodziców.

398. To prawo używane bydź nie może, tylko według form przepisanych w artykule 392, i pod wyiątkami, i ograniczeniami niżéy wyrażonemi.

refuse, elle devra en remplir les devoires jusqu'à ce qu'elle ait fait nommer un tuteur.

395. Si la mère tutrice veut se remarier, elle devra, avant l'acte de mariage, convoquer le conseil de famille, qui décidera si la tutelle doit lui être conservée.

A défaut de cette convocation, elle perdra la tutelle de plein droit; et son nouveau mari sera solidairement responsable de toutes les suites de la tutelle qu'elle aura indûment conservée.

396. Lorsque le conseil de famille, dûment convoqué, conservera la tutelle à la mère; il lui donnera nécessairement pour cotuteur le second mari, qui deviendra solidairement responsable, avec sa femme, de la gestion postérieure au mariage.

Section II.

De la tutelle déférée par le père ou la mère.

397. Le droit individuel de choisir un tuteur parent, ou même étranger, n'appartient qu'au dernier mourant des père et mère.

398. Ce droit ne peut être exercé que dans les formes prescrites par l'article 392, et sous les exceptions et modifications ci-après.

---

395. *Si mater tutrix ad alia vota convolare velit, antequam nuptiae sequantur, consilium familias convocabit, cuius erit statuere, utrum in officio tutelae eandem retinere expediat.*

Consilio autem non vocato, mater ipso jure a tutela cadit, et secundus vir in solidum obligatur de gestis ab illa, quamdiu tutelam illicite administraverit.

396. *Quoties consilium familias rite convocatum tutelam matri servandam duxerit, secundum virum ipsi contutorem necessario adjunget, qui in solidum cum ea pro rebus post nuptias gestis actione tutelae tenebitur.*

Sectio II.

De tutela delata a patre vel matre.

397. *Jus eligendi tutorem cognatum, vel etiam extraneum, alterutri ex parentibus, postremo decedenti, duntaxat competit.*

398. *Hoc jus exerceri nequit, nisi servatis formis ab articulo 392 praescriptis, nec non juxta exceptiones et modificationes inferius statutas.*

399. Matka po powtórném zamęściu, nie utrzymana przy opiece dzieci z małżeństwa pierwszego, nie może wybierać dla nich opiekuna.

400. Skoro matka po powtórném zamęściu utrzymana przy opiece, wybrałaby opiekuna dla dzieci z pierwszego małżeństwa, taki wybór wtenczas tylko ważnym będzie, gdy zostanie potwierdzony przez radę familiyną.

401. Opiekun obrany przez oyca albo matkę, nie iest obowiązany przyiąć opieki, ieżeli się nie znayduie w szeregu tych osób, na które w braku takiego wyboru szczególnego, rada familiyna powinności opieki włożyćby mogła.

Oddział III.

O opiece wstępnych.

402. Gdy ostatni z umieraiących oyciec albo matka nie obrali opiekuna małoletniemu, opieka należy prawem do dziada z oyca, a w braku tego do dziada z matki, i tak w górę idąc, w tym sposobie, żeby wstępny z oyca był zawsze przenoszony nad wstępnego z matki, w tymże samym stopniu.

403. Jeżeli w braku dziada z oyca, i dziada z matki, zbieg zachodzi między dwoma wstępnemi wyższego stopnia, którzyby należeli do iedney linii oycowskiéy małoletniego, opieka z prawa przeydzie do tego z tych

399. La mère remariée et maintenue dans la tutelle des enfans de son premier mariage, ne peut leur choisir un tuteur.

400. Lorsque la mère remariée et maintenue dans la tutelle aura fait choix d'un tuteur aux enfans de son premier mariage, ce choix ne sera valable qu'autant qu'il sera confirmé par le conseil de famille.

401. Le tuteur élu par le père ou la mère, n'est pas tenu d'accepter la tutelle, s'il n'est d'ailleurs dans la classe des personnes qu'à défaut de cette élection spéciale le conseil de famille eût pu en charger.

Section III.

De la tutelle des ascendans.

402. Lorsqu'il n'a pas été choisi au mineur un tuteur par le dernier mourant de ses père et mère, la tutelle appartient de droit à son aïeul paternel; à défaut de celui-ci, à son aïeul maternel, et ainsi en remontant, de manière que l'ascendant paternel soit toujours préféré à l'ascendant maternel du même degré.

403. Si, à défaut de l'aïeul paternel et de l'aïeul maternel du mineur, la concurrence se trouvait établie entre deux ascendans du degré supérieur qui appartinssent tous deux à la ligne paternelle du mineur, la tutelle

---

399. *Mater, quae ad alia vota transierit et a tutela filiorum prioris matrimonii remota fuerit, eisdem tutorem dare nequit.*

400. *Si mater, secundis nuptiis initis, tutela rite retenta, filiis prioris matrimoniii tutorem elegerit, electio non valet, nisi a consilio familias confirmetur.*

401. *Tutor, a patre vel a matre electus, tutelam suscipere non cogitur, nisi ex eorum numero sit, quibus consilium familias, hac speciali electione deficiente, tutelae munus demandare potuisset.*

Sectio III.

De tutela ascendentium.

402. *Quoties minori a parente, qui ultimus decesserit, tutor datus non fuerit, tutela ad avum paternum ipso jure pertinet; hoc deficiente, ad avum maternum, et sic deinceps, adeo, ut ascendenti materno in eodem gradu ascendens paternus semper praeferatur.*

403. *Avo paterno et materno minori deficientibus, si duo concurrant ascendentes gradu*

dwóch, który się okaże, że iest dziadem z oyca, oyca małoletniego.

404. Jeżeli takiż sam zbieg mieysce mieć będzie pomiędzy dwoma pradziadami z linii macierzyńskiéy, mianowanie nastąpi przez radę familiyną, która iednak wybrać powinna iednego z tych dwóch koniecznie.

Oddział IV.

O opiece powierzonéy przez radę familii.

405. Gdy dziecię małoletnie i nieusamowolnione, pozostanie bez oyca i matki, bez opiekuna wybranego przez oyca lub matkę, i bez wstępnych płci męzkiéy, iako też gdy opiekun z rzędu teraz wyrażonego, znayduie się w przypadku wyłączenia od opieki, o iakim będzie mowa niżéy, albo w przypadku ważnego wymowienia się; wtenczas rada familii przystąpi do mianowania opiekuna.

406. Ta rada zwołana będzie albo na żądanie i dopilnowanie krewnych małoletniego, albo iego wierzycieli, lub innych stron interesowanych, albo urzędownie i z nastawania Sędziego Pokoiu, gdzie iest zamieszkanie małoletniego. Każda osoba może donosić Sędziemu Pokoiu zdarzenia wymagaiące, aby opiekun był mianowany,

407. Rada familiyna złożona będzie, nie obeymuiąc Sędziego Pokoiu, z sześciu krewnych, lub powinowatych, w połowie ze strony oycowskiéy, w połowie ze strony macierzyńskiéy, i według porządku bliższości w każdéy linii branych, tak w gminie w któréy ustanawia się opieka, iako też i w odległości dwóch myryametrów, od tego mieysca.

Krewny przenoszony będzie nad powinowatego, w tymże samym stopniu; a między krewnemi iednegoż stopnia, starszy wiekiem nad młodszego.

408. Rodzeni bracia małoletniego, i mężowie siostr rodzonych, wyłączeni są z ograniczenia liczby, w artykule poprzedzaiącym położonéy.

Jeżeli ich iest sześciu, albo i więcéy, będą wszyscy członkami rady familiynéy, którą będą składać sami, ze wdowami poprzedników, i z poprzednikami, ważnie od opieki wymowionemi, ieżeli się znayduią.

Jeżeli są w mnieyszéy liczbie, inni krewni przywołanemi będą, tylko do uzupełnienia rady.

409. Gdy krewni, albo powinowaci iednéy lub drugiéy linii, nie znayduią się w liczbie dostatecznéy na mieyscu, albo w odległości oznaczonéy przez artykuł 407, Sędzia Pokoiu przywoła albo krewnych lub powinowatych, zamieszkałych odległéy, albo w téy saméy gminie obywateli znanych, stąd iż mieli zwykłe związki przyiaźni z oycem lub matką małoletniego.

410. Chociażby nawet znaydowała się na mieyscach dostateczna liczba krewnych lub powinowatych, Sędzia Pokoiu będzie mógł

passera de droit à celui des deux qui se trouvera être l'aïeul paternel du père du mineur.

404. Si la même concurrence a lieu entre deux bissaïeuls de la ligne maternelle, la nomination sera faite par le conseil de famille, qui ne pourra néanmoins que choisir l'un de ces deux ascendans.

Section IV.

De la tutelle déférée par le conseil de famille.

405. Lorsqu'un enfant mineur et non émancipé restera sans père ni mère, ni tuteur élu par ses père ou mère, ni ascendans mâles, comme aussi lorsque le tuteur de l'une des qualités ci-dessus exprimées se trouvera ou dans le cas des exclusions dont il sera parlé ci-après, ou valablement excusé, il sera pourvu, par un conseil de famille, à la nomination d'un tuteur.

406. Ce conseil sera convoqué, soit sur la réquisition et à la diligence des parens du mineur, de ses créanciers ou d'autres parties intéressées, soit même d'office et à la poursuite du juge de paix du domicile du mineur. Toute personne pourra dénoncer à ce juge de paix le fait qui donnera lieu à la nomination d'un tuteur.

407. Le conseil de famille sera composé, non compris le juge de paix, de six parens ou alliés, pris tant dans la commune où la tutelle sera ouverte que dans la distance de deux myriamètres, moitié du côté paternel, moitié du côte maternel, et en suivant l'ordre de proximité dans chaque ligne.

Le parent sera préféré à l'allié du même degré, et, parmi les parens de même degré, le plus âgé à celui qui le sera le moins.

408. Les frères germains du mineur et les maris des soeurs germaines sont seuls exceptés de la limitation de nombre posée en l'article précédent.

S'ils sont six, ou au-delà, ils seront tous membres du conseil de famille, qu'ils composeront seuls, avec les veuves d'ascendans et les ascendans valablement excusés, s'il y en a.

S'ils sont en nombre inférieur, les autres parens ne seront appélés que pour compléter le conseil.

409. Lorsque les parens ou alliés de l'une ou de l'autre ligne se trouveront en nombre insuffisant sur les lieux, ou dans la distance désignée par l'article 407, le juge de paix appellera, soit des parens ou alliés domiciliés à de plus grandes distances, soit, dans la commune même, des citoyens connus pour avoir eu des relations habituelles d'amitié avec le père ou la mère du mineur.

410. Le juge de paix pourra, lors même qu'il y aurait sur les lieux un nombre suffisant de parens ou alliés, permettre de ci-

---

remotioris, ambo tamen ex linea paterna ejusdem minoris, tutela ipso jure illi ex duobus defertur, qui avus paternus ipsius minoris patris erit.

404. *Si proavi lineae maternae tantum existant, tutor a consilio familias dabitur, quod tamen alterutrum ex illis dumtaxat eligere poterit.*

Secio IV.

De tutela a consilio familias delata.

405. *Consilium familias tutorem eliget, quoties minor non emancipatus utroque parente, et tutore ab iisdem dato, nec non ascendentibus masculis careat, prout etiam, si aliquis ex praedictis tutoribus vel legitime possit excusari, vel removendus sit causis, de quibus infra.*

406. *Consilium cogetur ad propinquorum minoris, et diligentioris inter ipsos, instantiam, aut ejusdem creditorum et aliorum, quorum interierit, nec non ex officio et mandante judice pacis domicilii minoris. Cuilibet licebit, casum, ob quem tutor dandus sit, judici pacis denunciare.*

407. *Consilium familias, praeter judicem pacis, sex cognatis vel affinibus constabit, qui tam in municipio, ubi tutelae locus fit, quam intra duo ab eodem myriametra, eligentur, tribus scilicet e linea paterna, tribus e materna, ordine gradus proximitatis in quavis linea servato.*

Cognatus praeferetur affini ejusdem gradus, et ex cognatis ipsiusmet gradus senior praeferetur.

408. *Minoris fratres germani et sororum germanarum viri a numeri in antecedenti articulo statuti praefinitione soli excipiuntur.*

Si iidem vel sex vel plures sint, omnes consilium familias constituent, una cum viduis ascendentium, et cum ascendentibus a tutela legitime excusatis, si qui exstant.

Si numero sex minores sint, alii conjuncti vocabuntur dumtaxat, quatenus ad consilium constituendum opus fuerit.

409. *Quoties in loco et intervallo ab articulo 407, designato indictus cognatorum et affinium numerus desit, judex pacis cognatos et affines longiori intervallo degentes, aut cives ejusdem municipii vocabit, quos familiaritatis et amicitiae cum patre aut matre minoris necessitudinem habuisse pateat.*

410. *Quamvis praescriptus cognatorum et affinium numerus in memoratis locis habeatur, judex pacis permittere poterit, ut cognati et affines remotiori loco degentes vocentur:*

zezwolić na przywołanie z jakiéykolwiek odległości mieszkania krewnych lub powinowatych, w bliższych stopniach, a nawet i w tych samych, w jakich są krewni lub powinowaci obecni; ale zawsze w takim sposobie, żeby się to działo z wytrąceniem na to mieysce niektórych obecnych, i żeby nigdy przewyższona nie była liczba, artykułami wyższemi ustanowiona.

411. Przeciąg czasu do stawienia się, ułożony będzie przez Sędziego Pokoiu, na dzień oznaczony, ale w takim sposobie, żeby między oznaymieniem przywołania, a dniem oznaczonym do zgromadzenia rady, przerwa była trzech dni przynaymniéy, gdy wszystkie strony przywołane mieszkaią w iednéyże gminie, albo w odległości dwóch myryametrów.

Jle razy zaś niektóre ze stron przywołanych, bardziéy będą oddalone w mieszkaniu, przeciąg czasu powiększany będzie dniem iednym na trzy myryametry.

412. Krewni, powinowaci, albo przyiaciele tym sposobem przywołani, obowiązani będą stawić się osobiście, albo przez swoich pełnomocników szczególnych.

Pełnomocnik iednę tylko osobę może zastępować.

413. Każdy przywołany krewny, powinowaty albo przyiaciel, gdy się nie stawi bez prawnéy wymowki, skazany będzie na karę pieniężną, która nigdy pięćdziesiąt franków nie może przenosić, i wyrzeczona będzie bez appellacyi przez Sędziego Pokoiu.

ter, à quelque distance qu'ils soient domiciliés, des parens ou alliés plus proches en degrés ou de mêmes degrés que les parens ou alliés présens; de manière toutefois que cela s'opere en retranchant quelques-uns de ces derniers, et sans excéder le nombre réglé par les précédens articles.

411. Le délai pour comparaître sera réglé par le juge de paix à jour fixe, mais de manière qu'il y ait toujours, entre la citation notifiée et le jour indiqué pour la réunion du conseil, un intervalle de trois jours au moins, quand tous les parties citées résideront dans la commune ou dans la distance de deux myriametres.

Toutes les fois que, parmi les parties citées, il s'en trouvera de domiciliées au-délà de cette distance, le délai sera augmenté d'un jour par trois myriametres.

412. Les parens, alliés ou amis, ainsi convoqués, seront tenus de se rendre en personne, ou de se faire représenter par un mandataire spécial.

Le fondé de pouvoir ne peut représenter plus d'une personne.

413. Tout parent, allié ou ami, convoqué, et qui, sans excuse légitime, ne comparaîtra point, encourra une amende qui ne pourra excéder cinquante francs, et sera prononcée sans appel par le juge de paix.

qui proximiores atque etiam ejusdem gradus sint cum praesentibus, ita tamen, ut, aliquo ex postremis istis tunc amoto, numerum praecedentibus articulis praefinitum neutiquam consilium excedat.

411. *Vocatis se sistendi causa dies certa ab judice pacis indicitur, ita tamen, ut a vocationis die ad alteram convocationis consilii triduum saltem intercedat, quoties illi in municipio vel intra duo ab eodem myriametra commorentur.*

Si vero inter vocatos aliquis remotiori loco degat, termino praedicto dies una in singula trina myriametra adjicietur.

412. *Cognati, affines vel amici, hoc modo vocati, vel ipsimet adesse debent, vel per procuratorem speciali mandato instructum.*

Procurator unius tantum personae vices gerere poterit.

413. *Quicumque ex cognatis, affinibus aut amicis absque legitima excusationis causa minime se sistet, mulcta, quinquaginta tamen libras non excedente, ab judice pacis, omnii appellatione sublata, plectetur.*

414. Jeżeli iest dostateczna wymówka, i ieżeli iest przyzwoitą rzeczą, aby oczekiwać nieprzytomnego członka, lub go zastąpić w takim przypadku, iako też i w każdym innym, w którym interes małoletniego zdaie się tego wymagać, Sędzia Pokoiu może odroczyć posiedzenie, albo go przedłużyć.

415. Posiedzenie takie odbywać się będzie samém przez się prawem u Sędziego Pokoiu, chybaby sam inne mieysce wyznaczył; przytomność przynaymniéy trzech czwartych z liczby członków przywołanych iest potrzebna, do naradzenia się w tém posiedzeniu.

416. Na czele rady familiynéy, będzie Sędzia Pokoiu z głosem stanowczym i przeważaiącym, w przypadku rozdwoienia.

417. Gdy małoletni zamieszkały we Francyi, mieć będzie dobra w osadach, i nawzaiem, rząd szczególny dobr iego, dany będzie za opiekunowi.

W tym przypadku opiekun i zaopiekun, niezależącemi będą i nieodpowiedzialnemi ieden względem drugiego, w właściwém sobie zarządzaniu.

418. Opiekun działać i zarządzać będzie w tym przymiocie, od dnia mianowania swego, ieżeli iest przytomny; a ieżeli nie, to od dnia w którym mianowanie oznaymione mu będzie.

419. Opieka iest obowiązkiem osobistym, który nie przechodzi do dziedziców po opiekunie. Ci odpowiedzialnemi będą tylko

414. S'il y a excuse suffisante, et qu'il convienne, soit d'attendre le membre absent, soit de le remplacer; en ce cas, comme en tout autre où l'intérêt du mineur semblera l'exiger, le juge de paix pourra ajourner l'assemblée ou la proroger.

415. Cette assemblée se tiendra de plein droit chez le juge de paix, à moins qu'il ne désigne lui-même un autre local. La présence des trois quarts au moins de ses membres convoqués sera nécessaire pour qu'elle délibère.

416. Le conseil de famille sera présidé par le juge de paix, qui y aura voix délibérative, et prépondérante en cas de partage.

417. Quand le mineur, domicilié en France, possèdera des biens dans les colonies, ou réciproquement, l'administration spéciale de ces biens sera donnée à un protuteur.

En ce cas, le tuteur et le protuteur seront indépendans, et non responsables l'un envers l'autre pour leur gestion respective.

418. Le tuteur agira et administrera, en cette qualité, du jour de sa nomination, si elle a lieu en sa présence, sinon, du jour qu'elle lui aura été notifiée.

419. La tutelle est une charge personnelle qui ne passe point aux héritiers du tuteur. Ceux-ci seront seulement responsables de la

414. *Si absentiae causa satis idonea sit, et, vel absentem exspectare, vel alium eidem substituere expediat, tunc, et quotiescumque id utilitas exposcat, judici pacis licebit, vel consensum in certam diem indicere, vel in incertum tempus prorogare.*

415. *Consilium penes judicem pacis ipso jure cogetur, nisi alibi habendum ipse decreverit. Ad deliberandum necessario requiritur, et tres partes ex integro vocatorum numero in consilio adsint.*

416. *Consilio familias judex pacis praeerit, qui suffragium et ipse feret, ac suffragiis utrimque paribus ejus calculo res definietur.*

417. *Quoties minor in regno degens bona in coloniis possideat, aut versa vice, tunc specialis eorum administratio protutori demandatur.*

Hoc casu tutor et protutor divisim gerent, nec alter alteri de propria gestione tenebitur.

418. *Tutor, si adsit, ipsa electionis die administrationem suscipiet; eo vero absente, cum electio ei denunciata fuerit.*

419. *Tutela munus est personale, quod ad tutoris haeredes minime transit. Haeredes ra-*

z zarządzania poprzednika swego; a ieżeli są pełnoletni, powinni utrzymywać opiekę aż do mianowania nowego opiekuna.

Oddział V.

O opiekunie przydanym.

420. W opiece każdéy będzie opiekun przydany, mianowany przez radę familiyną.

Obowiązki iego zależeć będą na dopilnowaniu interesu małoletniego, gdyby ten w sprzeczności był z interesem opiekuna.

421. Gdy obowiązki opiekuna spłyną na osobę maiącą przymioty wyliczone w Oddziale I, II, i III. ninieyszego Działu, opiekun taki przed zaczęciem swego urzędu, powinien zwołać radę familiyną, w składzie wymienionym w Oddziale IV, dla ustanowienia opiekuna przydanego.

Jeżeli się mięszał do sprawowania opieki przed dopełnieniem téy formalności, rada familiyna zwołana, bądź na żądanie krewnych, wierzycieli, lub innych stron interesowanych, bądź z urzędu przez Sędziego Pokoiu, może, ieżeliby oszukiwanie ze strony opiekuna następowało, odiąć mu opiekę, zachowuiąc wynagrodzenie należące się małoletniemu.

422. W opiekach innych, opiekun przydany mianowanym będzie bezpośrzednie po mianowaniu opiekuna.

gestion de leur auteur; et, s'ils sont majeurs, ils seront tenus de la continuer jusqu'à la nomination d'un nouveau tuteur.

Section V.

Du subrogé tuteur.

420. Dans toute tutelle il y aura un subrogé tuteur, nommé par le conseil de famille.

Ses fonctions consisteront à agir pour les intérêts du mineur, lorsqu'ils seront en opposition avec ceux du tuteur.

421. Lorsque les fonctions du tuteur seront dévolues à une personne de l'une des qualités exprimées aux sections I, II, et III, du présent chapitre, ce tuteur devra, avant d'entrer en fonctions, faire convequer, pour la nomination du subrogé tuteur, un conseil de famille composé comme il est dit en la section IV.

S'il s'est ingéré dans la gestion avant d'avoir rempli cette formalité, le conseil de famille, convoqué, soit sur la réquisition des parens, créanciers ou autres parties intéressées, soit d'office par le juge de paix, pourra, s'il y a eu dol de la part du tuteur, lui retirer la tutelle, sans préjudice des indemnités dues au mineur.

422. Dans les autres tutelles, la nomination du subrogé tuteur aura lieu immédiatement après celle du tuteur.

tionem reddunt dumtaxat de gestis ab ipsorum auctore; si vero ipsi majores aetate sint, tutelae munus subeunt, donec novus tutor eligatur.

Sectio V.

De tutore honorario.

420. *In quavis tutela tutor honorarius a consilio familias eligendus est.*

Ejus erit muneris, minoris jura tueri, quoties haec tutoris juribus adversentur.

421. *Si tutela deferatur personae in sectione I, II et III, hujusce capitis designatae, tutor, antequam munus suscipiat, consilium familias juxta praescriptum in sectione IV, convocabit, ut tutor honorarius ab eodem eligatur.*

Si vero, antequam huic dispositioni satisfecerit, administrationi sese immiscuit, consilium familias, quod, instantibus cognatis, creditoribus, aut iis, quorum interierit, vel ex officio ab judice pacis convocabitur, tutorem de dolo convictum a tutela poterit removere, salva minoris indemnitate.

422. *In ceteris tutelis, tutore dato, honorarius tutor illico nominatur.*

423. W żadnym przypadku opiekun kreskować nie może w mianowaniu opiekuna przydanego: ten brany bydź powinien, oprócz przypadku rodzonych braci, z jednéy ze dwóch liniy, do któréy opiekun nie należy.

424. Gdy opieki nie dostaie, albo opuszczona była przez nieprzytomność, opiekun przydany samem przez się prawem nie zastąpi opiekuna, lecz w takiém zdarzeniu powinien żądać mianowania nowego opiekuna, pod karą wynagrodzenia małoletniemu szkód i straconych zysków, któreby stąd wyniknąć mogły.

425. Obowiązki opiekuna przydanego, w tym samym czasie ustaią, w którym i opieka.

426. Urządzenia zawarte w Oddziale VI i VII. ninieyszego Działu, maią się stosować i do opiekunów przydanych.

Jednakże opiekun nie będzie mógł wymagać złożenia opiekuna przydanego, ani kreskować w radzie familiynéy, zwołanéy w tym zamiarze.

Oddział VI.

O przyczynach uwalniaiących od opieki. (*)

427. Uwolnionemi są od opieki:

Osoby oznaczone w Tytułach III, V, VI, VIII, IX, X, XI, Aktu Konstytucyynego 18 Maia 1804 roku.

423. En acun cas le tuteur ne votera pour la nomination du subrogé tuteur, lequel sera pris, hors le cas de frères germains, dans celle des deux lignes à laquelle le tuteur n'appartiendra point.

424. Le subrogé tuteur ne remplacera pas de plein droit le tuteur, lorsque la tutele deviendra vacante, ou qu'elle sera abandonnée par absence; mais il devra, en ce cas, sous peine des dommages-intérêts qui pourraient en résulter pour le mineur, provoquer la nomination d'un nouveau tuteur.

425. Les fonctions du subrogé tuteur cesseront à la même époque que la tutelle.

426. Les dispositions contenues dans les sections VI et VII du présent chapitre, s'appliqueront aux subrogés tuteurs.

Néanmoins le tuteur ne pourra provoquer la destitution du subrogé tuteur, ni voter dans les conseils de famille qui seront convoqués pour cet objet.

Section VI.

Des causes qui dispensent de la tutelle.

427. Sont dispensés de la tutelle,

Les personnes désignées dans les titres III, V, VI, VIII, IX, X et XI, de l'acte des constitutions du 28 Mai 1804;

423. *Tutor nunquam suffragium ferat pro eligendo tutore honorario, qui, germanis fratribus non exstantibus, in ea ex duabus lineis, ad quam tutor non pertinet, eligetur.*

424. *Quum tutela vacans efficitur, vel propter tutoris absentiam deseritur, tutor honorarius in ejus locum ipso jure non succedit, sed novi tutoris datio ab eo postulanda est; aliter damna et id, quod interest, quae minori rependenda forent, ipse praestabit.*

425. *Finita tutela, honorarii tutoris munus illico cessat.*

426. *Praescripta in sectione VI et VII hujus capitis ad tutores honorarios quoque referuntur.*

Nihilominus tutor nec honorarii tutoris remotionem postulare, nec in consilio familias ad id convocato suffragium ferre poterit.

Sectio VI.

De excusatione tutorum.

427. *Ab onere tutelae excusantur omnes primariae auctoritates regni, de quibus titulo II, secundi statuti constitutionalis et titulo IV tertii ejusdem statuti mentio fit.*

(*) W Numerze 37 Dziennika Praw, iest Prawo stosowne zmiany podaiące.

Sędziowie Sądu Kassacyynego, Prokurator Generalny Cesarski przy tymże sądzie i zastępcy iego;

Kommisarze narodowych rachunków;

Prefektowie;

Wszyscy obywatele odbywaiący urzędy publiczne, nie w tym Departamencie, w którym ustanowiona iest opieka.

428. Równie uwolnionemi są od opieki:

Woyskowi w czynnéy służbie zostaiący, i wszyscy obywatele którzy za granicę Cesarstwa są posłani, w obowiązkach od Cesarza na nich włożonych.

429. Jeżeli posłanie za granicę nie iest urzędowe i wątpliwość względem niego zachodzi, uwolnienie od opieki wtenczas uznane będzie, gdy odwołuiący się złoży zaświadczenie Ministra, do którego wydziału należy poselstwo za wymówkę przytaczane.

430. Obywatele umieszczeni w rzędzie wyrażonym w artykułach poprzedzaiących, którzy przyięli opiekę późniéy, po przyięciu urzędów, służby, albo poselstwa, któreby ich od opieki uwalniały, nie będą mogli domagać się, aby ich od niéy z téy przyczyny uwolniono.

431. Ci zaś którym namienione urzędy, służba albo poselstwo, powierzone były późniéy, po przyięciu i sprawowaniu opieki, ieżeli iéy zatrzymać nie chcą, w przeciągu miesiąca zwołać mogą radę familiyną, aby przystąpiła do wyznaczenia innych na ich mieysce.

Les juges à la cour de cassation, le procureur général impérial en la même cour et ses substituts;

Les commissaires de la comptabilité impériale;

Les préfets;

Tous citoyens exerçant une fonction publique dans un département autre qué celui où la tutelle s'établit.

428. Sont également dispensés de la tutelle;

Les militaires en activité de service, et tous autres citoyens qui remplissent, hors du territoire de l'empire, une mission de l'Empereur.

429. Si la mission est non authentique, et contestée, la dispense ne sera prononcée qu'après la representation, faite par le réclamant, du certificat du ministre dans le département duquel se placera la mission articulée comme excuse.

430. Les citoyens de la qualité exprimée aux articles précédens, qui ont accepté la tutelle postérieurement aux fonctions services ou missions qui en dispensent, ne seront plus admis à s'en faire décharger pour cette cause.

431. Ceux, au contraire, à qui lesdites fonctions, services ou missions, auront été conférés postérieurement à l'acceptation et gestion d'une tutelle, pourront, s'ils ne veulent la conserver, faire convoquer, dans le mois, un conseil de famille, pour y être procédé à leur remplacement.

Judices tribunalis cassationis, regius procurator, et ejus substituti apud idem tribunal;
Censores fiscalium rationum;
Praefecti;
Cives omnes extra provinciam, ubi tutela defertur, publico munere fungentes.

428. *A tutela pariter excusantur milites sub vexillis, et ceteri cives, qui negotia sibi a rege mandata extra regnum gerunt.*

429. *Si mandatum ad haec negotia gerenda authenticum non sit et in dubium revocetur, de executione haud judicabitur, donec a suprema auctoritate per administrum, ex cujus officio mandatum in excusationem productum processit, res declarata sit.*

430. *Cives superioribus articulis recensiti, qui tutelam susceperint, postquam munera, officia et mandata jam obierant, nequeunt iisdem de causis excusationem postmodum impetrare.*

431. *E contra ii, quibus post susceptam tutelam praedicta munera, officia et mandata fuerint delata, quoties eandem amplius retinere nolint, intra mensem consilium familias convocare tenentur, ut ipsorum loco tutores alii eligantur.*

Jeżeli po ukończeniu urzędu, służby, poselstwa, nowy opiekun wymaga dla siebie uwolnienia, albo dawny powrócenia opieki, może mu ią oddać rada familiyna.

432. Żaden obywatel nie krewny, ani powinowaty, nie może bydź przymuszony do przyięcia opieki, chyba w takim przypadku, gdyby nie znaydowali się w odległości czterech myryametrów, krewni, albo powinowaci zdatni do sprawowania opieki.

433. Każda osoba maiąca sześćdziesiąt pięć lat skończonych, może się wymówić od przyięcia opieki. Opiekun wprzód mianowany nim doszedł do takiego wieku, po siedemdziesiątym roku życia swego może złożyć opiekę.

434. Każda osoba ciężką chorobą i przyzwoicie dowiedzioną, złożona, uwolnioną iest od opieki.

Będzie mogła nawet opiekę złożyć, ieżeliby po mianowaniu swoiém w chorobę wpadła.

435. Dwie opieki sprawiedliwém są uwolnieniem dla każdéy osoby, od przyięcia opieki trzeciéy.

Małżonek lub oyciec maiący iuż iednę opiekę, nie będzie obowiązany do przyięcia drugiéy, wyiąwszy opiekę swoich dzieci.

436. Maiący pięcioro dzieci prawych, wolnemi są od wszelkiéy opieki innéy oprócz opieki dzieci swoich.

Si, à l'expiration de ces fonctions, services ou missions, le nouveau tuteur réclame sa décharge, ou que l'ancien redemande la tutelle, elle pourra lui être rendue par le conseil de famille.

432. Tout citoyen non parent ni allié ne peut être forcé d'accepter la tutelle, que dans le cas où il n'existerait pas, dans la distance de quatre myriamètres, des parens ou alliés en état de gérer la tutelle.

433. Tout individu âgé de soixante-cinq ans accomplis, peut refuser d'être tuteur. Celui qui aura été nommé avant cet âge, pourra, à soixantedix ans, se faire décharger de la tutelle.

434. Tout individu atteint d'une infirmité grave et dûment justifiée, est dispensé de la tutelle.

Il pourra même s'en faire décharger, si cette infirmité est survenue depuis sa nomination.

435. Deux tutelles sont, pour toutes personnes, une juste dispense d'en accepter une troisième.

Celui qui, époux ou père, sera déjà chargé d'une tutelle, ne pourra être tenu d'en accepter une seconde, excepté celle de ses enfans.

436. Ceux qui ont cinq enfans légitimes, sont dispensés de toute tutelle autre que celle desdits enfans.

Si muneribus, officiis aut mandatis expletis, novus tutor liberari, vel prior tutelam recipere postulet, huic consilium familias illam conferre denuo poterit.

432. *Nemo, qui nec cognatus nec affinis sit, tutelam suscipere cogitur, quoties intra quatuor myriametra cognati et affines pupilli tutelae gerendae pares reperiantur.*

433. *Qui aetatis suae annum sexagesimum quintum expleverit, ab onere tutelae se excusare potest. Ille vero, qui ante praedictam aetatem tutor datus fuit, anno septuagesimo exacto, liberationem a tutela consequi potest.*

434. *Gravis infirmitas rite probata excusationi locum praebet.*

Si vero ea supervenerit post tutelam delatam, aegrotus sese ab hoc onere eximere poterit

435. *Binae tutelae justam omnibus excusationis causam praebent a tertia obeunda.*

Conjux vel pater, qui jam tutela gravatur, cogi nequit, ut aliam nisi liberorum suorum subeat.

436. *Qui filios quinque legitimos habent, a quavis tutela excusantur, nisi eosdem liberos respiciat.*

Dzieci umarłe w czynnéy służbie, wśrzód woysk Cesarskich, będą zawsze umieszczone w rachunek sprawuiący takie uwolnienie.

Inne dzieci umarłe, wtenczas tylko rachowane będą, gdyby zostały się po nich dzieci żyiące.

437. Zrodzone dzieci w czasie opieki, nie upoważniaią do iéy złożenia.

438. Jeżeli mianowany opiekun iest przytomny uchwale, która mu opiekę powierza, powinien natychmiast pod karą usunięcia wszelkich iego przełożeń, iakieby mógł czynić nadal, podać swoie wymówki, które rada familii rozważy.

439. Jeżeli mianowany opiekun przytomnym nie był uchwale powierzaiącéy mu opiekę, może żądać zwołania rady familiyney, aby wymówki iego rozważyła.

Dopilnować powinien uskutecznienia tego w przeciągu trzech dni, rachuiąc od oznaymienia, iż opiekunem mianowany; taki przeciąg czasu dniem iednym powiększony będzie, na trzy myryametry odległości zamieszkania iego, od mieysca, w którém się opieka otwiera; gdy ten czas minie, wymówki iego przyymowane nie będą.

440. Jeżeli wymówki iego są odrzucone, może się udać do Trybunału, aby były przyięte, a w czasie trwania sporu, obowiązany iest zarządzać tymczasowo.

441. Jeżeli przez wyrok Sądu uwolnionym zostanie od opieki, ci którzy wymówek iego nie chcieli przyiąć, mogą bydź skarani za zapłacenie kosztów prawnych.

Les enfans morts en activité de service dans les armées de l'Empereur, seront toujours comptés pour opérer cette dispense.

Les autres enfans morts ne seront comptés qu'autant qu'ils auront eux-mêmes laissé des enfans actuellement existans.

437. La survenance d'enfans pendant la tutelle ne pourra autoriser à l'abdiquer.

438. Si le tuteur nommé est présent à la délibération qui lui défère, et la tutelle, il devra surle-champ, et sous peine d'être déclaré non recevable dans toute réclamation ultérieure, proposer ses excuses, sur lesquelles le conseil de famille délibèrera.

439. Si le tuteur nommé n'a pas assisté à la délibération qui lui a déféré la tutelle, il pourra faire convoquer le conseil de famille pour délibérer sur ses excuses.

Ses diligences à ce sujet devront avoir lieu dans le délai de trois jours, à partir de la notification qui lui aura été faite de sa nomination; lequel délai sera augmenté d'un jour par trois myriamètres de distance du lieu de son domicile à celui de l'ouverture de la tutelle: passé ce délai, il sera non recevable.

440. Si ses excuses sont rejetées, il pourra se pourvoir devant les tribunaux pour les faire admettre; mais il sera, pendant le litige, tenu d'administrer provisoirement.

441. S'il parvient à se faire exempter de la tutelle, ceux qui auront rejeté l'excuse, pourront être condamnés aux frais de l'instance.

Filii demortui sub vexillis exercituum regni semper inter vivos, ob excusationis causam, adnumerantur.

Ceteri filii demortui, nisi ipsorum liberi supersint, minime recensentur.

437. *Ob supervenientiam liberorum tutela abdicari nequit.*

438. *Si tutor suae electioni adsit, illico excusationes proponet, de quibus consilium familias decernet; postmodum non audietur.*

439. *Si vero tutor in sua electione abfuit, consilium familias convocari postulabit, ut de ejus excusationibus decernat.*

Suam instantiam hac de causa intra triduum a die, qua electio ipsi fuerit denunciata, tutor proferet; huic dilationi una dies adjicietur in singula trina myriametra, quibus ejus domicilium distabit a loco, ubi tutela delata est: hoc tempore elapso excusationes amplius non audientur.

440. *Quoties allatae excusationes rejiciantur, ad earum admissionem obtinendam tutor in judicio agere poterit: interim vero, lite pendente, administrationi vacare tenetur.*

441. *Si excusationem tutor obtinuerit, qui eam rejecerunt, ad litis impensas damnari poterunt.*

Jeżeli Sąd wymówek iego ważnemi nie uzna, on sam powinien koszta prawne ponosić.

Oddział VII.

O niezdatności, wyłączeniach i złożeniu z opieki.

442. Nie mogą bydź opiekunami ani członkami rady familiyney:

1. Małoletny, wyiąwszy gdy iest oycem lub matką;
2. Pozbawieni własney woli;
3. Inne niewiasty, oprócz matek lub wstępnych;
4. Wszyscy ci, którzy sami albo ich oycowie lub matki, maią z małoletniemi sprawę taką, w jakiéy stan małoletniego, iego maiątek, albo znaczna część dóbr iego, iest w zatargu.

443. Skazanie na karę dręczącą lub hańbiącą, samém przez się prawem pociąga za sobą wyłączenie od opieki, i złożenie, gdyby poprzedniczo powierzona była.

444. Wyłączeni są także od opieki, a nawet podlegli złożeniu, ieżeli ią sprawuią:

1. Ludzie znani z nieprzyzwoitych obyczaiów;
2. Ci którzyby przez sprawowanie opieki okazali niezdatność albo nierzetelność.

445. Każda osoba wyłączona od opieki, albo złożona, nie może bydź członkiem rady familiyney.

S'il succombe, il y sera condamné lui même.

Section VII.

De l'incapacité, des exclusions et destitutions de la tutelle.

442. Ne peuvent être tuteurs, ni membres des conseils de famille,

1. Les mineurs, excepté le père ou la mère;
2. Les interdits;
3. Les femmes, autres que la mère et les ascendantes;
4. Tous ceux qui ont, ou dont les père ou mère ont avec le mineur un procès dans lequel l'état de ce mineur, sa fortune, ou une partie notable de ses biens, sont compromis.

443. La condamnation à une peine afflictive infamante emporte de plein droit l'exclusion de la tutelle. Elle emporte de même la destitution, dans le cas où il s'agirait d'une tutelle antérieurement déférée.

444. Sont aussi exclus de la tutelle, et même destituables, s'ils sont en exercice,

1. Les gens d'une inconduite notoire;
2. Ceux dont la gestion attesterait l'incapacité ou l'infidelité.

445. Tout individu qui aura été exclu ou destitué d'une tutelle, ne pourra être membre d'un conseil de famille.

Si vero tutor damnatus fuerit, easdem ipse sustinebit.

Sectio VII.

De incapacitate tutorum, et de causis exclusionis et remotionis eorundem a tutela.

442. *Nec tutores esse, nec consilium familias componere possunt:*

1. *Ætate minores, patre aut matre exceptis;*
2. *Bonis interdicti;*
3. *Feminae, exceptis matre et ascendentibus feminei sexus;*
4. *Qui vel quorum parentes litem habent cum minore, in qua ejusdem status et facultates, vel non tenuis earundem pars, controversa sit.*

443. *Damnatio ad poenam corporalem vel infamiam inurentem a suscipienda tutela ipso jure excludit et a delata removet.*

444. *Pariter a tutela excluduntur et a delata removentur:*

1. *Illi qui improbis moribus et fama notantur;*
2. *Illi quorum agendi consuetudo incapacitatem aut malam fidem testatur.*

445. *Qui a tutela exclusus vel remotus fuerit, ad consilium familias pertinere nequit.*

446. W każdym przypadku wymagaiącym złożenia opiekuna, nastąpi złożenie za wyrzeczeniem rady familiyney, zwołaney na wniesienie opiekuna przydanego, lub z urzędu przez Sędziego Pokoiu.

Sędzia Pokoiu obowiązany iest uskutecznić takie zwołanie, gdy iest formalnie wzywany przez iednego lub kilku krewnych, albo powinowatych małoletniego, w stopniu stryiecznego, wuiecznego i cioteczнego rodzeństwa, albo w bliższych ieszcze stopniach.

447. Wszelka uchwała rady familiyney, na którey wyrzeczone będzie wyłączenie albo złożenie opiekuna, powinna wyłuszczyć powody, i nie może bydź przedsięwzięta bez wysłuchania lub przywołania opiekuna.

448. Jeżeli opiekun przychyla się do uchwały, będzie o tém wzmianka uczyniona, i nowy opiekun natychmiast do urzędowania swego przystąpi.

Jeżeli zaś odwołanie się ma mieysce, przydany opiekun starać się będzie o potwierdzenie uchwały w Trybunale pierwszey instancyi, który wyda wyrok, dozwalaiąc appellacyi.

Wyłączony albo złożony opiekun w tym przypadku może sam pozwać opiekuna przydanego, o uznanie siebie, iż przy opiece ma się utrzymać.

449. Krewni i powinowaci, którzy zwołania żądali, mogą do sprawy wchodzić, która roztrząsana będzie i sądzona, iako czynność nagła.

446. Toutes les fois qu'il y aura lieu à une destitution de tuteur, elle sera prononcée par le conseil de famille, convoqué à la diligence du subrogé tuteur, ou d'office par le juge de paix.

Celui-ci ne pourra se dispenser de faire cette convocation, quand elle sera formellement requise par un ou plusieurs parens ou alliés du mineur, au degré de cousin germain ou à des degrés plus proches.

447. Toute délibération du conseil de famille qui prononcera l'exclusion ou la destitution du tuteur, sera motivée, et ne pourra être prise qu'après avoir entendu ou appelé le tuteur.

448. Si le tuteur adhère à la délibération, il en sera fait mention, et le nouveau tuteur entrera aussitôt en fonctions.

S'il y a réclamation, le subrogé tuteur poursuivra l'homologation de la délibération devant le tribunal de première instance, qui prononcera sauf l'appel.

Le tuteur exclu ou destitué peut lui-même, en ce cas, assigner le subrogé tuteur pour se faire déclarer maintenu en la tutelle.

449. Les parens ou alliés qui auront requis la convocation, pourront intervenir dans la cause, qui sera instruite et jugée comme affaire urgente.

---

446. *Quoties tutor sit removendus, remotio a consilio familias decernetur, quod tutor honorarius vel ex officio judex pacis illico convocabunt.*

Judex pacis illud convocare tenetur, quoties id rite petant unus aut plures ex cognatis aut affinibus minoris, qui in gradu sobrini germani aut in gradibus proximioribus constituti sint.

447. *Deliberatio de tutoris exclusione vel remotione a consilio familias prolata, argumenta, quibus innititur, enunciare debet, et non nisi tutore audito vel citato proferri poterit.*

448. *Si tutor deliberationi adquieverit, adnotatio fiet, et novus tutor illico officium sumet.*

Si vero de eadem conqueritur, tutor honorarius curabit, ut a tribunali primae instantiae ea confirmetur, a quo, salvo appellationis jure, pronunciabitur.

Tutor exclusus vel remotus honorarium tutorem poterit in jus vocare, ut se in tutela retinendum esse declaretur.

449. *Cognatis et affinibus, qui consilium convocari petierint, judicio adesse licebit, quod urgentium ad instar instruendum et definiendum erit.*

Oddział VIII.

O zarządzaniu Opiekuna.

450. Opiekun staranie mieć będzie o osobie małoletniego, i zastąpi go we wszelkich aktach cywilnych.

Zarządzać będzie dobrami iego iako dobry oyciec familii, i odpowie za szkody i stracone zyski, któreby ze złego rządu mogły wyniknąć.

Nie może kupować dóbr małoletniego, ani ich brać w dzierżawę, oprócz takiego zdarzenia, w którém rada familiyna upoważni opiekuna przydanego, aby mu ie dzierżawą wypuścił; ani może przyymować ustąpienia iakiegokolwiek prawa lub wierzytelności przeciw mianemu w opiece.

451. Opiekun w dziesięć dni upłynionych od dnia, w którym się dowiedział o mianowaniu siebie na opiekuna, żądać będzie zniesienia pieczęci, ieżeli przyłożone były, i przystąpi bezpośrzednie do zrobienia inwentarza maiątku małoletniego, w przytomności opiekuna przydanego.

Jeżeli się mu co należy od małoletniego, powinien to oznaymić w inwentarzu pod karą utracenia swego prawa, a to na wezwanie, do którego uczynienia obowiązany iest Urzędnik publiczny, i o którym wezwaniu wzmianka w protokule zapisana będzie.

452. W miesiąc po zamknięciu inwentarza, w przytomności opiekuna przydanego, ka-

Section VIII.

De l'administration du tuteur.

450. Le tuteur prendra soin de la personne du mineur, et le représentera dans tous les actes civils.

Il administrera ses biens en bon père de famille, et répondra des dommages-intérêts qui pourraient résulter d'une mauvaise gestion.

Il ne peut ni acheter les biens du mineur, ni les prendre à ferme, à moins que le conseil de famille n'ait autorisé le subrogé tuteur à lui en passer bail, ni accepter la cession d'aucun droit ou créance contre son pupille.

451. Dans le dix jours qui suivront celui de sa nomination, dûment connue de lui, le tuteur requerra la levée de scellés, s'ils ont été apposés, et fera procéder immédiatement à l'inventaire des biens du mineur, en présence du subrogé tuteur.

S'il lui est dû quelque chose par le mineur, il devra le déclarer dans l'inventaire, à peine de déchéance, et ce, sur la réquisition que l'officier public sera tenu de lui en faire, et dont mention sera faite au procès-verbal.

452. Dans le mois qui suivra la clôture de l'inventaire, le tuteur fera vendre, en

---

Sectio VIII.

De administratione tutoris.

450. *Tutor minoris personae curam suscipiet, et in omni actu civilii ipsius vices geret.*

Rem pupillarem uti diligens et probus pater familias administrabit, et damna atque id, quod interest, si male gesserit, resarciet.

Minoris bona nec emere, nec conducere tutori licet, nisi consilium familias tutori honorario eadem illi locandi dederit facultatem; neque eidem cessionem crediti aut juris adversus pupillum nancisci licebit.

451. *Intra decem dies, postquam se tutorem electum fuisse legitime sciverit, instabit tutor, ut sigilla, si qua apposita fuerint, tollantur, et inventarium bonorum minoris coram tutore honorario statim conficiendum curabit.*

Si quidpiam a minore tutori debetur, publico officiali pro munere sciscitanti, tutor in actu inventarii id declarabit sub poena amissionis crediti, et in processu verbali de hoc adnotatio fiet.

452. *Expleto inventario, tutor intra mensem, honorario tutore praesente, et publico adsistente officiali, ut cuncta mobilia sub hasta venundentur, curabit, exceptis iis, quae*

że przedawać przez licytacyą odbywaiącą się przed Urzędnikiem publicznym, za poprzedzaiącém obwieszczeniem przez przylepianie na mieyscach publicznych, lub ogłoszeniem, o którém protokuł przedaży wzmiankę uczyni, wszelkie ruchomości, oprócz tych do których zachowania w naturze upoważnia go rada familiyna.

453. Rodzice dopóki maią użytkowanie własne i prawne dóbr małoletniego, wolnemi są od przedawania ruchomości, ieżeli się im podoba zachować ie dla powrócenia ich w naturze.

W tym przypadku, postaraią się własnym kosztem o oznaczenie sprawiedliwéy wartości przez biegłego, który wyznaczony będzie od opiekuna przydanego, i wykona przysięgę przed Sędzią Pokoiu. Oddadzą szacunkową wartość ruchomości takich, którychby oddać w naturze nie mogli.

454. Gdy się zacznie wykonywanie wszelkiéy opieki, wyiąwszy rodzicielską, rada familiyna ułoży przybliżonym sposobem, i podług ważności dóbr zarządzanych, summę, iaką wynosić maią roczne wydatki małoletniego, iako też i wydatki na zarządzanie iego maiątkiem.

Tenże sam akt wyszczególni, czyli opiekun iest upoważniony do przybrania ku pomocy iednego, lub kilku rządzców szczególnych, płatnych i działaiących pod odpowiedzialnością iego.

455. Ta rada oznaczy wyraźnie summę, po któréy zebraniu obowiązany będzie opiekun obrócić na zysk przewyżkę przychodów nad wydatki; takie obrócenie na zysk

présence du subrogé tuteur, aux enchères reçues par un officier public, et après des affiches ou publications dont le procès-verbal de vente fera mention, tous les meubles autres que ceux que le conseil de famille l'aurait autorisé à conserver en nature.

453. Les père et mère, tant qu'ils ont la jouissance propre et légale des biens du mineur, sont dispensés de vendre les meubles, s'ils préferent de les garder pour les remettre en nature.

Dans ce cas, ils en feront faire, à leurs frais, une estimation à juste valeur, par un expert qui sera nommé par le subrogé tuteur et prêtera serment devant le juge de paix. Ils rendront la valeur estimative de ceux des meubles qu'ils ne pourraient représenter en nature.

454. Lors de l'entrée en exercice de toute tutelle, autre que celle des père et mère, le conseil de famille reglera par aperçu, et selon l'importance des biens régis, la somme à laquelle pourra s'élever la dépense annuelle du mineur, ainsi que celle d'administration de ses biens.

Le même acte spécifiera si le tuteur est autorisé à s'aider, dans sa gestion, d'un ou plusieurs administrateurs particuliers, salariés, et gérant sous sa responsabilité.

455. Ce conseil déterminera positivement la somme à laquelle commencera, pour le tuteur, l'obligation d'employer l'excédant des revenus sur la dépense; cet emploi de-

consilium familias servanda duxerit; libellis tamen prius publice propositis, quae in verbali venditionis processu adnotabuntur.

453. *Pater et mater, dum in bonis minorum legali usufructu fruuntur, si mobilia ipsa servare malint, postmodum restituenda, ab ipsorum venditione eximuntur.*

Tunc vero eorundem sumtibus mobilia justo pretio aestimantur per peritum a tutore honorario eligendum, qui coram judice pacis jus jurandum praestabit. Quae reapse restitui nequiverint, eorum aestimationis pretium exsolvetur.

454. *Quum tutor, patre et matre exceptis, administrationem susceperit, consilium familias pro modo facultatum et proximitatis calculo praefiniet, quam pecuniae quantitatem alendo minori et administrationi gerendae in annos singulos impendi oporteat.*

Eodem actu consilium declarabit utrum tutori facultas tribuenda sit, alterum vel plures sub ipsius cautione peculiares administratores mercede conducere, et in subsidium habere.

455. *Idem consilium redituum quantitatem expressim statuet, quam impensas exce-*

uskutecznione bydź powinno w przeciągu sześciu miesięcy, po których upłynieniu gdyby tego nie uczynił, winien będzie zapłacić procent.

456. Jeżeli opiekun nie postarał się aby rada familii oznaczyła summę, po któréy zebraniu zaczynać się powinno obracanie na zysk, gdy upłynie czas wyrażony w poprzedzaiącym artykule, winien będzie zapłacić procent od wszelkiéy summy nieobróconéy na zysk, choćby ta naymnieyszą była.

457. Opiekun nawet oyciec lub matka, nie może długu zaciągać na rzecz małoletniego, ani alienować, lub hipoteką obciążać nieruchome iego dobra, nie będąc do tego upoważnionym przez radę familiyną.

To upoważnienie nie powinno bydź dozwalane, tylko z powodu nieodbitéy konieczności, albo oczywistego pożytku.

W pierwszym przypadku, rada familiyna nie udzieli swego upoważnienia, aż gdy będzie dowiedziono rachunkiem ogólnym, złożonym przez opiekuna, że pieniądze, ruchomości, i przychody małoletniego są niedostateczne.

Rada familiyna w każdym przypadku wskaże nieruchomości, maiące bydź wybrane do sprzedaży, i wszelkie warunki, które pożytecznemi uzna,

458. Uchwały rady familiynéy tyczące się tego przedmiotu, wykonanemi nie będą, aż gdy opiekun poda żądanie, i potwierdzenie otrzyma od Trybunału cywilnego pier-

vra être fait dans le délai de six mois, passé lequel le tuteur devra les intérêts à défaut d'emploi.

456. Si le tuteur n'a pas fait déterminer par le conseil de famille la somme à laquelle doit commencer l'emploi, il devra, après le délai exprimé dans l'article précédent, les intérêts de toute somme non employée, quelque modique qu'elle soit.

457. Le tuteur, même le père ou la mère, ne peut emprunter pour le mineur, ni aliéner ou hypothéquer ses biens immeubles, sans y être autorisé par un conseil de famille.

Cette autorisation ne devra être accordée que pour cause d'une nécessité absolue, ou d'un avantage évident.

Dans le premier cas, le conseil de famille n'accordera son autorisation qu'après qu'il aura été constaté, par un compte sommaire présenté par le tuteur, que les derniers, effets mobiliers et revenus du mineur, sont insuffisans.

Le conseil de famille indiquera, dans tous les cas, les immeubles qui devront être vendus de préférence, et toutes les conditions qu'il jugera utiles.

458. Les délibérations du conseil de famille, relatives à cet objet, ne seront exécutées qu'après que le tuteur en aura demandé et obtenu l'homologation devant le

dentem tutor in lucrum collocare tenetur. Haec collocatio intra sex menses fieri debet, quibus elapsis, si tutor ipsam exequi omiserit, de usuris tenebitur.

456. *Quoties tutor quantitatis in lucrum collocandae, praefinitionem obtinere neglexerit, exacto termino, de quo in superiori articulo, cujuslibet summae non collocatae, quamvis modicae, usuras persolvet.*

457. *Tutor, vel ipse pater aut mater, sine consilii familias auctoritate, mutuam pro minore pecuniam accipere nequit, nec ejus bona immobilia alienare aut hypothecae subjicere.*

Auctoritatem hanc, nisi necessitas urgeat, vel evidens suadeat utilitas, consilium familias impertiri nequit.

Primo casu, consilium familias auctoritatem non impertietur, nisi prius ex summario calculo, per tutorem exhibito, constet, minoris pecuniam, mobilia et reditus necessitatibus haudquaquam sufficere.

Quovis casu, consilium familias designabit praedia, quae prius vendenda, et pacta, quae utiliora censeantur.

458. *Deliberationes consilii familias non antea executioni mandantur, quam tutor ea-*

wszéy instancyi, który względem tego postanowi w izbie radnéy, po wysłuchaniu Prokuratora Cesarskiego.

459. Przedaż czyniona będzie publicznie, w przytomności opiekuna przydanego, przez licytacyą odbywaiącą się przez iednego członka Trybunału pierwszéy instancyi, albo wyznaczonego na to Notaryusza, z poprzedzeniem trzech uwiadomień zawieszonych przez trzy dni niedzielne następne, na mieyscach do ogłaszań w powiecie zwyczaynych.

Każde takie uwiadomienie podpisze i zaświadczy Burmistrz gminy, w któréy ma bydź zawieszone do ogłoszenia.

460. Formalności przepisane artykułem 457 i 458, względem alienacyi dóbr małoletniego, nie stosuią się do przypadku, w którymby Sąd nakazał licytacyą, na żądanie współwłaściciela zostaiącego w niepodzielności dóbr.

W takim tylko przypadku, licytacya może bydź odbywana, według formy artykułem poprzedzaiącym oznaczonéy; obce osoby koniecznie przypuszczone do niéy będą.

461. Opiekun nie może przyiąć ani odrzucić spływaiącego spadku na małoletniego, bez poprzedzaiącego upoważnienia od rady familiyney. Przyięcie nie nastąpi tylko z dobrodzieystwem inwentarza.

462. W przypadku, gdy spadek odsunięty w imieniu małoletniego, nie byłby przez kogo innego przyiętym, może bydź wzięty

tribunal de première instance, qui y statuera en la chambre du conseil, et après avoir entendu le procureur impérial.

459. La vente se fera publiquement, en présence du subrogé tuteur, aux encheres qui seront reçues par un membre du tribunal de première instance, ou par un notaire à ce commis, et à la suite de trois affiches apposées, par trois dimanches consécutifs, aux lieux accoutumés dans le canton.

Chacune de ces affiches sera visée et certifiée par les maires des communes où elles auront été apposés.

460. Les formalités exigées par les articles 457 et 459, pour l'aliénation des biens du mineur, ne s'appliquent point au cas où un jugement aurait ordonné la licitation sur la provocation d'un copropriétaire par indivis.

Seulement, et en ce cas, la licitation ne pourra se faire que dans la forme prescrite par l'article précédent: les étrangers y seront nécessairement admis.

461. Le tuteur ne pourra accepter ni répudier une succession échue au mineur, sans une autorisation préalable du conseil de famille. L'acceptation n'aura lieu que sous bénéfice d'inventaire.

462. Dans le cas où la succession répudiée au nom du mineur n'aurait pas été acceptée par un autre, elle pourra être re-

rundem confirmationem obtinuerit a tribunali primae instantiae, quod, praevio regii procuratoris voto, in aula consilii de iis decernet.

459. *Bona publicae auctioni subjicientur coram honorario tutore: venditionis actus recipietur ab altero ex judicibus primae instantiae, aut a notario ad id delegato, tribus praecedentibus edictis, quae locis consuetis, tribus diebus dominicis successivis, proponentur.*

Singula edicta a communis magistro, ubi venditio peragitur, recognoscentur atque subsignabuntur.

460. *Solemnitates praescriptae in articulis 457 et 458, pro alienatione bonorum minoris, non adhibentur, quoties, petente eo, qui bona pro indiviso possidet auctio fit in vim rei judicatae.*

Hoc tantum casu auctio fieri poterit servatis formis superioris articuli: extranei necessario licitationi admittuntur.

461. *Haereditatem minori delatam tutor nec adire nec repudiare poterit, nisi praehabita consilii familias auctoritate. Haereditas cum beneficio inventarii solummodo adeunda est.*

462. *Haereditas, quoties minoris nomine repudiata a nemine adita sit, recipi nihilominus poterit tam a tutore, si nova consilii familias deliberatio accedat, quam a mino-*

na nowo, bądź przez opiekuna, upoważnionego na ten koniec nową uchwałą rady familiyney, bądź przez małoletniego, gdy do lat doydzie; ale w takim tylko stanie, w jakim się znayduie przy nowém obięciu, bez możności sprzeciwiania się sprzedaży, i innym aktom, które mogły bydź prawnie wykonane, między czasem pierwszego odsunięcia, a przyięcia na nowo.

463. Darowizna małoletniemu uczyniona, nie może bydź przyiętą przez opiekuna bez upoważnienia rady familiyney.

Ten sam skutek mieć będzie względem małoletniego, iak i względem pełnoletniego.

464. Żaden opiekun, bez upoważnienia rady familiyney nie może wprowadzać do sądu sprawy tyczącéy się praw nieruchomych małoletniego, ani zezwalać na ściągaiące się do tychże praw żądania.

465. Takież samo upoważnienie potrzebne będzie opiekunowi w żądaniu podziału; lecz bez takiego upoważnienia będzie mógł odpowiadać na wymagania podziału przeciw małoletniemu wnoszone.

466. Ażeby podział otrzymał względem małoletniego wszelkie skutki, iakieby miał pomiędzy pełnoletniemi, wykonywany bydź powinien sądownie, i poprzedzony oszacowaniem przez biegłych, wyznaczonych od Trybunału pierwszéy instancyi mieysca, w którém otworzony iest spadek.

Biegli wykonawszy przysięgę przed Prezydentem tegoż Trybunału, albo przed Sę-

prise, soit par le tuteur autorisé à cet effet par une nouvelle délibération du conseil de famille, soit par le mineur devenu majeur, mais dans l'état où elle se trouvera lors de la reprise, et sans pouvoir attaquer les ventes et autres actes qui aurait été légalement faits durant la vacance.

463. La donation faite au mineur ne pourra être acceptée par le tuteur qu'avec l'autorisation du conseil de famille.

Elle aura, à l'égard du mineur, le même effet qu'à l'égard du majeur.

464. Aucun tuteur ne pourra introduire en justice une action relative aux droits immobiliers du mineur, ni acquiescer à une demande relative aux mêmes droits, sans l'autorisation du conseil de famille.

465. La même autorisation sera nécessaire au tuteur pour provoquer un partage; mais il pourra, sans cette autorisation, répondre à une demande en partage dirigée contre le mineur.

466. Pour obtenir à l'égard du mineur tout l'effet qu'il aurait entre majeurs, le partage devra être fait en justice, et précédé d'une estimation faite par experts nommés par le tribunal de première instance du lieu de l'ouverture de la succession.

Les experts, après avoir prêté devant le président du même tribunal, ou autre juge

re, quum ad majorem aetatem pervenerit: verumtamen in statu, quo tunc temporis erit, eam accipere debet, firmis manentibus venditionibus ceterisque actis, ea jacente, rite confectis.

463. *Donatio minori facta, nisi auctoritate consilii familias accedente, a tutore accipi nequit.*

Eosdem ipsa, quoad minores, pariet effectus, quos parit respectu aetate majorum.

464. *Tutor nec actiones in judicium movere poterit, quae jura realia minoris afficiant, nec alienae acquiescere petitioni super iisdem juribus, nisi cum auctoritate consilii familias.*

465. *Consilii auctoritas quoque requiritur, ut tutor ad bonorum divisionem provocare possit; verum eadem minime opus est, ut petitioni contra minorem pro divisione institutae respondeat.*

466. *Divisio, ut respectu minoris eosdem gignat effectus, quos inter aetatate majores, in judicio fiet, habita prius aestimatione per peritos, electos a tribunali civili loci, ubi successio defertur.*

Periti, praestito prius jurejurando coram praeside ejusdem tribunalis, vel judice ab

dzią wyznaczonym, na dobre i wierne wypełnianie danego im zlecenia, przystąpią do podzielenia dziedzictwa i ułożenia części, które losem ciągnione będą w przytomności, bądź członka Trybunału, bądź wyznaczonego na ten koniec przez Trybunał Notaryusza, który wydawać będzie przypadaiące części.

Wszelki inny podział, za tymczasowy tylko uważany będzie.

467. Opiekun w imieniu małoletniego nie będzie mógł zawierać komplanacyi, tylko na mocy upoważnienia rady familiyney, i za zdaniem trzech prawników, wyznaczonych przez Prokuratora Cesarskiego przy Trybunale pierwszéy instancyi.

Komplanacye takie ważnemi nie będą, bez potwierdzenia przez Trybunał pierwszéy instancyi, po wysłuchaniu Prokuratora Cesarskiego.

468. Opiekun maiący ważne powody do nieukontentowania z postępowań małoletniego, może zażalenie swoie zanieść do rady familiyney; ieżeli upoważnienie do tego od rady otrzyma, może wymagać zamknięcia małoletniego, podług tego, co iest ustanowione w tym przedmiocie w Tytule *o władzy oycowskiéy.*

Oddział IX.

O rachunkach z opieki.

469. Każdy opiekun rachować się z opieki powinien.

470. Każdy opiekun prócz oyca i matki, może bydź pociągnionym, nawet w czasie opieki, do złożenia opiekunowi przydanemu stanu swego zarządzania, w czasach, które rada familiyna za przyzwoite osądzi; nie może iednak opiekun przynaglanym bydź do tego składania, tylko raz w rok.

Taki opis stanu, czyniony i składany będzie bez kosztów, nie na stęplowanym papierze i bez żadnéy formalności sądowéy.

471. Ostateczny rachunek z opieki, oddany będzie kosztem małoletniego, gdy ten do lat dóydzie, albo usamowolnienie otrzyma; opiekun te koszta tymczasowo założy.

Przyznane będą opiekunowi wszelkie wydatki w rachunku tym, dostatecznie usprawiedliwione, i których przedmiot był użytecznym.

472. Każdy układ, któryby mógł zayść między opiekunem a małoletnim, gdy do lat doydzie, nieważnym będzie, ieżeli go nie poprzedziło oddanie rachunku w szczegółach, i złożenie dowodów usprawiedliwiaiących; a to wszystko zapewnione zaświadczeniem słuchaiącego rachunku na dziesięć dni przynaymniéy poprzedzaiącém takowy układ.

473. Jeżeli względem rachunków zachodzą spory, zaskarżone i sądzone będą sposobem wszelkich innych sporów w przedmiotach cywilnych.

---

eo delegato, se rite et fideliter demandatum munus esse expleturos, praediorum divisionem instituent, et quotas conficient, quae sorti committentur coram altero ex judicibus tribunalis, vel coram notario ab eo delegato, cujus ministerio earum traditio fiet.

Quaevis alia divisio temporaria censebitur.

467. *Tutor minoris nomine transigere prohibetur, nisi suffultus auctoritate consilii familias et suffragiis trium jurisconsultorum, quos regius procurator penes tribunal civile elegerit.*

Nec valebit inita transactio, nisi ab eodem tribunali, audito regio procuratore, confirmetur.

468. *Tutor, qui graves de minoris moribus conquerendi causas habet, easdem consilio familias poterit deferre, et eo auctorante postulare, ut in custodia detineatur, prout statutum est titulo* de patria potestate.

Seccio IX.

De reddendis tutelae rationibus.

469. *Quivis tutor, exacta tutela, rationes suae administrationis reddere tenetur.*

par lui délégué, le serment de bien et fidélement remplir leur mission, procéderont à la division des héritages et à la formation des lots, qui seront tirés au sort, et en présence, soit d'un membre du tribunal, soit d'un notaire par lui commis, lequel fera la délivrance des lots.

Tout autre partage ne sera considéré que comme provisionnel.

467. Le tuteur ne pourra transiger au nom du mineur, qu'après y avoir été autorisé par le conseil de famille, et de l'avis de trois jurisconsultes désignés par le procureur impérial au tribunal de première instance.

La transaction ne sera valable qu'autant qu'elle aura été homologuée par le tribunal de première instance, après avoir entendu le procureur impérial.

468. Le tuteur qui aura des sujets de mécontentement graves sur la conduite du mineur pourra porter ses plaintes à un conseil de famille, et, s'il y est autorisé par ce conseil, provoquer la reclusion du mineur, conformément à ce qui est statué à ce sujet au titre *de la puissance paternelle.*

Section IX.

Des comptes de la tutelle.

469. Tout tuteur est comptable de sa gestion lorsqu'elle finit.

470. Tout tuteur, autre que le père et la mère, peut être tenu, même durant la tutelle, de remettre au subrogé tuteur des états de situation de sa gestion, aux époques que le conseil de famille aurait jug à propos de fixer, sans néanmoins que le tuteur puisse être astreint à en fournir plus d'un chaque année.

Ces états de situation seront rédigés et remis, sans frais, sur papier non timbré, et sans aucune formalité de justice.

471. Le compte définitif de tutelle sera rendu aux dépens du mineur, lorsqu'il aura atteint sa majorité ou obtenu son émancipation. Le tuteur en avancera les frais.

On y allouera au tuteur toutes dépenses suffisamment justifiées, et dont l'objet sera utile.

472. Tout traité qui pourra intervenir entre le tuteur et le mineur devenu majeur, sera nul, s'il n'a été précédé de la reddition d'un compte détaillé, et de la remise des pieces justificatives; le tout constaté par un récépissé de l'oyant-compte, dix jours au moins avant le traité.

473. Si le compte donne lieu à des contestations, elles seront poursuivies et jugées comme les autres contestations en matière civile.

---

470. *Parentibus exceptis, quicumque tutor, durante adhuc tutela, compelli potest, ut tutori honorario, temporibus a consilio familias praefinitis, suae administrationis status exhibeat: attamen ad unum tantum singulis annis exhibendum statum cogi potest.*

Hujusmodi status rediguntur in charta minime regio signo munita, absque judicii forma, et gratis traduntur.

471. *Rationes universae tutelae, cum minor majorem aetatem attigerit, vel emancipationem obtinuerit, ejus impensis reddentur: pecuniam vero tutor in antecessum numerabit.*

Cunctae expensae, de quarum utilitate satis constet, et quae probatae sint, in favorem tutoris imputabuntur.

472. *Omnis conventio inita inter tutorem et minorem majorem factum irrita est, nisi ex testatione a ratiocinatore saltem decem diebus ante conventionem emissa adpareat, per tutorem rationes minori distincte redditas, et documenta ad earum probationem tradita fuisse.*

473. *Si qua in reddendis rationibus controversia exoriatur, in judicium deducenda et decidenda est, prout ceterae civiles causae.*

474. Summa pozostałéy reszty przy opiekunie, przynosić będzie zyski od sta, choćby żądane nie były, od czasu zamknięcia rachunków.

Zyski od tego, co małoletni opiekunowi winien, rachowane będą tylko od dnia, w którym wezwanie nastąpi do zapłacenia, po zamknięciu rachunków.

475. Wszelkie sprawy małoletniego przeciw swoiemu opiekunowi, z powodu sprawowania opieki, upadaią mocą przedawnienia po dziesięciu latach, rachuiąc od pełnoletności.

DZIAŁ III.

O usamowolnieniu.

476. Małoletni gdy wchodzi w małżeństwo, samém przez się prawem usamowolnionym się staie.

477. Małoletni nawet niebędący w małżeństwie, może bydź usamowolnionym przez oyca swego, albo w niedostatku oyca, przez matkę, gdy lat piętnaście skończy.

Takie usamowolnienie uskuteczni się przez samo oświadczenie oyca, albo matki, przyięte od Sędziego Pokoiu, w przytomności Pisarza iego.

478. Małoletni pozostały bez oyca i matki, może bydź także usamowolnionym, ale aż po skończonym ośmnastym roku, ieżeli rada familiyna zdatnym małoletniego uzna.

474. La somme à laquelle s'élevera le reliquat dû par le tuteur, portera intérêt, sans demande, à compter de la clôture du compte.

Les intérêts de ce qui sera dû au tuteur par le mineur, ne courront que du jour de la sommation de payer qui aura suivi la clôture du compte.

475. Toute action du mineur contre son tuteur, relativement aux faits de la tutelle, se prescrit par dix ans, à compter de la majorité.

CHAPITRE III.

De l'emancipation.

476. Le mineur est emancipé de plein droit par le mariage.

477. Le mineur, même non marié, pourra être émancipé par son père, ou, à défaut de père, par sa mère, lorsqu'il aura atteint l'âge de quinze ans révolus.

Cette émancipation s'opérera par la seule déclaration du père ou de la mere, reçue par le juge de palx assisté de son greffier.

478. Le mineur resté sans père ni mère pourra aussi, mais seulement à l'age de dix-huit ans accomplis, être émancipé, si le conseil de famille l'en juge capable.

---

474. *Reliquum, quod tutor debet, a die redditae rationis usuras pariet, licet non petitas.*

Usurae ex pecunia, quae tutori a minore debentur, cedunt tantum a die, qua, post redditas rationes, tutor postulabit pecuniae suae solutionem.

475. *Quaevis actio, quae minori contra tutorem competit ob ea, quae ab hoc gesta sunt, decennio a majori aetate praescribitur.*

CAPUT III.

De emancipatione.

476. *Minor ipso jure per matrimonium emancipatur.*

477. *Minor, licet coelebs, a patre, et, eo deficiente, a matre emancipari potest, cum decimum quintum aetatis annum expleverit.*

Emancipatio haec peragitur sola patris vel matris declaratione, recepta a judice pacis, praesente ejus scriba.

478. *Minor, utroque parente orbatus, emancipari quoque poterit, cum decimum octavum aetatis annum excesserit, si a consilio familias capax habeatur.*

W tym przypadku, usamowolnienie nastąpi z uchwały, która ie upoważni, i oświadczenia które Sędzia Pokoiu iako prezydent rady familiyney, w tym samym akcie uczyni, *że małoletni iest usamowolnionym.*

479. Gdy opiekun nie uczyni żadnego kroku o usamowolnienie małoletniego, o iakiém mowa była w poprzedzaiącym artykule, a gdy ieden, lub kilku krewnych, albo powinowatych małoletniego, w stopniu stryiecznego, wuiecznego, ciotecznego rodzeństwa, albo w bliższych ieszcze stopniach, uznaią go zdatnym do usamowolnienia; mogą ci krewni domagać się od Sędziego Pokoiu, aby zwołał radę familiyną dla rozważenia tego przedmiotu.

Sędzia Pokoiu przychylić się powinien do takiego żądania.

480. Rachunek z opieki oddany będzie małoletniemu usamowolnionemu, w przytomności kuratora, którego mianować mu będzie rada familiyna.

481. Małoletni usamowolniony może wypuszczać dobra swoie w dzierżawy nie dłuższe, nad lat dziewięć, odbierać przychody swoie, wydawać na odebranie zakwitowania, i wszelkie akta wykonywać, które tylko należą do prostego zarządzania; i nie będzie mógł wymagać powrocenia do pierwszego stanu za takie akta we wszelkich przypadkach, w iakichby i sam pełnoletni wymagać tego nie mógł.

482. Nie będzie mógł popierać sprawy nieruchomey, ani iéy bronić, ani nawet przyy-

En ce cas, l'émancipation résultera de la délibération qui l'aura autorisée, et de la déclaration que le juge de paix, comme président du conseil de famille, aura faite dans le même acte, *que le mineur est émancipé.*

479. Lorsque le tuteur n'aura fait aucune diligence pour l'émancipation du mineur dont il est parlé dans l'article précédent, et qu'un ou plusieurs parens ou alliés de ce mineur, au degré de cousins germains ou à des degrés plus proches, le jugeront capable d'être émancipé, ils pourront requérir le juge de paix de convoquer le conseil de famille pour délibérer à ce sujet.

Le juge de paix devra déférer à cette réquisition.

480. Le compte de tutelle sera rendu au mineur émancipé, assisté d'un curateur qui lui sera nommé par le conseil de famille.

481. Le mineur émancipé passera les baux dont la durée n'excédera point neuf ans; il recevra ses revenus, en donnera décharge, et fera tous les actes qui ne sont que de pure administration, sans être restituable contre ces actes dans tous le cas ou les majeur ne le serait pas lui-même.

482. Il ne pourra intenter une action immobilière, ni y défendre, même recevoir et

---

Hoc casu emancipatio comprobabitur deliberatione consilii familias, qua auctoritatem suam ad hoc praebuerit, et declaratione judicis pacis, uti ejusdem consilii praesidis eodem actu facta, minorem *scilicet* esse emancipatum.

479. *Si tutor nihil egerit ut minor, de quo actum est in superiori articulo, emancipetur, et unus vel plures cognati aut affines minoris, qui sobrinorum gradu aut proximiori sint, eundem emancipandum duxerint, judicem pacis ipsi adire poterunt, ut consilium familias de hoc deliberandi causa advocet.*

Huic petitioni ab judice pacis annuendum est.

480. *Tutelae rationes minori emancipato reddentur praesente curatore a consilio familias dato.*

481. *Minor emancipatus bona non ultra novem annos locabit; reditus suos percipiet, eosque accepto feret, et omnes simplicis administrationis actus geret, adversus quos in integrum minime restitui poterit, nisi iis casibus, quibus major ipse restitueretur.*

482. *Actiones de immobilibus, nec movere, nec susciperè, neque pecuniam in sortem*

*

mować ruchome kapitały, i z nich kwitować bez przytomności kuratora swego, który w ostatnim przypadku czuwać będzie nad obróceniem na zysk odebranego kapitału.

483. Małoletni usamowolniony, nie może zaciągnąć długu pod żadnym pozorem, bez uchwały rady familiyney, potwierdzoney przez Trybunał pierwszey instancyi, po wysłuchaniu Prokuratora Cesarskiego.

484. Równie przedawać, alienować nieruchomości swoich, ani żadnych aktów, oprócz samego prostego zarządzania, czynić nie może, bez zachowania form przepisanych dla małoletniego nieusamowolnionego.

Obowiązki zaciągnione przez niego drogą kupna, lub innym sposobem, mogą bydź zmnieyszane, w przypadku, gdyby miarę przechodziły: Trybunały w tym względzie uważać będą na maiątek małoletniego, dobrą lub złą wiarę osób, które z nim w umowy wchodziły, użyteczność lub nieużyteczność wydatków.

485. Każdy małoletni usamowolniony, któregoby zaciągnione obowiązki zmnieyszane były na mocy artykułu poprzedzaiącego, może bydź pozbawionym dobrodzieystwa usamowolnienia, które odięte mu będzie, podług tychże samych form, podług iakich było mu udzielone.

486. Od dnia w którym usamowolnienie iest cofnięte, wróci się małoletni pod opiekę, i w niéy zostawać będzie aż do doyścia do swoiéy pełnoletności.

487. Małoletni usamowolniony, bawiący się handlem, poczytywany iest za pełnoletniego, w czynnościach tyczących się tego handlu.

TYTUŁ XI.

O pełnoletności, pozbawieniu własnéy woli, i doradzcy sądowym.

DZIAŁ PIERWSZY.

O pełnoletności.

488. Pełnoletność ustanowiona iest na dwudziesty pierwszy rok ukończony; osoby w tym wieku zdatne są do wszelkich aktów życia cywilnego, z zachowaniem ograniczeń wyrażonych w tytule o *Małżeństwie.*

DZIAŁ II.

O pozbawieniu własnéy woli, czyli bezwłasnowolności.

489. Pełnoletni zostaiący w ciągłym stanie niedołężności, pomieszania zmysłów, albo szaleństwa, powinien bydź pozbawiony własnéy woli, choćby nawet w niektórych przerwach okazywał rozsądek.

490. Każdy krewny może żądać bezwłasnowolności krewnego swego. Równie małżonek ieden względem drugiego.

487. Le mineur émancipé qui fait un commerce, est réputé majeur pour les faits relatifs à ce commerce.

TITRE XI.

De la majorité, de l'interdiction, et du conseil judiciaire.

CHAPITRE PREMIER.

De la majorité.

488. La majorité est fixée à vingt-un ans accomplis; à cet âge on est capable de tous les actes de la vie civile, sauf la restriction portée au titre *du mariage.*

CHAPITRE II.

De l'interdiction.

489. Le majeur qui est dans un état habituel d'imbécillité, de démence ou de fureur, doit être interdit, même lorsque cet état présente des intervalles lucides.

490. Tout parent est recevable à provoquer l'interdiction de son parent. Il en est de même de l'un des époux à l'égard de l'autre.

---

datam recipere, ejusque liberationem emittere poterit sine ipsius curatoris consensu, qui postremo casu sollicitus erit, ut pecunia pro sorte recepta tuto collocetur.

483. *Minor emancipatus mutuare pecuniam nullo modo poterit sine deliberatione consilii familias, a civili tribunali confirmata, praehabito regii procuratoris voto.*

484. *Immobilia vendere aut alienare, vel alios actus, exceptis iis, qui ad simplicem administrationem referuntur, peragere nequit, nisi servatis solemnitatibus, quae minori non emantipato praescribuntur.*

Obligationes, quae emptionis vel alterius contractus causa initae sint, si aequitatis fines excedant, moderari poterunt. Judices hac de re perpendent minoris facultates, bonam aut malam illorum fidem, qui cum eo contraxerunt, nec non commodum aut expensarum earundem inutilitatem.

485. *Minor emancipatus, cujus obligationes juxta praescriptum in superiori articulo moderatae fuerint, emancipationis beneficio privari poterit, iisdem servatis solemnitatibus, quae ob ejus emancipationem adhibitae fuerunt.*

486. *Emancipatione revocata, minor illico in tutelam recidet, cui subjicietur, donec majorem aetatem compleverit.*

487. *Minor emancipatus, mercaturam exercens, major habetur in iis, quae ad ejus commercium pertinent.*

TITULUS XI.

De majori aetate, de bonorum interdictione, et de cognitore a judice dato.

CAPUT I.

De majori aetate.

488. *Aetas major praefinitur anno primo et vigesimo expleto. Hac aetate quisquis omnes vitae civilis actus peragere potest, exceptione servata, quae in titulo* de nuptiis *adfertur.*

CAPUT II.

De bonorum interdictione.

489. *Major aetate, qui habitu imbecillis, demens aut furiosus existat, bonis inderdici debet, licet quandoque dilucida habeat intervalla.*

490. *Cuivis licitum est ejus, qui cognationis vinculo ipsi conjunctus sit, interdictionem bonorum petere: eadem quoque facultas conjugi adversus alterum conjugem competit.*

491. W przypadku szaleństwa, gdy bezwłasnowolność nie iest żądana, ani przez małżonka, ani przez krewnych, powinien iéy wymagać Prokurator Cesarski, który może iéy także wymagać w przypadkach niedołężności, lub pomieszania zmysłów, co do osoby niemaiącéy, ani małżonka, ani krewnych znanych.

492. Każde żądanie bezwłasnowolności, zanoszone będzie przed Trybunał pierwszéy instancyi.

493. Czyny niedołężności, pomieszania zmysłów, albo szaleństwa wyszczególnione będą na piśmie. Nalegaiący o bezwłasnowolność stawią świadków i dowody piśmienne.

494. Trybunał nakaże, aby rada familiyna złożona sposobem oznaczonym w Oddziale IV, Działu II, Tytułu o *Małoletności*, *Opiece i Usamowolnieniu*, dała zdanie swoie o stanie osoby, któréy, pozbawienie woli iest żądane.

495. Żądaiący pozbawienia woli, nie mogą należeć do składu rady familiynéy: iednakże małżonek i dzieci osoby, któréy pozbawienie woli iest wymagane, mogą bydź przypuszczonemi do téy rady, ale stanowczego w niéy głosu mieć nie będą.

496. Trybunał powziąwszy zdania rady familiynéy, badać będzie pozwanego w izbie radnéy; ieżeli pozwany nie może stanąć, bada nia czynione będą w iego mieszkaniu, przez wyznaczonego na to Sędziego w przytomności Pisarza. W każdym przypadku Prokurator Cesarski przytomny będzie badaniom.

497. Po pierwszém badaniu Trybunał wyznaczy, ieżeli potrzeba, tymczasowego zawiadowcę, ażeby miał staranie o osobie i maiątku pozwanego.

498. Wyrok na żądanie pozbawienia woli, nie może bydź wydany, tylko w czasie publicznego posiedzenia, po wysłuchaniu albo przywołaniu stron.

499. Trybunał odrzucaiąc żądanie pozbawienia woli, może iednak podług wypadaiących okoliczności, nakazać, aby pozwany nie prawował się nadal, komplanacyi nie zawierał, nie zaciągał długów, kapitałów ruchomych nie odbierał, i z nich nie kwitował, dóbr swoich nie alienował, ani ich obciążał hipoteką, bez przytomności doradzcy, który mu mianowany będzie tymże samym wyrokiem.

500. W przypadku appellacyi od wyroku pierwszéy instancyi, Trybunał appellacyyny, ieżeli uzna potrzebę, może badać na nowo, albo przez Kommissarza osobę, któréy pozbawienie woli żądane.

501. Każdy wyrok uznaiący pozbawienie woli, albo mianuiący doradzcę, za dopilnowaniem żądaiących, wyięty będzie, wręczony stronie, i wpisany w dniach dziesięciu, na tablicach, które zawieszone bydź powinny w publicznéy izbie sądowéy, i w kancellaryach Notaryuszów okręgu.

491. Dans le cas de fureur, si l'interdiction n'est provoquée ni par l'époux ni par les parens, elle doit l'être par le procureur impérial, qui, dans les cas d'imbécillité ou de démence, peut aussi la provoquer contre un individu qui n'a ni époux, ni épouse, ni parens connus.

492. Toute demande en interdiction sera portée devant le tribunal de première instance.

493. Les faits d'imbécillité, de démence ou de fureur, seront articulés par écrit. Ceux qui poursuivront l'interdiction, présenteront les témoins et les pieces.

494. Le tribunal ordonnera que le conseil de famille, formé selon le mode déterminé à la section IV. du chapitre II. du titre *de la minorité, de la tutelle et de l'émancipation*, donne son avis sur l'état de la personne dont l'interdiction est demandée.

495. Ceux qui auront provoqué l'interdiction, ne pourront faire partie du conseil de famille: cependant l'époux et l'épouse, et les enfans de la personne dont l'interdiction sera provoquée, pourront y être admis sans y avoir voix délibérative.

496. Après avoir reçu l'avis du conseil de famille, le tribunal interrogera le défendeur à la chambre du conseil: s'il ne peut s'y présenter, il sera interrogé dans sa demeure, par l'un des juges à ce commis, assisté du greffier. Dans tous les cas, le procureur impérial sera présent à l'interrogatoire.

497. Après le premier interrogatoire, le tribunal commettra, s'il y a lieu, un administrateur provisoire, pour prendre soin de la personne et des biens du défendeur.

498. Le jugement sur une demande en interdiction, ne pourra être rendu qu'à l'audience publique, les parties entendues ou appelées.

499. En rejettant la demande en interdiction, le tribunal pourra néanmoins, si les circonstances l'exigent, ordonner que le défendeur ne pourra désormais plaider, transiger, emprunter, recevoir un capital mobilier, ni en donner décharge, aliéner, ni grever ses biens d'hypothéques, sans l'assistance d'un conseil qui lui sera nommé par le même jugement.

500. En cas d'appel du jugement rendu en première instance, la cour d'appel pourra, si elle le juge nécessaire, interroger de nouveau, ou faire interroger par un commissaire, la personne dont l'interdiction est demandée.

501. Tout arrêt ou jugement portant interdiction, ou nomination d'un conseil, sera, à la diligence des demandeurs, levé, signifié à partie, et inscrit, dans les dix jours, sur les tableaux qui doivent être affichés dans la salle de l'auditoire et dans les études des notaires de l'arrondissement.

491. *Furoris causa, si neque a conjuge, neque a consanguineis interdictio petatur, a regio procuratore erit postulanda, qui interdictionem quoque imbecillitatis aut dementiae causa adversus illum petet, cujus conjux aut consanguinei ignorantur.*

492. *Quaevis petitio pro interdictione apud tribunal primae instantiae instituenda erit.*

493. *Facta, quibus imbecillitas, dementia, furor comprobatur, distinctis articulis praescribentur. Qui interdictionem prosequuntur, testes et documenta exhibebunt.*

494. *Tribunal praecipiet, ut consilium familias, compositum juxta praescripta in sectione IV, capite II, titulo de* minori aetate, tutela et emancipatione, *expromat, quae sentiat de statu ejus, cujus interdictio petitur.*

495. *Qui interdictionem postulaverint, in consilium familias non adsciscentur: attamen vir aut uxor et filii illius, de cujus interdictione agetur, adesse poterunt, dummodo suffragium non emittant.*

496. *Tribunal, deliberatione consilii familias accepta, in sui consilii aula illum interrogabit de cujus interdictione disceptatur: si vero hic se in judicium sistere nequeat, domi suae ab judice delegato, et scriba adsistente, interrogabitur. Ubique interrogationibus regius procurator adesse debet.*

497. *Prima interrogatione habita, tribunal, si opus erit temporarium administratorem personae et bonis curandis praeficiet.*

498. *Sententia, in judiciis interdictionis bonorum, in publico auditorio ferenda est partibus auditis vel citatis.*

499. *Quamvis tribunal petitionem pro interdictione rejecerit; attamen, si res ita postulaverit, praecipere poterit, ut in judicium vocatus in posterum nec judicio contendere, nec transigere, nec mutuam accipere pecuniam, nec eam in sortem datam recipere, nec apochas emittere, nec bona distrahere aut hypothecae subjicere possit, nisi cognitore auctorante, qui ipsi eodem decreto constituetur.*

500. *Cum a sententia tribunalis primae instantiae provocatum fuerit, appellationis tribunal eum, de cujus interdictione agitur, si opportunum duxerit, vel per se vel per suum delegatum rursus interrogare poterit.*

501. *Quaevis sententia, quae interdictionem aut cognitoris dationem praecipiat, ad actoris instantiam ex breviculo transcribenda erit et partibus intimanda, nec non intra decem dies inscribenda tabulis publice propositis in tribunalis auditorio atque in officiis notariorum, qui ejus jurisdictioni subsunt.*

502. Pozbawienie woli, albo mianowanie doradzcy, swóy skutek weźmie od dnia wyroku. Wszelkie akta późniéy uczynione, przez pozbawionego własnéy woli, albo bez przytomności doradzcy, nieważnemi będą z prawa.

503. Akta poprzedzaiące pozbawienie woli, mogą bydź unieważnione, ieżeli przyczyna do pozbawienia woli oczywistą była w czasie czynienia tych aktów.

504. Po śmierci osoby, akta przez nią uczynione zaskarżone bydź nie mogą z przyczyny pomieszania zmysłów, chyba że wyrok pozbawienia woli téy osoby, wydany był lub żądany przed iéy zeyściem, albo gdy dowód pomieszania wypływa z samego aktu, który iest zaskarżony.

505. Jeżeli od wyroku pozbawienia woli w pierwszéy instancyi, appellacya nie zaszła, lub appellacya taki wyrok potwierdziła, przystąpi się do mianowania opiekuna, i opiekuna przydanego dla pozbawionego własnéy woli, według prawideł przepisanych w tytule *o Małoletności, opiece i usamowolnieniu*. Zawiadowca tymczasowy ustanie w urzędowaniu swoiém, i zda rachunek opiekunowi, ieżeli nim sam nie został.

506. Mąż z prawa opiekunem iest żony swoiéy, pozbawionéy własnéy woli.

507. Żona może bydź mianowana opiekunką męża swego; w takim przypadku rada familiyna ułoży formę, i warunki zarządzania; wolno iest żonie udać się do Trybunału, gdyby się sądziła skrzywdzoną, przez uchwałę rady familiynéy.

502. L'interdiction ou la nomination d'un conseil aura son effet du jour du jugement. Tous actes passés postérieurement par l'interdit, ou sans l'assistance du conseil, seront nuls de droit.

503. Les actes antérieurs à l'interdiction pourront être annulés, si la cause de l'interdiction existait notoirement à l'époque où ces actes ont été faits.

504. Après la mort d'un individu, les actes par lui faits ne pourront être attaqués pour cause de démence, qu'autant que son interdiction aurait été prononcée ou provoquée avant son décès; à moins que la preuve de la démence ne résulte de l'acte même qui est attaqué.

505. S'il n'y a pas d'appel du jugement d'interdiction rendu en première instance, ou s'il est confirmé sur l'appel, il sera pourvu à la nomination d'un tuteur et d'un subrogé tuteur à l'interdit, suivant les règles prescrites au titre *de la minorité, de la tutelle et de l'émancipation*. L'administrateur provisoire cessera ses fonctions, et rendra compte au tuteur, s'il ne l'est pas lui-même.

506. Le mari est, de droit, le tuteur de sa femme interdite.

507. La femme pourra être nommée tutrice de son mari. En ce cas, le conseil de famille règlera la forme et les conditions de l'administration, sauf le recours devant les tribunaux de la part de la femme qui se croirait lésée par l'arrêté de la famille.

502. *Interdictio vel cognitoris datio, ipsa sententiae die, effectum sortietur. Quilibet actus, ab interdicto postmodum emissus, aut sine cognitoris interventu, ipso jure nullus erit.*

503. *Actus interdictioni anteriores rescindi quoque poterunt, si, cum perficerentur, interdictionis causa jam manifeste exstabat.*

504. *Post alicujus obitum ejus actus ob dementiam argui nequibunt, nisi eo vivente interdictio decreta aut postulata fuerit, vel nisi ex ipso actu, qui arguitur dementiae scateant argumenta.*

505. *Si ab interdictionis sententia provocatum minime fuerit, vel appellationis tribunal eandem confirmaverit, interdicto dantur tutor atque honorarius tutor, juxta praescripta in titulo* de minori aetate, tutela et emancipatione. *Administrator temporarius a suscepto munere illico abstinebit, et tutori, nisi ipsemet electus tutor sit, rationes reddet.*

506. *Vir est tutor legitimus uxoris interdictae.*

507. *Uxor mariti sui tutrix fieri poterit. Hoc casu consilium familias administrationis modum et conditiones statuet: attamen, si ab hac consilii deliberatione uxor se laesam senserit, ad tribinalia recurrere poterit.*

508. Nikt oprócz małżonków, wstępnych i zstępnych, obowiązany nie będzie dłużéy, iak lat dziesięć utrzymywać opieki pozbawionego własnéy woli. Po upłynieniu tego czasu, może żądać opiekun, aby kto inny na iego mieysce był mianowany, i powinien to otrzymać.

509. Pozbawiony własnéy woli porównany iest z małoletnim, co do osoby i maiątku swego; prawa o opiece małoletnich, stosuią się do opieki pozbawionych własnéy woli.

510. Przychody pozbawionego własnéy woli, powinny bydź obracane istotnie na osłodzenie iego losu, i przyspieszenie wyleczenia. Rada familiyna, podług gatunku choroby iego, i stanu iego maiątku, będzie mogła ułożyć, czyli ma bydź opatrywany w swoiém zamieszkaniu, czyli przeniesiony do domu zdrowia, albo nawet do szpitala.

511. Gdy rzecz idzie o małżeństwo dziecięcia osoby, która iest pozbawiona własnéy woli, posag albo ilość zadatkowo dana na przyszłą część spadku, i inne umowy małżeńskie, ułożone będą przez radę familiyną, potwierdzone przez Trybunał, na wnioski Prokuratora Cesarskiego.

512. Pozbawienie własnéy woli ustaie, z ustaniem przyczyn, które do niego powodem były: iednakże zniesienie iego, wydane będzie tylko z zachowaniem formalności przepisanych, dla otrzymania wyroku sta-

508. Nul, à l'exception des époux, des ascendans et descendans, ne sera tenu de conserver la tutelle d'un interdit au-delà de dix ans. A l'expiration de ce délai, le tuteur pourra demander et devra obtenir son remplacement.

509. L'interdit est assimilé au mineur pour sa personne et pour ses biens; les lois, sur la tutelle des mineurs s'appliqueront à la tutelle des interdits.

510. Les revenus d'un interdit doivent être essentiellement employés à adoucir son sort et à accélérer sa guérison. Selon les caractères de sa maladie et l'état de sa fortune, le conseil de famille pourra arrêter qu'il sera traité dans son domicile, ou qu'il sera placé dans une maison de santé, et même dans un hospice.

511. Lorsqu'il sera question du mariage de l'enfant d'un interdit, la dot, ou l'avancement d'hoirie, et les autres conventions matrimoniales, seront réglés par un avis du conseil de famille, homologué par le tribunal, sur les conclusions du procureur impérial.

512. L'interdiction cesse avec les causes qui l'ont déterminée: néanmoins la mainlevée ne sera prononcée qu'en observant les formalités prescrites pour parvenir à l'interdiction, et l'interdit ne pourra reprendre

508. *Nemo interdicti tutelam ultra decem annos gerere cogitur, conjugibus duntaxat, ascendentibus et descendentibus, exceptis: termino hoc elapso, tutor petere poterit, atque impetrare debet, ut alter sibi substituatur.*

509. *Interdictus, quoad suam personam et bona, minori aequiparatur. Leges, quae minoris tutelam respiciunt, ad interdictorum quoque tutelam aptabuntur.*

510. *Reditus bonorum interdicti ad eum levandum et citius sanandum potissimum erogari debent. Consilium familias, infirmitatis genere et fortunarum viribus inspectis, statuet, utrum ille domi suae vel in hospitio sanitatis, vel etiam in nosocomio, curandus sit.*

511. *Cum de nuptiis ab interdicti filio ineundis quaestio erit, dos aut pars hereditatis in antecessum conferenda, et cetera nuptialia pacta, consilii familias suffragio praefinientur, quod, regio procuratore prius audito, a tribunali erit confirmandum.*

512. *Interdictio cessat causis deficientibus, quibus decreta fuit: nihilominus ejus revocatio non pronunciabitur, nisi servatis formis ad interdictionem decernendam praescri-*

nowiącego pozbawienie własnéy woli, a pozbawiony własnéy woli, nie może wrócić się do używania praw swoich, aż po wyroku zniesienia.

DZIAŁ III.

O Doradzcy Sądowym.

513. Zabroniono bydź może rozrzutnemu, aby się nie prawował, nie zawierał komplanacyi, nie zaciągał długów, kapitałów ruchomych nie odbierał, nie kwitował z odebranych, nie alienował dóbr swoich, ani ie obciążał hipoteką, bez przytomności doradzcy przez trybunał iemu mianowanego.

514. Zabronienie działań bez przytomności doradzcy, przez tych samych żądane bydź może, którzy maią prawo wymagać pozbawienia kogo własnéy woli, i ich żądanie tymże samym sposobem roztrząsane i sądzone bydź powinno.

Równie podług takich tylko formalności zabronienie zniesioném bydź może.

515. Żaden wyrok w przedmiocie, tyczącym się pozbawienia własnéy woli, albo mianowania doradzcy, nie może bydź wydany, bądź w pierwszéy instancyi, bądź w appellacyi, iak tylko na wnioski urzędu publicznego.

l'exercice de ses droits qu'après le jugement de main-levée.

CHAPITRE III.

Du conseil judiciaire.

513. Il peut être défendu aux prodigues de plaider, de transiger, d'emprunter, de recevoir un capital mobilier et d'en donner décharge, d'aliéner ni de grever leurs biens d'hypothèques, sans l'assistance d'un conseil qui leur est nommé par le tribunal.

514. La défense de procéder sans l'assistance d'un conseil, peut être provoquée par ceux qui ont droit de demander l'interdiction; leur demande doit être instruite et jugée de la même manière.

Cette défense ne peut être levée qu'en observant les mêmes formalités.

515. Aucun jugement en matière d'interdiction, ou de nomination de conseil, ne pourra être rendu, soit en première instance, soit en cause d'appel, que sur les conclusions du ministère public.

---

ptis; et post revocationis decretum dumtaxat, qui bonis interdictus fuerat, suis juribus fungi poterit.

CAPUT III.

De cognitore a judice dato.

513. *Prodigo prohiberi potest, quominus judicio contendat, transigat, mutuetur, pecunias in lucrum datas recipiat, de iisdem liberationem emittat, sua bona distrahat aut hypothecis subjiciat, nisi cognitoris interventu eidem a tribunali dati.*

514. *Quibus jus est bonorum interdictionem postulare, iis petere quoque licet, ut prodigo enunciati actus sine cognitoris interventu prohibeantur: eorum instantia instruenda et judicanda est modis iisdem, qui superius statuuntur.*

Formae praedictae pariter servandae sunt, ut decretum hoc prohibitorium revocari possit.

515. *Nullum decretum pro interdictione aut cognitoris datione, sive a tribunali primae instantiae, sive appellationis, nisi juxta regii procuratoris conclusiones, proferri poterit.*

XIĘGA DRUGA

O dobrach, i różnych ograniczeniach własności.

TYTUŁ I.

O różności dóbr.

516. Wszystkie dobra, ruchome są, albo nieruchome. (*)

DZIAŁ PIERWSZY.

O Nieruchomościach.

517. Dobra są nieruchome, albo z swoiéy natury, albo ze swego przeznaczenia, albo też z przedmiotu, do którego się stosuią.

518. Grunta i budynki, są nieruchomością z natury swoiéy.

519. Młyny wietrzne albo wodne, osadzone na palach, i składaiące część budynku, nieruchomością są także z natury swoiéy.

LIVRE II.

Des biens, et de differentes modifications de la propriété.

TITRE I.

De la distinction des biens.

516. Tous les biens sont meubles ou immeubles.

CHAPITRE PREMIER.

Des immeubles.

517. Les biens sont immeubles, ou par leur nature, ou par leur destination, ou par l'objet auquel ils s'appliquent.

518. Les fonds de terre et les bâtimens sont immeubles par leur nature.

519. Les moulins à vent ou à eau, fixes sur piliers, et faisant partie du bâtiment, sont aussi immeubles par leur nature.

LIBER SECUNDUS.

De bonis, et variis Proprietatis modis.

TITULUS I.

De bonorum divisione.

516. *BONA vel mobilia vel immobilia sunt.*

CAPUT I.

De bonis immobilibus.

517. *Bona vel immobilia sunt suapte natura, vel destinatione, vel ratione rei, ad quam referuntur.*

518. *Agri et aedificia natura sua sunt bona immobilia.*

519. *Sunt quoque natura immobilia pistrina columnis adfixa, quae aedificii partem constituunt, sive ipsa vento, sive aquis agantur.*

(*) Wyraz *Dobra* tak iest brany iak wyraz *Rzeczy*, to iest: wszystko to co może bydź własnością nabytą członka towarzystwa.

520. Urodzaie na pniu, owoce na drzewach niezebrane ieszcze, równie są nieruchomością.

Jak tylko urodzaie ścięte, owoce zerwane, choćby ieszcze nie były zwiezione, stáią się iuż ruchomością.

Gdyby tylko część urodzaiów ścięta była, ta tylko część staie się ruchomością.

521. Wycinania zwyczayne drzew mnieyszych, alboli też większych, których wycinania dzieią się w porządku ustanowionym, staią się ruchomością, w tém tylko co iest wycięte.

522. Zwierzęta, czyli inwentarz bydlny, który właściciel gruntu zostawia dzierżawcy lub czynszownikowi dzielącemu się zbiorem z właścicielem, czyli iest oceniony inwentarz, albo nie, uważany iest za nieruchomość, póki przez skutek umowy przywiązany iest do gruntu.

Bydło w pakt puszczone komu innemu, nie dzierżawcy gruntu, lub czynszownikowi, iest ruchomością.

523. Rury służące na sprowadzanie wody do domu, lub innego dziedzictwa, są nieruchomością, i składaią część gruntu, do którego są przywiązane.

524, Przedmioty, które właściciel umieścił na gruncie, dla użytkowania z niego, nieruchomością są z przeznaczenia.

520. Les récoltes pendantes par les racines, et les fruits des arbres non encore recueillis, sont pareillement immeubles.

Des que les grains sont coupés et les fruits détachés, quoique non enlevés, ils sont meubles.

Si une partie seulement de la récolte es coupée, cette partie seule est meuble.

521. Les coupes ordinaires des bois taillis, ou de futaies mises en coupes réglées, ne deviennent meubles qu'au sur et à mesure que les arbres sont abbatus.

522. Les animaux que le propriétaire du fonds livre au fermier ou au métayer pour la culture, estimés ou non, sont censés immeubles, tant qu'ils demeurent attachés au fonds par l'effet de la convention.

Ceux qu'il donne à cheptel à d'autres qu'au fermier ou métayer, sont meubles.

523. Les tuyaux servant à la conduite des eaux dans une maison ou autre héritage, sont immeubles, et font partie du fonds auquel ils sont attachés.

524. Les objets que le propriétaire d'un fonds y a placés pour le service et l'exploitation de ce fonds, sont immeubles par destination.

---

520. *Messis, quae adhuc solo cohaeret, fructusque ex arboribus pendentes, bonis immobilibus accensentur.*

Segetes vero desectae et fructus decerpti, licet nondum exportati, bonis mobilibus adscribuntur.

Si pars tantum fructuum, a solo vel arbore separata est, haec sola mobilis habetur.

521. *Ligna ex silva caedua, vel procerae arbores, quae statis temporibus exciduntur et amputantur, mobilia non fiunt, nisi quatenus arbores ipsae dejectae sint.*

522. *Animalia, vel aestimata, vel inaestimata, colono partiario aut conductori ad praedii culturam a domino fundi tradita, pro immobilibus habentur, donec conventionis implendae causa fundo inserviunt.*

Quae per socidae *contractum cuique alii, quam colono et conductori committuntur, mobilia censentur.*

523. *Fistulae ad derivandas aquas in domum vel fundum bona immobilia sunt, et praedii, cui adhaerent, partem constituunt.*

524. *Destinatione immobilia censentur, quae ad usum et culturam fundi a domino in eodem posita sunt.*

I tak nieruchomością są z przeznaczenia, gdy są umieszczone przez właściela do uprawy gruntu, i użytkowania z niego:

Zwierzęta przeznaczone do uprawy roli;

Narzędzia rolnicze;

Nasiona dane dzierżawcom, lub kolonistom częściowym;

Gołębie w gołębniku;

Króliki w królikarni;

Ule ze pszczołami;

Ryby w stawach;

Prasy, kotły, garce, kadzie i beczki;

Narzędzia potrzebne do użytkowania z kuźnic, papierni, i tym podobnych założeń;

Słoma i gnoy.

Są także nieruchomością z przeznaczenia, wszelkie ruchomości, które właściciel przywiązał do gruntu na wieczne trwanie.

525. Sądzi się, że właściciel przywiązał do gruntu ruchomości na wieczyste trwanie, gdy są przylepione na gipsie, wapnie, albo inney mieszaninie, gdy ich nie można odiąć bez złamania i zepsucia, albo też bez strzaskania lub uszkodzenia części gruntu, do którego są przywiązane.

Zwierciadła w mieszkaniu, uważane są za umieszczone na wieczne trwanie, gdy ich osada i ramy wpuszczone są w ścianę, i iedność z nią robią.

Ainsi, sont immeubles par destination, quand ils ont été placés par le propriétaire pour le service et l'exploitation du fonds,

Les animaux attachés à la culture;

Les ustensiles aratoires;

Les semences données aux fermiers ou colons partiaires;

Les pigeons des colombiers;

Les lapins des garennes;

Les ruches à miel;

Les poissons des étangs;

Les pressoirs, chaudières, alambics, cuves et tonnes:

Les ustensiles nécessaires à l'exploitation des forges, papeteries et autres usines;

Les pailles et engrais.

Sont aussi immeubles par destination, tous effets mobiliers que le propriétaire a attachés au fonds à perpétuelle demeure.

525. Le propriétaire est censé avoir attaché à son fonds des effets mobiliers à perpétuelle demeure, quand ils y sont scellés en plâtre, ou à chaux ou à ciment, ou lorsqu'ils ne peuvent être détachés sans être fracturés et détériorés, ou sans briser ou détériorer la partie du fonds à laquelle ils sont attachés.

Les glaces d'un appartement sont censées mises à perpetuelle demeure, lorsque le parquet sur lequel elles sont attachées, fait corps avec le boiserie.

Hinc destinatione immobilia fiunt, cum a praedii domino et culturae causa fundo addicuntur:

Animalia, quae ad arva excolenda inserviunt;

Instrumenta rustica;

Semina, colono partiario et conductori tradita;

Columbi cellares;

Cuniculi vivariorum;

Alvearium examina;

Pisces piscinarum;

Torcularia, ahaena, clibani ad distillandum, lacus et dolia;

Instrumenta necessaria fusoriis, chartariis, ceterisque officinis exercendis:

Palea et fimus.

Immobilia pariter destinatione habentur res mobiles omnes a domino ita fundo addictae, ut ibi perpetuo maneant.

525. *Dominus ea mobilia perpetuo adjecisse fundo suo censetur, quae gypso, calce aut caemento infixa sunt, vel quae divelli nequeunt sine fractura et detrimento sive ipsorum, sive ejus fundi partis, cui adhaerent.*

Toż samo służy co do malowań, i innych ozdób.

Statuy poczytuią się za nieruchomości, choćby nawet bez strzaskania, lub nadpsucia odięte bydź mogły, gdy są osadzone w mieyscu umyślnie na nie wyrobioném.

526. Nieruchomości są z przedmiotu, do którego stosuią się:

Użytki przychodów z rzeczy nieruchomych;

Służebności albo służby gruntowe;

Sprawy tyczące się wydobycia nieruchomości.

DZIAŁ II.

O ruchomościach.

527. Dobra są ruchome z natury swoiéy, albo przez oznaczenie prawa.

528. Wszystko to iest ruchomością z natury, co przenieść się może, bądź własnym ruchem, iak zwierzęta, albo co nie może odmienić mieysca: tylko przez skutek obcéy mocy, iak rzeczy nie żyiące.

529. Ruchomością są przez oznaczenie prawa, zobowiązania, i sprawy w przedmiocie summ wymagalnych, albo rzeczy ru-

Il en est de même des tableaux et autres ornemens.

Quant aux statues, elles sont immeubles, lorsqu'elles sont placées dans une nich ratiquée exprès pour les recevoir, encore qu'elles puissent être enlevées sans fracture ou détérioration.

526. Sont immeubles, par l'objet auquel ils s'appliquent,

L'usufruit des choses immobilières;

Les servitudes ou services fonciers;

Les actions qui tendent à revendiquer un immeuble.

CHAPITRE II.

Des meubles.

527. Les biens sont meubles par leur nature, ou par la détermination de la loi.

528. Sont meubles par leur nature, les corps qui peuvent se transporter d'un lieu à un autre, soit qu'il se meuvent par eux-mêmes, comme les animaux, soit qu'ils ne puissent changer de place que par l'effet d'une force étrangère, comme les choses inanimées.

529. Sont meubles par la détermination de la loi, les obligations et actions qui ont pour objet des sommes exigibles ou des effets

Specula cubiculis perpetuo censentur adcommodata, quum ipsorum coronae ita ligneis parietibus inseruntur, ut unum cum ipsis corpus efficiant.

Idem de tabulis pictis ceterisque ornamentis.

Statuae vero immobilia existimantur, quum in aediculis ipsarum causa exstructis collocatae sint, licet citra detrimentum exportari possint.

526. *Ratione rei ad quam referuntur, immobilibus accensentur:*

Ususfructus rerum immobilium;

Servitutes praediales;

Actiones ad res immobiles vindicandas.

CAPUT II.

De bonis mobilibus.

527. *Bona mobilia sunt vel sua natura vel lege.*

528. *Natura mobilia sunt, quae de loco ad locum vel se transferre, uti animalia, vel extrinseca vi, uti res inanimatae traduci possunt.*

529. *Lege mobilia sunt obligationes, et actiones, quibus pecuniam creditam aut res mobiles persequimur, actiones vel jura in societatibus vectigalium vel commercii et indu-*

chomych; części czyli akcye, albo procenta w kompaniach skarbowych, handlowych, przemysłowych, choćby nawet nieruchomości zawisłe od takich założeń, należały do towarzystwa, czyli kompanii. Takie akcye i procenta poczytywane są za ruchomość, względem każdego stowarzyszonego tylko, i dopóki trwa towarzystwo.

Ruchomością są także z oznaczenia prawa, czynsze i podobne wypłaty wieczne, lub dożywotnie, należące się bądź od narodu, bądź od osób szczególnych.

530. Każdy czynsz lub podobna wypłata ustanowione wieczyście za cenę z przedaży nieruchomości, albo iako warunek odstąpienia, pod tytułem uciążaiącym, lub dobroczynnym gruntu nieruchomego, są istotnie podległe wykupieniu.

Wolno iednak wierzycielowi, ułożyć zastrzeżenia i warunki wykupna.

Wolno mu także ułożyć, że czynsz lub podobna wypłata nie będą mogły bydź okupione, aż po upłynieniu pewnego czasu, który nigdy trzydziestu lat przechodzić nie może: wszelka inna przeciwna umowa iest nieważna.(*)

531. Statki, łodzie, okręty, młyny, łazienki na statkach, i w ogólności cokolwiek nie iest osadzone na palach, i nie składa części domu, iest ruchomością; zaięcie iednak urzędowe niektórych z tych przedmiotów, z powodu ich ważności, może bydź poddane formom szczególnym: iako to wy-

mobiliers, les actions ou intérêts dans les compagnies de finance, de commerce ou d'industrie, encore que des immeubles dépendans de ces entreprises appartiennent aux compagnies. Ces actions ou intérêts sont réputés meubles à l'égard de chaque associé seulement, tant que dure la société

Sont aussi meubles par la détermination de la loi, les rentes perpétuelles ou viagères, soit sur l'État, soit sur des particuliers.

530. Toute rente établie à perpétuité pour le prix de la vente d'un immeuble, ou comme condition de la cession à titre onéreux ou gratuit d'un fonds immobilier, est essentiellement rachetable.

Il est néanmoins permis au créancier de régler les clauses et conditions du rachat.

Il lui est aussi permis de stipuler que la rente ne pourra lui être remboursée qu'après un certain terme, lequel ne peut jamais excéder trente ans: toute stipulation contraire est nulle.

531. Les bateaux, bacs, navires, moulins et bains sur bateaux, et généralement toutes usines non fixées par des piliers et ne faisant point partie de la maison, sont meubles: la saisie de quelques-uns de ces objets peut cependant, à cause de leur importance, être soumise à des formes particu-

striae, etiamsi complectantur immobilia, quae uti societatis compendium ad socios pertineant. Haec jura et actiones mobilibus accensentur, quoad singulos socios tantum, et donec extiterit societas.

Lege pariter inter mobilia habentur perpetui census, seu reditus ad vitam, a publico aerario, aeque ac a privato cive praestandi.

530. *Quicumque reditus ad perpetuitatem constituti, vel ob venditionem rei immobilis et loco pretii, vel ob cessionem rei pariter immobilis titulo oneroso aut gratuito factam, et per modum conditionis ejusdemmet cessionis, suapte natura redimi possunt.*

Creditori tamen licet, clausulas et conditiones retractus statuere.

Eidem pariter stipulari conceditur, ut sors nonnisi certo tempore elapso exsolvatur, dummodo tricennium nunqaam excedat. Pacta in contrarium inita nulla sunt.

531. *Scaphae etiam balneariae, naves, cymbae, pistrina, nec non officinae quaecumque columnis non adhaerentes, neque aedium partem constituentes, inter mobilia recen-*

(*) Wyraz *Rente* iest ogólny, znaczy pospolicie wypłaty roczne, to iest czynsze, daniny i inne podobne wypłaty, a osobliwie ustanowione na zawsze lub na czas oznaczony za alienacyą nieruchomości, lub kapitału.

tłumaczone będzie w Kodexie postępowania cywilnego.

532. Materyały z rozrzucenia budynku, i zgromadzone do postawienia nowego, dopóty są ruchomością, póki ich rzemieśnik do budowy nie użyie.

533. Wyraz *sprzęt*, *mebel*, używany oddzielnie w przepisach prawa, lub człowieka, bez żadnego dodatku, ani oznaczenia, nie obeymuie pieniędzy gotowych, kamieni drogich, długów czynnych, xiążek, medalów, narzędzi do nauk, sztuk, rzemiosł, bielizny do noszenia, koni, powozów, broni, ziarna, wina, siana, i innych żywności; nie obeymuie także tego wszystkiego, co iest przedmiotem handlu.

534. Wyrazy *sprzęty pokoiowe* obeymuią tylko sprzęty przeznaczone do użytku i ozdoby mieszkania, iako to: obicia, łóżka, stołki, zwierciadła, zegary, stoły, porcelany, i insze przedmioty tym podobne.

Należą do tego obrazy, posągi które składaią część sprzętów mieszkania, ale nie zbiory obrazów, które mogą bydź w galeryach lub w szczególnych mieyscach.

Toż samo ma się rozumieć o porcelanie: ta tylko obięta iest w nazwisku sprzętów pokoiowych, która składa część ozdób mieszkania.

535. Wyraz: *dobra ruchome*, *ruchomości*, albo *rzeczy ruchome*, obeymuią polières, ainsi qu'il sera expliqué dans le Code de la procédure civile.

532. Les matériaux provenant de la démolition d'un édifice, ceux assemblés pour en construire un nouveau, sont meubles jusqu'à ce qu'ils soient employés par l'ouvrier dans une construction.

533. Le mot *meuble*, employé seul dans les dispositions de la loi ou de l'homme, sans autre addition ni désignation, ne comprend pas l'argent comptant, les pierreries, les dettes actives, les livres, les médailles, les instrumens des sciences, des arts et métiers, le linge de corps, les chevaux, équipages, armes, grains, vins, foins et autres denrées; il ne comprend pas aussi ce qui fait l'objet d'un commerce.

534. Les mots *meubles meublans* ne comprennent que les meubles destinés à l'usage et à l'ornement des appartemens comme tapisseries, lits, siéges, glaces, pendules, tables, porcelaines et autres objets de cette nature.

Les tableaux et les statues qui font partie du meuble d'un appartement, y sont aussi compris, mais non les collections de tableaux qui peuvent être dans les galeries ou pièces particulières.

Il en est de même des porcelaines: celles seulement qui font partie de la décoration d'un appartement, sont comprises sous la dénomination *de meubles meublans*.

535. L'expression *biens meubles*, celle de *mobilier* ou d'*effets mobiliers*, comprennent

sentur. Attamen pro eorum praestantia sequestratio peculiaribus judicii formis subesse poterit, prout in codice processus civilis statuetur.

532. *Materies ex aedificii demolitione collecta, seu ad novi constructionem parata, mobilis est, donec eandem aedificio construendo faber non adhibuerit.*

533. Mobilium *vocabulo, in legis vel hominis dispositione, nulla alia demonstratione adjecta, non continentur pecuniae, gemmae, nomina, libri, numismata, scientiarum, artium et operarum instrumenta, res lintearíae, equi, vecturae, arma, granum, vinum, foenum, ceteraeque fruges, neque id, quod ad commercium spectat.*

534. Supellectilis *domum instruentis nomine ea tantummodo veniunt, quae aedium usui et ornatui destinata sunt, veluti peristromata, cubilia, sedilia, specula, horologia, abaci, vasa murrhina, et alia ejusdem generis.*

Veniunt etiam tabulae pictae et statuae, quae domesticae supellectilis partem constituunt, non tamen illae, quae collectae in pinacothecis et in penetralibus separatim adservantur.

Idem de murrhinis, ut ea tantum domesticae supellectilis nomine veniant, quae domus ornatui inserviunt.

wszechnie wszystko to, cokolwiek poczytane iest za ruchomość, podług prawideł wyżéy ustanowionych.

Przedaż, albo darowizna domu ze sprzętami, obeymuie tylko sprzęty pokoiowe.

536. Przedaż, albo darowanie domu, ze wszystkiém, co się w nim znayduie nie obeymuie pieniędzy gotowych, ani długów czynnych, lub praw inszych, na które papiery mogą bydź złożone w domu; wszelkie inne rzeczy ruchome są obięte.

DZIAŁ III.

O dobrach, co do ich stosunków z tymi, którzy ie posiadaią.

537. Osoby prywatne maią wolność zarządzania dobrami, które do nich należą, z zachowaniem ograniczeń ustanowionych przez prawa.

Dobra, które do prywatnych osób nie należą, są administrowane, i alienowanemi bydź nie mogą, tylko w formach, i podług prawideł, które są dla nich właściwe.

538. Drogi mnieysze i większe, ulice przez Rząd utrzymywane, rzeki mnieysze i większe spławne w jakikolwiek sposob, brzegi, odstępy i zalewy morskie, porty, zatoki, stanowiska, i ogólnie wszelkie części francuzkiéy ziemi niezdatne, aby były

généralement tout ce qui est censé meuble d'après les règles ci-dessus établies.

La vente ou le don d'une maison meublée ne comprend que les meubles meublans.

536. La vente ou le don d'une maison, avec tout ce qui s'y trouve, ne comprend pas l'argent comptant, ni les dettes actives et autres droits dont les titres peuvent être déposés dans la maison; tous les autres effets mobiliers y sont compris.

CHAPITRE III.

Des biens dans leur rapport avec ceux qui les possèdent.

537. Les particuliers ont la libre disposition des biens qui leur appartiennent, sous les modifications établis par les lois.

Les biens qui n'appartiennent pas à des particuliers, sont administrés et ne peuvent être aliénés que dans les formes et suivant les règles qui leur sont particulières.

538. Les chemins, routes et rues à la charge de l'État, les fleuves et les rivières navigables ou flottables, les rivages, lais et relais de la mer, les ports, les havres, les rades, et généralement toutes les portions du territoire français qui ne sont pas susce-

535. *Verba:* bona mobilia, *vel* mobiliaria, *vel* res mobiliares, *generaliter id omne complectuntur, quod juxta praemissas regulas mobile censetur.*

Domus instructae venditio vel donatio supellectilem tantum comprehendit, quae domum instruit.

536. *Vendita vel donata domo cum omnibus rebus, quae ibi erunt, non continentur pecuniae, nomina et alia jura, quorum documenta domi deposita sint: ceterae res mobiles comprehenduntur.*

CAPUT III.

De bonis quoad eorum possessores.

537. *Unusquisque habet liberam facultatem disponendi de rebus suis, modis tamen a lege praescriptis.*

Bona, quae in singulorum dominio non sunt, administrationi subsunt, et alienari nequeunt, nisi servatis regulis et formis, quibus speciatim obnoxia sunt.

538. *Viae publicae, quarum refectio aerario regio incumbit, flumina navigabilia vel vehendo apta, ripae, litora maris aestu occupata, portus, orae maritimae, et generaliter*

własnością prywatną, są uważane, iako należące do własności narodowéy.

539. Wszelkie dobra bezdziedziczne i bez pana, i dobra osób, które umarły nie zostawuiąc dziedziców po sobie, albo po których spadek iest opuszczony, należą do własności narodowey.

540. Bramy, mury, rowy, okopy w miéyscach obronnych i twierdzach, są także częścią własności narodowéy.

541. Toż samo się rozumie o placach, o okopach, fortyfikacyach mieysc, które iuż nie są warownemi: należą do narodu, ieżeli ważnie alienowanemi nie były, albo ieżeli kto nie nabył ich własności prawem przedawnienia.

542. Gminne dobra są te, do których własności, lub przychodów, nabyli prawa mieszkańcy gminy iedney lub kilku.

543. Można mieć na dobrach, albo prawo własności, albo samo prawo użytkowania, albo tylko wymagania służebności gruntowych.

TYTUŁ II.

O własności.

544. Własność, iest to prawo używania, i rozrządzania rzeczami, w sposobie nayrozciągłeyszym, byleby ich na to nieużywać, cokolwiek zabronione iest prawami, albo urządzeniami.

645. Nikt przymuszonym bydź nie może, do ustąpienia swoiéy własności, wyiąwszy przypadki użytku publicznego, i to za poprzedzaiącém sprawiedliwém wynagrodzeniem.

546. Własność rzeczy, bądź ruchoméy, bądź nieruchoméy, daie prawo do wszelkich z niéy przychodów, i do wszystkiego co się z nią łączy, bądź naturalnie, bądź sztucznie.

Takie prawo nazywa się *prawem przybycia.*

DZIAŁ PIERWSZY.

O prawie przybycia z przychodow rzeczy.

547. Przychody z ziemi naturalne, lub przemysłowe;

Przychody cywilne;

Przychowek ze zwierząt, należą do właściciela prawem przybycia.

548. Przychody, które rzecz wydaie, należą do iéy właściciela, pod obowiązkiem, że powróci łożone przez trzecich koszta na uprawę, roboty, i nasienie.

549. Przychody należą do prostego posiadacza wtenczas tylko, gdy posiada w dobréy wierze; w przeciwnym przypadku, obowią-

omnes territorii partes, quae in privato civium dominio esse nequeunt, regalis dominii partem constituere censentur.

539. *Omnia bona vacantia et nullius, vel eorum, qui sine herede decedunt, vel quorum successiones pro derelictis hebentur, fisco cedunt.*

540. *Portae, moenia, fossae, aggeres, et cetera munimenta urbium et oppidorum, partem regii domanii efficiunt.*

541. *Item pomoerium, et areae in munimentis et propugnaculis oppidorum, quae regni praesidio amplius non inserviunt, nisi rite alienata fuerint, aut praescriptione adquisita, pertinent ad regale domanium.*

542. Communalia *dicuntur ea bona, quorum proprietatis aut fructuum jus quaesitum est incolis unius vel plurium universitatum.*

543. *Jus in bonis esse potest, vel proprietatis, vel utendi fruendi, vel praedialis servitutis duntaxat exercendae.*

TITULUS II.

De proprietate seu dominio.

544. *Dominium jus est utendi fruendi, ed quomodolibet disponendi de rebus suis, dummodo harum usus legibus aut pragmaticis sanctionibus non adversetur.*

ptibles d'une propriété privée, sont considérés comme des dépendances du domaine public.

539. Tous les biens vacans et sans maître, et ceux des personnes qui décèdent sans héritiers, ou dont les successions sont abandonnées, appartiennent au domaine public.

540. Les portes, murs, fossés, remparts des places de guerre et des forteresses, font aussi partie du domaine public.

541. Il en est de même des terrains, des fortifications et remparts des places qui ne sont plus places de guerre: ils appartiennent à l'État, s'ils n'ont été valablement aliénés, ou si la propriété n'en a pas été prescrite contre lui.

542. Les biens communaux sont ceux à la propriété ou au produit desquels les habitans d'une ou de plusieurs communes ont un droit acquis,

543. On peut avoir sur les biens, ou un droit de propriété, ou un simple droit de jouissance, ou seulement des services fonciers à prétendre.

TITRE II.

De la propriété.

544. La propriété est le droit de jouir et disposer des choses de la manière la plus absolue, pourvu qu'on n'en fasse pas un usage prohibé par les lois ou par les règlemens.

545. Nul ne peut être contraint de céder sa propriété, si ce n'est pour cause d'utilité publique, et moyennant une juste et préalable indemnité.

546. La propriété d'une chose, soit mobilière, soit immobilière, donne droit sur tout ce qu'elle produit, et sur ce qui s'y unit accessoirement, soit naturellement, soit artificiellement.

Ce droit s'appelle *droit d'accession.*

CHAPITRE PREMIER.

Du droit d'accession sur ce qui est produit par la chose.

547. Les fruits naturels ou industriels de la terre,

Les fruits civils,

Le croît des animaux, appartiennent au propriétaire par droit d'accession.

548. Les fruits produits par la chose n'appartiennent au propriétaire qu'à la charge de rembourser les frais des labours, travaux et semences faits par des tiers.

549. Le simple possesseur ne fait les fruits siens que dans le cas où il possède de bonne foi: dans le cas contraire, il est tenu de

545. *Nemo rem suam dimittere cogitur, nisi publica id exposcat utilitas, et domino prius justa indemnitas praestetur.*

546. *Dominium rei, tam mobilis quam immobilis, tribuit jus in omnibus, quae ex ipsa gignuntur, quaeque vel natura vel arte ipsi adjicientur.*

Jus hoc accessio *nuncupatur.*

CAPUT I.

De jure accessionis in iis quae ex re gignuntur.

547. *Fructus naturales et industriales, fructus civiles et animalium partus, jure accessionis sibi dominus adquirit.*

548. *Fructus rei suae dominus sibi vindicat, restitutis tamen expensis culturae, operarum et seminum ab alio factis.*

549. *Qui rem bona fide possidet, ejus fructus suos facit; malae fidei possessorem et ructus domino vindicanti cogitur restituere.*

*

zany iest oddać przychody z rzeczą właścicielowi, który iéy poszukuie.

550. Posiadacz iest w dobréy wierze, gdy posiada iak właściciel, na mocy tytułu przenoszącego własność, którego wady są mu niewiadome.

Przestaie bydź w dobréy wierze od momentu, w którym takie wady poznaie.

DZIAŁ II.

O prawie przybycia z tego, co się przyłącza i wciela do rzeczy.

551. Cokolwiek przyłącza się i wciela do rzeczy, należy do właściciela, podług prawideł niżéy ustanowionych.

Oddział I.

O prawie przybycia, co do rzeczy nieruchomych.

552. Własność ziemi, pociąga za sobą własność wszystkiego, co iest wewnątrz iéy i zewnątrz.

Właściciel może na ziemi wszelkie uprawy i budowy podług woli swoiéy zakładać, oprócz wyiątków ustanowionych w tytule *o służebnościach, czyli służbach gruntowych.*

Wewnątrz ziemi może robić wszelkie kopania i budowle, podług woli swoiéy, i

550. Posiadacz iest w dobréy wierze, gdy posiada iak właściciel, na mocy tytułu przenoszącego własność, którego wady są mu niewiadome.

Przestaie bydź w dobréy wierze od momentu, w którym takie wady poznaie.

DZIAŁ II.

O prawie przybycia z tego, co się przyłącza i wciela do rzeczy.

551. Cokolwiek przyłącza się i wciela do rzeczy, należy do właściciela, podług prawideł niżéy ustanowionych.

Oddział I.

O prawie przybycia, co do rzeczy nieruchomych.

552. Własność ziemi, pociąga za sobą własność wszystkiego, co iest wewnątrz iéy i zewnątrz.

Właściciel może na ziemi wszelkie uprawy i budowy podług woli swoiéy zakładać, oprócz wyiątków ustanowionych w tytule *o służebnościach, czyli służbach gruntowych.*

Wewnątrz ziemi może robić wszelkie kopania i budowle, podług woli swoiéy, i

550. *Possessor est bonae fidei, quoties possidet uti dominus titulo ad transferendum dominium habili, cujus tituli vitia ipse ignorat.*

Desinit esse bonae fidei possessor, statim ac tituli vitia ei innotuerint.

CAPUT II.

De jure accessionis in iis quae rei adjunguntur et commiscentur.

551. *Quidquid rei jungitur et commiscetur, domino cedit, servatis regulis inferius praescribendis.*

Sectio I.

De jure accessionis in rebus immobilibus.

552. *Proprietas soli dominium eorum complecitur, quae supra et infra illud existunt.*

Dominus soli, prout ipsi libet, in eo super aedificare et plantas conserere potest, salvis tamen exceptionibus, de quibus in titulo de servitutibus.

Inferius quoque ipsi licet, prout videbitur, construere et effodere, atque omnia percipe-

550. Le possesseur est de bonne foi quand il possède comme propriétaire, en vertu d'un titre translatif de propriété dont il ignore les vices.

Il cesse d'être de bonne foi du moment où ces vices lui sont connus.

CHAPITRE II.

Du droit d'accession sur ce qui s'unit et s'incorpore à la chose.

551. Tout ce qui s'unit et s'incorpore à la chose appartient au propriétaire, suivant les règles qui seront ci-après établies.

Section I.

Du droit d'accession relativement aux choses immobilières.

552. La propriété du sol emporte la propriété du dessus et du dessous.

Le propriétaire peut faire au-dessus toutes les plantations et constructions qu'il juge à propos, sauf les exceptions établies au titre *des servitudes ou services fonciers.*

Il peut faire au-dessous toutes les constructions et fouilles qu'il jugera à propos

ciągnąć stąd pożytki, zachowuiąc ograniczenia wypływaiące z praw i przepisów względem kopalni; równie iak z praw i przepisów Policyi.

553. Każda uprawa, budowa, każde dzieło na ziemi, lub wewnątrz ziemi, popoczywane iest, że zrobione nakładem właściciela, i że do niego należy, gdy zaprzeczanie temu dowiedzionem nie iest; nieubliżaiąc własności, któréy trzeci nabył, albo mógłby nabyć przez przedawnienie, bądź do podziemnego lochu pod budynkiem cudzym, bądź też do iakiéy innéy części budynku.

554. Właściciel ziemi, który porobił budowy, uprawy, i dzieła z materyałów nie należących do niego, powinien wartość ich zapłacić: może bydź także skazany na powrócenie szkód i straconych zysków, ieżeli wypada; ale właściciel takich materyałów nie ma prawa ich zabierać.

555. Gdy uprawy, budowy, i dzieła zrobione są przez trzeciego z iego materyałów, właściciel gruntu ma prawo, albo ie zatrzymać, albo zobowiązać tegoż trzeciego, aby ie zniósł.

Jeżeli właściciel gruntu wymaga zniesienia takich upraw i budowli, powinno to bydź wykonane kosztem tego, który ie zakładał, bez żadnego dla niego wynagrodzenia; nawet może on bydź skazany na wynagrodzenie szkód i straconych zysków gdyby wypadało, za pokrzywdzenie, iakie właściciel gruntu mógł ponieść.

et tirer de ces fouilles tous les produits qu'elles peuvent fournir, sauf les modifications résultant des lois et réglemens relatifs aux mines, et des lois et réglemens de police.

553. Toutes constructions, plantations et ouvrages sur un terrain ou dans l'intérieur, sont présumés faits par le propriétaire à ses frais et lui appartenir, si le contraire n'est prouvé; sans préjudice de la propriété qu'un tiers pourrait avoire acquise ou pourrait acquérir par prescription, soit d'un souterrain sous le bâtiment d'autrui, soit de toute autre partie du bâtiment.

554. Le propriétaire du sol qui a fait des constructions, plantations et ouvrages avec des matériaux qui ne lui appartenaient pas, doit en payer la valeur; il peut aussi être condamné à des dommages et intérêts, s'il y a lieu: mais le propriétaire des matériaux n'a pas le droit de les enlever.

555. Lorsque les plantations, constructions et ouvrages ont été faits par un tiers et avec ses matériaux, le propriétaire du fonds a droit, ou de les retenir, ou d'obliger ce tiers à les enlever.

Si le propriétaire du fonds demande la suppression des plantations et constructions, elle est aux frais de celui qui les a faites, sans aucune indemnité pour lui; il peut même être condamné à des dommages et intérêts, s'il y a lieu, pour le préjudice que peut avoir éprouvé le propriétaire du fonds.

re emolumenta, quae hinc oriri possint, dummodo legum et pragmaticarum sanctionum, quae fodinas respiciunt, et politiae praescripta ab ipso serventur.

553. *Quaevis constructio, plantatio, et opera in superficie vel infra superficiem domini impensis facta et ad eundem pertinere praesumitur, nisi contrarium probetur, salvo proprietatis jure, quod quisque in inferiore vel in quavis alieni aedificii parte ob praescriptionem adquisivisset, vel adquirere posset.*

554. *Qui aliena materia in proprio solo construxit, consevit, aliudque opus fecit, pretium materiae solvet, et, si juris erit, damna sarciet, et id, quod interest, praestabit: at materiae domino eandem vindicandi jus denegatur.*

555. *Si vero constructiones, plantationes et operas alter in alieno solo propria materia fecerit, domino soli jus eas retinendi tribuitur, vel alterum cogendi, ut easdem demoliatur.*

Earumdem demolitio, si dominus soli ipsam postulet, ejus, qui aedificavit vel plantavit, sumtibus efficietur absque spe indemnitatis; quinimo hic ad damna et id, quod interest, si juris erit, damnari poterit ob detrimentum praedii domino illatum.

Jeżeli właściciel obiera dla siebie zachowanie tych upraw i budowli, powinien powrócić i wartość materyałów, i koszta roboty, bez względu na iakiekolwiek powiększenie szacunku, które grunt przez to mógł nabydź. Jednakże, ieżeli uprawy, budowy, dzieła zrobione były przez trzeciego, przekonanego prawem, któryby nie był skazany na powrócenie przychodów, przez wzgląd, że w dobrey wierze posiadał, właściciel nie może wymagać zniesienia rzeczonych dzieł, upraw i budowli; ale wolno mu iest, albo powrócić wartość materyałów i koszta roboty, alboli też wypłacić summę równą téy, którą cena gruntu powiększoną została.

556. Nadsypki i przybycia, które się układaią następnie i nieznacznie na brzegach rzek większych i mnieyszych, nazywaią się *odsep*.

Odsep idzie na zysk właściciela brzegu, bądź w rzekach spławnych, bądź niespławnych; ale w przypadku spławności rzeki, obowiązany iest zostawić ścieszki do holowania, stosownie do urządzeń w téy mierze.

557. Toż samo się rozumie co do ustępów, które czyni woda bieżąca, oddalaiąc się nieznacznie od iednego brzegu, a przenosząc na drugi. Właściciel odkrytego brzegu, użytkuie z odstępu, a posiadacz brzegu przeciwnego, nie może się upominać o ziemię, którą utracił.

Si le propriétaire préfère conserver ces plantations et constructions, il doit le remboursement de la valeur des matériaux et du prix de la main-d'oeuvre, sans égard à la plus ou moins grande augmentation de valeur que le fonds a pu recevoir. Néanmoins, si les plantations, constructions et ouvrages ont été faits par un tiers évincé, qui n'aurait pas été condamné à la restitution des fruits, attendu sa bonne foi, le propriétaire ne pourra demander la suppression desdits ouvrages, plantations et constructions; mais il aura le choix, ou de rembourser la valeur des matériaux et du prix de la main-d'oeuvre, ou de rembourser une somme égale à celle dont le fonds a augmenté de valeur.

556. Les attérissemens et accroissemens qui se forment successivement et imperceptiblement aux fonds riverains d'un fleuve ou d'une rivière, s'appellent *alluvion*.

L'alluvion profite au propriétaire riverain, soit qu'il s'agisse d'un fleuve ou d'une rivière navigable, flottable ou non, à la charge, dans le premier cas, de laisser le marche-pied, ou chemin de halage, conformément aux réglemens.

557. Il en est de même des relais que forme l'eau courante qui se retire insensiblement de l'une de ses rives en se portant sur l'autre: le propriétaire de la rive découverte profite de l'alluvion, sans que le riverain du côté opposé y puisse venir réclamer le terrain qu'il a perdu.

Si vero dominus exstructiones et plantationes retinere malit, pretium materiae et operarum solvet, nulla habita ratione majoris aut minoris valoris, quem ex eo incremento fundus nancisci potuerit: nihilominus, si plantationes, constructiones et operae ab illo procedant, qui evictionem passus a fruuctum retitutione ob bonam fidem absolutus fuerit, denegabitur domino facultas petendi earum demolitionem; ipsi tamen solvendi optio conceditur pretium materiae et operarum, vel summam, quae praedii sic adaucti valorem exaequet.

556. *Terrae congeries et incrementa, quae successive et paulatim praediis juxta fluminum et torrentium ripas sitis adjiciuntur*, alluviones *vocantur.*

Qui prope ripas fluminis aut torrentis navigabilis, vehendo apti vel non, praedia possidet alluvionem sibi adquirit: in primo casu tamen tenebitur praestare viam aut iter heliciariis, juxta pragmaticas sanctiones.

557. *Idem obtinet de alvei parte a flumine relicta, cum ejusdem cursus ab una ripa in adversam sensim flectitur: dominus ripae relictae alluvionem adquirit, et possessor adversae eam vindicandi jure caret.*

To prawo nie ma mieysca względem ustępów morza.

558. Odsep nie ma mieysca, co do iezior i stawów, których właściciel zachowuie zawsze ziemię, iaką okryła woda, gdy się podniosła do wysokości przyzwoitéy, na odpływanie ze stawu, choćby nawet późniéy obiętość wody zmnieyszoną została.

Nawzaiem właściciel stawu nie ma prawa do ziemi brzeżnéy, którą woda iego przykryła, w nadzwyczaynych wylewach.

559. Jeżeli rzeka większa albo mnieysza, spławna, lub nie, gwałtownym pędem porwała znaczną i łatwą do rozpoznania część pola brzeżnego, i przeniosła go na pola niżéy położone, albo na stronę przeciwną, właściciel części porwanéy może upominać się o własność, ale obowiązany podać o to żądanie w przeciągu roku; po upłynieniu takiego czasu, żądanie iego przyiętém bydź nie może; chybaby właściciel pola, do którego część porwana została przyłączoną, ieszcze iéy nie zaiął w posiadanie.

560. Wyspy, kępy, zmieliska, które się układaią w korycie rzek większych, albo mniéyszych, spławnych w iakiżkolwiek sposób, należą do narodu, ieżeli nie masz przeciwnego tytułu, albo przedawnienia.

561. Wyspy i zmieliska, które się układaią w rzekach, wżaden sposób niespławnych, należą do właścicieli brzegów z téy strony, przy któréy wyspa ułożona: ieżeli wyspa nie iest ułożona z iednéy tylko stro-

Ce droit n'a pas lieu à l'égard des relais de la mer.

558. L'alluvion n'a pas lieu à l'égard des lacs et étangs, dont le propriétaire conserve toujours le terrain que l'eau couvre quand elle est à la hauteur de la décharge de l'étang, encore que le volume de l'eau vienne à diminuer.

Réciproquement le propriétaire de l'étang n'acquiert aucun droit sur les terres riveraines que son eau vient à couvrir dans des crues extraordinaires.

559. Si un fleuve ou une rivière, navigable ou non, enlève par une force subite une partie considérable et reconnaissable d'un champ riverain, et la porte vers un champ inférieur ou sur la rive opposée, le propriétaire de la partie enlevée peut réclamer sa propriété; mais il est tenu de former sa demande dans l'année: après ce délai, il n'y sera plus recevable, à moins que le propriétaire du champ auquel la partie enlevée a été unie, n'eût pas encore pris possession de celle-ci.

560. Les îles, îlots, attérissemens, qui se forment dans le lit des fleuves ou des rivières navigables ou flottables, appartiennent à l'Etat, s'il n'y a titre au prescription contraire.

561. Les îles et attérissemens qui se forment dans les rivières non navigables et non flottables, appartiennent aux propriétaires riverains du côté où l'île s'est formée: si l'île n'est pas formée d'un seul côté, elle ap[illegible] ar-

Orae a mari relictae non occupantur.

558. *Alluvio locum non habet quoad lacus et stagna, quorum dominus retinet semper proprietatem soli aquis occupati, quum hae ad effluvium perveniunt, etiamsi aquae minuantur.*

Vicissim dominus stagni nullum in terras ripae finitimas jus adquirit, quas insueta exundatio occupaverit,

559. *Si subito fluminis, navigabilis vel non, aut torrentis impetu attigui fundi pars, quae adhuc dignosci valeat et alicujus momenti sit, avellatur, et inferiori fundo aut adversae ripae adjiciatur, eam domino intra annum vindicandi jus est; quo elapso hic non auditur, nisi dominus praedii, cui pars avulsa accessit, possessionem ejus nondum nactus fuerit.*

560. *Quaevis insula et terrae congeries, in alveo fluminum navigabilium vel torrentium vehendo aptorum nata, publici juris fit, dummodo titulus vel praescriptio non obstent.*

561. *Insulae vero et terrae congeries, quae in alveo innabilium fluminum vel non aptorum vehendo efficientur, ad eos pertinent, qui prope ripam, cui proximiores insulae sunt,*

ny, to należy do brzegowych właścicieli dwóch stron podług linii, którą wystawić sobie potrzeba, iako przechodzącą środkiem rzeki.

562. Jeżeli rzeka większa lub mnieysza, robiąc sobie nowe koryto, przerzyna i zaymuie pole właściela brzegowego, i układa z tego pola wyspę; taki właściciel zachowuie własność pola tego, choćby wyspa ułożona była w rzece większéy, lub mnieyszéy, spławnéy w iakiżkolwiek sposób.

563. Jeżeli rzeka w iakiżkolwiek sposób spławna lub nie, robi sobie nowe koryto, opuszczaiąc dawne, właściciele gruntów nowo zaiętych, biorą na mocy wynagrodzenia, dawne koryto opuszczone, każdy w proporcyi ziemi, która mu była zabrana.

564. Gołębie, króliki, ryby, przechodzące do innego gołębnika, królikarni, lub stawu, należą do właściciela tych przedmiotów, byleby przywabiane nie były oszukaniem i sztuką.

Oddział II.

O prawie przybycia co do rzeczy ruchomych.

565. Prawo przybycia, gdy ma za przedmiot dwie rzeczy ruchome, należące do dwóch różnych panów, iest zupełnie poddane zasadom słuszności naturalnéy.

Następuiące prawidła służyć będą Sędziemu za wzór na wydanie wyroku, w nieprzewidzianych przypadkach podług okoliczności szczególnych.

566. Gdy dwie rzeczy należące do dwóch różnych panów, tak z sobą złączone były, że składały iednę całość, a iednak rozdzielone bydź mogą, i iedna bez drugiéy może się utrzymać, całość należy do pana maiącego część c mieyszą, z obowiązkiem zapłacenia drugiemu wartości rzeczy z pierwszą połączonéy.

567. Ta część za celnieyszą iest uważana, do któréy druga przyłączona była tylko dla użytku, ozdoby, albo dopełnienia pierwszéy.

568. Jednakże, gdy rzecz przyłączona, znacznie szacownieysza iest od pierwszéy, i była użyta bez wiedzy właściciela, może właściciel wymagać odłączenia iéy i oddania, chociażby stąd mogło wypaść nadpsucie téy do któréy była przyłączona.

569. Gdy z dwóch rzeczy złączonych w jednę całość, iedna nie może bydź uważana za przybycie do drugiéy, to ta iest poczytana za celnieyszą, któréy większa wartość, a w równéy prawie wartości, któréy większa objętość.

570. Jeżeli rzemieślnik, albo iakażkolwiek osoba użyła materyału, który do niéy nie należał, do zrobienia rzeczy nowego gatunku, czyli to materyał może się wrócić do pierwszéy postaci, albo nie; właściciel

non prévus, suivant les circonstances particulières.

566. Lorsque deux choses appartenant à différens maîtres, qui ont été unies de manière à former un tout, sont néanmoins séparables, en sorte que l'une puisse subsister sans l'autre, le tout appartient au maître de la chose qui forme la partie principale, à la charge de payer à l'autre la valeur de la chose qui a été unie.

567. Est réputée partie principale celle à laquelle l'autre n'a été unie que pour l'usage, l'ornement ou le complément de la première.

568. Néanmoins, quand la chose unie est beaucoup plus précieuse que la chose principale, et quand elle a été employée à l'insu du propriétaire, celui-ci peut demander que la chose unie soit séparée pour lui être rendue, même quand il pourrait en résulter quelque dégradation de la chose à laquelle elle a été jointe.

569. Si de deux choses unies pour former un seul tout, l'une ne peut point être regardée comme l'accessoire de l'autre, celle-là est réputée principale qui est la plus considérable en valeur, ou en volume, si les valeurs sont à peu près égales.

570. Si un artisan ou une personne quelconque a employé une matière qui ne lui appartenait pas, à former une chose d'une nouvelle espèce, soit que la matière puisse ou non reprendre sa première forme, celui

Section II.

Du droit d'accession relativement aux choses mobilières.

565. Le droit d'accession, quand il a pour objet deux choses mobilières appartenant à deux maître differens, est entièrement subordonné aux principes de l'équité naturelle.

Les règles suivantes serviront d'exemple au juge pour se déterminer, dans les cas

---

praedia possident. Si vero in una tantum alvei parte non consistant, dominis cedunt, qui prope utrasque ripas possident, linea ad divisionem deducta, quae mediam teneat fluminis partem.

562. *Si flumen vel torrens aquas dividat, et circumdato alicujus vicini domini agro iterum eas conjungat, agrumque in formam insulae redigat, vicinus sui agri dominium retinet, licet insula in flumine navigabili vel torrente vehendo apto efformata fuerit.*

563. *Quod si, toto naturali alveo derelicto, ad aliam partem flumen navigabile, vehendo aptum, vel non, fluere coeperit, prior alveus dominis agrorum, quos recens flumen occupavit, indemnitatis titulo adquiritur pro quantitate cujusque agri occupati.*

564. *Columbi, cuniculi, pisces, qui se ad aliud columbarium, vivarium aut stagnum conferunt, horum dominis adquiruntur, dummodo fraus vel dolus ad hosce avocandos non intercesserit.*

Sectio II.

De jure accessionis in rebus mobilibus.

565. *Jus accessionis, cum duas res mobiles respicit, quarum distincti domini sint, aequitatis naturalis principiis omnino regitur.*

Ut in casibus non praevisis juxta peculiaria rerum adjuncta judex causam definire valeat, exemplo ei erunt quae sequuntur regulae.

566. *Cum duae res plurium dominorum, quae ita conjunctae fuerunt, ut unum corpus efficiant, secerni tamen possunt, et una sine altera subsistere valet, dominus rei principalis totum corpus adquirit, soluto tamen alteri pretio rei adjunctae.*

567. *Pars ea principalis habetur, cui altera jungitur, ut ejus usui, ornatui et perfectioni inserviat.*

568. *Attamen, si res principali juncta longe pretiosior sit, et insciente domino adhibita, huic separationem rei junctae, ut sibi restituatur, petendi jus est, etiamsi res principalis separatione deterior fieri posset.*

569. *Si duabus rebus ad efficiendum corpus conjunctis, neutra uti alterius accessoria existimari queat, illa principalis censenda erit, quae valore vel quae mole etiam praestat, si paene par sit utriusque valor.*

570. *Si artifex vel quisquis alius aliena materia usus est, ut novam speciem conflaret, sive nova species ad pristinam formam restitui possit, sive non, materiae dominus novam speciem vindicare poterit, soluta operarum mercede.*

materyału ma prawo upomnać się o rzecz z niego zrobioną, wracaiąc koszta roboty.

571. Jeżeli zaś robota tak iest ważna, że znacznie przewyższa wartość materyału użytego, to wtenczas przemysł poczytywany będzie za część istotną, i rzemieślnik będzie miał prawo zatrzymania rzeczy wypracowanéy, powracaiąc właścicielowi wartość materyału.

572. Gdy osoba używała materyału w części należącego do niéy, a w części nienależącego, na zrobienie rzeczy nowego gatunku, chociaż i ieden i drugi z tych materyałów nie iest zepsuty zupełnie, ale iednak bez nieprzyzwoitości rozdzielone bydź nie mogą, rzecz taka wspólną iest obudwom właścicielom; iednemu służy w stosunku części materyału iego, a drugiemu w stosunku części materyału który do niego należał i ceny iego roboty.

573. Gdy rzecz iaka zrobiona była z mieszaniny kilku materyałów, należących do właścicieli różnych, a ieden z tych materyałów za celnieyszy uważanym bydź nie może; ieżeliby materyały rozdzielonemi bydź mogły, to ten może żądać rozdziału, którego materyał bez iego wiedzy był zmieszany.

Jeżeli materyały bez nieprzyzwoitości rozdzielone bydź więcéy nie mogą, wszyscy nabywaią wspólnie własności, w stosunku ilości, iakości i wartości materyału, do każdego z nich należącego.

qui en était le propriétaire a le droit de réclamer la chose qui en a été formée, en remboursant le prix de la main-d'oeuvre.

571. Si cependant la main-d'oeuvre était tellement importante qu'elle surpassât de beaucoup la valeur de la matière employée, l'industrie serait alors réputée la partie principale, et l'ouvrier aurait le droit de retenir la chose travaillée, en remboursant le prix de la matière au propriétaire.

572. Lorsqu'une personne a employé en partie la matière qui lui appartenait, et en partie celle qui ne lui appartenait pas, à former une chose d'une espèce nouvelle, sans que ni l'une ni l'autre des deux matières soit entièrement détruite, mais de manière qu'elles ne puissent pas se séparer sans inconvénient, la chose est commune aux deux propriétaires, en raison, quant à l'un de la matière qui lui appartenait; quant à l'autre, en raison à la fois, et de la matière qui lui appartenait, et du prix de sa main-d'oeuvre.

573. Lorsqu'une chose a été formée par le mélange de plusieurs matières appartenant à différens propriétaires, mais dont aucune ne peut être regardée comme la matière principale, si les matières peuvent être séparées, celui à l'insu duquel les matières ont été mélangées, peut en demander la division.

Si les matières ne peuvent plus être séparées sans inconvénient, ils en acquièrent en commun la propriété dans la proportion de la quantité, de la qualité et de la valeur des matières appartenant à chacun d'eux.

---

571. *Attamen si opera adeo praestantior esset, ut valorem adhibitae materiae longe excederet, tunc opera ipsa uti principalis habebitur, et artifici jus erit, soluto materiae pretio, illam retinendi.*

572. *Quoties materiam, partim propriam, partim alienam, ad novam speciem conflandam quis adhibuerit, quin neutra penitus destructa sit, sed quae tamen sine detrimento separari nequeat, eadem species dominis communis est, uni pro rata materiae propriae, alteri pro rata tum materiae tum pretii operarum.*

573. *Cum plurium materiarum ad diversos dominos spectantium mixtione res nova conficitur, et earum neutra principalis haberi potest; si materiae separari queant, dominus commixtionis nescius divisionem petere potest.*

Si vero sine detrimento separari nequeant, novae rei proprietas communis est pro rata quantitatis, qualitatis et pretii materiae ad unumquemque spectantis.

574. Jeżeli materyał należący do iednego właściciela, przewyższa znacznie drugi, w ilości i cenie, w takim przypadku, właściciel materyału przewyższaiącego, może się dopominać rzeczy z mieszaniny zrobionéy, wracaiąc drugiemu wartość iego materyału.

575. Gdy rzecz z materyałów należących do różnych właścicieli, zrobiona, zostaie im wspólną, powinna bydź licytowana na zysk wspólny.

576. W każdym przypadku, który nadaie właścicielowi materyału użytego bez iego wiedzy, do zrobienia rzeczy nowego gatunku, prawo wymagania własności téy rzeczy, wolno mu iest wymagać powrócenia swego materyału w téyże saméy naturze, ilości, wadze, mierze i dobroci, albo też wartości iego.

577. Ci którzyby użyli materyałów należycych do innych osób, bez ich wiedzy, mogą bydź skazani na wynadgrodzenie szkód i straconych zysków, ieżeli wypada; i nadto mogą bydź czynione przeciwko nim poszukiwania drogą nadzwyczayną, ieżeli tego wymaga przypadek.

574. Si la matière appartenant à l'un des propriétaires était de beaucoup supérieure à l'autre par la quantité et le prix, en ce cas le propriétaire de la matière supérieur en valeur pourrait réclamer la chose provenue du mélange, en remboursant à l'autre la valeur de sa matière.

575. Lorsque la chose reste en commun entre les propriétaires des matières dont elle a été formée, elle doit être licitée au profit commun.

576. Dans tous les cas où le propriétaire dont la matière a été employée, à son insu, à former une chose d'une autre espèce, peut réclamer la propriété de cette chose, il a le choix de demander la restitution de sa matière en même nature, quantité, poids, mesure et bonté, ou sa valeur.

577. Ceux qui auront employé des matières appartenant à d'autres, et à leur insu pourront aussi être condamnés à des dommages et intérêts, s'il y a lieu, sans préjudice des poursuites par voie extraordinaire, si le cas y échet.

---

574. *Si vero materia ad unum ex dominis spectans longe alteri potior quantitate et pretio sit, tunc dominus materiae, quae valore praestat, rem sibi vindicat commixtione conflatam, soluto alteri ejus materiae pretio.*

575. *Cum nova res communis efficitur dominis materiarum, ex quibus conflata est, communi commodo sub auctione ponenda erit.*

576. *Quotiescumque dominus, cujus materia, ipso ignorante, ad novam speciem conflandam adhibita est, ejusdem speciei proprietatem sibi vindicare potest, optionem habet, vel petendi suae materiae restitutionem in ipsa natura, quantitate, pondere, mensura et bonitate, vel ejusdem valorem.*

577. *Qui alienam materiam, inscio domino, adhibuerunt, damnorum quoque et ejus, quod interest, judicium, prout juris, subibunt, salvo extraordinariae cognitionis jure, si res postulabit.*

TYTUŁ III.

O używaniu przychodów, o używaniu i o mieszkaniu.

DZIAŁ PIERWSZY.

O używaniu-przychodów.

578. Używanie-przychodów, iest prawo używania w sposobie służącym samemuż właścicielowi rzeczy, których kto inny ma własność, z obowiązkiem zachowania ich istoty.

579. Używanie-przychodów ustanowione bywa przez prawo, albo przez wolą człowieka.

580. Używanie-przychodów ustanowione bydź może albo prosto, albo do pewnego dnia, lub pod warunkiem.

581. Może bydź ustanowione na każdym gatunku, dóbr ruchomych, albo nieruchomych.

Oddział I.

O prawach używaiącego-przychodów.

582. Używaiący-przychodów, ma prawo używać wszelkiego gatunku przychodów, bądź naturalnych, bądź przemysłowych, bądź cywilnych, iakie może wydawać przedmiot, z którego ma używanie-przychodów.

TITRE III.

De l'usufruit, de l'usage et de l'habitation.

CHAPITRE PREMIER.

De l'usufruit.

578. L'usufruit est le droit de jouir des choses dont un autre a la propriété, comme le propriétaire lui-même, mais à la charge d'en conserver la substance.

579. L'usufruit est établie par la loi, ou par la volonté de l'homme.

580. L'usufruit peut être établi, ou purement, ou à certain jour, ou à condition.

581. Il peut être établi sur toute espèce de biens meubles ou immeubles.

Section I.

Des droits de l'usufruitier.

582. L'usufruitier a le droit de jouir de toute espèce de fruits, soit naturels, soit industriels, soit civils, que peut produire l'objet dont il a l'usufruit.

TITULUS III.

De usufructu, usu et habitatione.

CAPUT I.

De usufructu.

578. *Ususfructus est jus, alienis rebus utendi fruendi eodem modo, quo proprietarius uteretur et frueretur, salva tamen earum substantia.*

579. *Ususfructus aut lege aut hominis voluntate constituitur.*

580. *Ususfructus constituitur aut pure, aut ad certum tempus, aut sub conditione.*

581. *Ususfructus in rebus quibuscumque, tam mobilibus, quam immobilibus, constitui potest.*

Sectio I.

De juribus usufructuarii.

582. *Fructuario jus est quoscumque fructus percipiendi, naturales, industriales, civiles, ex re in usumfructum data.*

583. Przychody naturalne są te, które ziemia samowolnie wydaie; przychody ze zwierząt i ich przychowek, są także przychodem naturalnym.

Przychody przemysłowe z gruntu, są to przychody otrzymane z uprawy iego.

584. Przychodami cywilnemi są naymy domów, procenta od summ wymagalnych, przychody z czynszów i z podobnych wypłat. (*)

Należytości od dzierżawcow, są także umieszczone w rzędzie przychodów cywilnych.

585. Przychody naturalne i przemysłowe nieoddzielone od gałęzi, lub korzeni, w czasie zaczętego używania-przychodów, należą do używaiącego-przychodów.

Takież same przychody przy kończeniu się używania-przychodów, należą do właściciela, bez obowiązku nagrodzenia, ani z jednéy strony, ani z drugiéy, za uprawy i nasiona; ale też także bez uszkodzenia części przychodów, których mógł był nabyć czynszownik częściowy, ieżeli się taki znaydował w początku, albo w końcu używania przychodów.

586. Poczytuie się, że cywilne przychody nabywaią się dziennie, i należą do używaiącego przychodów, w stosunku trwania iego używania-przychodów. To prawidło stosuie się tak do należytości dzierżawnych, iako też do naymu domów i innych przychodów cywilnych.

583. Les fruits naturels sont ceux qui sont le produit spontané de la terre. Le produit et le croît des animaux sont aussi des fruits naturels.

Les fruits industriels d'un fonds sont ceux qu'on obtient par la culture.

584. Les fruits civils sont les loyers des maisons, les intérêts des sommes exigibles, les arrérages des rentes.

Les prix des baux à ferme sont aussi rangés dans la classe des fruits civils.

585. Les fruits naturels et industriels, pendants par branches ou par racines au moment où l'usufruit est ouvert, appartiennent à l'usufruitier.

Ceux qui sont dans le même état au moment où finit l'usufruit, appartiennent au propriétaire, sans récompense, de part ni d'autre, des labours et des semences, mais aussi sans préjudice de la portion des fruits qui pourrait être acquise au colon partiaire s'il en existait un au commencement ou à la cessation de l'usufruit.

586. Les fruits civils sont réputés s'acquérir jour par jour, et appartiennent à l'usufruitier, à proportion de la durée de son usufruit. Cette règle s'applique aux prix des baux à ferme, comme aux loyers des maisons et aux autres fruits civils.

583. *Fructus naturales sunt, qui terra sponte gignuntur; partus quoque animalium atque horum proventus fructibus naturalibus accensentur.*

Fructus praediorum industriales sunt, qui nonnisi cultura percipiuntur.

584. *Fructus civiles habentur aedium pensiones, sortium, quae repeti possint, usurae, et anteacti reditus, quibus etiam praediorum rusticorum mercedes adduntur.*

585. *Fructus naturales et industriales e ramis pendentes, vel solo inhaerentes, cum dies ususfructus cedit, ad fructuarium pertinent.*

Idem fructus, finito usufructu, domino fundi adquiruntur, quin ulla culturae et seminis compensatio invicem habeatur, salva tamen fructuum parte, quae tempore incepti aut finiti ususfructus colono partiario deberetur, si hic existeret.

586. *Fructus civiles in dies singulos adquisiti censentur, et fructuario cedunt pro rata temporis, quo ususfructus perduraverit: idem obtinet quoad praediorum, tum urbanorum, cum rusticorum, mercedes, ceterosque fructus civiles.*

(*) Wyraz *arrerages* tym iest względem wyrazu *rente*, czym *procent* względem *kapitału*, a zatém może być brany za wszelkie przychody z czynszów lub z innych podobnych wypłat.

587. Jeżeli używanie przychodów obeymuie rzeczy takie, których używanie połączone iest z ich zniszczeniem, iako to pieniądze, ziarna, płyny, używaiący-przychodów ma prawo ich używać, z obowiązkiem oddania ich w równéy ilości, iakości i cenie, albo ich oszacowanie, przy kończeniu się używania-przychodów.

588. Używanie-przychodów z czynszu dożywotniego lub z podobnéy wypłaty dożywotniéy, daie także używaiącemu-przychodów prawo wybierania przychodów z tych wypłat czyli czynszów, przez czas w którym trwa używanie-przychodow, bez żadnego obowiązku powrócenia. (*)

589. Jeżeli używanie-przychodów obeymuie rzeczy takie, które przez używanie nie psuią się natychmiast, ale się pogorszaią powoli, iako to bielizna, sprzęty pokoiowe, używaiący-przychodów ma prawo obracać ie na użytek, na iaki są przeznaczone; i przy kończeniu się używania-przychodów, obowiązany iest oddać ie w takim tylko stanie, w iakim się znayduią, byle ich nie popsuł umyślnie, albo przez niedbalstwo.

590. Jeżeli używanie-przychodów obeymuie wycinanie drzew do wycinania służących, używaiący-przychodów obowiązany iest zachowywać porządek i ilość wycinań, stosownie do oszczędzenia, albo stałych zwyczaiów właścicieli; i sam albo dziedziczący po nim, nie maią nigdy wynagrodzenia za

587. Si l'usfruit comprend des choses dont on ne peut faire usage sans les consommer, comme l'argent, les grains, les liqueurs, l'usufruitier a le droit de s'en servir, mais à la charge d'en rendre de pareille quantité, qualité etvaleur, ou leur estimation, à la fin de l'usufruit.

588. L'usufruit d'une rente viagère donne aussi à l'usufruitier, pendant la durée de son usufruit, le droit d'en percevoir les arrérages, sans être tenu à aucune restitution.

589. Si l'usufruit comprend des choses qui sans se consommer de suite, se détériorent peu à peu par l'usage, comme du linge, des meubles meublans, l'usufruitier a le droit de s'en servir pour l'usage auquel elles sont destinées, et n'est obligé de les rendre, à la fin de l'usufruit, que dans l'état où elles se trouvent, non détériorées par son dol ou par sa faute.

590. Si l'usufruit comprend des bois taillis, l'usufruitier est tenu d'observer l'ordre et la quotité des coupes, conformément à l'aménagement ou à l'usage constant des propriétaires; sans indemnité toutefois en faveur de l'usufruitier ou de ses héritiers, pour les coupes ordinaires, soit de taillis,

587. *Si ususfructus rerum sit, quae usu consumuntur, veluti pecuniae, grani, vini et similium, fructuarius illis utendi jus habet, cum onere tamen, finito usufructu, tantumdem in eadem quantitate, qualitate atque valore restituendi, vel earum aestimationem praestandi.*

588. *Ususfructus reditus ad vitam constituti fructuario quoque, constante usufructu, jus tribuit percipiendi anteactos reditus absque onere restitutionis.*

589. *Si ususfructus eas res contineat, quae usu immediato non consumuntur, sed tantum atteruntur, uti sunt lintea et suppellectiles, fructuarius iis omnibus, secundum earum destinationem, uti potest, easque, prout erunt, finito usufructu restituet, nisi culpa aut dolo ipsius factae sint deteriores.*

590. *In usufructu silvae caeduae fructuarius excisionum tempora et quantitates, uti proprietarius consueverat, servare tenetur; nulla tamen indemnitas usufructuario aut ejus heredibus erit praestanda, si, durante usufructu, silvas caeduas, aut proceras, aut arbores ad incrementum relictas, regulariter caedere omiserit.*

(*) Dla zrozumienia tego artykułu trzeba wiedzieć, że były przepisy nakazuiące takie powracanie właścicielowi przez używaiącego-przychodów; Kodex ie znosi.

zwyczayne wycinania, bądź krzaków, bądź zostawionych wyrostków, bądź drzew donośnych, których wycinań nie zrobił w czasie swego używania.

Drzewa ze szkoły drzewnéy, choćby bez iéy nadpsucia brane, nie należą do używania przychodów, tylko pod obowiązkiem, aby używaiący przychodów stosował się do zwyczaiów mieyscowych, względem przyzwoitego na ich mieysce odsadzenia.

591. Używaiący-przychodów pożytkuie także, byle się zawsze stosował do czasu i zwyczaiów dawnych właścicieli, z części drzew naydonośnieyszych, które są przeznaczone na porządne wycinania, bądź gdy te wycinania odbywać się maią po pewnym i stałym biegu czasu, na oznaczonéy rozciągłości ziemi, bądź też gdy się odbywaią w pewnéy ilości drzew branych, bez oznaczenia, z całéy dóbr powierzchni.

592. We wszystkich inszych przypadkach, używaiący przychodów, nie może tykać drzew dorosłych, może tylko używać drzew obalonych, lub złamanych przypadkiem, na naprawy, do których iest obowiązany: może także na ten sam cel ścinać drzewa, których potrzebuie, ale wprzód wyrobić sobie powinien uznanie przez właściciela takiéy potrzeby.

593. Może brać z lasu tyczki do winnic; może także pobierać roczne albo przypadaiące podług biegu czasu przychody z drzewa: a to wszystko według mieyscowych zwyczaiów kraiu, albo właścicieli.

594. Owocowe drzewa, które same giną, te nawet które są wyrwane, lub złamane przez

soit de baliveaux, soit de futaie, qu'il n'aurait pas faites pendant sa jouissance.

Les arbres qu'on peut tirer d'une pépinière sans la dégrader, ne font aussi partie de l'usufruit qu'à la charge par l'usufruitier de se conformer aux usages des lieux pour le remplacement.

591. L'usufruitier profite encore, toujours en se conformant aux époques et à l'usage des anciens propriétaires, des parties de bois de haute futaie qui ont été mises en coupes réglées, soit que ces coupes se fassent périodiquement sur une certaine étendue de terrain, soit qu'elles se fassent d'une certaine quantité d'arbres pris indistinctement sur toute la surface du domaine.

592. Dans tous les autres cas, l'usufruitier ne peut toucher aux arbres de haute futaie; il peut seulement employer, pour faire les réparations dont il est tenu, les arbres arrachés ou brisés par accident: il peut même, pour cet objet, en faire abattre s'il est nécessaire, mais à la charge d'en faire constater la nécessité avec le propriétaire.

593. Il peut prendre, dans les bois, des échalas pour les vignes; il peut aussi prendre, sur les arbres, des produits annuels ou périodiques: le tout suivant l'usage du pays ou la coutume des propriétaires.

594. Les arbres fruitiers qui meurent, ceux même qui sont arrachés ou brisés par acci-

Surculi, qui seminario extrahi sine detrimento possunt, ad fructuarium non pertinent, nisi quatenus alios, juxta locorum consuetudinem, ipse substituat.

591. *Fructuarius fruitur etiam proceris silvis, quae intra certos fines regulariter caedi solent, dummodo praecedentium proprietariorum usus et stata tempora servet, sive illae periodice et intra certos limites sint excidendae, sive definitus arborum numerus in universo praedio indiscriminatim caedere liceat.*

592. *Praeter hos casus fructuario proceras arbores secare prohibetur, et tantum arboribus fortuito avulsis aut dejectis ad refectiones, quae ipsi incumbant, uti potest; immo arbores in hunc usum succidere ei licebit, dummodo proprietario illas succidendi necessitas comprobetur.*

593. *Pedamenta ex silvis ususfructuarius sumere potest; immo ex arborum ramis annuos vel periodicos fructus pro regionis et dominorum consuetudine ipsi percipere licet.*

594. *Arbores fructiferae, quae pereunt, et quae casu avulsae aut confractae sint, ad fructuarium pertinent, dummodo alias substituat.*

przypadek, należą do używaiącego przychodów, lecz z obowiązkiem zastąpienia ich innemi.

595. Używaiący przychodów może używać sam, albo puszczać w dzierżawy innemu, a nawet przedawać, lub ustępować prawa swego pod tytułem dobroczynnym. Jeżeli puszcza w dzierżawę, powinien stosować się co do epok ustanowionych na odnawianie kontraktów dzierżawnych, i względem ich trwania, do prawideł ustanowionych dla męża, co do dóbr żony, w tytule *o Kontrakcie małżeńskim i wzaiemnych prawach między małżonkami.*

596. Używaiący-przychodów, używa przybycia które nastąpiło z odsepu do przedmiotu, na którym ma używanie-przychodów.

597. Używa praw służebności, przechodu, i ogólnie wszelkich praw, których właściciel mógł używać, i używa ich takim samym sposobem, iak właściciel.

598. Używa także w takim samym sposobie, iak właściciel, kopalni i wydobywania kamieni, ieżeli iuż były zaczęte, przy zaczęciu używania-przychodów; iednakże gdy idzie o takie roboty, które bez pozwolenia przedsiębrane bydź nie mogą, używaiący-przychodów nie może ich używać, póki nie otrzyma pozwolenia od Cesarza.

Żadnego nie ma prawa do kopalni, i wydobywania kamieni niezaczętych ieszcze, ani do wydobywania węgli ziemnych, nie zaczętego pierwéy, ani do skarbu, któryby mógł bydź odkrytym w czasie bytu używania-przychodów.

dent, appartiennent à l'usufruitier, à la charge de les remplacer par d'autres.

595. L'usufruitier peut jouir par lui-même, donner à ferme à un autre, ou même vendre ou céder son droit à titre gratuit. S'il donne à ferme, il doit se conformer, pour les époques où les baux doivent être renouvelés, et pour leur durée, aux règles établies pour le mari à l'égard des biens de la femme, au titre *du contrat de mariage et des droits respectifs des époux.*

596. L'usufruitier jouit de l'augmentation survenue par alluvion à l'objet dont il a l'usufruit.

597. Il jouit des droits de servitude, de passage, et généralement de tous les droits dont le propriétaire peut jouir, et il en jouit comme le propriétaire lui-même.

598. Il jouit aussi, de la même manière que le propriétaire, des mines et carrières qui sont en exploitation à l'ouverture de l'usufruit; et néanmoins, s'il s'agit d'une exploitation qui ne puisse être faite sans une concession, l'usufruitier ne pourra en jouir qu'après en avoir obtenu la permission de l'Empereur.

Il n'a aucun droit aux mines et carrières non encore ouvertes, ni aux tourbières dont l'exploitation n'est point encore commencée, ni au trésor qui pourrait être découvert pendant la durée de l'usufruit.

595. *Ususfructuarius vel ipse jure suo frui. vel illud aliis locare aut vendere aut gratuito cedere potest: si locaverit, quoad tempora locationis renovandae aut potrahendae regulas servare tenetur, quae titulo* de contractu matrimonii et mutuis conjugum juribus, *circa uxoris bona marito praescribuntur.*

596. *Alluvionis quoque ususfructus ad fructuarium fundi pertinet.*

597. *Fructuarius jura servitutum, transitus, et cetera, quae ad proprietarium spectant, et prout hic uteretur, exercet.*

598. *Utitur aeque ac proprietarius metalli fodinis et lapicidinis, quae incepti usus-fructus tempore exercentur: quodsi facultate ad hoc opus sit, nisi hanc a suprema auctoritate impetraverit, illarum usus et exercitium fructuario denegabitur.*

Fructuario nullum jus est in lapicidinis et metalli fodinis, aut in iis, quae igniariam glebam continent, et quae effodi nondum coeperint, aut in thesauris, pendente usufructu inventis.

599. Właściciel nie może przez swóy czyn, albo iakimkolwiek bądź sposobem, szkodzić prawom używaiącego-przychodów.

Używaiący-przychodów, przy ustawaniu takiego używania, nie może ze swoiéy strony dopominać się o wynagrodzenie za polepszenia, którychby wykonanie okazywał, choćby nawet przez nie wartość rzeczy powiększoną była.

Może on iednak, albo dziedzice po nim, odiąć zwierciadła, obrazy, które był umieścił, ale z obowiązkiem zwrócenia mieysc do pierwotnego ich stanu.

Oddział II.

O obowiązkach używaiącego-przychodów.

600 Używaiący-przychodów obeymuie rzeczy w stanie, w jakim są; ale nie może wniyść w ich używanie, poki w przytomności właściciela, albo po należytém iego przywołaniu, nie postara się o sporządzenie inwentarza ruchomości, i stanu nieruchomości, które są poddane używaniu-przychodów.

601. Daie zaręczenie, że używać będzie iako dobry oyciec familii, ieżeli od zaręczenia uwolnionym nie iest przez akt ustanawiaiący używanie-przychodów; iednakże oyciec i matka maiący prawne używanie-przychodów z dóbr dzieci swoich, przedawca lub daruiący z zastrzeżeniem używania-przychodów, nie są obowiązani dawać zaręczenie.

599. Le propriétaire ne peut, par son fait, ni de quelque manière que ce soit, nuire aux droits de l'usufruitier.

De son côté, l'usufruitier ne peut, à la cessation de l'usufruit, réclamer aucune indemnité pour les améliorations qu'il prétendrait avoir faites, encore que la valeur de la chose en fût augmentée.

Il peut cependant, ou ses héritiers, enlever les glaces, tableaux et autres ornemens qu'il aurait fait placer, mais à la charge de rétablir les lieux dans leur premier état

Section II.

Des obligations de l'usufruitier.

600. L'usufruitier prend les choses dans l'état où elles sont; mais il ne peut entrer en jouissance qu'après avoir fait dresser, en présence du propriétaire, ou lui dûment appelé, un inventaire des meubles et un état des immeubles sujets à l'usufruit.

601. Il donne caution de jouir en bon père de famille, s'il n'en est dispensé par l'acte constitutif de l'usufruit; cependant les père et mère ayant l'usufruit légal du bien de leurs enfans, le vendeur ou le donateur sous réserve d'usufruit, ne sont pas tenus de donner caution.

599. *Proprietarius fructuarii juribus officere nullo modo potest.*

Finito usufructu, meliorationes fructuarius repetere nequit, licet valor fundi harum causa fuiset adauctus.

Ipsi tamen aut ejus heredibus jus est, specula, tabulas pictas, et alia, quae intulit ornamenta auferendi; locis tamen, ubi haec collocata fuerant, in pristinum restitutis.

Sectio II.

De oneribus usufructuarii.

600. *Usufructuarius res accipit in eo statu, quo sunt; juris vero sui exercitium non adquirit, nisi bonorum mobilium, quae ad usumfructum spectant, inventarium, et immobilium statum prius confecerit coram domino, vel hoc rite vocato.*

601. *Satisdare fructuarius tenetur, se usurum fruiturum uti bonus ac diligens pater familias, nisi e tabulis ususfructus adpareat, cautionem fuisse remissam. Attamen pater et mater, in bonis filiorum ex lege usumfructum habentes, venditor et donator, qui sibi usumfructum reservaverit, oneri cautionis minime subjiciuntur.*

602. Jeżeli używaiący-przychodów zaręczenia nie znayduie, nieruchomości puszczone są w dzierżawę, albo urzędownie zatrzymane;

Summy obięte w używaniu przychodów, dane są na procent;

Żywności przedane są, i wartość ich obrocona także na procent;

W takim przypadku, procenta od summ i cena z dzierżaw należą do używaiącego-przychodów.

603. Gdyby nie złożył zaręczenia używaiący-przychodów, to właściciel może wymagać, aby ruchomości psuiące się przez używanie, przedanemi były, a wartość ich umieszczona na procent, równie iak i wartość żywności; a wtenczas używaiący-przychodów odbiera procenta, podczas swego używania-przychodów: iednakże używaiący-przychodów będzie mógł wymagać, i Sędziowie nakazać będą mogli, według okoliczności, aby mu zostawiona była część ruchomości, dla iego używania potrzebnych, pod prostém iego zaręczeniem, przysięgą stwierdzoném, i pod obowiązkiem, że takież same odda przy ukończeniu się używania-przychodów.

604. Opoźnienie w złożeniu zaręczenia, nie pozbawia używaiącego przychodów tych zysków, do których ma prawo; należą się one dla niego od momentu, w którym się zaczęło używanie-przychodów.

602. Si l'usufruitier ne trouve pas de caution, les immeubles sont donnés à ferme ou mis en séquestre;

Les sommes comprises dans l'usufruit sont placées;

Les denrées sont vendues, et le prix en provenant est pareillement placé;

Les intérêts de ces sommes et les prix des fermes appartiennent, dans ce cas, à l'usufruitier.

603. A défaut d'une caution de la part de l'usufruitier, le propriétaire peut exiger que les meubles qui dépérissent par l'usage soient vendus, pour le prix en être placé comme celui des denrées; et alors l'usufruitier jouit de l'intérêt pendant son usufruit: cependant l'usufruitier pourra demander, et les juges pourront ordonner, suivant les circonstances, qu'une partie des meubles nécessaires pour son usage lui soit délaissée, sous sa simple caution juratoire, et à la charge de les représenter à l'extinction de l'usufruit.

604. Le retard de donner caution ne prive pas l'usufruitier des fruits auxquels il peut avoir droit; ils lui sont dus du moment où l'usufruit a été ouvert.

602. *Si fructuarius fidejussores non inveniat, immobilia vel locantur, vel apud sequestrem deponuntur.*

Res annonariae venduntur, earumque pretium una cum pecunia usufructui obnoxia ad lucrum collocatur.

Usurae hujus pecuniae foenori datae, nec non locationum pensiones, fructuario cedunt.

603. *Cautione a fructuario non praestita, domino petendi jus est, ut vendantur res mobiles, quae usu atteruntur, earumque perinde ac rei annonariae pretium ad lucrum collocetur; et tunc, pendente usufructu, fructuario usurae cedunt. Hic tamen petere et judex decernere poterit, pro rerum adjunctis, ut mobilium pars ejus usui necessaria ipsi tradatur, praestita duntaxat juratoria cautione, et cum onere illam, finito usufructu, restituendi.*

604. *Ob moram in praestanda cautione jus ad fructus percipiendos fructuario non adimitur; die usufructus cedente, protinus illi debentur.*

605. Używaiący-przychodów obowiązany iest tylko do takich napraw, których przyzwoite utrzymanie rzeczy wymaga.

Wielkie naprawy powinnością są właściciela, byleby nie było do nich przyczyną zaniedbanie napraw utrzymania rzeczy, od zaczętego używania przychodów; w takim przypadku, obowiązany ie podiąć używaiący-przychodów.

606. Wielkiemi naprawami są te, mur głownieyszy, sklepienie, zaprowadzenie nowych balek, danie dachu całego;

Postawienie grobli, murów podpieraiących i ogrodzenie całkowite.

Wszelkie inne naprawy, są naprawami utrzymania rzeczy.

607. Ani używaiący-przychodów, ani właściciel nie iest obowiązany budować na nowo, co przez dawność upadło, albo przypadkiem zostało obalone.

608. Używaiący-przychodów obowiązany iest przez czas używania swoiego podeymować wszelkie ciężary roczne dziedzictwa, iako to, podatki i inne, które zwyczaynie na przychody nakładane bywaią.

609. Co do ciężarów, ktoreby w czasie bytu używania-przychodów, mogły bydź nakładane na własność, używaiący-przychodów, i właściciel, składaią się wspólnie podług tego, co nasępuie:

Właściel powinien ie zapłacić, a używaiący przychodów procenta od nich dawać powinien właścicielowi.

605. L'usufruitier n'est tenu qu'aux réparations d'entretien.

Les grosses réparations demeurent à la charge du propriétaire, à moins qu'elles n'aient été occasionées par le defaut de réparations d'entretien, depuis l'ouverture de l'usufruit; auquel cas l'usufruitier en est aussi tenu.

606. Les grosses réparations sont celles des gros murs et des voûtes, le rétablissement des poutres et des couvertures entières;

Celui des digues et des murs de soutenement et de clôture aussi en entier.

Toutes les autres réparations sont d'entretien.

607. Ni le propriétaire, ni l'usufruitier, ne sont tenus de rebâtir ce qui est tombé de vétusté, ou ce qui a été détruit par cas fortuit.

608. L'usufruitier est tenu, pendant sa jouissance, de toutes les charges annuelles de l'heritage, telles que les contributions et autres qui dans l'usage sont censées charges des fruits.

609. A l'égard des charges qui peuvent être imposées sur la propriété pendant la durée de l'usufruit, l'usufritier et le propriétaire y contribuent ainsi qu'il suit:

Le propriétaire est obligé de les payer, et l'usufruitier doit lui tenir compte des intérêts;

605. *Fructuarius ad reparationes rei servandae causa tantummodo tenetur.*

Hinc reparationes majores proprietarius exequitur, nisi fructuarius, postquam habuit usumfructum, quae sibi incumbunt neglexerit, et causam proinde illis dederit; hoc enim casu ad majores quoque fructuarius tenetur.

606. *Majores habentur reparationes, quae praecipuorum parietum, fornicum, tignorum, totiusque tecti, item quae aggerum ad coercendas aquas, et murorum ad praedium fulciendum aut circumsepiendum instaurationem respiciunt.*

Ceterae reparationes, rei tantum servandae causa, minores censentur.

607. *Neque proprietarius, neque fructuarius, quod ex vetustate collapsum, vel casu fortuito dirutum sit, restituere et reaedificare tenentur.*

608. *Fructuarius, constante usufructu, annua onera, quibus fundi subsunt, omnino ferre cogitur, veluti tributa et alia, quae juxta consuetudinem fructibus magis quam praedio inhaerent.*

609. *Fructuarius et fundi dominus, modis infra praescriptis una contribuunt pro oneribus, quae fundo, constante usufructu, imponuntur.*

Jeżeli ie zapłacił używaiący-przychodów, może się dopominać o kapitał przy ukończeniu używania-przychodów.

610. Używaiący-przychodów na mocy testamentowego zapisu ogólnego, powinien z używania-przychodów zaspokoić w całości zapisane przez czyniącego testament czynsze i podobne wypłaty dożywotnie, lub pensye alimentarne, i używaiący-przychodów na mocy zapisu testamentowego pod tytułem ogólnym, obowiązany do takiego zaspokoienia w stosunku używania swoiego, a nie mogą nic wymagać za takie zaspokoienie.

611. Używaiący-przychodów pod tytułem szczególnym, nie iest obowiązany do długów, które na gruncie są hipotekowane; ieżeli przymuszony iest do ich zapłacenia, poszukiwać tego może na właścicielu, ale obowiązany zachować to wszystko, co iest powiedziane w artykule 1020, w tytule: o *darowiznach między żyiącemi i testamentach.*

612. Używaiący przychodów ogólnie, albo pod tytułem ogólnym powinien przykładać się z właścicielem do wypłacenia długów podług tego, co następuie:

Oszacowany bywa grunt poddany używaniu-przychodów, i w stosunku téy wartości, układa się składka na wypłacenie długów.

Jeżeli używaiący-przychodów chce założyć summę, do któréy grunt przykładać się powinien, wrócony mu będzie kapitał bez procentu, przy ukończeniu się używania-przychodów.

Si elles sont avancées par l'usufruitier il a la répétition du capital à la fin de l'usufruit.

610. Le legs fait par un testateur, d'une rente viagère ou pension alimentaire, doit être acquitté par le legataire universel de l'usufruit dans son intégrité, et par le légataire à titre universel de l'usufruit dans la proportion de sa jouissance, sans aucune répétition de leur part.

611. L'usufruitier à titre particulier n'est pas tenu des dettes auxquelles le fonds est hypothéqué: s'il est forcé de les payer, il a son recours contre le propriétaire, sauf ce qui est dit à l'art. 1020, au titre *des donations entre-vifs et des testemens.*

612. L'usufruitier, ou universel, ou à titre universel, doit contribuer avec le propriétaire au paiement des dettes, ainsi qu'il suit.

On estime la valeur du fonds sujet à usufruit; on fixe ensuite la contribution aux dettes à raison de cette valeur.

Si l'usufruitier veut avancer la somme pour laquelle le fonds doit contribuer, le capital lui en est restitué à la fin de l'usufruit, sans aucun intérêt.

Proprietarius pecuniam propter illa persolvere, fructuarius vero usuras ei rependere debet.

Si ab usufructuario pecunia solvatur, finito usufructu, solutum ipse repetit.

610. *Annui ad vitam reditus, seu pensiones alimentariae a testatore legatae, ab universali usufructus legatario omnino debentur, et a legatario titulo universali pro rata sui usufructus tantum praestantur, nulla ipsis repetitione concessa.*

611. *Usufructuarius titulo singulari ad aes alienum exsolvendum, cujus causa fundus hypothecae obnoxius sit, neutiquam tenetur: si vero ad ejus solutionem compellatur; regressus ei contra proprietarium competit, salvis iis, quae sub titulo* de donationibus inter vivos ac testamentis, *articulo* 1020, *praescripta sunt.*

612. *Fructuarius, seu universalis, seu titulo universali, modis infra praescriptis ad aeris alieni solutionem cum proprietario concurrit.*

Fundus in usumfructum datus quanti sit aestimatur, et pro hujus valoris ratione quota aeris alieni solvendi statuitur.

Jeżeli używaiący-przychodów nie chce téy summy założyć, wolno iest właścicielowi, albo taką summę zapłacić, i w tym przypadku używaiący-przychodów, powinien mu dawać procenta od takiéy summy przez czas bytu używania-przychodów, albo li też wyrobić przedaż części dóbr podległych używaniu-przychodów wyrównywaiącéy wartości takiéy summy.

613. Używaiący-przychodów obowiązany iest podeymować koszta z processów, ściągaiących się do iego używania-przychodów i inne skazania sądowe, do iakich takie-processa mogą dać powód.

614. Jeżeli przez czas w którym trwa używanie-przychodów, trzeci przywłaszcza co dla siebie z gruntu albo innym sposobem krzywdzi prawa właściciela, używaiący-przychodów powinien donieść o tém właścicielowi; a gdyby tego nie wykonał, odpowiedzialnym iest za wszystkie szkody, wyniknąć mogące dla właściciela, równie iakby był odpowiedzialnym za spustoszenia przez siebie zrządzone.

615. Jeżeli używanie-przychodów ustanowione było na zwierzęciu, które żyć przestało bez winy używaiącego-przychodów, nie będzie on obowiązany dać za nie inne, albo go zapłacić.

616. Jeżeli stado zwierząt na którém używanie-przychodów ustanowioném było, wyginęło całkiem przez przypadek, albo przez chorobę, bez winy używaiącego-przychodów, ten powinien oddać właścicielowi skóry albo ich wartość.

Si l'usufruitier ne veut pas faire cette avance, le propriétaire a le choix, ou de payer cette somme, et dans ce cas l'usufruitier lui tient compte des intérêts pendant la durée de l'usufruit, ou de faire vendre jusqu'à due concourrence une portion des biens soumis à l'usufruit.

613. L'usufruitier n'est tenu que des frais des procès qui concernent la jouissance, et des autres candamnations auxquelles ces procès pourraient donner lieu.

614. Si, pendant la durée de l'usufruit, un tiers commet quelque usurpation sur le fonds, ou attente autrement aux droits du propriétaire, l'usufruitier est tenu de le dénoncer à celui-ci: faute de ce, il est responsable de tout le dommage qui peut en résulter pour le propriétaire, comme il le serait des dégradations commises par lui-même.

615. Si l'usufruit n'est établi que sur un animal qui vient à perir sans la faute de l'usufruitier, celui-ci n'est pas tenu d'en rendre un autre, ni d'en payer l'estimation.

616. Si le troupeau sur lequel un usufruit a été établi, périt entiérement par accident ou par maladie, et sans la faute de l'usufruitier, celui-ci n'est tenu envers le propriétaire que de lui rendre compte des cuirs ou de leur valeur.

Si fructuarius pecuniae quantitatem offerre malit, pro qua fundus hypotheca gravatur, sors illi sine usuris, finito usufructu, restituitur.

Si fructuarius pecuniam repraesentare detrectet, optio proprietario datur, aut aeris alieni solvendi, lege fructuario imposita, ut annuas praestet soluti usuras durante usufructu, aut tantam ex bonis in usumfructum datis partem venumdandi, quae satis creditori sit.

613. *Fructuarius non nisi ad litis expensas tenetur, quae usumfructum respiciunt, nec non ad ea omnia praestanda ad quae ejusdem litis causa fuerit damnatus.*

614. *Si quis, pendente usufructu, aliquam fundi partem usurpaverit, aut aliter contra proprietarii jura molitus fuerit, id fructuarius huic nunciare tenetur; secus vero omne damnum praestat, quod proprietario obvenire poterit, perinde ac si praedium facto suo deterius fieret.*

615. *Si unius tantum animalis ususfructus sit, et illud sine fructuarii culpa pereat, nec aliud ipse sufficere, nec aestimationem praestare compellitur.*

616. *Si grex in usumfructum relictus casu aut morbo, sine fructuarii culpa, totus perierit, ipse coria tantum, vel eorum pretium, domino repraesentare tenetur.*

Jeżeli stado nie wyginęło całkiem, używaiący-przychodów powinien zastąpić zginione sztuki, aż do wyrównania ilości podług przybywaiącego przychowku.

Oddział III.

Jakim sposobem ustaie używanie-przychodów.

617. Używanie-przychodów ustaie:
Przez śmierć naturalną i przez śmierć cywilną używaiącego-przychodów;
Przez wyyście czasu, na który udzielone było;
Przez ustalenie, albo połączenie w jednéy osobie prawa używania-przychodów, z prawem własności;
Przez nieużywanie prawa przeciągiem lat trzydziestu;
Przez całkowite zniszczenie rzeczy, na któréy używanie-przychodów ustanonowione było.

618. Może także ustać używanie przychodów przez używanie na złe takiego prawa, gdy używaiący-przychodów, albo pustoszy grunta, alboli też dozwala, aby niszczały dla niedostatecznego utrzymywania rzeczy.
Wierzyciele używaiącego-przychodów, mogą wchodzić do sporów w tym względzie, dla utrzymania praw swoich; mogą ofiarować naprawę zaszłych spustoszeń, i rękoymią nadal.
Sędziowie mogą według wagi okoliczności, albo dać wyrok na zupełne zniesienie używania przychodów, albo nakazać właścicielowi wniyście w używanie przedmiotu obciążonego używaniem-przychodów, ale tylko pod warunkiem, aby wypłacał corocznie używaiącemu-przychodów, lub osobom prawo iego maiącym, oznaczoną summę, aż do czasu, w którym używanie-przychodów ustać powinno.

619. Używanie-przychodów nieudzielone szczególnym osobom, trwa tylko lat trzydzieści.

620. Używanie-przychodów udzielone do czasu, w którym trzecia osoba oznaczonego wieku doydzie, trwa aż do takiego czasu, choćby nawet umarła trzecia osoba przed doyściem do oznaczonego wieku.

621. Przedaż rzeczy podległéy używaniu-przychodów, nie wprowadza żadnéy odmiany w prawie używaiącego-przychodów; używa on ciągle takiego swego prawa, chybaby się go zrekł formalnie.

622. Wierzyciele używaiącego-przychodów, mogą wyrobić unieważnienie zrzeczenia się takiego, któreby z ich krzywdą uczynił.

623. Jeżeli z rzeczy poddanych używaniu-przychodów część tylko iest zepsuta, to się używanie-przychodów utrzymuie na tém, co pozostaie.

624. Jeżeli używanie-przychodów ustanowione było na budynku, a ten budynek zniszczonym został, bądź przez ogień, bądź przez inny przypadek, albo się obalił ze starości, używaiący-przychodów nie ma prawa używania ani placu, ani materyałów

Si le troupeau ne périt pas entierement, l'usufruitier est tenu de remplacer, jusqu'à concurrence du croît, les têtes des animaux qui ont péri.

Section III.

Comment l'usufruit prend fin.

617. L'usufruit s'éteint,
Par la mort naturelle et par la mort civile de l'usufruitier;
Par l'expiration du temps pour lequel il a été accordé;
Par la consolidation ou la réunion sur la même tête, des deux qualités d'usufruitier et de propriétaire;
Par le non-usage du droit pendant trente ans;
Par la perte totale de la chose sur laquelle l'usufruit est établi.

618. L'usufruit peut aussi cesser par l'abus que l'usufruitier fait de sa jouissance, soit en commettant des dégradations sur le fonds, soit en le laissant dépérir faute d'entretien.

Les créanciers de l'usufruitier peuvent intervenir dans les contestations, pour la conservation de leurs droits; il peuvent offrir la réparation des dégradations commises, et des garanties pour l'avenir.
Les juges peuvent, suivant la gravité des circonstances, ou prononcer l'extinction absolue de l'usufruit, ou n'ordonner la rentrée du propriétaire dans la jouissance de l'objet qui en est grevé, que sous la charge de payer annuellement à l'usufruitier, ou à ses ayant-cause, une somme déterminée, jusqu'à l'instant où l'usufruit aurait dû cesser.

619. L'usufruit qui n'est pas accordé à des particuliers, ne dure que trente ans.

620. L'usufruit accordé jusqu'à ce qu'un tiers ait atteint un âge fixe, dure jusqu'à cette époque, encore que le tiers soit mort avant l'âge fixé.

621. La vente de la chose sujette à usufruit ne fait aucun changement dans le droit de l'usufruitier; il continue de jouir de son usufruit, s'il n'y a pas formellement renoncé.

622. Les créanciers de l'usufruitier peuvent faire annuler la renonciation qu'il aurait faite à leur préjudice.

623. Si une partie seulement de la chose soumise à l'usufruit est détruite, l'usufruit se conserve sur ce qui reste.

624. Si l'usufruit n'est établi que sur un bâtiment, et que ce bâtiment soit détruit par un incendie ou autre accident, ou qu'il s'écroule de vétusté, l'usufruitier n'aura le droit de jouir ni du sol ni des matériaux.

Si grex non totus perierit, in locum demortuorum capitum fructuarius totidem alia ex novo faetu supplere debebit.

Sectio III.

Quibus modi susufructus exstinguitur.

617. *Usufructus naturali aut civili fructuarii morte finitur;*
Lapsu temporis quo fuit constitutus;
Consolidatione usufructus et proprietatis in eadem persona;
Non utendo per triginta annos;
Interitu totius rei in qua usufructus constiterat.

618. *Rei abusu usufructus quoque amittitur, seu cum illam fructuarius deteriorem reddiderit, seu cum ob omissas minores refectiones eandem deperire permiserit.*
Fructuarii creditoribus fas est, ad propria jura tuenda, judiciis adesse, se paratos offerre ad detrimenta illata sarcienda, et cavere rem in posterum salvam fore.
Judex vero, pensatis adjunctorum momentis, vel usumfructum omnino exstinctum esse decernit, vel proprietario rei, quae in usufructu fuerat, plenam possessionem adjudicat ea lege, ut fructuario, vel ab ipso causam habentibus, annuam praestationem determinatam persolvat usque ad eam diem, qua usufructus cessare debuisset.

619. *Usufructus, qui non pertinet ad privatos, triginta annorum spatio exstinguitur.*

620. *Si usufructus alicui datus sit, donec quispiam alter ad certam pervenerit aetatem, non nisi hac exacta finitur, licet ante praestitutam aetatem alter decesserit.*

621. *Rei fructuariae venditio nullum, quoad usufructuarium, effectum parit, qui, nisi rite juri suo renunciaverit, usumfructum retinet.*

622. *Fructuarii creditores usufructus cessionem in ipsorum detrimentum factam nullitatis arguere possunt.*

623. *Si pars duntaxat rei fructuariae perempta sit, in reliqua usufructus manet.*

624. *Quoties usufructus in aedibus tantum constitutus sit, et vel incendio vel alio casu illae consumtae fuerint, aut vetustate corruerint, nec areae, nec materiae usufructus fructuario debentur.*

Jeżeli używanie-przychodów ustanowione było na maiętności, którey część budynek składał, używaiący-przychodów miałby prawo do używania i placu i materyałów.

DZIAŁ II.

O używaniu i mieszkaniu.

625. Prawo używania i mieszkania tym samym sposobem ustanawia się i ginie, iak używanie-przychodów.

626. Nie można tych praw używać równie, iak i używania-przychodów, nie dawszy poprzedniczo zaręczenia, i nie spisawszy stanu rzeczy i inwentarzy.

627. Maiący prawo używania i mieszkania używać tych praw powinien, iako dobry oyciec familii.

628. Prawa używania i mieszkania, urządzaią się przez tytuł, który ie ustanowił, i podług iego przepisów ścieśniane, lub rozciągane bywaią.

629. Jeżeli ten tytuł nie wyraża rozciągłości praw takich, urządzane są podług tego co następuie.

630. Maiący używanie z gruntu owoców, czyli przychodów, tyle tylko wymagać ich może, ile wypada na potrzeby iego, i iego familii

Może ich także wymagać na potrzeby dzieci, które mu przybyły po dozwoleniu używania.

Si l'usufruit était établi sur un domaine dont le bâtiment faisait partie, l'usufruitier jouirait du sol et des matériaux.

CHAPITRE II.

De l'usage et de l'habitation.

625. Les droits d'usage et d'habitation s'établissent et se perdent de la même manière que l'usufruit.

626. On ne peut en jouir, comme dans le cas de l'usufruit, sans donner préalablement caution, et sans faire des états et inventaires.

627. L'usager, et celui qui a un droit d'habitation, doivent jouir en bons pères de famille.

628. Les droits d'usage et d'habitation se reglent par le titre qui les a établis, et reçoivent, d'après ses dispositions, plus ou moins d'etendue.

629. Si le titre ne s'explique pas sur l'étendue de ces droits, ils sont réglés ainsi qu'il suit.

630. Celui qui a l'usage des fruits d'un fonds, ne peut en exiger qu'autant qu'il lui en faut pour ses besoins et ceux de sa famille.

Il peut en exiger pour les besoins même des enfans qui lui sont survenus depuis la concession de l'usage.

Si vero praedium, cuius partem aedes constituunt, in usufructu sit, fructuarius et area et materia fruetur.

CAPUT II.

De usu et habitatione.

625. *Servitutes usus et habitationis iisdem modis, quibus ususfructus, constituuntur et exstinguuntur.*

626. *Usuarius, antequam rei possessionem nanciscatur, cautionem aeque ac fructuarius praestare, et bonorum inventarium atque statum conficere tenetur.*

627. *Usuarius, et qui habitationis jus habet, sese gerere in utendo debet, uti bonum decet patrem familias.*

628. *Usus et habitationis jura ex documento, quo constituta sunt, reguntur, et juxta illius praescriptum majori vel minori extensione donantur.*

629. *Si haec jura in documento distincte explicata minime sint, sequentes observantur regulae.*

630. *Is, cui usus fundi datus est, ex iis, quae in fundo nascuntur, quoad sibi suisque sufficiat, sumere potest.*

631. Maiący prawo używania, nie może go naiąć, ani odstąpić komu innemu.

632. Maiący prawo mieszkania w domu, może w nim mieszkać z familią swoią, choćby nie był ożenionym w czasie, w którym prawo mieszkania nadane mu było.

633. Prawo mieszkania ogranicza się do tego tylko, co iest potrzebném na mieszkanie osoby, którey takie prawo pozwolone, i iéy familii.

634. Prawo mieszkania nie może bydź ani ustąpione, ani naymowane.

635. Jeżeli maiący prawo używania, spotrzebuie wszelkie przychody z gruntu, lub dom cały zaymie, obowiązany iest podeymować koszta uprawy, napraw tyczących się utrzymania, i wypłacać podatki, równie iak używaiący-przychodów.

Jeżeli część tylko przychodów z gruntu pobiera, albo w części domu mieszka, obowiązany iest przykładać się do ciężarów w stosunku części, którey używa.

636. Używanie drzewa i lasów, urządzane bywa szczególnemi prawami.

TYTUŁ IV.

O służebnościach, albo służbach gruntowych.

637. Służebność iest to ciężar włożony na iakie dziedzictwo, dla użyteczności i pożyt-

631. L'usager ne peut céder ni louer son droit à un autre.

632. Celui qui a un droit d'habitation dans une maison, peut y demeurer avec sa famille, quand même il n'aurait pas été marié à l'époque où ce droit lui a été donné.

633. Le droit d'habitation se restreint à ce qui est nécessaire pour l'habitation de celui à qui ce droit est concédé, et de sa famille.

634. Le droit d'habitation ne peut être ni cédé ni loué.

635. Si l'usager absorbe tous les fruits du fonds, ou s'il occupe la totalité de la maison, il est assujetti aux frais de culture, aux réparations d'entretien, et au paiement des contributions, comme l'usufruitier.

S'il ne prend qu'une partie des fruits, ou s'il n'occupe qu'une partie de la maison, il contribue au prorata de ce dont il jouit.

636. L'usage de bois et forêts est réglé par des lois particulières.

TITRE IV.

Des servitudes ou services fonciers.

637. Une servitude est une charge imposée sur un héritage pour l'usage et l'utilité

Jus ei quoque est fructus percipiendi, qui liberis post usus concessionem susceptis sufficere queant.

631. *Usuarius alteri jus suum nec locare nec cedere potest.*

632. *Cui habitatio competit, domus inhabitandae una cum familia sua jus est, quamvis hujusce concessionis tempore nondum uxorem duxisset.*

633. *Jus habitationis ad id dumtaxat limitatur, quod habitationi ejus, cui conceditur, suaeque familiae sit necessarium.*

634. *Habitationis jus nec transmitti nec locari alteri potest.*

635. *Quoties usuarius totius praedii fructus perceperit, aut integram domum occupaverit, ad instar fructuarii ad culturae expensas et modicas refectiones, nec non ad tributa solvenda, tenebitur.*

Si vero fructuum quotam tantummodo percipiat, aut domus partem solum inhabitet, contribuet pro rata ejus, quo utitur.

636. *Nemorum et silvarum usus legibus peculiaribus subjicitur.*

TITULUS IV.

De servitutibus praedialibus.

637. *Servitus est onus praedio impositum ad alterius praedii commodum atque utilitatem.*

ków dziedzictwa należącego do innego właściciela.

638. Służebność nie wprowadza żadnego starszeństwa iednego dziedzictwa nad drugie.

639. Służebność pochodzi albo z naturalnego położenia mieysc, albo z obowiązków nałożonych prawem, albo z umów między właścicielami.

DZIAŁ PIERWSZY.

O służebnościach, które pochodzą z położenia mieysc.

640. Grunta niższe poddane są wyższym, co do naturalnego spadku wód, do którego nie przyczyniła się ręka ludzka.

Właściciel niższego gruntu, nie może stawiać grobli któraby ten spadek wstrzymywała.

Właściciel gruntu wyższego nic takiego czynić nie powinien, coby obciążało służebność niższego gruntu.

641. Maiący źrzodło w gruncie swoim, może go używać podług woli swoiéy, byle zachował prawo, którego właściciel gruntu niższego mógł nabyć, albo przez tytuł, albo też przedawnieniem.

642. Przedawnienie w tym przypadku nabywa się iedynie nieprzerwaném używaniem

d'un héritage appartenant à un autre propriétaire.

638. La servitude n'établit aucune prééminence d'un héritage sur l'autre.

639. Elle dérive ou de la situation naturelle des lieux, ou des obligations imposées par la loi, ou des conventions entre les propriétaires.

CHAPITRE PREMIER.

Des servitudes qui dérivent de la situation des lieux.

640. Les fonds inférieurs sont assujettis, envers ceux qui sont plus élévés, à recevoir les eaux qui en découlent naturellement, sans que la main de l'homme y ait contribué.

Le propriétaire inférieur ne peut point élever de digue qui empêche cet écoulement.

Le propriétaire supérieur ne peut rien faire qui aggrave la servitude du fonds inférieur.

641. Celui qui a une source dans son fonds, peut en user à sa volonté, sauf le droit que le propriétaire du fonds inférieur pourrait avoir acquis par titre ou par prescription.

642. La prescription, dans ce cas, ne peut s'acquerir que par jouissance non in-

638. *Nulla praeminentia unius in alterius fundum ex servitute oritur.*

639. *Servitutes aut loci natura, aut lege, aut pactionibus inter praediorum dominos, constituuntur.*

CAPUT I.

De servitutibus ex loci natura.

640. *Aquas naturaliter et absque hominis facto a fundis superioribus defluentes fundi inferiores recipiunt.*

Inferioris fundi domino aquam fluentem aggeribus coercere neutiquam permittitur.

Superioris dominus servitutem inferiori fundo graviorem reddere nequit.

641. *Fonte, qui in proprio fundo scateat, quisquis pro arbitrio utitur, salvo jure, quod in vim tituli vel praescriptionis inferioris fundi dominus adquisivisset.*

642. *Hoc casu praescriptio non nisi continua triginta annorum possessione adquiritur,*

w przeciągu lat trzydziestu, rachuiąc od chwili, w którey właściciel niższego gruntu pobudował, i ukończył roboty widoczne, przeznaczone do łatwości spadku i biegu wody w swoiéy własności.

643. Właściciel źrzódła nie może biegu iego odmienić, gdy to źrzódło dostarcza potrzebnéy wody mieszkańcom gminy, wioski, małéy osady; a ieżeli mieszkańcy do używania tego źrzódła żadnego prawa nie maią, ani przez przedawnienie nie nabyli, właściciel może dopominać się wynagrodzenia, które ułożone będzie przez biegłych.

644. Kto własnością swoią dotyka wody bieżącéy nieobiętéy w tych wodach, które są uznane za należące do zarządu publicznego przez artykuł 538, *o Różności dóbr*, może iéy używać w iéy przechodzie, do skrapiania swoiéy własności.

Gdy ta woda przerzyna czyie dziedzictwo, ten może iéy używać w całém mieyscu przerzynanego dziedzictwa, ale z obowiązkiem, aby przy wychodzie z iego gruntu zwrócił ią do zwyczaynego biegu.

645. Jeżeli zachodzą spory między właścicielami, którym te wody użyteczne bydź mogą, Trybunały wydaiąc względem nich wyroki, powinny łączyć interes rolnictwa, z uszanowaniem należącém się własności; i we wszystkich przypadkach urządzenia szczególne i mieyscowe, względem biegu i używania wód, zachowywanemi bydź powinny.

646. Każdy właściciel zobowiązać może

terrompue pendant l'espace de trente années, à compter du moment où le propriétaire du fonds inférieur a fait et terminé des ouvrages apparens, destinés à faciliter la chute et le cours de l'eau dans sa propriété.

643. Le propriétaire de la source ne peut en changer le cours, lorsqu'il fournit aux habitans d'une commune, village ou hameau, l'eau qui leur est nécessaire: mais si les habitans n'en ont pas acquis ou prescrit l'usage, le propriétaire peut réclamer une indemnité, laquelle est réglée par experts

644. Celui dont la propriété borde une eau courante, autre que celle qui est déclarée dépendance du domaine public par l'article 538 au titre *de la distinction des biens*, peut s'en servir à son passage pour l'irrigation de ses propriétés.

Celui dont cette eau traverse l'héritage, peut même en user dans l'intervalle qu'elle y parcourt, mais à la charge de la rendre, à la sortie de ses fonds, à son cours ordinaire.

645. S'il s'élève une contestation entre les propriétaires auxquels ces eaux peuvent être utiles, les tribunaux, en prononçant, doivent concilier l'intérêt de l'agriculture avec le respect dû à la propriété; et, dans tous les cas, les réglemens particuliers et locaux sur le cours et l'usage des eaux doivent être observés.

646. Tout propriétaire peut obliger son

ex quo agri inferioris dominus patens opus construxerit atque perfecerit, ut aqua superior in agrum suum facilius flueret.

643. *Fontis dominus aquam alio divertere nequit, quoties ista alicujus municipii, vici vel pagi incolarum necessario usui inserviat: verum si incolae aquae usum neque adquisierint, neque praescripserint, dominus, peritorum judicio, indemnitatem consequi potest.*

644. *Aqua juxta praedium profluente, illa tamen excepta, quam superius in articulo 538 partem regalis domanii constituere sancitum est, praedii domino ad hujus irrigationem utendi jus est.*

Idem jus illi compelit, cujus praedium aqua interfluit, pro eo temporis intervallo, quo in ejus praedio decurrit, dummodo postea assueto cursui illam restituat.

645. *Quoties inter praediorum dominos controversia oriatur circa aquarum usum et utilitatem, qui juri dicendo praesunt, proprietatis jura cum agriculturae incremento conciliare tenentur, servatis semper peculiaribus sanctionibus et locorum statutis, quae aquarum cursum et usum respiciunt.*

*

sąsiada swoiego, do ograniczenia stykaiących się własności: koszta ograniczenia są wspólne.

647. Każdy właściciel zamknąć może dziedzictwo swoie, oprócz wyiątków wyrażonych w artykule 682.

648. Właściciel, który chce swóy grunt ogrodzić, utraca prawo do przechodów, czyli do wygonów, i mieysc na pastwiska obroconych, w stosunku ziemi, którą zaymuie wyłącznie.

DZIAŁ II.

O służebnościach prawem ustanowionych.

649. Służebności ustanowione prawem, maią za cel użytek publiczny, albo wspólny, albo też użytek szczególnych osób.

650. Ustanowione dla użytku publicznego, lub wspólnego, maią za cel ścieszki wzdłuż brzegów rzek w iakikolwiek sposób spławnych, zrobienie, lub naprawę dróg i innych dzieł publicznych, albo wspólnych.

Wszystko to, co się tycze takiego gatunku służebności, oznaczone iest prawami, albo urządzeniami szczególnemi.

651. Prawo wkłada różne obowiązki na właścicieli, iednych względem drugich, nie zawisłe od żadnéy umowy.

voisin au bornage de leurs propriétés contiguës. Le bornage se fait à frais communs.

647. Tout propriétaire peut clore son héritage, sauf l'exception portée en l'article 682.

648. Le propriétaire qui veut se clore, perd son droit au parcours et vaine pâture, en proportion du terrain qu'il y soustrait.

CHAPITRE II.

Des servitudes établies par la loi.

649. Les servitudes établies par la loi ont pour objet l'utilité publique ou communale, ou l'utilité des particuliers.

650. Celles établies pour l'utilité publique ou communale, ont pour objet le marchepied le long des rivières navigables ou flottables, la construction ou réparation des chemins et autres ouvrages publics ou communaux.

Tout ce qui concerne cette espèce de servitude, est déterminé par des lois ou des réglemens particuliers.

651. La loi assujettit les propriétaires à différentes obligations l'un à l'égard de l'autre, indépendamment de toute convention.

---

646. *Quicumque dominus alium, qui in confinio praedium possideat, compellere potest, ut mutui limites lapidibus terminalibus statuantur: lapides terminales communibus ponuntur impensis.*

647. *Cuicumque suum praedium circumsepire fas est, salvis iis, quae in articulo 682 praescribuntur.*

648. *Qui propria circumsepit praedia, jus animalia sua immittendi, eaque in alieno fundo post messem pascendi, amittit pro ea praedii quantitate, quam a compascui communione subduxit.*

CAPUT II.

De servitutibus lege inductis.

649. *Servitutes, quae lege inducuntur, aut publicam, aut alicujus municipii, aut privatorum, utilitatem respiciunt.*

650. *Publicam seu municipii utilitatem respiciunt: calles prope flumina navigabilia aut vehendo apta, constructio vel refectio viarum, et cetera opera publica seu ad aliquod municipium spectantia.*

Quae ad hanc pertinent servitutis speciem, legibus aut peculiaribus sanctionibus praefiniuntur.

651. *Proprietarii mutuis obligationibus lege subjiciuntur, quin aliqua opus sit conventione.*

652. Część takich obowiązków iest urządzona przez prawa policyi wieyskiéy.

Inne ściągaią się co do muru i rowu śrzodkowego, co do przypadków, w których ma mieysce, przytknięcie do cudzéy ściany, co do widoku na własność sąsiada, co do ścieku z dachów, co do prawa przechodu.

ODDZIAŁ I.

O śrzodkowym murze i rowie.

653. W miastach i wsiach, każdy mur służący do oddzielenia budynków aż do mieysca w którém się dach iednéy strony zaczyna, albo między podworzem i ogrodami, a nawet między ogrodzeniem w polach, poczytywany iest za śrzodkowy, ieżeli nie masz dowodów lub znaków na przeciwną stronę.

654. Znak iest nieśrzodkowości, gdy wierzch muru iest prosty i pod pion w powierzchni swoiéy układany z jednéy strony, a z drugiéy okazuie pochyłość;

Gdy ieszcze z jednéy tylko strony są gzymsy, wystaiące ustępy, wydrążenia przy murowaniu porobione.

W tych przypadkach poczytywany iest mur za należący wyłącznie do właściciela strony, z któréy są okapy, wystaiące ustępy i wydrążenia z kamieni.

655. Naprawy i budowy na nowo śrzodkowych murów, obowiązkiem są tych wszy-

652. Partie de ces obligations est réglée par les lois sur la police rurale.

Les autres sont relatives au mur et au fossé mitoyens, au cas où il y a lieu à contre mur, aux vues sur la propriété du voisin, à l'égout des toits, au droit de passage.

SECTION I.

Du mur et du fossé mitoyens.

653. Dans les villes et les campagnies, tout mur servant de séparation entre bâtimens jusqu'à l'héberge, ou entre cours et jardins, et même entre enclos dans les champs, est présumé mitoyen, s'il n'y a titre ou marque du contraire.

654. Il y a marque de non-mitoyenneté lorsque la sommité du mur est droite, et à plomb de son parement d'un côté, est présente de l'autre un plan incliné;

Lors encore qu'il n'y a que d'un côté ou un chaperon, ou des filets et corbeaux de pierre, qui y auraient été mis en bâtissant le mur.

Dans ce cas, le mur est censé appartenir exclusivement au propriétaire du côté duquel sont l'égout ou les corbeaux et filets de pierre.

655. La réparation et la reconstruction du mur mitoyen sont à la charge de tous

---

652. *Quaedam ex his obligationibus a codice politiae ruralis definiuntur.*

Ceterae respiciunt muros atque fossas communes, vel casus, in quibus fas est contra alienum parietem quidquam admovere aut adponere, jura in vicini fundum prospectus, stillicidii atque itineris.

SECTIO I.

De muro et fossa communi.

653. *Murus, qui aedes ab imo ad verticem dividat, aut cavaedium et hortos aut agros separet, tam in urbibus quam rure, pro communi habetur, nisi titulus aut aliquod indicium contrarium suadeat.*

654. *Nullam adesse communionem pro indicio est, quum ex uno latere arrectus est paries summus ad tectorii perpendiculum; ex alio vero latere vergit in planum inclinatum.*

Idem est, quum patent ex una tantum parte projecturae, coronae, et mutuli lapidei vel lateritii, in constructione positi.

Hoc nempe casu paries ad proprietarium omnino pertinere censetur, e cujus latere sunt stillicidium, coronae et mutuli lapidei.

655. *Ad parietis communis reaedificationem atque reparationem omnes, quibus in eo aliquod jus est, habita proportione, tenentur.*

664. Gdy różne piętra iednego domu należą do różnych właścicieli, ieżeli tytuły własności nie urządzaią sposobu czynienia napraw, i postawienia na nowo, powinny te bydź wykonywane podług następuiących przepisów:

Koszta na mury główne i na dach, podeymuią wszyscy właściciele razem, każdy w stosunku wartości piętra, które do niego należy.

Właściciel każdego piętra sam daie podłogę, po którey chodzi.

Właściciel pierwszego piętra daie schody, które do iego piętra prowadzą: właściciel drugiego piętra daie schody do niego od pierwszego piętra, i tak następnie.

665. Gdy się przestawia na nowo mur śrzodkowy, albo dom, służebności i czynne i bierne utrzymuią się względem nowego muru lub domu, ale nigdy bydź nie mogą powiększane, i byleby przestawienie nastąpiło przed nabyciem przedawnienia.

666. Każdy rów między dwoma dziedzictwami poczytuie się za śrzodkowy, ieżeli na przeciwną stronę nie masz dokumentów albo znaków.

667. Gdy ziemia z rowu wyrzucana będzie na iednę tylko stronę rowu, iest to znak nieśrzodkowości iego.

668. Rów taki poczytuie się za należący

664. Lorsque les différens étages d'une maison appartiennent à divers propriétaires si les titres de propriété ne règlent pas le mode de réparations et reconstructions, elles doivent être faites ainsi qu'il suit:

Les gros murs, et le toit sont à la charge de tous les propriétaires, chacun en proportion de la valeur de l'étage qui lui appartient.

Le propriétaire de chaque étage fait le plancher sur lequel il marche.

Le propriétaire du premier étage fait l'escalier qui y conduit; le propriétaire du second étage fait, à partir du premier, l'escalier qui conduit chez lui, et ainsi de suite.

665. Lorsqu'on reconstruit un mur mitoyen ou une maison, les servitudes actives et passives se continuent à l'égard du nouveau mur, ou de la nouvelle maison, sans toutefois qu'elles puissent être aggravées, et pourvu que la reconstruction se fasse avant que la prescription soit acquise.

666. Tous fossés entre deux héritages sont présumés mitoyens, s'il n'y a titre ou marque du contraire.

667. Il y a marque de non-mitoyenneté lorsque la levée ou le rejet de la terre se trouve d'un côté seulement du fossé.

668. Le fossé est censé appartenir exclu-

do tego właściciela wyłącznie, na którego stronie wyrzuty ziemi znayduią się.

669. Rów śrzodkowy wspólnym kosztem utrzymywany bydź powinien.

670. Każdy płot, który oddziela dziedzictwa, poczytywany iest za śrzodkowy, chybaby iedno tylko dziedzictwo ogrodzenia potrzebowało, albo ieżeliby na stronę przeciwną dostateczne zachodziły dowody lub posiadanie.

671. Drzew wysoko rosnących nie wolno zasadzać, iak tylko w odległości przepisanéy urządzeniami szczególnemi, rzeczywiście utrzymywanemi, albo podług zwyczaiów ciągłych i uznanych; a gdyby takich urządzeń i zwyczaiów nie było, to w odległości na dwa metry od linii rozdzielaiącéy dwa dziedzictwa, co do drzew wysoko rosnących, a w odległości połowy metru, co do drzew innych, i żywych płotów.

672. Może sąsiad wymagać, aby wykorzeniono drzewa i płoty, które bliżéy sadzosane były.

Na czyię własność zachodzą gałęzie drzew sąsiada, ten może wymagać, aby ie sąsiad obciął.

A ieżeli wychodzą korzenie, to ie sam wyciąć może.

673. Drzewa w śrzodkowym płocie będące, śrzodkowe są tak, iak i płoty, i każdy z dwóch właścicieli może wymagać, aby ściętemi były.

sivement à celui du côté duquel le rejet se trouve.

669. Le fossé mitoyen doit être entretenu à frais communs.

670. Toute haie qui sépare des héritages est réputée mitoyenne, à moins qu'il n'y ait qu'un seul des héritages en état de clôture, ou s'il n'y a titre ou possession suffisante au contraire.

671. Il n'est permis de planter des arbres de haute tige qu'à la distance prescrite par les réglemens particuliers actuellement existans, ou par les usages constans et reconnus; et, à défaut de réglemens et usages, qu'à la distance de deux mètres de la ligne séparative des deux héritages pour les arbres à haute tige, et à la distance d'un demi-mètre pour les autres arbes et haies vives.

672. Le voisin peut exiger que les arbres et haies plantés à une moindre distance soient arrachés.

Celui sur la propriété duquel avancent les branches des arbres du voisin, peut contraindre celui-ci à couper ces branches.

Si ce sont les racines qui avancent sur son héritage, il a droit de les y couper lui-même.

673. Les arbres qui se trouvent dans la haie mitoyenne sont mitoyens comme la haie et chacun des deux propriétaires a droit de requérir qu'ils soient abbatus.

---

tem ad triginta duo decimetera (seu decem pedes); in ceteris, ad viginti sex (seu octo pedes).

664. *Si unius ejusdemque domus dietarum ordines ad diversos dominos pertineant, et in dominii titulis refectionum et reaedificationum normae praefinitae non sint, servatis hisce regulis illa reficienda vel reaedificanda erit:*

Unusquisque ex dominis, juxta valorem ejus partis domus, quam possidet, in refectionem parietum et tectorum contribuit;

Propriae contignationis pavimentum sibi quisque accommodat;

Primae contignationis proprietarius scalas extruit, quae ad illam ducunt; eas, quibus ad alteram ascenditur, secundae contignationis dominus exstruit, et sic de ceteris.

665. *Cum paries communis aut domus reaedificatur, servitutes tam activae quam passivae in illis aeque perseverant, quin graviores reddi possint, dummodo tamen, ante quaesitam praescriptionem, nova reconstructio peracta sit.*

666. *Duobus praediis quaevis fossa intermedia, nisi tituli vel indicia aliter suadeant, communis praesumitur.*

667. *Fossam non esse communem indicio est, cum limus ex ea effossus in una dumtaxat ripa existit.*

668. *Fossa ad illum spectare putatur, in cujus ripam limus projectus adparet.*

669. *Fossae communes communibus servantur impensis.*

670. *Sepimenta in praediorum confinio communia censentur, nisi alterutrum ex praediis dumtaxat circumseptum sit, vel ex titulo aut ex congrua possessione contrarium adpareat.*

671. *Arbores proceras plantare haud aliter permissum est, nisi spatio interjecto juxta peculiares sanctiones actu vigentes, aut constantem receptumque usum. Hisce regulis deficientibus, servabitur intervallum duorum metrorum a linea confinii inter duo praedia quoad praedictas arbores proceras: quo vero ad ceteras plantas viridesque sepes, medii metri distantia sufficiet.*

672. *Arbores et sepes minori intervallo consitae, cogendi jus est vicino, ut succidantur et evellantur.*

Is, cujus fundo rami arborum vicini impendent, hunc potest compellere, ut ramos eosdem succidat.

Sin vero radices in ipsius fundum porrigantur, tunc ipsemet illas amputare potest.

673. *Arbores in sepe communi natae, uti sepes ipsae, communes sunt, et cuique ex dominis fas est petere, ut dejiciantur.*

Oddział II.

O odległości i dziełach pośrzednich, wymaganych do pewnych budowli.

674. Kto chce kopać studnią, albo dół dla odchodów, przy murze śrzodkowym, albo nieśrzodkowym; Kto chce tam stawiać komin, iakiekolwiek ognisko, kuźnią, piec;
Przystawić staynią;
Albo założyć przy tym murze skład soli, lub zbior innych rzeczy żrących;
Obowiązany iest zachować odległość przepisaną przez urządzenia i zwyczaie szczególne, względem takich przedmiotów, albo poczynić dzieła przepisane przez też same urządzenia i zwyczaie, aby uniknął uszkodzenia sąsiada.

Oddział III.

O widokach na własność sąsiada.

675. Jeden z sąsiadów bez pozwolenia drugiego, nie może w śrzodkowym murze robić żadnego okna, albo otworu w jakimkolwiek bądź sposobie, choćby nawet w szkła tak osadzone, iżby się nie otwierały.

676. Właściciel muru nieśrzodkowego, zstykaiącego się bezpośrzednie z dziedzictwem cudzym, może zrobić w murze otwor dla widoku, lub okna z kratą żelazną i z osadą szkieł, która się nie otwiera.

Section II.

De la distance et des ouvrages intermédiaires, requis pour certaines constructions.

674. Celui qui fait creuser un puîts ou une fosse d'aisance près d'un mur mitoyen ou non;
Celui qui veut y construire cheminée ou âtre, forge, four ou fourneau;
Y adosser une étable;
Ou établir contre ce mur un magasin de sel ou amas de matières corrosives,
Est obligé à laisser la distance prescrite par les réglemens et usages particuliers sur ces objets, ou à faire les ouvrages prescrits par les mêmes réglemens et usages, pour éviter de nuire au voisin.

Section III.

Des vues sur la propriété de son voisin.

675. L'un des voisins ne peut, sans le consentement de l'autre, pratiquer dans le mur mitoyen aucune fenêtre ou ouverture, en quelque manière que ce soit, même à verre dormant.

676. Le propriétaire d'un mur non mitoyen, joignant immédiatement l'héritage d'autrui, peut pratiquer dans ce mur des jours ou fenêtres à fer maillé et verre dormant.

Sectio II.

De intervallo et operibus intermediis ob aliquas constructiones requisitis.

674. *Qui juxta parietem, sive communem sive proprium, puteum aut latrinam effodit;*
Qui caminum, fusorium, furnum, fornaculam exstruit;
Qui stabulum;
Aut salis cellam, vel materiae rodentis cumulum, eidem parieti adponere instituit;
Distantiam a sanctionibus vel peculiari consuetudine praescriptam servare tenetur, aut ea opera conficere, quae sanctiones ipsae et consuetudo ad vicini damna avertenda decernunt.

Sectio III.

De prospectu in vicini fundum.

675. *Vicinus, absque alterius vicini consensu, in pariete communi fenestras aut quaevis lumina aperire nequit, licet immobili vitro muniantur.*

676. *In pariete non communi, qui alterius praedio contiguus sit, licet domino, lumina vel fenestras aperiri, quae clathris ferreis et immobili vitro instructae sint.*

Okna takie opatrzone bydź powinny kratką żelazną, w którey otwory mieć będą ieden decymetr (około trzech cali i ośmiu liniy) naywięcey, i osadą szkła, która się nie otwiera.

677. Te okna i otwory dla światła nie mogą bydź niżey, iak na dwadzieścia sześć decymetrów, (ośm stóp) nad podłogę, albo dno pokoiu, który ma bydź obiaśniony, ieżeli na samym dole, a niżey, iak na dziewiętnaście decymetrów (sześć stóp) nad podłogę, ieżeli na którémkolwiek wyższém piętrze.

678. Nie można mieć widoków prostych, okien do patrzenia, galeryy, i innych podobnych występów na sąsiedzkie dziedzictwo, zamknięte, lub niezamknięte, ieżeli odległość muru, w którym takie widoki są robione, od rzeczonego dziedzictwa nie wynosi dziewiętnaście decymetrów, (sześć stóp).

679. Nie można mieć na takież dziedzictwo widoku z boku, lub ukośnie, ieżeli nie masz odległości sześć decymetrów, (dwie stopy).

680. Odległości, o których mowa w poprzedzaiących dwóch artykułach rachuią się od zewnętrzney powierzchni muru, w którym robi się otwór; a ieżeli iest galerya, lub iakiżkolwiek występ, to od ostatniéy zewnętrzney ich linii, aż do linii oddziału dwoch własności.

Ces fenêtres doivent être garnies d'un treillis de fer dont les mailles auront un décimètre (environ trois pouces huit lignes) d'ouverture au plus, et d'un châssis à verre dormant.

677. Ces fenêtres ou jours ne peuvent être établis qu'à vingt-six décimètres (huit pieds) au-dessus du plancher ou sol de la chambre qu'on veut éclairer, si c'est à rez-de-chaussée, et à dix neuf décimètres (six pieds) au-dessus du plancher pour les étages supérieurs.

678. On ne peut avoir des vues droites ou fenêtres d'aspect, ni balcons ou autres semblables saillies sur l'héritage clos ou non clos de son voisin, s'il n'y a dix-neuf décimètres (six pieds) de distance entre le mur où on les pratique et ledit héritage.

679. On ne peut avoir des vues par côté ou obliques sur le même héritage, s'il n'y a six décimètres (deux pieds) de distance.

680. La distance dont il est parlé dans les deux articles précédens, se compte depuis le parement extérieur du mur où l'ouverture se fait, et, s'il y a balcons ou autres semblables saillies, depuis leur ligne extérieure jusqu'à la ligne de séparation des deux propriétés.

Hujusmodi fenestrae cancellis ferreis munientur, quorum intersectiones sint unius decimetri ad summum (trium pollicum et octo circiter linearum), vitrorumque corona muro infixa manebit.

677. *Hujusmodi fenestras seu lumina efformandi jus non erit, nisi servata a pavimento cubiculi, in quo lux immittenda est, intercapedine, nimirum in dietis infimae habitationis viginti sex decimetrorum (octo pedum), et novemdecim decimetrorum (sex pedum) in ceteris superiorum contignationum.*

678. *Fenestrae ad prospectum, vel lumina directa aut moeniana, aut quicunque projectus super vicini fundum, sive septum sive non, interdicuntur, nisi paries, in quem ea forent immittenda, a vicini praedio novemdecim decimetrorum spatio (sex pedum) distet.*

679. *Lumina transversa vel obliqua adversus vicini praedium non licet aperire, nisi sex decimetrorum (duorum pedum) intervallo servato.*

680. *Intervalla, de quibus in praecedentibus articulis, ab exteriori parietis superficie, in quo lumina aperiuntur, dimentienda sunt; quoad moeniana vero ceterosque projectus, ab eorum linea exteriori ad lineam utriusque praedii conterminam.*

*

Oddział IV.

O ścieku z dachow.

681. Każdy właściciel tak powinien zakładać dachy, aby deszczowe z nich wody, spływały na iego ziemię, albo na drogę publiczną, a nigdy dawać nie może ścieku wód takich na grunt sąsiada swoiego.

Oddział V.

O prawie przechodu.

682. Właściciel, którego grunta tak są zamknięte, że nie masz żadnego z nich wyyścia na drogę publiczną, może wymagać przechodu przez grunta sąsiadów swoich, dla użytkowania z dziedzictwa swoiego, ale pod obowiązkiem wynagrodzenia stosownego do szkody, którą przez to sprawić może.

683. Przechód ułożony bydź powinien porządnie z téy strony, z którey naykrótsze iest przerznięcie od gruntu zamkniętego do drógi publicznéy.

684. Jednakże oznaczony bydź powinien w mieyscu naymniey podległém uszkodzeniu tego, na czyim gruncie iest dozwolony.

685. Sprawa o wynagrodzenie na przypadek przewidziany w artykule 682, podlega prawu przedawnienia; i przechód powinien bydź utrzymywany na dal, chociażby sprawa o wynagrodzenie przyiętą bydź nie mogła.

Section IV.

De l'égout des toits.

681. Tout propriétaire doit établir des toits de manière que les eaux pluviales s'écoulent sur son terrain ou sur la voie publique; il ne peut les faire verser sur le fonds de son voisin.

Section V.

Du droit de passage.

682. Le propriétaire dont les fonds sont enclavés, et qui n'a aucune issue sur la voie publique, peut réclamer un passage sur le fonds de ses voisins pour l'exploitation de son héritage, à la charge d'une indemnité proportionnée au dommage qu'il peut occasionner.

683. Le passage doit régulièrement être du côté où le trajet est le plus court du fonds enclavé à la voie publique.

684. Néanmoins il doit être fixé dans l'endroit le moins dommageable à celui sur le fonds duquel il est accordé.

685. L'action en indemnité, dans le cas prévu par l'article 682, est prescriptible; et le passage doit être continué, quoique l'action en indemnité ne soit plus recevable.

Sectio IV.

De tectorum stillicidiis.

681. *Proprietarii omnes tecta ita construere debent, ut aquae pluviae in aream propriam aut in publicam viam decidant; in vicini fundum stillicidium immittere nequeunt.*

Sectio V.

De jure itineris.

682. *Qui praedium ab aliis undique circumclusum possidet, et cui nullus ad viam publicam aditus pateat, jus transeundi per vicini fundum ad agrum suum colendum et ad fruges exportandas petere potest, ita tamen, ut pro rata damni, quod inde eventurum sit, vicinum servet indemnem.*

683. *Regulariter in ea parte transitus institui debet, qua brevior a praedio circumsepto ad viam publicam aditus patet.*

684. *Illic tamen iter conceditur, ubi minus ei nocet, per cujus fundum transitus datur.*

685. *Actio ad indemnitatem, de qua agitur in articulo 682, praescriptioni subjicitur; nec transitus prohiberi potest, licet indemnitatis actioni locus amplius non sit.*

Dział III.

O służebnościach ustanowionych przez czyn człowieka.

Oddział I.

O różnych gatunkach służebności, które mogą bydź ustanowione na dobrach.

686. Wolno iest właścicielom ustanowić na ich własnościach, i na zysk ich własności takie służebności, iakie im zdawać się będą, byleby iednak ustanowione służebności, nakładanemi nie były na osobę, albo dla zysku osoby, ale tylko na grunt, i dla gruntu; i byleby takie służebności nie sprzeciwiały się w niczém porządkowi publicznemu.

Użycie i rozciągłość służebności tak ustanowionych, urządza się podług tytułu, który ie ustanawia; a gdyby takiego tytułu nie było, to według następuiących prawideł.

687. Ustanowione są służebności, albo dla użytku budynków, albo dla użytku gruntów ziemi.

Służebności pierwszego gatunku, nazywaią się *mieyskie*, czyli to budynki, którym się należą, położone są w mieście, lub we wsi.

Służebności drugiego gatunku, nazywaią się *wieyskie*.

Chapitre III.

Des servitudes établies par le fait de l'homme.

Section I.

Des diverses espèces de servitudes qui peuvent être établies sur les biens.

686. Il est permis aux propriétaires d'établir sur leurs propriétés ou en faveur de leurs propriétés telles servitudes que bon leur semble, pourvu néanmoins que les services établis ne soient imposés ni à la personne, ni en faveur de la personne, mais seulement à un fonds et pour un fonds, et pourvu que ces services n'aient d'ailleurs rien de contraire à l'ordre public.

L'usages et l'étendue des servitudes ainsi établies se règlent par le titre qui les constitue, à défaut de titre, par les règles ci-après.

687. Les servitudes sont établies, ou pour l'usage des bâtimens, ou pour celui des fonds de terre.

Celles de la première espèce s'appelent *urbaines*, soit que les bâtimens auxquels elles sont dues soient situés à la ville ou à la campagne.

Celles de la seconde espèce se nomment *rurales*.

Caput III.

De servitutibus ex hominis facto inductis.

Sectio I.

De variis servitutum speciebus, quibus praedia subjici possunt.

686. *Propriis praediis aut in eorum utilitatem quaslibet servitutes domino imponere licet, dummodo tamen nec personis, nec personarum favore, sed dumtaxat praedio aut praedii commodo imponantur, nec aliunde publico regimini adversentur.*

Servitutibus quomodo utendum, et quousque ipsae extendantur, titulus, quo impositae sunt, definit; titulo deficiente, sequentes servantur regulae.

687. *Servitutes aut in aedium aut in agrorum utilitatem constitutae sunt.*

Priores urbanae *vocantur, seu rari, seu in urbe sita sint aedificia, quibus debentur.*

Posteriores rusticae *appellantur.*

688. Służebności są albo ciągłe, albo przerywane. Ciągłe służebności są te, których użycie iest lub bydź może ciągłe, choć nie potrzeba, aby człowiek przykładał się do nich rzeczywiście: takiemi są zbiegi wód, ścieki, widoki, i inne tego gatunku.

Przerywane służebności są te, do których potrzeba rzeczywistego przyłożenia się człowieka, aby były wykonywane; takiemi są prawa przechodu, brania wody, pastwiska, i inne tym podobne.

689. Służebności są widoczne, albo niewidoczne.

Służebności widoczne są te, które się same okazuią przez zewnętrzne dzieła, iako to, brama, okno, kanał.

Niewidoczne służebności są te, które nie maią znaku zewnętrznego ich bytu, iak naprzykład, zabronienie nie budowania na pewnym gruncie, albo budowania tylko do oznaczonéy wysokości.

Oddział II.

Jak się ustanawiaią służebności.

690. Służebności ciągłe i widoczne, nabywanemi bywaią przez tytuł, albo przez trzydziestoletnie posiadanie.

691. Służebności ciągłe niewidoczne, i służebności przerywane widoczne, lub niewidoczne, ustanawiaią się tylko na mocy tytułu.

688. Les servitudes sont ou continues ou discontinues.

Les servitudes continues sont celles dont l'usage est ou peut être continuel sans avoir besoin du fait actuel de l'homme: telles sont les conduites d'eau, les égouts, les vues, et autres de cette espèce.

Les servitudes discontinues sont celles qui ont besoin du fait actuel de l'homme pour être exercées: telles sont les droits de passage, puisage, pacage, et autres semblables.

689. Les servitudes sont apparentes, ou non apparentes.

Les servitudes apparentes sont celles qui s'annocent par des ouvrages extérieurs, tels qu'une porte, une fenêtre, un aqueduc.

Les servitudes non apparentes sont celles qui n'ont pas de signe extérieur de leur existence, comme par exemple, la prohibition de bâtir sur un fonds, ou de ne bâtir qu'à une hauteur déterminée.

Section II.

Comment s'établissent les servitudes.

690. Les servitudes continues et apparentes s'acquièrent par titre, ou par la possession de trente ans.

691. Les servitudes continues non apparentes, et les servitudes discontinues, apparentes ou non apparentes, ne peuvent s'établir que par titres.

---

688. *Servitutes* continuae *sunt*, *vel* non.

Servitutes continuae habentur illae, quarum usus absque hominis praesenti facto est aut potest esse continuus: cujusmodi sunt aquaeductus, stillicidia, prospectus et similia.

Non continuae dicuntur quae, ut exerceantur, hominis facto reapse egent, uti sunt transitus, aquam hauriendi, pascui, aliaque hujusmodi jura.

689 *Servitutes item* apparentes *sunt vel* non.

Servitutes apparentes sunt, quas indicat aliquod opus exterius, veluti porta, fenestra, aquaeductus.

Non apparentes vero, quae nullo externo indicio patent, veluti servitutes, quibus vetitum sit aedificare vel altius tollere.

Secsio II.

Quomodo servitutes inducantur.

690. *Servitutes continuae et apparentes aut titulo aut triginta annorum possessione adquiruntur.*

691. *Servitutes continuae non apparentes, et non continuae, apparentes vel non, in vim tituli tantummodo constitui possunt.*

Posiadanie nawet od niepamiętnych czasów nie iest dostateczne do ich ustanowienia; iednakże nie można wzruszać teraz służebności takiéy natury, iuż nabytych przez posiadanie w kraiach, w których tym sposobem nabytemi bydź mogły.

692. Wyznaczenie oyca familii, waży tyle co tytuł względem służebności ciągłych i widocznych.

693. Wtenczas tylko wyznaczenie iest oyca familii, gdy dowiedziono, że dwa grunta rozdzielone rzeczywiście, należały do tegoż samego właściciela, i on do tego stanu rzeczy przyprowadził, z którego służebność wypływa.

694. Jeżeli właściciel dwóch dziedzictw, między któremi iest znak widoczny służebności, tak rozrządza iedném z tych dziedzictw, że kontrakt nie zamyka żadnéy umowy ściągaiącéy się do służebności, ta utrzymywać się będzie nadal czynnie, albo biernie, na zysk gruntu alienowanego, albo na gruncie alienowanym.

695. Stanowczy tytuł służebności względem takich, które się nie nabywaią prawem przedawnienia, nie może bydź zastąpionym, tylko przez tytuł uznania służebności, i pochodzący od właściciela gruntu służebności poddanego.

696. Gdy się ustanawia służebność, tém samém mniemać należy, że wszystko to dozwolone, cokolwiek potrzebne do iéy używania.

La possession même immémoriale ne suffit pas pour les établir; sans cependant qu'on puisse attaquer aujourd'hui les servitudes de cette nature, déjà acquises par la possession, dans les pays ou elle pouvaient s'acquerir de cette manière.

692. La destination du père de famille vaut titre à l'égard des servitudes continues et apparentes.

693. Il n'y a destination du père de famille que lorsqu'il est prouvé que les deux fonds actuellement divisés ont appartenu au même propriétaire, et que c'est par lui que les choses ont été mises dans l'état duquel résulte la servitude.

694. Si le propriétaire de deux héritages entre lesquels il existe un signe apparent de servitude, dispose de l'un des héritages sans que le contrat contienne aucune convention relative à la servitude, elle continue d'exister activement ou passivement en faveur du fonds aliéné ou sur le fonds aliéné.

695. Le titre constitutif de la servitude, à l'égard de celles qui ne peuvent s'acquérir par la prescription, ne peut être remplacé que par un titre récognitif de la servitude, et émané du propriétaire du fonds asservi.

696. Quand on établit une servitude, on est censé accorder tout ce qui est nécessaire pour en user.

Possessio, licet immemorabilis, ad inducendas has servitutes non sufficit; attamen adversus eas, quae possessione jam quaesitae sunt, ubi simili modo poterant legitime adquiri, actio minime datur.

692. *In servitute continua et apparente patris familias destinatio pro titulo habetur.*

693. *Patris familias destinatio tunc tantum adesse censetur, quum duo praedia, modo divisa, in unius dominio exstitisse probatur, et ab ipso in eo statu posita fuisse, ex quo servitus oritur.*

694. *Si duorum praediorum dominus, inter quae apparentis servitutis exstet indicium, alterutrum distrahat, et nulla in contractu de servitute mentio fiat, servitus vel passive vel active in praedio alienato, aut pro ejus utilitate, perseverat.*

695. *Servitutum, quae praescriptione non adquiruntur, titulo haud suppletur, nisi ope documenti, ex quo servitutem recognitam fuisse a domino praedii servientis adpareat.*

696. *Quum servitus constituitur, ea omnia, quae ad ipsius usum necessaria sunt, concessa censentur.*

I tak służebność brania wody ze studni cudzéy, pociąga koniecznie za sobą prawo przechodu.

Oddział III.

O prawach właściciela gruntu, któremu należy się służebność.

697. Maiący należytość służebności, ma prawo wszelkie dzieła przedsiębrać potrzebne do używania służebności i iéy zachowania.

698. Powinien sam podeymować koszta na takie dzieła, a nie właściciel gruntu poddanego służebności, chybaby tytuł ustanawiaiący służebność inaczéy okazywał.

699. W takim nawet przypadku, gdy właściciel gruntu poddanego służebności, obowiązany iest przez tytuł łożyć koszta na dzieła potrzebne dla używania i zachowania służebności, może uwolnić się od takiego obowiązku, odstępuiąc gruntu poddanego służebności, właścicielowi gruntu, do którego służebność należy.

700. Jeżeli podzielone będzie dziedzictwo, dla którego służebność ustanowiona była, ta pozostaie dla każdéy części, ale pod tym warunkiem, żeby przez to stan gruntu służbowego nie ponosił uciążenia.

Tak naprzykład: ieżeli idzie o prawo przechodu, wszyscy współ-właściciele przez toż samo mieysce używać tego prawa powinni.

Ainsi la servitude de puiser de l'eau à la fontaine d'autrui, emporte nécessairement le droit de passage.

Section III.

Des droits du propiétaire du fonds auquel la servitude est due.

697. Celui auquel est due une servitude, a droit de faire tous les ouvrages nécessaires pour en user, et pour la conserver.

698. Ces ouvrages sont à ses frais, et non à ceux du propriétaire du fonds assujetti, à moins que le titre d'établissement de la servitude ne dise le contraire.

699. Dans le cas même où le propriétaire du fonds assujetti est chargé par le titre de faire à ses frais les ouvrages nécessaires pour l'usage ou la conservation de la servitude, il peut toujours s'affranchir de la charge, en abandonnant le fonds assujetti au propriétaire du fonds auquel la servitude est due.

700. Si l'héritage pour lequel la servitude a été établie vient à être divisé, la servitude reste due pour chaque portion, sans néanmoins que la condition du fonds assujetti soit aggravée.

Ainsi, par exemple, s'il s'agit d'un droit de passage, tous les copropriétaires seront obligés de l'exercer par le même endroit.

Hinc in servitute aquae haustus ex alterius fonte jus accessus necessario continetur.

Sectio III.

De juribus domini praedii, cui servitus debetur.

697. *Ille, cui servitus debetur, ea opera peragere potest, quae ad usum et conservationem servitutis necessaria sunt.*

698. *Hujusmodi tamen opera propriis fiunt impensis, non vero servientis praedii domini, nisi aliter servitutis titulo conventum sit.*

699. *Praedii servientis dominus, qui ad servitutem excercendam atque servandam necessarium opus in vim tituli aere proprio facere tenetur, praedium derelinquendo favore proprietarii praedii dominantis, poterit semper ab eo onere se liberare.*

700. *Si praedium, in cujus utilitatem servitus est constituta, dividatur, servitus utrinque debebitur, quin tamen servientis conditio gravior evadat.*

Hinc in servitute itineris per eandem semitam condomini iter exercere tenentur.

701. Właściciel gruntu służbowego nic takiego czynić nie może, cokolwiekby zmierzało do zmnieyszenia używania służebności, i robiło go nie tak wygodném.

I tak nie może odmienić stanu mieysc, ani przenosić używania służebności na inne mieysce, różniące się od tego, na którém pierwiastkowo służebność ustanowiona była.

Jednakże, gdyby to ustanowienie pierwiastkowe stawało się bardziéy uciążaiącém właściciela gruntu służbowego, albo mu przeszkadzało do czynienia zyskownych napraw, może ofiarować właścicielowi drugiego gruntu inne mieysce, równie wygodne do używania praw iemu służących, i ten przychylenia się swego odmówić nie może.

702. Także maiący prawo służebności nie może go używać, tylko podług swego tytułu; żadnych odmian czynić nie może, ani w gruncie służbowym, ani w gruncie maiącym prawo służebności, które odmiany powiększałyby ciężar gruntu służbowego.

Oddział IV.

Jakim sposobem służebności ustaią.

703. Ustaią służebności, skoro rzeczy znayduią się w takim stanie, że ich iuż używać nie można.

704. Ożywiaią się na nowo, ieżeli rzeczy przywracaią się na nowo do tego stopnia, że ich można używać, byleby iuż nie upły-

701. Le propriétaire du fonds débiteur de la servitude ne peut rien faire qui tende à en diminuer l'usage ou à le rendre plus incommode.

Ainsi, il ne peut changer l'état des lieux, ni transporter l'exercice de la servitude dans un endroit différent de celui où elle a été primitivement assignée.

Mais cependant, si cette assignation primitive était devenue plus onéreuse au propriétaire du fonds assujetti, ou si elle l'empêchait d'y faire des réparations avantageuses, il pourrait offrir au propriétaire de l'autre fonds un endroit aussi commode pour l'exercice de ses droits, et celui-ci ne pourrait pas le refuser.

702. De son côté, celui qui a un droit de servitude, ne peut en user que suivant son titre, sans pouvoir faire, ni dans le fonds qui doit la servitude, ni dans le fonds à qui elle est due, de changement qui aggrave la condition du premier.

Section IV.

Comment les servitudes s'éteignent.

703. Les servitudes cessent lorsque les choses se trouvent en tel état qu'on ne peut plus en user.

704. Elles revivent si les choses sont rétablies de manière qu'on puisse en user; à moins qu'il ne se soit déjà écoulé un espace

---

701. *Praedii servientis dominus nihil agere potest, quo servitutis usus imminuatur vel gravior fiat.*

Idcirco praedii statum immutare nequit, vel servitutis usum in praedii partem transferre, in qua primitus non fuit adsignata.

Si tamen adsignatio ob exercendam servitutem primitus facta gravior praedii servientis domino reddatur, vel quominus utiles reparationes praedio fiant, impedimento sit, jus ipsi tribuitur, aliam partem offerendi, in qua alterius praedii dominus aeque commode uti servitute valeat, quin huic obstandi facultas competat.

702. *Qui jure servitutis utitur, servitutis modum a titulo praefinitum excedere nequit, nec tam in praedio serviente, quam in dominante, quidquam ei licet innovare, quo primi conditio deterior fiat.*

Sectio IV.

Quibus modis servitutes exstinguantur.

703. *Servitutes exstinguuntur cum res in eum statum pervenerint, ut earum amplius nullus sit usus.*

704. *Servitus reviviscit si res ita restituantur, ut usui inservire possint, dummodo ta-*

nął przeciąg czasu dostateczny do mniemania, że wygasła służebność, podług tego, co iest powiedziane w artykule 707.

705. Ustaie każda służebność, gdy i grunt służbowy, i maiący służebność, zjednoczone są w iednéy ręce.

706. Ustaie służebność przez trzydziestoletnie iéy nieużywanie.

707. Czas trzydziestoletni zaczyna swóy bieg podług różnych gatunków służebności, albo od dnia w którym ustało używanie służebności, ieżeli idzie o służebności przerywane; albo od dnia, w którym uczyniony był akt przeciwny służebności, gdy idzie o służebności ciągłe.

708. Sposób używania służebności równie przedawnieniu podlega, iak sama służebność, i takim samym trybem.

709. Jeżeli dziedzictwo, dla którego służebność ustanowiona, należy do kilku, prawem niepodzielności, używanie przez iednego z nich, przeszkadza przedawnieniu względem wszystkich.

710. Jeżeli pomiędzy współ-właścicielami znayduie się ieden, przeciw któremu przedawnienie nie może mieć biegu, iak iest małoletni, zachowa on prawo dla wszystkich innych.

de temps suffisant pour faire présumer l'extinction de la servitude, ainsi qu'il est dit à l'article 707.

705. Toute servitude est éteinte lorsque le fonds à qui elle est due, et celui qui la doit, sont réunis dans la même main.

706. La servitude est éteinte par le non-usage pendant trente ans.

707. Les trente ans commencent à courir, selon les diverses espèces de servitudes, ou du jour où l'on a cessé d'en jouir, lorsqu'il s'agit de servitudes discontinues; ou du jour où il a été fait un acte contraire à la servitude, lorsqu'il s'agit de servitudes continues.

708. Le mode de la servitude peut se prescrire comme la servitude même, et de la même manière.

709. Si l'héritage en faveur duquel la servitude est établie, appartient à plusieurs par indivis, la jouissance de l'un empêche la prescription à l'égard de tous.

710. Si parmi les copropriétaires il s'en trouve un contre lequel la prescription n'ait pu courir, comme un mineur, il aura conservé le droit de tous les autres.

men temporis intervallum minime effluxerit, quo servitus exstincta praesumitur, quemadmodum in articulo 707 sancitum est.

705. Servitutes exstinguuntur consolidato in una eademque persona utriusque praedii domino.

706. Amittuntur non utendo per tringinta annos.

707. Tricennium juxta varias servitutum species computatur, vel a die, qua quis uti destiterit, si de servitute non continua; vel a die, qua actus servituti contrarius emissus sit, si de continua agatur.

708. Servitutis modus praescriptioni subjacet, perinde ac servitus ipsa, eodemque pacto.

709. Si praedium ad plures dominos pro indiviso pertineat, usus alterutrius ex ipsis praescriptionem servitutis ipsi praedio debitae quoad omnes impedit.

710. Si inter praedii condominos quispiam inveniatur, adversus quem praescriptio non currat, cujusmodi est minor, aliorum omnium jura ex hujus persona servantur.

XIĘGA TRZECIA.

O różnych sposobach, przez które nabywa się własność.

Urządzenia Ogólne.

711. Własność dóbr nabywa się i przenosi, przez spadek, przez darowiznę między żyiącemi, albo testamentową, i przez skutek zobowiązań.

712. Własność także nabywa się przez przybycie albo wcielenie, i przez przedawnienie.

713. Dobra niemaiące pana, należą do narodu.

714. Są rzeczy, ktore nie należą do nikogo, i których użycie wspólne iest wszystkim.

Sposób ich używania, urządzaią prawa policyi.

715. Wolność polowania lub łowienia ryb, urządzona iest równie prawami szczególnemi.

716. Własność skarbu należy do tego, który go znayduie w gruncie swoim: ieżeli skarb znaleziony iest w cudzym gruncie, w połowie należy do tego który go znalazł, w drugiéy połowie do właściciela gruntu.

LIVRE III.

Des différentes manières dont on acquiert la propriété.

Dispositions Générales.

711. La propriété des biens s'acquiert et se transmet par succession, par donation entre-vifs ou testamentaire, et par l'effet des obligations.

712. La propriété s'acquiert aussi par accession ou incorporation, et par prescription.

713. Les biens qui n'ont pas de maître, appartiennent à l'État.

714. Il est des choses qui n'appartiennent à personne et dont l'usage est commun à tous.

Des lois de police règlent la manière d'en jouir.

715. La faculté de chasser ou de pêcher est également réglée par des lois particulières.

716. La propriété d'un trésor appartient à celui qui le trouve dans son propre fonds: si le trésor est trouvé dans le fonds d'autrui, il appartient pour moitié à celui qui l'a découvert, et pour l'autre moitié au propriétaire du fonds.

LIBER III.

De variis dominii adquirendi modis.

Dispositiones Generales.

711. Bonorum dominium adquiritur atque transfertur successione, donatione inter vivos aut testamento, et in vim obligationum.

712. Adquiritur quoque accessione seu coagmentatione, et praescriptione.

713. Bona, quae in nullius dominio sunt, ad fiscum pertinent.

714. Aliquae res, quoad proprietatem nullius, quoad usum omnibus patent. Earum usus politiae legibus moderatur.

715. Venatio aut piscatio aeque legibus peculiaribus reguntur.

716. Thesaurus in loco proprio inventus inventori cedit: in alieno repertus, aequis partibus inventori et domino soli tribuitur.

*

Skarbem iest każda rzecz, ukryta albo zakopana, do którey nikt okazać nie może prawa własności, i która przez sam skutek losu odkrytą była.

717. Prawa do rzeczy wrzuconych w morze, do przedmiotów przez morze wyrzuconych, iakiéykolwiek mogą bydź natury, do roślin i ziół rosnących na brzegach morza, urządzone są także ustawami szczególnemi.

Toż samo także służy co do rzeczy zgubionych, których nie iest znany właściciel.

TYTUŁ I.

O spadkach.

DZIAŁ PIERWSZY.

O otworzeniu spadków, i przeyściu posiadania ich na dziedziców.

718. Otwieraią się spadki przez śmierć naturalną, i przez śmierć cywilną.

719. Otworzony iest spadek przez śmierć cywilną od momentu, w którym ta śmierć nastąpiła, podług urządzeń oddziału II. w Dziale II. Tytułu *o używaniu i utracie praw cywilnych.*

720. Jeżeli kilka osób, które względnie należały do spadku iedna po drugiéy, zginęły przez iedenże przypadek, a nie można rozpoznać, która w przód zginęła, mniemanie przeżycia oznaczone iest przez okoliczności zdarzenia; a gdyby tych nie było, przez moc wieku albo płci.

721. Jeżeli mieli mniey nad lat piętnaście, którzy zginęli razem, domniemanie iest, że starszy wiekiem przeżył.

Jeżeli mieli więcéy nad lat sześćdziesiąt, iest mniemanie, że młodszy przeżył.

Jeżeli iedni mieli mniéy niż lat piętnaście, a drudzy więcéy nad sześćdziesiąt, iest mniemanie, że pierwsi przeżyli.

722. Jeżeli ze zginionych razem mieli dopełnionych lat piętnaście, a mniéy niż sześćdziesiąt, mniemanie iest, że mężczyzna przeżył, gdy zachodzi równość wieku, albo gdy zachodząca różnica iednego roku nie przenosi.

Jeżeli téyże saméy płci byli, mniemanie przeżycia daiące otwarcie spadku, powinno bydź przypuszczone podług porządku natury: i tak młodsza osoba poczytuie się, że przeżyła starszą.

723. Prawo urządza porządek spadku między dziedzicami prawemi: gdyby takich nie było, to dobra przechodzą do dzieci naturalnych; potym do małżonka, który przeżył; a gdyby i tego nie było, to do narodu.

724. Prawi dziedzice obeymuią samém przez się prawem, dobra, prawa, i wszelaką spuściznę zmarłego, z wszystkiemi ciężarami, które na nich spadku leżą.

Le trésor est toute chose cachée ou enfouie, sur laquelle personne ne peut justifier sa propriété, et qui est découverte par le pur effet du hasard.

717. Les droits sur les effets jettés à la mer, sur les objets que la mer rejette, de quelque nature qu'ils puissent être, sur les plantes et herbages qui croissent sur les rivages de la mer, sont aussi réglés par des lois particulières.

Il en est de mêmes des choses perdues dont le maître ne se représente pas.

TITRE PREMIER.

Des successions.

CHAPITRE PREMIER.

De l'ouverture des successions, et de la saisine des héritiers.

718. Les successions s'ouvrent par la mort naturelle et par la mort civile.

719. La succession est ouverte par la mort civile, du moment où cette mort est encourue, conformément aux dispositions de la section II. du chapitre II. du titre *de la jouissance et de la privation des droits civils.*

720. Si plusieurs personnes respectivement appelées à la succession l'une de l'autre périssent dans un même événement, sans qu'on puisse reconnaître laquelle est décédée la première, la présomption de survie est déterminée par les circonstances du fait, et, à leur défaut, par la force de l'âge et du sexe.

721. Si ceux qui ont péri ensemble, avaient moins de quinze ans, le plus âgé sera présumé avoir survécu.

S'ils étaient tous au-dessus de soixante ans, le moins âgé sera présumé avoir survécu.

Si les uns avaient moins de quinze ans, et les autres plus de soixante, les premiers seront présumés avoir survécu.

722. Si ceux qui ont péri ensemble, avaient quinze ans accomplis, et moins de soixante, le mâle est toujours présumé avoir survécu lorqu'il y a égalité d'âge, ou si la différence qui existe n'excède pas une année.

S'ils étaient du même sexe, la présomption de survie qui donne ouverture à la succession dans l'ordre de la nature, doit être admise: ainsi le plus jeune est présumé avoir survécu au plus âgé.

723. La loi règle l'ordre de succéder entre les héritiers légitimes: à leur défaut, les biens passent aux enfans naturels, ensuite à l'époux survivant: et, s'il n'y en a pas, à l'État.

724. Les héritiers légitimes sont saisis de plein droit des biens, droits et actions du

---

Thesaurus est quaeque res abdita, vel sub terra condita, fortuito reperta, cujus se dominum esse nemo probare potest.

717. *Jura in rebus quibuscumque in mari dejectis, vel a mari rejectis in plantis atque herbis, quae in litore crescunt, peculiaribus item legibus reguntur.*

Idem obtinet quoad res amissas, quarum dominus ignoratur.

TITULUS I.

De successionibus.

CAPUT I.

Quemadmodum successiones deferantur, et bonorum defuncti possessio ipsso jure in heredes continuetur.

718. *Successiones deferuntur morte naturali et civili.*

719. *Morte civili successio locum obtinet statim ac quis civiliter mortuus est, prout sancitum fuit sectione II, cap. II, titulo* de jurium civilium usu et amissione.

720. *Quoties plures ad reciprocam successionem vocati eodem fato pereant, nec, quis prior obierit, innotescere possit, praesumtio superstitis vitae ex facti adjunctis statuitur; hisce vero deficientibus, ab aetatis et sexus robore deducitur.*

721. *Commorientibus simul iis, qui decimum quintum aetatis annum nondum expleverint, aetate major supervixisse censetur.*

Una vero commorientibus iis, qui omnes annum sexagesimum exegerint, juniorem supervixisse praesumendum est.

Quoties alii decimum quintum aetatis annum non attigerint, alii vero sexagesimum expleverint, primi supervixisse putantur.

722. *Quoties ii, qui simul perierunt, decimum quintum aetatis annum expleverint, sexagesimum vero nondum attigerint, masculus postremo occubuisse censetur, si par aetas omnibus est, vel si aetatis disparitas annum non excedit.*

Si vero ejusdem sexus fuerint commorientes, ea praesumtio vitae admitti debet, quae juxta naturalem ordinem locum tribuit successioni, ideoque junior seniori supervixisse praesumitur.

723. *Ordo succedendi inter legitimos heredes lege sancitur: istis vero deficientibus, bona transeunt ad liberos naturales, deinde ad superstitem conjugem; his vero non exstantibus, illa fiscus occupat.*

724. *Bonis, juribus et actionibus defuncti, eorumque possessione statim heredes legiti-*

kie sprawy umarłego, z obowiązkiem zaspokoienia wszelkich ciężarów spadku: naturalne dzieci, małżonek który przeżył, i naród powinni wyrobić, aby przez sąd wprowadzeni byli w posiadanie, podług form, które oznaczone będą.

DZIAŁ II.

O przymiotach potrzebnych do obięcia spadku.

725. Aby brać spadek, potrzeba mieć byt w chwili otwarcia spadku.

A zatém niezdatnemi są do obięcia spadku:
1. Kto poczęty nie iest;
2. Dziecię urodzone, które żyć nie może.
3. Kto cywilnie umarł.

726. Cudzoziemiec nie iest przypuszczony do brania spadku dóbr, które krewny iego cudzoziemiec lub Francuz posiada w kraiu Państwa, tylko w przypadkach, i podług sposobu, przez iaki Francuz bierze spadek po swoim krewnym posiadaiącym dobra w kraiu tegoż cudzoziemca, stosownie do urządzeń artykułu 11, w Tytule *o używaniu i utracie praw cywilnych.*

727. Niegodnemi są do brania spadku, i iako niegodni wyłączeni są od spadków:
1. Ktoby był skazany, że zadał, albo usiłował zadać śmierć nieboszczykowi;

défunt, sous l'obligation d'acquitter toute les charges de la succession: les enfans naturels, l'époux survivant et l'Etat, doivent se faire envoyer en possession par justice, dans les formes qui seront déterminées.

CHAPITRE II.

Des qualités requises pour succéder.

725. Pour succéder, il faut nécessairement exister à l'instant de l'ouverture de la succession.

Ainsi, sont incapables de succéder;
1. Celui qui n'est pas encore conçu;
2. L'enfant qui n'est pas né viable;
3. Celui qui est mort civilement.

726. Un étranger n'est admis à succéder aux biens que son parent, etranger ou Français, possède dans le territoire de l'Empire, que dans les cas et de la manière dont un Français succède à son parent possédant des biens dans le pays de cet étranger, conformément, aux dispositions de l'article 11, au titre *de la jouissance et de la privation des droits civils.*

727. Sont indignes de succéder, et, comme tels, exclus des successions,
1. Celui qui serait condamné pour avoir donné ou tenté de donner la mort au défunt;

---

mi ipso jure potiuntur; ita tamen, ut omnia hereditaria onera adimplere teneantur. Naturales filii, superstes conjux, aeque ac fiscus, officio judicis et solemnitatibus, quae statuentur, in possessionem immitti debent.

CAPUT II.

De qualitatibus, quae ad successionem requiruntur.

725. *Ut succesioni locus fiat, necesse est, ut successor existat eo temporis momento, quo hereditas defertur.*

Quapropter incapaces succedendi sunt:
1. *Qui nondum conceptus est;*
2. *Infans, qui natus non sit vitalis;*
3. *Qui maximam capitis diminutionem passus est.*

726. *Alienigena non succedit in ea bona, quae ab ejusdem consanguineo alienigena vel ab Italo in Italiae regno possidentur, nisi in casibus iisque modis; quibus Italus proprio consanguineo succederet in regione ipsius alienigenae, prout sancitum est articulo XI tituli* de jurium civilium usu et amissione.

727. *A successione ut indigni arcentur:*
1. *Qui ob necem illatam, vel ob insidias vitae defuncti structas damnatus est;*

2. Kto przeciw umarłemu zanosił skargę o zbrodnią, która śmiercią iest karana, a ta skarga uznana iest za potwarz.

3. Dziedzic pełnoletni, który uwiadomiony o zabóystwie umarłego, nie zaniósł o to skargi do sądu.

728. Zaniedbanie takiego zaskarżenia nie może bydź zarzucane wstępnym i zstępnym zabóycy, ani iego powinowatym w takimże stopniu, ani mężowi lub żonie, ani iego braciom, sub siostrom, ani iego stryiom, wuiom, ciotkom, ani iego synowcom, synowicom, siostrzeńcom i siostrzenicom.

729. Dziedzic wyłączony od spadku z przyczyny niegodności, obowiązany iest oddać pożytki i przychody, których używał od otwarcia spadku.

730. Dzieci niegodnego, biorące spadek prawem własném, i bez pomocy zastępstwa, nie są wyłączonemi dla winy oyca; ale ten w żadnym przypadku dopominać się nie może używania przychodów, na dobrach takiego spadku, którego używania pozwola prawo oycom i matkom na dobrach ich dzieci.

DZIAŁ III.

O różnych porządkach spadku.

Oddział I.

Urządzenia ogólne.

731. Spadki przechodzą do dzieci i zstępnych umarłego, do iego wstępnych, do

2. Celui qui a porté contre le défunt une accusation capitale jugée calomnieuse;

3. L'héritier majeur qui, instruit du meurtre du défunt, ne l'aura pas dénoncé à la justice.

728. Le défaut de dénonciation ne peut être opposé aux ascendans et descendans du meurtrier, ni à ses alliés au même degré, ni à son époux ou à son epouse, ni à ses frères ou soeurs, ni à ses oncles ou tantes, ni à ses nevcux et nièces.

729. L'héritier exclu de la succession pour cause d'indignité, est tenu de rendre tous les fruits et les revenus dont il a eu la jouissance depuis l'ouverture de la succession.

730. Les enfans de l'indigne, venant à la succession de leur chef, et sans le secours de la représentation, ne sont pas exclus pour la faute de leur père; mais celui-ci ne peut, en aucun cas, réclamer, sur les biens de cette succession, l'usufruit que la loi accorde aux pères et mères sur les biens de leurs enfans.

CHAPITRE III.

Des divers ordres de succession.

Section I.

Dispositions générales.

731. Les successions sont déférées aux enfans et descendans du défunt, à ses ascen-

---

2. *Qui contra defunctum capitalem accusationem per calumniam instituerit;*
3. *Heres aetate major, qui, defuncti caedem non ignorans, eandem judici non denunciaverit.*

728. *Denunciationis omissio homicidae ascendentibus, vel descendentibus, aut aliis eodem gradu affinibus, ejusve marito aut uxori, fratribus aut sororibus, patruis, avunculis, amitis, materteris, aut nepotibus, neptibusque opponi nequit.*

729. *Heres, qui ut indignus a successione arcetur, universos fructus atque reditus restituit post delatam successionem ab hereditate percepios.*

730. *Filii ex indigno nati, qui jure proprio nec ope repraesentationis succedunt, ob patris delictum a succesione non repelluntur. Pater vero horum usufructu, quem lex in bonis filiorum utriusque sexus parentibus aliter tribuit, semper privatur.*

CAPUT III.

De vario successionis ordine.

Sectio I.

Dispositiones generales.

731 *Successiones deferuntur defuncti filiis et descendentibus, ejus ascendentibus et collateralibus, ordine ac modis infervius expositis.*

iego krewnych pobocznych, w porządku i podług prawideł niżéy oznaczonych.

732. Prawo w urządzeniu spadku, nie uważa ani natury, ani początku dóbr.

733. Każdy spadek idący na wstępnych, lub krewnych pobocznych, podziela się na dwie części równe, iednę dla krewnych linii oycowskiéy, drugą dla krewnych linii macierzystéy.

Krewni przyrodni, czy z oyca, czyli z matki, nie są wyłączeni przez rodzonych, ale biorą część tylko w swoiéy linii, z zachowaniem tego, co będzie rzeczono w artykule 752. Rodzeństwo bierze część w obudwóch liniach.

Wtenczas tylko iest przeyście z jednéy linii do drugiéy, skoro się nie znayduie żaden wstępny, ani krewny poboczny w jednéy z dwóch linii.

734. Po zrobieniu takiego pierwszego podziału między dwie linie, oyczystą i macierzystą, nie następuie więcéy podziałów między różnemi gałęziami; ale połowa przypadaiąca na każdą liniią, należy do dziedzica albo dziedziców naybliższych w stopniach, oprócz przypadku zastępstwa, iak się powie niżéy.

735. Bliskość pokrewieństwa ustanawia się przez liczbę rodzeń; każde rodzenie nazywa się *stopniem*.

736. Następstwo stopni składa liniią; następstwo stopni między osobami, które iedne od drugich pochodzą, iest *linią prostą*; następstwo stopni między osobami nie pochodzącemi iedna od drugiéy, ale od iednéy osoby, iako wspólnego początku, iest *linią poboczną*.

Podziela się liniia prosta, na liniią prostą zstępuiącą i wstępuiącą.

Pierwsza łączy początek ze wszystkiemi, którzy od niego pochodzą; druga łączy osobę z temi, od których ona pochodzi.

737. W linii prostéy rachuie się tyle stopni, ile iest rodzeń między osobami: i tak syn iest w pierwszym stopniu względem oyca; wnuk w drugim; i nawzaiem oyciec i dziad względem syna i wnuka.

738. W linii pobocznéy rachuią się stopnie przez rodzenia, od iednego z krewnych do pierwszego początku wspólnego, nie obeymuiąc tegoż początku czyli szczepu, i od niego do drugiego krewnego.

A tak dway bracia są w drugim stopniu, wuy, stryy i synowiec, siostrzeniec lub siostrzenica w trzecim; rodzeństwo stryieczne, wuieczne, cioteczne, w czwartym, i tak następnie.

Oddział II.
O zastępstwie.

739. Zastępstwo iest zmyślenie prawa, przez którego skutek zastępcy wchodzą

732. Les parens consanguins ne sont pas exclus par les germains; mais il ne prennent part que dans leur ligne, sauf ce qui sera dit à l'article 752. Les germains prennent part dans les deux lignes.

Il ne se fait aucune dévolution d'une ligne à l'autre, que lorsqu'il ne se trouve aucun ascendant ni collatéral de l'une des deux lignes.

734. Cette première division opérée entre les lignes paternelle et maternelle, il ne se fait plus de division entre les diverses branches; mais la moitié dévolue à chaque ligne appartient à l'héritier ou aux héritiers les plus proches en degrés, sauf le cas de la représentation, ainsi qu'il sera dit ci-après.

735. La proximité de parenté s'établit par le nombre de générations; chaque génération s'appelle un *degré*.

736. La suite des degrés forme la ligne: on appelle *ligne directe* la suite des degrés entre personnes qui descendent l'une de l'autre; *ligne collatérale*, la suite des degrés entre personnes qui ne descendent pas les unes des autres, mais qui descendent d'un auteur commun.

On distingue la ligne directe, en ligne directe descendante et ligne directe ascendante.

La première est celle qui lie le chef avec ceux qui descendent de lui; la deuxième est celle qui lie une personne avec ceux dont elle descend.

737. En ligne directe, on compte autant de degrés qu'il y a de générations entre les personnes: ainsi le fils est, à l'égard du père, au premier degré; le petit-fils au second; et réciproquement du père et de l'aïeul à l'égard des fils et petit-fils.

738. En ligne collatérale, les degrés se comptent par les générations, depuis l'un des parens jusques et non compris l'auteur commun, et depuis celui-ci jusqu'à l'autre parent.

Ainsi, deux frères sont au deuxième degré; l'oncle et le neveu sont au troisième degré; les cousins germains au quatrième: ainsi de suite.

Section II.
De la représentation.

739. La représentation est une fiction de la loi, dont l'effet est de faire entrer les re-

---

732. *Lex, in praescribendis successionum regulis, bonorum naturam et originem non respicit.*

733. *Hereditas ascendentibus vel collateralibus delata in duas partes aequaliter dividitur, quarum una ex linea paterna, altera ex materna linea conjunctis distribuitur.*

Uterini vel consanguinei a germanis non excluduntur, sed in sua linea dumtaxat partem habent, habita ratione eorum, quae inferius in articulo 752 praescribentur: germani vero in utraque linea partem habent.

Nihil ab una linea ad aliam devolvitur, nisi omnes penitus alterutrius lineae ascendentes aut collaterales desint.

734. *Hac prima habita inter paternam ac maternam lineam bonorum divisione, nulla amplius inter diversos ramos divisio fit; verum bonorum dimidium, cuique lineae devolutum, ad heredem vel heredes gradu proximiores spectat, excepto repraesentationis casu, de quo infra.*

735. *Ex numero generationum cognationis proximitas dimetitur. Unaquaeque generatio* gradus *appelatur.*

736. *Graduum series lineam canstituit; series plurium graduum inter personas, quarum una ab alia generatur*, linea recta *dicitur; series graduum inter personas, quarum una ab alia non generatur, omnes vero a communi stipite originem ducunt*, linea collateralis *appellatur.*

Recta linea in descendentalem et ascendentalem dividitur.

Prima illa est, quae stipitem jungit iis personis, quae ab eo descendunt; altera, quae personam jungit iis, a quibus descendit.

737. *In recta linea tot sunt gradus quot generationes: hinc filius, respectu patris, est in primo gradu; nepos ex filio, in secundo: idemque vicissim dicendum de patre atque avo, respectu filiorum et nepotum ex filiis.*

738. *In linea collaterali gradus enumerantur per generationes, incipiendo ab uno ex cognatis usque ad ejus auctorem, seu stipitem communem, hoc tamen demto; et a stipite descendendo usque ad alterum cognatum.*

Quapropter duo fratres duobus inter se distant gradibus; patruus et nepos tribus distant; patrueles et consobrini germani, quatuor; et ita deinceps.

Sectio II.
De jure repraesentationis.

739. *Repraesentatio est legis fictio, per quam repraesentantes in locum, gradum et jura personarum, quas repraesentant, subingrediuntur.*

w mieysce, stopień i w prawa osoby, którą zastępuią.

740. Zastępstwo idzie nieskończenie w linii prostéy zstępuiącéy.

Przypuszczone iest we wszystkich przypadkach, bądź gdy dzieci umarłego wpływaią wspólnie ze zstępnemi dziecięcia, które wprzód umarło, bądź gdy wszystkie dzieci umarłego przed nim ieszcze umarły, a zstępni rzeczonych dzieci znayduią się między sobą w stopniach równych lub nierównych.

741. Zastępstwo nie ma mieysca dla wstępnych; naybliższy w każdéy ze dwóch linii, wyłącza zawsze bardziéy oddalonych.

742. W linii pobocznéy przyięte iest zastępstwo dla dzieci i zstępnych braci, albo siostr umarłego, bądź gdy przychodzą do spadku wspólnie ze stryiami, wuiami, lub ciotkami, bądź gdy wszyscy bracia i siostry umarłego pomarli pierwéy, spadek przechodzi do ich zstępnych w stopniach równych, albo nierównych.

743. W e wszystkich przypadkach, w których zastępstwo iest przyięte odbywa się podział przez pnie czyli szczepy: ieżeli tenże sam szczep kilka gałęzi wydał, poddział następuie także przez szczepy w każdéy gałęzi, a członki iedneyże gałęzi dzielą się między sobą podług głów.

744. Nie można zastępować osób żyiących, ale te tylko, które umarły naturalnie, lub cywilnie.

présentans dans la place, dans le degré et dans les droits du représenté.

740. La représentation a lieu à l'infini dans la ligne directe descendante.

Elle est admise dans tous les cas, soit que les enfans du défunt concourent avec les descendans d'un enfant prédécédé, soit que, tous les enfans du défunt étant morts avant lui, les descendants desdits enfans se trouvent entre eux en degrés égaux ou inégaux.

741. La représentation n'a pas lieu en faveur des ascendans; le plus proche, dans chacune des deux lignes, exclut toujours le plus éloigné.

742. En ligne collatérale, la représentation est admise en faveur des enfans et descendans de frères ou soeurs du défunt, soit qu'ils viennent à succession concurrement avec des oncles ou tantes, soit que, tous les frères et soeurs du défunt étant prédécédés, la succession se trouve dévolue à leurs descendans en degrés égaux ou ou inégaux.

743. Dans tous les cas où la représentation est admise, le partage s'opère par souche: si une même souche a produit plusieurs branches, la subdivision se fait aussi par souche dans chaque branche, et les membres de la même branche partagent entre eux par tête.

744. On ne représente pas les personnes vivantes, mais seulement celles qui sont mortes naturellement ou civilement.

740. *In linea recta descendentali repraesentatio in infinitum procedit.*

Repraesentatio admittitur tam eo casu, quo defuncti filii concurrant cum descendentibus ab alio praedefuncto filio, quam altero casu, quo, praemortuis omnibus defuncti filiis, horum descendentes in aequali vel etiam inaequali gradu inter se reperiantur.

841. *Repraesentationis jus ascendentibus non tribuitur: propior ascendens in qualibet linea remotiorem excludit.*

742. *In linea collaterali jus repraesentationis admittitur inter filios et descendentes fratrum aut sororum defuncti, sive ii concurrant cum patruis et materteris, sive jam, praemortuis omnibus defuncti fratribus et sororibus, successio deferatur eorum descendentibus, qui in aequali seu inaequali gradu reperiantur.*

743. *Quoties repraesentatio locum obtinet, divisio fit per stirpes. Si vero ab una eademque stirpe plures oriantur rami, subdivisio in quovis ramo per stirpes quoque fit, et ii, qui in eodem ramo sunt, hereditatem inter se per capita partiuntur.*

744. *Non viventes, sed ii tantum, qui jam naturaliter vel civiliter mortui sunt, repraesentantur. Is quoque, cujus hereditas repudiata fuerit, repraesentari potest.*

Można zastąpić osobę, po któréy zrzekło się spadku.

Oddział III.

O spadkach idących dla zstępnych.

745. Dzieci, albo ich zstępni, biorą spadek po oycu swoim i matce, dziadach, babach i innych wstępnych, bez różnicy płci albo pierworództwa, i nawet bez względu na pochodzenie z różnych małżeństw.

Biorą spadek w równych częściach, i podług głów, gdy są wszyscy w pierwszym stopniu, i wezwani prawem własném; biorą podług pnia, skoro idą wszyscy, lub w części prawem zastępstwa.

Oddział IV.

O spadkach idących na wstępnych.

746. Jeżeli umarły nie zostawił ani potomstwa, ani brata, ani siostry, ani ich zstępnych, spadek podziela się przez połowy na wstępnych z linii oyczystéy, i z linii macierzystéy.

Wstępny, który iest w naybliższym stopniu, bierze połowę przywiązaną do iego linii, z wyłączeniem wszystkich innych.

Wstępni w tymże samym stopniu, biorą podług głów,

On peut représenter celui à la succession duquel on a renoncé.

Section III.

Des successions déférées aux descendans.

745. Les enfans ou leurs descendans succèdent à leurs père et mère, aïeuls, aïeules ou autres ascendans, sans distinction de sexe ni de primogéniture, et encore qu'ils soient issus de différens mariages.

Il succèdent par égales portions et par tête, quand ils sont tous au premier degré et appelés de leur chef: ils succèdent par souche, lorsqu'ils viennent tous ou en partie par représentation.

Section IV.

Des successions déférées aux ascendans.

746. Si le défunt n'a laissé ni postérité, ni frère, ni soeur, ni descendans d'eux, la succession se divise par moitié entre les ascendans de la ligne paternelle et les ascendans de la ligne maternelle.

L'ascendant qui se trouve au degré le plus proche, recueille la moitié affectée à sa ligne, à l'exclusion de tous autres.

Les ascendans au même degré succèdent par tête.

Sectio III.

De successione descendentium.

745. *Filii eorumve descendentes succedunt patri et matri, avis utriusque sexus, aliisque ascendentibus, nullo sexus vel aetatis habito discrimine; idque obtinet, etiamsi ex diversis matrimoniis geniti sint.*

Filii et descendentes, si in primo gradu omnes reperiantur, suoque jure vocentur, aequis partibus et in capita succedunt; quoties vero omnes vel eorum aliqui jure repraesentationis succedunt, hereditatem dividunt in stirpes.

Sectio IV.

De successione ascendentium.

746. *Ubi defunctus nullos reliquit liberos, nec fratres, nec sorores, eorumve descedentes, hereditas aequis partibus dividitur inter ascendentes utriusque lineae, paternae scilicet et maternae.*

Ascendens gradu proximior capit dimidium hereditatis lineae suae tributum, remotioribus ascendentibus exclusis.

Ascendentes, qui in eodem gradu sunt, succedunt in capita.

747. Wstępni biorą spadek, wyłączaiąc wszystkich innych, tych rzeczy które dali dzieciom swoim, albo zstępnym, umarłym bez potomstwa, skoro rzeczy dane znayduią się wśrzód spadku w naturze.

Jeżeli przedmioty takie alienowanemi były, biorą wstępni należącą się ieszcze za nie wartość: biorą także spadek sprawy o zwrócenie rzeczy, iaką sprawę mógł mieć obdarowany.

748. Gdy przeżył oyciec i matka osobę umarłą bez potomstwa, ieżeli ta osoba zostawiła braci, siostry, albo ich zstępnych, spadek podziela się na dwie części równe, iedna z tych tylko idzie na oyca i matkę, którą między siebie równo podzielaią.

Druga połowa należy do braci, siostr, albo ich zstępnych, podług tego, iak wyłożone będzie w Oddziale piątym ninieyszego działu.

749. W przypadku, gdy osoba umarła bez potomstwa, zostawia braci, siostry albo ich zstępnych, ieżeli oyciec albo matka umarli pierwéy, część którąby przypadała na oyca lub matkę umarłego, podług poprzedzaiącego artykułu, łączy się do połowy przypadaiącéy braciom i siostrom, albo ich zastępcom, podług tego, co wyłożone będzie w oddziale piątym ninieyszego działu.

747. Les ascendans succèdent, à l'exclusion de tous autres, aux choses par eux données à leurs enfans ou descendans décédés sans postérité, lorsque les objets donnés se retrouvent en nature dans la succession.

Si les objets ont été aliénés, les ascendans recueillent le prix qui peut en être dû. Ils succèdent aussi à l'action en reprise que pouvait avoir le donataire.

748. Lorsque les père et mère d'une personne morte sans postérité lui ont survécu, si elle a laissé des frères, soeurs, ou des descendans d'eux, la succession se divise en deux portions égales, dont moitié seulement est déférée au père et à la mère, qui la partagent entre eux également.

L'autre moitié appartient aux frères, soeurs ou descendans d'eux, ainsi qu'il sera expliqué dans la section V du présent chapitre.

749. Dans le cas où la personne morte sans postérité laisse des frères, soeurs ou des descendans d'eux, si le père ou la mère est prédécédé, la portion qui lui aurait été dévolue conformément au précédent article, se réunit à la moitié déférée aux frères, soeurs ou à leurs représentans, ainsi qu'il sera expliqué à la section V du présent chapitre.

---

747. *In bonis, quae liberis sine prole defunctis ab ascendentibus donata sunt, dummodo in eorum hereditate in specie reperiantur, ascendentes exclusive succedunt: ubi vero distracta fuerint, ascendentes pretium nondum solutum percipiunt, itemque iis actio de retractu competit, quam sibi donatarius reservasset.*

748. *Hereditas filii, absque liberis praemortui, relictis fratribus, sororibus, eorumve descendentibus, in duas aequales partes dividitur, quarum una tantummodo inter patrem et matrem subdividitur; altera vero ad fratres, sorores, eorumve descendentes pertinet, prout infra sectione V hujus capitis declarabitur.*

749. *Quoties defuncto sine liberis superstites sint fratres, sorores, horumve descendentes, si defuncti pater aut mater diem quoque antea obierint, ea pars, quae alteri ex his praetatis parti delatae fratribus, sororibus, vel iis, qui eos repraesentant, prout mox explicabitur.*

Oddział V.

O spadkach krewnych pobocznych.

750. W przypadku, gdy oyciec i matka osoby umarłéy bez potomstwa, umarli pierwéy, bracia iéy i siostry, albo ich zstępni, wzywani są do spadku, z wyłączeniem wstępnych i innych krewnych pobocznych.

Biorą spadek, albo prawem własném, albo przez zastępstwo, podług tego, co iest urządzone w oddziale drugim ninieyszego działu.

751. Jeżeli oyciec i matka przeżyli osobę umarłą bezpotomnie, bracia iéy, siostry, albo ich zastępcy, połowę tylko biorą spadku. Jeżeli przeżył oyciec tylko albo matka, to biorą trzy czwarte części.

752. Podział połowy, albo trzech czwartych części, przypadaiących na braci, albo siostry, podług wyrażeń artykułu poprzedzaiącego, odbywa się między niemi w równych częściach, ieżeli są wszyscy z jednego łoża; a ieżeli są z różnego łoża, to się dzieie podział przez połowę między dwie liniie, oyczystą i macierzystą, umarłego; rodzeństwo bierze część w obudwóch liniiach, a przyrodni z oyca lub z matki, każdy w swoiéy linii tylko; ieżeli bracia lub siostry z jednéy tylko są strony, biorą całość z wyłączeniem wszelkich innych krewnych drugiéy linii.

Section V.

Des successions collatérales.

750. En cas de prédécès des père et mère d'une personne morte sans postérité, ses frères, soeurs ou leurs descendans sont appelés à la succession, à l'exclusion des ascendans et des autres collatéraux.

Ils succèdent, ou de leur chef, ou par représentation, ainsi qu'il a été reglé dans la section II du present chapitre.

751. Si les père et mère de la personne morte sans postérité lui ont survécu, ses frères, soeurs ou leurs représentans ne sont appelés qu'à la moitié de la succsssion. Si le père ou la mère seulement a survécu, ils sont appelés à recueillir les trois quarts.

752. Le partage de la moitié ou des trois quarts dévolus aux frères ou soeurs, aux termes de l'article précédent, s'opère entre eux par égales portions, s'ils sont tous du même lit: s'ils sont de lits différens, la division se fait par moitié entre les deux lignes paternelle et maternelle du défunt; les germains prennent part dans les deux lignes et les utérins et consanguins chacun dans leur ligne seulement: s'il n'y a de frères ou soeurs que d'un côté, ils succédent à la totalité, à l'exclusion de tous autres parens de l'autre ligne.

Sectio V.

De successione collateralium.

750. *Defuncto absque liberis eo, cujus pater et mater antea decesserint, ejus fratres, sorores, eorumque descendentes, ad successionem vocantur, exclusis reliquis ascendentibus aliisque collateralibus.*

Ipsi vero vel succedunt jure proprio, vel jure repraesentationis, eo modo, quo sectione II hujus capitis statutum est.

751. *Quoties pater et mater ejus, qui absque liberis decessit, superstites sint, tunc fratres, sorores et qui eos repraesentant, ex semisse tandum heredes sunt. Quoties vero solus pater vel sola mater superstes sit, dodrantem consequuntur.*

752. *Divisio semissis aut dodrantis fratribus sororibusve delati in casibus praecedenti articulo statutis, fit inter eos aequis partibus, quoties ex eodem matrimonio omnes progeniti sint; quoties vero ex alio matrimonio nati sint, divisio semissis vel dodrantis fit aequis partibus inter lineas paternam et maternam defuncti; germani in utraque linea partem assequuntur; uterini vero et consanguinei quique in sua solum linea partem habent: existentibus vero fratribus aut sororibus ex uno tantum latere junctis, isti integram hereditatem capiunt, ceteris alterius lineae conjunctis exclusis.*

753. Gdyby nie było braci lub siostr, albo ich zstępnych, i gdyby nie było wstępnych z jednéy lub z drugiéy linii, spadek przechodzi w połowie do wstępnych pozostałych przy życiu, a w drugiéy połowie do naybliższych krewnych drugiéy linii.

Jeżeli iest zbieg krewnych pobocznych w tymże samym stopniu, dzielą się podług głów.

754. W przypadku artykułu poprzedzaiącego, oyciec albo matka pozostała przy życiu, ma używanie przychodów trzeciéy części dóbr, do których własności nie bierze spadku.

755. Krewni dalsi nad dwunasty stopień, spadku nie biorą.

Gdyby do brania spadku nie było w jednéy linii krewnych którzy spadek brać mogą, to krewni z drugiéy linii biorą wszystko-

753. A défaut de frères ou soeurs ou de descendans d'eux, et à défaut d'ascendans dans l'une ou l'autre ligne, la succession est déférée pour moitié aux ascendans survivans, et pour l'autre moitié aux parens les plus proches de l'autre ligne.

S'il y a concours de parens collatéraux au même degré, ils partagent par tête.

754. Dans le cas de l'article précédent, le père ou la mère survivant à l'usufruit du tiers des biens auxquels il ne succède pas en propriété.

755. Les parens au-delà du douzième degré ne succèdent pas.

A défaut de parens au degré successible dans une ligne, les parens de l'autre ligne succèdent pour le tout.

DZIAŁ IV.

O spadkach nieporządkowych.

Oddział I.

O prawach dzieci naturalnych, na dobrach oyca ich lub matki, i o spadku po dzieciach naturalnych umarłych bez potomstwa.

756. Dzieci naturalne nie są dziedzicami: prawo w ten czas tylko dozwala im praw na

CHAPITRE IV.

Des successions irrégulières.

Section I.

Des droits des enfans naturels sur les biens de leur père ou mère, et de la succession aux enfans naturels décédés sans postérité.

756. Les enfans naturels ne sont point héritiers; la loi ne leur accorde de droits sur

753. *Deficientibus fratribus, sororibus, atque ex ipsis descendentibus, et deficientibus quoque ascendentibus alterutrius lineae, dimidia hereditatis portio ascendentibus, qui supersunt, altera vero dimidia proximioribus cognatis alterius lineae defertur.*

Collateralibus pari gradu concurrentibus, hereditas inter eos dividitur per capita.

754. *In casu praecedentis articuli pater aut mater superstes habet usumfructum tertiae partis bonorum, quorum proprietas ad neutrum ipsorum pertinet.*

755. *Cognati ultra duodecimum gradum ad successionem non admittuntur.*

Cognatis intra duodecimum gradum non exstantibus in una linea, cognati ex altera linea universam capiunt hereditatem.

CAPUT IV.

De extraordinariis successionibus.

Sectio I.

De juribus filiorum naturalium in bonis patris vel matris, et de jure succedendi filiis naturalibus, qui sine liberis decesserunt.

756. *Naturales filii heredes non sunt: lex iisdem nullum jus tribuit in bonis patris matrisve defunctae, nisi rite agniti fuerint. Nullum praeterea jus iisdem naturalibus filiis in bonis cognatorum patris vel matris ex lege competit.*

dobrach umarłego oyca ich lub matki, gdy prawnie uznane były: żadnego im prawa nie daie na dobrach krewnych oyca ich, lub matki.

757. Prawo dziecięcia naturalnego na maiątku oyca iego lub matki umarłych, urządzone iest podług tego, co następuie:

Jeżeli oyciec albo matka zostawili zstępnych prawych, takie prawo rachuie się w trzeciéy części, części dziedziczney, którąby miało dziecię naturalne, gdyby było prawe; a w połowie gdy oyciec albo matka nie zostawiaią zstępnych, lecz wstępnych tylko, lub braci, albo siostry; w trzech zaś czwartych częściach, gdy oyciec albo matka nie zostawiaią ani zstępnych, ani wstępnych, ani braci ani siostr.

758. Dziecię naturalne ma prawo do całości dóbr, skoro oyciec iego albo matka, nie zostawia krewnych w stopniu zdatnym do brania spadku.

759. Gdyby dziecię naturalne umarło pierwéy, dzieci iego albo zstępni mogą upominać się o prawa oznaczone artykułami poprzedzaiącemi.

760. Naturalne dziecię, albo iego zstępni obowiązani są rachować na część, iaka im z prawa przypada, wszystko to, co odebrali od oyca albo matki, po których spadek iest otwarty, i cokolwiekby poddane było powrotowi, według prawideł ustanowionych w oddziale drugim, działu VI ninieyszego Tytułu.

761. Zabronione im iest wszelkie dopominanie się, skoro odebrali za życia oyca ich

les biens de leur père ou mère décédés, que lorsqu'ils ont été légalement reconnus. Elle ne leur accorde aucun droit sur les biens des parens de leur père ou mère.

757. Le droit de l'enfant naturel sur les biens de ses père ou mère décédés, est réglé ainsi qu'il suit:

Si le père ou la mère a laissé des descendans légitimes, ce droit est d'un tiers de la portion héréditaire que l'enfant naturel enrait eue s'il eût été légitime; il est de la moitié, lorsque les père ou mère ne laissent pas de descendans, mais bien des ascendans ou des frères ou soeurs; il est des trois quarts, lorsque les père ou mère ne laissent ni descendans ni ascendans, ni frères ni soeurs.

758. L'enfant naturel a droit à la totalité des biens, lorsque ses père ou mère ne laissent pas de parens au degré successible.

759. En cas de prédécès de l'enfant naturel, ses enfans ou descendans peuvent réclamer les droits fixés par les articles précédens.

760. L'enfant naturel ou ses descendans sont tenus d'imputer sur ce qu'ils ont droit de prétendre, tout ce qu'ils ont reçu du père ou de la mère dont la succession est ouverte, et qui serait sujet à rapport, d'après les règles établies à la section II du chapitre VI du présent titre.

761. Toute réclamation leur est interdite, lorsqu'ils ont reçu, du vivant de leur père

757. *Jus filii naturalis in bonis patris aut matris defunctae sequentibus modis regitur:*

Quoties pater aut mater legitimos descendentes reliquerit, naturalis filius jus habet ad adsequendum trientem illius portionis hereditariae, quae ad eundem spectaret, si ex justis nuptiis natus esset; quoties vero pater vel mater nullos reliquit descendentes, sed tantum ascendentes, vel fratres aut sorores, tunc filius naturalis semissem praedictae portionis consequitur; quoties demum nullos ejus pater vel mater reliquerit descendentes, ascendentes, fratres aut sorores, tunc naturalis filius dodrantem praedictae portionis capit,

758. *Filius naturalis jus habet ad universam hereditatem, quoties ejus pater vel mater decedant nullis relictis cognatis intra legitimum successionis gradum.*

759. *Filio naturali praemoriente, ejus filii aut descendentes juribus superius statutis fruuntur.*

760. *Filius naturalis, ejusve descententes, in portionem sibi competentem conferre debent, quidquid a patre vel matre, quorum successio defertur, acceperint, dummodo id collationi, juxta regulas sect. II cap. VI hujus tituli, obnoxium sit.*

761 *Filiis naturalibus eorumque descendentibus quaevis quaerela interdicitur, si semis-*

lub matki, połowę tego, co im iest przyznane artykułami poprzedzaiącemi, z wyraźném oświadczeniem z strony oyca ich lub matki, że iest ich zamiarem pozostawić naturalne dziecię tylko przy części, którą mu naznaczyli.

W przypadku gdyby ta część mnieysza była od połowy tego, coby się należało naturalnemu dziecięciu, może dziecię dopominać się tylko o dodatek potrzebny do całkowitego uzupełnienia téy połowy.

762. Urządzenia artykułu 757 i 758, nie służą dzieciom z cudzołoztwa lub kazirodztwa.

Prawo alimenta im tylko dozwala.

763. Alimenta takie urządzone są według możności oyca lub matki, i liczby oraz iakości prawych dziedziców.

764. Skoro oyciec albo matka dziecięcia z cudzołoztwa lub kazirodztwa, nauczyli go sztuki mechanicznéy, albo iedno z nich zażycia swego wyznaczyło mu alimenta, dziecię nie może się niczego dopominać z ich spadku.

765. Spadek po dziecięciu naturalném, które bezpotomnie umarło, przechodzi do oyca albo matki, który lub która go uznała; albo w połowie do oboyga, ieżeli go oboie uznali.

766. W przypadku poprzedniczey śmierci oyca i matki naturalnego dziecięcia, dobra które od nich odebrało, przechodzą do braci i siostr prawych, ieżeli się wśrzód spadku znayduią w naturze: sprawy o zwrócenie rzeczy, ieżeli to wypada, albo wartość tych dóbr alienowanych, ieżeli się ieszcze należy, wracaią się równie do braci i siostr prawych. Wszelkie inne dobra przechodzą do braci i siostr naturalnych, albo do ich zstępnych.

ou de leur mère, la moitié de ce qui leur est attribué per les articles précédens, avec déclaration expresse de la part de leur père ou mere que leur intention est de réduire l'enfant naturel à la portion qu'ils lui ont assignée.

Dans le cas où cette portion serait inférieure à la moitié de ce qui devrait revenir à l'enfant naturel, il ne pourra réclamer que le supplément nécessaire pour parfaire cette moitié,

762. Les dispositions des articles 757 et 758 ne sont pas applicables aux enfans adultérins ou incestueux.

La loi ne leur accorde que des alimens.

763. Ces alimens sont réglés, eu égard aux facultés du père ou de la mère, au nombre et à la qualité des héritiers légitimes.

764. Lorsque le père ou la mère de l'enfant adultérin ou incestueux lui auront fait apprendre un art mécanique, ou lorsque l'un d'eux lui aura assuré des alimens de son vivant, l'enfant ne pourra élever aucune réclamation contre leur succession.

765. La succession de l'enfant naturel décédé sans postérité, est dévolue au père ou à la mère qui l'a reconnu; ou par moitié à tous les deux, s'il a été reconnu par l'un et par l'autre.

766. En cas de prédécès des père et mère de l'enfant naturel, les biens qu'il en avait

sem portionis superioribus articulis iisdem filiis tributae a patre vel matre vivente acceperint, cum expressa declaratione, quod eam tantum ipsi velint esse filii naturalis portionem, quam eidem assignarunt.

Quoties vero portio assignata semissem portionis ad naturalem filium spectantis non aequet, sola ipsi filio actio competit, ud quod praedicto semissi deest, suppleatur.

762. *Disposita in articulis 757 et 758 filios adulterinos aut incestuosos non respiciunt. Hisce lex alimenta dumtaxat tribuit.*

763. *Alimenta haec pro viribus patrimonii patris vel matris, et pro numero et qualitate heredum legitimorum moderantur.*

764. *Quoties pater aut mater incestuosum vel adulterinum filium mechanicam artem edocuerint, vel quoties alteruter eidem de alimentis vivens prospexerit, filius nihil amplius ex ipsorum hereditate petere poterit.*

765. *Hereditas filii naturalis absque liberis vita funoti devolvitur ad patrem vel matrem, qui quaeve eum agnoverit; vel si ab utroque agnitus sit, eorum quisque dimidiam partem consequitur.*

766. *In bonis, quae filius naturalis a patre vel matre praemortua accepit, si in ipsius hereditate in specie reperiantur, succedunt fratres et sorores legitimi: actiones ex retractu,*

Oddział II.

O prawach pozostałego przy życiu współmałżonka i Narodu.

767. Skoro umarły nie zostawia ani krewnych w stopniu spadkowości, ani dzieci naturalnych, dobra spadku należą do pozostałego przy życiu małżonka, który się nie rozwiódł.

768. Gdyby nie było małżonka pozostałego przy życiu, spadek należy do Narodu.

769. Pozostały przy życiu małżonek, i administracya dóbr narodowych, którzy roszczą prawo do spadku, obowiązani są postarać się o przyłożenie pieczęci, i sporządzenie inwentarza w formach przepisanych na przyymowanie spadku, z dobrodzieystwem inwentarza.

770. Powinni wymagać wprowadzenia siebie w posiadanie od Trybunału pierwszey instancyi obrębu, w którym otworzony iest spadek. Trybunał nie może nic stanowić na takie wymaganie, póki nie poprzedzą troiste doniesienia i zawieszenia uwiadomień w formach zwyczaynych, i póki wysłuchany nie będzie Prokurator Cesarski.

Section II.

Des droits du conjoint survivant et de l'Etat.

767. Lorsque le défunt ne laisse ni parens au degré successible, ni enfans naturels, les biens de sa succession appartiennent au conjoint non divorcé qui lui survit.

768. A défaut de conjoint survivant, la succession est acquise à l'Etat.

769. Le conjoint survivant et l'administration des domaines, qui prétendent droit à la succession, sont tenus de faire apposer les scellés, et de faire faire inventaire dans les formes prescrites pour l'acceptation des successions sous bénéfice d'inventaire.

770. Ils doivent demander l'envoi en possession au tribunal de première instance dans le ressort duquel la succession est ouverte. Le tribunal ne peut statuer sur la demande qu'après trois publications et affiches dans les formes usitées, et après avoir entendu le procureur impérial.

si quae sunt, vel pretium bonorum nondum solutum, aeque ad eosdem fratres et sorores legitimos spectant.

Cetera bona ad fratres et sorores naturales eorumve descendentes transeunt.

Sectio II.

De juribus superstitis conjugis et fisci.

767. *Cum quis sine cognatis intra legitimum successionis gradum ac sine filiis naturalibus obierit, ipsius bona ad conjugem superstitem spectant, divortii causa non sejunctum,*

768. *Conjuge deficiente hereditatem fiscus occupat.*

769. *Conjux superstes et fiscalis administrator, qui de successione contendunt, curare tenentur, ut hereditariae res obsignentur, et inventarium conficiatur juxta formas pro aditione hereditatis cum beneficio inventarii praescriptas.*

770. *A tribunali primae instantiae, in cujus jurisdictione successio delata est, petere debent, ut in bonorum possessionem immittantur.*

771. Pozostały przy życiu małżonek, obowiązany iest nadto obrócić na zysk ruchomości, albo dostateczne dać zaręczenie zabezpieczaiące powrócenie ich w całości, na przypadek, gdyby się stawili dziedzice po umarłym, w przeciągu trzech lat: po upłynieniu czasu tego, znosi się zaręczenie.

772. Pozostały przy życiu małżonek, albo administracya dóbr narodowych, którzyby nie dopełnili formalności względem nich przepisanych, mogą bydź skazani na wynagrodzenie szkód i straconych zysków dziedzicom, gdyby się ci stawili.

773. Urządzenia artykułów 769, 770, 771, i 772, wspólne są dzieciom naturalnym, przywołanym w braku krewnych.

DZIAŁ V.

o Przyięciu i zrzeczeniu się spadków.

Oddział I.

o Przyięciu.

774. Spadek przyięty bydź może po prostu, bezwarunkowo, albo z dobrodzieystwem inwentarza.

775. Nikt obowiązany nie iest przyymować spadek, który na niego przechodzi.

771. L'époux survivant est encore tenu de faire emploi du mobilier, ou de donner caution suffisante pour en assurer la restitution, au cas où il se présenterait des héritiers du défunt, dans l'intervalle de trois ans: après ce délai, la caution est déchargée.

772. L'époux survivant ou l'administration des domaines, qui n'auraient pas rempli les formalités qui leur sont respectivement prescrites, pourront être condamnés aux dommages et intérêts envers les héritiers, s'il s'en représente.

773. Les dispositions des articles 769, 770, 771 et 772, sont communes aux enfans naturels appelés à défaut de parens.

CHAPITRE V.

De l'acceptation et de la répudiation des successions.

Section I.

De l'acceptation.

774. Une succession peut être acceptée purement et simplement, ou sous bénéfice d'inventaire.

775. Nul n'est tenu d'accepter une succession qui lui est échue.

Tribunal vero nihil decernere potest, nisi trina praemissa promulgatione, consuetis modis adfixa, et audito regio procuratore.

771. *Superstes conjux tenetur praeterea rerum mobilium pretium collocare, vel idonee cavere, se illas restituturum, si defuncti heredes intra triennium copiam sui fecerint; quo tempore elapso, cautio exstinguitur.*

772. *Conjux superstes aut fiscalis administrator, qui statutas ipsis respective formas neglexerint, ad refectionem damnorum et ejus, quod interest, erga heredes, si qui sunt, damnari poterunt.*

773. *Praescripta in articulis* 769, 770, 771, 772, *naturales quoque filios ad successionem defuncti, deficientibus cognatis, vocatos respiciunt.*

CAPUT V.

De hereditatum aditione et repudiatione.

Sectio I

De aditione hereditatis.

774. *Hereditas adiri potest pure et simpliciter, vel cum beneficio inventarii.*

775. *Nemo sibi delatam hereditatem adire cogitur.*

776. Mężatki nie mogą przyymować ważnie spadku, bez upoważnienia na to od ich mężów, albo od sądu, stosownie do urządzeń Działu VI. w Tytule *o Małżeństwie*

Spadki przychoodzące na małoletnich, albo bezwłasnowolnych, nie mogą bydź ważnie przyiętemi, tylko według urządzeń Tytułu *o Małoletności, Opiece i Usamowolnieniu.*

777. Skutek przyięcia cofa się do dnia otwarcia spadku.

778. Przyięcie może bydź wyraźne, lub niewyraźne: wyraźne iest, gdy się przyymuie tytuł lub przymiot dziedzica, w akcie urzędowym, albo prywatnym; iest niewyraźne, gdy dziedzic taki akt czyni, który okazuie konieczny domysł, że ma zamiar przyięcia, i któregoby aktu nie miał prawa uczynić, tylko iako dziedzic.

779. Akta samego iedynie zachowania, dozoru, administracyi tymczasowey, nie są aktami przyięcia spadku, ieżeli przyięty nie był tytuł lub przymiot dziedzica.

780. Darowizna, przedaż, albo przeniesienie, które czyni ieden ze współ-dziedziców praw swoich spadkowych, bądź dla obcéy osoby, bądź dla wszystkich współdziedziców, bądź dla niektórych z nich, pociąga za sobą z jego strony przyięcie spadku.

Toż samo także służy: 1. Co zo zrzeczenia się nawet dobroczynnego, które czyni

776. Les femmes mariées ne peuvent pas valablement accepter une succession sans l'autorisation de leur mari ou de justice, conformément aux dispositions du chapitre VI du titre *du mariage.*

Les successions échues aux mineurs et aux interdits, ne pourront être valablement acceptées que conformément aux dispositions du titre *de la minorité, de la tutelle et de l'émancipation.*

777. L'effet de l'acceptation remonte au jour de l'ouverture de la succession.

778. L'acceptation peut être expresse ou tacite: elle est expresse, quand on prend le titre ou la qualité d'héritier dans un acte authentique ou privé; elle est tacite, quand l'héritier fait un acte qui suppose nécessairement son intention d'accepter, et qu'il n'aurait droit de faire qu'en sa qualité d'héritier.

779. Les actes purement conservatoires, de surveillance et d'administration provisoire, ne sont pas des actes d'adition d'héredité, si l'on n'y a pas pris le titre ou la qualité d'héritier.

780. La donation, vente ou transport que fait de ses droits successifs un des cohéritiers, soit à un étranger, soit à tous ses cohéritiers, soit à quelques-uns d'eux, emporte de sa part acceptation de la succession.

Il en est de même, 1. de la renonciation, même gratuite, que fait un des héritiers au

---

776. *Mulieres nuptae hereditatem jure adire nequeunt, nisi viro vel judice auctorante, prout cap.* VI, *titulo* de nuptiis, *sancitum est.*

Hereditates minoribus aut interdictis delatae adiri jure nequeunt, nisi iis servatis, quae titulo de minoribus, tutela et emancipatione, statuta sunt.

777. *Additionis effectus retrotrahitur ad diem delatae hereditatis.*

778. *Hereditatis aditio expresse vel tacite fieri potest: expresse, quoties actu authentico vel privato titulus et qualitas heredis sumuntur; tacite vero, quando heres ea gerit, ex quibus necessario adeundi voluntas praesumitur, et quae absque heredis qualitate jure gerere nequiret.*

779. *Actus merae conservationis, custodiae, vigilantiae, vel temporariae administrationis, hereditatis additionem non constituunt, nisi simul titulus et qualitas heredis sumantur.*

780. *Donatio, venditio, aut jurium hereditariorum cessio ab aliquo coherede facta, favore sive extranei, sive coheredum omnium, vel unius ex ipsis, hereditatis additionem, quoad eundem, operantur.*

Idem obtinet, 1. *renunciatio, licet gratuita, a coherede facta favore unius vel plurium coheredum;*

ieden z dziedziców na zysk iednego, lub kilku ze współ-dziedziców swoich.

2. Co do zrzeczenia się, które czyni nawet dla zysku wszystkich współ-dziedziców bez różnicy, skoro odbiera wartość zrzeczenia się swoiego.

781. Gdy osoba otrzymuiąca spadek, umarła, nie uczyniwszy zrzeczenia się, albo nie przyiąwszy spadku, wyraźnie lub niewyraźnie; dziedzice po niey mogą przyiąć spadek, albo go odstąpić, prawem własném.

782. Jeżeli nie masz zgody między dziedzicami do przyięcia, albo odstąpienia spadku, powinien bydź przyięty z dobrodzieystwem inwentarza.

783. Pełnoletni nie może sprzeciwiać się przyięciu spadku, wyraźnemu lub niewyraźnemu, przez siebie uczynionemu, tylko w tym przypadku, gdyby w takim przyięciu był oszukanym przez podstęp: nigdy nie może zrzucać się z przyięcia pod pozorem ukrzywdzenia, wyiąwszy tylko przypadki, w których spadek byłby zniszczony, albo zmnieyszony o więcéy niż połowę, przez odkrycie testamentu nieznanego w chwili przyięcia.

Oddział II.

o Zrzeczeniu się spadków.

784. Zrzeczenie się spadku nie iest domniemane: czynione bydź inaczey nie może, tylko w kancellaryi Trybunału pierwszéy instancyi, w okręgu w którym spadek iest

2. Renunciatio favore omnium coheredum etiam indistincte facta, accepto tamen pretio.

781. Eo mortuo, cui successio delata est, antequam expresse vel tacite hereditatem repudiaverit aut adierit, heredes ejus eandem jure proprio adire vel repudiare possunt.

782. Heredibus de aditione vel repudiatione dissentientibus, hereditas cum beneficio inventarii adiri debet.

783. Si aetate major expresse vel tacite hereditatem adierit, aditionem impugnare nequit, nisi dolo deceptus fuerit; neque sub laesionis praetextu contra aditionem venire potest, eo tantum excepto casu, quo hereditas vel penitus exhausta, vel ultra medietatem diminuta reperiretur ex testamenti tabulis noviter reqertis, aditionisque tempore ignotis.

Section II.

De repudiatione hereditatis.

784. Repudiatio hereditatis nunquam praesumitur: eadem in posterum fieri nequit, nisi apud scribam tribunalis primae instantiae, in cujus districtu hereditas delata est, et nisi peculiaribus ad hoc tabulis inscribatur.

profit d'un ou de plusieurs de ses cohéritiers;

2. De la renonciation qu'il fait même au profit de tous ses cohéritiers indistinctement, lorsqu'il reçoit le prix de sa renonciation.

781. Lorsque celui à qui une succession est échue, est décédé sans l'avoir répudiée ou sans l'avoir acceptée expressément ou tacitement, ses héritiers peuvent l'accepter ou la répudier de son chef.

782. Si ces héritiers ne sont pas d'accord pour accepter ou pour répudier la succession, elle doit être acceptée sous bénéfice d'inventaire.

783. Le majeur ne peut attaquer l'acceptation expresse ou tacite qu'il a faite d'une succession que dans le cas où cette acceptation aurait été la suite d'un dol pratiqué envers lui: il ne peut jamais réclamer sous prétexte de lésion, excepté seulement dans le cas où la succession se trouverait absorbée, ou diminuée de plus de moitié, par la découverte d'un testament inconnu au moment de l'acceptation.

Section II.

De la renonciation aux successions.

784. La renonciation à une succession ne se présume pas; elle ne peut plus être faite qu'au greffe du tribunal de première instance dans l'arrondissement duquel la succession

otwarty, w szczególney xiędze, na ten koniec utrzymywaney.

785. Dziedzic, który się zrzeka, poczytywany iest, że nie był nigdy dziedzicem.

786. Część zrzekaiącego się przyrasta współdziedzicom; a ieżeli on iest sam, to przechodzi w stopień następuiący.

787. Nie ma nigdy mieysca zastępstwo osoby, która się zrzekła; ieżeli zrzekaiący się sam tylko iest dziedzicem w swoim stopniu, albo ieżeli się zrzekaią wszyscy współdziedzice, dzieci przychodzą na mocy własnego ich prawa, i biorą spadek podług głów.

788. Wierzyciele tego, który się zrzeka z pokrzywdzeniem ich praw, mogą wyrobić sobie upoważnienie od sądu do przyięcia spadku, w imieniu swoiego dłużnika, na mieyscu i stopniu iego.

W takim przypadku, zrzeczenie się iest unieważnione tylko dla pożytku wierzycieli, i tylko w części wyrownywaiącéy ich wierzytelności; ale nie iest unieważnione dla pożytku dziedzica, który się zrzekł.

789. Możność przyięcia lub zrzeczenia się spadku, podlega prawu przedawnienia, przez przeciąg czasu wyznaczony, na naydłuższe przedawnienie praw nieruchomych.

790. Póki przedawnienie prawa przyięcia nie iest ieszcze nabytém, przeciw dziedzicom którzy się zrzekli, maią oni możność przyięcia ieszcze spadku, ieżeli dotąd przyiętym nie był od innych dziedziców; bez uszkodzenia iednak praw, których mogły nabydź trzecie osoby na dobrach spadku,

s'est ouverte, sur un registre particulier tenu à cet effet.

785. L'héritier qui renonce est censé n'avoir jamais été héritier.

786. La part du renonçant accroît à ses cohéritiers; s'il est seul, elle est dévolue au degré subséquent.

787. On ne vient jamais par représentation d'un héritier qui a renoncé: si le renonçant est seul héritier de son degré, ou si tous ses cohéritiers renoncent, les enfans viennent de leur chef et succèdent par tête.

788. Les créanciers de celui qui renonce au préjudice de leurs droits, peuvent se faire autoriser en justice à accepter la succession du chef de leur débiteur, en son lieu et place.

Dans ce cas, la renonciation n'est annulée qu'en faveur des créanciers, et jusqu'à concurrence seulement de leurs créances: elle ne l'est pas au profit de l'héritier qui a renoncé.

789. La faculté d'accepter ou de répudier une succession, se prescrit par le laps de temps requis pour la prescription la plus longue des droits immobiliers.

790. Tant que la prescription du droit d'accepter n'est pas acquise contre les héritiers qui ont renoncé, ils ont la faculté d'accepter encore la succession, si elle n'a pas été déjà acceptée par d'autres héritiers; sans préjudice néanmoins des droits qui peuvent être acquis à des tiers sur les biens de la

785. Heres repudians nunquam heres exstitisse censetur.

786. Portio repudiantis coheredibus accrescit; his vero non exstantibus, ad eos, qui in subsequenti gradu sunt, devolvitur.

787. Nemo unquam succedit per repraesentationem illius, qui renunciavit: si renuncians unicus in suo gradu heres fuerit, vel si omnes ejus coheredes repudiaverint, filii proprio jure et in capita succedunt.

788. Creditores ejus, qui in ipsorum fraudem repudiavit, judice auctorante hereditatem debitoris nomine et loco adire possunt.

Hoc casu repudiatio dumtaxat in creditorum utilitatem et pro aeris alieni solvendi quantitate irrita fit; heredi, qui repudiavit, nequaquam prodest.

789. Jus adeundae vel repudiandae hereditatis eodem praescribitur temporis lapsu, quod ad longissimam praescriptionem jurium super immobilibus requiritur.

790. Donec jus adeundi adversus heredes repudiantes praescriptum non fuerit, hisce adhuc hereditatem adire conceditur, dummodo ab aliis heredibus adita non fuerit. Alio-

bądź przez przedawnienie, bądź przez akta ważnie zawarte z kuratorem spadku bezdziedzicznego.

791. Nawet przez kontrakt małżeński, zrzec się nie można spadku po człowieku żyiącym, ani alienować praw przypadkowych, któreby bydź mogły do takiego spadku.

792. Dziedzice, którzyby usunęli lub utaili rzeczy spadku, utracaią możność zrzeczenia się iego; staią się dziedzicami prosto i bezwarunkowo, bez względu na ich zrzeczenie się, i nie mogą dopominać się żadnéy części z przedmiotów, które usunęli lub zataili.

Oddział III.

o Dobrodzieystwie Inwentarza, o skutkach iego, i obowiązkach dziedzica maiącego takie dobrodzieystwo.

793. Oświadczenie dziedzica, że dziedzicem bydź nie chce, tylko z dobrodzieystwem inwentarzà, uczynione bydź powinno w kancellaryi Trybunału pierwszéy instancyi okręgu, w którym spadek iest otwarty; powinno bydź wpisane na reiestrze przeznaczonym do przyymowania aktów zrzeczenia się.

794. Oświadczenie się takie, tyle tylko swóy skutek otrzymuie, ile poprzedziło go, albo nastąpiło po niém, sporządzenie inwentarza wiernego i dokładnego dóbr spadku w formach przepisanych prawami o postępowaniu sądowém, i w przeciągu czasu na ten koniec niżey oznaczonym.

795. Dziedzic ma trzy miesiące na zrobienie inwentarza, rachuiąc od dnia otwarcia spadku.

Ma ieszcze nadto dla namysłu nad przyięciem albo zrzeczeniem się czterdzieści dni czasu, które zaczynaią swóy bieg od dnia upłynienia trzech miesięcy danych na zrobienie inwentarza, albo od dnia zamknięcia inwentarza, ieżeli był ukończony przed trzema miesiącami.

796. Jeżeli iednak znayduią się w spadku przedmioty podległe zepsuciu, albo kosztowne do utrzymania, może dziedzic, iako zdatny do spadkowości, otrzymać upoważnienie od sądu przedaży takich rzeczy, a stąd żaden wniosek czyniony przeciw niemu bydź nie powinien iż spadek przyiął.

Przedaż ta czyniona bydź powinna przez urzędnika publicznego, z poprzedzeniem uwiadomień i obwieszczeń, przepisanych w prawach postępowania sądowego.

797. W przeciągu czasu do zrobienia inwentarza i namysłu, dziedzic przymuszonym bydź nie może, aby przyiął przymiot dziedzica, i nie można przeciw niemu otrzymać skazania: ieżeli się zrzeka przy upłynieniu czasu, lub pierwéy ieszcze, koszta, które prawnie ponosił, aż do tego czasu, rachowane są na spadek.

Section III.

Du bénéfice d'inventaire, de ses effets, et des obligations de l'héritier bénéficiaire.

793. La déclaration d'un héritier, qu'il entend ne prendre cette qualité que sous bénéfice d'inventaire, doit être faite au greffe du tribunal de première instance dans l'arrondissement duquel la succession s'est ouverte: elle doit être inscrite sur le registre destiné à recevoir les actes de renonciation.

794. Cette déclaration n'a d'effet qu'autant qu'elle est précédée ou suivie d'un inventaire fidèle et exact des biens de la succession, soit par prescription, soit par actes valablement faits avec le curateur à la succession vacante.

791. On ne peut, même par contrat de mariage, renoncer à la succession d'un homme vivant, ni aliéner les droits éventuels qu'on peut avoir à cette succession.

792. Les héritiers qui auraient diverti ou recélé des effets d'une succession, sont déchus de la faculté d'y renoncer: ils demeurent héritiers purs et simples, nonobstant leur renonciation, sans pouvoir prétendre aucune part dans les objets divertis ou recélés.

795. L'héritier a trois mois pour faire inventaire, à compter du jour de l'ouverture de la succession.

Il a de plus, pour délibérer sur son acceptation ou sur sa renonciation, un délai de quarante jours, qui commencent à courir du jour de l'expiration des trois mois donnés pour l'inventaire, ou du jour de la clôture de l'inventaire, s'il a été terminé avant les trois mois.

796. Si cependant il existe dans la succession des objets susceptibles de dépérir, ou dispendieux à conserver, l'héritier peut, en sa qualité d'habile à succéder, et sans qu'on puisse en induire de sa part une acceptation, se faire autoriser par justice à procéder à la vente de ces effets.

Cette vente doit être faite par officier public, après les affiches et publications réglées par les lois sur la procédure.

797. Pendant la durée des délais pour faire inventaire et pour délibérer, l'héritier ne peut être contraint à prendre qualité, et il ne peut être obtenu contre lui de condamnation: s'il renonce lorsque les délais sont expirés, ou avant, les frais par lui faits légitimement jusqu'à cette époque sont à la charge de la succession.

---

rum tamen jura in bonis hereditariis quaesita, tam praescriptione, quam actis cum curatore jacentis hereditatis rite confectis, plene servantur.

791. *Nunquam, et ne in ipso quidem matrimonii contractu, viventis hereditas renunciari, nec eventualia in eadem hereditate jura cedi possunt.*

792. *Heredes, qui hereditarias res subtraxerint vel occultaverint, jus repudiandi amittunt. Repudiatione non obstante heredes puri ac simplices habentur, nullamque in rebus subtractis vel abditis partem accipiunt.*

Sectio III.

De inventarii beneficio, ejusque effectibus, et de obligationibus heredis cum hoc beneficio.

793. *Declaratio heredis de adeunda hereditate cum beneficio inventarii fieri debet penes scribam tribunalis civilis primae instantiae, in cujus districtu successio delata est: eadem vero declaratio peculiaribus ad hoc tabulis inscribetur.*

794. *Declaratio haec nullum obtinet effectum, nisi accuratum et veridicum praecesserit vel subsequatur iuventarium bonorum hereditatis, confectum juxta formas in codice processus civilis statutas, et intra tempus infrius praescriptum.*

795. *Tres menses a die delatae hereditatis ad conficiendum inventarium heredi conceduntur.*

Eidem praeterea ad deliberandum super acceptatione vel repudiatione hereditatis quadraginta dies statuuntur, post lapsum trium mensium, qui ad confectionem inventarii conceduntur, enumerandi, vel a die expleti inventarii, si ante tres menses illud perfectum fuerit.

796. *Rebus vero in hereditate existentibus, quae vel nequeant vel non nisi magno sumtu servari possint, heres, uti succedendi capax, hereditarias hasce res judicis auctoritate vendere potest, quin ex hoc aditionis praesumtio oriatur.*

Venditio haec fieri debet a publico officiali, libellis antea propositis, qui in codice processus civilis praescribuntur.

797. *Intra tempus ad deliberandum et ad confectionem inventarii concessum, heres cogi nequit, ut heredis qualitatem sumat, nec in eadem qualitate condemnari potest. Ipso autem ante vel post lapsum temporis praefiniti renunciante, expensas per eum legitime factas hereditas sustinet.*

798. Po wyyściu czasu powyższego, dziedzic w przypadku poszukiwań przeciw niemu wszczynanych, może żądać nowéy zwłoki, a tey Trybunał przed który spór wniesiony, udziela mu, lub odmawia podług okoliczności.

799. Koszta poszukiwań w przypadku artykułu poprzedzaiącego ciężarem są spadku, ieżeli dziedzic dowiedzie, że albo nie wiedział o śmierci, albo że zwłoki czasu niedostatecznemi były, bądź z powodu położenia dóbr, bądź z powodu zaszłych sporów: ieżeli nie dowiedzie, koszta zostaią osobistym iego ciężarem.

800. Dziedzic iednak po upłynieniu zwłoki czasu dozwolonéy artykułem 795, a nawet i téy, którą dał sąd stosownie do artykułu 798, zachowuie ieszcze możność sporządzenia inwentarza, i otrzymania dobrodzieystwa inwentarza, ieżeli nie uczynił iakiego aktu iako dziedzic; albo ieżeli nie zapadł przeciw niemu wyrok który stał się iuż prawomocnym, a który go skazuie, iako dziedzica prostego i bezwarunkowego.

801. Dziedzic, który stał się winnym zataienia, albo który opuścił wiadomie i złą wiarą wpisanie w inwentarz rzeczy spadkowych, utraca dobrodzieystwo inwentarza.

802. Skutek dobrodzieystwa inwentarza nadaie dziedzicowi pożytek:

798. Après l'expiration des délais ci-dessus, l'héritier, en cas de poursuite dirigée contre lui, peut demander un nonveau délai, que le tribunal saisi de la contestation accorde ou refuse, suivant les circonstances.

799. Les frais de poursuite, dans le cas de l'article précédent, sont à la charge de la succession, si l'héritier justifie, ou qu'il n'avait pas eu connaissance du décès, ou que les délais ont été insuffisans, soit à raison de la situation des biens, soit à raison des contestations survenues: s'il n'en justifie pas, les frais restent à sa charge personnelle.

800. L'héritier conserve néanmoins, après l'expiration des délais accordés par l'article 795, même de ceux donnés par le juge conformément à l'article 798, la faculté de faire encore inventaire et de se porter héritier bénéficiaire, s'il n'a pas fait d'ailleurs acte d'héritier, ou s'il n'existe pas contre lui de jugement passé en force de chose jugée, qui le condamne en qualité d'héritier pur et simple.

801. L'heritier qui s'est rendu coupable de recélé, ou qui a omis, sciemment et de mauvaise foi, de comprendre dans l'inventaire des effets de la succession, est déchu du bénéfice d'inventaire.

802. L'effet du bénéfice d'inventaire est de donner à l'héritier l'avantage,

798. *Elapsis dilationibus ut supra statutis, heres in judicium vocatus novum temporis spatium petere potest, quod a tribunali, coram quo causa agitur, pro rerum adjunctis conceditur vel denegatur.*

799. *Expensae judiciales, quae in praecedenti casu fiunt, hereditati incumbunt, dummodo heres vel defuncti mortem se ignorasse probet, vel dilationem ob rationem rei sitae, aut ob exortas controversias ad deliberandum haud suffecisse demonstret. His autem non probatis, expensae ab herede solvendae sunt.*

800. *Heres nihilominus, elapsis temporum spatiis, de quibus art. 795, et dilationibus quoque a judice concessis, ut in art. 798, jus adhuc retinet conficiendi inventarium, seque declarandi heredem cum ejusdem beneficio; dummodo aliunde se pro herede non gesserit, vel nisi aliqua sententia, quae pro re judicata habenda sit, ipsum tanquam purum et simplicem heredem jam condemnet.*

801. *Heres occultationis reus, vel scienter et dolose res hereditarias in inventario describere omittens, inventarii beneficium amittit*

802. *Beneficium inventarii sequentes in heredis favorem effectus parit:*

1. Że nie iest obowiązany płacić długów spadku, tylko w części wyrównywaiącéy wartości maiątku, który pobiera, a nawet może złożyć z siebie płacenie długów, oddaiąc maiątek spadku wierzycielom, i zyskuiącym zapisy testamentowe.

2. Że może nie mieszać maiątku swego osobistego z maiątkiem spadku, i zachować prawo upominania się u spadku zapłaty swoich wierzytelności.

803. Dziedzic dobrodzieystwo inwentarza maiący, obowiązany iest zarządzać maiątkiem spadku, i powinien zdać rachunek z zarządzania swóiego wierzycielom i zyskuiącym zapisy testamentowe.

W ten czas tylko odpowiada z maiątku osobistego, gdyby się opoźnił ze złożeniem rachunków, i nie uczynił zadosyć takiemu obowiązkowi.

Po oczyszczeniu rachunków, nie może bydź przymuszonym do odpowiedzialności z dóbr swoich osobistych, tylko co do ilości wyrównywaiącéy summom, które u niego pozostały.

804. Za ciężkie tylko uchybienia odpowiada w zarządzaniu, do którego obowiązany.

805. Nie może przedawać ruchomości spadku inaczéy, iak tylko przez urzędnika publicznego na licytacyach, z poprzedzeniem uwiadomień i oznaymień zwyczaynych.

Jeżeli te ruchomości oddaie w naturze, odpowiedzialnym iest tylko za zmnieyszenie ich ceny lub nadpsucie, z jego niedbalstwa pochodzące.

1. De n'être tenu du paiement des dettes de la succession que jusqu'à concurrence de la valeur des biens qu'il a recueillis, même de pouvoir se décharger du paiement des dettes en abandonnant tous les biens de la succession aux créanciers et aux légataires;

2. De ne pas confondre ses biens personnels avec ceux de la succession, et de conserver contre elle le droit de réclamer le paiement de ses créances.

803. L'héritier bénéficiaire est chargé d'administrer les biens de la succession, et doit rendre compte de son administration aux créanciers et aux légataires.

Il ne peut être contraint sur ses biens personnels qu'après avoir été mis en demeure de présenter son compte, et faute d'avoir satisfait à cette obligation.

Après l'apurement du compte, il ne peut être contraint sur ses biens personnels que jusqu'à concurrence seulement des sommes dont il se trouve reliquataire.

804. Il n'est tenu que des fautes graves dans l'administration dont il est chargé.

805. Il ne peut vendre les meubles de la succession que par le ministère d'un officier public, aux enchères, et après les affiches et publications accoutumées.

S'il les représente en nature, il n'est tenu que de la dépréciation ou de la détérioration causée par sa négligence.

1. *Ut heres non teneatur solvere aes alienum hereditatis ultra ejusdem vires; et praeterea ut bona creditoribus et legatariis relinquendo, a solutione aeris alieni liberetur;*

2. *Ut propria heredis bona cum hereditariis non confundantur; et ipsi, adversus hereditatem, quod sibi debetur exigendi jus servetur.*

803. *Heres cum beneficio inventarii bona hereditatis administrare debet, et creditoribus atque legatariis suae administrationis rationes reddere tenetur.*

Aere proprio ad solvendum non cogitur, nisi reddendis rationibus vel defuerit vel in mora sit.

Rationibus expunctis, heres cum beneficio compelli nequit ad onera hereditaria de suo luenda; sed tantum ad reliqua, quae sub dictis rationibus penes ipsum superesse, constent.

804. *Ab herede lata tantum culpa administrationis causa praestatur.*

805. *Hereditarias res mobiles heres vendere nequit, nisi officialis publici ministerio auctione constituta, atque usitatis libellis et publicationibus praemissis.*

Sin autem mobilia eadem in specie exhibeat, heres tenetur dumtaxat de eorum detrimento, seu de illa valoris diminutione, quae ipsius negligentiae adscribi posset.

806. Nieruchomości przedawać nie może, tylko w formach przepisanych prawami postępowania sądowego; obowiązany iest przekazać ich cenę wierzycielom maiącym hipoteki, którzy z prawami swemi stawali.

807. Jeżeli wierzyciele, albo inne osoby interesowane wymagaią, powinien dać zaręczenie dobre i wypłacalne na wartość ruchomości obiętych w inwentarzu, i na część ceny nieruchomości nie przekazanéy wierzycielom maiącym hipoteki.

Gdyby takiego zaręczenia nie złożył, przedane będą ruchomości, i wartość ich złożona równie, iak nieprzekazana część ceny nieruchomości, ażeby obrócone były na zaspokoienie ciężarów spadku.

808. Jeżeliby byli sprzeciwiaiący się wierzyciele, to dziedzic z dobrodzieystwem inwentarza wypłacać nie może, tylko w porządku, i sposobie od sądu przepisanym.

Jeżeli nie masz sprzeciwiaiących się wierzycieli, wypłaca wierzycielom i zyskuiącym zapisy testamentowe podług tego, iak stawaią.

809. Wierzyciele niesprzeciwiaiący się, którzy nie stawaią aż po oczyszczeniu rachunku, i zapłaceniu pozostałości, nie mogą czynić poszukiwań, tylko na zyskuiących zapisy testamentowe.

W jednym i drugim przypadku poszukiwanie podlega przedawnieniu przez trzechletni przeciąg czasu, rachuiąc od dnia o czyszczenia rachunku, i zapłaty pozostałości.

806. Il ne peut vendre les immeubles que dans les formes prescrites par les lois sur la procédure; il est tenu d'en délégner le prix aux créanciers hypothécaires qui se sont fait connaître.

807. Il est tenu, si les créanciers ou autres personnes intéressées l'exigent, de donner caution bonne et solvable de la valeur du mobilier compris dans l'inventaire, et de la portion du prix des immeubles non déléguée aux créanciers hypothécaires.

Faute par lui de fournir cette caution, les meubles sont vendus, et leur prix est déposé ainsi que la portion non déléguée du prix des immeubles, pour être employés à l'acquit des charges de la succession.

808. S'il y a des créanciers opposans, l'héritier bénéficiaire ne peut payer que dans l'ordre et de la manière réglés par le juge.

S'il n'y a pas de créanciers opposans, il paie les créanciers et les légataires à mesure qu'ils se présentent.

809. Les créanciers non opposans, qui ne se présentent qu'après l'apurement du compte et le paiement du reliquat, n'ont de recours à exercer que contre les légataires.

Dans l'un et l'autre cas, le recours se prescrit par le laps de trois ans, à compter du jour de l'apurement du compte et du paiement du reliquat.

806. *Immobilia vendere ipsi prohibetur, nisi servatis formis in codice civilis processus statutis, et tunc eorundem pretium creditoribus hypothecariis, qui se exhibuerunt, assignare tenetur.*

807. *Creditoribus etiam, aliisque, quorum intersit, id petentibus, idoneam cogitur praestare cautionem de mobilium in inventario descriptorum valore, et de parte pretii immobilium hipothecariis creditoribus non constituta.*

Quoties heres cautionem non praestat, mobilia veneunt, et eorum pretium, una cum parte pretii immobilium creditoribus non constituta, deponitur, ut hereditariis oneribus satisfiat.

808. *Si qui creditores obsistant, heres cum beneficio solvere nequit, nisi ordine et modis a judice statutis. Nemine autem ex creditoribus opponente, ipse creditoribus ac legatariis solvit eo ordine, quo quisque se exhibet.*

809. *Creditores, qui nihil opposuerunt, quique, rationibus jam redditis et residuis solutis, tantummodo se exhibent, nullo amplius jure, nisi adversus legatarios, uti queunt.*

In utroque casu eorum jus triennio praescribitur a die, quo rationes expunctae et residuum fuerit solutum.

810. Koszta pieczętowania, ieżeli to czynione było, inwentarza i rachunku, ciężarem są spadku.

Oddział IV.

o Spadkach bezdziedzicznych.

811. Po upłynieniu czasu na sporządzenie inwentarza i do namysłu, gdy nikt nie stawa, któryby się do spadku odwoływał, i nie masz dziedzica znanego, albo zrzekli się dziedzice znani, spadek takowy poczytywany iest za bezdziedziczny.

812. Trybunał pierwszéy instancyi, w którego okręgu otwarty iest spadek, mianuie kuratora na żądanie osób interesowanych, albo na przełożenie Prokuratora Cesarskiego.

813 Kurator do spadku bezdziedzicznego, obowiązany iest naprzód oznaczyć stan iego przez inwentarz: wykonywa prawa spadku i tych poszukiwa: odpowiada na żądania przeciw spadkowi wnoszone: zarządza z obowiązkiem oddawania pieniędzy znayduiących się w spadku, równie iak pochodzących z przedaży ruchomości lub nieruchomości do kassy odbieracza administracyi Cesarskiéy dla zachowania praw, i pod obowiązkiem zdania rachunków temu, do kogo należeć będzie.

814. Urządzenia Oddziału trzeciego niniejszego Działu, o formach inwentarza, o

810. Les frais de scellés, s'il en a été apposé, d'inventaire et de compte, sont à la charge de la succession.

Section IV.

Des successions vacantes.

811. Lorsqu'après l'expiration des délais pour faire inventaire et pour délibérer, il ne se présente personne qui réclame une succession, qu'il n'y a pas d'héritier connu, ou que les héritiers connus y ont renoncé, cette succession est réputée vacante.

812. Le tribunal de première instance dans l'arrondissement duquel elle est ouverte, nomme un curateur sur la demande des personnes intéressées, ou sur la réquisition du procureur impérial.

813. Le curateur à une succession vacante est tenu, avant tout, d'en faire constater l'état par un inventaire: il en exerce et poursuit les droits; il répond aux demandes formées contre elle; il administre, sous la charge de faire verser le numéraire qui se trouve dans la succession, ainsi que les deniers provenant du prix des meubles ou immeubles vendus, dans la caisse du receveur de la régie impériale, pour la conservation des droits, et à la charge de rendre compte à qui il appartiendra.

814. Les dispositions de la section III du présent chapitre, sur les formes de l'inven-

810. *Impensae obsignationis, si facta fuit, inventarii et redditionis rationum, hereditario aere solvuntur.*

Sectio IV.

De hereditate jacente.

811. *Quoties, elapsis dilationibus ad inventarium et ad deliberandum statutis, nemo hereditatem petat, aut ignoretur heres, aut heredes noti repudiaverint, hereditas pro jacente habetur.*

812. *Tribunal primae instantiae, in cujus districtu hereditas obvenit, petentibus iis, quorum interest, vel regio procuratore instante, hereditati curatorem dabit.*

813. *Jacentis hereditatis curator primitus, ut de hereditatis viribus constet, inventarium conficere tenetur: hereditatis jura exercet atque persequitur; adversis petitionibus respondet; bona administrat; pecuniam in hereditate repertam, vel ex venditione mobilium aut immobilium comparatam, exactori fiscalis administrationis tradit, ut jura serventur, et ei, cujus intererit, rationes reddantur.*

814. *Quae sectione* III *hujus capitis disposita sunt de forma inventarii, de administra-*

sposobie administracyi, i zdawaniu rachunków ze strony dziedzica, maiącego dobrodzieystwo inwentarza, są ieszcze wspólne Kuratorom spadków bezdziedzicznych.

DZIAŁ VI.

o Podziale i Powrotach.

Oddział Pierwszy.

o Sprawie o podział i iey formie.

815. Nikt przymuszonym bydź nie może, aby pozostał w niepodzielności; i zawsze można wymagać podziału bez względu na zabronienia i umowy przeciwne.

Można iednak ułożyć się o zawieszenie podziału przez czas ograniczony; układ taki nie obowięzuie nad lat pięć, ale odnowicnym bydź może.

816. Można nawet wymagać podziału, choćby ieden ze współ-dziedziców używał części maiątku spadkowego oddzielnie, ieżeli nie był akt podziału, albo posiadanie dostateczne do nabycia przedawnienia.

817. Sprawa o podział względem współdziedziców małoletnich, lub bezwłasnowolnych, może dydź odbywana przez ich opiekunów, upoważnionych szczególnie od rady familiyney.

taire, sur le mode d'administration et sur les comptes à rendre de la part de l'héritier bénéficiaire, sont, au surplus, communes aux curateurs à successions vacantes.

CHAPITRE VI.

Du partage et des rapports.

Section I.

De l'action en partage, et de sa forme.

815. Nul ne peut être contraint à demeurer dans l'indivision; et le partage peut être toujours provoqué, nonobstant prohibitions et conventions contraires.

On peut cependant convenir de suspendre le partage pendant un temps limité: cette convention ne peut être obligatoire au-delà de cinq ans; mais elle peut être renouvelée.

816. Le partage peut être demandé, même quand l'un des cohéritiers aurait joui séparément de partie des biens de la succession, s'il n'y a eu un acte de partage, ou possession suffisante pour acquérir la prescription.

817. L'action en partage, à l'égard des cohéritiers mineurs ou interdits, peut être exercée par leurs tuteurs, spécialement autorisés par un conseil de famille.

tionis modo, et de rationibus ab herede cum beneficio inventarii reddendis, curatoribus quoque jacentium hereditatum communia sunt.

CAPUT VI.

De bonorum divisione et collationibus.

Sectio I.

De actione divisionis, ejusque forma.

815. *Nemo invitus in communione detinetur; sed divisionis judicium quandocumque experiri potest, non obstante quacumque interdictione vel pacto contrario.*

Ceterum pacisci licet, ne intra certum tempus divisio fiat: hoc tempus quinquennium excedere nequit; sed pactum renovari potest.

816. *Divisionis judicium exercetur, tametsi aliquis ex coheredibus hereditatis parte divisim usus fuerit, dummodo divisionis actus non intervenerit, nec congrua ad praescriptionem adquirendam possessio.*

817. *Quod attinet ad coheredes minores et bonis interdictos, divisionis actio ab eorum tutoribus, consilio familias specialiter auctorante, exerceri potest.*

Co się tycze współ-dziedziców nieprzytomnych, sprawa należy do krewnych wprowadzonych w posiadanie.

818. Mąż bez wpływu żony swoiéy, może wymagać podziału przedmiotów ruchomych, albo nieruchomych, na żonę spadaiących, które należą do wspólności maiątku; co do przedmiotów, które do takiéy wspólności nie należą, mąż nie może podziału wymagać, bez zezwolenia żony swoiéy: ieżeli ma prawo używania iéy dóbr, może tylko wymagać podziału tymczasowego.

Współ-dziedzice żony nie mogą wymagać ostatecznego podziału bez wprowadzenia do sprawy i męża i żony.

819. Jeżeli wszyscy dziedzice są przytomni i pełnoletni, przyłożenie pieczęci na rzeczach spadku nie iest potrzebne, i podział może bydź wykonany w formie takiéy, i przez taki akt, iaki strony interesowane za przyzwoity osądzą.

Jeżeli nie wszyscy dziedzice są przytomni, albo ieżeli są między niemi maloletni, lub bezwłasnowolni, pieczęci przyłożone bydź powinny w jak naykrótszym czasie, bądź na żądanie dziedziców, bądź za dopilnowaniem Prokuratora Cesarskiego przy Trybunale pierwszéy instancyi, bądź z urzędu przez Sędziego pokoiu okręgu, w którym spadek iest otwarty.

820. Wierzyciele także mogą żądać przyłożenia pieczęci, na mocy tytułu nadaiącego wykonanie, albo za pozwoleniem sądu.

A l'égard des cohéritiers absens, l'action appartient aux parens envoyés en possession.

818. Le mari peut, sans le concours de sa femme, provoquer le partage des objets meubles ou immeubles à elle échus qui tombent dans la communauté: à l'égard des objets qui ne tombent pas en communauté, le mari ne peut en provoquer le partage sans le concours de sa femme; il peut seulement, s'il a le droit de jouir de ses biens, demander un partage provisionnel.

Les cohéritiers de la femme ne peuvent provoquer le partage définitif qu'en mettant en cause le mari et la femme.

819. Si tous les héritiers sont présens et majeurs, l'apposition de scellés sur les effets de la succession n'est pas nécessaire, et le partage peut être fait dans la forme et par tel acte que les parties intéressées jugent convenable.

Si tous les héritiers ne sont pas présens, s'il y a parmi eux des mineurs ou des interdits, le scellé doit être apposé dans le plus bref délai, soit à la requête des héritiers, soit à la diligence du procureur impérial au tribunal de première instance, soit d'office par le juge de paix dans l'arrondissement duquel la succession est ouverte.

820. Les créanciers peuvent aussi requérir l'apposition des scellés, en vertu d'un titre exécutoire ou d'une permission du juge.

Quo vero ad coheredes absentes, actio spectat ad cognatos, qui in possessionem immissi fuerunt.

818. *Vir sine uxoris consensu mobilium aut immobilium, quae eidem obvenerint et ad communionem pertinent, divisionem jure petit: uxoris vero assensus requiritur, si de iis dividendis agatur, quae in communionem non cadunt. Temporariam dumtaxat eorum divisionem petere potest, quoties iis utendi fruendi ius ipsi competat.*

Coheredes uxoris definitivum divisionis judicium nequeunt adversus illam exercere, nisi virum et uxorem in judicium advocaverint.

819. *Si omnes heredes praesentes ac aetate majores sint, hereditariarum rerum obsignatio non requiritur, et divisio fieri potest eo modo et forma, uti illi, quorum interest, oportunum duxerint.*

Si quis ex heredibus absit, vel aetate minor vel bonis interdictus sit, obsignatio quamprimum fieri debet, postulantibus vel heredibus ipsis, vel regio procuratore apud tribunal primae instantiae, aut ex officio judice pacis districtus, in quo hereditas delata est.

820. *Creditores obsignationem quoque ex titulo executivo, aut judice auctorante, jure petunt.*

821. Gdy pieczęci przyłożone były, wszyscy wierzyciele zanosić mogą przeciwieństwa przeciw opieczętowaniu, choćby nie mieli ani tytułu nadaiącego wykonanie, ani pozwolenia sądu.

Formalności na odpieczętowanie, i sporządzenie inwentarza, urządzone są w prawach o postępowaniu sądowém.

822. Sprawa o podział i zachodzące spory w biegu stosownych działań, poddane są trybunałowi mieysca, w którym otwarty iest spadek.

Do tego trybunału udawać się potrzeba o licytacye, zanosić żądania tyczące się rękoymii części między współdzielącemi się i zerwania podziału.

823. Jeżeli ieden ze współ-dziedziców nie chce na podział zezwolić, albo ieżeli wszczynaią się spory, bądź o sposób postępowania w działach, bądź o sposób ich ukończenia; Trybunał wyrzecze tak, iak w przedmiocie zbiorowym, albo wyznaczy, ieżeli potrzeba, do czynności działowych iednego z Sędziów, na którego sprawo-zdanie rozwięzuie spory.

824. Oszacowanie nieruchomości odbywaią biegli, wybrani przez osoby interesowane, albo, gdyby te uczynić wyboru nie chciały, mianowani z urzędu.

Protokuł biegłych powinien przedstawiać zasady oszacowania: powinien wyrażać, czyli przedmiot oszacowania może bydź dzielony dogodnie; iakim sposobem;

821. Lorsque le scellé a été apposé, tous créanciers peuvent y former opposition, encore qu'ils n'aient ni titre exécutoire ni permission du juge.

Les formalités pour la levée des scellés et la confection de l'inventaire, sont réglées par les lois sur la procédure.

822. L'action en partage, et les contestations qui s'élèvent dans le cours des opérations, sont soumises au tribunal du lieu de l'ouverture de la succession.

C'est devant ce tribunal qu'il est procédé aux licitations, et que doivent être portées les demandes relatives à la garantie des lots entre copartageans et celles en rescision du partage.

823. Si l'un des cohéritiers refuse de consentir au partage, ou s'il s'élève des contestations, soit sur le mode d'y procéder, soit sur la manière de le terminer, le tribunal prononce comme en matière sommairre, ou commet, s'il y a lieu, pour les opérations du partage, un des juges, sur le rapport duquel il décide les contestations.

824. L'estimation des immeubles est faite par experts choisis par les parties intéressées, ou, à leur refus, nommés d'office.

Le procès-verbal des experts doit présenter les bases de l'estimation: il doit indiquer si l'objet estimé peut être commodément partagé; de quelle manière; fixer

i oznaczyć nakoniec na przypadek podziału każdą z części, iakieby w nim uczynić można, i ich wartość.

825. Oszacowanie ruchomości, ieżeli nie była robiona ich cena w porządnym inwentarzu, uczynione bydź powinno przez znaiące się na nich osoby podług sprawiedliwéy ich wartości, i bez powiększenia.

826. Każdy ze współ-dziedzicow może wymagać części swoiéy w naturze z ruchomości i nieruchomości spadku: iednakże, ieżeli są wierzyciele maiący prawo do zaięcia tych rzeczy, albo sprzeciwiaiący się działowi, albo ieżeli większość dziedziców sądzi przedaż potrzebną dla zaspokoienia długów i ciężarów spadku, przedaią się ruchomości publicznie, i w formie zwyczayney.

827. Jeżeli nieruchomości nie mogą bydź podzielone dogodnie, potrzeba przystąpić do przedaży przez licytacyą, przed trybunałem.

Jednakże, ieżeli strony wszystkie są pełnoletnie, to mogą zezwolić, aby licytacya odbywana była przed Notaryuszem, na którego wybór ułożą się z sobą.

828. Po oszacowaniu i sprzedaży ruchomości i nieruchomości, ieżeli potrzeba, to Sędzia wyznaczony odsyła strony przed Notaryusza, którego wspólnie obieraią, albo mianowanego z urzędu, ieżeli się strony w wyborze nie zgadzaią.

Przystępuie się przed tym urzędnikiem do porachunków, iakie współdzielący się

enfin, en cas de division, chacune des parts qu'on peut en former, et leur valeur.

825. L'estimation des meubles, s'il n'y a pas eu de prisée faite dans un inventaire régulier, doit être faite par gens à ce connaissant, à juste prix et sans crue.

826. Chacun des cohéritiers peut demander sa part en nature des meubles et immeubles de la succession; néanmoins, s'il y a des créanciers saisissans ou opposans, ou si la majorité des cohéritiers juge la vente nécessaire pour l'acquit des dettes et charges de la succession, les meubles sont vendus publiquement, en la forme ordinaire.

827. Si les immeubles ne peuvent pas se partager commodément, il doit être procédé à la vente par licitation devant le tribunal.

Cependant les parties, si elles sont toutes majeures, peuvent consentir que la licitation soit faite devant un notaire, sur le choix duquel elles s'accordent.

828. Après que les meubles et les immeubles ont été estimés et vendus, s'il y a lieu, le juge commissaire renvoie les parties devant un notaire dont elles conviennent, ou nommé d'office, si les parties ne s'accordent pas sur le choix.

On procède, devant cet officier, aux comptes que les copartageans peuvent se de-

---

821. *Creditorum quilibet obsignationem factam oppugnare potest, etsi executivo titulo careat, nec judicis auctoritas intervenerit.*

Solemnitates tam sigilla amovendi, quam inventarii conficiendi, in codice de processu civili praefiniuntur.

822. *Actio divisionis et controversiae, quae in ea exercenda oriuntur, tribunali loci, in quo successio delata est, subjiciuntur.*

Coram eodem pariter licitationes fiunt, et actiones pro cautione portionum inter condividentes et pro divisionis rescissione instituendae sunt.

823. *Si quis ex coheredibus suum pro divisione consensum praestare detrectet, vel si controversiae exoriantur super modis sive ineundae sive absolvendae divisionis, idem tribunal summatim cognoscit, vel, si res postulat, alteri ex judicibus divisionis acta committit, eoque referente controversias judicio dirimit.*

824. *Immobilium aestimatio fit a peritis partium judicio, vel, his renuentibus, ex officio electis.*

Verbalis peritorum processus aestimationis causas exhibebit, et indicabit, utrum res aestimata commode dividi possit: quomodo id effici queat, ostendet: ac demum constituet singulas portiones, quae, si divisio sequatur, fieri possunt, earumque valorem.

825. *Mobilium aestimatio, quoties in legitimo inventario desit, a peritis justo pretio fieri debet, quin additioni locus sit.*

826. *Quisque coheres propriam mobilium vel immobilium hereditariorum partem in specie petere potest. Nihilominus, si qui creditores sequestrationem obtinuerint, vel sese opposuerint, aut quoties plerique ex coheredibus ad aes alienum et hereditatis onera solvenda venditionem necessariam duxerint, tunc mobilia publice et consueto more veneunt.*

827. *Si immobilia vero commode dividi nequeant, coram tribunali licitantur. Tamen quoties ii, quorum interest, omnes aetate majores sint, consentire queunt, licitationem fieri coram notario ab iisdem unanimi consensu electo.*

828. *Aestimatione ac venditione mobilium et immobilium sequutis, judex delegatus, si res postulat, partes coram notario ab iisdem, vel ex officio, ipsis dissentientibus, electo, remittit.*

Coram eodem notario rationes ineuntur de eo, quod invicem sibi forte debent condivi-

mogą bydź sobie winni: do ułożenia ogółu, sporządzenia części, i co ma bydź dostarczone dla każdéy ze współdzielących się osób.

829. Każdy współ-dziedzic powraca do ogółu, podług przepisów ustanowionych niżéy, dary które mu uczynione były, i summy, których iest dłużnikiem.

830. Jeżeli powrot nie iest uczyniony w naturze, współ-dziedzice, którym się należy, pobieraią część równą z ogółu spadku.

Pobierania te dzieią się, ile to bydź może, w przedmiotach teyże saméy natury, iakości i dobroci, iakiéy są przedmioty nie powrócone w naturze.

831. Po takiém pobieraniu przystępuie się do ułożenia z reszty ogółu, tyle równych części, ile iest dzielących się dziedziców, albo ile pniów, które się dzielą.

832. W składaniu i ułożeniu części, chronić się potrzeba ile możności, szarpania dziedzictw, i podziału uprawy i użytkowania; i przyzwoitą iest rzeczą, aby w każdą część wchodziła, ieżeli to bydź może, takaż sama ilośc ruchomości, nieruchomości, praw albo wierzytelności, takieyże natury i wartości.

833. Nierówność części w naturze, nagradza się przydaniem czynszów i podobnych wypłat, albo pieniędzy.

834. Układane są części przez iednego ze współ-dziedziców, ieżeli na wybór iego ułożą się między sobą, i ieżeli obrany takie zlecenie przyymuie; w przypadku przeciwnym, układa części biegły, wskazany od Sądziego wyznaczonego.

Potém losem ciągnione są części.

835. Przed zaczęciem ciągnienia losem każdy współdzielący się iest dopuszczony do przełożenia swych odwoływań przeciw ułożeniu części.

836. Przepisy ustanowione na podział całego ogółu, zachowuią się i w czynieniu poddziałów, między pnie dzielące się.

837. Jeżeli w działach odesłanych przed Notaryusza zachodzą spory, Notaryusz spisze protokuł trudności, i wzaiemnych stron powieści, odeśle ie do wyznaczonego Kommissarza działowego, a wreszcie postępowanie dalsze nastąpi według form przepisanych prawami o postępowaniu sądowém.

838. Jeżeli wszyscy współ-dziedzice nie są przytomni, albo ieżeli są między niemi bezwłasnowolni, lub małoletni choćby usamowolnieni, podział robiony bydź powinien w sądzie, stósownie do prawideł przepisanych w artykule 819, i następuiących, aż do artykułu poprzedzaiącego włącznie. Jeżeli iest kilku małoletnich, którychby interesa w podziale przeciwne były, każdemu z nich dany bydź powinien opiekun szczególny i osobny.

voir, à la formation de la masse générale, à la composition des lots, et aux fournissemens à faire à chacun des copartageans.

829. Chaque cohéritier fait rapport à la masse, suivant les règles qui sont ci-après établies, des dons qui lui ont été faits, et des sommes dont il est débiteur.

830. Si le rapport n'est pas fait en nature, les cohéritiers à qui il est dû, prélèvent une portion égale sur la masse de la succession.

Les prélèvemens se font, autant que possible, en objets de même nature, qualité et bonté, que les objets non rapportés en nature.

831. Après ces prélèvemens, il est procédé, sur ce qui reste dans la masse, à la composition d'autant de lots égaux qu'il y a d'héritiers copartageans, ou de souches copartageantes.

832. Dans la formation et composition des lots, on doit éviter, autant que possible, de morceler les héritages et de diviser les exploitations; et il convient de faire entrer dans chaque lot, s'il se peut, la même quantité de meubles, d'immeubles, de droits ou de créances de même nature et valeur.

833 L'inégalité des lots en nature se compense par un retour, soit en rente, soit en argent.

834. Les lots sont faits par l'un des cohéritiers, s'ils peuvent convenir entre eux sur le choix, et si celui qu'ils avaient choisi accepte la commission: dans le cas contraire, les lots sont faits par un expert que le juge commissaire désigne.

Ils sont ensuite tirés au sort.

835. Avant de procéder au tirage des lots, chaque copartageant est admis à proposer ses réclamations contre leur formation.

836. Les régles établies pour la division des masses à partager, sont également observées dans la subdivision à faire entre les souches copartageantes.

837. Si, dans les opérations renvoyées devant un notaire, il s'élève des contestations, le notaire dressera procès-verbal des difficultés et des dires respectifs des parties, les renverra devant le commissaire nommé pour le partage; et, au surplus, il sera procédé suivant les formes prescrites par les lois sur la procédure.

838. Si tous les cohéritiers ne sont pas présens, ou s'il y a parmi eux des interdits, ou des mineurs, même émancipés, le partage doit être fait en justice, conformément aux règles prescrites par les articles 819 et suivans, jusques et compris l'article précédent. S'il y a plusieurs mineurs qui aient des intérêts opposés dans le partage, il doit leur être donné à chacun un tuteur spécial et particulier.

---

dentes: generalis cumulus conficitur, et portiones fiunt, ac peraequationes, si quae occurrunt, inter singulos dividentes.

829. *Singuli coheredes in cumulum conferunt, quaecumque ipsis donata sunt, ac pecuniam, quam debent, regulis servatis, quae inferius statuuntur.*

830. *Collatione rerum in specie haud sequuta, coheredes, quibus eadem debetur, tantumdem e cumulo hereditatis sibi praecipiunt.*

Praedeductio haec, quatenus possibile est, e rebus fit ejusdem speciei, qualitatis et bonitatis, ac eae, quae ab altero in specie collatae non fuerunt.

831. *Praedeductione sequuta, ex eo, quod hereditatis, superest, tot conficiuntur portiones, quot sunt heredes aut stirpes condividentes.*

832. *In conficiendis atque componendis hereditariis portionibus curandum, si fieri potest, ne fundi nimis subsecentur, atque agrorum culturae officiatur. Congruit quoque, si fieri potest, ut singulis portionibus eadem mobilium, immobilium, jurium ac nominum ejusdem naturae et valoris quantitas tribuatur.*

833. *Inaequalitas portionum in specie, pecunia vel annuis reditibus compensatur.*

834. *Portiones hereditariae ab altero ex coheredibus conficiuntur, quoties omnes unum de suo numero elegerint, isque demandatum munus susceperit; secus portiones conficit peritus a judice delegato electus.*

Deinde portiones sorti committuntur.

835. *Antequam portiones sorte extrahantur, cuique divisionis consorti de earum confectione in judicio conqueri licebit.*

836. *Regulae circa divisionem cujuscumque cumuli dividendi statutae aeque in subdivisionibus inter stirpes condividentes observantur.*

837. *Quoties de iis, quae coram notario gerenda sunt, controversiae oriantur, notarius processum verbalem de controversiis atque argumentis hinc inde deductis instituet, partes judici ad divisionem delegato remittet: de cetero observandae regulae in codice processus civilis statutae.*

838. *Si quis ex coheredibus absit, vel si eorum aliquis bonis interdictus sit, vel aetate minor, licet emancipatus, divisio coram judice fieri debet modis articulo 819 et sequentibus usque ad praecedentem articulum inclusive praescriptis. Si vero plures adsint minores, pugnantia inter se jura in divisione habentes, singulis ipsorum specialis et peculiaris cuique tutor datur.*

839. Jeżeli licytacya ma mieysce w przypadku poprzedzaiącego artykułu, czyniona bydź nie może inaczéy, tylko w sądzie, podług formalności przepisanych na alienowanie dóbr małoletnich. Obce osoby są do niéy przyiętemi zawsze.

840. Uczynione podziały podług powyższych przepisów, bądź przez opiekunów, z upoważnieniem od rady familiyney, bądź przez małoletnich usamowolnionych, z pomocą ich Kuratorów, bądź w imieniu nieprzytomnych, albo nieznayduiących się pod ten czas, są stanowcze: tymczasowemiby tylko były, gdyby prawidła przepisane zachowanemi nie zostały.

841. Każda osoba, nawet krewna umarłego, nie maiąca prawa do spadku po nim, a któréy ieden z dziedziców ustąpił prawa swego do spadku, usuniętą bydź może od działu, bądź przez wszystkich współ-dziedziców, bądź przez iednego tylko, gdy iéy zapłacona będzie wartość nabytego przez nię ustąpienia.

842. Po podziale, oddane bydź powinny każdemu ze współ dzielących tytuły szczególne do przedmiotów, które na niego przypadły.

Tytuły własności podzielonéy zostaią przy tym, który ma część iéy większą, ale obowiązany udzielać współ-dzielącym się z nim, których interes wymagać tego będzie, gdy zaniosą do niego żądanie.

Tytuły całemu dziedzictwu wspólne oddane są temu, którego wszyscy dziedzice wybrali, aby iako skład zostały u niego,

839. S'il y a lieu à licitation, dans le cas du précédent article, elle ne peut être faite qu'en justice, avec les formalités prescrites pour l'aliénation des biens des mineurs. Les étrangers y sont toujours admis.

840. Les partages faits conformément aux règles ci-dessus prescrites, soit par les tuteurs, avec l'autorisation d'un conseil de famille, soit par les mineurs émancipés, assistés de leurs curateurs, soit au nom des absens ou non présens, sont définitifs: ils ne sont que provisionnels, si les règles prescrites n'ont pas été observées.

841. Toute personne, même parente du défunt; qui n'est pas son successible, et à laquelle un cohéritier aurait cédé son droit à la succession, peut être écartée du partage, soit par tous les cohéritiers soit par un seul, en lui remboursant le prix de la cession.

842. Après le partage, remise doit être faite, à chacun des copartageans, des titres particuliers aux objets qui lui seront échus.

Les titres d'une propriété divisée restent à celui qui a la plus grande part, à la charge d'en aider ceux de ses copartageans qui y auront intérêt, quand il en sera requis

Les titres communs à toute l'hérédité sont remis à celui que tous les héritiers ont choisi pour en être le dépositaire, à la charge

839. *Si in casu praecedentis articuli licitationi locus esset, eadem auctoritate judicis, solemnitatibus ad alienanda minorum bona praescriptis, fieri debet: extranei ad licitationem semper admittuntur.*

840. *Divisiones juxta regulas superius statutas, sive a tutoribus, consilio familias auctorante, sive a minoribus emancipatis, ipsorum tamen curatorum interventu confectae, vel quae absentium vel contumacium nomine fiunt, definitivae sunt: temporariae tantum habentur, quoties praescriptae regulae minime fuerint observatae.*

841. *Quilibet, licet defuncto conjunctus, in gradu tamen, ad quem successio non porrigitur, cui a coherede successionis jura sint cessa, a divisione arceri potest, tam ab omnibus coheredibus, quam ab altero tantum, cessionis tamen pretio eidem persoluto.*

842. *Divisione sequuta, cuique condividenti instrumenta, quae portionem ipsi tributam respiciunt, tradenda sunt.*

Instrumenta, quae ad praedium divisum pertinent, apud eum manent, qui majorem illius partem consecutus est, ita tamen, ut iis ex condividentibus, quorum interierit, petentibus exhibeantur.

ale na każde żądanie współ-dzielących się udzielać tych tytułów powinien. Jeżeliby względem takiego wyboru zachodziła trudność, Sędzia urządzi w téy mierze.

Oddział II.

o Powrotach.

843. Każdy dziedzic, nawet z dobrodzieystwem inwentarza, gdy przychodzi do spadku, powrócić powinien współ-dziedzicom wszystko to, cokolwiek wziął od umarłego, przez darowiznę między żyiącemi, wyraźnie, lub ubocznie: nie może zatrzymywać darów, ani upominać się o zapisy testamentowe, które nieboszczyk dla niego uczynił, chybaby dary takie i zapisy testamentowe uczynione mu były wyraźnie przez wzgląd szczególny, wyięte z części na niego przypadaiącéy, albo z uwolnieniem od czynienia powrotu.

844. W przypadkach nawet, w których dary i zapisy testamentowe uczynione były przez wzgląd szczególny, albo z uwolnieniem od powrotu, dziedzic przychodząc do działu, nie może z nich zatrzymać, tylko ilość wyrównywaiącą ilości rozrządzalney; przewyżka nad to, powrotowi podlega.

845. Dziedzic, który się zrzeka spadku, może iednak zatrzymać darowiznę między żyiącemi, albo dopominać się zapisu testamentowego, który dla niego uczyniony, w ilości wyrównywaiącéy części rozrządzalnéy.

d'en aider les copartageans, à toute réquisition. S'il y a difficulté sur ce choix, il est réglé par le juge.

Section II.

Des rapports.

843. Tout héritier, même bénéficiaire, venant à une succession, doit rapporter a ses cohéritiers tout ce qu'il a reçu du défunt, par donation entre-vifs, directement ou indirectement: il ne peut retenir les dons ni réclamer les legs à lui faits par le défunt, à moins que les dons et legs ne lui aient été faits expressément par préciput et hors part, ou avec dispense du rapport.

844. Dans le cas même où les dons et légs auraient été faits par préciput, ou avec dispense du rapport, l'héritier venant à partage ne peut les retenir que jusq'à concurrence de la quotité disponible: l'excédent est sujet à rapport.

845. L'héritier qui renonce à la succession peut cependant retenir ce don entre-vifs, ou réclamer le legs à lui fait, jusqu'à concurrence de la portion disponible.

Instrumenta universam hereditatem respicientia apud eum deponuntur, quem communi consensu heredes elegerint, cum onere eadem ipsis, quoties petierint, exhibendi.

Si de electione controversia exoritur, judex decernit.

Sectio II.

De collationibus.

843. *Quicunque heres, etiam cum beneficio, quoties ad successionem venit, quidquid a defuncto per donationem inter vivos directe vel indirecte accepit, in communem hereditatem conferre debet; nec res donatas retinere, nec legata ipsi a defuncto relicta consequi potest, nisi eadem expresse praecipui et praelegati titulo, vel sine onere conferendi ab ipso habenda esse, defunctus declaraverit.*

844. *Eo etiam casu, quo donationes aut legata praecipui titulo vel sine onere conferendi relicta sint, heres dividens eadem sibi habere nequit, nisi usque ad quotam de qua defunctus disponere poterat: reliquum conferetur.*

845. *Heres successionem repudians donata inter vivos retinere, et legata petere nihilominus potest, sed in ea tantum quantitate de qua defunctus pariter disponere poterat.*

846. Obdarowany, który nie był dziedzicem za naybliższego mianym w czasie darowizny, ale który mieć będzie prawo spadkowości, przy otwarciu spadku, obowiązany iest równie do powrotu, chybaby go daruiący od tego uwolnił.

847. Dary i zapisy testamentowe uczynione synowi tego, który mieć będzie prawo spadkowości, przy otwarciu spadku, poczytywane są zawsze, że uczynione z uwolnieniem od powrotu.

Oyciec przychodzący do spadku po daruiącym, do ich powracania nie iest obowiązany.

848. Równie syn na mocy prawa własnego przychodzący do spadku po daruiącym, nie iest obowiązany powracać dary oycu iego uczynione, choćby nawet spadek po nim przyiął; ale ieżeli syn przychodzi tylko przez zastępstwo, powinien to powrócić, co dane było oycu iego, nawet w tym przypadku, gdyby zrzekł się spadku po nim.

849. Dary i zapisy testamentowe uczynione małżonkowi małżonka maiącego prawo spadkowości, poczytywane są, że uczynione z uwolnieniem od powrotu.

Jeżeli dary i zapisy testamentowe uczynione były łącznie obudwom małżonkom, z których ieden tylko ma prawo spadkowości, ten powraca połowę; ieżeli dary uczynione były małżonkowi maiącemu prawo spadkowości, powraca ie całkiem.

850. Powrót czyni się tylko do spadku po daruiącym.

846. Le donataire qui n'était pas héritier présomptif lors de la donation, mais qui se trouve successible au jour de l'ouverture de la succession, doit également le rapport, à moins que le donateur ne l'en ait dispensé.

847. Les dons et legs faits au fils de celui qui se trouve successible à l'époque de l'ouverture de la succession, sont toujours réputés faits avec dispense du rapport.

Le père, venant à la succession du donateur, n'est pas tenu de les rapporter.

848. Pareillement, le fils, venant de son chef à la succession du donateur, n'est pas tenu de rapporter le don fait à son père, même quand il aurait accepté la succession de celui-ci: mais si le fils ne vient que par représentation, il doit rapporter ce qui avait été donné à son père, même dans le cas où il aurait répudié sa succession.

849. Les dons et legs faits au conjoint d'un époux successible, sont réputés faits avec dispense du rapport.

Si les dons et legs sont réputés faits conjointement à deux époux, dont l'un seulement est successible, celui-ci en rapporte la moitié; si les dons sont faits à l'époux successible, il les rapporte en entier.

850. Le rapport ne se fait qu'à la succession du donateur.

846. *Donatarius, qui donationis tempore heres non praesumebatur, successionis vero tempore jus succedendi habet, aeque conferre debet, nisi eum donator exemerit.*

847. *Donationes et legata favore liberorum ejus, qui delatae successionis tempore in succedendi gradu est, sine collationis onere facta censentur: pater, donatori succedens, eadem non confert.*

848. *Filii, pariter ex jure proprio donanti succedentes, etiamsi patris heredes sint, donationes eidem factas conferre non tenentur: filii vero repraesentationis jure donanti succedentes, quidquid patri donatum fuerit, conferre debent, esti ipsius hereditatem repudiaverint.*

849. *Donationes et legata relicta conjugi illius, qui in succedendi gradu est, sine onere conferendi relicta censentur.*

Quoties vero utrique simul conjugi donationes et legata fiunt, alter quorum tantummodo in succendi gradu sit, hic dimidium donationis confert: si vero conjugi in succedendi gradu constituto solum donationes fiant, hic eas integras conferre tenetur.

850. *Collatio in donantis hereditatem dumtaxat fit.*

851. Należy się powrót tego, co było użyte do postanowienia iednego ze współ-dziedziców, albo do zapłacenia długów iego.

852. Koszta na wyżywienie utrzymanie, wychowanie, wyuczenie sposobu do życia; koszta zwyczayne na oporządzenie, na wesele, i podarki używane, powróconemi bydź nie powinny.

853. Toż samo się rozumie o pożytkach, iakie dziedzic mógł odnieść z umów zawartych z nieboszczykiem, ieżeli te umowy nie okazywały żadnego pożytku ubocznego, gdy zawieranemi były.

854. Równie nie należy się nic do powrotu za spółki uczynione bez oszukania między nieboszczykiem, a iednym z iego dziedziców, gdy warunki w spółce ułożone były przez akt urzędowy.

855. Nieruchomość, która zginęła przypadkiem losowym, bez winy obdarowanego, nie podlega powrotowi.

856. Przychody i procenta z rzeczy podległych powrotowi, należą się dopiero od dnia otwarcia spadku.

857. Powrót należy się tylko od współdziedzica dla swego współ-dziedzica; ale się nie należy zyskuiącym zapisy testamentowe, lub wierzycielom spadku.

858. Powrot czyni się oddaiąc rzeczy w naturze, albo mniey ze spadku biorąc.

859. Można powrotu wymagać w naturze, co do nieruchomości za każdą razą, gdy

851. Le rapport est dû de ce qui a été employé pour l'établissement d'un des cohéritiers, ou pour le paiement de ses dettes.

852. Les frais de nourriture, d'entretien, d'éducation, d'apprentissage, les frais ordinaires d'équipement, ceux de noces et présens d'usage, ne doivent pas être rapportés.

853. Il en est de même des profits que l'héritier a pu retirer de conventions passées avec le défunt, si ces conventions ne présentaient aucun avantage indirect, lorsqu'elles ont été faites.

854. Pareillement, il n'est pas dû de rapport pour les associations faites sans fraude entre le défunt et l'un de ses héritiers, lorsque les conditions en ont été réglées par un acte authentique.

855. L'immeuble qui a péri par cas fortuit et sans la faute du donataire, n'est pas sujet à rapport.

856. Les fruits et les intérêts des choses sujettes à rapport ne sont dus qu'à compter du jour de l'ouverture de la succession.

857. Le rapport n'est dû que par le cohéritier à son cohéritier; il n'est pas dû aux légataires ni aux créanciers de la succession.

858. Le rapport se fait en nature ou en moins prenant.

859. Il peut être exigé en nature, à l'égard des immeubles, toutes les fois que l'immeu-

851. *Quidquid ad professionem alteri ex coheredibus comparandam, aut ad illius aes alienum exsolvendum fuerit impensum, conferri debet.*

852. *Sumtus alimentorum, educationis, tyrocinii, et qui in vestibus quotidianis fiunt, vel matrimonii causa, vel pro muneribus, quae usus postulat, non conferuntur.*

853. *Idem obtinet quoad lucrum ab herede perceptum e contractibus inter eum et defunctum initis, dummodo eo tempore, quo stipulati sunt, aliquid lucri indirecte non exhiberent.*

854. *Neque pariter collatio debetur ex causa societatis, sine fraude inter defunctum et unum ex heredibus initae, quoties societatis pacta authentico actu praefinita fuerint.*

855. *Immobilia, quae fortuito et sine donatarii culpa perierunt, minime conferenda sunt.*

856. *Fructus et usurae rerum conferendarum non debentur, nisi a die delatae successionis.*

857. *Collatio tantum a coherede et coheredi debetur, non legatariis vel hereditariis creditoribus.*

858. *Collatio perficitur, vel res ipsas in specie in hereditatem conferendo, vel minus ex eadem accipiendo.*

859. *Ipsamet immobilia conferri debent, quotiescumque a donatario distracta non fue-*

nieruchomość dana alienowaną nie była przez obdarowanego, i gdy nie masz w spadku nieruchomości téyże saméy natury, wartości i dobroci, z którychby można ułożyć części prawie równe, dla innych współ-dziedziców.

860. Powrót ma mieysce tylko przez wzięcie mniey ze spadku, gdy obdarowany alienował nieruchomość przed otwarciem spadku; należy się od niego taka wartość nieruchomości, iaka iest w czasie otwarcia.

861. We wszystkich przypadkach rachować się powinny obdarowanemu nakłady, które rzecz polepszyły, maiąc wzgląd na zwiększenie wartości iakie się znayduie w czasie działu.

862. Równie należy rachować obdarowanemu potrzebne koszta na utrzymanie rzeczy łożone, choćby nawet gruntu nie polepszyły.

863. Obdarowany ze swoiey strony odpowiada za spustoszenia i zepsucia, które zmnieyszyły wartość nieruchomości, przez iego czyn, albo winę i niedbalstwo.

864. W przypadku, gdyby obdarowany alienował nieruchomość, to polepszenia, lub spustoszenia przez nabywcę poczynione, zarachowane bydź powinny podług trzech artykułów poprzedzaiących.

865. Gdy powrót odbywa się w naturze, przyłączaią się dobra do ogółu spadku, wolne i oswobodzone ze wszystkich ciężarów, wprowadzonych przez obdarowanego; ale wierzyciele hypotekę maiący, mogą wchodzić do działu, i obstawać, aby powrót nie był uczyniony z oszukaniem ich praw.

866. Skoro dar nieruchomości uczyniony maiącemu prawo spadkowości, z uwolnieniem od powrotu przewyższa część rozrządzalną, powrot przewyżki odbywa się w naturze, ieżeli odtrącenie nastąpić może dogodnie.

W przeciwnym przypadku, ieżeli przewyżka większa iest nad połowę ceny nieruchomości, to obdarowany powrócić powinien całą nieruchomość, zachowuiąc sobie do wzięcia z ogółu wartość części rozrządzalney: ieżeli część taka przewyższa połowę ceny nieruchomości, obdarowany może zatrzymać całą nieruchomość z zastrzeżeniem, że mniéy weźmie i wynagrodzi swych współ-dziedziców pieniędzmi, lub innym sposobem.

867. Współ-dziedzic powracaiący nieruchomość w naturze, może posiadanie iéy zatrzymać, aż do czasu, w którym uskutecznione zostanie wypłacenie summ, iakie mu się należą, za nakłady, lub polepszenia.

868. Powrot ruchomości czyni się tylko przez wzięcie mniey ze spadku. Następuie podług ceny ruchomości w czasie darowania wyrażoney, w oszacowaniu, które do aktu przyłączone było; a ieżeli takiego oszacowania nie masz, to podług oszacowania przez biegłych, w sprawiedliwéy wartości i bez powiększania.

---

rint, neque alia ejusdem qualitatis, bonitatis ac valoris in hereditate existant, quibus portiones hereditariae prope aequales ceteris coheredibus assignentur.

860. *Si donatarius, antequam successio defferretur, rem immobilem distraxerit, collatio fit ex asse minus recipiendo; et quanti successionis momento immobile fuerit, tantumdem conferri debet.*

861. *Quocumque casu expensae, quas ad rem meliorandam donatarius fecit, eidem compensantur, quantum divisionis tempore ejusdem valor per illas fuerit adauctus.*

862. *Expensae necessariae ad rem servandam a donatario factae pariter compensandae sunt quamvis iisdem fundi valor adauctus minime fuerit.*

863. *Donatarius e contra, si rem immobilem suo facto aut culpa et negligentia vitio affecerit, deterioremve reddiderit, ita ut ejus valor deminutus sit, compensationem praestat.*

864. *Praedio a donatario distracto, si emtor illud melius aut deterius reddiderit, hoc imputabitur; ut in praecedentibus tribus articulis.*

865. *Quoties ipsa bona in specie conferuntur, eadem cum universa hereditate conjunguntur, oneribus omnibus per donatarium impositis soluta et libera. Creditores autem hypothecarii divisioni interesse possunt, ne in eorum fraudem collatio fiat.*

succession, francs et quittes de toutes charges créées par le donataire; mais les creanciers ayant hypothèque peuvent intervenir au partage, pour s'opposer à ce que le rapport se fasse en fraude de leurs droits.

866. Lorsque le don d'un immeuble fait à un successible avec dispense du rapport, excède la portion disponible, le rapport de l'excédant se fait en nature, si le retranchement de cet excédant peut s'operer commodément.

Dans le cas contraire, si l'excedant est de plus de moitié de la valeur de l'immeuble, le donataire doit rapporter l'immeuble en totalité, sauf à prélever sur la masse la valeur de la portion disponible: si cette portion excède la moitié de la valeur de l'immeuble, le donataire peut retenir l'immeuble en totalité, sauf à moins prendre, et à récompenser ses cohéritiers en argent ou autrement.

867. Le cohéritier qui fait le rapport en nature d'un immeuble, peut en retenir la possession jusqu'au remboursement effectif des sommes qui lui sont dues pour impenses on améliorations.

868. Le rapport du mobilier ne se fait qu'en moins prenant. Il se fait sur le pied de la valeur du mobilier lors de la donation, d'après l'état estimatif annexé à l'acte; et, à défaut de cet état, d'après une estimation par experts, à juste prix et sans crue.

---

866. *Quoties donatio rei immobilis ei facta, qui in succedendi gradu erat, sine onere conferendi, eam excedit partem, de qua disponi poterat; tunc, quod superest, in specie conferendum est, dummodo praedium commodam patiatur divisionem.*

Quoties vero commode praedium dividi nequeat, si, quod superest, dimidium valoris totius praedii excedit, donatarius solidum confert, salvo eidem jure praededucendi ex asse hereditario valorem partis, de qua disponi poterat. Si autem praedicta pars dimidium valoris praedii excedit, integrum praedium ipse retinet, minus tamen ab hereditate accipiendo, et coheredes vel pecunia vel aliter compensando.

867. *Coheredi rem ipsam in specie immobilem conferenti ejus possessionem retinere licet, donec ipsi pro pecunia in sumtibus et meliorationibus erogata non satisfiat.*

868. *Mobilia conferuntur minus accipiendo ex hereditate; et tantumdem confertur, quantum illa ex ipso donationis actu eo tempore aestimata fuisse constat. Hoc deficiente actu, aestimatio a peritis fit justo pretio, quin additioni locus sit.*

869. Powrót danych pieniędzy następuie przez wzięcie mniey z gotowizny spadku.

W niedostateczności na to, obdarowany może się uwolnić od powrócenia pieniędzy, odstępuiąc aż do wyrównania należytości, część ruchomości; a gdyby tych nie było, to nieruchomości spadku.

Oddział III.

o Płaceniu długów.

870. Współ-dziedzice składaią się między sobą na zapłacenie długów i ciężarów spadku, każdy w stosunku tego, co w spadku bierze.

871. Zyskuiący zapis testamentowy, pod tytułem ogólnym, składa się z dziedzicami, w stosunku zysku swoiego; ale zyskuiący testamentowy zapis szczególny, nie iest obowiązany do długów i ciężarów, wyiąwszy iednak sprawę hypoteczną, na nieruchomości zapisanéy testamentem.

872. Gdy nieruchomości spadku obciążone są czynszami, lub podobnemi wypłatami przez hypotekę szczególną, każdy ze współdziedziców może wymagać, aby czynsze, lub wypłaty takie spłaconemi były, i nieruchomości uwolnionemi zostały, nim się przystąpi do układania części. Jeżeli współdziedzice podzielaią między siebie spadek w takim stanie, w iakim się znayduie, nieruchomość obciążona oszacowaną bydź powinna na takąż samę wartość, na iaką i inne nieruchomości: odtrąca się kapitał stosowny do czynszu lub wypłaty, z całego oszacowania; dziedzic, na którego część taka nieruchomości przypadnie, sam iest obowiązany do oddawania czynszów lub wypłat, i powinien dać na to rękoymią swoim współ-dziedzicóm.

873. Obowiązani są dziedzice do długów i ciężarów spadku, osobiście za część swoię i równy dział, a hypotekalnie za całość; z zachowaniem im poszukiwań, bądź na ich współ-dziedzicach, bądź na zyskuiących testamentowe zapisy ogólne, z powodu téy części, na którą ci powinni się składać.

874. Zyskuiący testamentowy zapis szczególny, który zaspokoił dług, iakim nieruchomość zapisana obciążoną była, bierze mieysce wierzyciela w prawach przeciw dziedzicom i biorącym spadek, pod tytułem ogólnym.

875. Współ-dziedzic, albo biorący spadek pod tytułem ogólnym, który przez skutek hypoteki zapłacił więcéy długów wspólnych, niżeli wypadło na część iego, ma prawo upominania się u innych współ-dziedziców, lub biorących spadek pod tytułem ogólnym, takiéy tylko części, którą każdy z nich osobiście ponosić powinien, nawet w tym przypadku, w którym współ-dziedzic wypłaciwszy dług, postawił się na mieyscu wierzyciela, co do ich praw: nie szkodzi to

869. Le rapport de l'argent donné se fait en moins prenant dans le numéraire de la succession.

En cas d'insuffisance, le donataire peut se dispenser de rapporter du numéraire, en abandonnant, jusqu'à due concurrence, du mobilier et, à défaut de mobilier, des immeubles de la succession.

Section III.

Du paiement des dettes.

870. Les cohéritiers contribuent entre eux au paiement des dettes et charges de la succession, chacun dans la proportion de ce qu'il y prend.

871. Le légataire à titre universel contribue avec les héritiers, au prorata de son émolument: mais le légataire particulier n'est pas tenu des dettes et charges, sauf toutefois l'action hypothécaire sur l'immeuble légué.

872. Lorsque des immeubles d'une succession sont grevés de rentes par hypothèque spéciale, chacun des cohéritiers peut exiger que les rentes soient remboursées et les immeubles rendus libres avant qu'il soit procédé à la formation des lots. Si les cohéritiers partagent la succession dans l'état où elle se trouve, l'immeuble grévé doit être estimé au même taux que les autres immeubles; il est fait déduction du capital de la rente sur le prix total; l'héritier dans le lot duquel tombe cet immeuble, demeure seul chargé du service de la rente, et il doit en garantir ses cohéritiers.

873. Les héritiers sont tenus des dettes et charges de la succession, personnellement pour leur part et portion virile, et hypothécairement pour le tout; sauf leur recours, soit contre leurs cohéritiers, soit contre les légataires universels, à raison de la part pour laquelle ils doivent y contribuer.

874. Le légataire particulier qui a acquitté la dette dont l'immeuble légué était grevé, demeure subrogé aux droits du créanciers contre les héritiers et successeurs à titre universel.

875. Le cohéritier ou successeur à titre universel, qui, par l'effet de l'hypothèque, a payé au-delà de sa part de la dette commune, n'a de recours contre les autres cohéritiers ou successeurs à titre universel, que pour la part que chacun d'eux doit personnellement en supporter, même dans le cas où le cohéritier qui a payé la dette se serait fait subroger aux droits des créanciers, sans préjudice néanmoins des droits d'un cohéritier qui, par l'effet du bénéfice d'in-

869. *Pecuniae donatae collatio fit minus ex hereditariis nummis accipiendo.*

Ceterum, cum donatarius pecuniam conferre nequit, mobilia hereditaria pro aequali aestimatione relinquit, et, mobilibus deficientibus, ex immobilibus successionis compensat.

Sectio III.

De aere alieno solvendo.

870. *Coheredes aes alienum una simul solvere, et hereditatis onera sustinere, pro cujusque hereditatis quota tenentur.*

871. *Legatarius titulo universali in tributum venit una cum heredibus pro rata emolumenti: particularis vero legatarius aeri alieno neque oneribus hereditariis subjicitur, hypothecaria tamen actione in praedio legato servata.*

872. *Quoties immobilia hereditaria annuis praestationibus cum speciali hypotheca onerantur, quisquis ex coheredibus exigere potest, ut praestationum sortes solvantur, et immobilia hypothecis liberentur, antequam hereditariae portiones fiant. Heredibus vero hereditatem in eo statu, in quo reperitur, dividentibus, res immobilis onerata eodem calculo, aeque ac ceterae, aestimanda est; praestationum sors ex integro pretio deducenda; heres autem, cui res illa immobilis sortita est, ad easdem praestationes solus obstringitur, aliosque coheredes ab iisdem indemnes servare tenetur.*

873. *Heredes, de aere alieno ac de hereditariis oneribus quoties actione personali pulsentur, pro virili singulorum portione tenentur; si vero hypothecaria actione, in solidum obligantur: salvo ipsis regressus jure adversus coheredes vel legatarios universales pro parte ab iisdem contribuenda.*

874. *Legatarius particularis, qui aes alienum quo praedium sibi legatum gravatur, solvit, in jura omnia prioris creditoris adversus heredes et successores titulo universali subingreditur.*

875. *Coheres vel successor titulo universali, qui in vim hypothecae majorem, quam ipse debebat, aeris alieni hereditarii partem persolvit, condictionem habet adversus alios coheredes vel successores universales pro ea tantum portione, qua quisquis personaliter tenetur; idemque obtinet eo quoque casu, quo coheres, qui aes alienum solvit, creditorum jura pacto sibi adquisivit: salvis tamen juribus coheredis, qui, in vim beneficii inventarii, jus, sui crediti solutionem petendi, non secus ac quisquis alter creditor, reservaverit.*

iednak prawu współ-dziedzica, który przez skutek dobrodzieystwa inwentarza, zachował sobie możność poszukiwania zapłaty swoiéy wierzytelności osobistéy, iak każdy inny wierzyciel.

876. W przypadku niewypłacalności iednego ze współ-dziedziców, albo biorących spadek pod tytułem ogólnym, część iego w długu zahypotekowanym, iest rozrzucona między wszystkich innych w stosunku ich części.

877. Tytuły obowiązuiące do wykonania przeciw umarłemu, równie obowiązują przeciw dziedzicowi po nim osobiście; iednakże wierzyciele nie mogą nastawać o ich wykonanie, aż w ośm dni po wręczeniu tych tytułów osobie, lub w zamieszkaniu dziedzica.

878. Mogą oni wymagać we wszystkich przypadkach, i przeciw każdemu wierzycielowi, rozdzielenia maiątku nieboszczyka, od maiątku dziedziczącego.

879. Jednakże tego prawa używać więcéy nie można, gdy zaydzie odnowienie wierzytelności przeciw nieboszczykowi, przez przyięcie dziedzica za dłużnika.

880. Co do ruchomości, trzechletni przeciąg czasu przedawnienie tego prawa sprawuie.

Co do nieruchomości, sprawa wnoszona bydź może zawsze, dopóki one zostaią w ręku dziedzica.

881. Nie może bydź przyięte żądanie wierzycieli dziedzica, oddzielenia familiynych maiątków przeciw wierzycielom spadku.

ventaire, aurait conservé la faculté de réclamer le paiement de sa créance personnelle, comme tout autre créancier.

876. En cas d'insolvabilité d'un des cohéritiers ou successeurs à titre universel, sa part dans la dette hypothécaire est répartie sur tous les autres, au marc le franc.

877. Les titres exécutoires contre le défunt sont pareillement exécutoires contre l'héritier personnellement; et néanmoins les créanciers ne pourront en poursuivre l'exécution que huit jours après la signification de ces titres à la personne ou au domicile de l'héritier.

878. Ils peuvent demander, dans tous les cas, et contre tout créancier, la séparation du patrimoine du défunt d'avec le patrimoine de l'héritier.

879. Ce droit ne peut cependant plus être exercé, lorsqu'il y a novation dans la créance contre le défunt, par l'acceptation de l'héritier pour débiteur.

880. Il se prescrit, relativement aux meubles, par le laps de trois ans.

A l'égard des immeubles, l'action peut être exercée tant qu'ils existent dans la main de l'héritier.

881. Les créanciers de l'héritier ne sont point admis à demander la séparation des patrimoines contre les créanciers de la succession.

876. *Si quis coheres aut successor titulo universali solvendo non sit, ejus pars debiti hypothecarii inter ceteros pro rata dividitur.*

877. *Instrumenta, quae paratam executionem habent contra personam defuncti, eandem contra personam heredis vim retinent. Iisdem tamen instrumentis creditores uti nequeunt, nisi octo elapsis diebus a denunciatione, heredis personae aut ad ejus domicilium facta.*

878. *Ipsis creditoribus adversus quemcumque alium creditorem et quovis casu jus competit, petendi, ut patrimonium defuncti ab heredis patrimonio secernatur.*

879. *Hoc jus exerceri amplius nequit, quoties, expromissore herede recepto, creditor erga defunctum novatio evenerit.*

880. *Idem jus quoad mobilia triennio praescribitur.*

Quoad immobilia vero actio competit, donec penes heredem illa existunt.

881. *Creditores alicujus ex coheredibus dividentibus adversus creditores hereditarios agere nequeunt, ut patrimonia secernantur.*

882. Wierzyciele iednego ze współ dzielących się, dla uniknienia, aby w dziale oszukanemi nie zostali co do praw swoich, mogą obstawać, aby bez ich przytomności nie robiono działu: maią prawo wchodzić do tego kosztem swoim, ale nie mogą wzruszać działu ukończonego, byleby nie robiono bez nich, i bez względu na przeciwieństwo, które założyli.

Oddział IV.

o Skutkach podziału, i o rękoymi części w działach. (a)

883. Każdy współ-dziedzic poczytuie się, że bierze spadek sam i bezpośrzednie, wszystkich rzeczy w iego części obiętych, albo przypadłych na niego z licytacyi, i że nie miał nigdy własności innych rzeczy spadku.

884. Współ dziedzice są rękoymią na wzaiem, iedni względem drugich, co do wzruszeń i pokonań prawem pochodzących tylko z przyczyny dział poprzedzaiącéy.

Rękoymia nie ma mieysca, ieżeli gatunek ponoszonego pokonania prawem wyięty był przez szczególne i wyraźne zastrzeżenie, w akcie podziału; ustaie rękoymia, ieżeli współ-dziedzic ze swoiéy winy pokonanie prawem ponosi.

885. Każdy z dziedziczących obowiązany iest osobiście, i w stosunku swoiéy części

882. Les créanciers d'un copartageant, pour éviter que le partage ne soit fait en fraude de leurs droits, peuvent s'opposer à ce qu'il y soit procédé hors de leur présence; ils ont le droit d'y intervenir à leurs frais: mais ils ne peuvent attaquer un partage consommé, à moins toutefois qu'il n'y ait été procédé sans eux et au préjudice d'une opposition qu'ils auraient formée.

Section IV.

Des effets du partage, et de la garantie des lots.

883. Chaque cohéritier est censé avoir succédé seul et immédiatement à tous les effets compris dans son lot, ou à lui échus sur licitation, et n'avoir jamais eu la propriété des autres effets de la succession.

884. Les cohéritiers demeurent respectivement garans, les uns envers les autres, des troubles et évictions seulement qui procèdent d'une cause antérieure au partage.

La garantie n'a pas lieu, si l'espèce d'éviction soufferte a été exceptée par une clause particulière et expresse de l'acte de partage; elle cesse, si c'est par sa faute que le cohéritier souffre l'éviction.

885. Chacun des cohéritiers est personnellement obligé, en proportion de sa part

882. *Creditores alicujus ex coheredibus, ne quidquam in eorum fraudem fiat, prohibere possunt, quominus absque eorum interventu divisio sequatur. Suis sumtibus divisioni adesse queunt: divisionem vero jam confectam oppugnare nequeunt, nisi iis absentibus, et ipsorum oppugnatione posthabita, ea facta sit.*

Sectio IV.

De divisionis effectibus et de hereditariis portionibus cavendis.

883. *Quisquis coheres solus atque immediatus successor habetur in rebus ejus portionem conflantibus, vel quae per licitationem ipsi obvenerunt; nec eundem aliarum rerum hereditatis proprietatem unquam habuisse censetur.*

884. *Coheredes sibi invicem cavent de molestiis et evictione ex causa dumtaxat, quae divisionem praecesserit.*

Cautioni huic locus non est, quoties evictio, quam coheres passus fuit, ejus generis sit, quae peculiari pacto et in divisionis actu expresse fuerit exclusa, vel quoties coheres sua culpa evictioni causam dederit.

885. *Singuli coheredes personaliter obligantur, pro rata portionis hereditariae, ad praestanda coheredi damna, quae ob evictionem eidem obvenerint.*

(a) Wyraz używany u nas *ewikcya* nie tak brany bywa iak w prawnictwie łacińskim *evictio* a w francuzkim *eviction*: iest to zwycięstwo prawne; a za tém unikaiąc dwuznaczności używa się w tłumaczeniu niniejszém na ten wyraz *evictio* pokonanie prawem, a na wyraz *garantie* w francuzkim, *praestatio evictionis* albo *evictionis cautio* w łacińskim, rękoymia.

dziedziczney wynagrodzić współ-dziedzicowi swemu stratę, którą mu sprawiło pokonanie prawem.

Jeżeli ieden ze współ-dziedziców niewypłacalnym się znayduie, część do którey obowiązany, rozrzucona bydź powinna równie między maiącego rękoymią, i wszystkich współ-dziedziców wypłacalnych.

886. Rękoymia wypłacalności dłużnika, czynszów lub podobnych wypłat, służy tylko na lat pięć, które po podziale następuią. Rękoymia nie ma mieysca, co do niewypłacalności dłużnika, gdy ta nastąpiła dopiero po ukończonym podziale.

Oddział V.

o Zerwaniu działów.

887. Działy zerwanemi bydź mogą, z przyczyny gwałtu lub podstępu.

Ma także mieysce zerwanie, gdy ieden ze współ-dziedziców dowodzi, iż ukrzywdzenie iego przenosi część czwartą. Proste opuszczenie przedmiotu w spadku, nie otwiera sprawy o zerwanie, ale tylko o dodatek do aktu działowego.

888. Sprawa o zerwanie iest przyięta przeciw wszelkiemu aktowi, któryby znosił niepodzielność pomiędzy współ-dziedzicami, choćby nawet był aktem przedaży, zamiany, komplanacyi, albo w innym iakim sposobie.

héréditaire, d'indemniser son cohéritier de la perte que lui a causée l'éviction.

Si l'un des cohéritiers se trouve insolvable, la portion dont il est tenu doit être également répartie entre le garanti et tous les cohéritiers solvables.

886. La garantie de la solvabilité du débiteur d'une rente ne peut être exercée que dans les cinq ans qui suivent le partage. Il n'y a pas lieu à garantie à raison de l'insolvabilité du débiteur, quand elle n'est survenue que depuis le partage consommé.

Section V.

De la rescision en matières de partage.

887. Les partages peuvent être rescindés pour cause de violence ou de dol.

Il peut aussi y avoir lieu à rescision, lorsqu'un des cohéritiers établit, à son préjudice, une lésion de plus du quart. La simple omission d'un objet de la succession ne donne pas ouverture à l'action en rescision, mais seulement à un supplément à l'acte de partage.

888. L'action en rescision est admise contre tout acte qui a pour objet de faire cesser l'indivision entre cohéritiers, encore qu'il fût qualifié de vente, d'échange et de transaction, ou de toute autre manière.

Si quis coheres solvendo non sit, portionem, quam ipse debebat, tum ille cui debetur, tum ceteri coheredes, aequaliter per contributum conferunt.

886. *Cautio de idoneitate ejus, qui annuas debet praestationes, intra quinquennium a divisione dumtaxat persequi potest. Cautio hujusmodi omnino cessat, si debitor post divisionem solvendo impar factus fuerit.*

Sectio V.

De rescindenda divisione.

887. *Divisiones rescinduntur, si vis aut dolus intervenerit. Rescissioni quoque locus fieri potest, quoties laesio quadrantem excedit; sola tamen rei hereditariae omissio non rescissoriam, sed tantum suppletoriam, tribuit actionem.*

888. *Actio rescissoria competit adversus quemcumque actum, qui communionem inter coheredes dirimat, etiamsi venditionis, permutationis, aut transactionis titulo, vel quomodolibet fuerit celebratus.*

Ale po podziale, albo po akcie, który mieysce iego zastępuie, sprawa o zerwanie przyiętą bydź nie może, przeciw komplanacyi zawartey w rzeczywistych trudnościach, które pierwszy akt przedstawia, choćby nawet z tego powodu sprawy zaczętey nie było.

889. Sprawa nie iest przyięta przeciw przedaży prawa spadkowości, uczynionéy bez oszukania iednemu ze współ-dziedziców na mogące wyniknąć własne iego szkody i niebezpieczeństwa, przez innych iego współ-dziedziców, albo przez iednego z nich.

890. Szacuią się przedmioty podług ich ceny iaka iest w czasie podziału, aby poznać, czyli nie było pokrzywdzenia.

891. Pozwany w sprawie o zerwanie, może bieg iéy wstrzymać, i przeszkodzić nowemu działowi, ofiaruiąc i daiąc powodowi dodatek do części iego dziedziczney, bądź w pieniądzach, bądź w naturze.

892. Współ-dziedzic, który alienował część swoię w całości, lub w części, nie może bydź przyiętym, gdyby wszczynał sprawę o zerwanie, z powodu podstępu, lub gwałtu, ieżeli alienowanie przez niego uczynione, późnieyszém iest, niżeli odkrycie podstępu, lub ustanie gwałtu.

Mais après le partage, ou l'acte qui en tient lieu, laction en rescision n'est plus admissible contre la transaction faite sur les difficultés réelles que présentait le premier acte, même quand il n'y aurait pas eu à ce sujet de procès commencé.

889. L'action n'est pas admise contre une vente de droit successif faite sans fraude à l'un des cohéritiers, à ses risques et périls, par ses autres cohéritiers, ou par l'un d'eux.

890. Pour juger s'il y a eu lésion, on estime les objets suivant leur valeur à l'époque du partage.

891. Le défendeur à la demande en réscision peut en arrêter le cours et empêcher un nouveau partage, en offrant et en fournissant au demandeur le supplément de sa portion héréditaire, soit en numéraire, soit en nature.

892. Le cohéritier qui a aliéné son lot en tout ou partie, n'est plus recevable à intenter l'action en rescision pour dol ou violence, si l'aliénation qu'il a faite est postérieure à la découverte du dol, ou à la cessation de la violence.

Divisione autem vel alio aequipollente actu sequuto, actio réscissoria non admittitur, cum super difficultates, quae ex ipso priore actu reipsa oriebantur, transactio inita est, tametsi nulla super iisdem lis fuerit inchoata.

889. *Eadem actio non competit adversus venditionem juris hereditarii, ab omnibus vel ab altero ex coheredibus bona fide coheredi factam, adjecto pacto, ut quoscumque eventus emtor in se suscipiat.*

890. *Ut laesio dignoscatur, res juxta valorem, quo steterant divisionis tempore, aestimantur.*

891. *Reus ad rescissionem in jus vocatus, rebus ipsis vel pecunia oblatis in supplementum portionis hereditariae actori debitae, ejusdem actionis effectus noxamque divisionem impedire potest.*

892. *Coheres, qui propriam hereditatis portionem pro integro aut pro parte distraxerit, rescissoria actione, causa doli vel vis, uti nequit, si ante alienationem fraus ipsi innotuerat, aut vis desierat.*

TYTUŁ II.

O Darowiznach między żyiącemi, i Testamentach.

DZIAŁ I.

Urządzenia ogólne.

893. Nie można rozporządzać dobrami swemi, pod tytułem darmym, czyli dobroczynnym, tylko przez darowiznę między żyiącemi, albo przez testament w formach niżey ustanowionych.

894. Darowizna między żyiącemi iest akt, przez który daruiący pozbywa się rzeczywiście i nieodwołalnie rzeczy darowaney, na korzyść obdarowanego, który to przyymuie.

895. Testament iest akt, przez który Testator rozporządza na czas, w którym iuż nie będzie, całością lub częścią dóbr swoich, i który może odwołać.

896. Podstawiania są zabronione.

Każde rozporządzenie, przez które obdarowany, dziedzic ustanowiony, albo zyskuiący zapis testamentowy, obowiązany będzie zachować i oddać trzeciemu, iest nieważne, nawet względem obdarowanego, dziedzica ustanowionego, albo zyskuiącego zapis testamentowy.

Jednakże dobra wolne, składaiące uposażenie tytułu dziedzicznego, który Cesarz wyniosł do pewnego stopnia na korzyść iednego z Xiążąt, lub Naczelnika familii, mogą bydź podawane dziedzicznie, podług tego, co iest urządzone w akcie Cesarskim 30. Marca 1806, i przez *Senatus Consultum* 14. Sierpnia tegoż roku.

897. Wyięte są z pod tych dwóch paragrafów artykułu poprzedzaiącego, rozporządzenia, pozwolone oycom, matkom, braciom, siostrom, w Dziale VI. niniejszego tytułu.

898. Rozporządzenie, przez które trzeci byłby wzywanym do wzięcia daru spadku, lub zapisu testamentowego, na przypadek, gdyby go nie wziął obdarowany, ustanowiony dziedzic, albo zyskuiący zapis testamentowy, nie iest uważanym za podstawienie, i będzie ważne.

899. Toż samo także służy rozporządzeniu między żyiącemi albo testamentowemu, przez które używanie przychodów, dane będzie iednemu, a sama własność drugiemu.

900. W każdém rozporządzeniu między żyiącemi, albo testamentowém, warunki niepodobne, albo przeciwne prawom, lub dobrym obyczaiom, uważaią się, iakoby w niém nie były pisane.

DZIAŁ I.

O zdolności rozporządzania, albo przyimowania darowizn między żyiącemi, lub przez testament.

901. Trzeba bydź zdrowym na umyśle, do czynienia darowizny między żyiącemi, lub testamentu.

TITRE II.

Des donations entre-vifs et des testamens.

CHAPITRE PREMIER.

Dispositions générales.

893. On ne pourra disposer de ses biens à titre gratuit, que par donation entre-vifs ou par testament, dans les formes ci-après établies.

894. La donation entre-vifs est un acte par lequel le donateur se dépouille actuellement et irrévocablement de la chose donnée, en faveur du donataire qui l'accepte.

895. Le testament est un acte par lequel le testateur dispose, pour le temps où il n'existera plus, de tout ou partie de ses biens, et qu'il peut révoquer.

896. Les substitutions sont prohibées.

Toute disposition par laquelle le donataire, l'héritier institué, ou le légataire, sera chargé de conserver et de rendre à un tiers, sera nulle, même à l'égard du donataire, de l'héritier institué, ou du légataire.

Néanmoins les biens libres formant la dotation d'un titre héréditaire que l'Empereur aurait érigé en faveur d'un prince ou d'un chef de famille, pourront être transmis héréditairement, ainsi qu'il est réglé par l'acte impérial du 30 Mars 1806 et par le sénatus-consulte du 14 Août suivant.

897. Sont exceptées des deux premiers paragraphes de l'article précédent les dispositions permises aux pères et mères, et aux frères et soeurs, au chapitre VI. du présent titre.

898. La disposition par laquelle un tiers serait appelé à recueillir le don, l'hérédité ou le legs, dans le cas où le donataire, l'héritier institué ou le légataire, ne le recueillerait pas, ne sera pas regardée comme une substitution, et sera valable.

899. Il en sera de même de la disposition entrevifs ou testamentaire par laquelle l'usufruit sera donné à l'un, et la nue propriété à l'autre.

900. Dans toute disposition entre vifs ou testamentaire, les conditions impossibles, celles qui seront contraires aux lois ou aux moeurs, seront réputées non écrites.

CHAPITRE II.

De la capacité de disposer ou de recevoir par donation entre-vifs ou par testament.

901. Pour faire une donation entre-vifs ou un testament, il faut être sain d'esprit.

TITULUS II.

De donationibus inter vivos, et de testamentis.

CAPUT I.

Dispositiones generales.

893. *Nemo de bonis suis titulo gratuito disponere potest, nisi donatione inter vivos, vel testamento, formis inferius statutis.*

894. *Donatio inter vivos est actus, quo donans illico et irrevocabiliter rem donatam in donatarium acceptantem transfert.*

895. *Testamentum est actus, quo testator de rebus suis earumve parte disponit, vim habiturus post ejus mortem, et quovis tempore revocabilis.*

896. *Substitutiones prohibentur.*

Quaevis dispositio, qua donatario, vel heredi instituto, vel legatario, onus de servanda ac de restituenda alicui hereditate imponatur, etiam intuitu donatarii, heredis instituti, vel legatarii, nullum sortitur effectum.

897. *Praescriptae in superiori articulo dispositiones non respiciunt, quae patri, matri, fratribus et sororibus in cap. VI. hujus tituli permituntur.*

898. *Valida tamen, nec pro substitutione ea habenda dispositio est, qua alius ad capiendam donationem, hereditatem aut legatum vocatur, quoties donatarius, heres vel legatarius ea non assequantur.*

899. *Idem evenit in dispositione inter vivos aut testamentaria, quibus ususfructus uni, proprietas alteri, relinquatur.*

900. *In cunctis dispositionibus inter vivos, vel in ultimis voluntatibus, conditiones impossibiles, vel quae legibus aut bonis moribus adversantur, pro non scriptis habentur.*

CAPUT II.

Qui donatione inter vivos, aut testamento, disponere vel accipere possunt.

901. *In eo qui donat inter vivos vel qui testatur, sanitas mentis requiritur.*

902. Każda osoba rozporządzać może, i przyymować, bądź przez darowiznę między żyiącemi, bądź przez testament, wyiąwszy te osoby, które prawo niezdatnemi uznaie.

903. Małoletni przed szesnastym rokiem wieku swego, w żaden sposób rozporządzać nie może, wyiąwszy to, co iest urządzone w Dziale IX. ninieyszego tytułu.

904. Małoletni, który szesnastu lat doszedł, przez testament tylko rozporządzać może, i to tylko w ilości wyrównywaiącey połowie dóbr, któremi prawo pełnoletniemu rozporządzać pozwala.

905. Mężatka nie może darować między żyiącemi, bez obecności, lub szczególnego zezwolenia męża swego, albo bez upoważnienia na to od sądu, stosownie do tego, co iest przepisane w artykułach 217 i 219. tytułu *o Małżeństwie.*

Do rozporządzenia przez testament, nie potrzebuie ani zezwolenia męża, ani upoważnienia od sądu.

906. Aby bydź zdatnym do przyimowania między żyiącemi, dosyć iest bydź poczętym w chwilę darowizny.

Aby bydź zdatnym do przyimowania przez testament, dosyć iest bydź poczętym w czasie śmierci testatora.

Jednakże darowizna, lub testament, wtenczas tylko ma swóy skutek, gdy się urodzi dziecię żyć mogące.

902. Toutes personnes peuvent disposer et recevoir, soit par donation entre-vifs, soit par testament, excepté celles que la loi en déclare incapables.

903. Le mineur, âgé de moins de seize ans ne pourra aucunement disposer, sauf ce qui est réglé au chapitre IX. du présent titre.

904. Le mineur parvenu à l'âge de seize ans ne pourra disposer que par testament, et jusqu'à concurrence seulement de la moitié des biens dont la loi permet au majeur de disposer.

905. La femme mariée ne pourra donner entre-vifs sans l'assistance ou le consentement spécial de son mari, ou sans y être autorisée par la justice, conformément à ce qui est prescrit par les articles 217 et 219, au titre *du mariage.*

Elle n'aura besoin ni de consentement du mari, ni d'autorisation de la justice, pour disposer par testament.

906. Pour être capable de recevoir entre-vifs, il suffit d'être conçu au moment de la donation.

Pour être capable de recevoir par testament, il suffit d'être conçu à l'époque du décès du testateur.

Néanmoins la donation ou le testament n'auront leur effet qu'autant que l'enfant sera né viable.

---

902. *Quilibet disponere potest tam donatione inter vivos, quam testamento, et disposita recipere, nisi lege incapax declaretur.*

903. *Minor annorum sexdecim testandi vel donandi facultate caret, iis exceptis casibus, qui cap. IX. hujus tituli statuuntur,*

904. *Minor, cum ad decimum sextum aetatis annum pervenerit, disponere nequit de bonis suis nisi testamento, et usque ad dimidium tantum quantitatis bonorum, de qua aetate major lege testari potest*

905. *Mulier nupta inter vivos donare nequit, nisi ejus viro adsistente aut specialiter assentiente, vel auctorante judice, prout infra articulis 217 et 219, titulo* de nuptiis*; ad testandum vero neque viri consensu neque judicis eget auctoritate.*

906. *Quicumque donationem inter vivos accipiendi capax est, dummodo donationis momento sit conceptus.*

Passivam testamenti factionem habet, qui tempore mortis testatoris conceptus est.

Donatio nihilominus, aut testamentum, nullum parit effectum, nisi infans vitalis nascatur.

907. Małoletni choćby miał lat szesnaście, nie może rozporządzać, nawet przez testament, na pożytek swoiego opiekuna.

Małoletni stawszy sie pełnoletnim, nie może rozporządzać, bądź przez darowizny między żyiącemi, bądź przez testament, na zysk tego, który był iego opiekunem, ieżeli pierwéy ostateczny rachunek z opieki oddanym i uznanym nie był.

Wyiętemi są od tych dwóch powyższych przypadków, wstępni małoletniego, którzy są albo byli iego opiekunami.

908. Naturalne dziedzi nie mogą przez darowizny między żyiącemi, lub przez testament, nic więcey brać nad to, co im iest dozwolone w Tytule *o Spadkach.*

909. Doktorowie, Chirurgowie, Urzędnicy zdrowia, i Aptekarze, którzy leczyli osobę w iéy chorobie, w któréy umarła, nie mogą odnosić korzyści z rozporządzeń między żyiącemi, lub testamentowych, iakie ta osoba w ciągu choroby téy na ich korzyść uczyniła.

Nie są w tém obięte *1 od.* Rozporządzenia wynagradzaiące, uczynione pod tytułem szczególnym, maiąc wzgląd na możność rozporządzaiącego, i na usługi dla niego podięte.

2re. Rozporządzenia ogólne w przypadku pokrewieństwa, aż do czwartego stopnia włącznie, byleby nieboszczyk nie miał dzieci w linii prostey; chyba gdy w liczbie takich dziedziców znayduie się ten, dla

907. Le mineur, quoique parvenu à l'âge de seize ans, ne pourra, même par testament, disposer au profit de son tuteur.

Le mineur devenu majeur ne pourra disposer, soit par donation entre-vifs, soit par testament, au profit de celui qui aura été son tuteur, si le compte définitif de la tutelle n'a été préalablement rendu et apuré.

Sont exceptés, dans les deux cas ci-dessus, les ascendans des mineurs, qui sont ou qui ont été leurs tuteurs.

908. Les enfans naturels ne pourront, par donation entre-vifs ou par testament, rien recevoir au-delà de ce qui leur est accordé au titre *des successions.*

909. Les docteurs en médecine ou en chirurgie, les officiers de santé et les pharmaciens, qui auront traité une personne pendant la maladie dont elle meurt, ne pourront profiter des dispositions entre-vifs ou testamentaires qu'elle aurait faites en leur faveur pendant le cours de cette maladie.

Sont exceptées, 1. les dispositions rémunératoires faites à titre particulier, eu égard aux facultés du disposant et aux services rendus;

2. Les dispositions universelles, dans le cas de parenté jusqu'au quatrième degré inclusivement, pourvu toutefois que le décédé n'ait pas d'héritiers en ligne directe; à moins que celui au profit de qui la dis-

---

907. *Minor, etsi decimum sextum aetatis annum attigerit, in sui tutoris favorem ne testamento quidem disponere potest.*

Minor major factus nec donatione inter vivos, nec testamento, in favorem ejus, qui ipsius tutelam gessit, disponere potest, nisi tutelae rationibus absolutis.

Duobus hisce casibus, minorum ascendentes, qui ipsis tutores sunt vel fuerunt, non comprehenduntur.

908. *Naturales filii donatione inter vivos aut testamento nihil habere possunt, praeterquam quod iis conceditur titulo* de successionibus.

909. *Medici, chirurgi, officiales sanitatis, pharmacopolae, qui aliquem in postrema infirmitate, ex qua mortuus sit, curaverint, nequeunt aliquid accipere ex illius donatione inter vivos aut testamento in sui favorem facta ejusdem infirmitatis tempore.*

Excipiuntur tamen: 1.o dispositiones remuneratoriae, peculiari titulo factae, inspectis tamen disponentis patrimonio ac praestitis officiis.

2.o Dispositiones universales in casu cognationis ad quartum usque gradum inclusive, heredibus tamen defuncti in recta linea deficientibus; nisi is, favore cujus disponitur, in hoc heredum numero sit.

którego korzyści rozporządzenie uczynione.

Też same przepisy zachowane będą względem służebników religiynych.

910. Rozporządzenia między żyiącemi, albo przez testament, na korzyść Szpitalów, ubogich gminy, lub ustanowienia do publicznego dobra zmierzaiącego, tyle tylko swóy skutek mieć będą, ile wyrokiem Cesarskim upoważnione zostaną.

911. Każde rozporządzenie na korzyść niezdatnego, iest nieważne, bądź gdy ie ukryto pod formą kontraktu uciążaiącego, bądź gdyby było uczynione pod imieniem podłożonych osób.

Oyciec, matka, dzieci, zstępni, małżonek niezdatnéy osoby, poczytuią się za osoby podłożone.

912. W takim tylko przypadku rozporządzać można na korzyść cudzoziemca, gdy ten cudzoziemiec może rozporządzać na korzyść Francuza.

DZIAŁ III.

O części dóbr rozrządzalnéy, i o zmnieyszeniu.

Oddział I.

O części dóbr rozrządzalney.

913. Szczodrobliwości, bądź przez akta między żyiącemi, bądź przez testament,

position a été faite, ne soit lui-même du nombre de ces héritiers.

Les mêmes règles seront observées à l'égard du minstre du culte.

910. Les dispositions entre-vifs ou par testament, au profit des hospices, des pauvres d'une commune, ou d'établissemens d'utilité publique, n'auront leur effet qu'autant qu'elles seront autorisées par un décret impérial.

911. Toute disposition au profit d'un incapable sera nulle, soit qu'on la déguise sous la forme d'un contrat onéreux, soit qu'on la fasse sous le nom de personnes interposées.

Seront réputés personnes interposées les père et mère, les enfans et descendans, et l'époux de la personne incapable.

912. On ne pourra disposer au profit d'un étranger, que dans le cas où cet étranger pourrait disposer au profit d'un Français.

CHAPITRE III.

De la portion de biens disponible, et de la réduction.

Section I.

De la portion de biens disponible.

913. Les libéralités, soit par actes entre-vifs, soit par testament, ne pourront exce-

Iisdem regulis obstringuntur religionis administri.

910. *Dispositiones inter vivos vel testamentariae favore xenodochii, pauperum alicujus municipii, vel publicae utilitatis institutorum, effectum non sortiuntur, nisi supremae potestatis decreto confirmentur.*

911. *Quaevis dispositio favore incapacium nulla est, sive sub forma onerosi contractus simuletur, sive per interpositas personas fiat.*

Interpositae personae censentur patres, matres, filii descendentes, et conjux illius, qui incapax est.

912. *Favore alienigenae disponere vetitum est, excepto casu, quo idem alienigena favore Itali disponere potest.*

CAPUT III.

De quantitate bonorum, de quibus disponi potest, et de reductione.

Sectio I.

De quantitate bonorum, de quibus disponi potest.

913. *Liberalitates, tam per donationem inter vivos, quam per testamentum, excedere*

nie mogą przewyższać połowy maiątku osoby rozrządzaiącéy, ieżeli iedno tylko dziecko prawe po śmierci swoiey zostawia; trzeciéy części, ieżeli zostawia dwoie dzieci; czwartéy części, ieżeli ich zostawia troie, albo większą liczbę.

914. W artykule poprzedzaiącym, pod imieniem *Dzieci*, obięci są zstępni w jakimkolwiek bądź stopniu, iednakże rachowani są tylko za dziecko, które zastępuią w spadku rozporządzaiącego.

915. Szczodrobliwości przez akta między żyiącemi, albo przez testament, nie mogą przenosić połowy maiątku, ieżeli nieboszczyk nie maiąc dzieci, zostawił iednego lub kilku wstępnych, z każdéy linii, oyczystéy i macierzyńskiéy; a trzech czwartych części, ieżeli wstępnych w iednéy tylko linii zostawia.

Maiątek zachowany tym sposobem na korzyść wstępnych, brany bywa przez nich w porządku, w jakim do spadku wzywa ich prawo; sami tylko będą mieli prawo do zachowanego maiątku, w każdym przypadku, w którym z powodu wpływu do działu krewnych pobocznych, nie mieliby takiéy ilości maiątku, w iakiéy zachowanie iest im oznaczone.

916. Gdyby nie było wstępnych i zstępnych, szczodrobliwości przez akta między żyiącemi, albo testamentowe, cały maiątek zaiąć mogą.

917. Jeżeli rozporządzenie przez akt między żyiącemi, albo przez testament, obey-

der la moitié des biens du disposant, s'il ne laisse à son décès qu'un enfant légitime; le tiers, s'il laisse deux enfans; le quart, s'il en laisse trois ou un plus grand nombre.

914. Sont compris dans l'article précédent, sous le nom d'*enfans*, les descendans en quelque degré que ce soit; néanmoins ils ne sont comptés que pour l'enfant qu'ils représentent dans la succession du disposant.

915. Les libéralités, par actes entre-vifs ou par testament, ne pourront excéder la moitié des biens, si, à défaut d'enfant, le défunt laisse un ou plusieurs ascendans dans chacune des lignes paternelle et maternelle, et les trois quarts, s'il ne laisse d'ascendans que dans une ligne.

Les biens ainsi réservés au profit des ascendans seront par eux recueillis dans l'ordre où la loi les appelle à succéder; ils auront seuls droit à cette réserve, dans tous les cas où un partage en concurrence avec des collatéraux ne leur donnerait pas la quotité de biens à laquelle elle est fixée.

916. A défaut d'ascendans et de descendans, les libéralités par actes entre-vifs ou testamentaires pourront épuiser la totalité des biens.

917. Si la disposition par acte entre-vifs ou par testament est d'un usufruit ou d'une

nequeunt semissem bonorum disponentis, si mortis tempore unus tantum ei exstiterit filius legitimus; trientem, si duo; quadrantem vero, si tres sint vel plures.

914. *Filiorum nomine in praecedenti articulo veniunt cujuscumque gradus descendentes, qui tamen omnes in successione non sunt, nisi loco filii, quem repraesentant.*

915. *Si quis improles obierit, relictis ex utraque linea, paterna scilicet et materna, uno vel pluribus ascendentibus, liberalitates, sive inter vivos, sive ex testamento, semissem bonorum nequeunt excedere, nec dodrantem, si ex alterutra tantum ascendentes supersint.*

Bona, ut supra reservata, ab ascendentibus capienda sunt, prout legitimus successionis ordo expostulat: huic reservationi fas erit dumtaxat, quoties divisio cum collateralibus iisdem ascendentibus portionem lege constitutam non tribuat.

916. *Si descendentium vel ascendentium nullus exstiterit, de bonis omnibus tam inter vivos quam testamento unicuique disponendi facultas est.*

917. *Si dispositio per actum inter vivos vel per testamentum usumfructum vel reditus ad vitam respiciat, quorum valor portionem disponibilem excedat, heredibus, quibus*

mnie używanie przychodów, albo czynsz lub wypłatę dożywotnią, którey wartość przenosi ilość rozrządzalną; dziedzice na korzyść których prawo zachowanie zrobiło, maią wybor, albo wykonać takie rozporządzenie, albo odstąpić własności ilości rozrządzalnéy.

918. Wartość w zupełnéy własności dóbr alienowanych iednemu z maiących prawo spadkowości w linii prostéy, bądź pod obowiązkiem czynszów lub podobnych wypłat dożywotnich, bądź na zgubę kapitału, albo z zachowaniem używania przychodów, rachowana będzie na część rozrządzalną, a przewyżka, ieżeliby była, powrócona będzie do ogółu. Rachunku takiego i powrotu wymagać nie mogą z pomiędzy innych maiących prawo spadkowości w linii prostéy, ci którzy zezwoli na takie alienowania, ani w żadnym przypadku maiący prawo spadkowości w linii pobocznéy.

919. Może bydź dana dzieciom, albo innym maiącym prawo spadkowości po daruiącym, rozrządzalna ilość w całości, lub w części, bądź przez akt między żyiącemi, bądź przez testament. i obdarowani albo zyskuiący zapisy testamentowe, biorąc spadek, obowiązani nie będą do powrotu, byleby rozporządzenie takie uczynione było wyraźnie, pod szczególnym względem, albo z wyłączeniem iego od przypadaiącéy części.

Oświadczenie, że dar, albo zapis testamentowy, iest pod tytułem szczególnego względu, albo nie obięty w części, uczynione bydź może, albo przez akt, który zamyka rozporządzenie, albo też późniéy w formie rozporządzeń między żyiącemi, lub testamentowych.

rente viagère dont la valeur excède la quotité disponible, les héritiers au profit desquels la loi fait une réserve, auront l'option, ou d'exécuter cette disposition, ou de faire l'abandon de la propriété de la quotité disponible.

918. La valeur en pleine propriété des biens aliénés, soit à charge de rente viagère, soit à fonds perdu, ou avec réserve d'usufruit, à l'un des successibles en ligne directe, sera imputée sur la portion disponible, et l'excédant, s'il y en a, sera rapporté à la masse. Cette imputation et ce rapport ne pourront être demandés par ceux des autres successibles en ligne directe qui auraient consenti à ces aliénations, ni, dans aucun cas, par les successibles en ligne collatérale.

919. La quotité disponible pourra être donnée en tout ou en partie, soit par acte entre-vifs, soit par testament, aux enfans ou autres successibles du donateur, sans être sujette au rapport par le donataire ou le légataire venant à la succession, pourvu que la disposition ait été faite expressément à titre de préciput ou hors part.

La déclaration que le don ou le legs est à titre de préciput ou hors part, pourra être faite, soit par l'acte qui contiendra la disposition, soit postérieurement dans la forme des dispositions entre-vifs ou testamentaires.

a lege portio reservatur, optio conceditur, vel eandem dispositionem exequendi, vel auotae proprietatem cedendi, de qua disponi poterat.

918. Valor plenae proprietatis bonorum, quae alteri ex successoribus in recta linea alienata sunt, sive cum onere praestationis ad vitam, aut annui reditus, sive cum reservatione ususfructus, in disponibili portione imputabitur; et, si quid excedet, in hereditarium assem conferetur. Hanc vero imputationem atque collationem petere nequeunt ii, qui in recta linea ad successionem vocantur, si hujusmodi alienationi consensum praestiterint, nunquam vero collaterales, quibus succedendi jus sit.

919. Portio disponibilis ex integro vel pro parte donari potest per actum inter vivos vel ultimae voluntatis, filiis aliisque ad donantis successionem lege vocatis: nec tamen donatarius vel legatarius succedens eandem conferre tenetur, si donatio praelegati aut praecipui titulo expresse facta sit.

Declarari potest, quod donatio aut legatum praecipui aut praelegati titulo fit, tam in ipso dispositionis actu quam postea, dummodo solemnitates de dispositionibus inter vivos vel testamentariis serventur.

Oddział II.

O zmnieyszaniu Darowizn i Zapisów.

920. Rozporządzenia bądź między żyiącemi, bądź z przyczyny śmierci, które przewyższaią ilość rozrządzalną, zmnieyszalnemi będą do téy ilości przy otwarciu spadku.

921. Mogą żądać zmnieyszenia rozporządzeń między żyiącemi, te tylko osoby, na korzyść których prawo zachowanie uczyniło, albo ich dziedzice, lub prawa ich maiący; ale nie mogą żądać tego zmnieyszenia, i z niego pożytkować obdarowani, zyskuiący zapisy testamentowe, i wierzyciele nieboszczyka.

922. Oznacza się zmieyszenie układaiąc ogół ze wszystkich dóbr będących przy śmierci daruiącego, lub testatora. Przyłączaią się do ogółu umysłowym sposobem i te dobra, któremi rozporządził przez darowizny między żyiącemi, podług ich stanu, w czasie darowania, i wartości, w czasie śmierci daruiącego. Rachuie się z tych wszystkich dóbr ilość, którą mógł rozrządzić odtrącaiąc długi, i maiąc wzgląd na iakość dziedziców, ktorych zostawia.

923. Zmnieyszanie darowizn między żyiącemi, nigdy mieysca mieć nie będzie, póki wyczerpaną nie zostanie wartość wszystkich dóbr, które zostaią po zmarłym.

Section II.

De la réduction des donations et legs.

920. Les dispositions, soit entre-vifs, soit à cause de mort, qui excèderont la quotité disponible, seront réductibles à cette quotité lors de l'ouverture de la succession.

921. La réduction des dispositions entre-vifs ne pourra être demandée que par ceux au profit desquels la loi fait la réserve, par leurs héritiers ou ayant-cause; les donataires, les légataires, ni les créanciers du défunt, ne pourront demander cette réduction, ni en profiter.

922. La réduction se détermine en formant une masse de tous les biens existans au décès du donateur ou testateur. On y réunit fictivement ceux dont il a été disposé par donations entre-vifs, d'après leur état à l'époque des donations et leur valeur au temps du décès du donateur. On calcule sur tous ces biens, après en avoir déduit les dettes, quelle est, eu égard à la qualité des héritiers qu'il laisse, la quotité dont il a pu disposer.

923. Il n'y aura jamais lieu à réduire les donations entre-vifs, qu'après avoir épuisé la valeur de tous les biens compris dans

Sectio II.

De donationum et legatorum reductione.

920. Dispositiones tam inter vivos, quam mortis causa, quae partem, de qua disponi potest, excedant, usque ad ejus quantitatem, delatae successionis tempore inspecto, imminuuntur.

921. Diminutio dispositionis inter vivos ab iis tantum peti potest, quorum gratia lex reservationem statuit, vel ab eorum heredibus vel causam habentibus: donotariis vero, legatariis aut creditoribus defuncti jus diminutionem petendi, vel utilitatem ex eadem percipiendi, non conceditur.

922. Ut, quid imminuendum sit cognoscatur, bona cuncta, quae testator vel donator mortis tempore reliquit, in unum colliguntur. Jis per fictionem adjicienda sunt, quae donatione inter vivos alienata fuerint, inspectis tum ipsorum qualitate donationis tempore, tum ipsorum valore tempore mortis donantis. Quantitas disponibilis computatur ex hac universitate bonorum, aere alieno deducto, inspecta superstitum heredum quatitate.

923. Donationes inter vivos imminui nunquam possunt, nisi omnium, quae testamento relinquuntur, valore exhausto.

stkich dóbr obiętych w rozporządzeniach testamentowych; i gdyby zmnieyszanie powinno następować, to czynione będzie naprzód na ostatniéy darowiznie, i tak następnie idąc od ostatnich, aż do naydawnieyszych.

924. Jeżeli darowizna zmieyszeniu podległa uczyniona była iednemu z maiących prawo spadkowości, może on zatrzymać na dobrach darowanych wartość części, którąby mu należała, iako dziedzicowi, w dobrach nierozrządzalnych, ieżeli są téyże saméy natury.

925. Gdy wartość darowizn między żyiącemi przewyższy, albo wyrówna ilość rozrządzalną, wszelkie rozporządzenia testamentowe upadną.

926. Gdy rozporządzenia testamentowe przewyższą, bądź ilość rozrządzalną, bądź część téy ilości, którąby pozostała po odtrąceniu wartości darowizn między żyiącemi, zmnieyszenie czynione będzie w stopniach stosunkowych, bez żadnéy różnicy między testamentowemi zapisami ogólnemi i szczególnemi.

927. Jednakże we wszystkich przypadkach, w których testator wyraźnie oświadczył, iż chce, aby taki testamentowy zapis zaspokoiony był przed innemi, takie pierwszeństwo będzie miało mieysce; a zapis testamentowy będący tego pierwszeństwa przedmiotem, wtenczas tylko zmnieyszanym będzie, gdyby wartość innych nie uzupełniła zachowania prawnego.

les dispositions testamentaires; et lorsqu'il y aura lieu à cette reduction, elle se fera en commençant par la dernière donation, et ainsi de suite en remontant des dernières aux plus anciennes.

824, Si la donation entre-vifs réductible a été faite à l'un des successibles, il pourra retenir sur les biens donnés, la valeur de la portion qui lui appartiendrait, comme héritier, dans les biens non disponibles, s'ils sont de la même nature.

925. Lorsque la valeur des donations entre-vifs excèdera ou égalera la quotité disponible, toutes les dispositions testamentaires seront caduques.

926. Lorsque les dispositions testamentaires excéderont, soit la quotité disponible, soit la portion de cette quotité qui resterait aprés avoir déduit la valeur des donations entre-vifs, la réduction sera faite au marc le franc, sans aucune distinction entre les legs universels et les legs particuliers.

927. Néanmoins, dans tous les cas où le testateur aura expressément déclaré qu'il entend que tel legs soit acquitté de préférence aux autres, cette préférence aura lieu; et le legs qui en sera l'objet, ne sera réduit qu'autant que la valeur des autres ne remplirait pas la réserve légale.

Quoties vero dimininutioni locus sit, ipsa fiet incipiendo a postrema donatione, et ita gradatim a posterioribus ad antiquiores ascendendo.

924. *Quoties donatio inter vivos, quae imminuenda sit, favorem respicit unius ex successoribus, hic res donatas sibi praecipuas habere potest usque ad quantitatem, quae ad eundem, tanquam heredem, spectaret in bonis, de quibus disponi non poterat, dummodo ejusdem qualitatis sint.*

925. *Si donationes inter vivos excedant vel coaequent portionem disponibilem, quodvis testamentum infirmatur.*

926. *Quoties in testamento tribuatnr ultra portionem disponibilem, vel ultra hujus portionis partem, quae donationibus inter vivos deductis superest, tunc diminutio fit pro rata legatorum, sive universalia, sive particularia sint.*

927. *Nihilominus, si testator expresse declaraverit, se velle, ut legatum aliquod prae ceteris solvatur, praelatio locum habebit; nec legatum, de quo agitur, imminuetur, nisi cum cetera legata portionem lege haud disponibilem suo valore non implebunt.*

928. Obdarowany odda przychody z przewyżki części rozrządzalnéy, rachuiąc od dnia śmierci daruiącego, ieżeli żądanie zmnieyszenia w przeciągu roku czynione było; a ieżeli nie, to od dnia żądania.

929. Nieruchomości które na mocy zmnieyszenia oddanemi bydź powinny, wolne zostaną od długów i hipotek, wniesionych przez obdarowanego.

930. Sprawę o zmnieyszenie, albo wydobycie, mogą wnosić dziedzice przeciw trzecim zatrzymuiącym nieruchomości składaiące część darowizn alienowanych przez obdarowane osoby, w takim samym sposobie, i w tym samym porządku, iak przeciw samymże obdarowanym, i z poprzedzoném rozstrząśnieniem ich dóbr. Sprawa taka odbywana bydź powinna podług dat alienacyi, zaczynaiąc od nayświeższéy.

DZIAŁ IV.

O darowiznach między żyiącemi.

Oddział I.

O formie darowizn między żyiącemi.

931. Wszelkie akta zawieraiące darowizny między żyiącemi, czynione będą przed Notaryuszami w zwyczayney formie kontraktów, i oryginalne ich akta pozostaną u tychże pod karą nieważności.

928. Le donateur restituera les fruits de ce qui excèdera la portion disponible, à compter du jour du décès du donateur, si la demande en réduction a été faite dans l'année; sinon, du jour de la demande.

929. Les immeubles à recouvrer par l'effet de la réduction, le seront sans charge de dettes ou d'hypothèques créées par le donataire.

930. L'action en réduction ou revendication pourra être exercée par les héritiers contre les tiers détenteurs des immeubles faisant partie des donations et aliénés par les donataires, de la même manière et dans le même ordre que contre les donataires eux-mêmes, et discussion préalablement faite de leurs biens. Cette action devra être exercée suivant l'ordre des dates des aliénations, en commençant par la plus récente.

CHAPITER IV.

Des donations entre-vifs.

Section I.

De la forme des donations entre-vifs.

931. Tous actes portant donation entre-vifs seront passés devant notaires, dans la forme ordinaire des contrats; et il en restera minute, sous peine de nullité.

---

928. *Donatarius fructus honorum, quae portionem disponibilem excedunt, a die mortis donantis restituet, si diminutionis petitio intra annum facta sit; secus, a die petitionis.*

929. *Immobilia, diminutionis causa vindicanda, ab hypotheca vel aere alieno per donatarium contractis liberantur.*

930. *Actio ad diminutionem vel vindicationem ab heredibus adversus detentores immobilium, quae donationis partem constituunt, quaeque donotarius distraxit, eodem ordine ac modis experiri potest, quibus adversus ipsos donatarios proponerentur, et ipsorum bonis primitus excussis. Eadem actio experitur a novissima alienatione incipiendo, juxta ordinem temporis, quo illae factae sunt.*

CAPUT IV.

De donationibus inser vivos

Sectio I.

De forma donationum inter vivos.

931. *Quaelibet donatio inter vivos coram tabellionibus fieri debet ea forma, quae in aliis contractibus adhibetur; et autographum penes eosdem, sub nullitatis poena, servabitur.*

932. Darowizna między żyiącemi, nie obowiązuie daruiącego, i nie sprawuie żadnego skutku, tylko od dnia, w którym przyięta była w wyrazach oczywistych.

Przyięcie odbyte bydź może za życia daruiącego, przez akt późnieyszy i urzędowy, którego akta oryginalne pozostaną; ale w ten czas darowizna moc swoię bierze względem daruiącego tylko od dnia, w którym oznaymiony mu będzie akt wyrażaiący takie przyięcie,

933. Jeżeli obdarowany iest pełnoletni, sam uczynić powinien przyięcie, albo w iego imieniu osoba od niego umocowana do przyięcia uczynionéy darowizny, albo do przyimowania ogólnie darowizn, które były, albo będą mogły bydź uczynione.

Umocowanie takie zrobione bydź powinno przed Notaryuszem, i expedycya umocowania przyłączona bydź powinna do oryginalnych aktów darowizny, albo oryginalnych aktów iéy przyięcia, ieżeli nastąpiło przez akt oddzielny.

934. Mężatka nie może przyimować darowizny bez zezwolenia męża swoiego; albo gdyby mąż tego odmawiał, bez upoważnienia od sądu podług tego, co iest przepisane przez artykuły 217 i 219 w tytule o *Małżeństwie*.

935. Darowizna uczyniona małoletniemu nieusamowolnionemu, albo bezwłasnowolnemu, przyiętą bydź powinna przez opiekuna iego, stósownie do artykułu 463. w tytule o *Małoletności, Opiece i Usamowolnieniu*.

Małoletni usamowolniony, może przyymować w obecności kuratora swego.

Jednakże oyciec i matka małoletniego usamowolnionego, albo nieusamowolnionego, lub inni wstępni, nawet za życia oyca i matki, chociaż nie są opiekunami, ani kuratorami iego, mogą za niego przyimować.

936. Głuchoniemy umieiący pisać, może przyimować przez siebie, albo przez osobę od siebie umocowaną.

Jeżeli pisać nie umie, przyięcie nastąpić powinno przez Kuratora mianowanego na ten koniec, podług prawideł ustanowionych w tytule o *Małoletności, Opiece i Usamowolnieniu*.

937. Darowizny uczynione na korzyść szpitalów, ubostwa gminy, albo ustanowienia do publicznego dobra zmierzaiącego, przyimowane będą przez Administratorów tych gmin, albo ustanowień, po przyzwoitém ich na ten koniec upoważnieniu.

938. Darowizna przyięta przyzwoicie, będzie zupełną przez samo stron zezwolenie, i własność darowanych przedmiotów przeniesiona będzie na obdarowanego, i nie potrzeba wydania innym sposobem.

939. Gdy nastąpi darowanie dóbr mogących hipotekę przyiąć, powinno bydź zrobione w Kancellaryi hipotek okręgu, w którym leżą dobra.

932. La donation entre-vifs n'engagera le donateur, et ne produira aucun effet, que du jour qu'elle aura été acceptée en termes exprès.

L'acceptation pourra être faite du vivant du donateur, par un acte postérieur et authentique, dont il restera minute; mais alors la donation n'aura d'effet, à l'égard du donateur, que du jour où l'acte qui constatera cette acceptation, lui aura été notifié.

933. Si le donataire est majeur, l'acceptation doit être faite par lui, ou, en son nom, par la personne fondée de sa procuration, portant pouvoir d'accepter la donation faite, ou un pouvoir général d'accepter les donations qui auraient été ou qui pourraient être faites.

Cette procuration devra être passée devant notaire; et une expédition devra en être annexée à la minute de la donation, ou à la minute de l'acceptation qui serait faite par acte séparé.

934. La femme mariée ne pourra accepter une donation sans le consentement de son mari, ou, en cas de refus du mari, sans autorisation de la justice, conformément à ce qui est prescrit par les articles 217 et 219, au titre *du mariage*.

935. La donation faite à un mineur non émancipé ou à un interdit, devra être acceptée par son tuteur, conformément à l'article 463, au titre *de la minorité, de la tutelle et de l'émancipation*.

Le mineur émancipé pourra accepter avec l'assistance de son curateur.

Néanmoins les père et mère du mineur émancipé ou non émancipé, ou les autres ascendans, même du vivant des père et mère, quoiqu'ils ne soient ni tuteurs ni curateurs du mineur, pourront accepter pour lui.

936. Le sourd-muet qui saura écrire, pourra accepter lui même ou par un fondé de pouvoir.

S'il ne sait pas écrire, l'acceptation doit être faite par un curateur nommé à cet effet, suivant les règles établies au titre *de la minorité, de la tutelle et de l'émancipation*.

937. Les donations faites au profit d'hospices, des pauvres d'une commune, ou d'établissemens d'utilité publique, seront acceptées par les administrateurs de ces communes ou établissemens, après y avoir été dûment autorisés.

938. La donation dûment acceptée sera parfaite par le seul consentement des parties; et la propriété des objets donnés sera transférée au donataire, sans qu'il soit besoin d'autre tradition.

939. Lorsqu'il y aura donation de biens susceptibles d'hypothèques, la transcription des actes contenant la donation et l'ac-

---

932. *Donatio inter vivos donatorem non obligat, nullumque effectum parit, nisi a die, qua expressim acceptata fuerit.*

Acceptatio, vivente donatore, fieri potest per posteriorem authenticum actum, cujus authographum servandum est: donatio vero nullum donatarii intuitu parit effectum, nisi a die, quo actus ille eidem fuerit denunciatus.

933. *Donatarius aetate major ipsemet donationem acceptare debet, vel ejus nomine procurator speciali mandato ad donationem, aut generali ad donationes vel factas, vel quae fieri possent, acceptandas instructus.*

Mandatum vero a tabellione recipiendum est; ejusdem exemplum donationis autographo, vel acceptationis documento, si separatim fieret, adjiciendum est.

934. *Femina nupta donationem acceptare nequit, nisi mariti accedente consensu; vel, si hic renuat, nisi judice auctorante, prout articulis 217, et 219, titulo* de nuptiis

935. *Accepatio donationis favore minoris non emancipati, aut favore bonis interdicti, a tutore fieri debet, prout art. 463, titulo* de minore aetate, tutela et emancipatione, *statuitur.*

Minor emancipatus, adsistente curatore, donationem acceptare potest.

Nihilominus pater et mater minoris, sive emancipati sive non, aut, iis etiam viventibus, ceteri ascendentes, etsi neque curatores neque tutores minoris sint, pro eo acceptare possunt.

936. *Surdus simul et mutus, scribendi non ignarus, ipsemet vel per procuratorem acceptare potest.*

Si vero scribendi sit imperitus, curator hac de re constitutus ejus nomine acceptat, servatis iis, quae titulo de minori aetate, tutela et emancipatione, *praescribuntur.*

937. *Donationes, quae xenodochii, pauperum communis, vel loci ad publicam utilitatem instituti favorem respiciunt, ab eorum administratoribus acceptantur, auctoritate prius rite impetrata.*

938. *Donatio rite acceptata solo partium consensu perficitur, donatarum rerum dominium in donatarium transit, quin traditione reali opus sit.*

939. *Quoties donatio bona respiciat, quae hypothecis obnoxia esse queunt, acta donationis, acceptationis, et hujus notificationis, si acceptatio actu separato fuerit emissa, transcribenda sunt in officio hypothecarum districtus, ubi bona sita sunt.*

rym dobra są położone, przepisanie aktów zawieraiących darowanie i przyięcie, równie iak oznaymienie przyięcia, ieżeli aktem oddzielnym uczynione było.

940. Przepisanie takie uczynione będzie za dopilnowaniem męża, skroro dobra darowane były żonie iego: a ieżeli mąż nie dopełnia téy formalności, to żona sama będzie mogła to wykonać bez upoważnienia.

Gdy uczyniona będzie darowizna małoletnim, bezwłasnowolnym, albo ustanowieniom publicznym, to nastąpi przepisanie za dopilnowaniem Opiekunów, Kuratorów, lub Administratorów.

941. Wszystkie osoby maiące interes, mogą zarzucać opuszczenie przepisania, wyiąwszy iednak daruiącego, i te osoby, które obowiązane były postarać się o przepisanie, albo prawa ich maiące.

942. Małoletni, bezwłasnowolni, mężatki, nie zyskuią powrócenia rzeczy do pierwszego stanu dla tego, że przyięcie, albo przepisanie darowizn wykonaném nie było; ale wolne im iest poszukiwanie o to na ich mężach lub opiekunach, ieżeli wypada, a nawet choćby rzeczeni opiekuni, i mężowie niewypłacalnemi byli, wszelako powrócenie do pierwszego stanu mieysca mieć nie może.

943. Darowizna między żyiącemi obeymować może tylko dobra teraźnieysze daruiącego: ieżeli obeymuie dobra przyszłe, co do dóbr tych iedynie nieważną będzie.

944. Każda darowizna między żyiącemi nieważną będzie, gdy iest uczyniona pod warunkiem, którego wykonanie zależy iedynie od woli daruiącego.

945. Równie nieważną będzie, ieżeli uczyniona była pod warunkiem zaspokoienia innych długów, lub ciężarów nad te, któreby były w czasie darowizny, albo któreby wyrażone były, bądź w akcie darowizny, bądź w opisie stanu, który do aktu darowizny przyłączony bydź powinien.

946. W przypadku, gdyby daruiący zachował sobie wolność rozporządzenia rzeczą obiętą w darowiznie, albo summą oznaczoną na dobrach darowanych; ieżeli umiera nie uczyniwszy takiego rozporządzenia, taka rzecz lub summa należeć będą do dziedziców po daruiącym, bez żadnego względu na wszelkie zastrzeżenia i układy temu przeciwne.

947. Cztery artykuły poprzedzaiące nie stosuią się do darowizn, o których wzmianka w Działach VIII i IX. ninieyszego Tytułu.

948. Każdy akt darowizny rzeczy ruchomych, ważnym nie będzie, iak tylko co do tych rzeczy, których oszacowanie podpisane przez daruiącego i obdarowanego, albo przez tych, którzy za nich przyimuią, przyłączone będzie do oryginalnego aktu darowizny.

949. Wolno iest daruiącemu uczynić zachowanie na swoię korzyść, albo rozporzą-

944. Toute donation entre-vifs faite sous des conditions dont l'exécution dépend de la seule volonté du donateur, sera nulle.

945. Elle sera pareillement nulle, si elle a été faite sous la condition d'acquitter d'autres dettes ou charges que celles qui existaient à l'époque de la donation, ou qui seraient exprimées, soit dans l'acte de donation, soit dans l'état qui devrait y être annexé.

946. En cas que le donateur se soit réservé la liberté de disposer d'un effet compris dans la donation, ou d'une somme fixe sur les biens donnés; s'il meurt sans en avoir disposé, ledit effet ou ladite somme appartiendra aux héritiers du donateur, nonobstant toutes clauses et stipulations à ce contraires.

947. Les quatre articles précédens ne s'appliquent point aux donations dont est mention aux chapitres VIII et IX du présent titre.

648. Tout acte de donation d'effets mobiliers ne sera valable que pour les effets dont un état estimatif, signé du donateur, et du donataire, ou de ceux qui acceptent pour lui, aura été annexé à la minute de la donation.

949 Il est permis au donateur de faire la réserve à son profit, ou de disposer au pro-

940. *Transcripto haec fit viro petente, cum bona uxori donata sunt: marito autem transcriptionem negligente, uxorimet ipsi eandem, nemine auctorante, comparare licebit.*

Cum donatio minorum, aut bonis interdictorum, vel publici instituti favorem respicit, eorum tutoribus aut curatoribus, vel administratoribus instantibus, transcriptio fit.

941. *Transcriptionis omissio ab omnibus, quorum interest, opponi potest, donatore tamen excepto, et iis, quibus petendae transcriptionis onus incumbit, vel ab iisdem causam habentibus.*

942. *Minores, bonis interdicti, nuptae, adversus omissam acceptationem vel transcriptionem donationum in integrum non restituuntur, salvo iis regressu adversus tutores vel viros: eadem quoque restitutione in iutegrum rejecta, si et isti solvendo non sint.*

943. *Donatio inter vivos bona praesentia dumtaxat respicere potest: si futura continet, quoad haec nullum parit effectum.*

944. *Nullitati quaevis donatio inter vivos subjicitur, quae sub conditionibus fiat in donantis ipsius arbitrium collatis.*

945. *Nullitatem quoque donatio patitur, si conditio adjiciatur de aere alieno solvendo aliisque oneribus sustinendis, praeter ea, quae donationis tempore aderant, vel quorum mentio ipsomet donationis actu, aut in statu eidem adjecto, facta fuerit.*

946. *Si donator jus sibi reservaverit disponendi de aliqua ex donatis rebus, vel de certa super iisdem pecuniarum quantitate, et diem suum, dispositione omissa, obierit: praedicta res vel pecunia ejus heredi cedit, clausulis et stipulationibus contrariis nullas vires habentibus.*

947 *Que praecedentibus quatuor articulis statuta sunt, donationes, de quibus agitur cap. VIII. et IX. hujus tituli, non respiciunt.*

948. *Quaevis donatio mobilium nulla erit, nisi quoad ea mobilia, quorum descriptio et aestimatio in actu habeatur a donante et donatario, aut ab iis, qui donationem pro ipso acceptaverint, firmato, et donationis autographo adjecto.*

949. *Donanti jus est possessionem vel usumfructum mobilium aut immobilium, quae donavit, sibi vel aliis reservare.*

dzić na korzyść drugiéy osoby, używania, lub używania przychodów z darowanych dóbr ruchomych lub nieruchomych.

950. Gdy darowizna rzeczy ruchomych uczyniona będzie z zachowaniem używania przychodów, obdarowany obowiązany będzie przy ukończeniu się używania przychodów wziąć darowane rzeczy, które się znaydą w naturze w takim stanie, w jakim będą, i będzie miał sprawę przeciw daruiącemu, albo dziedzicom po nim z powodu przedmiotów nieznayduiących się, o ilość wyrównywaiącą wartości, iaka im oznaczona była w opisie oszacowania.

951. Daruiący może ułożyć odebranie nazad przedmiotów darowanych, bądź na przypadek poprzedzaiącéy śmierci obdarowanego, bądź na przypadek poprzedzaiącéy śmierci i obdarowanego i iego zstępnych.

Prawo takie ułożone bydź może dla korzyści samego tylko daruiącego.

952. Skutek takiego prawa odebrania nazad, rozwiąże wszelkie alienacye dóbr darowanych, i zwróci do daruiącego też dobra wolne, i oswobodzone od wszelkich ciężarów i hipotek, wyiąwszy iednak hipotekę posagu i umów małżeńskich, ieżeli inne dobra obdarowanego małżonka nie wystarczaią, i w takim tylko przypadku, gdy darowizna uczyniona mu była przez tenże sam kontrakt małżeński, z którego wypływaią te prawa i hipoteki.

fit d'un autre, de la jouissance ou de l'usufruit des biens meubles ou immeubles donnés.

950. Lorsque la donation d'effets mobiliers aura été faite avec réserve d'usufruit. le donataire sera tenu, à l'expiration de l'usufruit, de prendre les effets donnés qui se trouveront en nature, dans l'état où ils seront; et il aura action contre le donateur ou ses héritiers, pour raison des objets non existans, jusqu'à concurrence de la valeur qui leur aura été donnée dans l'état estimatif.

951. Le donateur pourra stipuler le droit de retour des objets donnés, soit pour le cas du prédécès du donataire seul, soit pour le cas du prédécès du donataire et de ses descendans.

Ce droit ne pourra être stipulé qu'au profit du donateur seul.

952. L'effet du droit de retour sera de résoudre toutes les aliénations des biens donnés, et de faire revenir ces biens au donateur, francs et quittes de toutes charges et hypothèques, sauf néanmoins l'hypothèque de la dot et les conventions matrimoniales, si les autres biens de l'époux donataire ne suffisent pas, et dans le cas seulement où la donation lui aura été faite par le même contrat de mariage duquel résultent ces droits et hypothèques.

950. *Donatione mobilium cum ususfructus reservatione facta, donatarius, finito usufructu, res donatas, prout sunt, accipere tenetur, salvo jure contra donantem ejusve heredes, pro repetitione rerum, quae deficerent, habita ratione aestimationis donationis actui adjectae.*

951. *Reversio rerum donatarum recte stipulatur, tam in casu, quo solus donatarius, quam in eo, quo ipse ejusque descendentes praemoriantur.*

Reversionis jus stipulari nequit, nisi pro donante.

952. *Juris reversionis effectus est resolutio alienationis bonorum, quae ad donantem revertuntur, ab hypothecis aliisque oneribus exemta; excepta tamen dotis et nuptialium pactorum hypotheca, quoties relicta donatarii bona non sufficiant, et eo dumtaxat casu quo eadem donata fuerint in ipso nuptiarum contractu, in quo hypothecae, aliaque jura constituta sint.*

Oddział II.

O wyiątkach od prawidła nieodwołalności darowizn między żyiącemi.

953. Darowizna między żyiącemi odwołana bydź może tylko dla przyczyn niewykonania warunków, pod któremi uczyniona była, niewdzięczności, i przybycia dzieci.

954. W przypadku odwołania z przyczyny niewykonania warunków, wrócą się dobra do rąk daruiącego, wolne od wszelkich ciężarów i hipotek przez obdarowanego wniesionych; i daruiący mieć będzie przeciw trzecim zatrzymuiącym nieruchomości darowane, wszelkie prawa, iakieby miał przeciw samemuż obdarowanemu.

955. Darowizna między żyiącemi odwołana bydź może z powodu niewdzięczności, w tych tylko przypadkach:

1od. Jeżeli obdarowany nastawał na życie daruiącego;

2re. Jeżeli stał się winnym względem niego srogości, zbrodni lub ciężkiéy obelgi;

3cie Jeżeli mu odmawia alimentów.

956. Odwołanie z przyczyny niewykonania warunków, albo z przyczyny niewdzięczności, nie następuie nigdy samém przez się prawem.

957. Żądanie odwołania z przyczyny niewdzięczności, podane bydź powinno w roku, rachuiąc od dnia zbrodni przypisanéy

Section II.

Des exceptions à la règle de l'irrévocabilité des donations entre-vifs.

953. La donation entre-vifs ne pourra être révoquée que pour cause d'inexécution des conditions sous lesquelles elle aura été faite, pour cause d'ingratitude, et pour cause de survenance d'enfans.

954. Dans le cas de la révocation pour cause d'inexécution des conditions, les biens rentreront dans les mains du donateur, libres de toutes charges et hypothèques du chef du donataire; et le donateur aura, contre les tiers détenteurs des immeubles donnés, tous les droits qu'il aurait contre le donataire lui-même.

955. La donation entre-vifs ne pourra être révoquée pour cause d'ingratitude que dans les cas suivans:

1. Si le donataire a attenté à la vie du donateur;
2. S'il s'est rendu coupable envers lui de sévices, délits ou injures graves;
3. S'il lui refuse des alimens.

956. La révocation pour cause d'inexécution des conditions, ou pour cause d'ingratitude, n'aura jamais lieu de plein droit.

957. La demande en révocation pour cause d'ingratitude devra être formée dans l'année, à compter du jour du délit imputé

Sectio II

Quibus ex causis donationes inter vivos revocari possint.

953. *Donationes inter vivos revocandi causae sunt conditiones non impletae donatarii ingratitudo, liberorum supervenientia,*

954. *Si donatio ex non impleta conditione revocatur, bona ad donantem revertuntur, ab hypothecis aliisve oneribus a donatario impositis exemta: donatori vero eadem adversus tertios bonorum immobilium detentores jura competunt, quae adversus ipsum donatarium.*

955. *Ingratitudinis causae, propter quas donatio revocari potest, dumtaxat sunt:*

1. Si donatarius donantis vitae insidias struxerit;

2. Si graves injurias in eum effuderit, delictum patraverit, vel impias manus injecerit;

3. Si ei alimenta negaverit.

956. *Donationes ex non impletae conditionis vel ingratitudinis causa ipso jure non revocantur.*

957. *Revocatio ob ingratitudinem, intra annum a die, quo a donante delictum donatario adscribitur, petenda est, vel ab eo die, quo ipsi donanti innotescere potuit.*

obdarowanemu przez daruiącego, albo od dnia, od którego daruiący mógł dowiedzieć się o téy zbrodni.

Daruiący nie może żądać odwołania takiego przeciw dziedzicom po obdarowanym, ani dziedzice po daruiącym nie mogą żądać odwołania przeciw obdarowanemu, chybaby w tym ostatnim przypadku zaczęta była sprawa przez daruiącego, albo też umarł przed rokiem od popełnionéy zbrodni.

958. Odwołanie z przyczyny niewdzięczności, nie będzie szkodzić, ani alienacyom uczynionym przez obdarowanego, ani hipotekom i innym ciężarom rzeczowym, które mógł nałożyć na przedmiot darowizny, byleby to wszystko poprzedzało wpis, który byłby uczyniony, wyciągu żądania o odwołanie na brzegu przepisania, nakazanego artykułem 939.

W przypadku odwołania, obdarowany skazany będzie, aby powrócił wartość przedmiotów alienowanych, maiąc wzgląd na czas, w którym zaniesione żądanie, i pożytki, rachuiąc od dnia żądania takiego.

959. Darowizny na korzyść małżeństwa, nie są odwołalne z przyczyny niewdzięczności.

960. Wszelkie darowizny między żyiącemi, ucynione przez osoby, które nie miały dzieci albo zstępnych, rzeczywiście żyiących, w czasie darowizny, iakiéykolwiek mogłyby bydź wartości, pod iakimkolwiek tytułem byłyby uczynione, i choćby były wzaiemne, albo nagradzaiące, nawet takie,

par le donateur au donataire, ou du jour que le délit aura pu être connu par le donateur.

Cette révocation ne pourra être demandée par le donateur contre les héritiers du donataire, ni par les héritiers du donateur contre le donataire, à moins que, dans ce dernier cas, l'action n'ait été intentée par le donateur, ou qu'il ne soit décédé dans l'année du délit.

958. La révocation pour cause d'ingratitude ne préjudiciera ni aux aliénations faites par le donataire, ni aux hypothèques et autres charges réelles qu'il aura pu imposer sur l'objet de la donation, pourvu que le tout soit antérieur à l'inscription qui aurait été faite de l'extrait de la demande en révocation, en marge de la transcription prescrite par l'article 939

Dans le cas de révocation, le donataire sera condamné à restituer la valeur des objets aliénés, eu égard au temps de la demande, et les fruits, à compter du jour de cette demande.

959. Les donations en faveur de mariage ne seront pas révocables pour cause d'ingratitude,

960. Toutes donations entre-vifs faites par personnes qui n'avaient point d'enfans ou de descendans actuellement vivans dans le temps de la donation, de quelque valeur que ces donations puissent être, et à quelque titre qu'elles aient été faites, et encore qu'elles fussent mutuelles ou rémunératoires,

Revocatio haec a donante adversus heredes donatarii, vel a donantis heredibus adversus donatarium peti nequit, nisi posteriori hoc casu a donante jam fuerit proposita, vel hic intra annum a die patrati delicti mortem obierit.

958. *Revocatio ob ingratitudinem, neque alienatis a donatario rebus, neque hypothecis aliisque oneribus realibus super iisdem ab eodem impositis, quidquam officiet, dummodo alienationes et hypothecae inscriptionem praecedant exempli petitionis de revocanda donatione, quae in margine transcriptionis ab articulo 939. praescriptae facta fuisset.*

Donatione revocata, donatarius pretium alienatae rei, quanti petitionis tempore aestimabitur, et fructus ab eadem die persolvet.

959. *Donationes, contemplatione matrimonii factae, ingratitudinis causa non revocantur.*

960. *Donationes quaelibet inter vivos factae ab iis, qui filiis et descendentibus donationis tempore carent, cujuscumque valoris sint, et quovis titulo fiant, licet mutuae vel remuneratoriae; illae quoque contemplatione matrimonii factae, ab aliis, quam ab ascenden-*

któreby były uczynione na korzyść małżeństwa przez inne osoby, a nie przez wstępnych małżonkom, lub przez małżonków iednego dla drugiego, odwołanemi zostaią samem przez się prawem, przez przybycie daruiącemu dziecięcia prawego, choćby pogrobowego, albo przez uprawnienie dziecięcia naturalnego następuiącém małżeństwem, ieżeli się urodziło po darowiznie.

961. Takie odwołanie ma miejsce, choć by dziecię daruiącego albo daruiącéy poczęte było w czasie darowania.

962. Darowizna równie odwołaną zostanie wtenczas nawet, gdyby obdarowany wszedł w posiadanie dóbr darowanych, i byłby w nich zostawiony przez daruiącego, po przybyciu dziecięcia; iednakże obdarowany obowiązanym nie iest powracać przychody, które pobierał, iakiékolwiek byłyby natury, tylko od dnia, w którym urodzenie dziecięcia, albo uprawnienie przez następuiące małżeństwo, oznaymione mu było przez pozew, albo inny akt w przyzwoitéy formie; i choćby żądanie powrotu do dóbr darowanych zanoszone było późniéy po takiém oznaymieniu.

963. Dobra obięte w darowiznie, która samem przez się prawem odwołana, wniydą w maiątek daruiącego, wolne od wszelkich ciężarów i hipotek, przez obdarowanego wprowadzonych, i nie może pozostać przywiązane do nich nawet pomocniczo powrócenie posagu żony obdarowanego, i iéy rzeme celles qui auraient été faites en faveur de mariage par autres que par les ascendans aux conjoints, ou par les conjoints l'un à l'autre, demeureront révoquées de plein droit par la survenance d'un enfant légitime du donateur, même d'un posthume, ou par la légitimation d'un enfant naturel par mariage subséquent, s'il est né depuis la donation.

961. Cette révocation aura lieu, encore que l'enfant du donateur ou de la donatrice fût conçu au temps de la donation.

962. La donation demeurera pareillement révoquée lors même que le donataire serait entré en possession des biens donnés, et qu'il y aurait été laissé par le donateur depuis la survenance de l'enfant; sans néanmoins que le donataire soit tenu de restituer les fruits par lui perçus, de quelque nature qu'ils soient, si ce n'est du jour que la naissance de l'enfant ou sa légitimation par mariage subséquent lui aura été notifiée par exploit ou autre acte en bonne forme; et ce, quand même la demande pour rentrer dans les biens donnés n'aurait été formée que postérieurement à cette notification.

963. Les biens compris dans la donation révoquée de plein droit, rentreront dans le patrimoine du donateur, libres de toutes charges et hypothèques du chef du donataire sans qu'ils puissent demeurer affectés, même subsidiairement, à la restitution de la dot de la femme de ce donataire, de ses

tibus, favore conjugum, vel vicissim a conjuge alteri conjugi, ipso jure revocantur, quoties donanti filius legitimus supervenerit, etiam posthumus, vel per subsequens matrimonium legitimatus, dummodo post donationem iste susceptus fuerit.

961. *Revocatio haec locum quoque obtinet, etiamsi filius ejus, qui donavit, donationis tempore jam conceptus fuisset.*

962. *Donatio pariter revocatur, quamvis bonorum possessionem jam a donatario adeptam donans post liberos susceptos recuperare neglexerit: fructus tamen perceptos, cujuscumque qualitatis fuerint, donatarius non restituet, nisi a die tantum, quo ipsi rite per denunciationem de filii nativitate vel legitimatione per subsequens matrimonium constiterit; quod aequo locum habet etiamsi petitio pro bonis recuperandis post denunciationem a donante fuerit instituta.*

963. *Sequuta ipso jure revocatione, bona donata ad donantem revertuntur, hypothecis aliisve oneribus per donatarium impositis penitus exemta; et ne pro dote quidem uxori ipsius donatarii restituenda, aliisve juribus ex nuptiali contractu profluentibus, in subsidium veniunt: idque obtinet eo etiam casu, quo contemplatione hujus matrimonii donatio*

czy zwróceniu podległych, albo innych z umów małżeńskich pochodzących: co mieysce mieć będzie, choćby nawet darowizna uczyniona była na korzyść małżeństwa obdarowanéy osoby, i wciągniona w kontrakt, i daruiący byłby się obowiązał, iako ręczyciel przez darowiznę do wykonania kontraktu małżeństwa.

964. Darowizny odwołane tym sposobem nie będą mogły ożyć, albo mieć na nowo swóy skutek, ani przez śmierć dziecięcia daruiącego, ani przez inny akt potwierdzaiący; i ieżeli daruiący chce dać też same dobra temuż samemu obdarowanemu, bądź przed, bądź po śmierci dziecięcia, przez którego urodzenie darowizna odwołaną była, nie może tego uczynić inaczéy, tylko przez nowe rozporządzenie.

965. Każde zastrzeżenie, lub umowa, przez które daruiący z rzekłby się odwołania darowizny, na przypadek przybycia dziecięcia, poczytane iest za nieważne, i żadnego skutku sprawić nie może.

966. Obdarowany, dziedzice po nim, albo maiący iego prawa, lub inni zatrzymuiący rzeczy darowane, nie mogą stawiać prawa przedawnienia na utrzymanie ważności darowizny odwołanéy przez przybycie dziecięcia, aż po trzydziestoletniém posiadaniu, których lat zacznie się bieg dopiero od dnia urodzenia ostatniego z dzieci daruiącego, nawet pogrobowego; a to bez uszkodzenia przerwań, co do przedawnienia, iakie z prawa wypaśdź mogą.

reprises ou autres conventions matrimoniales; ce qui aura lieu quand même la donation aurait été faite en faveur du mariage du donataire et insérée dans le contrat, et que le donateur se serait obligé comme caution, par la donation, à l'exécution du contrat de mariage.

964. Les donations ainsi révoquées ne pourront revivre ou avoir de nouveau leur effet, ni par la mort de l'enfant du donateur, ni par aucun acte confirmatif; et si le donateur veut donner les mêmes biens au même donataire, soit avant ou après la mort de l'enfant par la naissance duquel la donation avait été révoquée, il ne le pourra faire que par une nouvelle disposition.

965. Toute clause ou convention par laquelle le donateur aurait renoncé à la révocation de la donation pour survenence d'enfant, sera regardée comme nulle, et ne pourra produire aucun effet.

966. Le donataire, ses héritiers ou ayant-cause, ou autres détenteurs des choses données, ne pourront opposer la prescription pour faire valoir la donation révoquée par la survenance d'enfant, qu'après une possession de trente années, qui ne pourront commencer à courir que du jour de la naissance du dernier enfant du donateur, même posthume; et ce, sans préjudice des interruptions, telles que de droit.

---

facta fuerit, et nuptialibus tabulis comprehendatur, ac ipse donator in donationis actu fidejusserit de contractus nuptialis executione.

964. *Donationes ita revocatae, neque si donantis liberi obierint, neque si ab eo confirmentur, denuo reviviscunt, effectumque sortiri queunt. Si vero donanti libuerit, sive ante sive post mortem liberorum, qui revocationi causam dederint, eadem bona ipsimet donatario tribuere, id non nisi novo donationis actu fieri potest.*

965. *Quomodolibet donator paciscatur de non revocanda donatione, si filius supervenerit, pactum nullum habetur, nullumque parit effectum.*

966. *Praescriptio ad sustinendam donationem ex supervenientia liberorum revocatam, a donatario eiusque heredibus, vel causam ab iis habentibus, aut a rei donatae possessoribus, opponi nequit, nisi hi per annos triginta a die nativitatis ultimi donatoris filii, licet posthumi, in possessione fuerint, idque etiam servatis iis, quibus praescriptio de iure interrumpitur.*

DZIAŁ V.

O rozporządzeniach Testamentowych.

Oddział I.

O prawidłach ogólnych, co do formy testamentów.

967. Każda osoba rozporządzać może przez testament, bądź pod tytułem ustanowienia dziedzica, bądź pod tytułem zapisu testamentowego, bądź pod innem iakiém nazwiskiem, zdatném do wyrażenia iéy woli.

968. Nie może bydź zrobiony testament w tymże samym akcie, przez dwie albo więcéy osób, bądź na zysk trzeciego, bądź pod tytułem wspólnego i wzaiemnego rozporządzenia.

969. Testament może bydź własnoręczny, albo uczyniony przez akt publiczny, albo w formie taiemnéy.

970. Własnoręczny testament nie będzie ważny, ieżeli pisany nie iest cały, datowany, i podpisany ręką testatora; testament taki żadnéy innéy formie nie podlega.

971. Testament przez akt publiczny iest ten, który przyięty przez dwóch Notaryuszów w przytomności dwóch świadków, albo przez iednego Notaryusza, w przytomności czterech świadków.

CHAPITRE V.

Des dispositions testamentaires.

Section I.

Des règles générales sur la forme des testamens.

967. Toute personne pourra disposer par testament, soit sous le titre d'institution d'héritier, soit sous le titre de legs, soit sous toute autre dénomination propre à manifester sa volonté.

968. Un testament ne pourra être fait dans le même acte par deux ou plusieurs personnes, soit au profit d'un tiers, soit à titre de disposition réciproque et mutuelle.

969. Un testament pourra être olographe, ou fait par acte public, ou dans la forme mystique.

970. Le testament olographe ne sera point valable s'il n'est écrit en entier, daté et signé de la main du testateur: il n'est assujetti à aucune autre forme.

971. Le testament par acte public est celui qui est reçu par deux notaires, en présence de deux témoins, ou par un notaire, en présence de quatre témoins.

CAPUT V.

De testamentis ordinandis.

Sectio I.

Dispositiones generales de forma testandi.

967. *Quilibet testamento disponere potest, sive institutionis, sive legati titulo, sive alio quovis nomine, quo de ejus voluntate manifesto constet.*

968. *Testamentum a duobus vel pluribus in iisdem tabulis fieri nequit, sive testantium dispositiones in favorem tertii, sive in mutuum ipsorum favorem reciprocae factae sint.*

969. *Testamentum, ve holographum est, vel per actum publicum, vel mystica forma conditum.*

970. *Testamentum holographum inefficax est, nisi testator ipse integrum testamentum propria manu scribat, diem apponat, ac sese subscribat; nec aliae solemnitates in eo requiruntur.*

971. *Testamentum per actum publicum illud est, quod a duobus tabellionibus, duobus testibus praesentibus, vel ab uno tabellione, quatuor testibus adstantibus, recipitur.*

972. Jeżeli testament przyimowany iest przez dwóch Notaryuszów, dyktowany im iest przez testatora, a ieden z tych Notaryusów pisać powinien to wszystko, co iest dyktowane.

Jeżeli ieden tylko iest Notaryusz, równie dyktowany bydź powinien testament przez testatora, a pisany przez tegoż Notaryusza.

W jednym i drugim przypadku czytany bydź powinien Testatorowi w przytomności świadków.

O wszystkiém wyraźna wzmianka uczyniona będzie.

973. Ten testament podpisany bydź powinien przez Testatora; ieżeli oswiadcza, że nie umie, albo nie może podpisać, uczyniona będzie w akcie wyraźna wzmianka oświadczenia iego, równie iak i przyczyny przeszkadzaiącéy do podpisu.

974. Podpisany bydź powinien testament przez świadków; iednakże na wsiach dostateczny będzie podpis iednego ze dwóch świadków, ieżeli testament przyimowany iest przez dwóch Notaryuszów, a dostateczny podpis dwóch ze czterech świadków, gdy ieden Notaryusz przyimuie.

975. W testamentach przez akt publiczny nie mogą bydź przyimowani za świadków ani zyskuiący zapisy testamentowe pod iakimkolwiek bądź tytułem, ani ich krewni, lub powinowaci, aż do czwartego stopnia włącznie, ani applikanci tych Notaryuszów, którzy te akta przyimować będą.

972. Si le testament est reçu par deux notaires, il leur est dicté par le testateur, et il doit être écrit par l'un de ces notaires, tel qu'il est dicté.

S'il n'y a qu'un notaire, il doit également être dicté par le testateur, et écrit par ce notaire.

Dans l'un et l'autre cas, il doit en être donné lecture au testateur, en présence des témoins.

Il est fait du tout mention expresse.

973. Ce testamant doit être signé par le testateur: s'il déclare qu'il ne sait ou ne peut signer, il sera fait dans l'acte mention expresse de sa déclaration, ainsi que de la cause qui l'empêche de signer.

974. Le testament devra être signé par les témoins; et néanmoins, dans les campagnes, il suffira qu'un des deux témoins signe, si le testament est reçu par deux notaires, et que deux des quatre témoins signent, s'il est reçu par un notaire.

975. Ne pourront être pris pour témoins du testament par acte public, ni les légataires, à quelque titre qu'ils le soient, ni leurs parens ou alliés jusqu'au quatrième degré inclusivement, ni les clercs des notaires par lesquels les actes seront reçus.

---

972. *Testamentum, quod a duobus tabellionibus recipitur, iisdem a testatore dictari debet, et ab altero ex duobus tabellionibus scribi, prout fuerit dictatum. Si unus tantum adsit tabellio, aeque ab eodem testamenti tabulae, testatore dictante, scribendae sunt. Utroque casu coram testibus illud testatori legendum est.*

De hisce omnibus expressa mentio in actu fit.

973. *Hoc autem testamentum a testatore subscribi oportet: si vero se nescire, vel non posse subscribere testator declaret, hujus declarationis expressa in tabulis mentio fiet, prout etiam causae propter quam is subscribere impeditur.*

974. *Testes quoque testamento se subscribent: quoties vero ruri conditum est, alterutrius testis subscriptio sufficit, si testamentum a duobus tabellionibus recipiatur; sed duo ex quatuor testibus subscribent, si unus dumtaxat tabellio testamentum recipiat.*

975. *In testamento per actum publicum testes adhiberi nequeunt, nec legatarii, quovis titulo ipsis legatum sit, nec ipsorum cognati, aut affines usque ad quartum gradum inclusive, nec amanuenses tabellionum, qui testamentum in actis receperint.*

976. Gdy Testator zechce uczynić testament taiemny, albo skryty, obowiązany będzie podpisać rozporządzenia swoie, bądź gdy ie pisze sam, bądź gdy są pisane przez kogo innego. Papier, który zawierać będzie rozporządzenia iego, albo ieżeli iest obwinięcie tego papieru, złożone będą i zapieczętowane. Testator okaże Notaryuszowi złożony i zapieczętowany testament w przytomności przynaymniéy sześciu świadków, albo przy nich każe go złożyć i zapieczętować, oraz oświadczy, że pismo w tym papierze obięte, iest testament iego, pisany i podpisany przez niego samego, albo przez kogo innego pisany, a przez niego podpisany. Notaryusz sporządzi akt nadpisu, który napisany będzie na tym samym papierze, albo na obwinięciu; akt ten podpisany będzie tak przez testatora, iako też przez Notaryusza równie, iak i przez świadków razem. Wszystko to czynione bydź powinno natychmiast bez żadnéy przerwy i nie przechodząc do innych aktów; a w przypadku, gdyby testator przez wypadłą przeszkodę po podpisie testamentu, nie mogł podpisać aktu nadpisu, zrobiona będzie wzmianka o oświadczeniu iego iakie uczyni, i niemasz potrzeby w tym przypadku pomnażać liczby świadków.

977. Jeżeli Testator nie umie podpisać, albo nie mógł, gdy dał napisać swoie rozporządzenia, przywołany będzie ieszcze ieden

976. Lorsque le testateur voudra faire un testament mystique ou secret, il sera tenu de signer ses dispositions, soit qu'il les ait écrites lui-même, ou qu'il les ait fait écrire par un autre. Sera le papier qui contiendra ses dispositions, ou le papier qui servira d'enveloppe, s'il y en a une, clos et scellé. Le testateur le présentera ainsi clos et scellé au notaire, et à six témoins au moins, ou il le fera clore et sceller en leur présence; et il déclarera que le contenu en ce papier est son testament écrit et signé de lui, ou écrit par un autre et signé de lui: le notaire en dressera l'acte de suscription, qui sera écrit sur ce papier ou sur la feuille qui servira d'enveloppe; cet acte sera signé tant par le testateur que par le notaire, ensemble par les témoins. Tout ce que dessus sera fait de suite et sans divertir à autres actes; et en cas que le testateur, par un empêchement survenu depuis la signature du testament, ne puisse signer l'acte de suscription, il sera fait mention de la déclaration qu'il en aura faite, sans qu'il soit besoin, en ce cas, d'augmenter le nombre des témoins.

977. Si le testateur ne sait signer, ou s'il n'a pu le faire lorsqu'il a fait écrire ses dispositions, il sera appelé à l'acte de suscrip-

---

976. *Quoties testator testamentum mysticum vel secretum condere decernit, dispositioni sive a se, sive ab alio ejus jussu scriptae, se subscribere tenetur: tabulae ipsae testamenti, vel papyrus easdem involvens, si qua adhibebitur, claudetur et obsignabitur. Testator ipse tabulas ita clausas et obsignatas tabellioni et sex saltem testibus exhibebit, vel coram iisdem eas claudi et obsignari curabit, declaratione insuper per eundem facta, iisdem tabulis a se vel ab alio suo jussu scriptis ac manu propria signatis, supremum suum elogium contineri; in quorum fidem notarius instrumentum superscriptionis in ipsis tabulis, vel in papyro easdem involvente extrinsecus scriptum conficiet, quod ab eo ac a testatore, et testibus simul subscribetur. Haec omnia unico contextu perficienda sunt; et si testator, postquam tabulis se subscripsit, subsequentem superscriptionis actum aliquo improviso casu subscribere impediatur, de ejus super ea re declaratione ibi fiet mentio, quin testium numerus augeatur.*

977. *Si testator scribendi imperitus sit, vel si se subscribere haud potuit, cum suae voluntatis elogium ab alio ejus mandato scriptum fuit, praeter praedictos alter testis adhibendus erit, qui una cum ceteris testibus actui se subscribat, in quo, de causa ob quam ipse vocatus fuerit, mentio fiet.*

świadek do aktu nadpisu, nad liczbę świadków artykułem poprzedzaiącym wyrażoną, który podpisze akt wraz z innemi świadkami; i uczyniona będzie wzmianka o przyczynie, dla którey ten świadek przywołanym został.

978. Nieumieiący, albo nie mogący czytać, nie mogą czynić rozporządzeń w formie testamentu taiemnego.

979. W przypadku, gdy testator nie mógłby mówić, ale mógłby pisać, może uczynić testament taiemny, z obowiązkiem, aby testament taki zupełnie był napisany, datowany, i podpisany iego ręką, żeby go pokazał Notaryuszowi i świadkom, i żeby na wierzchu aktu zawieraiącego nadpis, napisał w ich przytomności, że papier, który im pokazuie, iest testamentem iego; poczém Notaryusz napisze akt nadpisu w którym uczyniona będzie wzmianka, że testator pisał te słowa w przytomności Notaryusza i świadków; i nadto zachowane będzie wszystko, cokolwiek przepisano przez artykuł 976.

980. Przywołani świadkowie, aby przytomnemi byli przy testamentach, powinni bydź mężczyzni, pełnoletni, podlegli Cesarzowi, używaiący praw cywilnych.

tion un témoin, outre le nombre porté par l'article précédent, lequel signera l'acte avec les autres témoins; et il y sera fait mention de la cause pour laquelle ce témoin aura été appelé.

978. Ceux qui ne savent ou ne peuvent lire, ne pourront faire de dispositions dans la forme du testament mystique.

979. En cas que le testateur ne puisse parler, mais qu'il puisse écrire, il pourra faire un testament mystique, à la charge que le testament sera entièrement écrit, daté et signé de sa main, qu'il le présentera au notaire et aux témoins, et qu'au haut de l'acte de suscription il écrira, en leur présence, que le papier qu'il présente est son testament: après quoi le notaire écrira l'acte de suscription, dans lequel il sera fait mention que le testateur a écrit ces mots en présence du notaire et des témoins; et sera, au surplus, observé tout ce qui est prescrit par l'article 976.

980. Les témoins appelés pour être présens aux testamens, devront être mâles, majeurs, sujets de l'Empereur, jouissant des droits civils.

978. *Qui legere vel nesciunt vel impediuntur, mysticum testamentum condere nequeunt.*

979. *Si testator loqui non possit, scribendi vero sit capax, mysticum testamentum condere potest, dummodo tabulas manu propria integre scribat, diem apponat, se subscribat, easdem tabellioni ac testibus exhibeat, et ipsemet testator in capite actus superscriptionis coram praedictis sua scriptura declaret, in tabulis, quas exhibet, suum contineri supremae voluntatis elogium. Post haec tabellio actum superscriptionis conficiet, quo mentio fiet, testatorem ipsum eam declarationem scripsisse coram eodem tabellione ac testibus. De cetero praescripta in articulo 976 omnia observanda sunt.*

980. *Testes vocati, ut adsint conficiendo testamento, masculi esse debent, aetate majores, in regno degentes, et civilium jurium participes.*

Oddział II.

O szczególnych prawidłach, co do formy pewnych Testamentów.

981. Testamenta woyskowych, i osób użytych przy woysku, w iakimkolwiek kraiu będą, mogą bydź przyymowane przez Szefa batalionu, albo szwadronu, albo przez iakiegożkolwiek Officera wyższego stopnia, w przytomności dwóch świadków, albo przez dwóch Kommissarzy woiennych, albo przez iednego z tych Kommissarzy, w przytomności dwóch świadków.

982. Mogą bydź także przyymowane, ieżeli Testator iest chory, albo ranny, przez naczelnego Officera zdrowia, w przytomności komendanta woyskowego, utrzymuiącego policyą w szpitalu.

983. Przepisy powyższych artykułów tym tylko woyskowym służą, którzy są na wyprawie woiennéy, albo kwaterze lub garnizonie, nie w kraiu Francuzkim, albo niewolnikami u nieprzyiaciela, a nie mogą z tych przepisów pożytkować ci, którzy będą na kwaterze, albo na garnizonie wewnątrz kraiu, chybaby się znaydowali w mieyscu oblężoném, albo w fortecy, lub innych mieyscach, których bramy są zamknięte, i łatwość związków z przyczyny woyny przerwana.

984. Testament uczyniony w formie powyżéy ustanowionéy, nieważnym będzie w sześć miesięcy po powrocie testatora na mieysce, w którém mieć będzie sposobność używania form zwyczaynych.

Section II.

Des règles particulières sur la forme de certains testamens.

981. Les testamens des militaires et des individus employés dans les armées pourront, en quelque pays que ce soit, être reçus par un chef de bataillon ou d'escadron, ou par tout autre officier d'un grade supérieur, en présence de deux témoins, ou par deux commissaires des guerres, ou par un de ces commissaires en présence de deux témoins.

982. Ils pourront encore, si le testateur est malade ou blessé, être reçus par l'officier de santé en chef, assisté du commandant mititaire chargé de la police de l'hospice.

983. Les dispositions des articles ci-dessus n'auront lieu qu'en faveur de ceux qui seront en expédition militaire, ou en quartier ou en garnison hors du territoire français, ou prisonniers chez l'ennemi; sans que ceux qui seront en quartier ou en garnison dans l'intérieur puissent en profiter, à moins qu'ils ne se trouvent dans une place assiégée, ou dans une citadelle et autres lieux dont les portes soient fermées et les communications interrompues à cause de la guerre.

984. Le testament fait dans la forme ci-dessus établie, sera nul six mois après que le testateur sera revenu dans un lieu où il aura la liberté d'employer les formes ordinaires.

Sectio II.

De peculiaribus regulis quoad formam quorundam testamentorum.

981. *Testamenta militum et eorum, qui munere aliquo penes exercitus funguntur, in quavis regione sint, a duce cohortis vel agminis, vel a quocumque majoris gradus milite, recipi possunt coram duobus testibus, aut a duobus belli commissariis, sive ab uno ex ipsis cum duorum testium praesentia.*

982. *Miles aegrotans aut vulneratus supremam suam voluntatem declarare potest, etiam coram primario sanitatis officiali, adsistente militari praefecto, cui xenodochii politia demandata est.*

983. *Quae articulis superioribus statuta sunt, sibi vindicant tantummodo milites in expeditione, vel in statione, aut praesidiis extra regni ditionem degentes, vel donec apud hostes captivi manserint; ii vero, qui in praesidio aut statione intra regnum sunt, eo jure non utuntur, nisi in obsessa urbe, arce, aliisve locis belli causa undique obstructis degant.*

985. Testamenta uczynione w mieyscu, z którém wszelkie związki są przerwane, z przyczyny zarazy morowéy, albo innéy choroby zaraźliwéy, mogą bydź czynione przed Sędzią Pokoiu, albo przed iednym z mieyscowych urzędników gminy, w przytomności dwóch świadków.

986. Takie urządzenie służy nie tylko dotkniętym takiemi chorobami, ale też i tym, którzy są w mieyscach zarażonych, chociażby ieszcze nie byli choremi rzeczywiście.

987. Testamenta w dwóch poprzedzaiących artykułach wzmiankowane, staną się nieważnemi w sześć miesięcy po przywróceniu łatwości związków mieysca, w którém się znayduie testator, albo w sześć miesięcy po przeyściu iego w takie mieysce, z którém związki przerwane nie będą.

988. Testamenta czynione na morzu, w ciągu żeglugi, mogą bydź przyymowane, to iest:

Na okrętach i innych statkach Cesarskich, przez Officera kommenderuiącego okrętem, albo gdyby tego nie było, przez zastępcę iego, w porządku służby, i ieden i drugi przyymuie wspólnie z Officerem administracyi, albo z tym, który obowiązków iego dopełnia;

A na okrętach handlowych, przez Pisarza okrętu, albo przez dopełniaiącego iego obowiązki, ieden lub drugi przyimuie łącznie z kapitanem, właścicielem, albo szyprem okrętu, albo gdyby tych nie było, to przyymuią ich zastępcy.

W każdym przypadku przyymowane bydź powinny te testamenta w przytomności dwóch świadków.

989. Na okrętach Cesarskich, testament Kapitana, albo Officera administracyi, i na okrętach handlowych, testament Kapitana, właściciela, albo szypra, albo pisarza, mogą bydź przyymowane przez tych, którzy po nich idą w porządku służby stosuiąc się wreszcie do urządzenia artykułu poprzedzaiącego.

990. We wszystkich przypadkach sporządzony będzie na dwie ręce oryginał testamentów wzmiankowanych w dwoch artykułach poprzedzaiących.

991. Jeżeli okręt przybywa do obcego portu, w którym się znayduie Konsul Francuzki, obowiązani będą ci którzy testament przyięli, złożyć ieden z oryginałów zamknięty i zapieczętowany w ręce tegoż Konsula, który go prześle Ministrowi morskiemu; a Minister nakaże złożyć go w kancelaryi Sądu Pokoiu mieysca, w którém iest zamieszkanie testatora.

992. Gdy okręt wróci do Francyi, bądź do portu uzbraiania, bądź do iakiego innego, obadwa oryginały testamentu, równie zamknięte i zapieczętowane, albo pozostawione będą w ręku kapitana, właściciela, albo szyprem okrętu, albo gdyby tych nie było, to przyymuią ich zastępcy.

W każdym przypadku przyymowane bydź powinny te testamenta w przytomności dwóch świadków.

989. Na okrętach Cesarskich, testament Kapitana, albo Officera administracyi, i na okrętach handlowych, testament Kapitana, właściciela, albo szypra, albo pisarza, mogą bydź przyymowane przez tych, którzy po nich idą w porządku służby stosuiąc się wreszcie do urządzenia artykułu poprzedzaiącego.

990. We wszystkich przypadkach sporządzony będzie na dwie ręce oryginał testamentów wzmiankowanych w dwoch artykułach poprzedzaiących.

991. Jeżeli okręt przybywa do obcego portu, w którym się znayduie Konsul Francuzki, obowiązani będą ci którzy testament przyięli, złożyć ieden z oryginałów zamknięty i zapieczętowany w ręce tegoż Konsula, który go prześle Ministrowi morskiemu; a Minister nakaże złożyć go w kancelaryi Sądu Pokoiu mieysca, w którém iest zamieszkanie testatora.

992. Gdy okręt wróci do Francyi, bądź do portu uzbraiania, bądź do iakiego innego, obadwa oryginały testamentu, równie zamknięte i zapieczętowane, albo pozosta-

985. Les testamens faits dans un lieu avec lequel toute communication sera interceptée à cause de la peste ou autre maladie contagieuse, pourront être faits devant le juge de paix, ou devant l'un des officiers municipaux de la commune, en présence de deux témoins.

986. Cette disposition aura lieu, tant à l'égard de ceux qui seraient attaqués de ces maladies, que de ceux qui seraient dans les lieux qui en sont infectés, encore qu'ils ne fussent pas actuellement malades.

987. Les testamens mentionnés aux deux précédens articles, deviendront nuls six mois après que les communications auront été rétablies dans le lieu où le testateur se trouve, ou six mois après qu'il aura passé dans un lieu où elles ne seront point interrompues.

988. Les testamens faits sur mer, dans le cours d'un voyage, pourront être reçus, savoir,

A bord des vaisseaux et autres bâtimens de l'Empereur, l'officier commandant le bâtiment, ou, à sont défaut, par celui qui le supplée dans l'ordre du service, l'un ou l'autre conjointement avec l'officier d'administration ou avec celui qui en remplit les fonctions;

Et à bord des bâtimens de commerce, par l'écrivain du navire ou celui qui en fait les fonctions, l'un ou l'autre conjointement avec le capitaine, le maître ou le patron, ou, à leur défaut, par ceux qui les remplacent.

Dans tous les cas, ces testamens devront être reçus en présence de deux témoins.

989. Sur les bâtimens de l'Empereur, le testament du capitaine ou celui de l'officier d'administration, et, sur les bâtimens de commerce, celui du capitaine, du maître ou patron, ou celui de l'écrivain pourront être reçus par ceux qui viennent après eux dans l'ordre du service, en se conformant pour le surplus aux dispositions de l'article précédent.

990. Dans tous les cas, il sera fait un double original des testamens mentionnés aux deux articles précédens.

991. Si le bâtiment aborde dans un port étranger dans lequel se trouve un consul de France, ceux qui auront reçu le testament seront tenus de déposer l'un des originaux, clos ou cacheté, entre les mains de ce consul, qui le fera parvenir au ministre de la marine; et celui-ci en fera faire le dépôt au greffe de la justice de paix du lieu du domicile du testateur.

992. Au retour du bâtiment en France, soit dans le port de l'armement, soit dans un port autre que celui de l'armement, les deux originaux du testament, également

984. *Testamenta ita condita, sex mensibus elapsis postquam miles eo loci redierit, ubi ordinariis formis testari potest, infirmantur.*

985. *Testamenta tempore pestis vel contagii condita, in loco ad quem ob hanc causam omnis aditus interclusus sit, coram judice pacis vel coram altero ex officialibus municipalibus ejusdem loci, duobus testibus praesentibus, condi possunt.*

986. *Hoc privilegio utuntur, tam qui morbo laborant, quam qui eo loci degunt ubi morbus grassatur, etsi eodem tunc ipsi non corripiantur.*

987. *Testamenta, de quibus in praedictis duobus articulis dictum est, post lapsum sex mensium a die, quo aditus patuit ad locum ubi testator degit, vel postquam testator in ea loca se contulit, ubi aditus patet, infirmantur.*

988. *Testamenta mari condita, dum iter fit, recipi possunt, nempe: in navi regia, ab ejusdem gubernatore, vel, hoc deficiente, ab eo, qui ejus vices officii proximitate gerit, quorum alterutri simul navis administrator, vel ejus vices gerens, addetur;*

In navi vectoria, testamentum a scriba navis vel ejus vices gerente recipitur, una cum magistro, vel domino, aut navis exercitore, hisque deficientibus, ab iis qui eorum vices supplent.

Testamenta haec, quocumque casu, coram duobus testibus recipienda sunt.

989. *In navi regia, testamentum gubernatoris navis, vel administratoris, et in navi vectoria testamentum magistri, domini, exercitoris vel scribae, recipi possunt ab aliis, qui post eos in gradu officiorum succedunt. De cetero ea observanda, quae praecedenti articulo sancita sunt.*

990. *In omnibus casibus de quibus duo praecedentes articuli disponunt, authenticae testamenti tabulae dupli ces fient.*

991. *Si navis exterum portum adpellit, ubi residet commissarius rerum commercialium regni, ii, qui testamentum receperunt, tenentur alteram ex duabus authenticis tabulis clausam et obsignatam deponere apud eundem commissarium, qui eam ad rei maritimae praefectum remittet; hic vero praedictas tabulas apud officium judicis pacis ejus loci, ubi testator domicilium habet, deponi mandabit.*

992. *Navi in Italiam redeunte, sive ad portum, ubi naves instruuntur, sive ad quemcumque alium adpulerit, ambo autographa testamenta, clausa et obsignata, vel unum tantum, si aliud juxta disposita in praecedenti articulo, dum iter fiebat, depositum fue-*

ły oryginał, ieżeli inny podług poprzedzaiącego artykułu, złożony został w ciągu żeglugi, oddane będą do kancelaryi przełożonego nad wpisami morskiemi; ten przełożony prześle ie natychmiast do Ministra morskiego, który nakaże ich skład równie, iak iest rzeczono w tymże samym artykule

993. Uczyniona będzie wzmianka na brzegu przy imieniu testatora w reiestrze osób znayduiących się na okręcie, o złożeniu, które uczynione było oryginałów testamentu, bądź w ręce Konsula, bądź w kancelaryi przełożonego nad wpisami morskiemi.

994. Testament nie będzie poczytywany za uczyniony na morzu, chociażby był sporządzony w ciągu żeglugi, ieżeli w czasie, w którym był czyniony, okręt przybił do brzegu, bądź obcego, bądź pod panowaniem Francuzkiém zostaiącego, gdzie byłby Urzędnik publiczny Francuzki: w tym przypadku, ważnym będzie tyle tylko, ile iest zrobiony podług form przepisanych we Francyi, albo według form używanych w kraiach, w których był sporządzony.

995. Powyższe urządzenia wspólne będą testamentom uczynionym przez prostych podróżnych, którzy nie składaią części ekwipażu.

996. Testament uczyniony na morzu, w formie przepisanéy przez artykuł 988. wtenczas tylko ważnym będzie, gdy testator umrze na morzu, albo w trzech miesiącach po wylądowaniu, i w mieyscu, w którém mógłby był przerobić testament w formach zwyczaynych.

997. Testament na morzu uczyniony, nie może obeymować żadnych rozporządzeń dla korzyści Officerów okrętowych, ieżeli nie są krewnemi testarora.

998. Testamenta obięte w artykułach powyższych ninieyszego Oddziału, podpisane będą przez testatorów, i przez tych, którzy ie przyimuią.

Jeżeli testator oświadcza, że nie umie, albo nie może podpisać, uczyniona będzie wzmianka oświadczenia iego, równie iak i przyczyn przeszkadzaiących do podpisania.

W przypadku, w którym przytomność dwóch świadków iest potrzebna, testament podpisany będzie przynaymniéy przez iednego z nich, i uczyniona będzie wzmianka o przyczynie, dla któréy drugi nie podpisał.

999. Francuz, któryby się znaydował w kraiu obcym, może czynić rozporządzenia swoie testamentowe, przez akt, z prywatnym podpisem, podług tego, co iest przepisane w artykule 970. albo przez akt urzędowy w formach zwyczaynych, w tém mieyscu, w którem akt odbyty.

1000. Testamenta uczynione za granicą, nie mogą bydź wykonywane na dobrach położonych we Francyi, póki nie będą wciągnione w reiestra kancelaryi zamieszkania testatora, ieżeli iedno zachował, a ieżeli

clos et cachetés, ou l'original qui resterait, si, conformément à l'article pré cédent, l'autre avait été déposé pendant le cours du voyage, seront remis au bureau du préposé de l'inscription maritime; ce préposé les fera passer sans délai au ministre de la marine, qui en ordonnera le dépôt, ainsi qu'il est dit au même article.

993. Il sera fait mention sur le rôle du bâtiment, à la marge, du nom du testateur, de la remise qui aura été faite des originaux du testament, soit entre les mains d'un consul, soit au bureau d'un préposé de l'inscription maritime.

994. Le testament ne sera point réputé fait en mer, quoiqu'il l'ait été dans le cours du voyage, si, au temps où il a été fait, le navire avait abordé une terre, soit étrangère, soit de la domination française, où il y aurait un officier public français: auquel cas, il ne sera valable qu'autant qu'il aura été dressé suivant les formes prescrites en France, ou suivant celles usitées dans les pays où il aura été fait.

995. Les dispositions ci-dessus seront communes aux testamens faits par les simples passagers qui ne feront point partie de l'équipage.

996. Le testament fait sur mer, en la forme prescrite par l'article 988. ne sera valable qu'autant que le testateur mourra en mer, ou dans les trois mois après qu'il se-

rit, inscriptionis maritimae praeposito tradenda sunt. Hic eadem statim ad rei maritimae praefectum remittet; ut depositum fieri jubeat, prout in eodem articulo sancitum est.

993. In catalogo navis et in ipsius margine prope nomen testatoris mentio fiet de traditione autographorum testamenti, facta vel penes rerum commercialium procuratorem, vel maritimae inscriptionis praepositum.

994. Testamentum non censetur mari factum, etsi, dum iter habebatur, conditum sit, si navis tunc temporis ad regionem, vel exteram adpulerat, vel regni Italici, ubi publicus Italicus officialis adesset; quo casu tabulae nullum sortiuntur effectum, nisi solemnitates in regno praescriptae servatae sint, vel eae quae requiruntur in extera ditione, ubi testamentum conditum est, adhibitae fuerint.

995. Hucusque disposita viatorum quoque testamenta respiciunt, qui navalis armamenti partem non constituunt.

996. Testamentum mari conditum ad praescripta in articulo 988 vim non obtinet, nisi testator mari obierit, vel intra tres menses a die, quo ad regionem adpulerit, in qua ordinaria forma iterum testari potuisset.

ra descendu à terre, et dans un lieu où il aura pu le refaire dans les formes ordinaires.

997. Le testament fait sur mer ne pourra contenir aucune disposition au profit des officiers du vaisseau, s'ils ne sont parens du testateur.

998. Les testamens compris dans les articles ci-dessus de la présente section, seront signés par les testateurs et par ceux qui les auront reçus.

Si le testateur déclare qu'il ne sait ou ne peut signer, il sera fait mention de sa déclaration, ainsi que de la cause qui l'empêche de signer.

Dans les cas où la présence de deux témoins est requise, le testament sera signé au moins par l'un d'eux, et il sera fait mention de la cause pour laquelle l'autre n'aura pas signé.

999. Un Français qui se trouvera en pays étranger, pourra faire ses dispositions testamentaires par acte sous signature privée, ainsi qu'il est prescrit en l'article 970, ou par acte authentique, avec les formes usitées dans le lieu où cet acte sera passé.

1000. Les testamens faits en pays étrangers ne pourront être exécutés sur les biens situés en France, qu'après avoir été enregistrés au bureau du domicile du testateur, s'il en a conservé un, sinon au bureau de

997. In testamentis, quae mari fiunt, nulla dispositio valet favore officialium navis, nisi testatoris cognati sint.

998. Testamenta de quibus in praesenti sectione actum est, a testatore et ab iis, qui eadem receperunt, subscribenda sunt. Testatore vero subscribendi imperitiam vel impotentiam declarante, hujus declaratio atque impotentiae causa in ipsis tabulis memorandae sunt.

Ubi duorum testium praesentia requiritur, tabulae ab uno saltem ipsorum subscribendae sunt, causa insuper adjecta, cur alter non se subscripserit.

999. Italus, qui in extera ditione sit, holographum testamentum condere potest, ut supra articulo 970 praescriptum est, vel per actum authenticum, et solemnitatibus adhibitis loci, ubi testatur.

1000. Testamenta in extera regione confecta, quoad bona in solo Italico sita, exequi nequeunt, nisi referantur in acta penes officium domicilii testatoris, si quod sibi reservavit; secus penes officium domicilii, quod in regno eum novissime habuisse constat. Si vero tabulae de immobilibus in regno sitis disponunt, eaedem apud acta quoque referri debent officii ejus loci, ubi bona sita sunt, quin tamen ob eam rem duplex vectigal persolvendum sit.

nie, to w kancelaryi ostatniego iego zamieszkania znanego we Francyi: a w przypadku, gdyby testament zawierał rozporządzenia nieruchomościami we Francyi położonemi, powinien bydź prócz tego wciągniony w reiestra kancelaryi położenia tych nieruchomości, a nie można za to wymagać dwoistych należytości.

1001. Formalności, którym poddane są różne testamenta, przez urządzenia niniey-szego i poprzedzaiącego Oddziału, zachowane bydź powinny pod karą nieważności.

Oddział III.

O ustanowieniu Dziedzica, i o Zapisach testamentowych w ogólności.

1002. Testamentowe rozporządzenia, albo są ogólne, albo pod tytułem ogólnym, albo pod tytułem szczególnym.

Każde z takich rozporządzeń, bądź gdy uczynione będzie pod nazwiskiem ustanowienia Dziedzica, bądź gdy uczynione będzie pod nazwiskiem zapisu testamentowego otrzyma swóy skutek według prawideł niżéy ustanowionych, na testamentowe zapisy ogólne, na zapisy testamentowe pod tytułem ogólnym, i na testamentowe zapisy szczególne.

Oddział IV.

O testamentowych zapisach ogólnych.

1003. Testamentowy zapis ogólny, iest rozporządzenie testamentowe, przez które testator daie iedney, lub kilku osobom, ogół dóbr, które zostawi po swoiéy śmierci.

son dernier domicile connu en France; et dans le cas oú le testament contiendrait des dispositions d'immeubles qui y seraient situés, il devra être, en outre, enregistré au bureau de la situation de ces immeubles, sans qu'il puisse être exigé un double droit.

1001. Les formalités auxquelles les divers testamens sont assujettis par les dispositions de la présente section et de la précédente doivent être observées àpeine de nullité.

Section III.

Des institutions d'héritier, et des legs en général.

1002. Les dispositions testamentaires sont ou universelles, ou à titre universel, ou à titre particulier.

Chacune de ces dispositions, soit qu'elle ait été faite sous la dénomination d'institution d'héritier, soit qu'elle ait été faite sous la dénomination de legs, produira son effet suivant les règles ci-après établies pour les legs universels, pour les legs à titre universel, et pour les legs particuliers.

Section IV.

Du legs universel.

1003. Le legs universel est la disposition testamentaire par laquelle le testateur donne à une ou plusieurs personnes l'universalité des biens qu'il laissera à son décès.

1001. *Solemnitates testamentorum, quae in hac et in praecedenti sectione praescribuntur, sub poena nullitatis observandae sunt.*

Sectio III.

De heredum institutione, et de legatis in genere.

1002. *Dispositiones testamentariae, vel universales sunt, vel titulo universali, vel titulo particulari: singulae vero, sive institutionis, sive legati nomine fiant, suum pariunt effectum juxta regulas inferius statutas pro legatis universalibus, vel titulo universali, aut particulari.*

Sectio IV.

De legatis universalibus.

1003. *Legatum universale illud est per quod testator favore unius vel plurium disponit de omnibus suis bonis, quae tempore mortis relinquet.*

1004. Skoro w czasie śmierci testatora są dziedzice, dla których ilość dóbr iego zachowana iest przez prawo; dziedzice tacy samem przez się prawem, po śmierci testatora obeymuią wszystkie dobra spadku; a zyskuiący testamentowy zapis ogólny, obowiązany iest wymagać od nich wydania dóbr obiętych w testamencie.

1005. Jednakże w tychże samych przypadkach, zyskuiący ogólny zapis testamentowy, mieć będzie używanie dóbr obiętych w testamencie, rachuiąc od dnia śmierci, ieżeli żądanie wydania uczynione było w przeciągu roku od czasu tego; ieżeli nie, to używanie takie zacznie się dopiero od dnia zaniesionego żądania do Sądu, albo od dnia, w którym na wydanie zezwolono dobrowolnie.

1006. Skoro przy śmierci testatora nie masz dzieđziców, dla których ilość dóbr iego zachowana iest przez prawo, zyskuiący testamentowy zapis ogólny, zaymuie wszystko po śmierci testatora, samem przez się prawem, i nie iest obowiązany wymagać wydania,

1007. Każdy testament własnoręczny, nim ma bydź wykonany, przedstawiony będzie Prezydentowi Trybunału pierwszéy instancyi okręgu, w którym spadek iest otwarty. Otworzony będzie ten testament, ieżeli był zapieczętowany. Prezydent spisze protokół przedstawienia, otwarcia, i stanu testamentu, nakaże go złożyć w ręce Notaryusza, którego wyznaczy.

1004. Lorsqu'au décès du testateur il y a des héritiers auxquels une quotité de ses biens est réservée par la loi, ces héritiers sont saisis de plein droit, par sa mort, de tous les biens de la succession; et le légataire universel est tenu de leur demander la délivrance des biens compris dans le testament.

1005. Néanmoins, dans les mêmes cas, le légataire universel aura la jouissance des biens compris dans le testament, à compter du jour du décès, si la demande en délivrance a été faite dans l'année, depuis cette époque; sinon, cette jouissance ne commencera que du jour de la demande formée en justice, ou du jour que la délivrance aurait été volontairement consentie.

1006. Lorsqu'au décès du testateur il n'y aura pas d'héritiers auxquels une quotité de ses biens soit réservée par la loi, le légataire universel sera saisi de plein droit par la mort du testateur, sans être tenu de demander la délivrance.

1007. Tout testament olographe sera, avant d'être mis à exécution, présenté au président du tribunal de première instance de l'arrondissement dans lequel la succession est ouverte. Ce testament sera ouvert, s'il est cacheté. Le président dressera procès-verbal de la présentation, de l'ouverture et de l'état du testament, dont il ordonnera le dépôt entre les mains du notaire par lui commis.

1004. *Si tempore mortis testatoris heredes existant, quibus lex quotam ejus bonorum tribuit, isti omnia bona hereditatis ipso jure consequuntur; legatarius vero universalis ab heredibus petere tenetur traditionem bonorum, quae testamento ipsi relicta sunt.*

1005. *Nihilominus legatarius universalis, eo ipso casu ad fructus eorundem bonorum jus habebit a die mortis testatoris, si intra annum ad eadem traditionem petierit; anno vero elapso fructus non percipiet, nisi a die judicialis petitionis, vel qua heres sponte traditioni consenserit.*

1006. *Si quis testator sine herede, cui portio hereditatis lege debeatur, obierit, legatarius universalis, a die illius obitus, omissa traditionis petitione, ipso jure bona naciscitur.*

1007. *Holographa testamenta, antequam exequantur, praesidi tribunalis primae instantiae distrietus, ubi hereditas delata est, exhibenda sunt; et si clausa fuerint, aperientur. Praeses processum verbalem de exhibitione, apertione et statu testamenti instruet, illudque penes tabellionem ab ipso electum deponi jubebit.*

Jeżeli testament iest w formie taiemnéy, przedstawienie iego, otwarcie, opisanie i skład, uczynione będą w tymże samym sposobie; ale otwarcie iego nie może nastąpić, tylko w przytomności tych Notaryuszów i świadków podpisanych na akcie podpisu, którzy znaydować się będą na mieyscu, albo po ich przywołaniu.

1008. W przypadku artykułu 1006, ieżeli testament iest własnoręczny, albo taiemny, zyskuiący testamentowy zapis ogólny, obowiązany będzie otrzymać wprowadzenie siebie w posiadanie, przez nakaz Prezydenta, położony na dole zaniesionego o to żądania, przy którem przyłączony bydź powinien akt składu.

1009. Zyskuiący testamentowy zapis ogólny, który ma brać spadek razem z dziedzicem, dla iakiego prawo zachowuie pewną ilość dóbr, obowiązany iest do długów i ciężarów spadku po testatorze, osobiście co do swoiéy części i przypadłości, a hipotecznie, co do wszystkiego, i będzie obowiązanym zaspokoić wszystkie testamentowe zapisy, wyiąwszy przypadek zmnieyszenia, iak test wyrażono w artykułach 926. i 927.

Oddział V.

O testamentowym zapisie pod tytułem ogólnym.

1010. Zapis testamentowy pod tytułem ogólnym, iest ten, przez który Testator zapisuie ilą część dóbr, któremi prawo pozwala mu rozporządzać, iako to połowę, trzecią część, albo wszystkie swe nieruchomości, albo wszystkie ruchomości, albo oznaczoną ilość wszystkich swych nieruchomości, lub wszystkich ruchomości.

Wszelki inny testamentowy zapis iest rozporządzeniem pod tytułem szczególnym.

1011. Zyskuiący zapis testamentowy pod tytułem ogólnym, obowiązani będą żądać wydania od dziedziców, którym ilość dóbr zachowaną iest przez prawo; gdyby tych nie było, to od zyskuiących testamentowe zapisy ogólne, a gdyby i tych nie bylo, to od dziedziców przywołanych w porządku ustanowionym w tytule o *Spadkach.*

1012. Zyskuiący testamentowy zapis pod tytułem ogólnym, obowiązany będzie równie iak i zyskuiący testamentowy zapis ogólny, do długów i ciężarów spadku po testatorze, osobiście co do swoiéy części i przypadłości, a hipotecznie co do wszystkiego.

1013. Gdy testator rozporządzi tylko pewną ilość części rozrządzalnéy, a to uczynił pod tytułem ogólnym, zyskuiący testamentowy zapis taki, obowiązany będzie zaspokoić testamentowe zapisy szczególne, przez składkę z dziedzicami naturalnemi.

Oddział VI.

O testamentowych zapisach szczególnych.

1014. Każdy testamentowy zapis czysty i prosty, nada zyskuiącemu taki zapis, od

Si le testament est dans la forme mystique, sa présentation, son ouverture, sa description et son dépôt, seront faits de la même manière; mais l'ouverture ne pourra se faire qu'en présence de ceux des notaires et des témoins, signataires de l'acte de suscription, qui se trouveront sur les lieux, ou eux appelés.

1008. Dans le cas de l'article 1006, si le testament est olographe ou mystique, le légataire universel sera tenu de se faire envoyer en possession, par une ordonnance du président, mise au bas d'une requête, à laquelle sera joint l'acte de dépôt.

1009. Le légataire universel qui sera en concours avec un héritier auquel la loi réserve une quotité des biens, sera tenu des dettes et charges de la succession du testateur, personnellement pour sa part et portion, et hypothécairement pour le tout; et il sera tenu d'acquitter tous les legs, sauf le cas de réduction, ainsi qu'il est expliqué aux articles 926 et 927.

Section V.

Du legs à titre universel.

1010. Le legs à titre universel est celui par lequel le testateur lègue une quote-part des biens dont la loi lui permet de disposer, telle qu'une moitié, un tiers, ou tous ses immeubles, ou tout son mobilier, ou une quotité fixe de tous ses immeubles, ou de tout son mobilier.

Tout autre legs ne forme qu'une disposition à titre particulier.

1011. Les légataires à titre universel seront tenus de demander la délivrance aux héritiers auxquels une quotité des biens est réservée par la loi; à leur défaut, aux légataires universels, et, à défaut de ceux-ci, aux héritiers appelés dans l'ordre établi au titre *des successions.*

1012. Le légataire à titre universel sera tenu, comme le légataire universel, des dettes et charges de la succession du testateur, personnellement pour sa part et portion, et hypothécairement pour le tout.

1013. Lorsque le testateur n'aura disposé que d'une quotité de la portion disponible, et qu'il l'aura fait à titre universel, ce légataire sera tenu d'acquitter les legs particuliers par contribution avec les héritiers naturels.

Section VI.

Des legs particuliers.

1014. Tout legs pur et simple donnera au légataire, du jour du décès du testateur, un

Mysticum testamentum aeque exhiberi, aperiri, describi atque deponi debet: apertio tamen fieri nequit nisi iis tabellionibus et testibus praesentibus, qui actum superscriptionis subsignaverint, si in loco erunt; vel nisi ipsi citentur.

1008. *Si testamentum holographum est vel mysticum, in casu articuli 1006, legatarius universalis in possessionem bonorum immitti debet, iudiciali praesidis decreto in petitionis calce exarato, cui actus facti depositi addendus erit.*

1009. *Legatarius universalis, si cum herede, cui legitima portio debetur, concurrit aere alieno et omni alio hereditatis onere actione personali pro quota sua parte obstringitur et reali seu hypothecaria in solidum, cunctaque legata solvere tenetur, excepto reductionis casu, prout in articulis 926 et 927 dictum fuit.*

Sectio V.
De legatis titulo universali.

1010. *Legatum titulo universali illud est quo, testator quotam bonorum, de quibus lege disponi potest, veluti semissem, trientem, vel omnia sua immobilia, aut omnia mobilia, vel certam alterutrorum partem legat; si aliter legatur, legatum dicitur titulo particulari.*

1011. *Legatarii titulo universali bonorum traditionem petere tenentur ab heredibus, quibus portio legitima debetur, et horum defectu a legatariis universalibus; his quoque deficientibus ab heredibus, juxta ligitimum succedendi ordinem, titulo* de successionibus *statutum.*

1012. *Legatarius titulo universali, non secus ac universalis legatarius, ad aes alienum et cuncta onera hereditaria praestanda personali actione obstringitur pro sua quota parte, hypothecaria vero in solidum.*

1013. *Quoties testator de quota parte tantum portionis, de qua disponere poterat, universali titulo disposuerit, legatarius universalis una cum naturalibus heredibus particularia legata pro rata praestare debebit.*

Sectio VI.
De legatis particularibus.

1014. *Purum et simplex legatum a die mortis testatoris legatario debetur, et ad heredes ejus, vel causam ab eo habentes, transmittitur.*

dnia śmierci testatora, prawo do rzeczy zapisanéy, prawo mogące przeyść na dziedziców po nim, albo maiących iego prawo.

Jednakże zyskuiący testamentowy zapis szczególny, nie będzie mógł obiąć w posiadanie rzeczy zapisanéy, ani dopominać się pożytków z niéy i procentów, tylko rachuiąc od dnia, w którym żądanie wydania zaniesione było, w porządku ustanowionym przez artykuł 1011, albo od dnia, w którym zezwolono dobrowolnie na takie iemu wydanie.

1015. Procenta i pozytki z rzeczy zapisanéy, idą na korzyść zyskuiącego testamentowy zapis, od dnia śmierci, i chociaż nie zaniesie żądania swego do Sądu:

1od. Skoro testator oświadczył wyraźnie w testamencie wolą swoię względem tego;

2re. Skoro czynsz albo podobna wypłata dożywotnia, lub pensya, pod tytułem alimentów, zapisaną była.

1016. Koszta za żądanie wydania, ciężarem są spadku, iednakże nie może z nich wyniknąć odtrącenie od części, prawem zachowanéy.

Należytości od wciągnienia w reiestra obowiązkiem są zyskuiącego zapis testamentowy.

Wszystko to wtenczas tylko, ieżeli inaczéy testament nie rozporządził.

Każdy zapis wciągniony bydź może w reiestr oddzielnie, a takie wciągnienie w reiestr idzie na pożytek dla samego tylko zyskuiącego zapis testamentowy, albo dla maiących iego prawo.

droit à la chose léguée, droit transmissible à ses héritiers ou ayant-cause.

Néanmoins le légataire particulier ne pourra se mettre en possession de la chose léguée, ni en prétendre les fruits ou intérêts, qu'à compter du jour de sa demande en délivrance, formée suivant l'ordre établi par l'article 1011, ou du jour auquel cette délivrance lui aurait été volontairement consentie.

1015. Les intérêts ou fruits de la chose léguée courront au profit du légataire, dès le jour du décès, et sans qu'il ait formé sa demande en justice,

1. Lorsque le testateur aura expressément déclaré sa volonté, à cet égard, dans le testament;

2. Lorsqu'une rente viagère ou une pension aura été léguée à titre d'alimens.

1016. Les frais de la demande en délivrance seront à la charge de la succession, sans néanmoins qu'il puisse en résulter de réduction de la réserve légale;

Les droits d'enregistrement seront dus par le légataire:

Le tout, s'il n'en a été autremant ordonné par le testament.

Chaque legs pourra être enregistré séparément, sans que cet enregistrement puisse profiter à aucun autre qu'au légataire ou à ses ayant-cause.

Nihilominus particularis legatarius, nec rei legatae possessionem, neque fructus vel usuras persequi potest, nisi a die petitionis, juxta statuta in articulo 1011, vel a die, quo heres sponte rei traditioni consenserit.

1015. *Rei legatae fructus et usurae, esti non petitae, a die mortis testatoris legatatario debentur:*

1. *Si id testator expresse in suo testamento declaraverit;*
2. *Si annua praestatio ad vitam vel pensio alimentorum titulo legetur.*

1016. *Sumtus pro petenda bonorum traditione onera sunt hereditatis, portione tamen legitima integra manente.*

Vectigalia pro descriptione in regestorum codice a legatario solvenda sunt.

Haec omnia locum habebunt, nisi aliter testamenti tabulae statuerint.

Singula legata in regestorum codice disjunctim describi possunt; hujus modi autem descriptio soli legatario, vel ab eo causam habenti, prodest.

1017. Dziedzice po testatorze, albo inni dłużnicy testamentowego zapisu, obowiązani są osobiście do onegoż zaspokoienia, każdy w stosunku części i przypadłości, iaką w spadku pozyska.

Obowiązani będą względem onegoż hipotecznie, co do wszystkiego, aż do ilości wyrównywaiącéy cenie nieruchomości spadku, które zatrzymuią.

1018. Rzecz zapisana wydana będzie z potrzebnemi do niéy przyłączeniami, i w stanie, w iakim się znaydzie w dzień śmierci daruiącego.

1019. Skoro czyniący testamentowy zapis własności nieruchomości, powiększył ią potém przez nabycia, nabycia takie choćby się stykały z tą nieruchomością, nie poczytuią się za czyniące część zapisu testamentowego bez nowego rozporządzenia.

Co innego się rozumie względem ozdób, albo budowli nowych postawionych na gruncie zapisanym, albo ogrodzenia, przez które testator powiększył obwód.

1020. Jeżeli przed, albo po testamencie, na rzeczy testamentem zapisanéy hipotekowany był dług spadku, albo nawet dług trzeciego, albo ieżeli ta rzecz obciążona używaniem przychodów, kto zaspokoić powinien zapis, ten nie iest obowiązany uwolnić rzecz taką od ciężarów, chybaby obowiązek ten włożony był na niego przez wyraźne rozporządzenie testatora.

1021. Skoro testator zapisał testamentem rzecz cudzą, zapis iest nieważny, bądź że

1017. Les héritiers du testateur, ou autres débiteurs d'un legs, seront personnellement tenus de l'acquitter, chacun au prorata de la part et portion dont ils profiteront dans la succession.

Ils en seront tenus hypothécairement pour le tout, jusqu'à concurrence de la valeur des immeubles de la succession dont ils seront détenteurs.

1018. La chose léguée sera délivrée avec les accessoires nécessaires, et dans l'état où elle se trouvera au jour du décès du donateur,

1019. Lorsque celui qui a légué la propriété d'un immeuble, l'a ensuite augmenté par des acquisitions, ces acquisitions, fussent-elles contiguës, ne seront pas censées, sans une nouvelle disposition, faire partie du legs.

Il en sera autrement des embellissemens, ou des constructions nouvelles faites sur le fonds légué, ou d'un enclos dont le testateur aurait augmenté l'enceinte.

1020. Si, avant le testament ou depuis, la chose léguée a été hypothéquée pour une dette de la succession, ou même pour la dette d'un tiers, ou si elle est grevée d'un usufruit, celui qui doit acquitter le legs n'est point tenu de la dégager, à moins qu'il n'ait été chargé de le faire par une disposition expresse du testateur.

1021. Lorsque le testateur aura légué la chose d'autrui, le legs sera nul, soit que le

---

1017. *Testatoris heredes, vel alii legatorum debitores, eadem praestare personali actione tenentur pro rata parte ejus, quod ad eosdem ex hereditate pertinet; hypothecaria vero conveniuntur in solidum usque ad concurrentem summam valoris immobilium, quae singuli ex asse hereditario possident.*

1018. *Res legata una cum necessariis accessionibus praestanda est, et in eo statu, quo die mortis donantis reperietur.*

1019. *Si quis, cum rem immobilem legaverit, eandem postmodum bonis aliis adquisitis accreverit, bona haec, licet finitima, legati partem non constituunt, nisi nova dispositione legentur.*

Si tamen legato fundo novae constructiones vel ornamenta postea adjecta sint, legatario cedunt; idemque obtinet, quoties praedium legatum undique clausum testator amplior ambitu adauxerit.

1020. *Si res legata ante vel post testamentum pro debito hereditario vel alieno obligata fuerit, aut ususfructus in ea constitutus sit, illi, qui legatum solvere debet, rem liberam praestandi onus non incumbit, nisi testator ipsi eam liberandam aperte praeceperit.*

1021. *Legatum rei alienae nullum est, sive sciverit testator eam alienam esse, sive ignoraverit.*

testator wiedział, albo nie wiedział, iż ta rzecz nie należała do niego.

1022. Gdy będzie testamentowy zapis rzeczy nieoznaczonéy, dziedzic obowiązanym nie będzie wydadź ią w naylepszym gatunku, ale też nie będzie mógł dawać w naygorszym.

1023. Testamentowy zapis uczyniony wierzycielowi, nie będzie poczytywany za potrącenie w wierzytelności iego, ani testamentowy zapis uczyniony służącemu za potrącenie w iego zasługach.

1024. Zyskuiący zapis testamentowy pod tytułem szczególnym, nie iest obowiązany do długów spadku, wyiąwszy zmnieyszenie zapisu, podług tego, co iest powyżéy powiedziane, i wyiąwszy sprawę hipoteczną wierzycieli.

Oddział VII.

o Wykonywaczach testamentowych.

1025. Testator może mianować iednego, lub kilku wykonywaczów testamentowych.

1026. Może im przeznaczyć zaięcie w posiadanie całości, albo części tylko ruchomości swoich; ale to trwać dłużéy nie może, nad rok i dzień, rachuiąc od iego zeyścia.

Nie mogą tego wymagać, ieżeli im nie wyznaczył.

1027. Dziedzic może wyrobić ustanie takiego zaięcia, daiąc wykonywaczom testamentowym summę dostateczną, do zapła-

testateur ait connu ou non qu'elle ne lui appartenait pas.

1022. Lorsque le legs sera d'une chose indéterminée, l'héritier ne sera pas obligé de la donner de la meilleure qualité, et il ne pourra l'offrir de la plus mauvaise.

1023. Le legs fait au créancier ne sera pas censé en compensation de sa créance, ni le legs fait au domestique en compensation de ses gages.

1024. Le légataire à titre particulier ne sera point tenu des dettes de la succession, sauf la réduction du legs, ainsi qu'il est dit ci-dessus, et sauf l'action hypothécaire des créanciers.

Section VII.

Des exécuteurs testamentaires.

1025. Le testateur pourra nommer un ou plusieurs exécuteurs testamentaires.

1026. Il pourra leur donner la saisine du tout, ou seulement d'une partie de son mobilier; mais elle ne pourra durer au-delà de l'an et jour à compter de son décès.

S'il ne la leur a pas donnée, ils ne pourront l'exiger.

1027. L'héritier pourra faire cesser la saisine, en offrant de remettre aux exécuteurs testamentaires somme suffisante pour le

1022. *Heres, rem indeterminatam dare jussus, nec pessimam offerre potest, nec optimam tribuere cogitur.*

1023. *Legatum creditori relictum in exstinctionem ejus crediti factum non censetur, nec, si quid famulo legetur, pro ejus mercedis compensatione habendum est.*

1024. *Legatarius particularis alieno hereditatis aere non obstringitur, salva tamen legati reductione, prout supra dictum est, et hypothecaria actione favore creditorum.*

Sectio VII.

De executoribus testamentariis.

1025. *Testator unum vel plures executores testamentarios deputare potest.*

1026. *Iisdem vel omnium vel partis mobilium suorum possessionem permittere potest, ultra annum et diem post ejus obitum non protrahendam.*

Nisi testator hanc concesserit, testamentarii executores eam petere nequeunt.

1027. *Si heres congruam summam pro legatis mobilibus praestandis executoribus testamentariis offerat, vel eadem legata jam solvisse comprobet; hanc possessionem impedire poterit.*

cenia testamentowych zapisów ruchomych, albo składaiąc dowody wypłacenia takiego.

1028. Nie może bydź wykonywaczem testamentowym, kto nie może obowiązku na siebie zaciągnąć.

1029. Mężatka nie może przyiąć obowiązku wykonywania testamentowego, tylko za zezwoleniem swego męża.

Jeżeli iest rozdzielona co do maiątku, bądź przez kontrakt małżeński, bądź przez wyrok sądu, będzie mogła przyiąć taki obowiązek wykonywania, albo za zezwoleniem męża, albo gdyby ten odmawiał, za upoważnieniem od sądu stósownie do tego, co iest przepisane przez artykuły 217. i 219. w tytule o *Małżeństwie*

1030. Małoletni nie będzie mógł bydź wykonywaczem testamentu, choćby nawet z upoważnieniem opiekuna swego, albo kuratora.

1031. Wykonywacze testamentowi postaraią się o przyłożenie pieczęci, ieżeli dziedzice są małoletni, bezwłasnowolni, albo nieprzytomni.

Wyrobią sporządzenie inwentarza dóbr spadku, w przytomności krewnego, który iest miany za naybliższego, albo po przyzwoitym iego przywołaniu.

Dopominać się będą sprzedaży ruchomości, gdyby nie było dosyć pieniędzy na zaspokoienie zapisów testamentowych.

Pilnować tego będą, aby testament był wykonanym; i w przypadku sporu o wykonanie testamentu, mogą wchodzić do utrzymywania ważności iego.

paiement des legs mobiliers, ou en justifiant de ce paiement.

1028. Celui qui ne peut s'obliger, ne peut pas être exécuteur testamentaire.

1029. La femme mariée ne pourra accepter l'exécution testamentaire qu'avec le consentement de son mari.

Si elle est séparée de biens, soit par contrat de mariage, soit par jugement, elle le pourra avec le consentement de son mari, ou, à son refus, autorisée par la justice, conformément à ce qui est prescrit par les articles 217 et 219, au titre *du mariage*.

1030. Le mineur ne pourra être exécuteur testamentaire, même avec l'autorisation de son tuteur ou curateur.

1031. Les exécuteurs testamentaires feront apposer les scellés, s'il y a des héritiers mineurs, interdits ou absens.

Ils feront faire, en présense de l'héritier présomptif, ou lui dûment appelé, l'inventaire des biens de la succession.

Ils provoqueront la vente du mobilier, à défaut de deniers suffisans pour acquitter les legs.

Ils veilleront à ce que le testament soit exécuté; et ils pourront, en cas de contestation sur son exécution, intervenir pour en soutenir la validité.

1028. *Qui obligationis incapaces sunt, executores testamentarii esse nequeunt.*

1029. *Uxor non nisi viro assentiente testamentariam executionem acceptare potest.*

Si vero uxor bonis divisa sit, sive ex pactis nuptialibus, sive in vim sententiae, cum consensu viri, vel, si renuit, judice auctorante, executionem testamentariam acceptare potest, iis tamen servatis, quae articulis 217 et 219, titulo de nuptiis, *sancita sunt.*

1030. *Minor, ne auctore quidem tutore aut curatore, executor testamentarius esse potest.*

1031. *Si heredes minores sint, bonis interdicti, vel absentes, executores testamentarii hereditarias res obsignari omnino curabunt.*

Executores testamentarii insuper agent, ut, praesente herede praesumptivo, vel eo legitime citato, hereditatis inventarium conficiatur.

Quoties hereditaria pecunia legatis persolvendis haud sufficiat, mobilium venditionem postulabunt.

Curabunt, ut testamenti tabulae executioni mandentur; et, si de eadem controversiae oriantur, judicio intervenire poterunt, validitatis testamenti tuendae causa.

Po upłynieniu roku od zeyścia testatora, powinni zdać rachunek z zarządzania swoiego.

1032. Władza wykonywacza testamentowego nie przeydzie do dziedziców po nim.

1033. Jeżeli iest kilku wykonywaczów testamentowych, którzy ten obowiązek przyięli na siebie, ieden z nich działać może, gdyby drugich nie było; i odpowiedzialni będą solidarnie, co do rachunku z powierzonych im ruchomości, chybaby testator rozdzielił ich obowiązki, i każdy z nich tego się tylko podiął, co mu wyznaczone było.

1034. Koszta podeymowane przez wykonywacza testamentowego, na przyłożenie pieczęci, inwentarz, rachunek, i inne koszta, tyczące się obowiązków iego, obowiązuią spadek.

Oddział VIII.

O odwołaniu testamentów i ich upadku.

1035. Testamenta odwołane bydź nie mogą, w całości albo w części, tylko przez testament późnieyszéy, lub przez akt przed Notaryuszami odbyty, zawieraiący oświadczenie odmienionéy woli.

1036. Późnieysze testamenta, które nie odwołaią poprzedzaiących wyraźnym sposobem, unieważnaią w nich takie tylko rozporządzenia, w nich zamknięte, które się znayduią niezgodne z nowemi, albo będą im przeciwne.

Ils devront, à l'expiration de l'année du décès du testateur, rendre compte de leur gestion.

1032. Les pouvoirs de l'exécuteur testamentaire ne passeront point à ses héritiers.

1033. S'il y a plusieurs exécuteurs testamentaires qui aient accepté, un seul pourra agir au défaut des autres; et ils seront solidairement responsables du compte du mobilier qui leur a été confié, à moins que le testateur n'ait divisé leurs fonctions, et que chacun d'eux ne se soit renfermé dans celle qui lui était attribuée.

1034. Les frais faits par l'exécuteur testamentaire pour l'apposition des scellés, l'inventaire, le compte et les autres frais relatifs à ses fonctions seront à la charge de la succession.

Section VIII.

De la révocation des testamens, et de leur caducité.

1035. Les testamens ne pourront être révoqués, en tout ou en partie, que par un testament postérieur, ou par un acte devant notaires, portant déclaration du changement de volonté.

1036. Les testamens postérieurs qui ne révoqueront pas d'une manière expresse les précédens, n'annulleront, dans ceux-ci, que celles des dispositions y contenues qui se trouveront incompatibles avec les nouvelles, ou qui seront contraires.

Anno a die obitus testatoris labente, rationes reddere tenentur.

1032. *Facultates, quae executoribus testamentariis competunt, ad eorum heredes non transeunt.*

1033. *Si plures executores testamentarii sint, qui acceptaverint, unus eorum, deficientibus aliis, agere poterit; in solidum, de mobilibus, quae eisdem credita sunt, tenentur, nisi testator administrationem diviserit et eorum quisque specialem sibi demandatam muneris partem tantummodo susceperit.*

1034. *Obsignationis, inventarii, redditarum rationum et aliae administrationis expensae ab executore factae, onera hereditatis sunt.*

Sectio VIII.

De revocandis testamentis, et quemadmodum ea infirmentur.

1035. *Testamentum nisi per posteriores tabulas nec in totum, nec pro parte, revocatur, vel nisi testator alio actu coram tabellione voluntatem commutasse declaraverit.*

1036. *Si posteriori testamento priores tabulae expresse non revocentur, in iis dumtaxat, quae novis dispositionibus adversantur, priores tabulae infirmantur.*

1037. Odwołanie uczynione w późnieyszym testamencie, cały swóy skutek mieć będzie, chociaż ten akt nowy zostanie niewykonanym, dla niezdatności ustanowionego dziedzica, albo zyskuiącego testamentowy zapis, lub gdy ci nie chcą użyć prawa im służącego.

1038. Każde alienowanie, nawet następuiące przez przedaż, z możnością odkupu, albo przez zamianę, wykonane przez testatora całości lub części rzeczy zapisaney, pociąga za sobą odwołanie testamentowego zapisu co do tego wszystkiego, cokolwiek alienowaném było, choćby późnieysze alienowanie nieważném zostało, i przedmiot wrócił się do rąk testatora.

1039. Każde rozporządzenie testamentowe upada, ieżeli ten, na którego korzyść uczynionem było, nie przeżył testatora.

1040. Każde rozporządzenie testamentowe uczynione pod warunkiem zawisłym od wypadku niepewnego i takim, że podług zamiaru testatora, to rozporządzenie tyle tylko wykonanem bydź powinno, ile przypadek nastąpi, lub nie nastąpi; upadnie, ieżeli dziedzic ustanowiony, albo zyskuiący testamentowy zapis, umiera przed dopełnieniem warunku.

1041. Warunek, który w zamiarze testatora zawiesza tylko wykonanie rozporządzenia, nie przeszkodzi ustanowionemu dziedzicowi, albo zyskuiącemu testamentowy zapis do tego, aby nie miał nabytego prawa i mogącego przeyść na iego dziedziców.

1037. La révocation faite dans un testament postérieur aura tout son effet, quoique ce nouvel acte reste sans exécution par l'incapacité de l'héritier institué ou du légataire, ou par leur refus de recueillir.

1038. Toute aliénation, celle même par vente avec faculté de rachat ou par échange, que fera le testateur de tout ou de partie de la chose léguée, emportera la révocation du legs pour tout ce qui a été aliéné, encore que l'aliénation postérieure soit nulle, et que l'objet soit rentré dans la main du testateur.

1039. Toute disposition testamentaire sera caduque, si celui en faveur de qui elle est faite, n'a pas survécu au testateur.

1040. Toute disposition testamentaire faite sous une condition dépendante d'un événement incertain, et telle que, dans l'intention du testateur, cette disposition ne doive être exécutée qu'autant que l'événement arrivera ou n'arrivera pas, sera caduque, si l'héritier institué ou le légataire décède avant l'accomplissement de la condition.

1041. La condition qui, dans l'intention du testateur, ne fait que suspendre l'exécution de la disposition, n'empêchera pas l'héritier institué, ou le légataire, d'avoir un droit acquis et transmissible à ses héritiers.

1037. *Revocatio per posterius testamentum facta plenum sortietur effectum, licet hoc ob heredum vel legatarii incapacitatem, vel ob non aditam hereditatem, aut non agnitum legatum, exequi nequeat.*

1038. *Quaelibet legatae rei alienatio, etiam pro parte, et licet cum pacto redimendi, aut titulo permutationis, legati pro ea parte, quae alienata fuit, revocationem inducit, quamvis posterior alienatio nulla habeatur et res alienata in dominium testatoris redierit.*

1039. *Quaevis dispositio testamentaria nullum sortietur effectum, si is, cujus favore facta est, vivo testatore decesserit.*

1040. *Dispositio testamentaria sub conditione, quae ab incerto pendet eventu, si ea sit testatoris mens, ut tantummodo sequuto vel non sequuto eventu dispositio valeat, infirmatur, quoties institutus heres vel legatarius decedat, antequam conditio impleatur.*

1041. *Conditio, quae, juxta testatoris mentem, dispositionis executionem dumtaxat suspendit, non impedit quominus heres institutus ac legatarius jus adquirant, et ad suos heredes istud transmittant.*

1042. Upadnie testamentowy żapis, ieżeli rzeez zapisana zginie zupełnie za życia testatora.

Toż samo się rozumie, ieżeli zginęła po iego śmierci bez winy i przyłożenia się dziedzica, choćby się ten opoźnił z wydaniem iéy, ieżeliby równie miała zginąć w rękach zyskuiącego testamentowy zapis.

1043. Upadnie rozporządzenie testamentowe, skoro ustanowiony dziedzic, albo zyskuiący zapis testamentowy zrzeka się go, albo do iego przyięcia znaydzie się niezdatnym.

1044. Prawo przyrostu ma mieysce na korzyść zyskuiących zapis testamentowy w przypadku takim, gdy ten zapis był uczyniony dla kilku razem łącznie.

Poczytywany będzie testamentowy zapis za uczyniony łącznie, gdy będzie zapisany przez toż samo rozporządzenie, i gdy testator nie wyznaczył każdemu ze wspólnych w zapisie zyskanym, szczególnéy części z rzeczy zapisanéy.

1045. Poczytywany ieszcze będzie za uczyniony łącznie, gdy rzecz, którąby nie mogła bydź podzieloną bez zepsucia, dana była przez tenże sam akt kilku osobom, choćby nawet oddzielnie.

1046. Też same przyczyny, które podług artykułu 954. i dwóch pierwszych urządzeń artykułu 955., upoważnią żądanie odwołania darowizny między żyiącemi. przyiętemi będą w żądaniu odwołania rozporządzeń testamentowych.

1042. Le legs sera caduc, si la chose léguée a totalement péri pendant la vie du testateur.

Il en sera de même, si elle a péri depuis sa mort, sans le fait et la faute de l'héritier, quoique celui-ci ait été mis en retard de la délivrer, lorsqu'elle eût également dû périr entre les mains du légataire.

1043. La disposition testamentaire sera caduque, lorsque l'héritier institué ou le légataire la répudiera, ou se trouvera incapable de la recueillir.

1044. Il y aura lieu à accroissement au profit des légataires, dans le cas où le legs sera fait à plusieurs conjointement.

Le legs sera réputé fait conjointement, lorsqu'il le sera par une seule et même disposition, et que le testateur n'aura pas assigné la part de chacun des colégataires dans la chose léguée.

1045. Il sera encore réputé fait conjointement, quand une chose qui n'est pas susceptible d'être divisée sans détérioration, aura été donnée par le même acte à plusieurs personnes, même séparément.

1046. Les mêmes causes qui, suivant l'article 954 et les deux premières dispositions de l'article 955, autoriseront la demande en révocation de la donation entre-vifs, seront admises pour la demande en révocation des dispositions testamentaires.

1042. *Si res legata vivo testatore tota perierit, legatum corruit.*

Idem obtinet, si defuncto testatore res sine facto aut culpa heredis perierit, esti hic fuerit in mora tradendi, dummodo aeque peritura fuisset penes legatarium.

1043. *Si heres institutus vel legatarius dispositionem testamentariam repudiat, aut adeundi incapax sit, omnis vis testamenti solvitur.*

1044. *Juri accrescendi inter legatarios locus erit, si eadem res pluribus conjunctim legata sit.*

Conjunctim vero legatum factum censetur, si in una eademque dispositione relictum sit, nec a testatore singulis legatariis legatae rei partes fuerint assignatae.

1045. *Item legatum conjunctim relictum censetur, quoties res, quae dividi sine laesione nequit, in eodem actu, etiam disjunctim, pluribus legata sit.*

1046. *Iisdem de causis, quibus, ut in articulis 954 et 955, donationes inter vivos revocantur, testamentorum quoque revocatio peti potest.*

1047. Jeżeli żądanie takie zasadza się na ciężkiéy obeldze uczynionéy pamiątce testatora, powinno bydź wnoszone w ciągu roku, od dnia popełnionego występku.

DZIAŁ VI.

O rozporządzeniach pozwolonych dla wnucząt daruiącego, lub testatora, albo dzieci od braci iego i siostr.

1048. Dobra, iakiemi oycowie i matki mogą rozporządzać, darowanemi bydź mogą przez nich w całości, lub w części dla iednego, lub kilku ich dzieci, przez akt między żyiącemi, albo testamentowy, z obowiązkiem, aby oddane były też dobra urodzonym i spodziewanym dzieciom obdarowanych, tu namienionych, ale w pierwszym tylko stopniu.

1049. Na przypadek zeyścia bezdzietnie, ważne będzie rozporządzenie, które nieboszczyk uczynił przez akt między żyiącemi, albo testamentowy, dla iednego lub kilku braci swoich, lub sióstr, całości, lub części dóbr swoich, które nie są prawem zachowane w iego spadku, z obowiązkiem oddania tych dóbr dzieciom urodzonym, i spodziewanym, w pierwszym tylko stopniu, rzeczonych braci lub sióstr obdarowanych.

1047. Si cette demande est fondée sur une injure grave faite à la mémoire du testateur, elle doit être intentée dans l'année, à compter du jour du délit.

CHAPITRE VI.

Des dispositions permises en faveur des petits-enfans du donateur ou testateur, ou des enfans de ses frères et soeurs.

1048. Les biens dont les pères et mères ont la faculté de disposer, pourront être par eux donnés, en tout ou en partie, à un ou plusieurs de leurs enfans, par actes entre-vifs ou testamentaires, avec la charge de rendre ces biens aux enfans nés et à naître, au premier degré seulement, desdits donataires.

1049. Sera valable, en cas de mort sans enfans, la disposition que le défunt aura faite par acte entre-vifs ou testamentaire, au profit d'un ou plusieurs de ses frères ou soeurs, de tout ou partie des biens qui ne sont point réservés par la loi dans sa succession, avec la charge de rendre ces biens aux enfans nés et à naître, au premier degré seulement, desdits frères ou soeurs donataires.

1047. *Petitio revocationis testamenti ex gravi injuria, qua defuncti memoria afficitur intra annum dumtaxat a die injuriarum proponi debet.*

CAPUT VI.

De dispositionibus, quae favore nepotum, tam ex filiis, quam ex fratribus et sororibus donantis vel testatoris, permittuntur.

1048. *Bona, de quibus patri et matri disponendi jus est, donari possunt in totum vel pro parte, tam testamento quam actu inter vivos, uni vel pluribus ex eorum liberis, cum onere, ut eadem ipsi restituant suis filiis natis vel nascituris primi dumtaxat gradus.*

1049. *Dispositio facta ab eo, qui sine liberis decesserit, actu inter vivos vel testamento favore unius aut plurium ex suis fratribus et sororibus, de bonis omnibus aut de ea parte, quae successionis lege reservata non est, cum onere eadem restituendi suis filiis vel nepotibus natis vel nascituris primi tantum gradus, sustinebitur.*

1050. Rozporządzenia pozwolone dwoma artykułami poprzedzaiącemi, nie będą ważne, tylko w tenczas gdy obowiązek powrócenia będzie na korzyść wszystkich urodzonych i spodziewanych dzieci obowiązanego tym sposobem, bez różnicy ani pierwszeństwa co do wieku lub płci.

1051. Jeżeli w powyższych przypadkach obowiązany do powrócenia na korzyść dzieci swoich, umiera, zostawiaiąc dzieci w pierwszym stopniu i zstępnych z dziecięcia umarłego pierwéy; ci ostatni biorą przez zastępstwo część dziecka umarłego pierwéy.

1052. Jeżeli dziecię, brat albo siostra, którym dobra dane były przez akt między żyiącemi, bez obowiązku powracania, przyymuią nową szczodrobliwość uczynioną przez akt między żyiącemi, albo testamentowy, pod warunkiem, że dobra dane poprzedniczo, mieć będą na sobie ten nowy obowiązek; iuż im więcéy nie wolno rozdzielać dwóch rozporządzeń dla ich korzyści uczynionych, i zrzec się drugiego dla utrzymania się przy pierwszym, choćby nawet oświadczali oddadź dobra obięte w drugim rozporządzeniu.

1053. Prawa przywołanych otwarte będą w czasie, w którym dla iakiekolwiek bądź przyczyny, używanie, iakie ma dziecię, brat, lub siostra obowiązani do powrócenia ustanie: poprzedzone opuszczenie używania na korzyść przywołanych, nie może szkodzić wierzycielom obowiązanego poprzedniczym przed opuszczeniem.

1054. Żony obowiązanych nie mogą na dobrach podległych oddaniu, czynić poszukiwań posiłkowych, w przypadku niedostateczności dóbr wolnych, iak tylko, co do kapitału pieniędzy posagowych, i wtenczas tylko, gdy to testator wyraźnie nakazał.

1055. Kto uczyni rozporządzenia upoważnione artykułami poprzedzaiącemi, będzie mógł przez tenże sam akt, albo przez inny późnieyszy, w formie urzędowéy, mianować opiekuna do wykonania tych rozporządzeń: opiekun taki uwolnionym bydź nie może, tylko dla przyczyn wyrażonych w oddziale szóstym działu II. w tytule o *Małoletności*, *Opiece i Usamowolnieniu*.

1056. Gdyby takiego opiekuna nie było, to będzie mianowany za starannością obowiązanego do powrócenia, albo iego opiekuna, ieżeli iest małoletni, w przeciągu iednego miesiąca, rachuiąc od dnia zeyścia daruiącego, lub testatora, albo od dnia, w którym po iego śmierci doszedł do wiadomości akt obeymuiący rozporządzenie.

1057. Obowiązany do powrócenia, któryby nie uczynił zadosyć artykułowi poprzedzaiącemu, utraci dobrodzieystwo rozporządzenia; i w takim przypadku może bydź uznane otwarcie prawa dla korzyści przywołanych, za dopilnowaniem bądź przywołanych

1050. Les dispositions permises par les deux articles précédens, ne seront valables qu'autant que la charge de restitution sera au profit de tous les enfans nés et à naître du grevé, sans exception ni préférence d'âge ou de sexe.

1051. Si, dans les cas ci-dessus, le grevé de restitution au profit de ses enfans meurt, laissant des enfans au premier degré et des descendans d'un enfant prédécédé, ces derniers recueilleront, par représentation, la portion de l'enfant prédécédé.

1052. Si l'enfant, le frère ou la soeur, auxquels des biens auraient été donnés par acte entre-vifs, sans charge de restitution, acceptent une nouvelle libéralité faite par acte entre-vifs ou testamentaire, sous la condition que les biens précédemment donnés demeureront grevés de cette charge, il ne leur est plus permis de diviser les deux dispositions faites à leur profit, et de renoncer à la seconde pour s'en tenir à la première; quand même ils offriraient de rendre les biens compris dans la seconde disposition.

1053. Les droits des appelés seront ouverts à l'époque où, par quelque cause que ce soit, la jouissance de l'enfant, du frère ou de la soeur, grevés de restitution, cessera: l'abandon anticipé de la jouissance au profit des appelés, ne pourra préjudicier aux créanciers du grevé antérieurs à l'abandon.

1054. Les femmes des grevés ne pourront avoir, sur les biens à rendre, de recours subsidiaires, en cas d'insuffisance des biens libres, que pour le capital des deniers dotaux, et dans le cas seulement où le testateur l'aurait expressément ordonné.

1055. Celui qui fera les dispositions autorisées par les articles précédens, pourra, par le même acte, ou par un acte postérieur, en forme authentique, nommer un tuteur chargé de l'exécution de ces dispositions: ce tuteur ne pourra être dispensé que pour une des causes exprimées à la section VI du chapitre II du titre *de la minorité, de la tutelle et de l'émancipation.*

1056. A défaut de ce tuteur, il en sera nommé un à la diligence du grevé, ou de son tuteur s'il est mineur, dans le délai d'un mois, à compter du jour du décès du donateur ou testateur, ou du jour que, depuis cette mort, l'acte contenant la disposition aura été connu.

1057. Le grevé qui n'aura pas satisfait à l'article précédent, sera déchu du bénéfice de la disposition; et dans ce cas le droi pourra être déclaré ouvert au profit des appelés, à la diligence, soit des appelés s'ils sont majeurs, soit de leur tuteur ou cura-

1050. *Dispositiones, de quibus duobus praecedentibus articulis actum est, eo dumtaxat casu validae sunt, quo restitutionis obligatio omnes indistincte respiciat gravati filios natos vel nascituros, nullo sexus nec aetatis habito discrimine.*

1051 *Si in casibus supra recensitis heres gravatus bonorum restitutione in favorem suorum filiorum decesserit, relictis filiis primi gradus, et praemortui alterius filii descendentibus, hi postremi jure repraesentationis in patris locum subingredientur, et praedefuncti filii portionem accipient.*

1052. *Filius, frater, vel soror, quibus bona inter vivos donata sunt, quin restitutionis oneri subjiciantur, si postea novam per actum inter vivos vel ultimae voluntatis liberalitatem acceptaverint, cum onere, ut bona in primo actu donata suis filiis restituant, nequeunt amplius binas dispositiones in suum favorem factas dividere, et novissimam donationem repudiare, ut priorem retineant, licet restitutionem obtulerint bonorum, quae in posteriori dispositione continentur.*

1053. *Illico, cum filius, frater vel soror, de restitutione gravati, qualibet ex causa possidere desierint, vocatorum jus incipiet. Precox possessionis restitutio vocatis facta, neutiquam creditoribus gravati restitutioni anterioribus nocet.*

1054. *Nullum uxoribus gravatorum, si bona libera non sufficiunt, subsidiarium jus competit in bonis restitutioni obnoxiis, nisi pro sorte pecuniae dotalis, et nisi id testator expresse declaraverit.*

1055. *Qui juxta praescripta in praecedentibus articulis disposuerit, in ipso liberalitatis actu, vel etiam in posteriori authentico, tutorem nominare poterit, qui ejus dispositionem exequatur; hic tutor vero excusari non poterit, nisi aliqua ex causis, quae sectione VI cap. II, de minori aetate, tutela et emancipatione, expositae sunt.*

1056. *Si testator tutorem non nominaverit, gravatus ipse, vel, si hic minor sit, ejus tutor, alium tutorem nominari curabit intra mensem a die, quo donator aut testator obiit, vel quo ejus morte sequuta liberalitatis actus innotuit.*

1057. *His quae praecedenti articulo sancita sunt, a gravato non impletis, ipse beneficio dispositionis privabitur; et tunc successionem substitutis delatam esse declarari potest, istis instantibus, si majores sint, vel eorum tutoribus aut curatoribus, si minores aut bonis interdicti, vel quovis ex cognatis eorundem instante, aut etiam ex officio curante regio procuratore penes tribunal primae instantiae, ubi hereditas delata est.*

ieżeli są pełnoletniemi, bądź opiekuna ich, lub kuratora, ieżeli są małoletni, lub bezwłasnowolni, bądź któregokolwiek krewnego przywołanych pełnoletnich, małoletnich, lub bezwłasnowolnych, albo nawet z urzędu za dopilnowaniem Prokuratora Cesarskiego przy Trybunale pierwszéy instancyi mieysca, w którém spadek iest otwarty.

1058. Po zeyściu tego, który rozporządził z obowiązkiem powrócenia, przystąpi się w formach zwyczaynych do sporządzenia inwentarza wszystkich dóbr i rzeczy, które składać będą spadek, wyiąwszy iednak przypadek, w którymby szło tylko o testamentowy zapis szczególny. Inwentarz taki zawierać będzie oszacowanie, podług słuszuéy wartości, sprzętów i rzeczy ruchomych.

1059. Uczyniony będzie inwentarz na żądanie obowiązanego do powracania, i w przeciągu czasu oznaczonym, w tytule o *Spadkach*, w przytomności opiekuna mianowanego do wykonania. Koszta na to brane będą z dóbr obiętych w rozporządzeniu.

1060. Jeżeli inwentarz nie będzie sporządzony na żądanie obowiązanego, w przeciągu powyższego czasu, to się do sporządzenia iego przystąpi w następuiącym miesiącu, za dopilnowaniem opiekuna mianowanego do wykonania, w przytomności obowiązanego do powrócenia lub iego opiekuna.

1061. Jeżeli nie stało się zadosyć dwóm poprzedzaiącym artykułom, to się przystąpi do tegoż inwentarza za dopilnowaniem

teur s'ils sont mineurs ou interdits, soit de tout parent des appelés majeurs, mineurs ou interdits, ou même d'office, à la diligence du procureur impérial au tribunal de première instance du lieu où la succession est ouverte.

1058. Après le décès de celui qui aura disposé à la charge de restitution, il sera procédé, dans les formes ordinaires, à l'inventaire de tous les biens et effets qui composeront sa succession, excepté néanmoins le cas où il ne s'agirait que d'un legs particulier: cet inventaire contiendra la prisée à juste prix des meubles et effets mobiliers.

1059. Il sera fait à la requête du grevé de restitution, et dans le délai fixé au titre *des successions*, en présence du tuteur nommé pour l'exécution. Les frais seront pris sur les biens compris dans la disposition.

1060. Si l'inventaire n'a pas été fait à la requête du grevé dans le délai ci-dessus, il y sera procédé dans le mois suivant, à la diligence du tuteur nommé pour l'exécution, en présence du grevé ou de son tuteur.

1061. S'il n'a point été satisfait aux deux articles précédens, il sera procédé au même inventaire, à la diligence des personnes dé-

1058. *Post obitum ejus, qui de rebus suis cum restitutionis onere disposuit, nisi de particulari unico legato agatur, bonorum omnium, quae in ejus hereditate reperiuntur, inventarium rite confici debet, in quo rerum omnium mobilium justa aestimatio contineatur.*

1059. *Inventarium, instante gravato, conficitur intra temporis spatium, titulo* de successionibus *praefinitum, praesente tutore ad executionem dispositionis electo. Impensae ex bonis, de quibus dispositum est, deducendae sunt.*

1060. *Inventario autem ad gravati instantiam statuto tempore non confecto, intra subsequentem mensem confici debet; tutore executionis instante, et ipso gravato vel ejus tutore praesente.*

1061. *Si duobus praecedentibus articulis sancita neutiquam exequuta fuerint; inventarium conficitur ad instantiam eorum, qui articulo 1057 designati sunt, gravato ipso, ejusve tutore, simul ad executionem nominato, vocatis.*

osób oznaczonych w artykule 1057. przywołuiąc do tego obowiązanego do powrócenia lub iego opiekuna, i opiekuna mianowanego do wykonania.

1062. Obowiązany do powrócenia powinien wyrobić przystąpienie do przedaży, przez uwiadomienia, i licytacye wszystkich sprzętów i rzeczy obiętych w rozporządzeniu, wyiąwszy iednak te, o których wzmianka w dwóch artykułach następuiących.

1063. Sprzęty pokoiowe, i inne rzeczy ruchome, które obięte były w rozporządzeniu, pod wyraźnym warunkiem zachowania ich w naturze, oddane będą w stanie, w iakim się znaydą w czasie powrócenia.

1064. Zwierzęta i narzędzia służące do uprawy i pożytkowania z roli, poczytane będą za obięte w darowiznach między żyiącemi, albo testamentowych, co do wspomnionéy roli; i obowiązany powinien będzie wyrobić tylko ich ocenienie, aby przy powracaniu równą wartość oddał.

1065. W przeciągu sześciu miesięcy, rachuiąc od dnia, w którym inwentarz zamknięty, obowiązany obróci na procent gotowe pieniądze, i pochodzące z ceny ruchomości i rzeczy, które przedane były, iako też i z tego, coby wzięte było od dłużników.

Ten przeciąg czasu, ieżeli potrzeba, przedłużony bydź może.

1066. Obowiązany równie powinien będzie obrócić na procent pieniądze pochodzą-

signées en l'article 1057, en y appelant le grevé ou son tuteur, et le tuteur nommé pour l'exécution.

1062. Le grevé de restitution sera tenu de faire procéder à la vente, par affiches et enchères, de tous les meubles et effets compris dans la disposition, à l'exception néanmoins de ceux dont il est mention dans les deux articles suivans.

1063. Les meubles meublans et autres choses mobilières qui auraient été compris dans la disposition, à la condition expresse de les conserver en nature, seront rendus dans l'état où ils se trouveront lors de la restitution.

1064. Les bestiaux et ustensiles servant à faire voloir les terres, seront censés compris dans les donations entre-vifs ou testamentaires desdites terres; et le grevé sera seulement tenu de les faire priser et estimer, pour en rendre une égale valeur lors de la restitution.

1065. Il sera fait par le grevé, dans le délai de six mois, à compter du jour de la clôture de l'inventaire, un emploi des deniers comptans, de ceux provenant du prix des meubles et effets qui auront été vendus, et de ce qui aura été reçu des effets actifs.

Ce délai pourra être prolongé, s'il y a lieu.

1066. Le grevé sera pareillement tenu de faire emploi des deniers provenant des effets

1062. *Heres restitutionis onere gravatus, libellis publico loco propositis, et constituta auctione, res mobiles in dispositione comprehensas vendere tenetur, exceptis iis, quorum in duobus sequentibus articulis mentio fit.*

1063. *Supellex et aliae res mobiles, de quibus donans vel testator disposuit, sub expressa conditione easdemmet servandi, in eo statu reddi debent, quo restitutionis tempore reperiuntur.*

1064. *Animalia et instrumenta, quae praediorum culturae inserviunt, in donatione eorundem praediorum, tam inter vivos, quam testamento facta, comprehensa intelliguntur; gravatus vero eadem tantummodo aestimari curabit, ut, cum restituenda erunt, eundem valorem restituat.*

1065. *Intra sex menses a die expleti inventarii, gravatus pecuniam hereditariam, vel ex venditis rebus conflatam, aut ab hereditatis debitoribus perceptam, collocare tenetur.*

Praedictum semestre spatium, si res postulat, prorogari potest.

1066. *Gravatus pecuniam, quam a debitoribus percipit, ac sortes redituum acceptas, non ultra tres menses ab ipsarum receptionis die item collocare tenetur.*

ce z odebranych wierzytelności i te które będą odebrane z okupu czynszów i podobnych wypłat, a to naypóźniéy w przeciągu trzech miesięcy po odebraniu takich pieniędzy.

1067. Obrócenie takie uczynione będzie stósownie do tego, co nakaże wydaiący rozporządzenie, ieżeli oznaczył naturę rzeczy, na których obrócenie uczynione bydź powinno; ieżeli nie, to nie można inaczéy obrócenia takiego czynić, tylko na nieruchomościach, albo z przywileiem na nieruchomościach.

1068. Obrócenie nakazane artykułami poprzedzaiącemi, uczynione będzie w przytomności, i za dopilnowaniem opiekuna mianowanego do wykonania.

1069. Rozporządzenia przez akta między żyiącemi, albo testamentowe, z obowiązkiem powrócenia, ogłoszone będą dla publiczności za dopilnowaniem bądź obowiązanego, bądź opiekuna mianowanego do wykonania; to iest co do nieruchomości przez przepisanie aktów na reiestrach kancellaryi hipotek mieysca, w którém nieruchomości położone; a co do summ umieszczonych z przywileiem na nieruchomościach, przez wpis na dobrach związanych takim przywileiem.

1070. Uchybienie przepisania aktu obeymuiącego rozporządzenie, może bydź zarzucane przez wierzycieli, i trzecich nabywców nawet przeciw małoletnim, albo bezwłasnowolnym; zachowuiąc im poszukiwanie na obowiązanym, i na opiekunie do

actifs qui seront recouvrés et des remboursemens de rentes, et ce dans trois mois au plus tard après qu'il aura reçu ces deniers.

1067. Cet emploi sera fait conformément à ce qui aura été ordonné par l'auteur de la disposition, s'il a désigné la nature des effets dans lesquels l'emploi doit être fait; sinon, il ne pourra l'être qu'en immeubles, ou avec privilége sur des immeubles.

1068. L'emploi ordonné par les articles précédens sera fait en présence et à la diligence du tuteur nommé pour l'exécution.

1069. Les dispositions par actes entre-vifs ou testamentaires, à charge de restitution, seront, à la diligence, soit du grevé, soit du tuteur nommé pour l'exécution, rendues publiques: savoir, quant aux immeubles, par la transcription des actes sur les registres du bureau des hypothèques du lieu de la situation; et quant aux sommes colloquées avec privilége sur des immeubles, par l'inscription sur les biens affectés au privilége.

1070. Le défaut de transcription de l'acte contenant la disposition pourra être opposé par les créanciers et tiers acquéreurs, même aux mineurs ou interdits; sauf le recours contre le grevé et contre le tuteur à l'exécution, et sans que les mineurs ou interdits

1067. *Collocatio fit juxta disponentis voluntatem, si modum collocandi ipse declaraverit; secus, in immobilibus duntaxat efficitur, aut saltem cum privilegiata immobilium hypotheca.*

1068. *Collocatio, de qua supra, fit tutore executionis instante ac praesente.*

1069. *Dispositiones per actum inter vivos vel per ultimam voluntatem cum onere restitutionis, instante ipso gravato vel tutore executionis, publicae reddi debent: scilicet, quod immobilia, per transcriptionem actorum in tabulis publicis officii hypothecarum loci, ubi eadem sita sunt; quo vero ad pecuniam collocatam cum privilegiata hypotheca super immobilibus, per transcriptionem in bonis hypothecae obnoxiis.*

1070. *Omissio transcriptionis actus dispositionem continentis, minoribus ipsis aut bonis interdictis a creditoribus vel adquisitoribus opponi potest, salvo illis regressu tam adversus gravatum, quam adversus tutorem executionis, quin minores ac interdicti adversus omissam transcriptionem beneficio restitutionis in integrum juvari possint, etsi tutor et gravatus solvendo non essent.*

wykonania, a małoletni, lub bezwłasnowolni, nie mogą mieć prawa o powrócenie do pierwszego stanu z powodu uchybionego przepisania, choćby nawet obowiązany i opiekun byli w stanie niewypłacalności.

1071. Uchybienie przepisania nie może bydź zastąpione, albo uważaném za pokryte dla tego że mogli bydź uwiadomieni o rozporządzeniu, wierzyciele, albo trzeci nabywcy innemi drogami, nie przez przepisanie.

1072. Obdarowani, zyskuiący testamentowe zapisy, a nawet dziedzice prawi po tym, który rozporządzenie uczynił, i równie obdarowani od nich, zyskuiący testamentowe zapisy, albo dziedzice po nich, w żadnym przypadku nie będą mogli wnosić braku przepisania lub wpisu, przeciw przywołanym.

1073. Opiekun mianowany do wykonania, odpowiedzialnym będzie osobiście, ieżeli się nie stosował we wszystkich szczegółach do prawideł wyżéy ustanowionych, co do opisania stanu dóbr, przedaży ruchomości, obrócenia pieniędzy na procent, przepisania i wpisu, i w ogólności, ieżeli nie pilnował ściśle wszystkiego, cokolwiek iest potrzebne, aby obowiązek powrocenia dopełniony był dobrze i wiernie.

1074. Jeżeli obowiązany iest małoletnim, nie może otrzymać dobrodzieystwa powrócenia do pierwszego stanu, nawet w przypadku niewypłacalności opiekuna swoiego, z powodu niewykonania prawideł, które mu są przepisane przez artykuły niniey-szego Działu.

puissent être restitués contre ce défaut de transcription, quand même le grévé et le tuteur se trouveraient insolvables.

1071. Le défaut de transcription ne pourra être suppléé ni regardé comme couvert par la connaissance que les créanciers ou les tiers acquéreurs pourraient avoir eue de la disposition par d'autres voies que celle de la transcription.

1072. Les donataires, les légataires, ni même les héritiers légitimes de celui qui aura fait la disposition, ni pareillement leurs donataires, légataires ou héritiers, ne pourront, en aucun cas, opposer aux appelés le défaut de transcription ou inscription.

1073. Le tuteur nommé pour l'exécution sera personnellement responsable, s'il ne s'est pas, en tout point, conformé aux règles ci-dessus établies pour constater les biens, pour la vente du mobilier, pour l'emploi des deniers, pour la transcription et l'inscription, et, en général, s'il n'a pas fait toutes les diligences nécessaires pour que la charge de restitution soit bien et fidèlement acquittée.

1074. Si le grevé est mineur, il ne pourra, dans le cas même de l'insolvabilité de son tuteur, être restitué contre l'inexécution des règles qui lui sont prescrites par les articles du présent chapitre.

1071. *Transcriptionis omissio suppleri nequit, nec excusari, ex quo creditoribus vel adquisitoribus dispositionis actus alia ratione innotescere potuisset.*

1072. *Donatarii vero, legatarii, et ne legitimi quidem heredes disponentis, vel ab his causam habentes, nullo unquam casu inscriptionis vel transcriptionis omissionem vocatis opponere poterunt.*

1073. *Tutor ad executionem electus personali actione obstringitur, quoties regulas superius statutas de inventarii confectione, mobilium venditione, collocatione pecuniae, transcriptione atque inscriptione, minime servaverit; et generatim nisi omnem adhibuerit diligentiam, ut bonorum restitutio accurate ac fideliter exequeretur.*

1074. *Minor gravatus restitutionis beneficio non juvatur adversus omissam a tutore praedictarum regularum observantiam, esti tutor solvendo non sit.*

*

DZAŁ VII.

O podziałach uczynionych przez Oyca, Matkę, albo innych wstępnych, między ich zstępnemi.

1075. Oyciec i matka, i inni wstępni, mogą między dziećmi swemi i zstępnemi uczynić rozkład, i podział dóbr swoich.

1076. Podziały takie czynione bydź mogą przez akta między żyiącemi, albo testamentowe, z formalnościami, warunkami i prawidłami przepisanemi, na darowizny między żyiącemi i testamenta.

Podziały czynione przez akt między żyiącemi, mogą mieć za przedmiot tylko dobra teraźnieysze.

1077. Jeżeli wszystkie dobra, które wstępny zostawił przy zeyściu swoiém, nie są obięte w podziale, to te, które w podziale obiętemi nie są, podzielone będą według prawa.

1078. Jeżeli podział nie był uczyniony między wszystkie dzieci, będące w czasie zeyścia, i między zstępnych po dzieciach pierwéy umarłych, to podział taki nieważnym będzie co do wszystkiego. Mogą nowego podziału wymagać w formie prawnéy, bądź dzieci, lub zastępni, którzy żadnéy części nie dostali, bądź nawet ci, pomiędzy których podział taki był uczyniony.

1079. Podział, który wstępny uczyni, zaskarżony bydź może z powodu pokrzywdzenia więcéy nad część czwartą; i w tym także przypadku, gdyby wypadało z podziału i z rozporządzeń przez wzgląd szczególny zrobionych, że ieden ze współpodzielnych miałby zysk większy nad ten, iaki mu prawo pozwala.

1080. Dziecię, które dla iednéy z przyczyn wyrażonych w artykule poprzedzaiącym, zaskarżać będzie podział uczyniony przez wstępnego, powinno poprzedniczo złożyć koszta oszacowania, i ponosić ie będzie ostatecznie, równie iak i koszta sporu, ieżeli zaskarżenie nie iest gruntownem.

DZIAŁ VIII.

O darowiznach uczynionych przez kontrakt małżeński, małżonkom i dzieciom spodziewanym z małżeństwa.

1081. Każda darowizna między żyiącemi dóbr teraźnieyszych, chociaż uczyniona przez kontrakt małżeński małżonkom, albo iednemu z nich, poddana będzie prawidłom ogólnym, przepisanym na darowizny czynione pod tym tytułem.

Nie może mieć mieysca dla pożytku dzieci spodziewanych, wyiąwszy przypadki wymienione w dziale VI. niniejszego tytułu.

1082. Oycowie, matki, i inni wstępni, krewni poboczni małżonków, a nawet obce osoby, mogą przez kontrakt małżeński rozporządzać całością, lub częścią dóbr, iakie zostawią w dzień zeyścia swego, tak na

CHAPITRE VII.

Des partages faits par père, mère ou autres ascendans, entre leurs descendans.

1075. Les père et mère et autres ascendans pourront faire, entre leurs enfans et descendans, la distribution et le partage de leurs biens.

1076. Ces partages pourront être faits par actes entre-vifs ou testamentaires, avec les formalités, conditions et règles prescrites pour les donations entre-vifs et testamens.

Les partages faits par actes entre-vifs ne pourront avoir pour objet que les biens présens.

1077. Si tous les biens que l'ascendant laissera au jour de son décès, n'ont pas été compris dans le partage, ceux de ces biens qui n'y auront pas été compris, seront partagés conformément à la loi.

1078. Si le partage n'est pas fait entre tous les enfans qui existeront à l'époque du décès et les descendans de ceux prédécédés, le partage sera nul pour le tout. Il en pourra être provoqué un nouveau dans la forme légale, soit par les enfans ou descendans qui n'y auront reçu aucune part, soit même par ceux entre qui le partage aurait été fait.

1079. Le partage fait par l'ascendant pourra être attaqué pour cause de lésion de

plus du quart: il pourra l'être aussi dans le cas où il résulterait du partage et des dispositions faites par préciput, que l'un des copartagés aurait un avantage plus grand que la loi ne le permet.

1080. L'enfant qui, pour une des causes exprimées en l'article précédent, attaquera le partage fait par l'ascendant, devra faire l'avance des frais de l'estimation; et il les supportera en définitif, ainsi que les dépens de la contestation, si la réclamation n'est pas fondée.

CHAPITRE VIII.

Des donations faites par contrat de mariage aux époux, et aux enfans à naître du mariage.

1081. Toute donation entre-vifs de biens présens, quoique faite par contrat de mariage aux époux, ou à l'un d'eux, sera soumise aux règles générales prescrites pour les donations faites à ce titre.

Elle ne pourra avoir lieu au profit des enfans à naître, si ce n'est dans les cas énoncés au chapitre VI du présent titre.

1082. Les pères et mères, les autres ascendans, les parens collatéraux des époux, et même les étrangers, pourront, par contrat de mariage, disposer de tout ou partie des biens qu'ils laisseront au jour de leur

CAPUT VII.

De divisionibus, quae a parentibus aliisve ascendentibus fiunt inter suos descendentes.

1075. *Patres, matres, ceterique ascendentes, sua bona inter liberos dividere atque distribuere possunt.*

1076. *Divisiones hae actu inter vivos aeque ac in ultima voluntate fieri possunt, formis ac modis ad testandum vel donandum praescriptis.*

Divisiones, quae actu inter vivos fiunt, bona praesentia dumtaxat respicere possunt.

1077. *Quoties omnia bona, quae ascendens mortis tempore habuit, in divisione comprehensa non fuerint, illa, quae exclusa fuerunt, ad legis praescripta dividuntur.*

1078. *Si divisio non complectitur omnes filios mortis tempore existentes, et filios eorum, qui praedecesserint, omnino infirmatur, et novam ad legis praescriptum divisionem petere possunt tum liberi, quibus nulla portio, tum ii, quibus in superiori divisione partes tributae sunt.*

1079. *Divisio ab ascendente facta impugnari potest tam si ultra quadrantem laesio intervenerit, quam si ex divisione et dispositionibus praecipui titulo factis eorum aliquis, inter quos divisio sequuta est, amplius, quam lex permittit, lucratus fuerit.*

1080. *Filius, divisionem ab ascendente factam ex causis superius allatis impugnans, sumtus aestimationis litis repraesentare debet, quos, una cum primae contestationis impensis, si definitivo judicio causa cadet, ferre tenetur.*

CAPUT VIII.

De donationibus, quae in nuptiali contractu fiunt sponsis, vel filiis ex matrimonio nasciturisve.

1081. *Donationes inter vivos bonorum praesentium, etsi in nuptiali contractu sponsis vel eorum alteri fiant, generalibus regulis subjiciuntur, quae pro aliis donationibus hac de causa factis sancitae sunt. Favore tamen filiorum, qui ex eo matrimonio nascentur, fieri nequeunt, exceptis casibus, de quibus capite VI hujus tituli.*

1082. *Pater, mater, et ceteri ascendentes, vel sponsorum collaterales, et etiam extranei, de bonis omnibus, quae mortis tempore relinquent, vel de ipsorum parte, in contractu nuptiali disponere possunt, nedum favore conjugum, verum etiam filiorum, qui ex*

korzyść rzeczonych małżonków, iako też i dzieci spodziewanych z ich małżeństwa, w przypadku, gdyby daruiący przeżył małżonka obdarowanego.

Podobna darowizna chociaż uczyniona tylko dla pożytku małżonków, lub iednego z nich, poczytywana będzie zawsze we wspomnionym przypadku, gdyby daruiący przeżył, za uczynioną na pożytek dzieci, i zstępnych spodziewanych z małżeństwa.

1083. Darowizna uczyniona w formie poprzedzaiącego artykułu, nieodwołalną będzie w tém tylko rozumieniu, że daruiący nie będzie mógł więcéy rozporządzać pod tytułem darmym, czyli dobroczynnym, przedmiotami obiętemi w takiéy darowiznie, chyba małemi tylko ilościami, pod tytułem nagrody, lub w innym sposobie.

1084. Darowizna przez kontrakt małżeński, będzie mogła bydź czyniona razem dóbr teraźnieyszych i przyszłych, w całości, albo w części, z obowiązkiem, że przyłączony będzie do aktu stan długów i ciężarów daruiącego, iakie są w dniu darowizny; w takim przypadku, wolno będzie obdarowanemu po zeyściu daruiącego, pozostać przy dobrach teraźnieyszych, zrzekaiąc się reszty dóbr daruiącego.

1085. Jeżeli stan, o którym wzmianka w poprzedzaiącym artykule, przyłączony nie był do aktu zawieraiącego darowiznę dóbr teraźnieyszych i przyszłych, obdarowany obowiązany będzie przyiąć, albo się décès, tant au profit desdits époux, qu'au profit des enfans à naître de leur mariage, dans le cas où le donateur survivrait à l'époux donataire.

Pareille donation, quoique faite au profit seulement des époux ou de l'un d'eux, sera toujours, dans ledit cas de survie du donateur, présumée faite au profit des enfans et descendans à naître du mariage.

1083. La donation, dans la forme portée au précédent article, sera irrévocable, en ce sens seulement que le donateur ne pourra plus disposer, à titre gratuit, des objets compris dans la donation, si ce n'est pour sommes modiques, à titre de récompense ou autrement.

1084. La donation par contrat de mariage pourra être faite cumulativement des biens présens et à venir, en tout ou en partie, à la charge qu'il sera annexé à l'acte un état des dettes et charges du donateur existantes au jour de la donation; auquel cas il sera libre au donataire, lors du décès du donateur, de s'en tenir aux biens présens, en renonçant au surplus des biens du donateur.

1085. Si l'état dont est mention au précédent article n'a point été annexé à l'acte contenant donation des biens présens et à venir, le donataire sera obligé d'accepter ou de répudier cette donation pour le tout. En

eo matrimonio nascentur, quoties sponsus donatarius donanti praemoriatur. Ea vero donatio, licet conjuges tantum respiciat, vel alterutrum eorum, si donator donatario supervixerit, favore etiam filiorum, qui ex eo matrimonio nascentur, semper facta censebitur.

1083. *Donatio, quae forma superiori articulo enunciata facta fuit, irrevocabilis est in eo tantum, quod donator de bonis donatis amplius titulo gratuito disponere nequit, nisi de modica quantitate, remunerationis causa vel aliter.*

1084. *Donatio bonorum praesentium et futurorum simul, tam pro integro, quam pro parte, in contractu nuptiali fieri potest, dummodo actui donationis elenchus continens statum aeris alieni, aliaque onera usque ad eum diem a donante contracta, adjiciatur; quo casu donatarius, donatore decedente, pro lubitu bona praesentia retinere et reliquis renunciare potest.*

1085. *Quoties elenchus, de quo in praecedenti articulo, actui donationis bonorum praesentium et futurorum adjectus non fuerit, donationem integram acceptare, vel donatarius repudiare tenetur: si vero acceptat, ea tantum bona petere potest, quae donans tempore mortis reliquit, et omne aes alienum solvere, atque omnia successionis onera sustinere tenetur.*

zrzec téy darowizny, co do całości. Jeżeli przyymie, nie będzie się mógł upominać, tylko o dobra, które się znayduią w dniu zeyścia daruiącego, i obowiązany będzie do zapłaty wszystkich długów i ciężarów spadku.

1086. Darowizna przez kontrakt małżeński dla pożytku małżonków, i dzieci z tego małżeństwa spodziewanych, może bydź ieszcze czyniona pod warunkiem zapłacenia, bez różnicy wszystkich długów i ciężarów spadku po daruiącym, albo pod innemi warunkami, których wykonanie zależałoby od iego woli, przez iakąkolwiek osobę darowizna uczyniona będzie: obdarowany będzie obowiązanym dopełnić tych warunków, ieżeli nie obiera raczéy zrzec się darowizny; a w przypadku, gdy daruiący przez kontrakt małżeński zachował sobie wolność rozporządzenia rzeczą obiętą w darowiznie dóbr swoich teraźnieyszych, albo summą oznaczoną do wzięcia z tychże samych dóbr, ieżeli umrze nie uczyniwszy takiego rozporządzenia, to rzecz lub summa poczytywane będą za obięte w darowiznie, i należeć będą do obdarowanego, albo do dziedziców po nim.

1087. Darowizny przez kontrakt małżeński uczynione, zaskarżanemi bydź nie mogą, ani uznanemi za nieważne, pod pozorem że nie były przyięte.

1088. Każda darowizna na pożytek małżeństwa uczyniona, upada, ieżeli małżeństwo nie następuie.

cas d'acceptation, il ne pourra réclamer que les biens qui se trouveront existans au jour du décès du donateur, et il sera soumis au paiement de toutes les dettes et charges de la succession.

1086. La donation par contrat de mariage en faveur des époux et des enfans à naître de leur mariage, pourra encore être faite, à condition de payer indistinctement toutes les dettes et charges de la succession du donateur, ou sous d'autres conditions dont l'exécution dépendrait de sa volonté, par quelque personne que la donation soit faite: le donataire sera tenu d'accomplir ces conditions, s'il n'aime mieux renoncer à la donation; et en cas que le donateur, par contrat de mariage, se soit réservé la liberté de disposer d'un effet compris dans la donation de ces biens présens, ou d'une somme fixe à prendre sur ces mêmes biens, l'effet ou la somme, s'il meurt sans en avoir disposé, seront censés compris dans la donation, et appartiendront au donataire ou à ses héritiers.

1087. Les donations faites par contrat de mariage ne pourront être attaquées, ni déclarées nulles, sous prétexte de défaut d'acceptation.

1088. Toute donation faite en faveur du mariage sera caduque, si le mariage ne s'ensuit pas.

1086. *In donatione, quae in tabulis nuptialibus favore conjugum, vel filiorum, qui ex ipsorum matrimonio nascentur, facta est, conditio addi potest, ut omne aes alienum et onera, quae donantis hereditati inhaerent, indistincte persolvantur, aliaeque conditiones adjici possunt, quarum executio a donantis pendeat voluntate; idque, licet donatio a quocumque proficiscatur. Donatarius autem iis conditionibus erit obstrictus, ni malit successionem repudiare; et si is, qui per nuptialem contractum donavit, sibi rem in donatione bonorum praesentium comprehensam, vel summam ex bonis donatis deducendam reservavit, ut imposterum de ea disponeret, ista res vel summa donatario ejusve heredibus cedit, si donans, antequam de ea disponeret, decesserit.*

1087. *Donationes, quae in contractu matrimonii fiunt, praetextu, quod acceptae non fuerint, impugnari non possunt, neque nullae declarari.*

1088. *Donatio contemplatione matrimonii facta, eo non secuto, corruit.*

1089. Darowizny uczynione dla iednego z małżonków, podług oznaczeń w powyższych artykułach 1082, 1084 i 1086. upadną, ieżeli daruiący przeżyie małżonka obdarowanego i iego potomstwo.

1090. Wszelkie darowizny czynione małżonkom przez ich kontrakt małżeński, mogą bydź zmnieyszane do ilości, iaką prawo daruiącemu pozwoliło rozporządzać, przy otwarciu spadku po nim.

DZIAŁ IX.

O rozporządzeniach między małżonkami, bądź przez kontrakt małżeństwa, bądź w czasie małżeństwa.

1091. Małżonkowie mogą przez kontrakt małżeński czynić sobie nawzaiem, albo iedno z nich drugiemu taką darowiznę, iaka im się podoba, pod ograniczeniami niżéy wyrażonemi,

1092. Każda darowizna między żyiącemi dóbr teraźnieyszych, uczyniona przez małżonków kontraktem małżeńskim, nie będzie poczytywana za uczynioną pod warunkiem przeżycia daruiącego, ieżeli ten warunek nie iest wyrażony formalnie; i poddana będzie wszelkim powyższym prawidłom i formom, przepisanym na takie gatunki darowizn.

1093. Darowizna dóbr przyszłych, albo dóbr teraźnieyszych i przyszłych, uczyniona między małżonkami przez kontrakt

1089. Les donations faites à l'un de époux, dans les termes des articles 1082, 1084 et 1086 ci-dessus, deviendront caduques, si le donateur survit à l'époux donataire et à sa postérité.

1090. Toutes donations faites aux époux par leur contrat de mariage, seront, lors de l'ouverture de la succession du donateur, réductibles à la portion dont la loi lui permettait de disposer.

CHAPITRE IX.

Des dispositions entre époux, soit par contrat de mariage, soit pendant le mariage.

1091. Les époux pourront, par contrat de mariage, se faire réciproquement, ou l'un des deux à l'autre, telle donation qu'ils jugeront à propos, sous les modifications ci-après exprimées.

1092. Toute donation entre-vifs de biens présens, faite entre époux par contrat de mariage, ne sera point censée faite sous la condition de survie du donataire, si cette condition n'est formellement exprimée; et elle sera soumise à toutes les règles et formes ci-dessus prescrites pour ces sortes de donations.

1083. La donation de biens à venir, ou de biens présens et à venir, faite entre époux par contrat de mariage, soit simple, soit

małżeński, bądź prosta, bądź wzaiemna, poddana będzie prawidłom ustanowionym przez dział poprzedzaiący, względem podobnych darowizn, które uczynione im będą przez trzecią osobę; wyiąwszy, że nie może przeyść do dzieci pochodzących z małżeństwa, w przypadku zeyścia małżonka obdarowanego, przed małżonkiem daruiącym.

1094. Małżonek może, bądź przez kontrakt małżeński, bądź w czasie małżeństwa, na przypadek, w którymby nie zostawił dzieci, ani zstępnych, rozporządzić dla korzyści drugiego małżonka na własność wszystko to, cokolwiek mógłby rozporządzić dla korzyści obcego, i prócz tego na używanie przychodów z całości części, którą prawo zabrania rozporządzać z pokrzywdzeniem dziedziców.

A na przypadek, w którymby małżonek daruiący zostawił dzieci, albo zstępnych, będzie mógł dać drugiemu małżonkowi, albo czwartą część na własność, a drugą czwartą na używanie przychodów, albo połowę wszystkich dóbr swoich na używanie przychodów tylko.

1095. Małoletni nie będzie mógł przez kontrakt małżeński dawać drugiemu małżonkowi, bądź darowizną prostą, bądź darowizną wzaiemną, tylko z pozwoleniem i obecnością tych wszystkich, których pozwolenie iest potrzebne do ważności małżeństwa iego; i z takiém pozwoleniem mo-

réciproque, sera soumise aux règles établies par le chapitre précédent, à l'égard des donations pareilles qui leur seront faites par un tiers; sauf qu'elle ne sera point transmissible aux enfans issus du mariage, en cas de décès de l'époux donataire avant l'époux donateur.

1094. L'époux pourra, soit par contrat de mariage, soit pendant le mariage, pour le cas où il ne laisserait point d'enfans ni descendans, disposer en faveur de l'autre époux, en propriété, de tout ce dont il pourrait disposer en faveur d'un étranger, et, en outre, de l'usufruit de la totalité de la portion dont la loi prohibe la disposition au préjudice des héritiers.

Et pour le cas où l'époux donateur laisserait des enfans ou descendans, il pourra donner à l'autre époux, ou un quart en propriété et un autre quart en usufruit, ou la moitié de tous ses biens en usufruit seulement.

1095. Le mineur ne pourra, par contrat de mariage, donner à l'autre époux, soit par donation simple, soit par donation réciproque, qu'avec le consentement et l'assistance de ceux dont le consentement est requis pour la validité de son mariage; et, avec ce consentement, il pourra donner

---

1089. *Donationes alteri ex sponsis factae juxta praescripta in articulis 1082, 1084, 1086, infirmantur, si donator donatario conjugi ejusve liberis supervixerit.*

1090. *Donationes, quae sponsis in nuptiali contractu fiunt, cum donantis successio defertur, reducuntur usque ad portionem, de qua ex lege disponi potest, si eam excedant.*

CAPUT IX.

De dispositionibus, quae inter sponsos in contractu nuptiali vel constante matrimonio fiunt.

1091. *Sponsi sibi vicissim, vel unus alteri, in nuptialibus tabulis quaslibet donationes facere possunt, modis servatis, de quibus infra.*

1092. *Donationes inter vivos bonorum praesentium, quae tabulis nuptialibus inter conjuges fiunt, non censentur sub conditione factae, quod donatarius donanti superstes fuerit, nisi id expresse declaretur. Hae donationes regulis omnibus superius de donationibus inter sponsos statutis moderantur.*

1093. *Donationes bonorum futurorum, aut bonorum praesentium et futurorum, quae inter sponsos in tabulis naptialibus, sive ab altero tantum, sive ad invicem fiunt, iisdem subjiciuntur regulis, quae pro similibus donationibus ab extraneo eisdem factis in praecedenti capite sancitae sunt. Eaedem tamen liberis ex eo matrimonio susceptis non transmittuntur, si donans donatario sponso supervixerit.*

1094. *Sponsus, sive in nuptialibus tabulis, sive constante matrimonio, favore alterius sponsi, si liberi ex eodem matrimonio non nascantur, disponere potest de proprietate bonorum, de quibus favore extranei disponere ipsi liceret; ac praetera eidem relinquere potest usumfructum totius portionis, de qua in heredum praejudicium disponere lege vetitum est. Si vero ex eo matrimonio liberi exstiterint, sponsus sponso vel quartam proprietatis partem simulque alterius quartae usumfructum, vel tantummodo usumfructum dimidiae bonorum partis, jure relinquit.*

1095. *Sponsus aetate minor, alterius sponsi favore, donatione simplici aut reciproca disponere nequit, nisi iis assentientibus et praesentibus, quorum pro nuptiarum validitate consensus requiritur; hoc autem accedente, ea omnia minor donare potest, quae a sponso aetate majore favore sponsae donari permittuntur.*

1096. *Donationes inter conjuges constante matrimonio factae, licet donationes inter vivos nuncupentur, quovis tempore revocari possunt.*

że dawać wszystko to, cokolwiek prawo pozwala małżonkowi pełnoletniemu dawać dla drugiego małżonka.

1096. Wszelkie darowizny uczynione między małżonkami w czasie małżeństwa, chociażby miały nazwisko darowizn między żyiącemi, będą zawsze odwołalne.

Żona odwołać ie może, nie maiąc na to upoważnienia, ani od męża, ani od sądu.

Darowizny takie odwołanemi nie będą przez przybycie dziecięcia.

1097. Małżonkowie w czasie małżeństwa, nie mogą sobie czynić, ani przez akt między żyiącemi, ani przez testament żadnéy wzaiemnéy i zobopólnéy darowizny, przez ieden i tenże sam akt.

1098. Mężczyzna lub niewiasta, który maiąc dzieci z innego łoża, zawrze drugie lub następne małżeństwo, nie może dawać nowemu swemu małżonkowi, tylko część dziecięcia prawego, naymniéy biorącego; a w żadnym przypadku darowizny takie nie mogą przenosić czwartéy dóbr części.

1099. Małżonkowie nie mogą sobie dawać ubocznie więcéy nad to, co im iest pozwolone przez powyższe urządzenia.

Każda darowizna ukryta, albo osobom podłożonym uczyniona, nieważna będzie.

1100. Poczytywane będą za uczynione podłożonym osobom, darowizny iednego z małżonków dzieciom, albo iednemu z dzieci drugiego małżonka, pochodzących

tout ce que la loi permet à l'époux majeur de donner à l'autre conjoint.

1096. Toutes donations faites entre époux pendans, le mariage, quoique qualifiées entre-vifs, seront toujours révocables.

La révocation pourra être faite par la femme, sans y être autorisée par le mari ni par justice.

Ces donations ne seront point révoquées par la survenance d'enfans.

1097. Les époux ne pourront, pendant le mariage, se faire, ni par acte entre-vifs, ni par testament, aucune donation mutuelle et réciproque par un seul et même acte.

1098. L'homme ou la femme qui, ayant des enfans d'un autre lit, contractera un second ou subséquent mariage, ne pourra donner à son nouvel époux qu'une part d'enfant légitime le moins prenant, et sans que, dans aucun cas, ces donations puissent excéder le quart des biens.

1099. Les époux ne pourront se donner indirectement au-delà de ce qui leur est permis par les dispositions ci-dessus.

Toute donation, ou déguisée, ou faite à personnes interposées, sera nulle.

1100. Seront réputées faites à personnes interposées, les donations de l'un des époux aux enfans ou à l'un des enfans de l'autre époux issus d'un autre mariage, et celles

Revocatio ab uxore fieri potest, nec marito nec judice auctorante.

Ob supervenientiam liberorum donationes praedictae non revocantur.

1097. *Mutua inter conjuges et reciproca donatio nec inter vivos, nec testamento, constante matrimonio, uno eodemque actu fieri potest.*

1098. *Si, ex priore matrimonio procreatis liberis, vir vel uxor ad secunda aut ulteriora vota convolaverit, novo conjugi plus relinquere nequit, quam sit portio minima, quae legitimo filio obvenire posset; ita tamen, ut nunquam donationes hae quadrantem bonorum excedant.*

1099. *Sponsi indirecte sibi invicem donare nequeunt ultra id, quod superius eisdem permittitur. Donationes vel simulatae, vel per interpositam personam factae, nullae sunt.*

1100. *Donationes per interpositas personas factae censentur, quoties a conjuge fiunt filio vel filiis, quos alter conjux ex praecedenti matrimonio susceperit, vel quae fiunt cognatis alterius conjugis, quorum hic jam donationis actu heres praesumtus sit, licet idem cognato donatario non supervixerit.*

z innego małżeństwa, i darowizny uczynione przez daruiącego krewnym, po których drugi małżonek miany będzie za naybliższego dziedzica w dzień darowizny, choćby nawet ten ostatni nie przeżył krewnego swego obdarowanego.

TYTUŁ III.

O kontraktach, albo zobowiązaniach umownych w ogólności.

DZIAŁ I.

Rozporządzenia wstępne.

1101. Kontrakt iest umowa, przez którą iedna lub kilka osób obowiązuią się względem iednéy, lub kilku innych osób, do dania, uczynienia, lub nie uczynienia iakiéy rzeczy.

1102. Kontrakt iest *synallagmatyczny*, czyli *dwustronny*, gdy kontraktuiący obowiązuią się nawzaiem iedni względem drugich.

1103. Jest *iednostronny*, kiedy iedna lub kilka osób zobowiązane są względem iednéy, lub kilku innych, które ze swéy strony żadnego obowiązku nie zaciągaią na siebie.

1104. Jest *zamienny*, gdy każda ze stron podeymuie się dadż, albo uczynić rzecz ia-

faites par le donateur aux parens dont l'autre époux sera héritier présomptif au jour de la donation, encore que ce dernier n'ait point survécu à son parent donataire.

TITRE III.

Des contrats ou des obligations conventionnelles en général.

CHAPITRE PREMIER.

Dispositions préliminaires.

1101. Le contrat est une convention par laquelle une ou plusieurs personnes s'obligent, envers une ou plusieurs autres, à donner, à faire ou à ne pas faire quelque chose.

1102. Le contrat est *synallagmatique* ou *bilatéral*, lorsque les contractans s'obligent réciproquement les uns envers les autres.

1103. Il est *unilatéral* lorsqu'une ou plusieurs personnes sont obligées envers une ou plusieurs autres, sans que de la part de ces dernières il y ait d'engagement.

1104. Il est *commutatif*, lorsque chacune des parties s'engage à donner ou à faire une

TITULUS III.

De contractibus, seu de obligationibus in genere, quae ex conventione proveniunt.

CAPUT I.

Dispositiones generales.

1101. *Contractus est conventio, qua unus vel plures se obligant favore unius vel plurium, ad aliquid dandum, faciendum vel non faciendum.*

1102. *Contractus est* synallagmaticus *seu* bilateralis, *cum contrahentes se invicem obligant.*

1103. Unilateralis *est, cum unus vel plures se obligant erga unum vel plures, quin hi obligentur.*

1104. Commutativus *est, cum quisque ex contrahentibus se obligat ad aliquid dandum vel faciendum, tanquam aequipollens ejus, quod ipsi datur, vel ejus gratia fit.*

*

ką, która iest uważana za wyrównywaiącą temu, co druga strona daie, albo czyni dla niéy.

Skoro to wyrównanie zależy na przemianach zysku lub straty, dla każdéy strony, podług wypadku niepewnego, kontrakt nazywa się losowy.

1105. Kontrakt iest *dobroczynny*, w którym iedna ze stron udziela drugiéy korzyść zupełnie darmą.

1106. Kontrakt pod tytułem *uciążaiącym*, iest ten, który poddaie każdą stronę do dania lub uczynienia iakiéy rzeczy.

1107. Kontrakty, czyli maią nazwisko właściwe, czyli go nie maią, poddane są prawidłom ogólnym, które są przedmiotem niniejszego tytułu.

Szczególne prawidła na kontrakty pewne, ustanowione są pod tytułami tyczącemi się każdego z nich; a prawidła szczególne kontraktom handlowym ustanowione są przez prawa ściągaiące się do handlu.

DZIAŁ II.

O istotnych warunkach do ważności umów.

1108. Cztery są warunki istotne do ważności umowy:

Zezwolenie osoby, która się zobowięzuie;

Zdatność iéy do kontraktowania;

chose qui est regardée comme l'équivalent de ce qu'on lui donne, ou de ce qu'on fait pour elle.

Lorsque l'équivalent consiste dans la chance de gain ou de perte pour chacune des parties, d'après un événement incertain, le contrat est *aléatoire*.

1105. Le contrat *de bienfaisance* est celui dans lequel l'une des parties procure à l'autre un avantage purement gratuit.

1106. Le contrat *à titre onéreux* est celui qui assujettit chacune des parties à donner ou à faire quelque chose.

1107. Les contrats, soit qu'ils aient une dénomination propre, soit qu'ils n'en aient pas, sont soumis à des règles générales, qui sont l'objet du présent titre.

Les règles particulières à certains contrats sont établies sous les titres relatifs à chacun d'eux; et les règles particulières aux transactions commerciales sont établies par les lois relatives au commerce.

CHAPITRE II.

Des conditions essentielles pour la validité des conventions.

1108. Quatre conditions sont essentielles pour la validité d'une convention:

Le consentement de la partie qui s'oblige;

Sa capacité des contracter;

Quoties id, quod uti aequipollens datur vel efficitur, uniuscujusque contrahentium respectu inter lucrum et damnum fluctuat, tanquam pendens ab incerto eventu, contractus aleatorius *est.*

1105. *Contractus* beneficus *est, si alter ex contrahentibus alteri lucrum tribuit ex mera liberalitate.*

1106. *Contractus* onerosus *est, per quem singuli contrahentes obligantur ad aliquid dandum vel faciendum.*

1107 *Contractus, sive nominati sive innominati sint, regulis generalibus subjiciuntur, de quibus hoc titulo agitur.*

Regulae quibusdam contractibus peculiares sub eorum titulis statuuntur, et quae in specie commerciales contractus respiciunt, commercii legibus praefinitae sunt.

CAPUT II.

De conditionibus, quae ad validitatem conventionum essentialiter requiruntur.

1108. *Ad validitatem conventionis quatuor conditiones essentiales sunt:*

Consensus ejus, qui se obligat;

Contrahendi capacitas;

Przedmiot pewny, który składa rzecz zobowiązania,

Przyczyna godziwa w zobowiązaniu.

ODDZIAŁ I.

O zezwoleniu.

1109. Nie iest zezwolenie ważném, ieżeli dane było tylko przez omyłkę, albo wymuszone gwałtem, albo otrzymane przez podstęp,

1110. Omyłka staie się przyczyną nieważności umowy tylko w ten czas, gdy pada na samę istotę rzeczy, która téy umowy iest przedmiotem.

Nie iest przyczyną nieważności, gdy pada na osobę tylko, z którą iest zamiar kontraktowania, chybaby wzgląd na tę osobę był celnieyszą przyczyną do umowy.

1111. Gwałt używany przeciw temu, który zaciąga zobowiązanie, iest przyczyną nieważności, choćby nawet używany był przez trzecią osobę, inną nad tę, dla któréy korzyści umowa iest czyniona.

1112. W ten czas iest gwałt, gdy takiéy iest natury, że czyni wrażenie osobie rozsądnéy, i może ią natchnąć boiaźnią wystawienia osoby swoiéy, albo maiątku swego na szkodę znaczną i obecną.

Ma się wzgląd w téy rzeczy na wiek, płeć i stan osób.

Un objet certain qui forme la matière de l'engagement;

Une cause licite dans l'obligation.

SECTION I.

Du consentement.

1109. Il n'y a point de consentement valable, si le consentement n'a été donné que par erreur, ou s'il a été extorqué par violence ou surpris par dol.

1110. L'erreur n'est une cause de nullité de la convention que lorsqu'elle tombe sur la substance même de la chose qui en est l'objet.

Elle n'est point une cause de nullité, lorsqu'elle ne tombe que sur la personne avec laquelle on a intention de contracter, à moins que la considération de cette personne ne soit la cause principale de la convention.

1111. La violence exercée contre celui qui a contracté l'obligation, est une cause de nullité, encore qu'elle ait été exercée par un tiers autre que celui au profit duquel la convention a été faite.

1112. Il y a violence, lorsqu'elle est de nature à faire impression sur une personne raisonnable, et qu'elle peut lui inspirer la crainte d'exposer sa personne ou sa fortune à un mal considérable et présent.

On a égard, en cette matière, à l'âge, au sexe et à la condition des personnes.

Res certa, quae sit objectum obligationis;

Justa obligationis causa.

SECTIO I.

De consensu.

1109. *Consensus inefficax est ubi error, vel dolus, vel vis, intervenerit.*

1110. *Error conventionem non infirmat, nisi rei, circa quam ea versatur, substantiam afficiat.*

Si error personam tantum respiciat, cum qua contrahendi mens est, nullam conventionem non reddit, nisi ipsa persona potissima contrahendi causa fuerit.

1111. *Vis in eum adhibita, qui se obligavit, conventionem infirmat, etiamsi ab alio adhibita, quam ab eo, cujus favore conventum est.*

1112. *Vis adest, cum ea talis est, ut viri constantis animum percellere, et ipsi metum incutere possit, ne ejus persona vel bona pergrave et imminens capiant detrimentum.*

Hac in re aetatis, sexus et personarum conditionis ratio habenda est.

1113. Gwałt przyczyną iest nieważności kontraktu, nie tylko w ten czas, kiedy iest używany przeciw stronie kontraktuiącéy, ale nawet i w ten czas, gdy iest używany przeciwiéy mężowi, albo żonie, przeciw zstępnym albo wstępnym strony.

1114. Sama tylko boiaźń z uszanowania pochodząca względem oyca, matki, albo innego wstępnego, gdy gwałt używanym nie był, nie iest dostateczną do nieuważnienia kontraktu.

1115. Nie może bydź więcéy zaskarżanym z przyczyny gwałtu kontrakt, gdy po ustaniu gwałtu potwierdzonym został, bądź wyraźnie, bądź niewyraźnie, bądź przez dozwolenie upłynienia czasu oznaczonego prawem na powrócenie do pierwszego stanu.

1116. Podstęp iest przyczyną nieważności umowy, skoro sposoby kręte używane od iednéy strony takiemi są, iż się z nich oczywiście pokazuie, że bez tych sposobów druga strona nie byłaby zawierała umowy.

Domniemanie w téy rzeczy nie ma mieysca, dowodów potrzeba.

1117. Umowa zawarta przez omyłkę, gwałt albo podstęp, nie staie się nieważną samém przez się prawem, daie tylko mieysce sprawie o nieważność, albo o zerwanie w przypadkach, i sposobem wyłożonym w oddziale siodmym działu V. niniieyszego tytułu.

1118. Ukrzywdzenie psuie umowy w pewnych tylko kontraktach, albo względem pewnych osób, iak to będzie wyłożone w tymże samym oddziale.

1119. Nie można w ogólności w własnem imieniu obowiązywać siebie, ani przyymować zobowiązania innych w własném imieniu, tylko dla samego siebie.

1120. Jednakże można zobowiązać się za kogo trzeciego, przyrzekaiąc iego czyn; zachownie się poszukiwanie wynagrodzenia na tym co się tak zobowiązał, albo na tym, który przyrzekł wyrobić potwierdzenie, ieżeli trzeci obowiązku zaciągniętego tym sposobem dotrzymać nie chce.

1121. Można także zobowiązać kogo na korzyść trzeciego, gdy taki iest warunek układu, który się czyni dla samego siebie, albo darowizny, którą się czyni innemu. Kto taki układ zawarł, odwołać go nie może, ieżeli trzeci oświadczył, że chce z niego korzystać.

1122. Poczytuie się, że iest zawarty układ dla siebie samego i dziedziców swoich, i maiących prawo, ieżeli przeciwne znaczenie wyrażone nie iest, albo nie wypływa z natury umowy.

Oddział II.

O zdatności stron kontraktuiących.

1123. Każda osoba może kontraktować, ieżeli nie iest uznana za niezdatną przez prawo.

1124. Niezdatnemi są do kontraktowania:
Małoletni;
Bozwłasnowolni;

1113. *Vis contractum infirmat, nedum si alterutri ex contrahentibus, verum etiam si ejus viro, vel uxori, vel descendentibus aut ascendentibus, sit illàta.*

1114. *Solus metus reverentialis erga patrem, matrem, ceterosque ascendentes, nisi vis intervenerit, contractum non infirmat.*

1115. *Contractus de vi amplius argui nequit, si, postquam vis abfuerit, ipsi vel expressa vel tacita ratihabitio accesserit, vel si temporis spatium, lege ad restitutionem in integrum praefinitum, elapsum sit.*

1116. *Dolus contractum infirmat, cum malae artes adhibitae ab uno ex contrahentibus tales fuere, ut, ipsis amotis, alter pro certo non contraxisset.*

Dolus non praesumitur, sed probari debet.

1117. *Conventio errore, aut vi, aut dolo, inita non est ipso jure nulla; locum dumtaxat praebet actioni de nullitate, aut rescissoriae, casibus et modis, ut infra, sectione VII capite V huius tituli, explicabitur.*

1118. *Laesione non omnes conventiones vitiantur, sed in quibusdam tantummodo contractibus, et quarumdam personarum intuitu, ut praedicta sectione demonstrabitur.*

1113. La violence est une cause de nullité du contrat, non-seulement lorsqu'elle a été exercée sur la partie contractante, mais encore lorsqu'elle l'a été sur son époux ou sur son épouse, sur ses descendans ou ses ascendans.

1114. La seule crainte révérentielle envers le père, la mère, ou autre ascendant, sans qu'il y ait eu de violence exercée, ne suffit point pour annuler le contrat.

1115. Un contrat ne peut plus être attaqué pour cause de violence, si, depuis que la violence a cessé, ce contrat a été approuvé, soit expressément, soit tacitement, soit en laissant passer le temps de la restitution fixé par la loi.

1116. Le dol est une cause de nullité de la convention, lorsque les manoeuvres pratiquées par l'une des parties sont telles, qu'il est évident que, sans ces manoeuvres, l'autre partie n'aurait pas contracté.

Il ne se présume pas, et doit être prouvé.

1117. La convention contractée par erreur, violence ou dol, n'est point nulle de plein droit; elle donne seulement lieu à une action en nullité ou en rescision, dans les cas et de la manière expliqués à la section VII du chapitre V du présent titre.

1118. La lésion ne vicie les conventions que dans certains contrats ou à l'égard de certaines personnes, ainsi qu'il sera expliqué en la même section.

1119. On ne peut, en général, s'engager ni stipuler en son propre nom, que pour soi-même.

1120. Néanmoins on peut se porter fort pour un tiers, en promettant le fait de celui-ci; sauf l'indemnité contre celui qui s'est porté fort, ou qui a promis de faire ratifier, si le tiers refuse de tenir l'engagement.

1121. On peut pareillement stipuler au profit d'un tiers, lorsque telle est la condition d'une stipulation que l'on fait pour soi-même ou d'une donation que l'on fait à un autre. Celui qui a fait cette stipulation, ne peut plus la révoquer, si le tiers a déclaré vouloir en profiter.

1122. On est censé avoir stipulé pour soi et pour ses héritiers et ayant-cause, à moins que le contraire ne soit exprimé ou ne résulte de la nature de la convention.

Section II.

De la capacité des parties contractantes.

1123. Toute personne peut contracter, si elle n'en est pas déclarée incapable par la loi.

1124. Les incapables de contracter sont:
Les mineurs;
Les interdits;

1119. *Generaliter nemo proprio nomine, nisi pro semetipso, obligari aut stipulari potest.*

1120. *Nihilominus aliquis se pro alio obligare potest, hujus factum promittendo, salvo jure ad id, quod interest, erga eum, qui se obligavit, quive alium ratum habiturum promisit, si hic obligationem implere detrectet.*

1121. *Stipulari pariter potest in alterius utilitatem, si id velit conditio stipulationis, quae pro se ipso initur, vel donationis alteri factae. Qui hanc stipulationem iniit, eam amplius revocare nequit, si is, cujus interest, eadem se frui velle declaraverit.*

1122. *Stipulationem quisque censetur pro se suisque heredibus vel causam habentibus iniisse, nisi aliter expresse fuerit conventum, vel nisi secus exigat contractus natura.*

Sectio II.

De contrahentium capacitate.

1123. *Quilibet contrahere potest, nisi lege incapax declaretur.*

1124. *Incapaces contrahendi sunt:*
Minores;
Bonis interdicti;

Mężatki w przypadkach w prawie wyrażonych;

I ogólnie wszyscy ci, którym prawo zabroniło pewnych kontraktów.

1125. Małoletni, bezwłasnowolni i mężatki, mogą zaskarżać zobowiązania swoie z przyczyny niezdatności w tych tylko przypadkach, które prawo przewidziało.

Osoby do zaciągania obowiązków zdatne, nie mogą przywodzić przeciw zobowiązaniu niezdatności małoletniego, bezwłasnowolnego, albo mężatki, z któremi zawarły kontrakt.

Oddział III.

O przedmiocie i rzeczy kontraktów.

1126. Każdy kontrakt ma za przedmiot rzecz, którą iedna strona obowięzuie się dadź, albo iedna strona obowięzuie się uczynić, lub nie uczynić.

1127. Proste używanie, albo proste posiadanie iakiey rzeczy, może bydź równie, iak rzecz sama przedmiotem kontraktu.

1128. Te tylko rzeczy mogą bydź przedmiotem umów, które służą do zamian.

1129. Potrzeba, aby zobowiązanie miało za przedmiot rzecz oznaczoną, przynaymniéy co do swego gatunku.

Ilość rzeczy może bydź niepewna, byleby oznaczoną bydz mogła późniéy.

1130. Rzeczy przyszłe mogą bydź przedmiotem zobowiązania.

Les femmes mariées, dans les cas exprimés par la loi;

Et généralement tous ceux à qui la loi a interdit certains contrats.

1125. Le mineur, l'interdit et la femme mariée ne peuvent attaquer, pour cause d'incapacité, leurs engagemens, que dans les cas prévus par la loi.

Les personnes capables de s'engager ne peuvent opposer l'incapacité du mineur, de l'interdit ou de la femme mariée, avec qui elles ont contracté

Section III.

De l'objet et de la matière des contrats.

1126. Tout contrat a pour objet une chose qu'une partie s'oblige à donner, ou qu'une partie s'oblige à faire ou à ne pas faire.

1127. Le simple usage ou la simple possession d'une chose peut être, comme la chose même, l'objet du contrat.

1128. Il n'y a que les choses qui sont dans le commerce qui puissent être l'objet des conventions.

1129. Il faut que l'obligation ait pour objet une chose au moins déterminée quant à son espèce.

La quotité de la chose peut être incertaine, pourvu qu'elle puisse être déterminée.

1130. Les choses futures peuvent être l'objet d'une obligation.

Nuptae, in casibus jure praefinitis;
Et generaliter omnes, qui a quibusdam contractibus lege prohibentur.

1125. *Minores, bonis interdicti, nuptae, proprias obligationes incapacitatis causa oppugnare nequeunt, nisi in casibus jure praevisis.*

Contrahendi capaces incapacitatem minorum, interdictorum, nuptarum, quibuscum contraxerunt, objicere nequeunt.

Sectio III.

De objecto et materia contractuum.

1126. *Cujuscumque contractus objectum aliqua res est, quam, vel se traditurum, vel facturum, aut non, quispiam promittit.*

1127. *Simplex rei usus, vel possessio, aeque ac ipsa res, contractus obiectum constituere potest.*

1128. *De rebus tantum, quae in commercio sunt, contrahi potest.*

1129. *Obligatio rem certam, saltem quoad speciem, respicere debet: ejusdem rei quantitas incerta esse potest, dummodo certa in posterum fieri queat.*

1130. *Res futurae obligationis objectum esse possunt.*

Nie można iednak zrzekać się spadku nieotworzonego, ani żadnego czynić układu względem podobnego spadku, choćby nawet z zezwoleniem tego, po kim spadek takiego układu byłby przedmiotem.

Oddział V.

O przyczynie.

1131. Zobowiązanie bez przyczyny, albo dla przyczyny fałszywéy, lub dla przyczyny niegodziwéy, żadnego skutku mieć nie może.

1132. Ważna iest umowa, chociaż przyczyna iéy wyrażoną nie iest.

1133. Niegodziwa iest przyczyna, gdy iest zabroniona prawem, gdy iest przeciwna dobrym obyczaiom, albo porządkowi publicznemu.

Dział III.

O skutkach zobowiązań.

Oddział I.

Urządzenia ogólne.

1134. Umowy prawnie zawarte staią się prawem dla tych, którzy ie uczynili.

Nie mogą bydź odwołane, tylko za zobopólném ich zezwoleniem, i dla przyczyn które prawo upoważnia.

Wykonywane bydź powinny dobrą wiarą.

On ne peut cependant renoncer à une succession non ouverte, ni faire aucune stipulation sur une pareille succession, même avec le consentement de celui de la succession duquel il s'agit.

Section IV.

De la cause

1131. L'obligation sans cause, ou sur une fausse cause, ou sur une cause illicite, ne peut avoir aucun effet.

1132. La convention n'est pas moins valable, quoique la cause n'en soit pas exprimée.

1133. La cause est illicite, quand elle est prohibée par la loi, quand elle est contraire aux bonnes moeurs ou à l'ordre public.

CHAPITRE III.

De l'effet des obligations.

Section I.

Dispositions générales.

1134. Les conventions légalement formées tiennent lieu de loi à ceux qui les ont faites.

Elles ne peuvent être révoquées que de leur consentement mutuel, ou pour les causes que la loi autorise.

Elles doivent être exécutées de bonne foi.

Attamen hereditati nondum delatae renunciari non potest, neque pactionem de ipsa licet inire, etiamsi consensus accedat illius, de cujus successione agitur.

Sectio IV.

De causa obligationum.

1131. *Obligatio sine causa, aut ex falsa, aut ex illicita, nullum parit effectum.*

1132. *Conventio aeque valida est, causa licet non expressa.*

1133. *Illicita causa est, si lege prohibeatur, si bonis moribus aut publicae disciplinae adversetur.*

Caput III.

De effectibus obligationum.

Sectio I.

Dispositiones generales.

1134. *Conventiones legitimae contrahentibus legis loco sunt: rescindi nequeunt, nisi mutuo eorum consensu, vel ob causas lege sancitas; eaedem bona fide implendae sunt.*

1135. Umowy obowięzuią nie tylko do tego, co w nich wyrażone, ale też ieszcze i do tego wszystkiego, cokolwiek z natury zobowiązania podług słuszności, zwyczaiu i prawa wypływa.

Oddział II.

O zobowiązaniu dania.

1136. Zobowiązanie dania pociąga za sobą zobowiązanie wydania rzeczy, i iéy zachowania aż do wydania, pod karą wynagrodzenia szkód i straconych zysków wierzycielowi.

1137. Obowiązek czuwania nad zachowaniem rzeczy, bądź gdy umowa ma za przedmiot użytek iednéy tylko strony, bądź gdy idzie o użytek wspólny, wymaga po obowiązanym do czuwania, ażeby wszystkich starań przykładał, iako dobry oyciec familii.

Obowiązek ten iest więcéy lub mniéy rozciągły, co się tyczy pewnych kontraktów, których skutki w tym względzie, wyłożone są pod stósownemi tytułami.

1138. Zobowiązanie wydania rzeczy iest zupełne, przez samo zezwolenie stron kontraktuiących.

Czyni wierzyciela właścicielem, i wystawia rzecz na iego niebezpieczeństwo od chwili, w któréy wydaną mu bydź powinna, choćby nawet oddanie nie nastąpiło, byleby z wydaniem nie opóźniał się dłużnik, bo w tym przypadku rzecz na iego niebezpieczeństwo pozostaie.

1135. Les conventions obligent non-seulement à ce qui y est exprimé, mais encore à toutes les suites que l'équité, l'usage ou la loi donnent à l'obligation d'après sa nature.

Section II.

De l'obligation de donner.

1136. L'obligation de donner emporte celle de livrer la chose et de la conserver jusqu'a la livraison, à peine de dommages et intérêts envers le créancier.

1137. L'obligation de veiller à la conservation de la chose, soit que la convention n'ait pour objet que l'utilité de l'une des parties, soit qu'elle ait pour objet leur utilité commune, soumet celui qui en est chargé a y apporter tous les soins d'un bon père de famille.

Cette obligation est plus ou moins étendue relativement à certains contrats, dont les effets, à cet égard, sont expliqués sous les titres qui les concernent.

1138. L'obligation de livrer la chose est parfaite par le seul consentement des parties contractantes.

Elle rend le créancier propriétaire et met la chose à ses risques dès l'instant où elle a dû être livrée, encore que la tradition n'en ait point été faite, à moins que le debiteur ne soit en demeure de la livrer; auquel cas la chose reste aux risques de ce dernier.

1135. *Conventiones obstringunt nedum ad id, quod declaratum est, verum etiam ad cetera, quae aequitas, consuetudo aut lex obligationi, juxta ejus naturam, necessario tribuunt.*

Sectio II.

De obligatione dandi.

1136. *Obligationi dandi altera inest rem tradendi, eamque ad traditionem usque servandi, sub paena damna et ejus quod interest, creditori praestandi.*

1137. *Obligatio rei servandae omnem postulat diligentiam, qua prudens pater familias uti solet, sive unius, sive omnium contrahentium utilitatem conventio respiciat.*

Vis hujusmodi obligationis major in quibusdam contractibus, vel minor est, et ejus effectus hac de re singulis illorum titulis explicantur.

1138. *Obligatio rei tradendae solo contrahentium consensu perficitur.*

Ex eadem obligatione creditor rei dominus efficitur, et hujus periculum in eum transit statim, ac deberi coepit, esti nondum tradita fuerit, nisi debitor in mora sit; tunc etenim illum rei periculum manet.

1139. Dłużnik winien iest opóźnienia, bądź przez wezwanie, bądź przez inny akt podobny, bądź przez sam skutek umowy, skoro w niéy wyrażono będzie, że żadnego aktu nie potrzeba, i samo wyyście czasu oznaczonego, czyni dłużnika winnym opóźnienia.

1140. Skutki obowiązku dania, albo wydania nieruchomości, urządzone są w tytule o *Przedaży*, i w tytule o *Przywileiach i Hipotekach.*

1141. Jeżeli rzecz, względem któréy dania albo wydania dwóm osobom następnie zaszedł obowiązek, iest ruchoma zupełnie, ta ze dwóch osób ma pierwszeństwo, i pozostaie właścicielką, która wprowadzona była w rzeczywiste téy rzeczy posiadanie, choćby data tytułu téy osoby późnieyszą była, byleby iednak posiadanie w dobréy było wierze.

Oddział III.

O zobowiązaniu czynienia, lub nieczynienia.

1142. Każde zobowiązanie czynienia lub nieczynienia, rozwięzuie się przez wynagrodzenie szkód i straconych zysków, gdy go dłużnik nie wykonywa.

1143. Jednakże wierzyciel ma prawo wymagać, aby to zepsute było, co zrobiono przez wykroczenie przeciw obowiązkowi; i może zyskać upoważnienie, aby to sam

1139. Le débiteur est constitué en demeure, soit par une sommation ou par autre acte équivalent, soit par l'effet de la convention, lorsqu'elle porte que, sans qu'il soit besoin d'acte et par la seule échéance du terme, le débiteur sera en demeure.

1140. Les effets de l'obligation de donner ou de livrer un immeuble, sont réglés au titre *de la vente* et au titre *des priviléges et hypothèques.*

1141. Si la chose qu'on s'est obligé de donner ou de livrer à deux personnes successivement, est purement mobilière, celle des deux qui en a été mise en possession réelle est préférée et en demeure propriétaire, encore que son titre soit postérieur en date, pourvu toutefois que la possession soit de bonne foi.

Section III.

De l'obligation de faire ou de ne pas faire.

1142. Toute obligation de faire ou de ne pas faire se résout en dommages et intérêts, en cas d'inexécution de la part du débiteur.

1143. Néanmoins le créancier a le droit de demander que ce qui aurait été fait par contravention à l'engagement, soit détruit; et il peut se faire autoriser à le détruire aux

1139. *Debitor in mora constituitur, sive vocatione in jus, aut alio ejusdem indolis actu, sive conventionis effectu, si pactum fuerit, ut, convento tempore elapso, statim debitor, absque interpellatione, moram committat.*

1140. *Effectus obligationis dandi vel tradendi immobilia regulis subjiciuntur, de quibus in titulis* de venditione, de privilegiis et hypothecis.

1141. *Si rem mobilem duobus successive se quis dono daturum vel traditurum stipulatus fuerit, ille, cui reapse ea res tradita est, si in bona fide sit, praefertur, ac rei proprietatem nasciscitur, etsi titulus, cui innititur, posterior sit tempore.*

Sectio III.

De obligatione faciendi vel non.

1142. *Quaevis obligatio faciendi vel non, si a debitore minime impleatur, in obligationem vertitur solvendi damna et id, quod interest.*

1143. *Creditori tamen jus est, petendi, ut, quod adversus obligationem factum est, destruatur; et illud impensis debitoris destruendi facultatem impetrare potest, salvo jure damnorum et ejus, quod interest, si res postulet.*

zepsuł kosztem dłużnika, zachowuiąc nagrodzenie szkód i straconych zysków, ieżeli wypada.

1144. Na przypadek niewykonania, może bydź także upoważnionym wierzyciel, aby sam wykonał zobowiązanie kosztem dłużnika.

1145. Jeżeli zobowiązanie iest nie czynienia, wykraczaiący przeciw zobowiązaniu powinien wynagrodzić szkody i stracone zyski przez to samo że wykroczył.

Oddział IV.

O szkodach i straconych zyskach wynikaiących z niewykonania zobowiązań

1146. Należy się wynagrodzenie szkód i straconych zysków w tenczas tylko, gdy dłużnik opoźnił się w dopełnieniu zobowiązania swego, albo, gdy rzecz, którą dłużnik zobowiązał się dadź, albo uczynić, w pewnym tylko czasie mogła bydź daną, lub uczynioną, a dozwolił, aby ten czas upłynął.

1147. Skazany iest dłużnik, ieżeli to wypada, na zapłacenie szkód i straconych zysków, bądź z powodu niewykonanego zobowiązania, bądź z powodu opóźnienia w wykonaniu; w każdym razie, gdy się nie usprawiedliwia, że niewykonanie pochodzi z obcéy przyczyny, która przyczytaną mu bydź nie może, choćby nawet zła wiara ze strony iego bynaymniéy nie zachodziła.

dépens du debiteur, sans préjudice des dom. mages et intérêts, s'il y a lieu.

1144. Le créancier peut aussi, en cas d'inexécution, être autorisé à faire exécuter lui - même l'obligation aux dépens du débiteur.

1145. Si l'obligation est de ne pas faire, celui qui y contrevient doit les dommages et intérêts par le seul fait de la cotravention.

Section IV.

Des dommages et intérêts résultant de l'inexécution de l'obligation.

1146. Les dommages et intérêts ne sont dus que lorsque le débiteur est en demeure de remplir son obligation, excepté néanmoins lorsque la chose que le débiteur s'était obligé de donner ou de faire, ne pouvait être donnée ou faite que dans un certain temps qu'il a laissé passer.

1147. Le débiteur est condamné, s'il y a lieu, au paiement de dommages et intérêts, soit à raison de l'inexecution de l'obligation, soit à raison du retard dans l'execution, toutes les fois qu'il ne justifie pas que l'inexécution provient d'une cause étrangère qui ne peut lui être imputée, encore qu'il n'y ait aucune mauvaise foi de sa part.

1144. *Obligatione non impleta, creditori potestas quoque tribui potest, eandem adimplendi sumtibus debitoris.*

1145. *Si obligatio est non faciendi, qui contra eam committit, omnia damna et id, quod interest, ob solam pacti violationem sarcire tenetur.*

Sectio IV.

De damnis, et de eo, quod interest, ex causa non impletae obligationis.

1146. *Damna et id, quod interest, debentur, si debitor in mora fuerit obligationem implendi, vel cum res conventa nec tradi nec fieri potuit, nisi quodam praefinito temporis spatio, quod debitor elabi passus est.*

1147. *Debitor ad damna et ad id, quod interest, si locus est, tenetur, sive obligationem non impleverit, sive implere distulerit, etsi ab eo mala fides absit, nisi id externa causa, quae ipsius culpae imputari non possit, evenisse probet.*

1148. Nie masz mieysca do rachowania szkód i straconych zysków, skoro dłużnik przez skutek większéy mocy, albo losowe- go przypadku, przeszkodzony był do dania, albo uczynienia tego, do czego się zobowiązał, albo to uczynił, co mu zabronione było.

1149. Szkody i stracone zyski należące się wierzycielowi, są w ogólności, strata, którą poniósł, i zysk którego pozbawiony, oprócz poniższych wyiątków i ograniczeń.

1150. Takich tylko szkód i straconych zysków należą się wynagrodzenia od dłużnika, które przewidziane były, albo mogły bydź przewidziane, w czasie kontraktu, i skoro niewykonanie zobowiązania nie pochodzi z podstępu dłużnika.

1151. W samymże przypadku takim, gdy niewykonanie umowy wypływa z podstępu dłużnika, to tylko obięte bydź powinno w nagradzaniu za szkody doznane przez wierzyciela, i za stracone zyski, co iest wypadkiem bezpośrednim i prostym niewykonania umowy.

1152. Skoro niesie umowa, że téy niewypełniaiący zapłaci pewną summę, pod tytułem szkód i straconych zysków, nie może bydź przyznana summa drugiéy stronie, ani większa, ani mnieysza.

1153. W zobowiązaniach, które są ograniczone zapłatą pewnéy summy, szkody i stracone zyski wypływaiące z opóźnienia

1148. Il n'y a lieu à aucuns domages et intérêts lorsque, par suite d'une force majeure ou d'un cas fortuit, le débiteur a été empêché de donner ou de faire ce à quoi il était obligé, ou a fait ce qui lui était interdit.

1149. Les dommages et intérêts dus au créancier sont, en général, de la perte qu'il a faite et du gain dont il a été privé, sauf les exceptions et modifications ci-après.

1150. Le débiteur n'est tenu que des dommages et intérêts qui ont été prévus ou qu'on a pu prévoir lors du contrat, lorsque ce n'est point par son dol que l'obligation n'est point exécutée.

1151. Dans le cas même où l'inexécution de la convention résulte du dol du débiteur, les dommages et intérêts ne doivent comprendre, à l'égard de la perte éprouvée par le créancier et du gain dont il a été privé, que ce qui est une suite immédiate et directe de l'inexécution de la convention.

1152. Lorsque la convention porte que celui qui manquera de l'exécuter paiera une certaine somme à titre de dommages - intérêts, il ne peut être alloué à l'autre partie une somme plus forte ni moindre.

1153. Dans les obligations qui se bornent au paiement d'une certaine somme, les dommages et intérêts résultant du retard dans

---

1148. *Non est indemnitati locus, neque ad id, quod interest, actio, si vis major, cui resisti non potest, vel casus fortuitus, a dando vel faciendo debitorem prohibuerunt, aut ad id, quod ei vetitum erat, coegerunt.*

1149. *Indemnitas creditoris generaliter juxta jacturam, quam tulit, et lucrum, quo caruit, dimetienda est, iis exceptis, de quibus infra.*

1150. *Debitor tantummodo tenetur ad ea damna et ad id, quod interest, quae contractus tempore praevisa fuerunt vel praevideri potuere, dummodo non impletae obligationis defectus ex ejus dolo non processerit.*

1151. *Quoties etiam non impletae obligationis defectus ex debitoris dolo provenerit, indemnitas tam pro jactura tolerata, quam pro lucri cessatione, non complectitur, nisi id, quod immediate et directe a conventionis defectu ortum est.*

1152. *Si pactum est, certam pecuniam ab eo, qui convnentionem non impleverit, indemnitatis gratia vel ob id, quod interierit, solutum iri, nec major nec minor summa erit adjudicanda.*

1153. *In obligationibus, quae in solutione certae cujusdam summae cosistunt, indemnitas ob moram executionis nunquam legitimas usuras excedit, peculiaribus regulis tamen commercii et cautionum exceptis.*

w wykonaniu, zależą, tylko na skazaniu na zapłatę procentów prawem oznaczonych, wyiąwszy szczególne prawidła w handlu i zaręczeniach.

Należą się te wynagrodzenia szkód i straconych zysków, chociaż wierzyciel nie iest obowiązany do udowodnienia że stratę poniosł.

Należą się tylko od dnia ich wymagania, wyiąwszy przypadki, w których podług prawa, bieg czasu do ich rachunku, samém przez się prawem następuie.

1154. Procenta przypadaiące od kapitałów, mogą przynosić procenta, na mocy, albo żądania podanego do sądu, albo umowy szczególnéy, byleby szło, bądź w żądaniu, bądź w umowie o procenta należące się za rok cały przynaymniéy.

1155. Jednakże przychody iuż wynikłe z dzierżaw, naymów, przychodów, czynszow lub z innych podobnych wypłat, wiecznych, lub dożywotnich, przynoszą procenta od dnia, w którym są wymagane, albo od dnia umówionego.

Toż samo prawidło stósuie się co do powrócenia przychodów, i procentów płaconych przez trzeciego wierzycielowi za dłużnika.

Oddział V.

O tłumaczeniu umów.

1156. Potrzeba uważać w umowach więcéy na to, iaki był spólny zamiar stron kontraktuiących, aniżeli zatrzymywać się nad literalném znaczeniem wyrazów.

1157. Skoro iakie zastrzeżenie dwoiste znaczenie przyiąć może, rozumieć go potrzeba w takiém raczéy z którego iaki skutek wypływa, aniżeli w takiém, w którém żadnego skutku nie może sprawić.

1158. Wyrazy podległe dwoistemu znaczeniu, w takiém brane bydź powinny, które iest naystósowniéysze do rzeczy kontraktu.

1159. Cokolwiek iest różnoznaczącém, tłumaczy się podług zwyczaiów kraiu, w którym kontrakt zawarty.

1160. Przydawać potrzeba przez domysł zwyczayne zastrzeżenia w kontrakcie, chociażby wyrażonemi nie były.

1161. Wszelkie zastrzeżenia w kontrakcie tłumaczą się iedne przez drugie, daiąc każdemu takie znaczenie, iakie z całego aktu wynika.

1162. W zachodzącéy wątpliwości tłumaczy się umowa przeciw temu, który wkładał obowiązek, a na korzyść tego, który obowiązek zaciągnął.

1163. Chociażby wyrazy były nayogólnieysze, w których umowa ułożona, obeymuie ona iednak takie tylko rzeczy, względem których zdaie się, że strony kontraktować miały zamiar.

1164. Skoro strony w kontrakcie wyraziły przypadek na wyłuszczenie zobowiązania, nie rozumie się, że chciały przez to ścieśnić rozciągłość, iaką zobowiązanie przyymuie z prawa na przypadki nie wyrażone.

Section V.

De l'interprétation des conventions.

1156. On doit dans les conventions rechercher quelle a été la commune intention des parties contractantes, plutôt que de s'arrêter au sens littéral des termes.

1157. Lorsqu'une clause est susceptible de deux sens, on doit plutôt l'entendre dans celui avec lequel elle peut avoir quelque effet, que dans le sens avec lequel elle n'en pourrait produire aucun.

1158. Les termes susceptibles de deux sens doivent être pris dans le sens qui convient le plus à la matière du contrat.

1159. Ce qui est ambigu s'interprète par ce qui est d'usage dans le pays où le contrat est passé.

1160. On doit suppléer dans le contrat les clauses qui y sont d'usage, quoiqu'elles n'y soient pas exprimées.

1161. Toutes les clauses des conventions s'interprètent les unes par les autres, en donnant à chacune le sens qui résulte de l'acte entier.

1162. Dans le doute, la convention s'interprète contre celui qui a stipulé, et en faveur de celui qui a contracté l'obligation.

1163. Quelque généraux que soient les termes dans lesquels une convention est conçue, elle ne comprend que les choses sur lesquelles il paraît que les parties se sont proposé de contracter.

1164. Lorsque dans un contrat on a exprimé un cas pour l'explication de l'obligation, on n'est pas censé avoir voulu par là restreindre l'étendue que l'engagement reçoit de droit aux cas non exprimés.

Damna haec et usurae debentur, quin creditor ad ullam comprobandam jacturam adigi possit.

Non debentur usurae nisi a die petitionis, exceptis casibus, in quibus, lege jubente, ipso jure sunt persolvendae.

1154. *Usurae praeteritae feneratae pecuniae alias parere possunt usuras, sive istae in judicio petantur, sive id specialiter convenerit, dummodo tam in petitione, quam in conventione, agatur de usuris pro integro saltem anno debitis.*

1155. *Nihilominus reditus praeteriti, sive sint mercedes praediorum seu domuum, sive usurae censuum ad perpetuitatem vel ad vitam, usuras pariunt a die petitionis vel conventionis.*

Eadem obtinet regula, si fructus restituendi vel usurae solvendae sint, quas creditori tertius dedit pro liberatione debitoris.

Sectio V.

De interpretatione conventionum.

1156. *In conventionibus contrahentium voluntas potius, quam verba, spectari debent.*

1157. *Quoties aliqua conventionum clausula duas sententias exprimit, ea potius accipienda est, quae aliquem, quam quae nullum parit effectum.*

1158. *Quoties in stipulationibus ambigua oratio inest, accipiendum, quod naturae contractus magis congruit,*

1159. *In ambiguis, sumenda interpretatio juxta consuetudinem regionis, in qua contractus celebratus est.*

1160. *In contractibus clausulae, quae ex usu sunt, subaudiuntur, etsi non expressae.*

1161. *Omnes conventionum clausulae interpretationem ex mutuo sensu recipiunt: singulae vero ita interpretandae, ut exposcit totius conventionis contextus.*

1162. *In dubiis conventionibus interpretatio sumenda adversus stipulantem, et favore ejus, qui se obligavit.*

1163. *Generalibus licet verbis conventio inita sit, ea dumtaxat complectitur, quae contrahentes stipulari voluisse videntur.*

1164. *Si in contractu, casus aliquis ad declarandam obligationem expressus fuit, ob id contrahentes limitare minime voluisse putantur extensionem, quam de jure obligatio a casu expresso ad ceteros non expressos admittit.*

Oddział VI.

O skutku umów względem trzecich osób.

1165. Umowy maią skutek tylko między stronami kontraktuiącemi; nie szkodzą trzeciemu, ani mu korzyści przynoszą, tylko w przypadku przewidzianym przez artykuł 1121.

1166. Jednakże wierzyciele mogą używać wszelkich praw, i mieć sprawy dłużników swoich, wyiąwszy te, które są przywiązane wyłącznie do osoby.

1167. Mogą także w osobistém swoiém imieniu zaskarżać akta, które z oszukaniem ich praw dłużnik ich uczynił.

Jednakże, co się tycze ich praw wymienionych w tytule o *Spadkach*, i w tytule o *Umowie małżeńskiéy i wzaiemnych prawach małżonków*, stósować się powinni do przepisanych tam prawideł.

DZIAŁ IV.

O różnych gatunkach zobowiązań.

Oddział I.

O zobowiązaniach warunkowych.

§. I.

O warunku w ogólności, i o różnych iego gatunkach,

1168. Zobowiązanie iest warunkowe, gdy zależy od wypadku przyszłego i niepewnego, bądź gdy iest zawieszone aż do nastąpienia wypadku, bądź gdy ma się rozcyść według nastąpienia, lub nienastąpienia wypadku.

1169. Warunek *przypadkowy* iest ten, który zależy od losu, i który żadnym sposobem bydź nie może w mocy wierzyciela, ani dłużnika.

1170. Warunek *możności* iest ten, przez ktory wykonanie umowy zależy od wypadku, który aby nastąpił lub nie nastąpił, w mocy iest iednéy lub drugiéy strony z kontraktuiących.

1171. Warunek mieszany iest ten, który zależy razem od woli iednéy ze stron kontraktuiących, i od woli trzeciego.

1172. Każdy warunek rzeczy niepodobnéy, albo przeciwnéy dobrym obyczaiom, albo prawem zakazanéy, iest nieważny, i unieważnia umowę, która od niego zależy.

1173. Warunek nieczynienia rzeczy niepodobnéy, nie unieważnia umowy zawartéy pod tym warunkiem.

1174. Każde zobowiązanie iest nieważne, skoro zawarte było pod warunkiem możności ze strony tego, który się zobowiązuie.

1175. Każdy warunek dopełniony bydź powinien takim sposobem, w iakim dopełnienia iego strony według podobieństwa do prawdy, chciały, i iak go rozumiały.

Section VI.

De l'effet des conventions à l'égard des tiers.

1165. Les conventions n'ont d'effet qu'entre les parties contractantes; elles ne nuisent point au tiers, et elles ne lui profitent que dans le cas prévu par l'article 1121.

1166. Néanmoins les créanciers peuvent exercer tous les droits et actions de leurs débiteurs, à l'exception de ceux qui sont exclusivement attachés à la personne.

1167. Ils peuvent aussi, en leur nom personnel, attaquer les actes faits par leur débiteur en fraude de leurs droits.

Ils doivent néanmoins, quant à leurs droits énoncés au titre *des successions* et au titre *du contrat de mariage et des droits respectifs des époux*, se conformer aux règles qui y sont prescrites.

CHAPITRE IV.

Des diverses espèces d'obligations.

Section I.

Des obligations conditionnelles

§. I.

De la condition en général, et de ses diverses espèces.

1168. L'obligation est conditionnelle lorsqu'on la fait dépendre d'un événement futur et incertain, soit en la suspendant jusqu'à ce que l'événement arrive, soit en la résiliant, selon que l'événement arrivera ou n'arrivera pas.

1169. La condition *casuelle* est celle qui dépend du hasard, et qui n'est nullement au pouvoir du créancier ni du débiteur.

1170. La condition *potestative* est celle qui fait dépendre l'exécution de la convention, d'un événement qu'il est au pouvoir de l'une ou de l'autre des parties contractantes de faire arriver ou d'empêcher.

1171. La condition *mixte* est celle qui dépend tout à la fois de la volonté d'une des parties contractantes, et de la volonté d'un tiers.

1172. Toute condition d'une chose impossible, ou contraire aux bonnes moeurs, ou prohibée par la loi, est nulle, et rend nulle la convention qui en dépend.

1173. La condition de ne pas faire une chose impossible, ne rend pas nulle l'obligation contractée sous cette condition.

1174. Toute obligation est nulle lorsqu'elle a été contractée sous une condition potestative de la part de celui qui s'oblige.

1175. Toute condition doit être accomplie de la manière que les parties ont vraisemblablement voulu et entendu qu'elle le fût.

Sectio VI.

De effectibus conventionum quoad alios.

1165. *Conventiones inter contrahentes tantum operantur; aliis neque nocent, neque prosunt, casu excepto, de quo art.* 1121 *hujusce tituli.*

1166. *Creditoribus tamen facultas est, cuncta debitoris jura et actiones experiundi, iis demtis, quae personae unicae innaerent.*

1167. *Iisdem quoque licet proprio nomine agere ad oppugnanda acta, quae debitor in eorum fraudem emisit. Si vero ab ipsis sint experienda jura, in titulis* de successionibus et de contractu nuptiali mutuisque conjugum juribus *expressa, observandae erunt regulae in iisdem statutae.*

CAPUT IV

De variis obligationum speciebus.

Sectio I.

De obligationibus conditionalibus.

§. 1.

De conditionibus in genere, et variis earum speciebus.

1168. *Obligatio conditionalis est, cum ab incerto et futuro pendet eventu, sive condicio, donec eveniat, effectum obligationis suspendat, sive, ea adveniente vel deficiente, obligatio resolvatur.*

1169. *Conditio* casualis *est, quae pendet a casu, nec ullo modo in potestate est creditoris vel debitoris.*

1170. *Conditio* potestativa *ea est, per quam obligationis executio pendet ab eventu, qui, ut contingat vel non, in potestate est alterutrius ex contrahentibus.*

1171. *Mixta conditio est, quae simul pendet a voluntate unius ex contrahentibus, et a voluntate tertiae personae.*

1172. *Quaevis conditio rei impossibilis, vel quae bonis moribus aut legibus adversetur, nulla est, et conventionem, quae ab ea pendet, infirmat.*

1173. *Conditio rem impossibilem non faciendi, obligationem sub ea initam non resolvit.*

1174. *Si conditio in potestate ejus sit, qui se obligavit, obligatio nulla est.*

1175. *Quaevis conditio implenda est, prout contrahentes verisimiliter senserunt et fieri voluerunt.*

1176. Skoro zobowiązanie iest zawarte pod warunkiem, że wypadek nastąpi w czasie oznaczonym, warunek taki poczytuie się za uchybiony, gdy czas upłynął, a wypadek nie nastąpił. Jeżeli nie masz czasu oznaczonego, warunek może bydź zawsze dopełniony, i nie iest poczytywany za uchybiony tylko w ten czas, gdy się stanie pewnością, że wypadek nie nastąpi.

1177. Gdy zobowiązanie zawarte iest pod warunkiem, że wypadek nie nastąpi w czasie oznaczonym, dopełniony iest taki warunek, gdy czas upłynął, a wypadek nie nastąpił. Równie iest dopełniony, ieżeli przed tymże samym czasem, pewnością będzie, że wypadek nie nastąpi; a ieżeli nie masz czasu oznaczonego, warunek w ten czas tylko iest dopełniony, gdy się staie pewnością, że wypadek nie nastąpi.

1178. Poczytywany iest warunek za dopełniony, skoro dłużnik zobowiązany pod tym warunkiem, przeszkodził dopełnieniu iego.

1179. Warunek dopełniony wraca się w skutku swoim do dnia, w którym zobowiązanie zawartém było; ieżeli wierzyciel umarł przed dopełnieniem warunku, prawa iego przechodzą do dziedzica po nim.

1180. Wierzyciel, przed dopełnieniem warunku, może używać wszelkich aktów, które prawo iego ocalaią.

1176. Lorsqu'une obligation est contractée sous la condition qu'un événement arrivera dans un temps fixe, cette condition est censée défaillie lorsque le temps est expiré sans que l'événement soit arrivé. S'il n'y a point de temps fixe, la condition peut toujours être accomplie, et elle n'est censée défaillie que lorsqu'il est devenu certain que l'événement n'arrivera pas.

1177. Lorsqu'une obligation est contractée sous la condition qu'un événement n'arrivera pas dans un temps fixe, cette condition est accomplie lorsque ce temps est expiré sans que l'événement soit arrivé: elle l'est également, si avant le terme il est certain que l'événement n'arrivera pas; et s'il n'y a pas de temps déterminé, elle n'est accomplie que lorsqu'il est certain que l'événement n'arrivera pas.

1178. La condition est réputée accomplie lorsque c'est le débiteur, obligé sous cette condition, qui en a empêché l'accomplissement.

1179. La condition accomplie a un effet rétroactif au jour auquel l'engagement a été contracté. Si le créancier est mort avant l'accomplissement de la condition, ses droits passent à son héritier.

1180. Le créancier peut, avant que la condition soit accomplie, exercer tous les actes conservatoires de son droit.

1176. *Cum obligatio contrahitur sub conditione, quod casus praefinito tempore eveniat, eadem defecisse censetur, si intra idem tempus casus non evenerit. Si nullum tempus statutum sit, conditio semper impleri potest, nec aliter defuisse judicatur, nisi cum procul dubio constet, casum nunquam futurum.*

1177. *Quoties obligatio contrahitur sub conditione, quod casus intra certum tempus non eveniet, pro impleta habetur, statim ac tempus lapsum sit, quin casus evenerit; idemque obtinet, si ante lapsum temporis certo constet, casum non futurum. Si vero temporis praefinitio deest, conditio non habetur pro impleta, nisi cum omnino compertum sit, casum aeque non adventurum.*

1178. *Conditio pro impleta habetur, si tebitor eadem sub conditione obligatus prohibuerit, quominus ea impleretur.*

1179. *Conditionis impletae effectus retro trahitur ad tempus initae obligationis. Si creditor diem obiit, priusqam conditio impleretur, ejus jura ad heredes transeunt.*

1180. *Antequam conditio impleatur, creditori ea omnia agere licet, quibus sua jura tuetur.*

§. 2.

O warunku zawieszaiącym.

1181. Zobowiązanie zawarte pod warunkiem zawieszaiącym, iest to, które zależy albo od wypadku przyszłego i niepewnego, albo od wypadku, który rzeczywiście nastąpił, lecz ieszcze strony o nim nie wiedzą.

W pierwszym przypadku zobowiązanie wykonaném bydź nie może, aż po wypadku.

W drugim przypadku zobowiązanie ma swóy skutek od dnia, w którym zawarte było.

1182. Skoro zobowiązanie zawarte było pod warunkiem zawieszaiącym, rzecz, która iest przedmiotem umowy, pozostaie na niebezpieczeństwo dłużnika, który się zobowiązał do wydaniaiéy w ten czas tylko, gdy warunek wypadnie.

Jeżeli rzecz zginęła zupełnie bez winy dłużnika, zobowiązanie niknie.

Jeżeli rzecz iest nadpsutą bez winy dłużnika, wolno iest wierzycielowi, albo rozwiązać zobowiązanie, albo wymagać rzeczy w stanie takim, w iakim się znayduie, bez zmnicyszenia ceny.

Jeżeli rzecz iest nadpsuta przez winę dłużnika, wierzyciel ma prawo, albo rozwiązać zobowiązanie, albo wymagać rzeczy w stanie takim, w iakim się znayduie, i razem wynagrodzenia szkód i straconych zysków.

§. 2.

De la condition suspensive.

1181. L'obligation contractée sous une condition suspensive est celle qui dépend, ou d'un événement futur et incertain, ou d'un événement actuellement arrivé, mais encore inconnu des parties.

Dans le premier cas, l'obligation ne peut être exécutée qu'après l'événement.

Dans le second cas, l'obligation a son effet du jour où elle a été contractée.

1182. Lorsque l'obligation a été contractée sous une condition suspensive, la chose qui fait la matière de la convention demeure aux risques du débiteur qui ne s'est obligé de la livrer que dans le cas de l'événement de la condition.

Si la chose est entièrement perie sans la faute du débiteur, l'obligation est éteinte.

Si la chose s'est déteriorée sans la faute du débiteur, le créancier a le choix, ou de résoudre l'obligation, ou d'exiger la chose dans l'état où elle se trouve, sans diminution du prix.

Si la chose s'est détériorée par la faute du débiteur, le créancier a le droit, ou de résoudre l'obligation, ou d'exiger la chose dans l'état où elle se trouve, avec des dommages et intérêts.

---

§. 2.

De conditione suspensiva.

1181. *Obligatio sub conditione suspensiva ea est, quae pendet aut a futuro et incerto eventu, aut ab eventu, qui jam accidit, et quem contrahentes ignorant.*

Primo casu obligatio, nisi postqam eventus contigerit, exequi non potest.

Altero suum sortitur effectum a die contractae obligationis.

1182. *Si obligatio sub conditione suspensiva contrahitur, res, de qua conventum est, periculo debitoris manet, qui eam tantum conditione adveniente se traditurum promisit.*

Si res sine debitoris culpa omnino periit, obligatio extinguitur: si vero sine debitoris culpa deterior facta est, creditori optio datur, vel resolvendi obligationem, vel rem, prout est, conséquendi, una cum damnis, et id quod interest.

§. 3.

O warunku rozwiązuiącym.

1183. Warunek rozwiązaiący iest ten, który gdy iest dopełniony, sprawuie odwołanie zobowiązania, i który wraca rzeczy do takiegoż samego stanu, w iakimby były, gdyby zobowiązania nie było.

Wykonanie zobowiązania nie zawiesza się przez ten warunek; obowięzuie tylko wierzyciela, ażeby to powrócił co wziął, w ten czas, gdy następuie wypadek w warunku przewidziany.

1184. Domyślać się trzeba zawsze warunku rozwiązuiącego w kontraktach obustronnych, na przypadek, w którym iedna ze stron nie uczyni zadosyć obowiązkowi swoiemu.

W tym przypadku kontrakt nie iest rozwiązany samém przez się prawém. Strona względem któréy obowiązek wykonanym nie był, ma wybór, albo przymusić drugą do wykonania umowy, gdy to bydź może, albo rozwiązania iéy żądać i wynagrodzenia razem szkód i straconych zysków.

Rozwiązanie żądane bydź powinno w sądzie, i zwłoka czasu pozwolona bydź może pozwanemu według okoliczności.

Oddział II.

O obowiązkach do wyznaczonéy granicy czasu.

1185. Granica czasu tém różni się od warunku, że obowiązku nie zawiesza, ale tylko wykonanie iego zwłóczy.

1186. Co się należy w wyznaczonym tylko czasie, nie może bydź wymagane przed upłynieniem tego czasu, ale też nie można upominać się o to, co się przed czasem zapłaciło.

1187. Granica czasu poczytuie się zawsze, że iest ułożona dla korzyści dłużnika, chybaby wypływało z układu, albo z okoliczności, że umówiona była także dla korzyści wierzyciela.

1188. Dłużnik nie może się odwoływać do dobrodzieystwa granicy czasu, gdy wpadł w niemożność wypłacania długów, czyli podupadł, albo gdy sam przez swóy czyn zmnieyszył pewność, którą dał przez kontrakt wierzycielowi swemu.

Oddział III.

O zobowiązaniach na przemian idących.

1189. Dłużnik zobowiązania na przemian idącego, uwolnionym się staie przez oddanie iednéy ze dwóch rzeczy, które są obięte w zobowiązaniu.

1190. Wybór należy do dłużnika, ieżeli wierzycielowi dozwolony nie był wyraźnie.

1191. Może się uwolnić dłużnik oddaiąc iednę ze dwóch rzeczy obiecanych; ale nie może przymusić wierzyciela do przyięcia części iednéy rzeczy, a części drugiéy.

§. 3.

De la condition résolutoire.

1183. La condition résolutoire est celle qui, lorsqu'elle s'accomplit, opère la révocation de l'obligation, et qui remet les choses au même état que si l'obligation n'avait pas existé.

Elle ne suspend point l'exécution de l'obligation: elle oblige seulement le créancier à restituer ce qu'il a reçu, dans le cas où l'événement prévu par la condition arrive.

1184. La condition résolutoire est toujours sous-entendue dans les contrats synallagmatiques, pour le cas où l'une des deux parties ne satisfera point à son engagement.

Dans ce cas, le contrat n'est point résolu de plein droit. La partie envers laquelle l'engagement n'a point été exécuté, a le choix ou de forcer l'autre à l'exécution de la convention lorsqu'elle est possible, ou d'en demander la résolution avec dommages et intérêts.

La résolution doit être demandée en justice, et il peut être accordé au défendeur un délai selon les circonstances.

Section II.

Des obligations à terme.

1185. Le terme diffère de la condition, en ce qu'il ne suspend point l'engagement, dont il retarde seulement l'exécution.

1186. Ce qui n'est dû qu'à terme, ne peut être exigé avant l'échéance du terme; mais ce qui a été payé d'avance, ne peut être répété.

1187. Le terme est toujours présumé stipulé en faveur du débiteur, à moins qu'il ne résulte de la stipulation, ou des circonstances, qu'il a été aussi convenu en faveur du créancier.

1188. Le débiteur ne peut plus réclamer le bénéfice du terme lorsqu'il a fait faillite, ou lorsque par son fait il a diminué les sûretés qu'il avait données par le contrat à son créancier.

Section III.

Des obligations alternatives.

1189. Le débiteur d'une obligation alternative est libéré par la délivrance de l'une des deux choses qui étaient comprises dans l'obligation.

1190. Le choix appartient au débiteur, s'il n'a pas été expressément accordé au créancier.

1191. Le débiteur peut se libérer en délivrant l'une des deux choses promises; mais il ne peut pas forcer le créancier à recevoir une partie de l'une et une partie de l'autre.

§. 3

De conditione resolutiva.

1183. *Conditio resolutiva ea est, quae, cum impletur, obligationem resolvit, remque in pristinum statum reducit, perinde ac si obligatio nunquam exstitisset.*

Conditio haec obligationis executionem non suspendit; creditorem vero dumtaxat obligat ad restituendum id, quod accepit, cum conditionis eventus contigerit.

1184. *Conditio resolutiva semper in omni contractu* synallagmatico, *seu bilaterali, subauditur, si contrahentium alter obligationem non impleat.*

Hoc tamen casu contractus ipso jure non resolvitur; sed illi, cujus intererat, obligationem impletam esse, optio datur, vel executionem persequendi, si fieri potest, vel resolutionem petendi, et praeterea damna et id, quod interest.

Resolutio in judicio petenda est; sed reo pro rerum adjunctis dilatio concedi potest.

Sectio II.

De obligationibus ad diem praestitutam.

1185. *Dies praestituta in eo differt a conditione, quod obligationem non suspendit, ejus executionem dumtaxat moratur.*

1186. *Quod certo die debetur, eo nondum elapso peti nequit: attamen non condicitur, quod antea solutum est.*

1187. *Favore debitoris semper dies apposita censetur, nisi ex stipulatione vel adjunctis constet, favore quoque creditoris diem fuisse conventam.*

1188. *Debitor beneficio praefinitae diei frui nequit, si bonis cessit, vel si ejus culpa cautiones, quas in contractu creditori dedit, imminutae sunt.*

Sectio III.

De obligationibus alternis.

1189 *Debitor alterna obligatione liberatur, si alterutrum tradat ex iis, quae obligatio complectebatur.*

1190. *Optio ad debitorem pertinet, nisi expresse fuerit creditori tributa.*

1191. *Debitor liberatur, si ex duobus promissis alterutrum tradat: creditorem vero, ut unius partem et partem alterius accipiat, cogere nequit.*

1192. Zobowiązanie iest proste i czyste, chociaż zawarte sposobem na przemian idącym, ieżeli iedna ze dwóch rzeczy obiecanych nie może bydź podległą zobowiązaniu.

1193. Zobowiązanie na przemian idące, staie się czystém i prostém, ieżeli iedna z rzeczy obiecanych ginie, i nie może bydź wydana, choćby nawet przez winę dłużnika. Wartość téy rzeczy nie może bydź ofiarówana na iéy mieysce.

Jeżeli obiedwie rzeczy zginęły, a w zgubie iednéy z nich zachodzi wina dłużnika, powinien zapłacić wartość téy, która na ostatku zginęła.

1194. Skoro w przypadkach przewidzianych przez artykuł poprzedzaiący, dany był wybór przez umowę wierzycielowi;

Albo iedna tylko ze dwóch rzeczy zginęła; i w ten czas, ieżeli bez winy dłużnika, wierzyciel powinien mieć pozostałą; ieżeli dłużnik iest winny, wierzyciel może wymagać rzeczy pozostałéy, albo wartości rzeczy téy, która zginęła:

Albo obiedwie rzeczy zginęły; i w ten czas, ieżeli dłużnik iest winny, co do obudwóch, lub do iednéy z nich tylko, wierzyciel może wymagać wartości iednéy lub drugiéy rzeczy, podług swego wyboru.

1195. Jeżeli obiedwie rzeczy zginęły bez winy dłużnika, i wprzód niżeli się opóźnił, zobowiązanie niknie stósownie do artykułu 1302.

1196. Takież same zasady stósuią się do przypadków, w których zobowiązanie naprzemian idące obeymuie więcéy niż dwie rzeczy.

1192. L'obligation est pure et simple, quoique contractée d'une manière alternative, si l'une des deux choses promises ne pouvait être le sujet de l'obligation.

1193. L'obligation alternative devient pure et simple, si l'une des choses promises périt et ne peut plus être livrée, même par la faute du débiteur. Le prix de cette chose ne peut pas être offert à sa place.

Si toutes deux sont péries, et que le débiteur soit en faute à l'égard de l'une d'elles, il doit payer le prix de celle qui a péri la dernière.

1194. Lorsque, dans les cas prévus par l'article précédent, le choix avait été déféré par la convention au créancier;

Ou l'une des choses seulement est périe, et alors, si c'est sans la faute du débiteur, le créancier doit avoir celle qui reste; si le débiteur est en faute, le créancier peut demander la chose qui reste, ou le prix de celle qui est périe:

Ou les deux choses sont péries; et alors, si le débiteur est en faute à l'égard des deux, ou même à l'égard de l'une d'elles seulement, le créancier peut demander le prix de l'une ou de l'autre à son choix.

1195. Si les deux choses sont péries sans la faute du débiteur, et avant qu'il soit en demeure, l'obligation est éteinte, conformément à l'article 1302.

1196. Les mêmes principes s'appliquent aux cas où il y a plus de deux choses comprises dans l'obligation alternative.

1192. *Obligatio pura et simplex est, licet alternatim contracta, si alterutrum ex duobus promissis obligationis objectum esse non poterat.*

1193. *Obligatio alterna in puram et simplicem resolvitur, si alterutrum ex promissis pereat, vel debitoris quoque culpa tradi nequeat. Pretium autem loco rei offerri non potest.*

Si utraque res perierit, et harum altera ex culpa debitoris, iste pretium illius rependet, quae postremo periit.

1194. *Cum optio in casu praecedentis articuli ex conventione creditori tributa fuerat: vel altera tantum ex promissis rebus periit, et tunc, si debitoris culpa abfuit, creditor eam, quae superest recipere tenetur; sin vero debtioris culpa interfuit, creditori, aut rem, quae superest, aut deperditae rei pretium consequendi jus est.*

Si utraque res perierit, tunc quoties utriusque vel alterius jactura debitoris culpa evenerit, pretium alterutrius creditor pro lubitu petere potest.

1195. *Si utraque res sine debitoris culpa perierit, antequam ipse moram committeret, obligatio exstinguitur, prout in art. 1302 hujus tituli sancitum fuit.*

Oddział IV.
O zobowiązaniach solidarnych.

§. I.
O solidarności między wierzycielami.

1197. Zobowiązanie iest solidarne między kilkoma wierzycielami, skoro tytuł każdemu z nich daie wyraźnie prawo żądania zapłaty całéy wierzytelności, i gdy zapłacenie uczynione iednemu z nich, uwalnia dłużnika, choćby nawet dobrodzieystwo zobowiązania rozkładne było, i podzielne między różnych wierzycielów.

1198. Wolno iest dłużnikowi wypłacać iednemu, lub drugiemu z wierzycieli solidarnych, póki uprzedzonym nie był przez poszukiwania przeciw niemu wszczynane iednego z nich.

Jednakże uwolnienie otrzymane od iednego tylko z wierzycieli solidarnych, uwalnia dłużnika tylko co do części tegoż wierzyciela.

1199. Każdy akt, który przerywa przedawnienie względem iednego z wierzycieli solidarnych, idzie na korzyść innych wierzycieli.

§. 2.
O solidarności ze strony dłużników.

1200. Jest solidarność ze strony dłużni-

Section IV.
Des obligations solidaires.

§. I.
De la solidarité entre les créanciers.

1197. L'obligation est solidaire entre plusieurs créanciers, lorsque le titre donne expressément à chacun d'eux le droit de demander le paiement du total de la créance, et que le paiement fait à l'un d'eux libère le débiteur, encore que le bénéfice de l'obligation soit partageable et divisible entre les divers créanciers.

1198. Il est au choix du débiteur de payer à l'un ou à l'autre des créanciers solidaires, tant qu'il n'a pas été prévenu par les poursuites de l'un d'eux.

Néanmoins la remise qui n'est faite que par l'un des créanciers solidaires, ne libère le débiteur que pour la part de ce créancier.

1199. Tout acte qui interrompt la prescription à l'égard de l'un des créanciers solidaires, profite aux autres créanciers.

§. 2.
De la solidarité de la part des débiteurs.

1200. Il y a solidarité de la part des dé-

1196. *Iisdem utendum regulis, si duae nedum, sed res plures, in alterna obligatione contineantur.*

Sectio IV.
De obligationibus in solidum.

§. I.
De creditoribus in solidum.

1197. *Obligatio inter plures creditores in solidum est, cum titulus cuilibet eorum expresse jus tribuit, integrum petendi creditum, et cum solutio alteri ex ipsis facta debitorem liberat, etsi beneficium obligationis inter eosdem creditores dividuum sit.*

1198. *Debitori licet, alterutri ex creditoribus in solidum solvere, donec neuter eorum solutionem in judicio ab ipso postulaverit.*

Nihilominus remissio facta ab altero ex creditoribus in solidum, pro parte tantum, quae ad eum pertinet, debitorem liberat.

1199. *Quilibet actus, a quo praescriptio interrumpatur favore unius ex creditoribus in solidum, ceteros quoque juvat.*

§. 2.
De debitoribus in solidum.

1200. *Debitores in solidum sunt illi, qui ita obligantur, ut a quolibet ipsorum integrum debitum peti possit; solutione vero ab uno facta, ceteri liberentur.*

ków, gdy ci są obowiązani do teyże saméy rzeczy w takim sposobie, że każdy z nich przymuszonym bydź może do całości, i że zapłacenie przez iednego uczynione, uwalnia innych względem wierzyciela.

1201. Zobowiązanie może bydź solidarne, chociaż ieden z dłużników obowiązany iest inaczéy, niżeli drugi do zapłacenia teyże saméy rzeczy; naprzykład ieżeli ieden obowiązany iest warunkowo tylko, a obowiązek drugiego iest prosty i czysty; albo ieżeli ieden otrzymał oznaczoną granicę czasu, która drugiemu dozwolona nie iest.

1202. Solidarność domniemywaną nie bywa, trzeba, aby wyraźnie ułożoną była.

W takich tylko przypadkach to prawidło ustaie, w których solidarność ma mieysce saméin przez się prawém, na mocy rozrządzenia prawa.

1203. Wierzyciel zobowiązania zawartego solidarnie, może się udadź do tego z dłużników, do którego chce, i ten nie może mu się zastawić dobrodzieystwem podzielności.

1204. Poszukiwania czynione na iednym z dłużników, nie przeszkadzaią wierzycielowi do czynienia podobnych poszukiwań na innych.

1205. Jeżeli rzecz należna zginęła przez winę, albo w czasie opóźnienia iednego, lub kilku dłużników solidarnych, inni współ-dłużnicy nie są uwolnieni od obowiązku zapłacenia wartości rzeczy; ale nie

biteurs, lorsqu'ils sont obligés à une même chose, de manière que chacun puisse être contraint pour la totalité, et que le paiement fait par un seul libère les autres envers le créancier.

1201. L'obligation peut être solidaire, quoique l'un des débiteurs soit obligé différement de l'autre au paiement de la même chose: par exemple, si l'un n'est obligé que conditionnellement, tandis que l'engagement de l'autre est pur et simple; ou si l'un a pris un terme qui n'est point accordé à l'autre.

1202. La solidarité ne se présume point; il faut qu'elle soit expressément stipulée.

Cette règle ne cesse que dans les cas où la solidarité a lieu de plein droit, en vertu d'une disposition de la loi.

1203. Le créancier d'une obligation contractée solidairement peut s'adresser à celui des débiteurs qu'il veut choisir, sans que celui-ci puisse lui opposer le bénéfice de division.

1204. Les poursuites faites contre l'un des débiteurs n'empêchent pas le créancier d'en exercer de pareilles contre les autres.

1205. Si la chose due a péri par la faute ou pendant la demeure de l'un ou de plusieurs des débiteurs solidaires, les autres codébiteurs ne sont point déchargés de l'obligation de payer le prix de la chose; mais

1201. *Obligatio in solidum esse potest, quamvis debitores diversimode sese obligaverint ad ejusdem rei solutionem: prout, si quis sub conditione, alter vero pure promiserit; vel si alteri tempus ad solvendum concessum fuit, alteri non.*

1202. *Obligatio in solidum non praesumitur, nisi expresse stipulata sit.*

Id vero non obtinet, quoties obligatio in solidum ipso jure oritur ex legis dispositione.

1203. *Creditor in solidum agere potest adversus quemcumque velit ex singulis debitoribus, quin illi beneficium divisionis opponi queat.*

1204. *Acta in judicio adversus aliquem ex pluribus debitoribus non impediunt, quominus adversus ceteros a creditore agatur.*

1205. *Si res debita periit culpa vel mora unius vel plurium ex debitoribus in solidum, ceteri ab obligatione, pretium rei deperditae solvendi, non liberantur; damna vero et id, quod interest, sarcire non tenentur.*

Creditor ad damna et ad id, quod interest, agit adversus debitores dumtaxat, quorum culpa vel mora res interiit.

należy się od nich wynagrodzenie szkód i straconych zysków.

Wierzyciel może upominać się o wynagrodzenie szkód i straconych zysków u tych tylko dłużników, przez których winę rzecz zginęła, albo którzy się opóźnili.

1206. Poszukiwania czynione na iednym z dłużników solidarnych, przerywaią przedawnienie względem wszystkich.

1207. Żądanie procentów, zanoszone przeciw iednemu z dłużników solidarnych, sprawuie bieg takich procentow względem wszystkich.

1208. Spół-dłużnik solidarny poszukiwany przez wierzyciela, może się zastawiać wszelkiemi wyiątkami, które wypływaią z natury zobowiązania, i takiemi, które są mu osobiste, i takiemi równie, które są spólne wszystkim współ-dłużnikom.

Nie może się zastawiać takiemi wyiątkami, które są osobiste zupełnie niektórym z innych współ-dłużników.

1209. Skoro ieden z dłużników staie się iedynym dziedzicem po wierzycielu, albo gdy wierzyciel staie się iedynym dziedzicem po iednym z dłużników, pomieszanie takie niszczy wierzytelność solidarną tylko w części i przypadłości na dłużnika, lub wierzyciela.

1210. Wierzyciel, który zezwala na podział długu względem iednego ze współ-dłużników, zachowuie sprawę swoię solidarną względem innych, ale z odtrąceniem

ceux-ci ne sont point tenus des dommages et intérêts.

Le créancier peut seulement répéter les dommages et intérêts tant contre les débiteurs par la faute desquels la chose a péri, que contre ceux qui étaient en demeure.

1206. Les poursuites faites contre l'un des débiteurs solidaires interrompent la prescription à l'égard de tous.

1207. La demande d'intérêts formée contre l'un des débiteurs solidaires fait courir les intérêts à l'égard de tous.

1208. Le codébiteur solidaire, poursuivi par le créancier, peut opposer toutes les exceptions qui résultent de la nature de l'obligation, et toutes celles qui lui sont personnelles, ainsi que celles qui sont communes à tous les codébiteurs.

Il ne peut opposer les exceptions qui sont purement personnelles à quelques-uns des autres codébiteurs.

1209. Lorsque l'un des débiteurs devient héritier unique du créancier, ou lorsque le créancier devient l'unique héritier de l'un des débiteurs, la confusion n'éteint la créance solidaire que pour la part et portion du débiteur ou du créancier.

1210. Le créancier qui consent à la division de la dette à l'égard de l'un des codébiteurs, conserve son action solidaire contre les autres, mais sous la déduction de la

1206. *Acta, quae in judicio fiunt adversus aliquem ex pluribus debitoribus, etiam quoad ceteros praescriptionem interrumpunt.*

1207 *Petitio usurarum, facta uni ex pluribus debitoribus, in solidum usuras parit, etiam quoad ceteros.*

1208. *Debitor in solidum, in judicium vocatus, omnibus utitur exceptionibus, quae ex obligationis indole oriuntur, et iis insuper, quae ex propria persona ei competunt, aeque ac ceteris, quae cum correis ipsi sunt communes.*

Illis vero exceptionibus uti nequit, quae alicujus correi personam tantum respiciunt.

1209. *Quoties alter ex debitoribus unicus heres creditoris fit, vel quoties creditor heres unicus fit alterius ex debitoribus, creditum in solidum confusione non extinguitur, nisi pro ea tantum parte, quae debitorem respicit vel creditorem.*

1210. *Creditor, qui assentitur divisioni debiti favore unius ex debitoribus, actionem in solidum adversus alios non amittit, illius tantum, cui debiti divisionem concessit, parte deducta.*

części dłużnika, którego od solidarności uwolnił.

1211. Wierzyciel, który odbiera rozdzielnie część od iednego z dłużników, nie zachowuiąc w zakwitowaniu solidarności, albo praw swoich w ogólności, nie zrzeka się solidarności tylko względem tego dłużnika.

Nie poczytuie się, że wierzyciel odstąpił solidarności dłużnikowi, gdy odbiera od niego ilość wyrównywaiącą części, do iakiéy obowiązany dłużnik, ieżeli zakwitowanie nie wyraża, że to *za część iego*.

Toż samo się rozumie co do prostego żądania, zanoszonego przeciw iednemu ze współ-dłużników o *część iego*, ieżeli ten współ-dłużnik nie zezwolił na żądanie, albo ieżeli nie został skazanym przez wyrok sądowy.

1212. Wierzyciel, który przyymuie rozdzielnie, i bez zachowania część iednego ze współ-dłużników w przychodach z czyńszów albo innych podobnych wypłat, lub w procentach długu, utraca solidarność tylko co do wypadłych przychodów z czyńczów albo z innych podobnych wypłat lub procentów, ale nie do tych, które na przyszłość idą; ani też do kapitału, chybaby płacenie rozdzielne utrzymywało się przez lat dziesięć nieprzerwanie,

1213. Zobowiązanie zawarte solidarnie względem wierzyciela, rozdziela się samém przez się prawém między dłużników, którzy obowiązani są między sobą, każdy tylko co do swoiéy części i przypadłości.

part du débiteur qu'il a déchargé de la solidarité.

1212. Le créancier qui reçoit divisément la part de l'un des débiteurs, sans réserver dans la quittance la solidarité ou ses droits en général, ne renonce à la solidarité qu'à l'égard de ce débiteur.

Le créancier n'est pas censé remettre la solidarité au débiteur lorsqu'il reçoit de lui une somme égale à la portion dont il est tenu, si la quittance ne porte pas que c'est *pour sa part*.

Il en est de même de la simple demande formée contre l'un des codébiteurs *pour sa part*, si celui-ci n'a pas acquiescé à la demande, ou s'il n'est pas intervenu un jugement de condamnation.

1212. Le créancier qui reçoit divisément et sans réserve la potion de l'un des codébiteurs dans les arrérages ou intérêts de la dette, ne perd la solidarité que pour les arrérages ou intérêts échus, et non pour ceux à échoir, ni pour le capital, à moins que le paiement divisé n'ait été continué pendant dix ans consécutifs.

1213. L'obligation contractée solidairement envers le créancier se divise de plein droit entre les débiteurs, qui n'en sont tenus entre eux que chacun pour sa part et portion.

1211. *Creditor, qui divisim ab uno ex debitoribus ejus debiti partem accipit, actione in solidum vel juribus suis in genere in apocha non reservatis, eandem actionem non amittit, nisi illius debitoris intuitu.*

Creditor actioni in solidum renunciare non praesumitur favore debitoris, si ab eo summam recipit parem portioni ab eodem debitae nisi in apocha pro ejus parte *se accepisse declaret. Idem obtinet, ubi creditor simpliciter petiit ab uno ex debendi correis* pro ejus parte, *si hic petitioni non adquieverit, vel judicium condemnationis adversus eum prolatum non fuerit.*

1212. *Creditor, qui divisim et sine reservatione ab uno ex correis debendi accepit partem usurarum, quae ad eum pro communi debito spectabat, actionem in solidum amittit quoad praeteritas tantum, non autem quoad futuras usuras, nec quoad sortem, nisi ad integrum successivum decennium solutionem divisim semper acceperit.*

1213. *Obligatio in solidum erga creditorem inita ipso jure dividitur inter debitores, quorum unusquisque ad invicem pro sua dumtaxat parte obligatur.*

1214. Współ-dłużnik solidarnego długu, który dług cały zapłacił, nie może się upominać u innych współ-dłużników, tylko u każdego części, iaka na niego przypada.

Jeżeli ieden z nich iest niewypłacalnym, strata, do któréy powodem niewypłacalność iego, podziela się podług rozkładu między innych współ-dłużników wypłacalnych, i tego który zapłacił.

1215. W przypadku, gdy wierzyciel zrzekł się sprawy solidarnéy przeciw iednemu z dłużników, ieżeli ieden, lub kilku współ-dłużników innych, staią się niewypłacalnemi, część niewypłacalnych podzielona będzie według rozkładu między wszystkich dłużników, nawet między tych, których poprzedniczo wierzyciel od solidarności uwolnił.

1216. Jeżeli interes, dla którego zaciągnięty był dług solidarnie, ściąga się tylko do iednego ze współ-obowiązanych solidarnie, ten obowiązany będzie do całego długu względem innych współ-dłużników, którzy uważani będą względem niego tylko, iako iego ręczyciele.

Oddział V

O zobowiązaniach podzielnych i niepodzielnych.

1217. Zobowiązanie podzielne iest, lub niepodzielne, według tego, gdy ma za przedmiot rzecz, która w wydaniu, albo

1214. Le codébiteur d'une dette solidaire, qui l'a payée en entier, ne peut répéter contre les autres que les part et portion de chacun d'eux.

Si l'un d'eux se trouve insolvable, la perte qu'occasionne son insolvabilité, se répartit par contribution entre tous les autres codébiteurs solvables et celui qui a fait le paiement.

1215. Dans le cas où le créancier a renoncé à l'action solidaire envers l'un des débiteurs, si l'un ou plusieurs des autres codébiteurs deviennent insolvables, la portion des insolvables sera contributoirement répartie entre tous les débiteurs, même entre ceux précédemment déchargés de la solidarité par le créancier.

1216. Si l'affaire pour laquelle la dette a été contractée solidairement ne concernait que l'un des coobligés solidaires, celui-ci serait tenu de toute la dette vis-à-vis des autres codébiteurs, qui ne seraient considerés par rapport à lui que comme ses cautions.

Section V.

Des obligations divisibles et indivisibles.

1217. L'obligation est divisible ou indivisible selon qu'elle a pour objet, ou une chose qui dans sa livraison, ou un fait

1214. *Si correus debendi solidum solvit, ab aliis non nisi partem, quam quisque debet, repetere potest.*

Si alter ex his solvendo non sit, pro hujus parte ceteri correi, qui solvendo sunt, ad ratam intributum veniunt una cum eo, qui integrum expunxit debitum.

1215. *Cum creditor favore alicujus ex debitoribus actioni in solidum renunciavit, si unus vel plures ex aliis debendi correis solvendo impares fiunt, omnes debitores, iis quoque minime exceptis, quos creditor obligatione solidali antea liberavit, pro parte eorum, qui solvendo non sunt, in tributum veniunt.*

1216. *Si negotium, cujus causa debitum in solidum contractum est, commodum respicit unius tantum e correis debendi, hic totum prae aliis persolvet debitum; ceteri vero tanquam ejus fidejussores dumtaxat habebuntur.*

Sectio V.

De obligationibus dividuis et individuis.

1217. *Obligatio dividua vel individua est, prout res tradenda vel factum exequendum divisionem, sive materialem, sive intellectualem, patitur vel non.*

*

czyn, który w wykonaniu iest, lub nie iest zdatny do podziału, bądź zmysłowego, bądź umysłowego.

1218. Zobowiązanie iest niepodzielne, chociaż rzecz lub czyn, które są iego przedmiotem, podzielne są ze swoiéy natury, ezeli stosunek, pod którym uważane są w zobowiązaniu, czyni ie niezdolnemi do iużycia, lub wykonania cząstkowego.

1219. Solidarność ułożona, nie daie zobowiązaniu cechy niepodzielności.

§. I.

O skutkach zobowiązania podzielnego.

1220. Zobowiązanie, które iest zdatne do podziału, wykonane bydź powinno między wierzycielem a dłużnikiem, iak gdyby było niepodzielne.

Podzielność stosuie się tylko co do dziedziców po nich, którzy nie mogą wymagać długu, albo do zapłacenia iego obowiązani nie są, tylko podług części, iakie obięli w posiadanie, i które od nich się należą, iako od zastępców wierzyciela, lub dłużnika.

1221. Zasada ustanowiona w artykule poprzedzaiącym, przyymuie wyiątki względem dziedziców po dłużniku:

1od. W przypadku, gdy dług iest hipotekowany;

2re. Gdy dług iest rzeczy oznaczoney;

3cie. Gdy zachodzi dług na przemian idący w rzeczach zawisłych od wyboru wierzyciela, z których iedna iest niepodzielna;

qui, dans l'exécution' est ou n'est pas susceptible de division, soit matérielle, soit intellectuelle.

1218. L'obligation est indivisible, quoique la chose ou le fait qui en est l'objet soit divisible par sa nature, si le rapport sous lequel elle est considérée dans l'obligation ne la rend pas susceptible d'exécution partielle.

1219. La solidarité stipulée ne donne point à l'obligation le caractère d'indivisibilité.

§. I.

Des effets de l'obligation divisible.

1220. L'obligation qui est susceptible de division, doit être exécutée entre le créancier et le débiteur, comme si elle était indivisible. La divisibilité n'a d'application qu'à l'égard de leurs héritiers, qui ne peuvent demander la dette, ou qui ne sont tenus de la payer que pour les parts dont ils sont saisis, ou dont ils sont tenus comme représentant le créancier ou le débiteur.

1221. Le principe établi dans l'article précédent reçoit exception à l'égard des héritiers du débiteur:

1. Dans le cas où la dette est hypothécaire;

2. Lorsqu'elle est d'un corps certain;

3. Lorsqu'il s'agit de la dette alternative de choses au choix du créancier, dont l'une est indivisible;

1218. *Obligatio individua est, licet res vel factum, de quo agitur, natura sua dividuum sit, quoties ita in obligationem deductum est, ut disjunctim exequi nequeat.*

1219. *Stipulatio in solidum individuam non parit obligationem.*

§. I.

De effectibus obligationis dividuae.

1220. *Dividua obligatio inter creditorem et debitorem, perinde ac si individua foret, exequi debet. Dividuitas non officit, nisi heredes, qui debitum petere nequeunt, aut solvere non tenentur, nisi pro partibus creditoris vel debitoris, quem repraesentant.*

1221. *Regula praedicta exceptionem patitur quoad debitoris heredes:*

1. *Quoties debitum hypothecarium sit;*

2. *Si rem certam respiciat;*

3. *Quoties de alterutra tradenda re agatur in optionem creditoris, quarum altera individua sit;*

4te. Gdy ieden z dziedziców obowiązany iest sam przez tytuł do wykonania zobowiązania;

5te. Gdy wypływa, bądź z natury obowiązku, bądź z rzeczy, która iest iego przedmiotem, bądź z celu założonego w kontrakcie, że chęcią było kontraktuiących, aby dług nie mógł bydź zaspokoiony częściowo.

W pierwszych trzech przypadkach, u dziedzica, który posiada rzecz należącą się, albo grunt, na którym dług hipotekowany, może bydź poszukiwana całość na rzeczy należącéy, albo na gruncie obciążonym hipoteką, ale się temu dziedzicowi zachowuie poszukiwanie na iego współ-dziedzicach. W czwartym przypadku dziedzic sam obowiązany iest do długu, a w przypadku piątym, u każdego dziedzica można poszukiwać całości, z zachowaniem iemu poszukiwań na iego współ-dziedzicach.

§. 2.

O skutkach zobowiązania niepodzielnego.

1222. Każdy z tych, którzy zaciągnęli łącznie dług niepodzielny, obowiązany iest do całości, choćby zobowiązanie nie było zawarte solidarnie.

1223. Toż samo się rozumie o dziedzicach po tym, który zawarł podobne zobowiązanie.

1224. Każdy po wierzycielu dziedzic,

4. Lorsque l'un des héritiers est chargé seul, par le titre, de l'exécution de l'obligation;

5. Lorsqu'il résulte, soit de la nature de l'engagement, soit de la chose qui en fait l'objet, soit de la fin qu'on s'est proposée dans le contrat, que l'intention des contractans a été que la dette ne pût s'acquitter particulement.

Dans les trois premiers cas, l'héritier qui possède la chose due, ou le fonds hypothéqué à la dette, peut être poursuivi pour le tout, sur la chose due ou sur le fonds hypothéqué, sauf le recours contre ses cohéritiers. Dans le quatrième cas, l'héritier seul chargé de la dette, et dans le cinquième cas, chaque héritier, peut aussi être poursuivi pour le tout; sauf son recours contre ses cohéritiers.

§. 2.

Des effets de l'obligation indivisible.

1222. Chacun de ceux qui ont contracté conjointement une dette indivisible, en est tenu pour le total, encore que l'obligation n'ait pas été contractée solidairement.

1223. Il en est de même à l'égard des héritiers de celui qui a contracté une pareille obligation.

1224. Chaque héritier du créancier peut

---

4. *Si obligationis exequendae onus uni tantum ex heredibus in vim tituli incumbit;*

5. *Si ex indole, sive obligationis, sive rei eandem respicientis, sive ex fine contractus pateat, contrahentes noluisse, ut debitum divisim solveretur.*

Primis hisce tribus casibus, heres, qui debitam rem aut praedium hypothecae pro debito obnoxium possidet, in ipsa re vel praedio pro integro debito conveniri potest, salvo regressu adversus coheredes, Quarto casu, heres unicus ex integro gravatus, et, quinto casu, quisque ex heredibus pro toto debito pariter conveni possunt, salvo, ut supra, adversus coheredes regressu.

§. 2.

De individuae obligationis effectibus.

1222. *Quisquis eorum, qui simul individuum debitum contraxerunt, integrum solvere tenentur, etiamsi obligatio in solidum non fuerit inita.*

1223. *Idem obtinet quoad heredes ejus, qui parem suscepit obligationem.*

1224. *Quilibet ex heredibus creditoris integram persequi potest individuae obligationis executionem.*

może wymagać wykonania w całości zobowiązania niepodzielnego.

Sam nie może uwalniać od całości długu; sam nie może przyymować zamiast rzeczy, iéy ceny. Jeżeli ieden z dziedziców sam uwolnił od długu, albo przyiął wartość rzeczy, współ-dziedzic iego nie może żądać rzeczy niepodzielnéy, tylko odtrącaiąc część współ-dziedzica, który uwolnił, lub wartość przyiął.

1225. Dziedzic dłużnika pozwanego o całość zobowiązania, może żądać zwłoki czasu, aby przyzwał do sprawy swoich współ-dziedziców; chybaby dług takiéy był natury, że tylko przez samego dziedzica pozwanego zaspokoionym bydź może, a ten w ten czas skazanym bydź może sam, z zachowaniem dla niego poszukiwań o wynagrodzenie na iego współ-dziedzicach.

Oddział VI.

O zobowiązaniach z zastrzeżeniem kary.

1226. Zastrzeżenie kary iest to, kiedy osoba iaka, aby zabezpieczyć wykonanie umowy, obowięzuie się do iakiey rzeczy w przypadku niewykonania.

1227. Nieważność głównéy umowy, pociąga za sobą nieważność zastrzeżenia kary.

Nieważność zastrzeżenia kary, nie pociąga za sobą nieważności umowy głównéy.

1228. Wierzyciel zamiast żądania kary włożonéy na dłużnika, który się opóźnia, może poszukiwać wykonania głównéy umowy.

exiger en totalité l'exécution de l'obligation indivisible.

Il ne peut seul faire la remise de la totalité de la dette; il ne peut recevoir seul le prix au lieu de la chose. Si l'un des héritiers a seul remis la dette ou reçu le prix de la chose, son cohéritier ne peut demander la chose indivisible qu'en tenant compte de la portion du cohéritier qui a fait la remise ou qui a reçu le prix.

1225. L'héritier du débiteur, assigné pour la totalité de l'obligation, peut demander un délai pour mettre en cause ses cohéritiers, à moins que la dette ne soit de nature à ne pouvoir être acquittée que par l'héritier assigné, qui peut alors être condamné seul, sauf son recours en indemnité contre ses cohéritiers.

Section VI.

Des obligations avec clauses pénales.

1226. La clause pénale est celle par laquelle une personne, pour assurer l'exécution d'une convention, s'engage à quelque chose en cas d'inexécution.

1227. La nullité de l'obligation principale entraîne celle de la clause pénale.

La nullité de celle-ci n'entraîne point celle de l'obligation principale.

1228. Le créancier, au lieu de demander la peine stipulée contre le débiteur qui est en demeure, peut poursuivre l'exécution de l'obligation principale.

Idem vero solus integrum nequit remittere debitum, nec pretium loco rei recipere. Si vero alterutrum egerit, ejus coheres individuam rem petere non potest, nisi deducta coheredis parte, qui rem remisit aut pretium recepit.

1225. *Heres debitoris, cui integra obligatio attributa fuit, dilationem petere potest, ut in judicium vocet suos coheredes, nisi indoles debiti ea sit, ut ab ipso tantum, cui illud attributum fuit, solvi possit; qui tunc solus condemnabitur, salvo jure ad indemnitatem adversus coheredes.*

Sectio VI.

De poenalibus obligationum clausulis.

1226. *Clausula poenalis est illa, qua quis ad tuendam conventionis executionem ad aliquid, ni ea impleta fuerit, sese obstringit.*

1227. *Corruente principali obligatione, corruit et ipsa poenalis clausula.*

Clausula vero corruente, principalis obligatio nihilominus subsistit.

1228. *Creditor, omissa poena contra debitorem, qui in mora sit, stipulata, executionem obligationis principalis persequi potest.*

1229. Zastrzeżenie kary, iest nagrodzenie szkód i straconych zysków, iakie wierzyciel ponosi z niewykonania zobowiązania głównego.

Wierzyciel nie może razem żądać i głównéy umowy i kary, chybaby ułożona była za samo proste opóźnienie.

1230. Zobowiązanie pierwotne bądź gdy w sobie zawiera, bądź gdy nie zawiera czas oznaczony, w którym dopełnione bydź powinno, kara w ten czas tylko następuie, gdy się ten opóźnia, który się zobowiązał, bądź do dania, bądź do wzięcia, bądź do uczynienia.

1231. Sędzia może umiarkować karę, gdy zobowiązanie główne wykonane było w części.

1232. Gdy zobowiązanie pierwotne zawarte z zastrzeżeniem kary iest względem rzeczy niepodzielnéy, kara następuie przez wykroczenie choć iednego tylko z dziedziców po dłużniku; i może bydź żądana, bądź w całości na tym, który wykroczył, bądź na każdym z dziedziców, co do ich części i przypadłości, a hipotecznie, co do wszystkiego, ale się im zachowuie poszukiwanie na tym, który w karę popadł.

1233. Gdy zobowiązanie pierwotne zawarte pod karą, iest podzielne, ten tylko z dziedziców po dłużniku wpada w taką karę, który wykroczył przeciw temu zobowiązaniu, i tylko co do części, która się należała od niego w zobowiazaniu głównem,

1229. La clause pénale est la compensation des dommages et intérêts que le créancier souffre de l'inexécution de l'obligation principale.

Il ne peut demander en même temps le principal et la peine, à moins qu'elle n'ait été stipulée pour le simple retard.

1230. Soit que l'obligation primitive contienne, soit qu'elle ne contienne pas un terme dans lequel elle doive être accomplie, la peine n'est encourue que lorsque celui qui s'est obligé, soit à livrer, soit à prendre, soit à faire, est en demeure.

1231. La peine peut être modifiée par le juge, lorsque l'obligation principale a été exécutée en partie.

1232. Lorsque l'obligation primitive, contractée avec une clause pénale, est d'une chose indivisible, la peine est encourue par la contravention d'un seul des héritiers du débiteur: et elle peut être demandée, soit en totalité contre celui qui a fait la contravention, soit contre chacun des cohéritiers pour leur part et portion, et hypothécairement pour le tout, sauf leur recours contre celui qui a fait encourir la peine.

1233. Lorsque l'obligation primitive contractée sous une peine est divisible, la peine n'est encourue que par celui des héritiers du débiteur qui contrevient à cette obligation, et pour la part seulement dont il était tenu dans l'obligation principale, sans

---

1229. *Clausula poenalis loco est damnorum et ejus, quod interest, quibus creditor afficitur haud impletae principalis obligationis causa.*

Obligationem principalem et poenam simul persequi non licet, nisi haec ex sola mora fuerit stipulata.

1230. *Sive primitivae obligationis executioni tempus adjectum sit, sive non, poenae locus non fit, nisi in mora sit qui ad tradendum, vel ad accipiendum, vel ad faciendum se obligavit.*

1231. *Poena imminui a judice potest, si principalis obligatio pro parte sit impleta.*

1232. *Quoties primitiva obligatio sub poenali clausula inita individuam rem respicit, violatio unius ex heredibus debitoris poenae locum facit; eaque, vel integra ab illo, qui contravenit, vel pro quota parte ab unoquoque ex heredibus, atque ab hisce etiam in solidum actione hypothecaria peti potest, salvo eisdem jure ad indemnitatem adversus eum, qui poenae causam praebuit.*

1233. *Quoties primitiva obligatio sub poenali clausula inita dividua est, solus coheres eam violans et pro sua tantum parte obligationis poenam sustinet, nec ulla competit actio adversus eos, qui eandem impleverunt.*

i nie masz sprawy przeciw tym, którzy zobowiązanie wykonali.

To prawidło przyymuie wyiątek, gdy zastrzeżenie kary dodane było w zamiarze, aby zapłata nie następowała częściowo, a ieden z dziedziców przeszkodził wykonaniu zobowiązania w całości; w takim przypadku całéy kary na nim żądać można, a na innych współ-dziedzicach, co do ich części tylko, zachowuiąc służące im poszukiwanie.

DZIAŁ V.

O ustaniu zobowiązań.

1234. Zobowiązanie ustaie:
Przez zapłacenie;
Przez odnowienie;
Przez uwolnienie dobrowolne;
Przez potrącenie;
Przez pomieszanie;
Przez stratę rzeczy;
Przez nieważność lub zerwanie;
Przez skutek warunku rozwiązuiącego, który wytłumaczony był w dziale poprzedzaiącym;
I przez przedawnienie, które będzie przedmiotem szczególnego tytułu.

qu'il y ait d'action contre ceux qui l'ont exécutée.

Cette règle reçoit exception lorsque, la clause pénale ayant été ajoutée dans l'intention que le paiement ne pût se faire partiellement, un cohéritier a empêché l'exécution de l'obligation pour la totalité. En ce cas, la peine entière peut être exigée contre lui, et contre les autres cohéritiers pour leur portion seulement, sauf leur recours.

CHAPITRE V.

De l'extinction des obligations.

1234. Les obligations s'éteignent,
Par le paiement;
Par la novation;
Par la remise volontaire;
Par la compensation;
Par la confusion;
Par la perte de la chose;
Par la nullité ou la rescision;
Par l'effet de la condition résolutoire, qui a été expliquée au chapitre précédent;

Et par la prescription, qui fera l'objet d'un titre particulier.

Regula haec exceptionem patitur, si dum clausula poenalis ea mente adjecta est, ne solutio divisim fieri posset, coheres aliquis impedimentum attulit, quominus integra obligatio adimpleretur. In hoc casu adversus eundem integra poena exigi potest, et adversus ceteros coheredes pro eorum parte tantummodo, salvo istis erga eum regressu, qui executionem impedivit.

CAPUT V.

Quibus modis obligationes tollantur.

1234. *Obligationes tolluntur:*
Solutione;
Novatione;
Acceptilatione,
Compensatione;
Confusione;
Rei interitu;
Nullitate, vel rescissione;
Conditione resolutiva, de qua supra;
Tandem praescriptione, de qua infra suo titulo.

ODDZIAŁ I.

O zapłaceniu.

§. I.

O zapłaceniu w ogólności.

1235, Każde zapłacenie domyślać się każe długu: można się o to upominać, co było zapłacone bez obowiązku.

Nie przyyimuie się upominanie się co do obowiązków naturalnych, które wypełnione były dobrowolnie.

1236. Zobowiązanie dopełnione bydź może przez każdą osobę, która w nim iest interesowaną, albo przez ręczyciela.

Trzeci nawet może dopełnić zobowiązania, który w nim interessowany nie iest, byleby ten trzeci czynił w imieniu i na zaspokoienie za dłużnika: albo ieżeli czyni w swoiém własném imieniu, żeby nie wstąpił w prawa wierzyciela.

1237. Zobowiązanie uczynienia nie może bydź dopełnione przez trzeciego przeciw woli wierzyciela, gdy ten ma w tém interes, aby dopełnione było przez samego dłużnika.

1238. Aby zapłacić ważnie, trzeba bydź właścicielem rzeczy danéy na zapłatę, i zdatnym do iéy alienowania.

SECTION I.

Du paiement.

§. I.

Du paiement en général.

1235. Tout paiement suppose une dette: ce qui a été payé sans être dû, est sujet à répétition.

La répétition n'est pas admise à l'égard des obligations naturelles qui ont été volontairement acquittées.

1236. Une obligation peut être acquittée par toute personne qui y est intéressée, telle qu'un coobligé ou une caution.

L'obligation peut même être acquittée par un tiers qui n'y est point intéressé, pourvu que ce tiers agisse au nom et en l'acquit du débiteur, ou que, s'il agit en son nom propre, il ne soit pas subrogé aux droits du créancier.

1237. L'obligation de faire ne peut être acquittée par un tiers contre le gré du créancier, lorsque ce dernier a intérêt qu'elle soit remplie par le débiteur lui-même.

1238. Pour payer valablement, il faut être propriétaire de la chose donnée en paiement, et capable de l'aliéner.

SECTIO I.

De solutione.

§. I.

De solutione in genere.

1235. *Quaevis solutio debitum praesumit; quod, nullo debito existente, solutum est, condici potest.*

Conditioni locus non est, si sponte naturali obligationi satisfactum sit.

1236. *Obligatio tolli a quovis potest, cujus intersit, veluti a correo vel a fidejussore.*

Obligationi pariter satisfieri potest ab altero, cujus non intersit, dummodo hic debitoris nomine et ad eum liberandum id agat, vel si proprio nomine agit, creditoris juribus non subrogetur.

1237. *Obligatio faciendi ab alio exequi nequit invito creditore, si hujus intersit, ab ipsomet debitore eam impleri.*

1238. *Efficax solutio est dumtaxat, cum qui solvit rei traditae dominus est et alienandi capax.*

Jednakże zapłata pieniędzmi, albo inną rzeczą, która się niszczy przez używanie, nie może bydź poszukiwana na wierzycielu, który ią spotrzebował w dobréy wierze, chociażby ten był zapłacił, który właścicielem pieniędzy lub rzeczy takiéy nie był, i nie miał zdatności do alienowania.

1239. Zapłata czyniona bydź powinna wierzycielowi, albo umocowanemu od niego, albo temu, który iest upoważniony przez sąd lub prawo do odbierania za niego.

Zapłata uczyniona temu, który nie miał mocy odbierać za wierzyciela, iest ważna, ieżeli ią wierzyciel potwierdza, albo z niéy pożytkował.

1240. Zapłata uczyniona w dobréy wierze temu, który iest w posiadaniu wierzytelności, iest ważna, choćby ten posiadacz pozbawiony iéy był potém prawném pokonaniem.

1241. Zapłata uczyniona wierzycielowi iest nieważna, ieżeli nie miał zdolności do przyymowania; chybaby dłużnik dowodził, iż rzecz wypłacona obrócona była na pożytek wierzyciela.

1242. Zapłacenie przez dłużnika wierzycielowi swemu uczynione z uszkodzeniem zaięcia urzędowego, czyli aresztu, lub stawania z przeszkodą, nie iest ważne względem wierzycieli zaymuiących, albo przeszkadzaiących: ci podług prawa swoiego mogą dłużnika przymusić, aby na nowo zapłacił; ale w tym przypadku tylko ma swoie poszukiwanie na wierzycielu.

Néanmoins le paiement d'une somme en argent ou autre chose qui se consomme par l'usage, ne peut être répété contre le créancier qui l'a consommée de bonne foi, quoique le paiement en ait été fait par celui qui n'en était pas propriétaire ou qui n'était pas capable de l'aliéner.

1239. Le paiement doit être fait au créancier ou à quelqu'un ayant pouvoir de lui, ou qui soit autorisé par justice ou par la loi à recevoir pour lui.

Le paiement fait à celui qui n'aurait pas pouvoir de recevoir pour le créancier, est valable, si celui-ci le ratifie, ou s'il en a profité.

1240. Le paiement fait de bonne foi à celui qui est en possession de la créance, est valable, encore que le possesseur en soit par la suite évincé.

1241. Le paiement fait au créancier n'est point valable s'il était incapable de le recevoir, à moins que le débiteur ne prouve que la chose payée a tourné au profit du créancier.

1242. Le paiement fait par le débiteur à son créancier, au préjudice d'une saisie ou d'une opposition, n'est pas valable à l'égard des créanciers saisissans ou opposans: ceux-ci peuvent, selon leur droit, le contraindre à payer de nouveau, sauf, en ce cas seulement, son recours contre le créancier.

Nihilominus solutio pecuniae, vel alterius rei fungibilis, condici nequit adversus creditorem, qui eam bona fide consumsit, quamvis solutio ab illo facta fuerit, qui pecuniae dominus vel alienandi capax non erat.

1239. *Solutio creditori fieri debet, vel ei, qui ab eo mandatum habeat, vel cui a judice aut a lege pro creditore exigendi facultas tributa sit.*

Solutio ei facta, qui ad exigendum creditoris mandato caret, efficax est, si hic solutionem ratam habeat, vel soluta res in illius utilitatem versa sit.

1240. *Solutio bona fide facta ei, qui creditum possidet, efficax est, licet possessor postea evictionem passus fuerit.*

1241. *Invalida solutio est, quae creditori fit exigendi incapaci, nisi debitor probet, rem solutam in utilitatem illius versam esse.*

1242 *Solutio a debitore facta suo creditori in eorum detrimentum, qui vel opposuerunt, vel a quibus sequestratio impetrata fuit, quoad ipsos sequestrantes et opponentes inefficax est; hi pro suis juribus ad solutionem debitorem iterum cogere possunt, salvo ipsi regressu hoc unico casu adversus creditorem.*

1243. Wierzyciel przymuszony bydź nie może, aby przyiął rzecz inną nad tę, która mu się należy, choćby wartość rzeczy ofiarowanéy równa była, a nawet i większa.

1244. Dłużnik nie może przymuszać wierzyciela, aby przyymował w części zapłatę długu choć podzielnego.

Jednakże Sędziowie uważaiąc położenie dłużnika, i używaiąc władzy téy z wielką ostrożnością, mogą dozwolić umiarkowanéy zwłoki czasu do zapłaty, i wstrzymać wykonanie poszukiwań, zachowuiąc wszystkie rzeczy w swoim stanie.

1245. Dłużnik rzeczy pewnéy i oznaczonéy iest uwolnionym, gdy tę rzecz odda w takim stanie, w iakim będzie w czasie wydania, byleby nadpsucia w téy rzeczy zaszłe nie były sprawione przez iego czyn, albo nie pochodziły z iego winy, ani osób, za które on iest odpowiedzialnym, albo żeby nadpsucia nie zaszły dopiero po uchybieniu przez niego wyznaczonego czasu.

1246. Jeżeli długiem będzie rzecz, która iest oznaczona tylko przez swóy gatunek, dłużnik aby zyskał uwolnienie, nie iest obowiązany dawać ią w naylepszym gatunku, ale też nie może dawać w naygorszym.

1247. Zapłata wykonaną bydź powinna w mieyscu oznaczoném przez umowę. Jeżeli mieysce w niéy oznaczone nie iest, to ieżeli idzie o rzecz pewną i wyznaczoną,

1243. Le créancier ne peut être contraint de recevoir une autre chose que celle qui lui est due, quoique la valeur de la chose offerte soit égale ou même plus grande.

1244. Le débiteur ne peut point forcer le créancier à recevoir en partie le paiement d'une dette, même divisible.

Les juges peuvent néanmoins, en considération de la position du débiteur, et en usant de ce pouvoir avec une grande réserve, accorder des délais modérés pour le paiement, et surseoir l'exécution des poursuites, toutes choses demeurant en état.

1245. Le débiteur d'un corps certain et déterminé est libéré par la remise de la chose en l'état où elle se trouve lors de la livraison, pourvu que les détériorations qui y sont survenues ne viennent point de son fait ou de sa faute, ni de celle des personnes dont il est responsable, ou qu'avant ces détériorations il ne fût pas en demeure.

1246. Si la dette est d'une chose qui ne soit déterminée que par son espèce, le débiteur ne sera pas tenu, pour être libéré, de la donner de la meilleure espèce; mais il ne pourra l'offrir de la plus mauvaise.

1247. Le paiement doit être exécuté dans le lieu désigné par la convention. Si le lieu n'y est pas désigné, le paiement, lorsqu'il s'agit d'un corps certain et déterminé, doit

1243. *Aliud pro alio, invito creditore, solvi nequit, etsi oblatae rei valor debitum coaequet vel excedat.*

1244. *Creditor obligari nequit, ut solutionem debiti, licet dividui, pro parte tantum recipiat.*

Judicibus tamen facultas est, qua parcissime utendum, inspectis debitoris circumstantiis, exiguas ad solutionem moras concedendi, et actuum judicialium executionem remorandi, rebus in eodem statu manentibus.

1245. *Debitor speciei certae ac definitae eam tradens, prout est traditionis actu, liberatur dummodo quae supervenerint deteriorationes, nec suo facto vel culpa, nec eorum, pro quibus tenetur, illatae fuerint, vel nisi ipse in mora esset, antequam species deterior fieret.*

1246. *Si debitum rem certam tantum in specie respiciat, debitor nec optimam tradere cogitur, neç ei pessimam offerre licet.*

1247. *Solutio in constituto loco fieri debet. Si nihil de loco pactum sit, quoties de re certa et definita agitur, eo loco fieri debet, ubi contractus tempore res exstabat.*

*

zapłata uczyniona bydź powinna w tém mieyscu, w którém była rzecz w czasie zobowiązania, którego iest przedmiotem.

Oprócz tych dwóch przypadków zapłata czynioną bydź powinna w zamieszkaniu dłużnika.

1248. Koszta zapłaty obowiązkiem są dłużnika.

§. 2.

O zapłaceniu z wstąpieniem trzeciego, w prawa wierzyciela.

1249. W stąpienie w prawa wierzyciela trzeciéy osoby, która iemu płaci, iest albo umowne, albo prawne.

1250. Wstąpienie takie iest umowne:

1od. Gdy wierzyciel przyymuiąc zapłatę od trzeciéy osoby, stawia ią w swoich prawach, sprawach, przywileiach, albo hipotekach, przeciw dłużnikowi. Wstąpienie takie wyraźne bydź powinno, i bydź powinno uczynione w tymże samym czasie, w którym i zapłata;

2re. Cdy dłużnik pożycza u kogo summy na zapłacenie swego długu, i stawia pożyczalnika w prawach wierzyciela. Dla ważności takiego wstąpienia potrzeba, aby akt pożyczki i zakwitowanie uczynione były przed Notaryuszami; ażeby w akcie pożyczki było oświadczono, że summa iest pożyczona na uskutecznienie zapłaty, i

être fait dans le lieu où était, au temps de l'obligation, la chose qui en fait l'objet.

Hors ces deux cas, le paiement doit être fait au domicile du débiteur.

1248. Les frais du paiement sont à la charge du débiteur.

§. 2.

Du paiement avec subrogation.

1249. La subrogation dans les droits du créancier au profit d'une tierce personne qui le paye, est ou conventionnelle ou légale.

1250. Cette subrogation est conventionnelle:

1. Lorsque le créancier recevant son paiement d'une tierce personne la subroge dans ses droits, actions, priviléges ou hypothèques contre le débiteur; cette subrogation doit être expresse et faite en même temps que le paiement:

2. Lorsque le débiteur emprunte une somme à l'effet de payer sa dette, et de subroger le prêteur dans les droits du créancier. Il faut, pour que cette subrogation soit valable, que l'acte d'emprunt et la quittance soient passés devant notaires; que dans l'acte d'emprunt il soit déclaré que la somme a été empruntée pour faire le paie-

Duobus hisce exceptis casibus, solutio ad creditoris domicilium peragenda est
1248. *Solutionis expensas debitor sustinet.*

§. 2.

De solutione per subrogationem.

1249. *Subrogatio in juribus creditoris, favore ejus facta, qui pro alio solvit, vel conventionalis est, vel legalis.*

1250. *Subrogatio conventionalis est:*

1. *Si creditor solutionem accipiens ab alio, eundem substituit in juribus, actionibus, privilegiis vel hypothecis, quae adversus debitorem ei competunt. Subrogatio haec et expresse, et eodem solutionis momento fieri debet.*

2. *Si debitor pecuniam mutuatur, ut suum debitum solvat, ac mutuantem in creditoris juribus substituat. Subrogatio haec inefficax est, nisi actus mutuationis et apocha a publico tabellione recipiantur, et nisi in praedicto actu declaretur, pecuniam ad solutionem peragendam mutuatam fuisse, et in apocha, solutionem factam esse pecunia a novo creditore hunc in finem mutuata: hujusmodi subrogatio fit etiam inscio creditore, tametsi creditoris voluntas non concurrat.*

w zakwitowaniu żeby było oświadczono, że uczyniona zapłata pieniędzmi pożyczonemi na ten koniec przez nowego wierzyciela. Takie wstąpienie następuie bez wpływu woli wierzyciela.

1251. Wstąpienie następuie samém przez się prawem:

1od. Na korzyść tego, który sam będąc wierzycielem, spłaca innego wierzyciela maiącego przed nim pierwszeństwo, z powodu przywileiów, lub hipotek;

2re. Na korzyść nabywcy nieruchomości, który obraca cenę nabycia swoiego na zapłatę wierzycieli maiących hipoteki na tém dziedzictwie;

3cie. Na korzyść tego, który obowiązany będąc z innemi, albo za innych do zapłaty długu, miał interes, aby go zaspokoił;

4te. Na korzyść dziedzica maiącego dobrodzieystwo, który zapłacił pieniędzmi swemi długi spadku.

1252. Wstąpienie ustanowione artykułami poprzedzaiącemi, ma mieysce tak przeciw ręczycielom, iako też i przeciw dłużnikom: nie może szkodzić wierzycielowi, ieżeli zapłacony był tylko w części; w takim przypadku ma on pierwszeństwo w używaniu praw swoich do pozostałéy reszty, nad tym od którego część tylko zapłaty odebrał.

ment; et que dans la quittance il soit déclaré que le paiement a été fait des deniers fournis à cet effet par le noveau créancier. Cette subrogation s'opère sans le concours de la volonté du créancier.

1251. La subrogation a lieu de plein droit,

1. Au profit de celui qui, étant lui-même créancier, paye un autre créancier qui lui est préférable à raison de ses priviléges ou hypothèques;

2. Au profit de l'acquéreur d'un immeuble, qui emploie le prix de son acquisition au paiement des créanciers auxquels cet héritage était hypothéqué;

3. Au profit de celui qui, étant tenu avec d'autres ou pour d'autres au paiement de la dette, avait intérêt de l'acquitter;

4. Au profit de l'héritier bénéficiaire qui a payé des ses deniers les dettes de la succession.

1252. La subrogation établie par les articles précédens a lieu tant contre les cautions que contre les débiteurs: elle ne peut nuire au créancier lorsqu'il n'a été payé qu'en partie; en ce cas il peut exercer ses droits, pour ce qui lui reste dû, par préférence à celui dont il n'a reçu qu'un paiement partie.

1251. *Subrogatio ipso jure locum habet:*

1. *Favore ejus, qui, cum creditor sit, alteri solvit creditori, privilegiis vel hypotheca potiori;*

2. *Favore emtoris bonorum immobilium, qui emtionis pretium ad solvendum creditoribus eroget, quorum intuitu bona ipsa hypothecae obnoxia erant;*

3. *Favore ejus, cujus, cum ad solutionem una cum aliis vel pro aliis obstrictus esset, intererat, debitum solutum iri;*

4. *Favore heredis cum beneficio, qui propria pecunia hereditarium aes alienum solvit.*

1252. *Subrogatio, de qua supra, adversus fidejussores aeque ac adversus debitores admittitur: ipsa creditori neutiquam nocet, si tantum pars debiti eidem soluta sit; tunc ad reliquum, quod ei debetur, consequendum, sua jura experiri potest, cum praelatione ejus, a quo partem tantum sui crediti accepit.*

§. 3.

O zarachowaniu zapłaty.

1253. Dłużnik kilku długów ma prawo oświadczyć przy zapłacie, iaki dług za zapłacony poczytuie.

1254. Dłużnik takiego długu, który przynosi procent, albo przychody z czynszów czyli z podobnych wypłat, bez zezwolenia wierzyciela nie może rachować uczynionéy zapłaty na kapitał, przed zapłatą tych przychodów lub procentów: zapłata uczyniona na kapitał i procenta, gdy nie iest całkowita, rachuie się naprzód na procenta.

1255. Gdy dłużnik różnych długów przyiął zakwitowanie, w którym mu wierzyciel rachuie to, co przyiął na ieden z tych długów szczególnie, nie może iuż dłużnik wymagać zarachowania na dług inny, chybaby oszukanie było, lub podstęp ze strony wierzyciela.

1256. Gdy w zakwitowaniu nie masz żadnego zarachowania, to zapłata rachowaną bydź powinna na ten dług, w którego zaspokoieniu dłużnik w ten czas naywiększy miał interes, między innemi długami razem przypadaiącemi; ieżeli nie, trzeba ią rachować na dług przypadaiący, choć mniéy uciążliwy, niż inne nie przypadaiące ieszcze.

Jeżeli długi równéy są natury, rachunek idzie na naydawnieyszy, gdy są równe wszystkie okoliczności, rachunek idzie w przyzwoitym stosunku.

§. 3.

De l'imputation des paiemens.

1253. Le débiteur de plusieurs dettes a le droit de déclarer, lorsqu'il paye, quelle dette il entend acquitter.

1254. Le débiteur d'une dette qui porte intérêt ou produit des arrérages, ne peut point, sans le consentement du créancier, imputer le paiement qu'il fait sur le capital par préférence aux arrérages ou intérêts: le paiement fait sur le capital et intérêts, mais qui n'est point intégral, s'impute d'abord sur les intérêts.

1255. Lorsque le débiteur de diverses dettes a accepté une quittance par laquelle le créancier a imputé ce qu'il a reçu sur l'une de ces dettes spécialement, le débiteur ne peut plus demander l'imputation sur une dette différente, à moins qu'il n'y ait eu dol ou surprise de la part du créancier.

1256. Lorsque la quittance ne porte aucune imputation, le paiement doit être imputé sur la dette que le débiteur avait pour lors le plus d'intérêt d'acquitter entre celles qui sont pareillement échues: sinon, sur la dette échue, quoique moins onéreuse que celles qui ne le sont point.

Si les dettes sont d'égale nature, l'imputation se fait sur la plus ancienne: toutes choses égales, elle se fait proportionnellement.

§. 3.

De solutionibus imputandis.

1253. *Quoties ex pluribus obligationibus debitor uni per solutionem satisfacit, in ejus arbitrio est, declarare, quam malit solutam esse.*

1254. *Debitor sortis, quae parit usuras, creditore haud assentiente, contendere nequit, ut, quod solvit, in usuras potius, quam in sortem, accepto feratur: solutio, in causam sortis et usurarum facta, utrasque non adaequans, primum in usuras fertur accepto.*

1255. *Quoties debitor ex pluribus causis apocham recepit, qua solutam pecuniam creditor in aliquod ex pluribus debitis speciatim accepto tulisse declarat, idem debitor amplius petere nequit, ut in aliam causam illa feratur, nisi creditoris dolus vel fraus intervenerit.*

1256. *Si nihil in apocha declaratum sit, solutio in exstinctionem illius ex debitis, quorum dies jam venit, imputatur, quod magis tunc debitoris interest solutum esse; aliter in exstinctionem ejus debiti, cujus dies jam venit, licet minus onerosi ceteris, quorum dies nondum advenerit.*

Si plura ejusdem naturae adsint debita; solutio in antiquius accepto fertur; si pares causae et paria contractuum sint tempora, servata proportione, solutio ad singula debita refertur.

§. 4.

O ofiarowaniu zapłaty i o zaznaczeniu.

1257. Gdy wierzyciel nie chce przyiąć zapłaty swoiéy, dłużnik może mu ią rzeczywiście do przyięcia przedstawić; a gdyby wierzyciel odmawiał iéy przyięcia, może dłużnik zaznaczyć summę, lub rzecz ofiarowaną.

Przedstawiania rzeczywiste, po których zaznaczenie nastąpiło, wolnym czynią dłużnika; zastępuią mieysce zapłaty ze strony iego, gdy są ważnie uczynione; i rzecz tym sposobem zaznaczona, zostaie na niebezpieczeństwo wierzyciela.

1258. Ażeby rzeczywiste oddawanie ważném było, potrzeba

1od. Aby było uczynione wierzycielowi maiącemu zdatność do przyymowania, albo temu, który mocen iest przyymować za niego;

2re. Ażeby uczynione było przez osobę zdatną do zapłacenia;

3cie. Ażeby obeymowało całość summy wymagalnéy, przychody z czynszów czyli z wypłat podobnych albo procenta, które się należą, koszta obrachowane i summę na koszta nieobrachowane, z zastrzeżeniem dopłacenia gdyby to wypadło;

4te. Żeby upłynął czas oznaczony, ieżeli był ułożony na korzyść wierzyciela;

5te. Żeby nastąpił warunek, pod iakim dług był zaciągniony;

§. 4.

Des offres de paiement, et de la consignation.

1257. Lorsque le créancier refuse de recevoir son paiement, le débiteur peut lui faire des offres réelles et au refus du créancier de les accepter, consigner la somme ou la chose offerte.

Les offres réelles, suivies d'une consignation, libèrent le débiteur; elles tiennent lieu à son égard de paiement, lorsqu'elles sont valablement faites, et la chose ainsi consignée demeure aux risques du créancier.

1258. Pour que les offres réelles soient valables, il faut:

1. Qu'elles soient faites au créancier ayant la capacité de recevoir, ou à celui qui a pouvoir de recevoir pour lui;

2. Qu'elles soient faites par une personne capable de payer;

3. Qu'elles soient de la totalité de la somme exigible, des arrérages ou intérêts dus, des frais liquidés, et d'une somme pour les frais non liquidés, sauf à la parfaire;

4. Que le terme soit échu, s'il a été stipulé en faveur du créancier;

5. Que la condition sous laquelle la dette a été contractée, soit arrivée;

§. 4.

De oblatione solutionis, et de obsignatione.

1257. *Quoties creditor oblatam recusat solutionem, debitor res ipsi offerre potest, quas si creditor accipere detrectet, pecuniam vel res oblatas debitori obsignare licet. Oblationes reales, obsignatione sequuta, debitorem liberant; loco solutionis stant, si legitime fiant, et res obsignata periculo manet creditoris.*

1258. *Ut oblationes reales effectum sortiantur, necesse est:*

1. *Quod fiant creditori exigendi capaci, vel ei, cui facultas sit, pro illo exigendi;*
2. *Quod a persona fiant, quae solvere possit;*
3. *Quod solidum debiti, usuras, expensas liquidas, et aliquam pro illiquidis summam, salva coaequatione, complectantur;*
4. *Quod dies solvendi venerit, si favore creditoris fuerit stipulatus;*
5. *Quod conditio, sub qua debitum contractum est, evenerit;*

6te. Żeby oddawanie czynione było w mieyscu umówionem do zapłaty; a ieżeli nie masz umowy szczególnéy względem mieysca do zapłaty, ażeby ta czyniona była, albo osobie wierzyciela, albo w iego zamieszkaniu, albo w zamieszkaniu obraném do wykonania umowy;

7me. Żeby oddawanie czynione było przez urzędnika publicznego, do którego akta takiego gatunku należą.

1259. Nie iest potrzeba do ważności zaznaczenia, aby upoważnione było od Sędziego; dosyć iest,

1od. Gdy poprzedzone było wezwaniem wręczoném wierzycielowi, obeymuiącém wskazanie dnia, godziny i mieysca, w którém rzecz oddawana złożoną będzie;

2re. Aby dłużnik wyszedł z posiadania rzeczy oddawanéy, oddaiąc ią z procentami aż do dnia składu w mieysce na skład oznaczone przez prawo dla odbierania zaznaczeń;

3cie. Aby był sporządzony protokół przez osobę urzędową o naturze gatunków oddawanych, o odmówieniu przyięcia ze strony wierzyciela, albo o niestawieniu się iego, a nakoniec o składzie;

4te. Aby w przypadku niestawienia się wierzyciela, protokół składu był mu wręczony z wezwaniem, aby odebrał rzecz złożoną.

1260. Koszta na oddawanie rzeczywiste i zaznaczenie, ieżeli te ważnemi były, są obowiązkiem wierzyciela.

6. Que les offres soient faites au lieu dont on est convenu pour le paiement, et que, s'il n'y a pas de convention spéciale sur le lieu du paiement, elles soient faites ou à la persone du créancier, ou à son domicile, ou au domicile élu pour l'exécution de la convention;

7. Que les offres soient faites par un officier ministériel ayant caractère pour ces sortes d'actes.

1259. Il n'est pas nécessaire pour la validité de la consignation, qu'elle ait été autorisée par le juge: il suffit,

1. Que'elle ait été précédée d'une sommation signifiée au créancier, et contenant l'indication du jour, de l'heure et du lieu où la chose offerte sera déposée;

2. Que le débiteur se soit dessaisi de la chose offerte, en la remettant dans le dépôt indiqué par la loi pour recevoir les consignations, avec les intérêts jusqu'au jour du dépôt;

3. Qu'il y ait eu procès-verbal, dressé par l'officier ministériel, de la nature des espèces offertes, du refus qu'a fait le créancier de les recevoir ou de sa non-comparution, et enfin du dépôt;

4. Qu'en cas de non-comparution de la part du créancier, le procès-verbal du dépôt lui ait été signifié avec sommation de retirer la chose déposée.

1260. Les frais des offres réelles et de la consignation sont à l'acharge du créancier, si elles sont valables.

---

6. *Quod oblationes fiant in loco solutioni constituto, et, si nihil de hoc convenerit, vel fiant ipsi creditori vel ad ipsius domicilium, vel in loco ad contractus executionem praefinito;*

7. *Quod oblationes per apparitorem fiant, qui hosce actus exercere possit.*

1259. *Ad obsignationis validitatem judicis auctoritas non requiritur; sufficit vero:*

1. *Ut interpellatio creditori denunciata praecedat, quae diem exprimat, horam et locum, quibus oblata res deponetur;*

2. *Quod debitor oblatam rem a se abdicaverit, eam, una cum usuris ad diem usque obsignationis debitis, loco a lege constituto deponendo;*

3. *Quod processus verbalis per publicum scribam conficiatur, de qualitate speciei oblatae, de recusatione creditoris, de ejus contumacia, ac demum de deposito;*

4. *Quod, si contumax creditor fuerit, eidem verbalis processus depositi communicetur, cum denunciatione, ut depositum recipiat.*

1260. *Expensas oblationis et depositi, si rite fiant, creditor sustinet.*

1261. Dopóki przedmiot zaznaczony przyiętym nie iest przez wierzyciela, dłużnik może go odebrać; ieżeli odebrał; to współ-dłużnicy iego albo ręczyciele nie są uwolnionemi.

1262. Jeżeli sam dłużnik otrzymał wyrok prawomocny, uznaiący, że oddawanie przez niego, i zaznaczenie dobre iest i ważne, nie może iuż więcéy, choćby nawet z zezwoleniem wierzyciela, odbierać zaznaczonego przedmiotu z uszkodzeniem swoich współ-dłużników, albo swoich ręczycieli.

1263. Wierzyciel, który zezwolił, aby dłużnik przedmiot zaznaczony odebrał, po uznaniu zaznaczenia za ważne przez wyrok prawomocny, nie może iuż więcéy dla zapłaty swoiéy wierzytelności używać swoich przywileiów i hipotek, które do tego przywiązane były; nie ma iuż więcéy hipoteki, tylko od dnia, w którym akt przez iaki zezwolił na odebranie zaznaczonego przedmiotu, nabył form potrzebnych do utrzymania hipoteki.

1264. Jeżeli rzecz należąca się iest rzeczą iaką pewną, która wydaną bydź powinna na mieyscu, w którém się znayduie, dłużnik powinien wydać wierzycielowi wezwanie do iéy wzięcia, przez akt wręczony osobie iego, albo w iego zamieszkaniu, albo w zamieszkaniu obraném na wykonanie

1261. Tant que la consignation n'a point été acceptée par le créancier, le débiteur peut la retirer; et, s'il la retire, ses co-débiteurs ou ses cautions ne sont point libérés.

1262. Lorsque le débiteur a lui-même obtenu un jugement passé en force de chose jugée, qui a déclaré ses offres et sa consignation bonnes et valables, il ne peut plus, même du consentement du créancier, retirer sa consignation au préjudice de ses co-débiteurs ou de ses cautions.

1263. Le créancier qui a consenti que le débiteur retirât sa consignation après qu'elle a été déclarée valable par un jugement qui a acquis force de chose jugée, ne peut plus, pour le paiement de sa créance exercer les priviléges ou hypothèques qui y étaient attachés; il n'a plus d'hypothèque que du jour où l'acte par lequel il a consenti que la consignation fût retirée, aura été revêtu des formes requises pour emporter l'hypothèque.

1264. Si la chose due est un corps certain qui doit être livré au lieu où il se trouve, le débiteur doit faire sommation au créancier de l'enlever, par acte notifié à sa personne ou à son domicile, ou au domicile élu pour l'exécution de la convention. Cette sommation faite, si le créancier n'enlève

---

1261. *Donec res obsignata a creditore non accipitur, eam debitor recuperare potest; ea vero recepta, correi debendi et fidejussores non liberantur.*

1262. *Cum debitor sententiam, qua oblatio et depositum probentur, obtinuit, et quae in judicatum transierit, ne ipsius quidem creditoris consensu, condebitorum vel fidejussorum praejudicio obsignatam rem amplius recuperare potest.*

1263. *Creditor, qui consensit, ut debitor recuperaret rem obsignatam, postquam sententia obsignationem confirmans in judicatum transiit, nequit amplius, ad consequendum creditum privilegiis et hypothecis uti, quae eidem inhaerebant; nulla amplius hypotheca ipsi competit, nisi ab eo die, quo actus, per quem ipse consenserat, ut obsignatio cessaret, solemnitatibus instructus fuerit, quae ad assequendam hypothecam requiruntur.*

1264. *Si res certa loco ipso, quo reperitur, tradenda sit, debitor, per actum ipsimet creditori, vel ad ejus domicilium, vel ad domicilium electum, ubi conventio executioni mandanda est, denunciare debet, ut rem transferat. Denunciatione autem facta, si rem creditor non exportet, et debitor eo loco, quo deposita est indigeat, hic alibi eam, judice auctorante, deponere poterit.*

umowy. Po uczynieniu takiego wezwania, ieżeli wierzyciel nie bierze rzeczy, a dłużnik potrzebuie mieysca, w którém rzecz zostaie, to dłużnik może otrzymać od Sądu pozwolenie przeniesienia rzeczy na skład w iakie inne mieysce.

§. 5.

O odstąpieniu dóbr.

1265. Odstąpienie dóbr iest opuszczenie, które czyni dłużnik wszystkich dóbr swoich swoim wierzycielom, gdy nie iest w stanie zapłacenia długów swoich.

1266. Odstąpienie dóbr iest dobrowolne, albo sądowe.

1267. Odstąpienie dóbr iest dobrowolne, gdy ie wierzyciele przyymuią dobrowolnie, i które ma skutek wynikaiący tylko z samych układów kontraktu zawartego między wierzycielami a dłużnikiem.

1268. Odstąpienie sądowe iest dobrodzieystwo, którego prawo udziela dłużnikowi nieszczęśliwemu, a w dobréy wierze postępuiącemu, któremu iest wolno dla utrzymania wolności osoby swoiéy, uczynić sądowe opuszczenie wszystkich dóbr swoich dla swoich wierzycieli, bez względu na wszelki przeciwny temu układ.

1269. Odstąpienie sądowe nie nadaie własności wierzycielom; daie im tylko prawo wyrobienia przedaży dóbr na ich korzyść, i pobierania z nich przychodów aż do przedaży.

pas la chose, et que le débiteur ait besoin du lieu dans lequel elle est placée, celui-ci pourra obtenir de la justice la permission de la mettre en dépôt dans quelque autre lieu.

§. 5.

De la cession de biens.

1265. La cession de biens est l'abandon qu'un débiteur fait de tous ses biens à ses créanciers, lorsqu'il se trouve hors d'état de payer ses dettes.

1266. La cession de biens est volontaire ou judiciaire.

1267. La cession de biens volontaire est celle que les créanciers acceptent volontairement, et qui n'a d'effet que celui résultant des stipulations mêmes du contrat passé entre eux et le débiteur.

1268. La cession judiciaire est un bénéfice que la loi accorde au débiteur malheureux et de bonne foi, auquel il est permis, pour avoir la liberté de sa personne, de faire en justice l'abandon de tous ses biens à ses créanciers, nonobstant toute stipulation contraire.

1269. La cession judiciaire ne confère point la propriété aux créanciers; elle leur donne seulement le droit de faire vendre les biens à leur profit, et d'en percevoir les revenus jusqu'à la vente.

§. 5.

De bonorum cessione.

1265. *Bonorum cessio est actus, quo debitor, qui se solvendo imparem cognoscit, bona sua omnia creditoribus permittit.*

1266. *Cessio bonorum vel voluntaria est, vel judicialis.*

1267. *Voluntaria ea est, cui creditores sponte assentiuntur, et quae nullum alium parit effectum, nisi eum, qui ex stipulationibus inter eosdem et creditorem initis exoritur.*

1268. *Cessio judicialis beneficium est a lege introductum favore debitoris infortunio gravati et bonae fidei, cui, ad carceris aerumnas vitandas, omnia sua bona creditoribus in judicio cedere licet, quin aliud quodlibet contrarium pactum obstet.*

1269. *Judicialis cessio bonorum proprietatem in creditores non transfert; jus iisdem dumtaxat tribuit, ut in suam utilitatem bona vendant, atque eorum fructus interim usque ad venditionem percipiant.*

1270. Wierzyciele, w przypadkach tylko prawem wyiętych, mogą nie dopuszczać odstąpienia sądowego.

Odstąpienie sprawuie uwolnienie od przytrzymania osoby.

Nadto uwalnia dłużnika tylko co do ilości wyrównywaiącéy wartości dóbr opuszczonych; a w przypadku, gdyby były niedostateczne, ieżeli mu inne przybywaią, obowiązany iest odstąpić ie, aż do zupełnego zapłacenia.

Oddział II.

O odnowieniu.

1271. Odnowienie następuie troistym sposobem:

1od. Gdy dłużnik zaciąga względem swego wierzyciela nowy dług, na mieysce dawnego, który niknie;

2re. Gdy nowy dłużnik bierze mieysce dawnego, którego wierzyciel uwolnił;

3cie. Gdy przez skutek nowego obowiązku, nowy wierzyciel bierze mieysce dawnego, względem którego dłużnik iest uwolniony.

1272. Odnowienie nie może się odbywać, tylko między osobami zdatnemi do kontraktowania.

1273. Odnowienie domniemywaném nie bywa; potrzeba, aby wola do odnowienia wypływała iaśnie z aktu.

1270. Les créanciers ne peuvent refuser la cession judiciaire, si ce n'est dans les cas exceptés par la loi.

Elle opère la décharge de la contrainte par corps.

Au surplus, elle ne libère le débiteur que jusqu'à concurrence de la valeur des biens abandonnés; et dans le cas où ils auraient été insuffisans, s'il lui en survient d'autres, il est obligé de les abandonner jusqu'au parfait paiement.

Section II.

De la novation.

1271. La novation s'opère de trois manières:

1. Lorsque le débiteur contracte envers son créancier une nouvelle dette qui est substituée à l'ancienne, laquelle est éteinte;

2. Lorsqu'un nouveau débiteur est substitué à l'ancien, qui est déchargé par le créancier;

3. Lorsque, par l'effet d'un nouvel engagement, un nouveau créancier est substitué à l'ancien, envers lequel le débiteur se trouve déchargé.

1272. La novation ne peut s'opérer qu'entre personnes capables de contracter.

1273. La novation ne se présume point; il faut que la volonté de l'opérer résulte clairement de l'acte.

1270. *Creditores nequeunt judiciali bonorum cessioni obsistere, praeterquam in casibus a lege exceptis.*

Cessio honorum prodest, ut debitor carceris molestias effugiat.

Ea ad summum debitorem liberat dumtaxat pro rata valoris bonorum, quae cessit, et quoties ea creditoribus non sufficerent, si alia in posterum ipsi obveniant, illa quoque donec plene iis satisfactum sit, cedere tenetur.

Sectio II.

De novatione.

1271. *Novatio fit tribus modis:*

1. *Si debitor novum debitum contrahit cum suo creditore in subrogationem alterius debiti, quod exstinguitur;*

2. *Si novus debitor substituitur in locum prioris, qui ideo a creditore liberatur;*

3. *Si in vim posterioris obligationis novus creditor primo substituitur, respectu cujus debitor liberatur.*

1272. *Novatio fieri nequit, nisi inter personas contrahendi capaces.*

1273. *Novatio non praesumitur; novandi voluntas ex ipso actu aperte pateat, necesse est.*

1274. Odnowienie, które następuie że nowy dłużnik bierze mieysce dawnego, może się odbywać bez wpływu dłużnika pierwszego.

1275. Przekazanie, przez które dłużnik daie wierzycielowi innego dłużnika, który się zobowięzuie względem wierzyciela, nie sprawuie odnowienia, ieżeli wierzyciel nie oświadczył wyraźnie, iż chciał uwolnić dłużnika swego, który przekazanie uczynił.

1276. Wierzyciel, który uwolnił dłużnika, od którego przekazanie wyszło, nie ma poszukiwania przeciw temu dłużnikowi, ieżeli przekazany staie się niewypłacalnym, chybaby to w akcie zastrzegł sobie wyraźnie, albo przekazany był już w otwartym stanie niemożności uiszczenia się, czyli podupadł znacznie, albo upadł zupełnie w chwili przekazania.

1277. Proste przez dłużnika wskazanie osoby, która na iéy mieysce wypłacić powinna, nie sprawuie odnowienia.

Toż samo się rozumie o wskazaniu uczynionem przez wierzyciela osoby, która za niego odebrać powinna.

1278. Przywileie i hipoteki dawnéy wierzytelności, nie przechodzą do téy, która ią zastępuie, chybaby wierzyciel zachował to sobie wyraźnie.

1279. Gdy odnowienie odbywa się że nowy dłużnik bierze mieysce dawnego,

1274. La novation par la substitution d'un nouveau débiteur, peut s'opérer sans le concours du premier débiteur.

1275. La délégation par laquelle un débiteur donne au créancier un autre débiteur qui s'oblige envers le créancier, n'opère point de novation si le créancier n'a expressément déclaré qu'il entendait décharger son débiteur qui a fait la délégation.

1276. Le créancier qui a déchargé le débiteur par qui a été faite la délégation, n'a point de recours contre ce débiteur, si le délégué devient insolvable, à moins que l'acte n'en contienne une réserve expresse, ou que le délégué ne fût déjà en faillite ouverte, ou tombé en déconfiture au moment de la délégation.

1277. La simple indication faite par le débiteur, d'une personne qui doit payer à sa place, n'opère point novation.

Il en est de même de la simple indication faite par le créancier, d'une personne qui doit recevoir pour lui.

1278. Les priviléges et hypothèques de l'ancienne créance ne passent point à celle qui lui est substituée, à moins que le créancier ne les ait expressément réservés.

1279. Lorsque la novation s'opère par la substitution d'un nouveau débiteur, les pri-

1274. *Novatio, quae per substitutionem secundi debitoris fit, prioris debitoris consensu non eget.*

1275. *Delegatio, qua debitor debitorem alium, qui se obligat, creditori constituit, novationem non parit, nisi hic delegantem expresse liberaverit.*

1276. *Creditor, qui delegantem debitorem liberavit, in eum amplius agere nequit, si delegatus debitor postea solvendo non sit, nisi regressum in ipso liberationis actu expresse sibi reservaverit, vel delegatus delegationis momento palam decoctus, aut decoctioni fuerit proximus.*

1277. *Designatio a debitore simpliciter facta alterius, qui ejus loco solvere debet, delegationem non parit; idemque obtinet in simplici designatione a creditore facta alicujus, qui pro eo solutionem accipiat.*

1278. *Privilegia et hypothecae primi crediti creditum substitutum non sequuntur, nisi eadem expresse creditor reservaverit.*

1279. *Cum novatio fit alium substituendo debitorem, privilegia et hypothecae prioris crediti bona substituti debitoris non afficiunt.*

przywileie i hipoteki pierwotne wierzytelności nie mogą przechodzić na dobra nowego dłużnika.

1280. Gdy odnowienie odbywa się między wierzycielem, a iednym z dłużników solidarnych, przywileie i hipoteki dawnéy wierzytelności nie mogą bydź zachowane, tylko na dobrach tego, który nowy dług zaciągnął.

1281. Przez odnowienie uczynione między wierzycielem, a iednym z dłużników solidarnych, współ-dłużnicy są wolni.

Odnowienie zaszłe względem dłużnika głównego, uwalnia iego ręczycieli.

Jednakże, ieżeli wierzyciel wymagał w pierwszym przypadku przystąpienia współ-dłużników, albo w drugim ręczycieli, dawna wierzytelność pozostaie, ieżeli współ-dłużnicy, albo ręczyciele nie chcą przystąpić do nowego układu.

Oddział III.

O darowaniu długu.

1282. Oddanie dobrowolne tytułu oryginalnego, z podpisem prywatnym, przez wierzyciela dłużnikowi, iest dowodem uwolnienia.

1283. Oddanie dobrowolne pierwszego wyciągu urzędowego tytułu, daie domniemanie o darowaniu długu, albo wypłaceniu, ale to nie szkodzi dowodom przeciwnym.

1284. Oddanie tytułu oryginalnego z pod-

viléges et hypothèques primitifs de la créance ne peuvent point passer sur les biens du nouveau débiteur.

1280. Lorsque la novation s'opère entre le créancier et l'un des débiteurs solidaires, les priviléges et hypothèques de l'ancienne créance ne peuvent être réservés que sur les biens de celui qui contracte la nouvelle dette.

1281. Par la novation faite entre le créancier et l'un des débiteurs solidaires, les codébiteurs sont libérés.

La novation opérée à l'égard du débiteur principal libère les cautions.

Néanmoins, si le créancier a exigé, dans le premier cas, l'accession des codébiteurs, ou, dans le second, celle des cautions, l'ancienne créance subsiste, si les codébiteurs ou les cautions refusent d'accéder au nouvel arrangement.

Section III.

De la remise de la dette.

1282. La remise volontaire du titre original sous signature privée, par le créancier au débiteur, fait preuve de la libération.

1283. La remise volontaire de la grosse du titre fait présumer la remise de la dette ou le paiement, sans préjudice de la preuve contraire.

1284. La remise du titre original sous

1280. *Si vero novatio fiat inter creditorem et alterum ex debitoribus in solidum, privilegia et hypothecae prioris crediti in ejus dumtaxat bonis, qui novum contrahit debitum, reservari possunt.*

1281. *Novatione facta inter creditorem et alterum ex debitoribus in solidum, correi debendi liberantur.*

Novatio debitoris principalis fidejussores liberat.

Nihilominus, si creditor primo casu condebitorum, altero fidejussorum, accessionem postulaverit, et hi vel illi novae conventioni accedere recusaverint, primum subsistit creditum.

Sectio III.

De remissione debiti.

1282. *Spontanea traditio scripturae privatae, quae originalem continet titulum, a creditore debitori facta, liberationis probationem constituit.*

1283. *Voluntaria traditio primi authentici exempli documenti obligationis praesumtionem remissionis debiti vel factae solutionis indueit, ni aliter probetur.*

1284. *Traditio privatae scripturae, vel primi authentici exempli documenti obliga-*

pisem prywatnym, albo pierwszego urzędowego wyciągu tytułu, iednemu z dłużników solidarnych, tenże sam ma skutek na korzyść iego współ-dłużników.

1285. Darowanie, lub uwolnienie umowne, na korzyść iednego ze współ-dłużników solidarnych, uwalnia wszystkich innych, chybaby wierzyciel zachował sobie wyraźnie prawa swoie względem innych.

W tym ostatnim przypadku nie może poszukiwać długu, tylko odtrąciwszy część owego, któremu darował.

1286. Oddanie rzeczy daney na zastaw, nie iest dostateczne do domniemania, że dług darowany.

1287. Darowanie, lub uwolnienie umowne, udzielone dłużnikowi głównemu, uwalnia iego ręczycieli.

Udzielone ręczycielowi, nie uwalnia dłużnika głównego.

Udzielone iednemu z ręczycieli, nie uwalnia innych.

1288. Co wziął wierzyciel od ręczyciela, na uwolnienie iego zaręczenia, powinno bydź rachowane na dług, i obrócone na uwolnienie dłużnika głównego, i innych ręczycieli.

Oddział IV.

O potrąceniu.

1289. Gdy dwie osoby dłużne są sobie nawzaiem iedna drugiéy, odbywa się między niemi potrącenie, które znosi obadwa

signature privée, ou de la grosse du titre à l'un des débiteurs solidaires, a le même effet au profit de ses codébiteurs.

1285. La remise ou décharge conventionnelle au profit de l'un des codébiteurs solidaires, libère tous les autres, à moins que le créancier n'ait expressément réservé ses droits contre ces derniers.

Dans ce dernier cas, il ne peut plus répéter la dette que déduction faite de la part de celui auquel il a fait la remise.

1286. La remise de la chose donnée en nantissement ne suffit point pour faire présumer la remise de la dette.

1287. La remise ou décharge conventionnelle accordée au débiteur principal libère les cautions.

Celle accordée à la caution ne libère pas le débiteur principal.

Celle accordée à l'une des cautions ne libère pas les autres.

1288. Ce que le créancier a reçu d'une caution pour la décharger de son cautionnement, doit être imputé sur la dette, et tourner à la décharge du débiteur principal et des autres cautions.

Section IV.

De la compensation.

1289. Lorsque deux personnes se trouvent débitrices l'une envers l'autre, il s'opère entre elles une compensation qui éteint les

tionis, alteri ex debitoribus solidariis facta, eundem favore correorum debendi parit effectum.

1285. *Remissio aut liberatio ex conventione favore alterius ex correis debendi ceteros liberat, nisi adversus istos creditor expresse sua sibi jura reservarit.*

Hoc postremo casu ipse amplius debitum repetere nequit, nisi ejus, cui debitum remisit, parte deducta.

1286. *Pignore debitori reddito, debiti remissio non praesumitur.*

1287. *Conventionalis remissio aut liberatio, debitori facta, fidejussores liberat.*

Fidejussoris vero liberatio debitorem non liberat.

Quae item alteri ex fidejussoribus conceditur, ceteros confidejussores minime liberat.

1288. *Quidquid a fidejussore creditor accepit, ut ab obligatione eum liberaret, favore debitoris principalis et confidejussorum in debitum imputari debet.*

Sectio IV.

De compensatione.

1289. *Cum duo sibi invicem debent, compensatio inter ipsos fit, quae utrumque ex-stinguit debitum, modis et casibus inferius exponendis.*

długi, w sposobie i w przypadkach niżéy wyrażonych.

1290. Potrącenie następuie samo przez się na mocy samego prawa, nawet bez wiedzy dłużników; dwa długi znoszą się nawzaiem w chwili, w któréy są razem aż do wyrównania ilości, iaka się znayduie w każdym z nich.

1291. Potrącenie ma mieysce między dwoma długami w ten czas tylko, gdy obadwóch iest przedmiotem summa pieniędzy, albo pewna ilość rzeczy, które się trawią w używaniu, a mogą bydź mierzone, liczone, tegoż samego gatunku, i które równie są wyrachowane i wymagalne bydź mogą.

Wydania w ziarnie, lub w żywności niezaprzeczone, i których cena przez dzienniki iest urządzona, mogą bydź potrącone w summach pieniężnych iuż obrachowanych wymagalnych.

1292. Pozwolona zwłoka czasu, nie iest przeszkodą do potrącenia.

1293. Potrącenie ma mieysce, iakieżkolwiek będą przyczyny iednego długu, lub drugiego, wyiąwszy przypadki:

1*od*. W żądaniu powrócenia rzeczy, któréy właściciel pozbawiony był niesłusznie;

2*re*. W żądaniu powrócenia składu, i pożyczki do używania;

3*cie*. Gdy idzie o dług, który ma za przyczynę alimenta uznane za niepodległe zaięciu urzędowemu czyli aresztowi.

deux dettes, de la manière et dans les cas ci-après exprimés.

1290. La compensation s'opère de plein droit par la seule force de la loi, même à l'insçu des débiteurs; les deux dettes s'éteignent réciproquement, à l'instant où elles se trouvent exister à la fois, jusqu'à concurrence de leurs quotités respectives.

1291. La compensation n'a lieu qu'entre deux dettes qui ont également pour objet une somme d'argent, ou une certaine quantité de choses fongibles de la même espèce, et qui sont également liquides et exigibles.

Les prestations en grains ou denrées, non contestées, et dont le prix est réglé par les mercuriales, peuvent se compenser avec des sommes liquides et exigibles.

1292. Le terme de grâce n'est point un obstacle à la compensation.

1293. La compensation a lieu, quelles que soient les causes de l'une ou l'autre des dettes, excepté dans le cas.

1. De la demande en restitution d'une chose dont le propriétaire a été injustement dépouillé;

De la demande en restitution d'un dépôt et du prêt à usage;

3. D'une dette qui a pour cause des alimens déclarés insaisissables.

1290. *Compensatio ipso jure fit, solius legis vigore, insciis quoque debitoribus: debita vicissim exstinguuntur eo temporis momento, quo simul existunt, usque ad concurrentem utriusque quantitatem.*

1291. *Compensatio fit dumtaxat inter duo debita, quae circa pecuniae summam pariter versentur, aut circa aliquam rei fungibilis quantitatem ejusdem speciei, et quae aequaliter liquida sint et exigi possint.*

Cum liquido pecuniarum debito, quod exigi possit, compensantur praestationes tritici, aut similium specierum, de quibus nulla quaestio sit, et quarum valor, aequatis nundinalibus pretiis, publica auctoritate definitur.

1292. *Dilatio ad solvendum concessa compensationi non obest.*

1293. *Ex qualibet utriusque debiti causa compensatio locum obtinet, exceptis casibus:*

1. *Si restitutio rei petatur, qua dominus injuste exspoliatus fuit;*
2. *Quoties petitur restitutio depositi vel commodati;*
3. *Ubi alimenta petantur, quorum sequestratio vetita est.*

1294. Ręczyciel może obstawać o potrącenie tego, co wierzyciel winien dłużnikowi głównemu;

Ale dłużnik główny nie może obstawać o potrącenie tego, co wierzyciel winien ręczycielowi.

Dłużnik solidarny nie może równie obstawać o potrącenie tego, co winien wierzyciel iego współ-dłużnikowi.

1295. Dłużnik, który przyymuie czysto i prosto ustąpienie, iakie uczynił wierzyciel praw swoich trzeciemu, nie może iuż obstawać o potrącenie przeciw nabywcy ustąpienia, iak miał możność obstawania przed przyięciem przeciw ustępuiącemu.

Ustąpienie, które nie było przyięte od dłużnika, ale mu było wręczone, przeszkadza tylko do potrącenia wierzytelności poźnieyszych nad takie wręczenie.

1296. Gdy dwa długi nie są wypłacalne w iednemże mieyscu, nie można obstawać o potrącenie, tylko rachuiąc koszta, iakieby z oddania na swoiém mieyscu wypadły.

1297. Gdy iedna osoba winna iest kilka długów mogących bydź potrąconemi, postępuie się w potrącaniu według prawideł ustanowionych o zarachowaniu przez artykuł 1256.

1298. Potrącenie nie ma mieysca z po-

1294. La caution peut opposer la compensation de ce que le créancier doit au débiteur principal.

Mais le débiteur principal ne peut opposer la compensation de ce que le créancier doit à la caution.

Le débiteur solidaire ne peut pareillement opposer la compensation de ce que le créancier doit à son codébiteur.

1295. Le débiteur qui a accepté purement et simplement la cession qu'un créancier a faite de ses droits à un tiers, ne peut plus opposer au cessionnaire la compensation qu'il eût pu, avant l'acceptation, opposer au cédant.

A l'égard de la cession qui n'a point été acceptée par le débiteur, mais qui lui a été signifiée, elle n'empêche que la compensation des créances postérieures à cette notification.

1296. Lorsque les deux dettes ne sont pas payables au même lieu, on n'en peut opposer la compensation qu'en faisant raison des frais de la remise.

1297. Lorsqu'il y a plusieurs dettes compensables dues par la même personne, on suit, pour la compensation, les règles établies pour l'imputation par l'article 1256.

1298. La compensation n'a pas lieu au

1294. *Fidejussor compensationem opponere potest illius, quod creditor debet principali debitori.*

Principalis autem debitor compensationem opponere nequit ejus, quod creditor fidejussori debet.

Nec debitor in solidum pariter opponere potest compensationem ejus, quod creditor debet alteri ex suis correis debendi.

1295. *Debitor, qui cessioni jurium a suo creditore alteri factae pure et simpliciter consensit, cessionario compensationem amplius opponere nequit, quam ante praestitum consensum cedenti objicere potuisset.*

Ubi vero absque debitoris consensu cessio contigit, ipsi tamen denunciata fuit, compensationem ea impedit pro iis tantum creditis, quae post denunciationem contracta sunt.

1296. *Cum utrumque debitum eodem loco solvendum non est, compensatio nequit opponi, nisi deductis impensis, quae pro permutanda alibi pecunia fieri deberent.*

1297. *Cum plura debita, quae compensari pariter possent, ab eodem praestanda existunt, observantur regulae praescriptae articulo 1256, quoad imputationem factae solutionis.*

1298. *Compensatio locum non obtinet in detrimentum juris tertio quaesiti: hinc ille*

krzywdzeniem praw nabytych przez trzeciego; a tak ten, który będąc dłużnikiem, stał się wierzycielem po wyroku zatrzymania w iego rękach przez trzeciego, nie może obstawać o potrącenie na szkodę zatrzymuiącego.

1299. Kto zapłacił dług, iaki według prawa znosiło potrącenie, nie może iuż więcéy w używaniu wierzytelności swoiéy, w któréy nie obstawał o potrącenie, utrzymywać się z ukrzywdzeniem trzeciego przy przywileiach lub hipotekach, iakie do niéy przywiązane były, chybaby dla sprawiedliwéy przyczyny nie wiedział o wierzytelności, która dług iego potrącić powinna.

Oddział V.

o Pomieszaniu.

1300. Gdy przymioty wierzyciela i dłużnika połączone są w iednéy osobie, następuie pomieszanie prawa, które znosi obiedwie wierzytelności.

1301. Pomieszanie, które następuie w osobie dłużnika istotnego, idzie na korzyść iego ręczycieli;

Następuiące w osobie ręczyciela, nie pociąga za sobą zniesienia zobowiązania istotnego;

Następuiące w osobie wierzyciela, idzie na korzyść współ-dłużników iego solidar-

préjudice des droits acquis à un tiers. Ainsi celui qui, étant débiteur, est devenu créancier depuis la saisie-arrêt faite par un tiers entre ses mains, ne peut, au préjudice du saisissant, opposer la compensation.

1299. Celui qui a payé une dette qui était de droit éteinte par la compensation, ne peut plus, en exerçant la créance dont il n'a point opposé la compensation, se prévaloir, au préjudice des tiers, des priviléges ou hypothéques qui y étaient attachés, à moins qu'il n'ait eu une juste cause d'ignorer la créance qui devait compenser sa dette.

Section V.

De la confusion.

1300. Lorsque les qualités de créancier et de débiteur se réunissent dans la même personne, il se fait une confusion de droit, qui éteint les deux créances.

1301. La confusion qui s'opère dans la personne du débiteur principal, profite à ses cautions;

Celle qui s'opère dans la personne de la caution, n'entraîne point l'extinction de l'obligation principale;

Celle qui s'opère dans la personne du créancier, ne profite à ses codébiteurs soli-

qui cum debitor esset, creditor effectus est, postquam sequester factus fuit, nequit sequestrantis damno compensationem opponere.

1299. *Qui solvit debitum compensatione ipso jure exstinctum, si creditum, cujus compensationem neglexit, postea proposuerit, in aliorum detrimentum uti nequit privilegiis et hypothecis, quae illi inhaerebant, nisi creditum, quod cum proprio debito compensare debuisset, justis ex causis antea ignoraverit.*

Sectio V.

De confusione.

1300. *Quoties in eadem persona creditoris et debitoris qualitates concurrunt, juris confusio oritur, quae jus unius et alterius obligationem perimit.*

1301. *Confusio, quae fit in persona principalis debitoris, fidejussoribus quoque prodest.*

Quae fit in fidejussore, principalem non perimit obligationem.

nych, tylko co do części iaką on był winien.

Oddział VI.

O utracie należącéy się rzeczy.

1302. Gdy rzecz pewna i oznaczona, która była przedmiotem zobowiązania, zepsuie się, przestaie bydź przedmiotem zamian, albo tak ginie, że iuż o iéy bytności wiedzieć nie można; znosi się zobowiązanie, ieżeli rzecz zniszczała, albo zgubioną była bez winy dłużnika, i nie z przyczyny opóźnienia iego.

Choćby się dłużnik opóźnił, a nie był obowiązanym odpowiadać za przypadki losowe, znosi się zobowiązanie w takim przypadku, ieżeliby rzecz równie była zginęła u wierzyciela, gdyby mu oddaną była.

Dłużnik obowiązany iest dowieść przypadek losowy, który przytacza.

Jakimkolwiek sposobem zepsuła się, lub zginęła rzecz ukradziona, zguba iéy nie uwalnia tego, który ią wziął, od powrócenia wartości.

1303. Jeżeli rzecz iaka zniszczała, przestała bydź przedmiotem zamian, albo zginęła bez winy dłużnika; obowiązany on iest odstąpić swemu wierzycielowi prawa, lub spraw o wynagrodzenie z powodu téy rzeczy, ieżeli są iakie.

daires que pour la portion dont il était débiteur.

Section VI.

De la perte de la chose due.

1302. Lorsque le corps certain et déterminé qui était l'objet de l'obligation, vient à périr, est mis hors du commerce, ou se perd de manière qu'on en ignore absolument l'existence, l'obligation est éteinte, si la chose a péri ou a été perdue sans la faute du débiteur et avant qu'il fût en demeure.

Lors même que le débiteur est en demeure, et s'il ne s'est pas chargé des cas fortuits, l'obligation est éteinte dans le cas où la chose fût également périe chez le créancier si elle lui eût été livrée.

Le débiteur est tenu de prouver le cas fortuit qu'il allègue.

De quelque manière que la chose volée ait péri ou ait été perdue, sa perte ne dispense pas celui qui l'a soustraite, de la restitution du prix.

103. Lorsque la chose est périe, mise hors du commerce ou perdue, sans la faute du débiteur, il est tenu, s'il y a quelques droits ou actions en indemnité par rapport à cette chose, de les céder à son créancier.

Quae fit in creditore, correis debendi non prodest, nisi pro ea parte, de qua ille debitor erat.

Sectio VI.

De interitu rei debitae.

1302. *Quoties certa res in stipulationem deducta pereat, vel extra commercium posita sit, aut ita amittatur, ut ejus existentia prorsus ignoretur, obligatio exstinguitur, dummodo rei interitus vel amissio sine debitoris culpa, et antequam ipse in mora esset, evenerit.*

Etiam cum debitor in mora est, nisi fortuitum in se susceperit casum, obligatio exstinguitur, si res aeque penes creditorem periisset, quoties ipsi tradita esset.

Casus fortuitus, quem incusat, a debitore probandus est.

Quomodocumque res furto ablata perierit, vel fuerit amissa, ejusdem jactura illum, qui eam subtraxit, a pretii restitutione non absolvit.

1303. *Quoties res periit, vel extra commercium posita sit, aut sine debitoris culpa amissa, si actiones aut jura ad indemnitatem pro eadem ipsi competant, cuncta a debitore suo creditori cedenda sunt.*

Oddział VII.

O sprawie o nieważność, lub rozwiązanie umów.

1304. We wszystkich przypadkach, w których sprawa o nieważność, lub rozwiązanie umowy, nie iest ograniczona prawem szczególném do krótszego czasu, to trwa lat dziesięć.

Czas taki zaczyna swóy bieg, w przypadkach gwałtu dopiero od dnia, w którym gwałt ustał; w przypadkach błędu, lub podstępu, od dnia w którym odkryte były; a na akta zawarte przez mężatki nieupoważnione, od dnia rozwiązania małżeństwa.

Bieg czasu takiego zaczyna się względem aktów, które bezwłasnowolni uczynili, dopiero od dnia zniesienia bezwłasnowolności; a względem aktów uczynionych przez małoletnich, od dnia pełnoletności.

1305. Proste skrzywdzenie daie mieysce do rozwiązania na korzyść małoletniego nieusamowolnionego, wszelkich gatunków umowy: a na korzyść małoletniego usamowolnionego, takich umów, które przechodzą granice zdatności iego, iak to iest oznaczone w tytule o *Małoletności, Opiece i Usamowolnieniu.*

1306. Powrócenie rzeczy do pierwszego ich stanu nie należy się małoletniemu z przyczyny pokrzywdzenia, gdy to wypływa tylko ze zdarzenia przypadkowego i nieprzewidzianego.

Section VII.

De l'action en nullité ou en rescision des conventions.

1304. Dans tous les cas où l'action en nullité ou en rescision d'une convention n'est pas limitée à un moindre temps par une loi particulière, cette action dure dix ans.

Ce temps ne court, dans le cas de violence, que du jour où elle a cessé; dans le cas d'erreur ou de dol, du jour où ils ont été découverts; et pour les actes passés par les femmes mariées non autorisées, du jour de la dissolution du mariage.

Le temps ne court, à l'égard des actes faits par les interdits, que du jour où l'interdiction est levée; et à l'égard de ceux faits par les mineurs, que du jour de la majorité.

1305. La simple lésion donne lieu à la rescision en faveur du mineur non émancipé, contre toutes sortes de conventions; et en faveur du mineur émancipé, contre toutes conventions qui excèdent les bornes de sa capacité ainsi qu'elle est déterminée au titre *de la minorité, de la tutelle et de l'émancipation.*

1306. Le mineur n'est pas restituable pour cause de lésion, lorsqu'elle ne résulte que d'un événement casuel et imprévu.

Sectio VII.

De actionibus ad nullitatem vel rescissionem conventionum.

1304. *Actiones ad nullitatem vel rescissionem contractuum decennio praescribuntur, nisi speciali lege tempus minuatur.*

Ubi vis intervenit, ea die, qua vis abfuit, praescriptionis tempus incipit: ubi error aut dolus, a die, qua innotuit: et ubi agatur de contractibus nuptarum, quibus contrahendi defuit auctoritas, a die soluti matrimonii.

Praescriptio non currit adversus bonis interdictos, nisi a die, qua interdictione liberantur, et adversus minores, nisi a die majoris aetatis.

1305. *Laesio simplex omnes rescindit conventiones favore minoris non emancipati; si vero emancipatus sit, eas tantum rescindit, quae ejus capacitatem excedunt, prout in titulo* de minori aetate, de tutela et de emancipatione, *sancitum est.*

1306. *Si casu fortuito, qui praevideri non poterat, minor sit laesus, in integrum non restituitur.*

*

1307. Proste oświadczenie pełnoletności przez małoletniego, nie czyni przeszkody na powrócenie rzeczy do pierwszego ich stanu.

1308. Małoletni handluiący, bankier, lub artysta, nie ma powrócenia rzeczy do pierwszego stanu w obowiązkach, które zawarł z powodu swego handlu, lub sztuki.

1309. Małoletni nie utrzymuie powrócenia rzeczy do pierwszego stanu za umowy zawarte w kontrakcie iego małżeńskim, skoro te uczynione były za zezwoleniem i w obecności tych, których zezwolenie potrzebne iest do ważności małżeństwa iego.

1310. Małoletni nie otrzymuie powrócenia rzeczy do pierwszego stanu za zobowiązanie wynikaiące z iego występku, albo iako występku.

1311. Nie iest iuż więcéy przyymowane zaskarżenie iego przeciw obowiązkom, które podpisał w małoletności, skoro ie w pełnoletności potwierdził, bądź gdy te obowiązki nieważne były w swoiéy formie, bądź gdy były podległe tylko powróceniu rzeczy do pierwszego stanu.

1312. Gdy małoletni, bezwłasnowolni, albo mężatki, przypuszczeni są na mocy swego przymiotu do powrócenia rzeczy do pierwszego stanu z powodu ich zobowiązań, zwrócenie tego, co im było zapłacone w skutku takich zobowiązań w czasie małoletności, bezwłasnowolności, lub małżeństwa,

1307. La simple déclaration de majorité, faite par le mineur, ne fait point obstacle à sa restitution.

1308. Le mineur commerçant, banquier ou artisan, n'est point restituable contre les engagemens qu'il a pris à raison de son commerce ou de son art.

1309. Le mineur n'est point restituable contre les conventions portées en son contrat de mariage, lorsqu'elles ont été faites avec le consentement et l'assistance de ceux dont le consentement est requis pour la validité de son mariage.

1310. Il n'est point restituable contre les obligations résultant de son délit ou quasi-délit.

1311. Il n'est plus recevable à revenir contre l'engagement qu'il avait souscrit en minorité, lorsqu'il l'a ratifié en majorité, soit que cet engagement fût nul en sa forme, soit qu'il fût seulement sujet à restitution.

1312. Lorsque les mineurs, les interdits ou les femmes mariées, sont admis, en ces qualités, à se faire restituer contre leurs engagemens, le remboursement de ce qui aurait été, en conséquence de ces engagemens, payé pendant la minorité, l'interdiction ou le mariage, ne peut en être exigé,

1307. *Restitutionis beneficio non officit, quod minor se majorem dixerit.*

1308. *Minor negotiator, argentarius, aut artifex, adversus obligationes causa sui commercii vel artis suae initas in integrum non restituitur.*

1309. *Nec restituitur minor adversus conventiones, quae nuptialibus tabulis stipulatae fuerint, si adprobatio et auctoritas eorum adfuerint, quorum ad validitatem conjugii consensus requiritur.*

1310. *Neque adversus obligationes restituitur, quae ex ejus delicto vel quasi delicto nascuntur.*

1311. *Neque si major factus eam obligationem ratam habuerit, cui, dum minor erat, se subscripsit, sive eadem obligatio ex defectu formae irrita, sive restitutioni tantum esset obnoxia.*

1312. *Cum minores, bonis interdicti, vel nuptae, adversus suas obligationes ex conditione personae ad restitutionem in integrum admittuntur, quidquid, durante minori aetate, interdictione, matrimonio, illarum obligationum causa ipsis fuit solutum, repeti nequit, nisi in eorum utilitatem versum fuisse probetur.*

nie może bydź wymagane, chybaby dowiedzionem było, że zapłacenie takie na ich korzyść obrócone zostało.

1313. Pełnoletni nie otrzymuią powrócenia rzeczy do pierwszego stanu z powodu pokrzywdzenia, tylko w przypadkach, i pod warunkami szczególnemi w niniejszym Kodexie wyrażonemi.

1314. Jeżeli formalności potrzebne względem małoletnich, lub bezwłasnowolnych, bądź do alienowania nieruchomości, bądź w podziale spadku, dopełnione były, uważani są, co do aktów takich, iak gdyby ie czynili w pełnoletności, albo przed pozbawieniem własnéy woli.

DZIAŁ VI.

O dowodzie zobowiązań i wypłaty.

1315. Kto się upomina o wykonanie zobowiązania, powinien go dowodzić.

Wzaiemnie ten, kto utrzymuie, że iest od niego uwolnionym, powinien usprawiedliwić się z zapłacenia, albo z czynu, który zniosł zobowiązanie iego.

1316. Prawidła tyczące się dowodu piśmiennego, dowodu ze świadectw, domniemania, zeznania strony i przysięgi, wytłumaczone są w następuiących Oddziałach.

ODDZIAŁ I

O dowodzie piśmiennym.

§. I.

O tytule urzędowym.

1317. Akt urzędowy iest ten, który był

1313. Les majeurs ne sont restitués pour cause de lésion que dans les cas et sous les conditions spécialement exprimés dans le présent Code.

1314. Lorsque les formalités requises à l'égard des mineurs ou des interdits, soit pour aliénation d'immeubles, soit dans un partage de succession, ont été remplies, ils sont, relativement à ces actes, considérés comme s'ils les avaient faits en majorité ou ou avant l'interdiction.

CHAPITRE VI.

De la preuve des obligations, et de celle du paiement.

1315. Celui qui réclame l'exécution d'une obligation, doit la prouver.

Réciproquement, celui qui se prétend libéré doit justifier le paiement ou le fait qui a produit l'extinction de son obligation.

1316. Les règles qui concernent la preuve littérale, la preuve testimoniale, les présomptions, l'aveu de la partie et le serment, sont expliquées dans les sections suivantes.

SECTION I.

De la preuve littérale.

§. I.

Du titre authentique.

1317. L'acte authentique est celui qui a

1313. *Majores laesionis causa in integrum non restituuntur, nisi in casibus et sub conditionibus hoc Codice speciatim declaratis.*

1314. *Quoties solemnitates minoribus et bonis interdictis, pro immobilium alienatione vel familiae herciscundae causa praescriptae, adhibitae sunt, quoad haec acta iidem tanquam majores vel non interdicti censentur.*

CAPUT VI.

De obligationum et solutionis probatione.

1315. *Probandae obligatiotis onus ei incumbit, qui ejus executionem petit.*

Qui vicissim liberationem opponit, solutionem, vel factum, quo obligatio peremta est, probare debet.

1316. *Regulae, quae probationem per scripturas, per testes, praesumtiones, partis confessionem et jusjurandum respiciunt, sequentibus sectionibus declarantur.*

SECTIO I.

De probatione per scripturas.

§. 1.

De titulo authentico.

1317. *Actus authenticus est, quem publicus officialis exaravit, cui facultas sit instru-*

przyięty przez urzędników publicznych, maiących do tego prawo, w mieyscu wktórém akt sporządzony, i z potrzebnemi uroczystościami.

1318. Akt, który nie iest urzędowy z tego powodu, że urzędnik nie był przyzwoity, albo niezdatny, albo uchybienie iest w formie, waży tyle, co pismo prywatne, ieżeli się strony na nim podpisały.

1319. Akt urzędowy nadaie zupełną wiarę umowie, którą w sobie zawiera, między stronami kontraktuiącemi, dziedzicami po nich, lub maiącemi ich prawo.

Jednakże w przypadku zaskarżeń o zfałszowanie co do istoty, wykonanie aktu zaskarżonego o zfałszowanie, zawieszone będzie przez dopuszczenie skargi; a w przypadku wpisu o fałsz uczyniony wpadkowo, Trybunały mogą według okoliczności zawiesić tymczasowo wykonanie aktu.

1320. Akt bądź urzędowy, bądź z podpisem prywatnym, znayduie wiarę między stronami, nawet do tego, co iest położone tylko w wyrazach namieniaiących, byleby namienienie zmierzało prosto do rozporządzenia. Namienienia obce rozporządzeniu mogą służyć tylko za początek dowodu.

1321. Pisma taiemne odmieniaiące zobowiązanie w akcie iawnym, maią swóy skutek tylko między stronami kontraktuiącemi, żadnego skutku mieć nie mogą względem trzecich osób.

été reçu par officiers publics ayant le droit d'instrumenter dans le lieu où l'acte a été rédigé, et avec les solennités requises.

1318. L'acte qui n'est point authentique par l'incompétence ou l'incapacité de l'officier, ou par un défaut de forme, vaut comme écriture privée, s'il a été signé des parties.

1319. L'acte authentique fait pleine foi de la convention qu'il renferme entre les parties contractantes et leurs héritiers ou ayant-cause.

Néanmoins, en cas de plaintes en faux principal, l'exécution de l'acte argué de faux sera suspendue par la mise en accusation; et en cas d'inscription de faux faite incidemment, les tribunaux pourront, suivant les circonstances, suspendre provisoirement l'exécution de l'acte.

1320. L'acte, soit authentique, soit sous seing privé, fait foi entre les parties, même de ce qui n'y est exprimé qu'en termes énonciatifs, pourvu que l'énonciation ait un rapport direct à la disposition. Les énonciations étrangères à la disposition ne peuvent servir que d'un commencement de preuve.

1321. Les contre-lettres ne peuvent avoir leur effet qu'entre les parties contractantes; elles n'ont point d'effet contre les tiers.

---

menta conficiendi in eo loco, ubi actus conditus est, et in quo solemnitates a lege praescriptae servatae fuerunt.

1318. *Actus authenticus non est, si publicus officialis jurisdictione careat, vel incapax sit, aut si actus ipse formae vitio laboret; privatae tamen scripturae vim obtinet, si partes sese subscripserint.*

1319. *Actus authenticus conventionem, quam continet, plene probat inter contrahentes eorumqre heredes et causam ab ipsis habentes.*

Nihilominus, si actus de essentiali falsitate arguatur, ex instituta falsi accusatione ipsius actus executio suspenditur. Si vero de incidenti falsitate sit quaestio, judex, circumstantiis inspectis, actus executionem interim remorari potest.

1320. *Actus tam authenticus, quam privatae scripturae, partium respectu, ea quoque probat, quae simplici enunciatione expressa sunt, eadem directe dispositionem respiciunt. Enunciationes autem, quae dispositionem non afficiunt, probationis dumtaxat initium praebent.*

1321. *Privatae declarationes scripto exaratae adversus susceptam obligationem tantummodo inter contrahentes, non vero contra tertium, effectum sortiuntur.*

§. 2.
O aktach z podpisem prywatnym.

1322. Akt z podpisem prywatnym uznany przez tego, przeciw któremu iest stawiany, albo miany prawnie za uznany, nadaie takąż samę wiarę między temi, którzy go podpisali, dziedzicami po nich, i maiącemi ich prawo, iako akt urzędowy.

1323. Ten, przeciw któremu stawiany iest akt z podpisem prywatnym, powinien uznać, lub zaprzeczyć formalnie pismo swoie, albo swóy podpis.

Dziedzice po nim, albo maiący iego prawo, mogą przestać na oświadczeniu, że nie znaią pisma, lub podpisu swego naczelnika.

1324. W przypadku, gdy strona zaprzecza pisma swego, lub podpisu, i w przypadku, gdy dziedzice po niéy, lub maiący iéy prawo oświadczą, że nie poznaią pisma, lub podpisu, nakazane iest od sądu sprawdzenie.

1325. Akta z podpisem prywatnym, zawieraiące umowy obustronne, tyle tylko są ważne ile sporządzone były w tylu oryginałach, ile iest stron maiących interes oddzielny.

Dostateczny iest ieden oryginał dla osób tenże sam interes maiących.

Każdy oryginał zawierać powinien wzmiankę o liczbie oryginałów, która sporządzoną była.

§. 2.
De l'acte sous seing privé.

1322. L'acte sous seing privé, reconnu par celui auquel on l'oppose, ou légalement tenu pour reconnu, a, entre ceux qui l'ont souscrit et entre leurs héritiers et ayant-cause, la même foi que l'acte authentique.

1323. Celui auquel on oppose un acte sous seing privé, est obligé d'avouer ou de désavouer formellement son écriture ou sa signature.

Ses héritiers ou ayant-cause peuvent se contenter de déclarer qu'ils ne connaissent point l'écriture ou la signature de leur auteur.

1324. Dans le cas où la partie désavoue son écriture ou sa signature, et dans le cas où ses héritiers ou ayant-cause déclarent ne les point connaître, la vérification en est ordonnée en justice.

1325. Les actes sous seing privé qui contiennent des conventions synallagmatiques, ne sont valables qu'autant qu'ils ont été faits en autant d'originaux qu'il y a de parties ayant un intérêt distinct.

Il suffit d'un original pour toutes les personnes ayant le même intérêt.

Chaque original doit contenir la mention du nombre des originaux qui en ont été faits.

---

§. 2.
De privatis scripturis.

1322. *Privata scriptura, ab eo, contra quem producitur, recognita, vel quae legitime pro recognita habeatur, inter eos, qui se eidem subscripserunt, horum heredes et causam habentes, authentici actus fidem obtinet.*

1323. *Ille, cui privata objicitur scriptura, eandem se scripsisse aut subscripsisse formaliter fateri vel negare tenetur.*

Ejus autem heredes vel causam habentes, sufficit si declarent, se scripturam aut proprii auctoris subscriptionem non cognoscere.

1324. *Si quis scripsisse aut subscripsisse neget, vel ejus heredes et causam ab eo habentes scripturae ignorantiam declarent, judicialis probatio decernitur.*

1325. *Scripturae privatae, quae synallagmaticas conventiones continent, omni carent effectu, nisi tot fiant autographa, quot sunt partes, quarum diversis ex casusis interest.*

Unicum autem autographum sufficit, si omnium eadem ex causa intersit.

In quovis autographo mentionem fieri oportet de numero autographorum exemplorum, quae confecta sunt.

Jednakże brak wzmianki, że oryginały sporządzone były na dwie ręce, na trzy i t. d. nie może bydź zarzucony przez tego, który wykonał ze strony swoiéy umowę w akcie zawartą.

1326. Karta, albo obietnica z podpisem prywatnym, przez którą iedna tylko strona obowiązuie się względem drugiéy, do zapłacenia summy pieniężnéy, albo rzeczy mogącéy bydź oszacowaną, powinna bydź pisana całkiem ręką tego, który ią podpisuie; albo przynamniéy potrzeba, aby prócz podpisu napisane było iéy ręką *dobry na summę* albo *potwierdzam* z wyrażeniem całkiem literami summy, albo ilości rzeczy.

Wyiąwszy w tych przypadkach, gdy akta pochodzą od kupców, rzemieślników, artystów, rolników, pracuiących około winnic, wyrobników dziennych, i służących.

1327. Gdy summa wyrażona wewnątrz aktu, różni się od summy wyrażonéy przy słowach *dobry na summę*, zobowiązanie poczytywane bywa, że się ściąga tylko do summy mnieyszéy, skoro akt te słowa *dobry na summę* albo *potwierdzam* pisane są zupełnie ręką tego, który się zobowiązał, chybaby dowiedzioném było, z któréy strony iest myłka.

1328. Akta z podpisem prywatnym, nie maią daty przeciw trzeciemu, tylko od dnia, w którym w reiestra publiczne wciągnięte były, albo od dnia zeyścia tego, lub iednego z tych, którzy też akta podpisali, albo od dnia,

Néanmoins le défaut de mention que les originaux ont été faits doubles, triples, etc., ne peut être opposé par celui qui a exécuté de sa part la convention portée dans l'acte.

1326. Le billet ou la promesse sous seing privé par lequel une seul partie s'engage envers l'autre à lui payer une somme d'argent ou une chose appréciable, doit être écrit en entier de la main de celui qui le souscrit; ou du moins il faut qu'outre sa signature il ait écrit de sa main un *bon* ou un *approuvé*, portant en toutes lettres la somme ou la quantité de la chose:

Excepté dans le cas où l'acte émane de marchands, artisans, laboureurs, vignerons, gens de journée et de service.

1327. Lorsque la somme exprimée au corps de l'acte est différente de celle exprimée au *bon*, l'obligation est présumée n'être que de la somme moindre, lors même que l'acte ainsi que le *bon* sont écrits en entier de la main de celui qui s'est obligé, à moins qu'il ne soit prouvé de quel côté est l'erreur.

1328. Les actes sous seing privé n'ont de date contre les tiers que du jour où ils ont été enregistrés, du jour de la mort de celui ou de l'un de ceux qui les ont souscrits, ou du jour où leur substance est constatée dans

Nihilominus omissio mentionis duplicis, triplicis, etc. confecti autographi ab eo opponi nequit, qui quoad se conventionem actis expressam implevit.

1326. *Chirographus aut privata scripta, quibus aliquis ad solvendam alteri pecuniam aliamve rem pretio aestimabilem se obstrigit, ab ipsomet, qui se subscripsit, ex integro manu propria exaranda est; vel saltem, praeter suam subscriptionem, oportet, ut is propria manu scripserit verba* valeat, *aut* adprobo, *et quantitatem rei vel pecuniae pariter distincte litteris, non notis numericis exponat.*

Id tamen non requiritur, quoties actus a mercatoribus, artificibus, agricolis, vinitoribus, operarum locatoribus et famulis emittatur.

1327. *Si quantitas chirographo scripta differt ab ea, quae exprimitur, ubi* quanti valeat *adnotatum est, obligatio praesumitur de minori quantitate, etsi chirographum et* quanti valeat *designationem ex integro ipsemet, qui se obligavit, reipsa scripserit, nisi probetur* [illegible] *parte error irrepserit.*

1328. *Privatae scripturae ea die tantum quoad tertium censentur confectae, qua in tabulas publicas relatae sunt, vel die mortis ejus, vel alterutrius eorum, qui se subscri-*

w którym istota tychże aktów opisana była w aktach urzędników publicznych, iako to protokuły przykładania pieczęci, albo inwentarzów.

1329. Xiążki kupieckie nie maią wiary przeciw osobom nie kupcom, na dowód dostarczanych im rzeczy, które są w tych xiążkach umieszczone, wyiąwszy to, co powiedziane będzie o przysiędze.

1330. Xiążki kupców są dowodem przeciw nim; ale kto chce z nich ciągnąć korzyść, nie może w nich oddzielać tego, co zawieraią przeciwnego iego wymaganiu.

1331. Reiestra i papiery domowe, nie czynią tytułu dla tego, który ie pisał; ale są wiary godne przeciw niemu. *1od.* We wszystkich przypadkach, w których wspominaią formalnie o odebranéy zapłacie. *2re.* Gdy zawieraią wzmiankę wyraźną, że zanotowanie uczynione było na dopełnienie braku tytułu dla tego, dla którego korzyści zobowiązanie wymieniaią.

1332. Pismo położone przez wierzyciela pod spodem, na brzegu, albo na odwrotnéy stronie tytułu, który zostawał zawsze w iego posiadaniu, iest godne wiary, chociaż nie podpisane, ani datowane przez niego, skoro ściąga się do okazania uwolnienia dłużnika.

Toż samo się rozumie o piśmie, wyrażoném przez wierzyciela na odwrotnéy stro-

les actes dressés par des officiers publics, tels que procès-verbaux de scellé ou d'inventaire.

1329. Les registres des marchands ne font point, contre les personnes non marchandes, preuve des fournitures qui y sont portées; sauf ce qui sera dit à l'égard du serment.

1330. Les livres des marchands font preuve contre eux; mais celui qui en veut tirer avantage, ne peut les diviser en ce qu'ils contiennent de contraire à sa prétention.

1331. Les registres et papiers domestiques ne font point un titre pour celui qui les a écrits. Ils font foi contre lui, 1. dans tous les cas où ils énoncent formellement un paiement reçu; 2. lorsqu'ils contiennent la mention expresse que la note a été faite pour suppléer le défaut du titre en faveur de celui au profit duquel ils énoncent une obligation.

1332. L'écriture mise par le créancier à la suite, en marge ou au dos d'un titre qui est toujours resté en sa possession, fait foi, quoique non signée ni datée par lui, lorsqu'elle tend à établir la libération du débiteur.

Il en est de même de l'écriture mise par le créancier au dos, ou en marge, ou à la

pserunt, vel qua substantialia privatae scripturae in publicis actis officialis civilis comprobantur, ut sunt verbales processus de obsignatione aut inventario.

1329. *Mercatorum libri inscriptas mercium traditiones adversus eos, qui mercatores non sunt, minime probant, iis tamen exceptis, quae infra de jurejurando statuentur.*

1330. *Mercatorum libri adversus ipsos probationem constituunt; qui vero iisdem in proprium commodum uti vult, partem suae instantiae contrariam scindere nequit.*

1331. *Libri et domesticae scripturae titulum favore ejus, qui scripsit, non constituunt; probant vero adversus eundem: 1. quoties formaliter solutionem ipsi factam declarant; 2. si expressa in iis mentio fiat, adnotationem fuisse adpositam, ut documenti seu tituli loco esset, favore ejus, in cujus commodum obligatio declaratur.*

1332. *Marginales adnotationes, subnotationes, aut quidquid ab ipsomet creditore tergo instrumenti seu tituli, quod penes ipsum continuo exstitit, scriptum reperitur, fidem facit, etsi subscriptio et dies desint, quatenus tamen debitoris liberationi faveant.*

Idem obtinet, si adnotationes ab ipso creditore fiant tergo, margine, aut ad calcem

nie, lub na brzegu, albo pod spodem tytułu, na drugą rękę pisanego, lub zakwitowania, byleby ten drugi exemplarz w rękach był dłużnika.

§. 3.

o Karbach.

1333. Karby odpowiadaiące ich wzorom, są wiary godne między osobami, które zwyczayne są udowodniać tym sposobem dostarczania, iakie daią i odbieraią w szczegółach.

§. 4.

o Kopiiach tytułów.

1334. Gdy iest oryginalny tytuł, to kopiie w tém tylko są wiary godne, co zawieraią w sobie zgodne z tytułem, którego okazanie może bydź zawsze wymagane.

1335. Gdy iuż nie masz oryginalnego tytułu, to kopiie staią się wiary godne, podług następuiących rozróżnień:

1od. Wyciągi urzędowe, albo pierwsze expedycye, równie są wiary godne, iak oryginał; toż samo się rozumie o kopiiach robionych powagą urzędową, w obecności stron, albo po przyzwoitém ich przywołaniu, albo o kopiiach, które robione były w obecności stron, i za wzaiemném ich zezwoleniem;

2re. Kopiie, które bez upoważnienia urzędowego, albo bez zezwolenia stron, i po wydaniu wyciągu urzędowego, lub pierwszych expedycyy, robione były z oryginalnego aktu, przez Notaryusza, który go przyymował, albo przez iednego z iego następców, lub przez urzędnika publicznego, który na mocy swego urzędu utrzymuie skład aktów oryginalnych, mogą bydź wiary godnemi, gdy są dawne, w przypadku straty oryginału.

Uważane są za dawne, gdy maią więcéy nad lat trzydzieści.

Jeżeli mniéy maią niż lat trzydzieści, służą tylko, iako początek dowodu przez pismo.

3cie. Jeżeli kopiie z aktów oryginalnych pewnego aktu, nie były robione przez Notaryusza, który ten akt przyymował, albo przez iego następcę, albo przez urzędnika publicznego, który na mocy urzędu swoiego utrzymuie skład aktów oryginalnych, nie mogą bydź używane inaczéy, iakążkolwiek byłaby ich dawność, tylko iako początek dowodu przez pismo.

4te. Kopiie kopiy mogą bydź uważane, według okoliczności, iako proste obiaśnienia.

1336. Przepisanie aktu na reiestrach publicznych, nie może służyć tylko iako początek dowodu przez pismo; potrzeba ieszcze na to:

1od. Żeby było pewną rzeczą, że wszelkie akta oryginalne Notaryusza z roku,

suite du double d'un titre ou d'une quittance, pourvu que ce double soit entre les mains du débiteur.

§. 3.

Des tailles.

1333. Les tailles corrélatives à leurs échantillons font foi entre les personnes qui sont dans l'usage de constater ainsi les fournitures qu'elles font et reçoivent en détail.

§. 4.

Des copies des titres.

1334. Les copies, lorsque le titre original subsiste, ne font foi que de ce qui est contenu au titre, dont la représentation peut toujours être exigée.

1335. Lorsque le titre original n'existe plus, les copies font foi d'après les distinctions suivantes:

1. Les grosses ou premières expéditions font la même foi que l'original; il en est de même des copies qui ont été tirées par l'autorité du magistrat, parties présentes ou dûment appelées, ou de celles qui ont été tirées en présence des parties et de leur consentement réciproque.

2. Les copies qui, sans l'autorité du ma-

gistrat, ou sans le consentement des parties, et depuis la délivrance des grosses ou premières expéditions, auront été tirées sur la minute de l'acte par le notaire qui l'a reçu, ou, par l'un de ses successeurs, ou par officiers publics qui, en cette qualité, sont dépositaires des minutes, peuvent, en cas de perte de l'original, faire foi quand elles sont anciennes.

Elles sont considérées comme anciennes quand elles ont plus de trente ans.

Si elles ont moins de trente ans, elle ne peuvent servir que de commencement de preuve par écrit.

3. Lorsque les copies tirées sur la minute d'un acte ne l'auront pas été par le notaire qui l'a reçu, ou par l'un de ses successeurs, ou par officiers publics qui, en cette qualité, sont dépositaires des minutes, elles ne pourront servir, qu'elle que soit leur ancienneté, que de commencement de preuve par écrit.

4. Les copies de copies pourront, suivant les circonstances, être considérées comme simples renseignemens.

1335. La transcription d'un acte sur les registres publics ne pourra servir que de commencement de preuve par écrit; et il faudra même pour cela:

1. Qu'il soit constant que toutes les minutes du notaire, de l'année dans laquelle

documenti, vel apochae in duplum exaratae, dummodo tamen exemplum, cui adnotatio addita est, penes debitorem reperiatur.

§. 2.

De tesseris.

1333. *Si tesserae pars una alteri congruat, fidem facit inter eos, penes quos moris est, res minutatim traditas vel acceptas eo modo comprobare.*

§. 4.

De documentorum exemplis.

1334. *Quoties autographum exstet, exempla fidem faciunt de iis tantum, quae eodem autographo continentur, cujus editio quandocumque peti potest.*

1335. *Quoties autographum periit, ejus exempla fidem faciunt juxta sequentes exceptiones:*

1. *Eandem, ac antographum, fidem faciunt prima exempla, itemque ea, quae magistratu auctorante, partibus praesentibus aut legitime vocatis, vel partibus dumtaxat praesentibus et consentientibus, desumta sunt.*

2. *Exempla, quae, primis jam editis, sine auctoritate magistratus, vel sine partium consensu, ex autographo a tabellione, qui illud recepit, vel ab altero ex ejus successoribus, vel a publico officiali, cui custodia autographi mandata est, desumta fuerint, autographo amisso, fidem faciunt, si antiqua sint.*

Pro antiquis habentur, si trigesimum annum excedunt; secus initium tantum probationis per scripturas constituere possunt.

3. *Si vero exempla ex autographo desumta a tabellione, qui actum recepit, vel ab ejus successore, aut a publico officiali, cui autographorum custodia mandata est, exarata non sint, initium dumtaxat probationis per scripturas constituent, licet eadem exempla admodum antiqua essent.*

4. *Exempla ab exemplis desumta, juxta circumstantias, simplex indicium facient.*

1336. *Transcriptio actus in publicis regestorum tabulis principium tantum probationis per scripturas constituet; insuper vero ad hoc opus erit:*

1. *Quod certum sit, autographa omnia a tabellione scripta eodem anno, quo actus, de*

w którym akt zdaie się bydź czynionym, zginęły; albo żeby dowiedziono, że zguba oryginału tego aktu, nastąpiła przez przypadek szczególny;

2re. Ażeby był skazowczy reiestr porządny, czyli *repertorium* Notaryusza, któryby okazywał, że akt był uczyniony pod tąż samą datą.

Gdy za pomocą zbiegu tych dwóch okoliczności, dowód przez świadków dopuszczony będzie, potrzeba będzie, ażeby ci wysłuchanemi byli, ieżeli są ieszcze, którzy świadkami byli aktu.

§. 5.

O aktach przyznania i potwierdzenia.

1337. Akta przyznania, nie uwalniaią od okazania pierwotnego tytułu, chybaby treść iego była w przyznaniu szczególniéy wyłożona.

Cokolwiek w akcie przyznania znayduie się więcéy niż w tytule pierwotnym, albo odmienne, żadnego skutku nie ma.

Jednakże, ieżeliby było kilka przyznań zgodnych, wspartych posiadaniem, i z którychby iedno datowane było od lat trzydziestu, wierzyciel może bydź uwolniony od przedstawienia tytułu pierwotnego.

1338. Akt stwierdzenia, lub przychylenia się do zobowiązania, przeciw któremu prawo dopuszcza sprawę o nieważność, lub o zerwanie, wtenczas tylko iest ważnym, gdy się w nim znayduie istota takiego zobowiązania, wspomnienie powodów do sprawy o zerwanie, i zamiar naprawienia wady, na którey sprawa taka iest zasadzona.

Gdyby nie było aktu stwierdzenia, lub przychylenia się, dosyć będzie, gdy zobowiązanie wykonane będzie dobrowolnie po czasie, po którym zobowiązanie mogło bydź ważnie potwierdzone, lub mogło przychylenie się otrzymać.

Potwierdzenie, przychylenie się, albo wykonanie dobrowolne w formach i czasie oznaczonych przez prawo, pociąga za sobą zrzeczenie się śrzodków i wyiątków, które możnaby wnosić przeciw temuż aktowi, bez uszkodzenia iednak prawa trzecich osób.

1339. Daruiący nie może naprawiać przez żaden akt stwierdzaiący wad darowizny między żyiącemi, która iest nieważna w formie; potrzeba, aby ią przerobił w formie prawnéy.

1340. Stwierdzenie, przychylenie się, albo wykonanie dobrowolne darowizny przez dziedziców, lub maiących prawo daruiącego, po iego zeyściu, pociąga za sobą zrzeczenie się zarzutów, bądź względem wad w formie, bądź względem innych wyiątków.

Oddział II.

o Dowodzie ze świadectw.

1341. Powinien bydź zawarty akt przed Notaryuszami, albo z podpisem prywatnym o wszelkię rzeczy, które przenoszą summę wartości sto pięćdziesiąt franków, choćby nawet na składy dobrowolne; i żaden dowód, na którey sprawa taka iest zasadzona.

l'acte parait avoir été fait, soient perdues, ou que l'on prouve que la perte de la minute de cet acte a été faite par un accident particulier;

2. Qu'il existe un répertoire en règle du notaire, qui constate que l'acte a été fait à la même date.

Lorsqu'au moyen du concours de ces deux circonstances la preuve par témoins sera admise, il sera nécessaire que ceux qui ont été témoins de l'acte, s'ils existent encore, soient entendus.

§. 5.

Des actes récognitifs et confirmatifs.

1337. Les actes recognitifs ne dispensent point de la représentation du titre primordial, à moins que sa teneur n'y soit spécialement relatée.

Ce qu'ils contiennent de plus que le titre primordial, ou ce qui s'y trouve de différent, n'a aucun effet.

Néanmoins, s'il y avait plusieurs reconnaissances conformes, soutenues de la possession, et dont l'une eût trente ans de date, le créancier pourrait être dispensé de représenter le titre primordial.

1338. L'acte de confirmation ou ratification d'une obligation contre laquelle la loi admet l'action en nullité ou en rescision, n'est valable que lorsqu'on y trouve la substances de cette obligation, la mention du motif de l'action en rescision, et l'intention de réparer le vice sur lequel cette action est fondée.

A défaut d'acte de confirmation ou ratification, il suffit que l'obligation soit exécutée volontairement après l'époque à laquelle l'obligation pouvait être valablement confirmée ou ratifiée.

La confirmation, ratification, ou exécution volontaire dans les formes et à l'époque déterminées par la loi, emporte la renonciation aux moyens et exceptions que l'on pouvait opposer contre cet acte, sans préjudice néanmoins du droit des tiers.

1339. Le donateur ne peut réparer par aucun acte confirmatif les vices d'une donation entre-vifs; nulle en la forme, il faut qu'elle soit refaite en la forme légale.

1340. La confirmation ou ratification, ou exécution volontaire d'une donation par les héritiers ou ayant-cause du donateur, après son décès, emporte leur renonciation à opposer soit les vices de forme, soit toute autre exception.

Section II.

De la preuve testimoniale.

1341. Il doit être passé acte devant notaires ou sous signature privée, de toutes choses excédant la somme ou valeur de cent cinquante francs, même pour dépôts volontaires; et il n'est reçu aucune preuve par

quo agitur, confectus fuisse videtur, periisse; vel saltem speciali casu autographum ejusdem actus periisse, comprobetur;

2. *Quod ordinatum a tabellione repertorium existat, quo probetur actum, de quo agitur, eadem die scriptum fuisse.*

Quoties, duabus hisce circumstantiis concurrentibus, probatio per testes admittatur, iidem testes, ni obierint, audiendi sunt, qui actui interfuerunt.

§. 5.

De actis recognitionis et confirmationis.

1337. *Licet actus recognitus sit, autographum edendum est, nisi cum eo titulus ipse ad amussim concordet.*

Quidquid in actu recognitionis redundat, vel differt ab iis, quae autographo continentur, nullum parit effectum.

Nihilominus, si plures concordes adsint recognitionis actus possessione suffulti, quorum alter triginta annos ante emissus fuerit, creditor ab editione autographi absolvi potest.

1338. *Actus obligationem ex lege nullitati aut rescissioni subjectam confirmans inefficax est, nisi complectatur substantiam obligationis, mentionem causae, ex qua actio rescissoria oritur, et voluntatem tollendi vitium, cui eadem actio innititur.*

Confirmationis aut ratihabitionis loco est spontanea obligationis executio, postquam eadem obligatio valide confirmari, vel rata haberi poterat.

Confirmatio, ratihabitio, vel executio spontanea, modis et tempore lege indictis, renunciationem parit omnium actionum atque exceptionum, quae adversus actum opponi poterant, salvis tamen aliorum juribus.

1339. *Donator nullo confirmationis actu vitium donationi inter vivos inhaerens tollere potest; quoties ea formae nullitate laboret, modis legitimis renovanda est.*

1340. *Confirmatio vel ratihabitio, aut spontanea executio donationis ab heredibus donatoris, vel ab eo cui am habentibus, post illius obitum facta, renunciationem parit quibuscumque exceptionibus, quae tam ex vitio formae, quam ex aliis causis oriri possent.*

Sectio II.

De probatione per testes.

1341. *Ubi res valorem excedit librarum centum quinquaginta, etsi de deposito volun-*

wód przyymowany nie iest przez świadków przeciw temu, albo nad to, co akta obeymuią, ani na to, co byłoby przytaczane, że mówione było przed, w czasie, lub po skończonych aktach, choćby nawet szło o summę, lub wartość mnieyszą nad sto pięćdziesiąt franków.

Wszystko to bez uszkodzenia tego, co iest przepisane w prawach tyczących się handlu.

1342. Powyższe prawidło stosuie się do przypadku, w którym sprawa zawiera, prócz żądania kapitału, żądanie procentu, który z kapitałem złączony, przewyższa summę sto pięćdziesiąt franków.

1343. Kto założył żądanie przenoszące sto pięćdziesiąt franków, nie może bydź przypuszczonym do dowodu przez świadectwa, choćby nawet ścieśniał pierwotne żądanie swoie.

1344. Dowod przez świadectwa, względem żądania summy, nawet mnieyszéy nad sto pięćdziesiąt franków, nie może bydź przypuszczony, skoro ta summa uznana iest, że iest resztą, lub czyni część wierzytelności większéy, która nie iest dowiedziona pismem.

1345. Jeżeli w teyże saméy sprawie, strona zanosi kilka żądań, na które nie masz tytułu na piśmie, a które złączone razem, przenoszą summę sto pięćdziesiąt franków, dowód na nie przez świadectwa przypuszczony bydź nie może, choćby strona przytaczała, że te wierzytelności pochodzą z różnych źródeł, i że nastąpiły w różnych czasach; chybaby takie prawa pochodziły ze spadku, darowizny, albo innym sposobem od różnych osób.

1346. Wszelkie żądania pod iakimkolwiek bądź tytułem, które nie będą usprawiedliwione zupełnie przez pismo, zanoszone będą w tymże samym pozwie. Po tym pozwie inne żądania, na które nie masz dowodu przez pismo, przyymowanemi nie będą.

1347. Powyższe prawidła przyymuią wyiątki, skoro się znayduie początek dowodu przez pismo.

Tak się nazywa wszelki akt na pismie wyszły od osoby, przeciw któréy żądanie iest wnoszone, albo od iéy zastępcy, i który przytaczany nadaie czynności podobieństwo do prawdy.

1348. Przyymuią ieszcze te prawidła wyiątek za każdą razą, gdy niepodobieństwo było wierzycielowi wystarać się dowodu pismiennego na zobowiązanie, które zawarte było względem wierzyciela.

Ten drugi wyiątek stosuie się:

1od. Do zobowiązań, które się rodzą z iakokontraktów, i występków, lub z iakowystępków.

2re. Do składow z potrzeby uczynionych, w przypadkach ognia, spustoszenia, zamieszania lub rozbicia się statku, i do składów

1345. Si dans la même instance une partie fait plusieurs demandes dont il n'y ait point de titre par écrit, et que, jointes ensemble, elles excèdent la somme de cent cinquante francs, la preuve par témoins ni sur ce qui serait allégué avoir été dit avant, lors ou depuis les actes, encore qu'il s'agisse d'une somme ou valeur moindre de cent cinquante francs:

Le tout sans préjudice de ce qui est prescrit dans les lois relatives au commerce.

1342. La règle ci-dessus s'applique au cas où l'action contient, outre la demande du capital, une demande d'intérêts qui, réunis au capital, excèdent la somme de cent cinquante francs.

1343. Celui qui a formé une demande excédant cent cinquante francs, ne peut plus être admis à la preuve testimoniale, même en restreignant sa demande primitive.

1344. La preuve testimoniale, sur la demande d'une somme même moindre de cent cinquante francs, ne peut être admise, lorsque cette somme est déclarée être le restant ou faire partie d'une créance plus forte qui n'est point prouvée par écrit.

1345. Si dans la même instance une partie fait plusieurs demandes dont il n'y ait point de titre par écrit, et que, jointes ensemble, elles excèdent la somme de cent cinquante francs, la preuve par témoins n'en peut être admise, encore que la partie allègue que ces créances proviennent de différentes causes, et qu'elles se soient formées en différens temps si ce n'était que ces droits procédassent, par succession, donation ou autrement, de personnes différentes.

1346. Toutes les demandes, à quelque titre que ce soit, qui ne seront pas entièrement justifiées par écrit, seront formées par un même exploit, après lequel les autres demandes, dont il n'y aura point de preuves par écrit, ne seront pas reçues.

1347. Les règles ci-dessus reçoivent exception lorsqu'il existe un commencement de preuve par écrit.

On appelle ainsi tout acte par écrit qui est émané de celui contre lequel la demande est formée, ou de celui qu'il représente, et qui rend vraisemblable le fait allégué.

1348. Elles reçoivent encore exception toutes les fois qu'il n'a pas été possible au créancier de se procurer une preuve littérale de l'obligation qui a été contractée envers lui.

Cette seconde exception s'applique,

1. Aux obligations qui naissent des quasi-contrats et des délits ou quasi-délits;

2. Aux dépôts nécessaires faits en cas d'incendie, ruine, tumulte ou naufrage, et à ceux faits par les voyageurs en logeant dans

---

tario agatur, actus per tabellionem aut per privatam scripturam fieri debet. Nulla per testes probatio admittitur adversus vel ultra id, quod actus complectitur, nec de iis, quae ante, vel in ipso actu, vel postea dicta fuisse asserantur, etsi de summa vel pretio minori centum quinquaginta librarum agatur; salvis tamen legibus, quae ad commercium pertinent.

1342. *Idem observandum, si simul sors et usurae petantur, quae conjuctim summam excedant librarum centum quinquaginta.*

1343. *Qui summam petit, quae libras centum quinquaginta excedat, probationem per testes amplius instituere, nequit, etsi postea petitam summam imminuat.*

1344. *Eadem probatione per testes uti pariter nequit is, qui summam petit minorem ea, de qua supra dictum est, quoties declaretur eandem summam reliquum esse vel partem consituere majoris crediti per scripturas non probati.*

1345. *Probatio per testes aeque non admittitur, si in eadem petitione quispiam plures postulet res, quarum probatio in scriptis desit, et quae simul collatae centum quinquaginta libras excedant, etsi instans diversis ex causis easdem res sibi deberi, ac diversis temporibus conventas esse asserat, nisi petentis jura a successione, donatione, vel alio titulo ex diversis personis proficiscantur.*

1346. *Omnes instantiae quavis ex causa, quarum plena probatio ex scriptura non scateat, uno eodemque libello proponentur; quo denunciato ceterae instantiae, quarum probatio per scripturas desit, postea non admittentur.*

1347. *Quae supra recensentur regulae, exceptionem patiuntur, si adsit initium probationis per scripturas.*

Initium probationis per scripturas dicitur quilibet actus factum allegatum verosimile reddens, ab eo, adversus quem instantia profertur, aut ab eo, qui eundem repraesentat, emissus.

1348. *Statutae regulae exceptioni quoque subjacent, quoties creditor scriptam probationem obligationis in sui favorem initae obtinere non potuit.*

Altera haec exceptio insuper locum quoque obtinet:

1. *In obligationibus* ex quasi contractu, *ex delicto vel quasi delicto;*

2. *In depositis occasione incendii, ruinae, tumultus, naufragii, vel in iis, quae a via-*

czynionych przez podróżnych w czasie mieszkania w domu zaiezdnym, wszystko to według iakości osób, i okoliczności zdarzenia;

3cie. Do zobowiązań zawartych w przypadku zdarzeń nieprzewidzianych, w których nie można było czynić aktów na pismie;

4te. W przypadku, gdy wierzyciel zgubił tytuł, który mu służył za dowód piśmienny, przez skutek wypadku losowego, nieprzewidzianego, i wypływaiącego z większéy mocy.

Oddział III.

O Domniemaniach.

1349. Domniemania są wnioski, które prawo, lub urzędnik wyciąga z czynu znanego na czyn nieznany.

§. I.

O Domniemaniach ustanowionych przez prawo.

1350. Domniemanie prawne iest to, które przywiązane iest szczególném prawem do pewnych aktów, albo do pewnych czynów; takiemi są:

1od. Akta, które prawo uznaie za nieważne, iako domniemywane podług samych ich przymiotów, że są uczynione na oszukanie rozrządzeń prawa;

une hôtellerie, le tout suivant la qualité des personnes et les circonstances du fait;

3. Aux obligations contractées en cas d'accidens imprévus, où l'on ne pourrait pas avoir fait des actes par écrit;

4. Au cas où le créancier a perdu le titre qui lui servait de preuve littérale, par suite d'un cas fortuit, imprévu et résultant d'une force majeure.

Section III.

Des présomptions.

1349. Les présomptions sont des conséquences que la loi ou le magistrat tire d'un fait connu à un fait inconnu.

§. I.

Des présomptions établies par la loi.

1350. La présomtion légale est celle qui est attachée par une loi spéciale à certains actes ou à certains faits: tels sont,

1. Les actes que la loi déclare nuls, comme présumés faits en fraude de ses dispositions, d'aprés leure seule qualité;

toribus fiunt, dum in cauponis diversantur, personarum qualitate et facti circumstantiis inspectis;

3. In obligationibus ex inopinato eventu initis, in quo acta per scripturam fieri non potuissent;

4. In eo casu, quo creditor amiserit documentum probationis per scripturas fortuito eventu, cui resisti non potuit.

Sectio III.

De praesumtionibus.

1349. *Praesumtiones consequentiae sunt, quas lex, vel magistratus, a facto cognito ad factum incognitum deducit.*

§. I.

De praesumtionibus juris.

1350. *Praesumtio juris est, quam lex specialiter quibusdam actis et factis tribuit, prout sunt:*

1. *Actus, quorum nullitas a lege declaratur, quia, eorum sola qualitate inspecta, tanquam in ejus fraudem initi fuisse praesumuntur;*

2re. Przypadki, w których prawo uznaie własność, albo uwolnienie wynikaiące z pewnych okoliczności oznaczonych;

3cie. Powaga, którą prawo nadaie rzeczy osądzonéy;

4te. Moc, którą prawo przywięzuie do zeznania strony, albo iéy przysięgi.

1351. Powaga rzeczy osądzonéy względem tego tylko ma mieysce, co czyniło przedmiot wyroku. Potrzeba, aby rzecz żądana taż sama była; ażeby żądanie zasadzone było na teyże saméy przyczynie; żeby żądanie było między temiż samemi stronami, i zanoszone przez nie, i przeciw nim, w tym samym ich przymiocie.

1352. Domniemanie prawne uwalnia od wszelkiego dowodu tego dla którego iest korzyści.

Żaden dowód przypuszczony nie iest przeciw domniemaniu prawa, skoro na zasadzie takiego domniemania, prawo znosi pewne akta, albo odrzuca sprawę w sądzie; chybaby przypuszczało przeciwny dowód, i zachowuiąc to, co powiedziane będzie o przysiędze i o zeznaniu sądowém.

§. 2.

O Domniemaniach, które nie są ustanowione przez prawo.

1353. Domniemania, które nie są ustanowione przez prawo, zostawione są światłu

2. Les cas dans lesquels la loi déclare la propriété ou la libération résulter de certaines circonstances déterminées;

3. L'autorité que la loi attribue à la chose jugée;

4. La force que la loi attache à l'aveu de la partie ou à son serment.

1351. L'autorité de la chose jugée n'a lieu qu'à l'égard de ce qui a fait l'objet du jugement. Il faut que la chose demandée soit la même; que la demande soit fondée sur la même cause; que la demande soit entre les mêmes parties, et formée par elles et contre elles en la même qualité.

1352. La présomption légale dispense de toute preuve celui au profit duquel elle existe.

Nulle preuve n'est admise contre la présomption de la loi, lorsque, sur le fondement de cette présomption, elle annulle certains actes ou dénie l'action en justice; à moins qu'elle n'ait réservé la preuve contraire, et sauf ce qui sera dit sur le serment et l'aveu judiciaires.

§. 2.

Des présomptions qui ne sont point établies par la loi.

1353. Les présomptions qui ne sont point établies par la loi, sont abandonnées aux

2. Casus, in quibus lex ex quibusdam determinatis circumstantiis proprietatem aut liberationem constare declarat;

3. Auctoritas, quam lex confert rei judicatae;

4. Vis, quam confessioni partis aut ejus jurijurando lex tribuit.

1351. *Auctoritas rei judicatae objectum dumtaxat respicit, de quo sententia lata fuit. Necesse est, ut res, quae petitur, eadem sit, ut petitio eidem causae nitatur, ut inter ipsas partes, atque ab ipsis et adversus eas in eadem qualitate proponatur.*

1352. *Qui pro se juris praesumtionem habet, ab omni probationis onere liberatur.*

Nulla probatio admittitur adversus juris praesumtionem, quoties lex, eidem inhaerens, quosdam actus infirmat, vel ab agendo in judicio repellit, nisi lex ipsa contrarias probationes admittat, iisque exceptis, quae infra de jurejurando et judiciali confessione statuta sunt.

§. 2.

De praesumtionibus, quae a lege non inducuntur.

1353. *Praesumtiones, quas ipsa lex non praefinit, magistratuum congnitioni ac pruden-*

i roztropności urzędu, który ważne tylko domniemania, wyraźne i zgodne przyymować powinien, i w przypadkach tylko w których prawo dopuszcza dowody ze świadectw, chybaby akt był zaskarżany z przyczyny oszukania, lub podstępu.

Oddział IV.

O zeznaniu strony.

1354. Zeznanie które iedna strona przeciw drugiéy stawia, albo iest sądowe, albo niesądowe.

1355. Przytaczanie zeznania niesądowego, słownego tylko, iest nieużyteczne za każdą razą, gdy idzie o żądanie, w którém dowód przez świadectwa dopuszczony nie iest.

1356. Zeznanie sądowe, iest oświadczenie, które w sądzie czyni strona, albo umocowany od niéy szczególnie.

Znayduie zupełną wiarę przeciw temu, który go czyni.

Nie może bydź przeciw niemu podzielane.

Nie może bydź odwołane, chybaby dowiedziono, że było skutkiem omyłki co do czynu. Nie może bydź odwołane pod pozorem omyłki, co do prawa.

Oddział V.

O Przysiędze.

1357. Przysięga sądowa dwoistego iest gatunku:

Section IV.

De l'aveu de la partie.

1354. L'aveu qui est opposé à une partie, est ou extrajudiciaire ou judiciaire.

1355. L'allégation d'un aveu extrajudiciaire purement verbal est inutile toutes les fois qu'il s'agit d'une demande dont la preuve testimoniale ne serait point admissible.

1356. L'aveu judiciaire est la déclaration que fait en justice la partie ou son fondé de pouvoir spécial.

Il fait pleine foi contre celui qui l'a fait.

Il ne peut être divisé contre lui.

Il ne peut être révoqué, à moins qu'on ne prouve qu'il a été la suite d'une erreur de fait. Il ne pourrait être révoqué sous prétexte d'une erreur de droit.

Section V.

Du serment.

1357. Le serment judiciaire est de deux espèces:

---

tiae permittuntur, qui graves tantum, distinctas et concordes admittere debent, iisque dumtaxat casibus, quibus probatio per testes a lege non rejicitur, nisi tamen actus de fraude vel de dolo arguatur.

Sectio IV.

De confessione.

1354. *Confessio, quae parti objicitur, judicalis est vel extrajudicialis.*

1355. *Qui verbalem tantum confessionem extra judicium emissam allegat, nihil agit, si res petitur, cujus probatio per testes admitti non possit.*

1356. *Confessio judicialis ea declaratio est, quae a parte, aut ab ejus speciali procuratore, in judicio emittitur.*

Eadem plene probat adversus confitentem, neque in ejus odium scindi potest.

Revocatur confessio, si errore facti emissa probetur; ob errorem autem juris revocari nequit.

Sectio V.

De jure jurando.

1357. *Jusjurandum judiciale duplex est:*

1od. Jedna, którą strona wyznacza drugiéy, aby od iéy przysięgi zawisł wyrok w sprawie; nazywa się *stanowcza.*

2re. Druga, którą sąd wyznacza z urzędu dla iednéy lub drugiéy strony.

§. I.

O Przysiędze stanowczéy.

1358. W iakimkolwiek bądź sporze przysięga stanowcza wyznaczoną bydź może.

1359. Względem osobistego tylko czynu strony, która ią ma czynić, może bydź wyznaczoną.

1360. Może bydź wyznaczona w każdym stanie sprawy, i ieszcze, choćby nie było żadnego początku dowodu żądania, albo wyiątku, na mocy którego wezwanie do niéy następuie.

1361. Jeżeli nie chce przysięgać ten, któremu przysięga wyznaczona, albo nie zezwala na odznaczenie przysięgi swemu przeciwnikowi, lub przeciwnik, któremu odznaczona była, nie chce iéy uczynić, upaśdz powinien w swoiém żądaniu, albo w swoim wyiątku.

1362. Przysięga nie może bydź odznaczona, gdy czyn, który iéy przedmiotem, nie iest czynem stron obudwóch, ale iest zupełnie czynem osobistym tego, komu wyznaczona była.

1363. Skoro przysięga wyznaczona, lub odznaczona wykonaną była, dowodzenie fałszu w przysiędze przez przeciwnika przyymowane nie będzie.

1. Celui qu'une partie défère à l'autre pour en faire dépendre le jugement de la cause: il est appelé *décisoire;*

2. Celui qui est déféré d'office par le juge à l'une ou à l'autre des parties.

§. I.

Du serment décisoire.

1358. Le serment décisoire peut être déféré sur quelque espèce de contestation que ce soit.

1359. Il ne peut être déféré que sur un fait personnel à la partie à laquelle on le défère.

1360. Il peut être déféré en tout état de cause, et encore qu'il n'existe aucun commencement de preuve de la demande ou de l'exception sur laquelle il est provoqué.

1361. Celui auquel le serment est déféré, qui le refuse ou ne consent pas à le référer à son adversaire, ou l'adversaire à qui il a été référé et qui le refuse, doit succomber dans sa demande ou dans son exception.

1362. Le serment ne peut être référé quand le fait qui en est l'objet n'est point celui des deux parties, mais est purement personnel à celui auquel le sement avait été déféré.

1363. Lorsque le serment déféré ou référé a été fait, l'adversaire n'est point recevable à en prouver la fausseté.

---

1. *Quod pars parti defert, ut causae judicium ab eo pendeat, et* decisorium *vocatur;*

2. *Quod* ex officio *alterutri parti judex defert.*

§. 1.

De jurejurando decisorio.

1358. *Jusjurandum decisorium in qualibet contestatione deferri potest.*

1359. *Deferri nequit, nisi super factum respiciens ipsam personam, cui defertur.*

1360. *Defertur in qualibet judicii parte, etsi nullum probationis initium habeatur quoad petitionem vel quoad exceptionem, super qua proponitur.*

1361. *Si is, cui jusjurandum delatum est, jurare detrectet, nec illud alteri referat, aut si ille, cui refertur, jurare nolit, sive actoris, sive rei partes agat, causa cadit.*

1362. *Jusjurandum referri nequit, quoties res, quae illius objectum constituit, utramque partem non respicit, sed personam tantum ejus, cui defertur.*

1363. *Quotiescumque jusjurandum delatum est, sive relatum, probatio ejus falsitatis ab adversario amplius institui nequit.*

*

1364. Strona wyznaczaiąca, lub odznaczaiąca przysięgę, nie może cofać słowa swego, skoro przeciwnik oświadczył, że gotów przysięgę tę wykonać.

1365. Przysięga uczyniona składa dowód tylko na korzyść tego, który ią wyznaczył, albo przeciw niemu; i na korzyść dziedziców, i maiących prawo iego, lub przeciw nim.

Jednakże przysięga wyznaczona przez iednego z wierzycieli solidarnych dłużnikowi, uwalnia dłużnika tylko co do części tego wierzyciela.

Przysięga wyznaczona dłużnikowi istotnemu, uwalnia równie iego ręczycieli.

Przysięga wyznaczona iednemu z dłużników solidarnych, idzie na korzyść współdłużników.

Przysięga wyznaczona ręczycielowi, idzie na korzyść dłużnika istotnego.

W tych dwóch ostatnich przypadkach, przysięga współ-dłużnika solidarnego, albo ręczyciela, nie idzie na korzyść innych współ-dłużników, albo dłużnika istotnego, tylko wtenczas, gdy była wyznaczona co do długu, ale nie co do czynu solidarności, lub zaręczenia.

§. 2.

O Przysiędze wyznaczonéy z urzędu.

1366. Sędzia może wyznaczyć przysięgę iednéy ze stron, albo dla tego, iżby od przysięgi zawisło rozwiązanie sprawy, albo tylko dla oznaczenia ilości skazania.

1367. Sędzia nie może wyznaczać przysięgi z urzędu, bądź na żądanie, bądź na zarzucany wyiątek, tylko pod warunkami następuiącemi: potrzeba

1od. Aby żądanie; lub wyiątek nie były zupełnie usprawiedliwione;

2re. Żeby nie były pozbawione zupełnie dowodów.

Oprócz tych dwóch przypadków, Sędzia powinien albo przysądzić żądanie, albo go poprostu i bezwarunkowo odrzucić.

1368. Przysięga wyznaczona stronie z urzędu przez Sędziego, nie może bydź znowu od niéy odznaczona drugiéy stronie.

1369. Przysięga względem wartości rzeczy żądanéy nie może bydź wyznaczana przez Sędziego powodowi, chyba, że inaczéy dóyść nie można takiéy wartości.

Sędzia, nawet w tym przypadku, powinien oznaczyć summę, do któréy wyrównania, przysiędze żądaiącego wiara dana będzie.

1364. *Qui jusjurandum detulit, vel retulit, resilire amplius non potest postquam adversarius se jurijurando paratum esse declaraverit.*

1365. *Praestitum jusjurandum probationem facit tantummodo ejus favore, aut adversus eum, qui illud detulit, et favore ipsius heredum vel ab eo causam habentium, aut adversus eosdem.*

Jusjurandum nihilominus ab altero ex creditoribus in solidum debitori delatum, nisi pro parte deferenti debita, liberationem operatur.

Jusjurandum principali debitori delatum aeque fidejussori prodest.

Delatum alteri ex correis debendi ceteros quoque juvat.

Delatum fidejussoribus principali debitori prodest.

Postremis duobus hisce casibus, jusjurandum a correo debendi, aut a fidejussore praestitum, ceteris correis aut principali debitori prodest, si super debito tantum, non autem, si super solidali obligatione, vel super fidejussione delatum fuerit.

§. 2

De jurejurando, quod ex officio defertur.

1366. *Judex jusjurandum parti deferre potest, vel ut causae decissio ab eo pendeat, vel ut quantitas, in qua illa damnanda sit, statuatur.*

1364. La partie qui a déféré ou référé le serment, ne peut plus se retracter lorsque l'adversaire a déclaré qu'il est prêt à faire ce serment.

1365. Le serment fait ne forme preuve qu'au profit de celui qui l'a déféré ou contre lui, et au profit de ses héritiers et ayant-cause ou contre eux.

Néanmoins le serment déféré par l'un des créanciers solidaires au débiteur ne libère celui-ci que pour la part de ce créancier;

Le serment déféré au débiteur principal, libère également les cautions;

Celui déféré à l'un des débiteurs solidaires profite aux codébiteurs;

Et celui déféré à la caution profite au débiteur principal.

Dans ces deux derniers cas, le serment du codébiteur solidaire ou de la caution ne profite aux autres codébiteurs ou au débiteur principal que lorsqu'il a été déféré sur la dette, et non sur le fait de la solidarité ou du cautionnement.

§. 2.

Du serment déféré d'office.

1366. Le juge peut déférer à l'une des parties le serment, ou pour en faire dépendre la décision de la cause, ou seulement pour déterminer le montant de la condamnation.

1367. Le juge ne peut déférer d'office le serment, soit sur la demande, soit sur l'exception qui y est opposée, que sous les deux conditions suivantes: il faut,

1. Que la demande ou l'exception ne soit pas pleinement justifiée;

2. Qu'elle ne soit pas totalement dénuée preuves.

Hors ces deux cas; le juge doit ou adjuger, ou rejeter purement et simplement la demande.

1368. Le serment déféré d'office par le juge à l'une des parties, ne peut être par elle référé à l'autre.

1399. Le serment sur la valeur de la chose demandée, ne peut être déféré par le juge au demandeur que lorsqu'il est d'ailleurs impossible de constater autrement cette valeur.

Le juge doit même, en ce cas, déterminer la somme jusqu'à concurrence de laquelle le demandeur en sera cru sur son serment.

1367. *Jusjurandum ut a judice ex officio, sive super petitione, sive super exceptionibus, quae illi objiciuntur, defferri possit, requiritur:*

1. *Petitionem vel exceptionem non esse plene probatam;*

2. *Quod eadem probatione prorsus non careat.*

Duobus hisce exceptis casibus, libellus simpliciter a judice est admittendus vel rejiciendus.

1368. *Jusjurandum a judice ex officio, alteri ex partibus delatum, ab ea referri non potest.*

1369. *Jusjurandum super valore rei petitae a judice actori deferri nequit, nisi eo casu, quo aliter impossibile sit hunc valorem comprobare.*

Judex ipse tunc summam praefinire debet, usque ad cujus quantitatem actori jurato fides adhibenda erit.

TYTUŁ IV.

O zobowiązaniach, które wynikaią bez umowy.

1370. Pewne zobowiązania wynikaią bez wpływu żadnéy umowy, ani ze strony tego, który się zobowiązuie, ani ze strony tego, względem którego iest zobowiązany piérwszy.

Jedne wypływaią z saméy powagi prawa, inne z osobistego czynu tego, który iest zobowiązany.

Pierwsze zobowiązania następuią niedobrowolnie, iak naprzykład między właścicielami sąsiadami, zobowiązania opiekunów i innych administratorów, którzy się wymówić nie mogą od powierzonego im urzędu.

Zobowiązania, które się rodzą z osobistego czynu tego, który iest zobowiązany, wypływaią z iako-kontraktów, albo z występków lub iako-występków; są one przedmiotem ninieyszego tytułu.

DZIAŁ I.

O Jako-kontraktach.

1371. Jako-kontrakty są czyny człowieka zupełnie dobrowolne, z których wypływa iakikolwiek obowiązek względem trzeciego, a czasem obowiązek wzaiemny dwóch stron.

TITRE IV.

Des engagemens qui se forment sans convention.

1370. Certains engagemens se forment sans qu'il intervienne aucune convention, ni de la part de celui qui s'oblige, ni de la part de celui envers lequel il est obligé.

Les uns résultent de l'autorité seule de la loi; les autres naissent d'un fait personnel à celui qui se trouve obligé.

Les premiers sont les engagemens formés involontairement, tels que ceux entre propriétaires voisins, ou ceux des tuteurs et des autres administrateurs qui ne peuvent refuser la fonction qui leur est déférée.

Les engagemens qui naissent d'un fait personnel à celui qui se trouve obligé, résultent ou des quasi-contrats, ou des délits ou quasi-délits; il fons la matière du présent titre.

CHAPITRE PREMIER.

Des quasi-contrats.

1371. Les quasi-contrats sont les faits purement volontaires de l'homme, dont il résulte un engagement quelconque envers un tiers, et quelquefois un engagement réciproque des deux parties.

TITULUS IV.

De obligationibus, quae sine conventione nascuntur.

1370. *Obligationes quandoque nascuntur, etsi tum is, qui se obligat, tum alter, cujus favore obligatur, nihil convenerint.*

Aliae ex sola legis auctoritate, aliae ex facto ejus proprio, qui obligatur, proficiscuntur.

Illae sunt, quae praeter voluntatem oriuntur, ut inter finitimos proprietarios, vel quae tutores aliosque administratores respiciunt, qui collatis muneribus se excusare nequeunt.

Quae vero ex facto ejus proprio, qui obligatur procedunt, ex quasicontractibus, aut ex delictis, seu quasidelictis, profluunt, et sequentis tituli objectum constituunt.

CAPUT I.

De Quasi-Contractibus.

1371. *Quasicontractus sunt facta hominis mere voluntaria, ex quibus aliqua obligatio erga alium, et quandoque mutua inter partes oritur.*

1372. Gdy kto dobrowolnie sprawuie interes cudzy, bądź że właściciel wie, lub nie wie o tém, sprawuiący zaciąga obowiązek niewyraźny utrzymywania zaczętego interesu, i kończenia go dotąd, dopóki właściciel nie będzie w stanie sam mieć o nim starania; powinien także wziąć na siebie wszystko, cokolwiek od tego interesu zawisło.

Poddaie się wszelkim obowiązkom, któreby wypływały z wyraźnego zlecenia, iakieby mu dał właściciel.

1373. Obowiązany iest utrzymywać interes, choćby Pan tego interessu umarł przed ukończeniem iego, pokiby dziedzic nie mógł wziąć zawiadywania.

1374. Obowiązany iest w takiém utrzymywaniu przykładać wszelkich starań, iak dobry oyciec familii.

Jednakże okoliczności, które go przywiodły do wzięcia na siebie tego interessu, mogą Sędziego upoważnić do umiarkowania szkód i straconych zysków, iakieby wypływały z winy, lub niedbalstwa sprawuiącego interes.

1375. Pan, którego interes dobrze był sprawowany, powinien dopełnić obowiązków, iakie rządca zaciągnął w iego imieniu, wy-

1372. Lorsque volontairement on gère l'affaire d'autrui, soit que le propriétaire connaisse la gestion, soit qu'il l'ignore, celui qui gère contracte l'engagement tacite de continuer la gestion qu'il a commencée, et de l'achever jusqu'à ce que le propriétaire connaisse la gestion qu'il a commencée, et de l'achever jusqu'à ce que le propriétaire soit en état d'y pourvoir lui-même; il doit se charger également de toutes les dépendances de cette même affaire.

Il se soumet à toutes les obligations qui résulteraient d'un mandat exprès que lui aurait donné le propriétaire.

1373. Il est obligé de continuer sa gestion, encore que le maître vienne à mourir avant que l'affaire soit consommée, jusqu'à ce que l'héritier ait pu en prendre la direction.

1374. Il est tenu d'apporter à la gestion de l'affaire tous les soins d'un bon père de famille.

Néanmoins les circonstances qui l'ont conduit à se charger de l'affaire, peuvent autoriser le juge à modérer les dommages et intérêts qui résulteraient des fautes ou de la négligence du gérant.

1375. Le maître dont l'affaire a été bien administrée, doit remplir les engagemens que le gérant a contractés en son nom, l'in-

1372. *Si sponte alienum negotium geritur, sive domino sciente, sive ignorante, is, qui negotium gerit, tacite se obligat ad prosequendam inceptam gestionem, eamque perficiendam, donec dominus ipse eam suscipere possit.*

Effectus omnes gesti negotii ejus oneri sunt, et cunctis subjicitur obligationibus, ac si expresso domini mandato fuisset instructus.

1373. *Gestionem continuare tenetur, licet dominus obierit, antequam negotium confectum sit, donec heres illud suscipere possit.*

1374. *Omnem in negotii gestione diligentiam debet adhibere, qua uti solet prudens pater familias.*

Judex nihilominus modum imponere potest aestimationi ejus quod interest, et damnorum, quae ex gestoris culpa ac negligentia profecta essent, inspectis adjunctis, ex quibus negotium, gerendum suscepit.

1375. *Dominus cujus negotium utiliter gestum est, obligationes, quas ejus nomine gestor suscepit, implere debet; eundem ab iis, quas proprio nomine contraxit, indemnem praestare, et expensas utiles et necessarias ipsi rependere debet.*

nagrodzić mu wszelkie osobiste obowiązki które wziął na siebie, i powrócić mu wszelkie nakłady użyteczne, lub potrzebne, iakie podeymował.

1376. Kto przyymuie wiadomie, lub przez omyłkę, co mu się nie należy, obowiązuie się do powrócenia temu, od którego wziął nienależnie.

1377. Jeżeli osoba, która sądziła się dłużną przez omyłkę, zaspokoiła dług, ma prawo upominania się u wierzyciela.

Jednakże prawo takie ustaie w przypadku, gdy wierzyciel na mocy zapłaty zniósł swóy tytuł, ale zachowuie się płacącemu poszukiwanie na prawdziwym dłużniku.

1378. Jeżeli zachodziła zła wiara ze strony tego, który odebrał, obowiązany iest do powrócenia tak kapitału, iako też procentów, lub przychodów od dnia zapłaty.

1379. Jeżeli rzecz nienależnie odebrana, iest nieruchoma, lub ruchomość zmysłowa, ten który ią odebrał, obowiązuie się do powrócenia iéy w naturze, ieżeli iest ieszcze, albo iéy wartość; ieżeli zginęła lub zepsuta iest z iego winy, odpowiada nawet za iéy stratę przez przypadek losowy, ieżeli ią odebrał złą wiarą.

1380. Jeżeli ten, co rzecz odebrał dobrą wiarą, przedał ią, obowiązany iest powrócić tylko wartość przedaży.

1381. Ten, komu rzecz iest wrócona, powinien rachować nawet posiadaczowi

demniser de tous les engagemens personnels qu'il a pris, et lui rembourser toutes les dépenses utiles ou nécessaires qu'il a faites.

1376. Celui qui reçoit par erreur ou sciemment ce qui ne lui est pas dû, s'oblige à le restituer à celui de qui il l'a indûment reçu.

1377. Lorsqu'une personne qui, par erreur, se croyait débitrice, a acquitté une dette, elle a le droit de répétition contre le créancier.

Néanmoins ce droit cesse dans le cas où le créancier a supprimé son titre par suite du paiement, sauf le recours de celui qui a payé contre le véritable débiteur.

1378. S'il y a eu mauvaise foi de la part de celui qui a reçu, il est tenu de restituer, tant le capital, que les intérêts ou les fruits, du jour de paiement.

1379. Si la chose indûment reçue est un immeuble ou un meuble corporel, celui qui l'a reçue s'oblige à la restituer en nature, si elle existe, ou sa valeur, si elle est périe ou détériorée par sa faute; il est même garant de sa perte par cas fortuit, s'il l'a reçue de mauvaise foi.

1380. Si celui qui a reçu de bonne foi, a vendu la chose, il ne doit restituer que le prix de la vente,

1381. Celui auquel la chose est restituée, doit tenir compte, même au possesseur de

1376. *Qui errore vel scienter indebitum accipit, se obligat ad restitutionem accepti erga eum, qui inbidete solvit.*

1377. *Quoties qui se debitorem putans, alteri solvit, ei adversus creditorem conditio competit.*

Idem nihilominus jus cessat, si creditor ex facta solutione crediti documento se privavit, salvo ei, qui debitum expunxit, adversus verum debitorem regressu.

1378. *Si quis mala fide indebitum exegerit, sortem atque usaras vel fructus a die solutionis restituere cogitur.*

1379. *Si res immobilis, vel mobilis et corporalis, indebite recepta exstat, qui accepit, ad illam in specie restituendam se obstringit, vel ejusdem valorem, si ejus culpa periit, aut deterior sit facta: si vero mala fide accepit fortuitum quoque casum praestat.*

1380. *Si quis rem bona fide receptam vendidit, ejus pretium dumtaxat restituit.*

1381. *Is, cui res redditur, possessori quoque malae fidei expensas necessarias, et utiles, quas is rei servandae gratia tulit, refícere debet.*

w złéy wierze, wszelkie nakłady potrzebne, i użyteczne, które on podeymował na zachowanie téy rzeczy.

DZIAŁ II.

O Występkach, i iako-występkach.

1382. Każdy iakiżkolwiek czyn człowieka, który sprawuie drugiemu szkodę, obowiązuie tego do nagrodzenia, z którego winy nastąpiła.

1383. Każdy iest odpowiedzialnym za szkodę, którą sprawił, nie tylko przez swóy czyn, ale też przez niedbalstwo swoie, lub przez nierostropność.

1384. Odpowiedzialnym bydź potrzeba nie tylko za szkodę sprawioną przez własny czyn, ale też i za tę ieszcze, która iest sprawiona przez czyn osób, za iakie odpowiadać należy, albo przez rzeczy miane pod swoim dozorem.

Oyciec, i matka po zeyściu męża, odpowiedzialni są za szkodę sprawioną przez ich dzieci małoletnie, mieszkaiące z niemi;

Panowie i daiący zlecenia za szkodę sprawioną przez ich sługących i przełożonych w wykonywaniu obowiązków, do iakich ich użyli;

Nauczyciele, artyści i rzemieślnicy za szkodę sprawioną przez ich uczniów i czeladników, w czasie w którym są pod ich dozorem.

mauvaise foi, de toutes les dépenses nécessaires et utiles qui ont été faites pour la conservation de la chose.

CHAPITRE II.

Des délits et de quasi-délits.

1382. Tout fait quelconque de l'homme, qui cause à autrui un dommage, oblige celui par la faute duquel il est arrivé, à le réparer.

1383. Chacun est responsable du dommage qu'il a causé, non-seulement par son fait, mais encore par sa négligence ou par son imprudence.

1384. On est responsable, non-seulement du dommage que l'on cause par son propre fait, mais encore de celui qui est causé par le fait des personnes dont on doit répondre, ou des choses que l'on a sous sa garde.

Le père, et la mère après le décès du mari, sont responsables du dommage causé par leurs enfans mineurs habitant avec eux;

Les maîtres et les commettans, du dommage causé par leurs domestiques et préposés dans les fonctions auxquelles ils les ont employés;

Les instituteurs et les artisans, du dommage causé par leurs élèves et apprentis pendant le temps qu'ils sont sous leur surveillance.

CAPUT II.

De delictis vel quasi-delictis.

1382. *Quodcumque factum, quod alteri damnum infert, obligat eum, cujus culpa factum contigit, ad damnum praestandum.*

1383. *Quisque tenetur de damno, nedum si ex suo facto, verum etiam, si ex sua negligentia aut imprudentia evenerit.*

1384. *Unusquisque pariter tenetur non solum de damno, quod facto proprio infert, sed etiam de illo, quod evenit ex facto eorum, pro quibus ipse respondere debet, aut ex rebus ejus custodiae mandatis.*

Pater, eoque mortuo, mater, tenentur de damno a suis filiis minoribus secum degentibus dato.

Domini et qui aliquid aliis committunt, praestare debent damna a suis famulis vel praepositis illata in exercitio officii ipsis demandati.

Praeceptores et artifices tenentur de damno ab eorum discipulis et tyronibus illato, quamdiu isti sub eorum disciplina sunt.

Powyższa odpowiedzialność ma mieysce, chybaby oyciec lub matka, nauczyciele, artyści i rzemieślnicy dowiedli, że nie mogli przeszkodzić czynowi, z którego odpowiedzialność wynika.

1385. Właściciel zwierzęcia, albo ten, który go używa, przez czas używania iego, odpowiedzialnym iest za szkodę, iaką to zwierzę sprawiło, bądź gdy zwierzę było pod iego strażą, bądź gdy się zabłąkało lub uciekło.

1386. Właściciel budynku odpowiada za szkodę sprawioną przez iego obalenie, skoro to nastąpiło z przyczyny nieutrzymywania budynku, albo z wady w iego budowie.

TYTUŁ V.

O kontrakcie małżeńskim i o prawach wzaiemnych między Małżonkami.

DZIAŁ I.

Urządzenia ogólne.

1387. Prawo rządzi społeczeństwem małżeńskiém, co do dóbr wtenczas tylko, gdy nie masz umów szczególnych, iakie małżonkowie mogą zawierać podług tego, iak im się zdaie, byleby umowy takie nie były przeciwne dobrym obyczaiom, i nadto pod ograniczeniami, które następuią.

La responsabilité ci-dessus a lieu, à moins que les père et mère, instituteurs et artisans, ne prouvent qu'ils n'ont pû empêcher le fait qui donne lieu à cette responsabilité.

1385. Le propriétaire d'un animal, ou celui qui s'en sert, pendant qu'il est à son usage, est responsable du dommage que l'animal a causé, soit que l'animal fût sous sa garde, soit qu'il fût égaré ou échappé.

1386. Le propriétaire d'un bâtiment est responsable du dommage causé par sa ruine, lorsqu'elle est arrivée par une suite du défaut d'entretien ou par le vice de sa construction.

TITRE V.

Du contrat de mariage et des droits respectifs des époux.

CHAPITRE PREMIER.

Dispositions générales.

1387. La loi ne régit l'association conjugale, quant aux biens, qu'à défaut de conventions spéciales, que les époux peuvent faire comme ils le jugent à propos, pourvu qu'elles ne soient pas contraires aux bonnes moeurs, et, en outre, sous les modifications qui suivent.

Parentes, praeceptores et artifices tamen damna minime praestant, quoties factum, a quo illa proveniunt, se prohibere nullo modo potuisse probent.

1385. *Dominus animalis bruti, et qui ipso utitur, pro tempore istius usus, tenentur de pauperie ab hoc facta, sive sub illorum custodia esset, sive dispersum abiret, sive aufugisset.*

1386. *Quoties aedes ruina sua detrimentum intulerit, dominus damna sarcire debebit, si eadem corruerit constructionis vitio, vel quod ipse reficere illam neglexerit.*

TITULUS V.

De contractu nuptiarum, et de mutuis conjugum juribus.

CAPUT I.

Dispositiones generales.

1387. *De societate conjugali quoad bona, nisi ubi specialis conventio inter conjuges desit, lex non disponit: ipsis autem quaevis pacta de illis inire licet, dummodo bonis moribus non adversentur, et sequentibus regulis ea moderentur.*

1388. Małżonkowie nie mogą ubliżać, ani prawom wypływaiącym z władzy mężowskiéy nad osobą żony i dzieci, albo tym, które należą do męża, iako do naczelnika, ani prawom nadanym małżonkowi który drugiego przeżył przez tytuł *o władzy Oycowskiéy*, i przez tytuł *o małoletności, opiece i usamowolnieniu*, ani rozrządzeniom zabraniaiącym w ninieyszym Kodexie.

1389. Nie mogą czynić żadnéy umowy, albo zrzeczenia się, którego przedmiot zmierzałby do odmiany prawnego porządku w spadkach, bądź między niemi w spadku po ich dzięciach, lub zstępnych, bądź między ich dziećmi, bez uszkodzenia darowizn między żyiącemi, lub testamentowych, które mogą mieć mieysce według form, i w przypadkach oznaczonych ninieyszym Kodexem.

1390. Małżonkowie nie mogą więcéy czynić układów w sposobie ogólnym, że ich społeczeństwo urządzone będzie przez ieden ze zwyczaiów, praw, lub ustaw mieyscowych, któremi się dawniéy rządziły różne strony kraiu Francuzkiego, a które są uchylone ninieyszym Kodexem.

1391. Mogą iednak oświadczyć w sposobie ogólnym, że maią zamiar pobrania się, albo pod rządem wspólności, albo pod rządem posagowym.

W piérwszym przypadku, i pod rządem wspólności, prawa małżonków i dziedziców po nich, urządzone są przepisami Działu II. ninieyszego tytułu.

1388. Les époux ne peuvent déroger ni aux droits résultant de la puissance maritale sur la personne de la femme et des enfans, ou qui appartiennent au mari comme chef, ni aux droits conférés au survivant des époux par le titre *de la puissance paternelle*, et par le titre *de la minorité, de la tutelle et de l'émancipation*, ni aux dispositions prohibitives du présent Code.

1389. Ils ne peuvent faire aucune convention ou renonciation dont l'objet serait de changer l'ordre légal des successions, soit par rapport à eux-mêmes dans la succession de leurs enfans ou descendans, soit par rapport à leurs enfans entre eux; sans préjudice des donations entre-vifs ou testamentaires qui pourront avoir lieu selon les formes et dans les cas déterminés par le présent Code.

1390. Les époux ne peuvent plus stipuler d'une manière générale, que leur association sera réglée par l'une des coutumes, lois ou statuts locaux qui régissaient ci-devant les diverses parties du territoire français, et qui sont abrogés par le présent Code.

1391. Ils peuvent cependant déclarer d'une manière générale, qu'ils entendent se marier, ou sous le régime de la communauté, ou sous le régime dotal.

Au premier cas, et sous le régime de la communauté, les droits des époux et de leurs héritiers seront réglés par les dispositions du chapitre II. du présent titre.

1388. *Conjugum pacta conventa, quae maritalis in uxorem, et patriae in filios potestatis jus destruunt, quae maritum spoliant iis praerogativis, quae ad ipsum ut patrem familias pertinent, quae superstiti conjugi denegant jura ipsi titulo* patriae potestatis, minoris aetatis, tutelae et emancipationis, *collata, et quae hujus codicis sanctionibus prohibitoriis derogant, rata nunquam habentur.*

1389. *Tam quoad semetipsos in filiorum et descendentium hereditatibus, quam quoad suos filios inter se vicissim, legitimum successionis ordinem quacumque conventione aut renunciatione conjuges invertere nequeunt: permissis tamen donationibus inter vivos aut ex testamento, quae juxta sanctiones hujus codicis celebrari contigerit.*

1390. *Quod in posterum conjugalis societas regatur consuetudinibus, legibus aut statutis localibus, quae in multis regni partibus jam observabantur et hoc codice abrogantur, conjugibus generatim stipulare amplius non licet.*

1391. *Ipsis tamen conjugibus generalis declaratio non prohibetur, se matrimonium aut sub regimine communionis bonorum, aut sub regimine dotali contrahere.*

★

W drugim przypadku, i pod rządem posagowym, prawa ich są urządzone przepisami Działu III.

1392. Prosty układ, że żona ustanawia dla siebie, lub są iéy ustanowione dobra na posag, nie iest dostateczny na poddanie tych dóbr pod rząd posagowy, ieżeli w kontrakcie małżeńskim nie masz w téy mierze wyraźnego oświadczenia.

Poddanie się rządowi posagowemu, równie nie wypływa z prostego oświadczenia uczynionego przez małżonków, że się biorą bez wspólności, albo że będą oddzieleni co do dóbr.

1393. Gdyby nie było układów szczególnych, które ubliżają rządowi wspólności, albo go ograniczają, prawidła ustanowione w piérwszéy części Działu II. składać będą powszechne prawo Francyi.

1394. Wszelkie umowy małżeńskie sporządzone będą przed małżeństwem, przez akt przed Notaryuszem.

1395. Nie mogą przyymować żadnéy odmiany po obchodzie małżeństwa.

1396. Odmiany, któreby w nich uczynione były przed obchodem małżeństwa, powinny bydź oznaczone przez akt zawarty w takiéy saméy formie, w iakiéy kontrakt małżeński.

Oprócz tego żadna odmiana, ani żaden przeciwny dodatek taiemny, nie iest ważny bez obecności i zezwolenia iednoczasowego wszystkich stron, które stronami były w kontrakcie małżeństwa.

Au deuxième cas, et sous le régime dotal, leurs droits seront réglés par les dispositions du chapitre III.

1392. La simple stipulation, que la femme se constitue ou qu'il lui est constitué des biens en dot, ne suffit pas pour soumettre ces biens au régime dotal, s'il n'y a dans le contrat de mariage une déclaration expresse à cet égard.

La soumission au régime dotal ne résulte pas non plus de la simple déclaration faite par les époux, qu'ils se marient sans communauté, ou qu'ils seront séparés de biens.

1393. A défaut de stipulations spéciales qui dérogent au régime de la communauté ou le modifient, les règles établies dans la première partie du chapitre II. formeront le droit commun de la France.

1394. Toutes conventions matrimoniales seront rédigées avant le mariage, par acte devant notaire.

1395. Elles ne peuvent recevoir aucun changement après la célébration du mariage.

1396. Les changemens qui y seraient faits avant cette célébration, doivent être constatés par acte passé dans la même forme que le contrat de mariage.

Nul changement ou contre-lettre n'est, au surplus, valable sans la présence et le consentement simultané de toutes les personnes qui ont été parties dans le contrat de mariage.

Primo casu, jura conjugum atque eorum heredum juxta illa, quae capite II. hujus tituli statuta sunt, diriguntur; altero, a praescriptis capite III. normam sumunt.

1392. *Simplex stipulatio, qua mulier bona in dotem sibi constituit, vel qua dotis nomine eadem a quovis alio pro ipsa marito traduntur, non sufficit, ut illa sub regimine dotali habeantur, nisi expresse in nuptiali contractu id conventum sit.*

Neque pariter ex conjugum simplici declaratione, se nuptias contrahere absque ulla communione bonorum, seu bona sejuncta se habituros, regimen dotale deducitur.

1393. *Quoties specialis stipulatio deficiat, qua communioni bonorum derogetur, aut ista temperetur, canones, quos prima* capitis secundi *pars exhibet, pro regni jure communi habebuntur.*

1394. *Nuptiales conventiones omnes ante matrimonium actis apud tabellionem mandari debent.*

1395. *Post contractum matrimonium nihil in iis immutare licet.*

1396. *Ante nuptias, si quid forte in iis immutare libuerit, id actu eadem solemnitate celebrato, ac matrimonii actus, constare oportet.*

Nulla immutatio conventionum, seu antapocha, admittitur, nisi saltem praesentibus et una simul consentientibus iis omnibus, qui in contractu nuptiali partem habuere, facta sit.

1397. Odmiany i przeciwne taiemne dodatki, chociażby sporządzone w formach przyzwoitych, przepisanych artykułem poprzedzaiącym, nie będą miały skutku swego, względem trzecich, ieżeli spisane nie były następnie, iako ciąg aktów oryginalnych kontraktu małżeństwa; i Notaryusz pod karą wynagrodzenia szkód i straconych zysków stronom, i pod cięższą ieszcze karą, ieżeli potrzeba wypada, nie może wydawać wyciągów urzędowych, ani expedycyy kontraktu małżeństwa, bez przepisania na nich natychmiast odmian, albo dodatków taiemnych.

1398. Małoletni, zdolny do zawierania małżeństwa, zdolnym iest do zezwolenia na wszelkie umowy, iakie kontrakt małżeński przyiąć może, a umowy i darowizny, które uczynił, ważne są, byleby czynione były w obecności osób, których zazwolenie iest potrzebne do ważności małżeństwa.

DZIAŁ II.

O rządzie we wspólności.

1399. Wspólność, bądź prawna, bądź umowna, zaczyna się od dnia zawartego małżeństwa, przed Urzędnikiem stanu cywilnego; nie można czynić układu, że się zacznie innego czasu.

1397. Tous changemens et contre-lettres, même revêtus des formes prescrites par l'article précédent, seront sans effet à l'égard des tiers, s'ils n'ont été rédigés à la suite de la minute du contrat de mariage, et le notaire ne pourra, à peine des dommages et intérêts des parties, et sous plus grande peine s'il y a lieu, délivrer ni grosses ni expéditions du contrat de mariage sans transcrire à la suite le changement ou la contre-lettre.

1398. Le mineur habile à contracter mariage est habile à consentir toutes les conventions dont ce contrat est susceptible; et les conventions et donations qu'il y a faites, sont valables, pourvu qu'il ait été assisté, dans le contrat, des personnes dont le consentement est nécessaire pour la validité du mariage.

CHAPITRE II.

Du régime en communauté.

1399. La communauté, soit légale, soit conventionnelle, commence du jour du mariage contracté devant l'officier de l'état civil: on ne peut stipuler qu'elle commencera à une autre époque.

1397. *Quaecumque immutatio, seu antapocha, modis licet superius praescriptis facta, nullius erit effectus relate ad eum, qui ex contrahentibus non est, nisi in calce autographi contractus nuptialis eadem addatur: tabellio autem sub poena, omnia damna et quod interest praestandi, atque etiam majori, si locus est, nulla contractus nuptialis exempla edere potest, nisi pariter in horum calce praedictas immutationes aut antapochas transcribat.*

1398. *Minor, ad nuptias contrahendas idoneus, omnes in hoc contractu licitas conventiones inire potest; et cum ii, quorum consensus ad nuptias necessarius est, ejus contractui adfuerunt, pacta inita et facta donationes manent.*

CAPUT II.

De regimine communionis bonorum.

1399. *Communio tam ex lege, quam ex pacto, a die, qua coram officii status civilis praefecto nuptiae celebratae sunt, incipit; neque in aliud tempus eam initium habituram stipulari potest.*

CZĘŚĆ PIERWSZA.

O wspólności prawnéy.

1400. Wspólność, która iest ustanowiona przez proste oświadczenie, że się biorą osoby pod rządem wspólności, albo gdyby kontraktu nie było, poddana iest prawidłom wyłożonym w sześciu Oddziałach, które następuią.

Oddział I.

O tém, co składa wspólność czynnie i biernie.

§. 1.

O tém, co składa czynność we wspólności.

1401. Wspólność składa się czynnie:

1od. Ze wszelkich ruchomości, które małżonkowie posiadaią w dzień obchodu małżeństwa; równie ze wszystkich ruchomości, które na nich przypadną w czasie małżeństwa, pod tytułem spadku, a nawet darowizny, ieżeli daruiący inaczéy nie wyraził;

2re. Ze wszystkich pożytków, przychodów, procentów, i przychodów z czynszów lub z innych podobnych wypłat, iakiéykolwiek są natury, przypadaiących, lub pobieranych w czasie małżeństwa, i pochodzących z dóbr, które należą do małżonków przy obchodzie małżeństwa, lub z tych, które na nich przypadną w czasie małżeństwa, pod iakimkolwiek bądź tytułem;

I. PARTIE.

De la communauté légale.

1400. La communauté qui s'établit par la simple déclaration qu'on se marie sous le régime de la communauté, ou à défaut de contrat, est soumise aux règles expliquées dans les six sections qui suivent.

Section I.

De ce qui compose la communauté activement et passivement.

§. 1.

De l'actif de la communauté.

1401. La communauté se compose activement,

1. De tout le mobilier que les époux possédaient au jour de la célébration du mariage, ensemble de tout le mobilier qui leur échoit pendant le mariage à titre de succession ou même de donation, si le donateur n'a exprimé le contraire;

2. De tous les fruits, revenus, intérêts et arrérages, de quelque nature qu'ils soient, échus ou perçus pendant le mariage, et provenant des biens qui appartenaient aux époux lors de sa célébration, ou de ceux qui leur sont échus pendant le mariage, à quelque titre que ce soit;

3cie. Ze wszystkich nieruchomości, które są nabyte w czasie małżeństwa.

1402. Każda nieruchomość poczytuie się za nabytą we wspólności, ieżeli nie iest dowiedziono, że ieden z małżonków miał iéy własność, albo posiadanie prawne przed małżeństwem, albo że potém dostała się iemu pod tytułem spadku, lub darowizny.

1403. Wycinania drzew, przychody z dobywania kamieni i kopalni, wpadaią do wspólności co do wszystkiego, cokolwiek iest uważane, iako używanie przychodów, podług prawideł wyłożonych w tytule *o Używaniu przychodów, Używaniu i mieszkaniu.*

Jeżeli wycinania drzew, które według tych urządzeń mogły bydź czynione w czasie wspólności nie były wykonane, należy się za nie nagroda małżonkowi, nie właścicielowi gruntu, albo dziedzicom po nim.

Jeżeli wydobywanie kamieni, i kopalnie były otwarte w czasie małżeństwa, przychody z nich nie wpadaią w wspólność, chyba tylko z zachowaniem nagrody lub powrócenia uszkodzeń iemu z małżonków, któremu może się należeć.

1404. Nieruchomości, które małżonkowie posiadaią w dzień obchodu małżeństwa, albo których dostaią w czasie małżeństwa, pod tytułem spadku, nie wchodzą do wspólności.

Jednakże, ieżeli ieden z małżonków nabył nieruchomości po kontrakcie małżeńskim, zawieraiącym układ wspólności i przed obchodem małżeństwa, nieruchomość nabyta w tém przeciągu czasu wniydzie w spól-

3. De tous les immeubles qui sont acquis pendant le mariage.

1402. Tout immeuble est réputé acquêt de communauté, s'il n'est prouvé que l'un des époux en avait la propriété ou possession légale antérieurement au mariage, ou qui lui est échu depuis à titre de succession ou donation.

1403. Les coupes des bois et les produits des carrières et mines tombent dans la communauté pour tout ce qui en est considéré comme usufruit, d'après les règles expliquées au titre *de l'usufruit, de l'usage et de l'habitation.*

Si les coupes de bois qui, en suivant ces règles, pouvaient être faites durant la communauté, ne l'ont point été, il en sera dû récompense à l'époux non propriétaire du fonds ou à ses héritiers.

Si les carrières et mines ont été ouvertes pendant le mariage, les produits n'en tombent dans la communauté que sauf récompense ou indemnité à celui des époux à qui elle pourra être due.

1404. Les immeubles que les époux possèdent au jour de la célébration du mariage, ou qui leur échoient pendant son cours à titre de succession, n'entrent point en communauté.

Néanmoins, si l'un des époux avait acquis un immeuble depuis le contrat de mariage, contenant stipulation de communauté, et avant la célébration du mariage, l'immeuble acquis dans cet intervalle entrera

---

PARS I.

De bonorum communione ex lege.

1400. *Quum simpliciter declaratum est, quod nuptiae sub communionis regimine contrahuntur, vel quum nihil de hac re conventum sit, regulae sex, quae sequuntur, sectionibus propositae communionem moderantur.*

Sectio I.

De iis, quae statum activum et passivum communionis efficiunt.

§. 1.

De statu activo communionis.

1401. *Activum communionis statum constituunt:*

1. *Bona omnia mobilia, sive a conjugibus possessa, antequam nuptiae celebrarentur, sive ob hereditatem aut donationem postea adquisita, nisi donator secus declaraverit;*

2. *Fructus, reditus, usurae cujuscumque generis, et temporis etiam anteacti, quae ad conjuges constante matrimonio perveniunt ex bonis eorum propriis nuptiali die, vel quovis titulo postea adquisitis;*

3. *Bona immobilia constante matrimonio adepta*

1402. *Immobilia quaevis communia conjugibus censentur, nisi ante nuptias in alterutrius proprietate et legitima possessione illa fuisse, aut postea per successionem aut donationem ei obvenisse probetur.*

1403. *Silvae caeduae, lapicidinarum, et cujusque metalli fodinae fructus, quoties, juxta canones tituli hujus codicis* de usufructu, usu et habitatione, *revera in usufructu esse possint, ad communionem pertinent.*

Silvae, quae juxta citatos canones caedi poterant, si constante matrimonio caesae minime fuerunt, conjugi non proprietario, vel ejus heredibus, indemnitas debetur.

Fructus ex lapicidinis et metalli fodinis constante matrimonio repertis ad communionem non spectant, nisi illi ex conjugibus, cui debetur, indemnitas praestetur.

1404. *Bona immobilia, quae nuptiarum tempore a conjugibus possidebantur, aut ipsis constante matrimonio obvenerunt titulo successionis, ad communionem non pertinent.*

ność byleby nabycie uczynioném nie było dla wykonania iakiego zastrzeżenia w małżeństwie; w takim przypadku urządzono będzie podług umowy.

1405. Darowizny nieruchomości, które uczynione są w czasie małżeństwa dla iednego tylko z małżonków, nie wpadaią w spólność, i należą do samego obdarowanego, byleby darowizna nie zawierała wyraźnie, że rzecz darowana należeć będzie do wspólności.

1406. Nieruchomość zostawiona, lub ustąpiona przez oyca, matkę, lub innego wstępnego, iednemu z małżonków, bądź dla uzupełnienia tego, co mu się należy, bądź z obowiązkiem zapłacenia obcym długów daruiącego, nie wchodzi do wspólności; zachowuiąc nagrodzenie lub powrócenie uszkodzeń.

1407. Nieruchomość nabyta w czasie małżeństwa, pod tytułem zamiany za nieruchomość należącą do iednego z małżonków, nie wchodzi w wspólność, i zastępuie mieysce téy która była alienowaną, z zachowaniem nagrody, ieżeli stąd wypada dodatek.

1408. Nabycie uczynione w czasie małżeństwa, pod tytułem licytacyi, lub innym sposobem części nieruchomości, którey ieden z małżonków był współ właścicielem niedzielnym, nie czyni nabycia wspólności; zachowuie się nagrodzenie wspólności za summę, która od niéy dostarczoną była na takie nabycie.

dans la communauté, à moins que l'acquisition n'ait été faite en exécution de quelque clause du mariage; auquel cas elle serait réglée suivant la convention.

1405. Les donations d'immeubles qui ne sont faites pendant le mariage qu'à l'un des deux époux, ne tombent point en communauté, et appartiennent au donataire seul, à moins que la donation ne contienne expressément que la chose donnée appartient à la communauté.

1406. L'immeuble abandonné ou cédé par père, mère ou autre ascendant, à l'un des deux époux, soit pour le remplir de ce qu'il lui doit, soit à la charge de payer les dettes du donateur à des étrangers, n'entre point en communauté, sauf récompense ou indemnité.

1407. L'immeuble acquis pendant le mariage à titre d'échange contre l'immeuble appartenant à l'un des deux époux, n'entre point en communauté, et est subrogé au lieu et place de celui qui a été aliéné; sauf la récompense, s'il y a soulte.

1408. L'acquisition faite pendant le mariage, à titre de licitation ou autrement, de portion d'un immeuble dont l'un des époux était propriétaire par indivis, ne forme point un conquêt; sauf à indemniser la communauté de la somme qu'elle a fournie pour cette acquisition.

Si vero conjux, post stipulationem nuptiarum cum pacto communionis, sed ante illarum celebrationem, aliquid immobile adquisivit, communioni cedit, nisi id factum sit ad alicujus clausulae nuptialis conventionis implementum, quo casu ipsi conventioni parendum.

1405. *Bona immobilia, constante matrimonio alteri ex conjugibus donata, communia non efficiuntur, sed solius donatarii propria sunt, nisi expresse sub communionis lege donata fuerint.*

1406. *Res immobilis relicta aut cessa a genitoribus, aut ob alio ascendente, alterutri ex conjugibus, sive ad praestandum ipsi quod debetur, sive ut hic aes alienum donantis extraneis solvat, ad communionem non spectat, salva indemnitate.*

1407. *Res immobilis, ex permutatione cum alia re immobili alterutrius conjugis adepta constante matrimonio, communis non efficitur; et salva indemnitate, si alterutra pluris esset, in locum alienatae subit.*

1408. *Si aliena pars praedii, quod conjux pro indiviso cum extraneo possidet, vel auctione publica vel alio quovis modo, constante matrimonio, ab ipso conjuge adquiratur, in communionem non cadit, sed indemnitas tantum pro communi pecunia in emtione erogata praestanda est.*

Cum maritus solus et proprio nomine adquirit, aut ipsi adjudicatur in totum vel pro parte praedium, quod pro indiviso ejus uxor cum extraneo possidet, soluta maritali communione, ista pro arbitrio vel praedium communioni relinquit, quae tunc partem pretii pro rata ad eam spectantis ipsi debet, vel praedium retinet, emtionis pretio communioni restituto.

W przypadku, gdy mąż sam, i w swoiém własném imieniu stanie się nabywcą, albo zyska przysądzenie części, lub całéy nieruchomości, któréy żona iest współwłaścicielką niedzielną, żona przy rozwiązaniu wspólności ma wybór, albo odstąpić rzecz wspólności, i w tenczas należy się od wspólności, żonie część przypadaiącéy na nię wartości, albo też zatrzymać na siebie nieruchomość, wracaiąc wspólności cenę nabycia.

Dans le cas où le mari deviendrait seul, et en son nom personnel, acquéreur ou adjudicataire de portion ou de la totalité d'un immeuble appartenant par indivis à la femme, celle-ci, lors de la dissolution de la communauté, a le choix, ou d'abandonner l'effet à la communauté, laquelle devient alors débitrice envers la femme de la portion appartenant à celle-ci dans le prix, ou de retirer l'immeuble, en remboursant à la communauté le prix de l'acquisition.

§. 2.

O tém, co składa bierność wspólności, i o sprawach, iakie stąd wypływaią przeciw wspólności.

1409. Wspólność składa się biernie:

1od. Ze wszystkich długów ruchomych, któremi małżonkowie obciążeni byli w dzień obchodu ich małżeństwa, albo któremi są obciążone spadki na nich przychodzące w czasie małżeństwa, z zachowaniem nagrodzeń co do długów tyczących się nieruchomości własnych, iednego lub drugiego z małżonków.

2re. Z długów tak w kapitałach, iako też w przychodach z czynszów albo z podobnych wypłat, lub w procentach, zaciągnionych przez męża w czasie wspólności, lub przez żonę z zezwoleniem męża, z zachowaniem wynagrodzenia w stosownych wypadkach.

§. 2.

Du passif de la communauté, et des actions qui en résultent contre la communauté.

1409. La communauté se compose passivement,

1. De toutes les dettes mobilières dont les époux étaient grevés au jour de la célébration de leur mariage, ou dont se trouvent chargées les successions qui leur échoient durant le mariage, sauf la récompense pour celles relatives aux immeubles propres à l'un ou à l'autre des époux;

2. Des dettes, tant en capitaux qu'arrérages ou intérêts, contractées par le mari pendant la communauté, ou par la femme du consentement du mari, sauf la récompense dans les cas où elle a lieu;

De communionis statu passivo, et actionibus inde profluentibus.

1409. *Passivam communionem constituunt:*

1. *Omne aes alienum mobile, quod conjuges ante nuptias jam debebant, vel quo hereditates, quae constante matrimonio ipsis obvenerunt, gravabantur, salvo compensationis jure in eo aere, quod immobilia propria alterutrius conjugis afficeret;*

2. *Aes alienum, tam relate ad sortes, quam ad usuras praeteritas non solutas, a marito vigente communione, aut ab uxore, ipso consentiente, contractum, salva compensatione, prout juris esset;*

3cie. Z przychodów czynszowych lub z podobnych wypłat pochodzących i z procentow tylko od wypłat, albo długow biernych, które są osobiste obudwom małżonkom;

4te. Z napraw, iakie obowiązany czynić używaiący przychodów z nieruchomości które we wspólność nie wchodzą;

5te. Z alimentów małżonków, z wychowania i utrzymywania dzieci, i ze wszelkich innych ciężarów małżeństwa.

1410. Wspólność obowiązaną iest do długów ruchomych zaciągniętych przed małżeństwem przez żonę, tyle tylko, ile te wypływaią z aktu urzędowego poprzedzaiącego małżeństwo, albo które przed tymże czasem przyięły pewną datę, bądź przez wciągnięcie w reiestra, bądź przez zeyście iednego, lub kilku z podpisuiących akt rzeczony.

Wierzyciel żony, na mocy aktu nie maiącego daty pewnéy przed małżeństwem, nie może o to upominać się u niéy zapłaty, tylko na saméy własności nieruchomości iéy osobistych.

Mąż, któryby wnosił, że dług takiéy natury wypłacił za żonę swoię, nie może za to żądać nagrody, ani u żony swoiéy, ani u dziedziców po niéy.

1411. Długi spadków zupełnie ruchomych, które przyszły na małżonków w czasie małżeństwa, co do całości swoiéy ciężarem są wspólności.

3. Des arrérages et intérêts seulement des rentes ou dettes passives qui sont personnelles aux deux époux;

4. Des réparations usufructuaires des immeubles qui n'entrent point en communauté;

5. Des alimens des époux, de l'éducation et entretien des enfans, et de toute autre charge du mariage.

1410. La communauté n'est tenue des dettes mobilières contractées avant le mariage par la femme, qu'autant qu'elles résultent d'un acte authentique antérieur au mariage, ou ayant reçu avant la même époque une date certaine, soit par l'enregistrement, soit par le décès d'un ou de plusieurs signataires dudit acte.

Le créancier de la femme, en vertu d'un acte n'ayant pas de date certaine avant le mariage, ne peut en poursuivre contre elle le paiement que sur la nue propriété de ses immeubles personnels.

Le mari qui prétendrait avoir payé pour sa femme une dette de cette nature, n'en peut demander la récompense, ni à sa femme ni à ses héritiers.

1411. Les dettes des successions purement mobilières qui sont échues aux époux pendant le mariage, sont pour le tout, à la charge de la communauté.

3. *Usurae non persolutae et census dumtaxat redituum aut pecuniae aliis debitae, quae singulis ex conjugibus incumbunt;*

4. *Refectiones ordinariae immobilium, quae extra communionem sunt;*

5. *Alimenta conjugum, et filiorum educatio, et quaecumque alia onera matrimonii.*

1410. *Ad aes alienum mobile, ab uxore ante nuptias contractum, communio non tenetur, nisi ex actu authentico matrimonio anteriori illud pateat, vel ex eo, qui ante illam diem ob publicarum tabularum inscriptionem, sive ob unius vel plurium, qui actum subscripsere, decessum, certum tempus obtinuerit.*

Uxoris creditor, in vim actus, cui dies ante nuptias certa desit, nomen exigere in nuda illius immobilium privatorum proprietate solummodo potest: maritus tamen, qui aes alienum pradictae speciei pro uxore se solvisse assereret, nec ab uxore, nec ab ejus heredibus, compensationem exigit.

1411. *Aes alienum solvendum propter hereditates, quae mobilibus solum constarent, et ad conjuges devolutae essent durante matrimonio, ad communionem omnino pertinet.*

1412. Długi spadku zupełnie nieruchomego, który przychodzi na iednego z małżonków w czasie małżeństwa, nie są ciężarem wspólności, ale zachowuie się prawo, iakie maią wierzyciele poszukiwania zapłaty swoiéy na nieruchomościach rzeczonego spadku.

Jednakże, ieżeli spadek przychodzi na męża, wierzyciele spadku mogą poszukiwać zapłaty swoiéy, bądź na wszystkich własnych dobrach męża, bądź nawet na dobrach wspólności, z zachowaniem w tym drugim przypadku nagrodzenia należącego się żonie, lub dziedzicom po niéy.

1413. Jeżeli spadek zupełnie nieruchomy przychodzi na żonę, a żona go przyięła za zezwoleniem męża swego, wierzyciele spadku mogą poszukiwać zapłaty swoiéy na wszystkich dobrach osobistych żony; lecz ieżeli żona przyięła spadek tylko z upoważnieniem od sądu gdy mąż zezwolić nie chciał, wierzyciele na przypadek niedostatecznych nieruchomości spadku, nie mogą mieć swoich poszukiwań, tylko na czystéy własności innych osobistych dóbr żony.

1414. Gdy spadek przychodzący na iednego z małżonków, w części iest ruchomy, a w części nieruchomy, długi, które do niego przywiązane, są ciężarem wspólności tylko co do ilości wyrównywaiącéy części podług iakiéy ruchomości przykładaią się do długów, maiąc wzgląd na wartość tych ruchomości, porównaną z wartością nieruchomości.

1412. Les dettes d'une succession purement immobilière qui échoit à l'un des époux pendant le mariage, ne sont point à la charge de la communauté, sauf le droit qu'ont les créanciers de poursuivre leur paiement sur les immeubles de ladite succession.

Néanmoins, si la succession est échue au mari, les créanciers de la succession peuvent poursuivre leur paiement, soit sur tous les biens propres au mari, soit même sur ceux de la communauté; sauf, dans ce second cas, la récompense due à la femme ou à ses héritiers.

1413. Si la succession purement immobilière est échue à la femme, et que celle-ci l'ait acceptée du consentement de son mari, les créanciers de la succession peuvent poursuivre leur paiement sur tous les biens personnels de la femme: mais si la succession n'a été acceptée par la femme que comme autorisée en justice au refus du mari, les créanciers, en cas d'insuffisance des immeubles de la succession, ne peuvent se pourvoir que sur la nue propriété des autres biens personnels de la femme.

1414. Lorsque la succession échue à l'un des époux est en partie mobilière et en partie immobilière, les dettes dont elle est grevée ne sont à la charge de la communauté que jusqu'à concurrence de la portion contributoire du mobilier dans les dettes, eu égard à la valeur de ce mobilier comparée à celle des immeubles.

1412. *Successiones e contra, quae ex immobilibus solum constant, et ad conjuges durante matrimonio devolutae sunt, si aeris alieni onus importent, illud solvere communionis non est, salvo creditoribus jure in immobilibus ejusdem hereditatis ad aes suum consequendum.*

Quoties tamen maritus heres fuit, creditores hereditatis tam in bonis illius omnibus, quam in bonis communionis, jus suum persequi possunt, salva hoc secundo casu uxori ejusque heredibus compensatione.

1313. *Cum hereditas, quae rebus immobilibus tantum constat, ad uxorem devoluta est, et assentiente marito adita fuit, creditores hereditatis aes suum repetere possunt super omnia bona, quae propria uxoris sunt. Sin, renuente marito, ista auctoritate judicis hereditatem adierit, creditores, deficientibus immobilibus hereditariis, ad aes alienum solvendum in sola proprietate ceterorum bonorum, quae ejusdem uxoris propria sunt, jus habent.*

1414. *Cum successio conjugi devoluta partim ex mobilibus, partim ex immobilibus con-*

Ta część składalna urządza się podług inwentarza, do którego mąż przystąpić powinien, bądź w swoiém imieniu, ieżeli spadek tyczy się iego osobiście, bądź iako kieruiący i upoważniaiący sprawy żony swoiéy, ieżeli idzie o spadek, który ona dostaie.

1415. Gdyby inwentarza nie było, i we wszystkich przypadkach, w którychby brak inwentarza pokrzywdzał żonę, może ona przy rozwiązaniu wspólności, albo dziedzice po niéy, poszukiwać nagrodzenia z prawa wynikaiącego, a nawet dowodzić, tak przez tytuły i papiery domowe, iako też i przez świadków, a w potrzebie przez wieść powszechną, stanu i wartości ruchomości niespisanych inwentarzem.

Dowodzenie w téy rzeczy ze strony męża, nigdy przyięte nie iest.

1416. Urządzenia artykułu 1414. nie przeszkadzaią wierzycielom spadku, w części ruchomego, w części nieruchomego, do poszukiwania zapłaty swoiéy na dobrach wspólności, bądź gdy spadek przychodzi na męża, bądź na żonę, gdy go ta przyięła za zezwoleniem męża swego; ale to wszystko zachowuie wynagrodzenia stosowne.

Toż samo się rozumie, ieżeli żona przyięła spadek z upoważnieniem tylko od sądu, i choćby pomimo tego ruchomość z spadku pomieszana była z ruchomością wspólności, bez poprzedzaiącego inwentarza.

Cette portion contributoire se règle d'après l'inventaire, auquel le mari doit faire procéder, soit de son chef, si la succession le concerne personnellement, soit comme dirigeant et autorisant les actions de sa femme, s'il s'agit d'une succession à elle échue.

1415. A défaut d'inventaire, et dans tous les cas où ce défaut préjudicie à la femme, elle ou ses héritiers peuvent, lors de la dissolution de la communauté, poursuivre les récompenses de droit, et même faire preuve tant par titres et papiers domestiques que par témoins, et au besoin par la commune renommée, de la consistance et valeur du mobilier non inventorié.

Le mari n'est jamais recevable à faire cette preuve.

1416. Les dispositions de l'article 1414 ne font point obstacle à ce que les créanciers d'une succession en partie mobilière et en partie immobilière poursuivent leur paiement sur les biens de la communauté, soit que la succession soit échue au mari, soit qu'elle soit échue à la femme, lorsque celle-ci l'a acceptée du consentement de son mari; le tout sauf les recompenses respectives.

Il en est de même si la succession n'a été acceptée par la femme que comme autorisée en justice, et que néanmoins le mobilier en ait été confondu dans celui de la communauté sans un inventaire préalable.

stat, communio ad aes alienum solvendum concurrit pro rata mobilium, horum valore cum immobilium pretio comparato.

Haec contributionis pars ex inventario desumitur, quod maritus conficere tenetur, aut proprio nomine, cum hereditas ad eum directe spectat, aut tanquam rector et in uxoris gestis auctoritatem interponens, cum de hereditate ad illam devoluta agitur.

1415. *Deficiente inventario, et quotiescumque ejus defectus rei uxoriae damno sit, uxor ipsa et illius heredes, quum communio dissolvitur, indemnitatem petere possunt in iis omnibus, quae de jure sunt; et tam documentis et domesticis scripturis, quam per testes et publicam famam, si opus est, probare praeexistentiam et valorem mobilium, de quibus inventarium omissum est.*

Maritus tamen testis de hoc non admittitur.

1416. *Praescripta articulo 1414 non obstant, quominus creditores hereditatis, quae mobilibus et immobilibus constat, suum aes persequantur in bonis ad communionem spectantibus, sive marito sive uxori hereditas ipsa obvenerit, quoties uxor consentiente marito eam adierit, salvis semper mutuis compensationibus.*

Idem obtinet, cum hereditas ab uxore, auctore judice tantum, adita est, et nihilominus bona mobilia hereditatis et communionis simul confusa sunt, quin inventarium praecesserit.

1417. Jeżeli żona przyięła spadek, upoważniona tylko od sądu, gdy mąż zezwolić nie chciał, i ieżeli był inwentarz, wierzyciele nie mogą poszukiwać zapłat swoich, tylko na dobrach, tak ruchomych, iako też nieruchomych rzeczonego spadku; a w przypadku niedostateczności, na saméy własności innych dóbr osobistych żony.

1418. Prawidła ustanowione przez artykuł 1411 i następuiące, rządzą długami zawisłemi od darowizn, iako też i długami wypływaiącemi ze spadku.

1419. Wierzyciele mogą poszukiwać zapłaty długów, które żona zaciągnęła za zezwoleniem męża, tak na wszystkich dobrach wspólności, iako też na dobrach męża, lub żony, ale się zachowuie nagroda należąca się wspólności, lub wynagrodzenie mężowi.

1420. Każdy dług zaciągnięty przez żonę na mocy tylko ogólnego pełnomocnictwa, lub szczególnego od męża, iest ciężarem wspólności, i wierzyciel nie może poszukiwać zapłaty, ani na żonie, ani na iéy dobrach osobistych.

Oddział II.

O zarządzaniu wspólnością, i o skutku aktów iednego, lub drugiego małżonka, tyczących się społeczeństwa małżeńskiego.

1421. Sam tylko mąż zarządza dobrami wspólności.

1417. Si la succession n'a été acceptée par la femme que comme autorisée en justice au refus du mari, et s'il y a inventaire, les créanciers ne peuvent poursuivre leur paiement que sur les biens tant mobiliers qu'immobiliers de ladite succession, et, en cas d'insuffisance, sur la nue propriété des autres biens personnels de la femme.

1418. Les règles établies par les articles 1411 et suivans régissent les dettes dépendantes d'une donation, comme celles résultantes d'une succession.

1419. Les créanciers peuvent poursuivre le paiement des dettes que la femme a contractées avec le consentement du mari, tant sur tous les biens de la communauté, que sur ceux du mari ou de la femme; sauf la récompense due à la communauté, ou l'indemnité due au mari.

1420. Toute dette qui n'est contractée par la femme qu'en vertu de la procuration générale ou spéciale du mari, est à la charge de la communauté, et le créancier n'en peut poursuivre le paiement ni contre la femme ni sur ses biens personnels.

Section II.

De l'administration de la communauté, et de l'effet des actes de l'un ou de l'autre époux relativement à la société conjugale.

1421. Le mari administre seul les biens de la communauté.

1417. *Si hereditatem uxor, dissentiente marito et auctore judice, adiit, atque inventarium factum fuit, creditores jus suum persequi tantum possunt in bonis mobilibus et immobilibus hujus hereditatis, et, si ista minime sufficient, in nuda proprietate ceterorum bonorum, quae uxoris propria sunt.*

1418. *Regulae, quae articulis 1411 et sequentibus expositae sunt, tam ad aes alienum ex donationibus, quam ex hereditate, porriguntur.*

1419. *Aeris alieni, quod uxor consentiente marito contraxit, solutionem tam in bonis comunionis, quam mariti, vel ipsius uxoris, creditores consequi possunt; reservato tamen communioni, aut marito, compensationis jure.*

1420. *Aes alienum ab uxore ex mandato generali vel speciali mariti contractum a communione debetur, nec creditor contra personam uxoris, vel in ejus propria bona hac de causa agere potest.*

Sectio II.

De communionis administratione, et effectibus eorum, quae ab alterutro ex conjugibus geruntur in societate.

1421. *Bona communionis a solo marito administrantur sine uxoris consensu; ea vendendi, alienandi et hypothecis subjiciendi facultas ipsi non denegatur.*

Może ie przedawać, alienować, hipoteką obciążać, bez wpływu żony.

1422. Nie może rozporządzać między żyiącemi pod tytułem darmym nieruchomościami wspólności, albo ogółém lub ilą częścią ruchomości, chybaby dla postanowienia dzieci wspólnych.

Może iednak rozporządzać pod tytułem darmym i szczególnym rzeczami ruchomemi, na korzyść wszelkich osób, byleby nie zachował dla siebie używania stąd przychodów.

1423. Darowizna testamentowa czyniona przez męża, nie może przewyższać części iego we wspólnosci.

Jeżeli w téy formie dał rzecz wspólności, obdarowany tyle tylko może upominać się o tę rzecz w naturze, ile ona przez skutek podziału, przypadnie na część dziedziców po mężu: ieżeli ta rzecz nie przypada na część tych dziedziców, zyskuiący zapis testamentowy ma nagrodę całéy wartości téy rzeczy darowanéy, z części dziedziców po mężu we wspólności, i z dóbr osobistych męża.

1424. Kary pieniężne przypadaiące na męża, za zbrodnią nie pociągaiącą za sobą śmierci cywilnéy, mogą bydź poszukiwane na dobrach wspólności, z zachowaniem nagrody należącéy się żonie: kary przypadaiące na żonę, nie mogą, bydź wykonywane, tylko na czystéy własności dóbr iéy osobistych, póki trwa wspólność.

Il peut les vendre, aliéner et hypothéquer sans le concours de la femme.

1422. Il ne peut disposer entre-vifs à titre gratuit des immeubles de la communauté, ni de l'universalité ou d'une quotité du mobilier, si ce n'est pour l'établissement des enfans communs.

Il peut néanmoins disposer des effets mobiliers à titre gratuit et particulier, au profit de toutes personnes, pourvu qu'il ne s'en reserve pas l'usufruit.

1423. La donation testamentaire faite par le mari ne peut excéder sa part dans la communauté.

S'il a donné en cette forme un effet de la communauté, le donataire ne peut le réclamer en nature, qu'autant que l'effet, par l'événement du partage, tombe au lot des héritiers du mari: si l'effet ne tombe point au lot des ces héritiers, le légataire a la recompense de la valeur totale de l'effet donné, sur la part des héritiers du mari dans la communauté et sur les biens personnels de ce dernier.

1424. Les amendes encourues par le mari pour crime n'emportant pas mort civile, peuvent se poursuivre sur les biens de la communaute, sauf la récompense due à la femme; celles encourues par la femme ne peuvent s'exécuter que sur la nue propriété de ses biens personnels, tant que dure la communauté.

1422. *Inter vivos maritus de bonis immobilibus communionis gratuito non disponit, neque de universis mobilibus, aut de quota ipsorum parte, nisi ut communium filiorum collocationi consulat.*

Nihilominus marito facultas erit, alienandi bona mobilia, titulo gratuito et singulari, in favorem cujuscumque, dummodo sibi usumfructum non reservet.

1423. *Testamentaria mariti donatio partem ad eum in communione spectantem excedere nequit.*

Cum rem communionis idem testamento donat, nisi illa sorti commissa in divisione ad ejus heredes obtigerit, donatarius ipsam in specie petere nequit: sin res donata ad illius heredes non obtigit, donatarius compensationem valoris rei donatae consequitur in portione heredum mariti, tum super communione, tum in propriis ejusdem defuncti bonis.

1424. *Mulctae criminis causa irrogatae, quod mortem civilem non pariat, ex bonis communionis peti possunt: sed uxor resarcienda est; illas vero, quae uxori irrogantur, in sola proprietate bonorum, quae ejus speciatim sunt, constante communione persequi licet.*

1425. Skazania wyrzeczone przeciw iednemu ze dwóch małżonków, za zbrodnią pociągaiącą za sobą śmierć cywilną, dotykaią tylko część iego we wspólności, i dobra iego osobiste.

1426. Akta uczynione przez żonę bez zezwolenia męża, a nawet z upoważnieniem od sądu, nie wiążą dóbr wspólności, chyba że ie uczyniła iako kupczyna publiczna, i z powodu swego handlu.

1427. Żona nie może się zobowiązać, ani wiązać dóbr wspólności, nawet dla wydobycia męża z więzienia, albo dla postanowienia dzieci swoich, w przypadku nieprzytomności męża swego, póki nie otrzyma upoważnienia od sądu.

1428. Mąż zarządza wszystkiemi osobistemi dobrami żony.

Sam może odbywać wszelkie sprawy ruchome i posiadalne, które należą do żony.

Nie może alienować nieruchomości osobistych żony, bez iéy zezwolenia.

Odpowiedzialny iest za wszelkie zniszczenie dóbr osobistych żony swoiéy, sprawione przez to, że nie używał aktów zachowawczych.

1429. Kontrakty dzierżawne, które sam mąż zawarł o dobra żony na czas przechodzący lat dziewięć, w przypadku rozwiązania wspólności, obowiązuią żonę: albo

1425. Les condamnations prononcées contre l'un des deux époux pour crime emportant mort civile, ne frappent que sa part de la communauté et ses biens personnels.

1426. Les actes fait par la femme sans le consentement du mari, et même avec l'autorisation de la justice, n'engagent point les biens de la communauté, si ce n'est lorsquelle contracte comme marchande publique et pour le fait de son commerce.

1427. La femme ne peut s'obliger ni engager les biens de la communauté, même pour tirer son mari de prison, ou pour l'établissement de ses enfans en cas d'absence du mari, qu'après y avoir été autorisée par justice.

1428. Le mari a l'administration de tous les biens personnels de la femme.

Il peut exercer seul toutes les actions mobilières et possessoires qui appartiennent à la femme.

Il ne peut aliéner les immeubles personnels de sa femme sans son consentement.

Il est responsable de tout dépérissement des biens personnels de sa femme, causé par défaut d'actes conservatoires.

1429. Les baux que le mari seul a faits des biens de sa femme pour un temps qui excède neuf ans, ne sont, en cas de dissolution de la communauté, obligatoires vis-

1425. *Condemnationes in alterutrum conjugem irrogatae criminis causa, quod mortem civilem gignat, ejus, qui deliquit dumtaxat communionis partem et propria ipsius bona afficiunt.*

1426. *Quidquid uxor sine mariti consensu agat, licet auctorante judice, tamen communionis bona non obligat, nisi publicam mercaturam exerceat, et pro rebus ad suum commercium spectantibus contrahat.*

1427. *Uxor, nisi auctorante judice, quacumque de causa nequit vel se vel communionis bona obligare, licet de marito e carcere educendo, vel, eo absente, de filiorum collocatione ageretur.*

1428. *Bona omnia uxoris propria maritus administrat.*

Actiones omnes reales, tam ad mobilia consequenda, quam ad immobilium possessionem tuendam, quae ad uxorem pertinent, maritus per se instituit.

Absque uxoris consensu, maritus immobilia uxoris propria non distrahit; et si qua ex negligentia eorum actuum, quae ad conservationem necessaria sunt, periere, ipse de damno tenetur.

1429. *Locatio bonorum uxoris ultra novem annos a solo marito facta, soluto matrimonio, nec uxorem nec ejus heredes tenet, nisi ob rei locatae usum conductori praestan-*

dziedziców po niéy tylko na czas ieszcze pozostały, bądź od pierwszego biegu lat dziewięciu, ieżeli strony w nim są ieszcze, bądź od drugiego, i tak następnie, w sposobie, żeby pozostało dzierżawcy prawo tylko ukończenia używania biegu lat dziewięciu, w którym się znayduie.

1430. Kontrakty dzierżawne dziewięcioletnie, lub niższe, które mąż sam zawarł, albo odnowił co do dóbr żony swoiéy, więcéy niż nad trzy lata przed upłynieniem dzierżawy, ieżeli idzie o dobra wieyskie, a więcéy niż nad dwa lata przed tymże samym czasem, ieżeli idzie o domy, nie maią skutku, chybaby wykonanie ich zaczęło się przed rozwiązaniem wspólności.

1431. Żona, która się zobowiązuie solidarnie z mężem swoim w interesach wspólności albo męża, poczytuie się względem męża tylko iak zaręczaiąca; i powinna bydź wynagrodzona za zobowiązanie, które zawarła.

1432. Mąż, który zaręcza solidarnie, lub innym sposobem, przedaż uczynioną przez żonę swoię nieruchomości osobistéy, ma równie poszukiwanie przeciw niéy, bądź na iéy części we wspólności, bądź na iéy dobrach osobistych, ieżeli iest napastowany.

1433. Jeżeli iest przedana nieruchomość należąca do iednego z małżonków; równie, ieżeli okupiona iest pieniędzmi, służebność

à-vis de la femme ou des héritiers, que pour le temps qui reste à courir, soit de la première période de neuf ans, si les parties s'y trouvent encore, soit de la seconde, et ainsi de suite, de manière que le fermier n'ait que le droit d'achever la jouissance de la période de neuf ans où il se trouve.

1430. Les baux de neuf ans ou au dessous, que le mari seul a passés ou renouvelés des biens de sa femme, plus de trois ans avant l'expiration du bail courant, s'il s'agit de biens ruraux, et plus de deux ans avant la même époque s'il s'agit de maisons sont sans effet, à moins que leur exécution n'ait commencé avant la dissolution de la communauté.

1431. La femme qui s'oblige solidairement avec son mari pour les affaires de la communauté ou du mari, n'est réputée, à l'égard de celui-ci, s'être obligée que comme caution; elle doit être indemnisée de l'obligation qu'elle a contractée.

1432. Le mari qui garantit solidairement ou autrement la vente que sa femme a faite d'un immeuble personnel, a pareillement un recours contre elle, soit sur sa part dans la communauté, soit sur ses biens personnels, s'il est inquiété.

1433. S'il est vendu un immeuble appartenant à l'un des époux, de même que si l'on s'est rédimé en argent de services fon-

dum ad novem annorum terminum periodi locationis primae, secundae, vel sequentium, quae jam inceptae essent; ita ut conductor tantummodo gaudeat jure explendi novem annos, qui actu decurrunt.

1430. *Locationes novem annos duraturae, vel etiam minus, quas maritus iniit vel renovavit triennio ante vigentis locationis finem in bonis uxoris rusticis, biennio in urbanis, effectu carent, nisi jam ante communionem solutam actu incepissent.*

1431. *Uxor, quae in solidum una cum marito pro ipsius aut pro communionis negotiis sese obligavit, in ejus gratiam duntaxat fidejussisse censetur, et indemnis praestanda est.*

1432. *Maritus, qui, praedio sui privati juris ab uxore alienato, in solidum de illius evictione aut aliter promisit, sive in iis, quae ad uxorem in communione spectant, sive in ejus propriis bonis actionem ad indemnitatem habet, si molestiam patitur.*

1433. *Vendito praedio alterutrius conjugis, vel pro libertate praedii fundo illius servientis accepto pretio, nec eo collocato, sed in rem communionis verso, conjux alienati praedii vel servitutis dominus ex communione ipsa suum pretium praededucit.*

gruntowa należąca się dziedzictwu własnemu iednego z małżonków, a wartość za to obrócona iest na wspólność, a to wszystko bez zastąpienia, ma mieysce wzięcie naprzód takiéy ceny ze wspólności, na korzyść małżonka, który był właścicielem, bądź nieruchomości przedanéy, bądź służebności kupionéy.

1434. Poczytuie się, że zastąpienie uczynione było ze strony męża za każdą razą, gdy w czasie nabycia oświadczył, iż nabycie nastąpiło za pieniądze, pochodzące z alienowania osobistéy iego nieruchomości, i na mieysce zastąpienia.

1435. Oświadczenie męża, że nabycie nastąpiło za pieniądze pochodzące z nieruchomości przedanéy przez żonę, i na mieysce zastąpienia, nie iest dostateczne, ieżeli zastąpienie takie nie było przyięte formalnie przez żonę; ieżeli żona nie przyięła, ma po prostu prawo przy rozwiązaniu wspólności do nagrodzenia ceny za nieruchomość przedaną.

1436. Nagroda ceny za nieruchomość należącą do męża, następuie tylko z ogółu wspólności; nagroda ceny za nieruchomość należącą do żony, następuie z osobistych dóbr męża, gdy dobra wspólności dostateczne nie są. W każdym przypadku nagroda ma mieysce tylko podług ceny przedaży, iakiekolwiek byłyby przytaczania tyczące się wartości nieruchomości alienowanéy.

1437. W każdym razie, gdy iest wzięta ta summa ze wspólności, bądź dla wypła-

ciers dus à des héritages propres à l'un d'eux, et que le prix en ait été versé dans la communauté, le tout sans remploi, il y a lieu au prélèvement de ce prix sur la communauté, au profit de l'époux qui était propriétaire, soit de l'immeuble vendu, soit des services rachetés.

1434. Le remploi est censé fait à l'égard du mari, toutes les fois que, lors d'une acquisition, il a déclaré qu'elle était faite des deniers provenus de l'aliénation de l'immeuble qui lui était personnel, et pour le tenir lieu de remploi.

1435. La déclaration du mari, que l'acquisition est faite des deniers provenus de l'immeuble vendu par la femme et pour lui servir de remploi, ne suffit point, si ce remploi, n'a été formellement accépté par la femme: si elle ne l'a pas accepté, elle a simplement droit, lors de la dissolution de la communauté, à la récompense du prix de son immeuble vendu.

1436. La récompense du prix de l'immeuble appartenant au mari ne s'exerce que sur la masse de la communauté; celle du prix de l'immeuble appartenant à la femme s'exerce sur les biens personnels du mari, en cas d'insuffisance des biens de la communauté. Dans tous les cas, la récompense n'a lieu que sur le pied de la vente, quelque allégation qui soit faite touchant la valeur de l'immeuble aliéné.

1437. Toutes les fois qu'il est pris sur la communauté une somme, soit pour acquit-

1434. *Pretium a marito iterum in proriam utilitatem collocatum censetur, quoties aliquid emens ipse declaret, se pecunia in venditione praedii sui accepta id facere, et emtum vendito subrogare.*

1435. *Mariti declaratio, quod res emitur pecunia ex venditione praedii ab uxore accepta, ut emta res venditae subrogetur, non sufficit, nisi expresse uxor ipsa subrogatam rem acceptaverit; secus, soluta communione pretium sui praedii alienati ea tantummodo repetere potest.*

1436. *Pretium fundi ad maritum spectantis repetitur super universa communionis bona: pretium fundi uxoris, nisi communia sufficiant, repetitur etiam super privatas mariti possessiones; et, quidquid pro valore rei immobilis alienatae in contrarium afferatur, repetitio summam in venditione perceptam nunquam excedit.*

1437. *Mutua pecunia communionis nomine accepta, seu ad aes alienum ab altero ex conjugibus privatim debitum, seu ad alias obligationes persolvendas, uti ad pretium fundi ejus proprii in totum aut pro parte praestandum, aut ad servitutem redimendam, aut*

cenia długów, lub ciężarów osobistych iednego z małżonków, iak naprzykład wartość, lub część wartości za własną iego nieruchomość, albo okup służebności gruntowych, bądź na odzyskanie, zachowanie, lub polepszenie dóbr iego osobistych, i ogólnie w każdym razie, gdy ieden z małżonków wziął co z dóbr wspólności na korzyść osobistą, powinien za to nagrodzić.

1438. Jeżeli oyciec i matka dali posag łącznie dziecku wspólnemu, a nie wyrazili części, w iakiey chcieli, aby każde się z nich przykładało do posagu, poczytuie się, że każde z nich dało połowę; bądź gdy posag dostarczony był, albo przyrzeczony w rzeczach wspólności, bądź gdy był z dóbr osobistych iednego z małżonków.

W drugim przypadku, małżonek, którego nieruchomość, lub rzecz osobista postanowiona była na posag, ma sprawę o wynagrodzenie za połowę wspomnionego posagu z dóbr drugiego małżonka, stósownie do wartości rzeczy darowaney w czasie iey darowania.

1439. Postanowiony posag przez samego męża dziecku wspólnemu, w rzeczach wspólności, iest ciężarem wspólności; a w przypadku, gdy żona wspólność przyymuie, powinna ponosić połowę posagu, chybaby mąż oświadczył wyraźnie, że bierze na siebie wszystko, albo część większą od połowy.

1440. Rękoymia posagu należy się od wszystkich osób, które go ustanowiaią, i procenta od niego maią bieg od dnia małżeństwa, choćby nawet wyznaczony był czas do zapłaty, ieżeli inny układ nie zaszedł.

Oddział III.

O rozwiązaniu wspólności i niektórych iego skutkach.

1441. Rozwięzuie się wspólność: *1od.* przez śmierć naturalną; *2re.* przez śmierć cywilną; *3cie.* przez rozwod; *4te.* przez rozdział co do osób; *5te.* przez rozdział co do dóbr.

1442. Brak inwentarza po śmierci naturalnéy lub cywilnéy iednego z małżonków, nie iest powodem do utrzymywania dłużéy wspólności, ale się zachowuią poszukiwania stronom interessowanym, co się tycze okazania ogółu dóbr i rzeczy wspólnych; dowody na to mogą bydź brane tak z tytułów, iako też z powszechnéy wieści.

Jeżeli są dzieci małoletnie, brak inwentarza sprawuie prócz tego małżonkowi, który przeżył, stratę używania przychodów dzieci; i przydany opiekun, który nie zobowiązał małżonka do zrobienia inwentarza, odpowiada z nim solidarnie za wszelkie skazania, iakie wyrzeczone bydź mogą na korzyść małoletnich.

1443. Żona nastawać może sądownie tylko o rozdział co do dóbr, któréy posag

ter les dettes ou charges personnelles à l'un des époux, telles que le prix ou partie du prix d'un immeuble à lui propre, ou le rachat de services fonciers, soit pour le recouvrement, la conservation ou l'amélioration de ses biens personels, et généralement toutes les fois que l'un des deux époux a tiré un profit personnel des biens de la communauté, il en doit la récompense.

1438. Si le père et la mère ont doté conjointement l'enfant commun, sans exprimer la portion pour laquelle ils entendaient y contribuer, ils sont censés avoir doté chacun pour moitié, soit que la dot ait été fournie ou promise en effets de la communauté, soit qu'elle l'ait été en biens personnels à l'un des deux époux.

Au second cas, l'époux dont l'immeuble ou l'effet personnel a été constitué en dot, a, sur les biens de l'autre, une action en indemnité pour la moitié de ladite dot, eu égard à la valeur de l'effet donné, au temps de la donation.

1439. La dot constituée par le mari seul à l'enfant commun, en effets de la communauté, est à la charge de la communauté; et dans le cas où la communauté est acceptée par la femme, celle-ci doit supporter la moitié de la dot; à moins que le mari n'ait déclaré expressément qu'il s'en chargeait pour le tout, ou pour une portion plus forte que la moitié.

1440. La garantie de la dot est due par toute personne qui l'a constituée; et ses intérêts courent du jour du mariage, encore qu'il y ait terme pour le paiement, s'il n'y a stipulation contraire.

Section III.

De la dissolution de la communauté, et de quelques-unes de ses suites.

1441. La communauté se dissout, 1. par la mort naturelle; 2. par la mort civile; 3. par le divorce; 4. par la séparation de corps; 5. par la séparation de biens.

1442. Le défaut d'inventaire après la mort naturelle ou civile de l'un des époux, ne donne pas lieu à la continuation de la communauté; sauf les poursuites des parties intéressées, relativement à la consistance des biens et effets communs, dont la preuve pourra être faite tant par titre que par la commune renommée.

S'il y a des enfans mineurs, le défaut d'inventaire fait perdre en outre à l'époux survivant la jouissance de leurs revenus; et le subrogé tuteur, qui ne l'a point obligé à faire inventaire, est solidairement tenu avec lui de toutes les condamnations qui peuvent être prononcées au profit des mineurs.

1443. La séparation de biens ne peut être poursuivie qu'en justice par la femme dont

---

ad recuperanda, retinenda, melioranda propria illius bona, et quoties generatim in rem unius ex conjugibus communionis bona versa sunt, ista compensationem debet.

1438. *Dote a patre simul et matre proli communi constituta, neque expressa quota, quam uterque confert, singuli dimidium tribuere censentur, sive in bonis communionis, sive in iis, quae ad alterutrum ex conjugibus privatim spectant, dos soluta aut promissa tantum sit.*

Hoc postremo casu conjux, cujus propria bona in dotem collata fuerunt, indemnitatem pro dimidia hujus dotis parte in bonis alterius conjugis exigere potest; habita tamen ratione valoris bonorum, cum dos constituta fuit.

1439. *Dos a solo marito communi proli ex bonis communionis constituta communioni incumbit; et cum uxor in communionem consensit, dotis dimidium sustinere debet, nisi maritus aut universam dotem, aut summam dimidio majorem, expresse in se suscipere declaraverit.*

1440. *Evictio dotis a quocumque constituente praestatur; et quamvis ejus solutioni mora concessa sit, nisi secus stipulatum fuerit, usurae a die nuptiarum decurrunt.*

Sectio III.

De communionis dissolutione et quibusdam ejus effectibus.

1441. *Communio 1. morte naturali, 2. capitis diminutione, 3. divortio, 4. thori, et 5. bonorum separatione dissolvitur.*

1442. *Nulla inventarii confectio post conjugis mortem naturalem aut civilem communionis continuationem minime induxit: partium vero, quarum interest, ut de rebus bonisque communibus constet, instantia admittitur, et probationes tam ex documentis, quam ex fama, desumi possunt.*

Quoties filii aetate minores exstarent, conjux superstes, ob inventarium non confectum, usumfructum redituum ipsorum amitteret, et tutor honorarius, qui eum ad inventarii confectionem non adegisset, in solidum cum eodem conjuge de omnibus, quae pro indemnitate minori adjudicarentur, teneretur.

1443. *Bonorum separatio ab uxore in judicio peti potest, quoties ejus dos periclitatur, et*

*

wystawiony iest na niebezpieczeństwo; i gdy nierząd w interessach męża daie powód do obawy, ażeby dobra iego nie stały się niedostatecznemi do zaspokoienia praw i zwrotów należących się żonie.

Każdy rozdział dobrowolny iest nieważny.

1444. Rozdział co do dóbr, chociaż wyrzeczony sądownie, iest nieważny, ieżeli wykonany nie był przez rzeczywiste wypłacenie praw i zwrotów należących się żonie, uskutecznione aktem urzędowym, aż do ilości któréy wyrównywaią dobra męża, albo przynaymniey przez poszukiwania zaczęte w następuiących dniach piętnastu po wyroku, i nie przerywane potém.

1445. Każdy rozdział co do dóbr, nim wykonany będzie, powinien bydź ogłoszony przez zawieszenie uwiadomień na tablicy na to przeznaczoney w celnieyszéy sali Trybunału pierwszéy instancyi, a nadto, ieżeli mąż iest kupcem, bankierem, lub handlarzem, to i w sali Trybunału handlowego mieysca, w którém ma zamieszkanie swoie, a to wszystko pod karą nieważności wykonania.

Wyrok, który stanowi rozdział co do dóbr, wraca się w skutkach swoich aż do dnia żądania.

1446. Osobiści wierzyciele żony nie mogą wymagać rozdziału co dóbr, bez iéy zezwolenia.

Jednakże w przypadku podupadnięcia, lub upadku zupełnego męża, mogą używać

la dot est mise en péril, et lorsque le désordre des affaires du mari donne lieu de craindre que les biens de celui-ci ne soient point suffisans pour remplir les droits et reprises de la femme.

Toute séparation volontaire est nulle.

1444. La séparation de biens, quoique prononcée en justice, est nulle si elle n'a point été exécutée par le paiement réel des droits et reprises de la femme, effectué par acte authentique, jusqu'à concurrence des biens du mari, ou au moins par des poursuites commencées dans la quinzaine qui a suivi le jugement, et non interrompues depuis.

1445. Toute séparation de biens doit, avant son exécution, être rendue publique par l'affiche sur un tableau à ce destiné, dans la principale salle du tribunal de première instance, et de plus, si le mari est marchand, banquier ou commerçant, dans celle du tribunal de commerce du lieu de son domicile; et ce, à peine de nullité de l'exécution.

Le jugement qui prononce la séparation de biens, remonte, quant à ses effets, au jour de la demande.

1446. Les créanciers personnels de la femme ne peuvent, sans son consentement, demander la séparation de biens.

Néanmoins, en cas de faillite ou de déconfiture du mari, ils peuvent exercer les

domestica mariti negotia adeo in incerto sunt, ut merito metuendum sit, ne hujus bona ad jura omnia et legitimas compensationes uxori praestandas amplius sufficiant.

Bonorum separatio voluntaria non admittitur.

1444. *Separatio bonorum, quamvis a judice pronunciata, nullius effectus est, nisi actu authentico constet, juribus et compensationibus cunctis uxori competentibus reali solutione satisfactum fuisse pro viribus patrimonii mariti, aut saltem intra quindecim dies post prolatam sententiam uxorem jura sua persequi coepisse, nec in posterum judicium deseruisse.*

1445. *Antequam bonorum separatio exequatur, per affixionem in maxima aula tribunalis primae instantiae, tabula ad hoc ibi constituta, decretum ad publicam notitiam perduci debet, et, si maritus mercaturam, argentariam aut negotiationem exerceret, in aula etiam tribunalis commercii loci domicilii, sub poena nullitatis actus, futura separatio publicabitur.*

Effectus sententiae, qua bonorum separatio decernitur, ad diem petitionis retrotrahuntur.

1446. *Uxoris creditores personales sine ejus consensu bonorum separationem petere nequeunt: sed quoties maritus cederet bonis, vel decoctioni proximus esset, tunc ipsi, usque ad proprii crediti summam, ob aes suum consequendum mariti juribus uti possunt.*

praw dłużniczki swoiéy, do ilości wyrównywaiącéy ich wierzytelności.

1447. Wierzyciele męża mogą się sprzeciwiać rozdziałowi co do dóbr wyrzeczonemu, a nawet wykonanemu na oszukanie ich praw: mogą nawet wchodzić do sprawy w sądzie o rozdział aby się temu sprzeciwić.

1448. Żona, która otrzymała rozdział co do dóbr, powinna się przykładać w stosunku możności swoiéy i możności męża, do kosztów, tak na gospodarstwo domowe, iako też na wychowanie dzieci wspólnych

Sama iedna całe te koszta ponosić powinna, ieżeli nic mężowi nie zostało.

1449. Rozdzielona żona, bądź co do osób i dóbr, bądź co do dóbr tylko, bierze na siebie wolne zarządzanie niemi.

Może rozporządzać ruchomościami swemi, i te alienować.

Nie może rozporządzać nieruchomościami swemi bez zezwolenia męża, albo gdyby ten nie chciał zezwolić, bez upoważnienia od sądu.

1450. Nie odpowiada mąż za to, że obrócona na zysk, albo zastąpiona nie iest wartość nieruchomości, którą żona rozdzielona alienowała za upoważnieniem od sądu, chybaby wpływał do kontraktu, albo dowiedzioném zostało, że on pieniądze odbierał, albo na korzyść iego obrócone były.

Odpowiada za nieobrócenie na zysk, albo zastąpienie, ieżeli przedaż nastąpiła w jego przytomności, i za iego zezwoleniem; nie odpowiada zaś za użyteczność takiego obrócenia.

droits de leur débitrice jusqu'à concurrence du montant de leurs créances.

1447. Les créanciers du mari peuvent se pourvoir contre la séparation de biens prononcée et même exécutée en fraude de leurs droits; ils peuvent même intervenir dans l'instance sur la demande en séparation pour la contester.

1448. La femme qui a obtenu la séparation de biens, doit contribuer, proportionnellement à ses facultés et à celles du mari, tant aux frais du ménage qu'a ceux d'éducation des enfans communs

Elle doit supporter entièrement ces frais, s'il ne reste rien au mari.

1449. La femme séparée, soit de corps et de biens, soit de biens seulement, en reprend la libre administration.

Elle peut disposer de son mobilier, et l'aliéner.

Elle ne peut aliéner ses immeubles sans le consentement du mari, ou sans être autorisée en justice, à son refus.

1450. Le mari n'est point garant du défaut d'emploi ou de remploi du prix de l'immeuble que la femme séparée a aliéné sous l'autorisation de la justice, à moins qu'il n'ait concouru au contrat, ou qu'il ne soit prouvé que les deniers ont été reçus par lui, ou ont tourné à son profit.

Il est garant du défaut d'emploi ou de remploi, si la vente a été faite en sa présence et de son consentement: il ne l'est point de l'utilité de cet emploi.

1447. *Mariti creditores contra sententiam, licet executioni mandatam, qua separatio bonorum uxoris in eorum fraudem petita admittitur, agere et juris remedia interponere, immo, instante uxore, ut separatio admittatur, in judicio stare eique obsistere possunt.*

1448. *Uxor, quae bonorum separationem impetravit, pro rata suarum et mariti facultatum, cum isto filiorum curae et educationi consulere debet; et si nihil marito remaneret in bonis, uxori prorsus hujusmodi onus incumbet.*

1449. *Thoro et bonis, vel bonis tantum, uxor a marito separata, horum liberam administrationem suscipit. Ea de rebus suis mobilibus etiam per alienationem disponit; immobilia vero absque mariti consensu, vel, eo renuente, absque judici auctoritate, non distrahit.*

1450. *Maritus, si pretium rei immobilis ab uxore separata cum auctoritate judicis venditae collocatum non fuit, nullo modo tenetur, dummodo ipse in contractu non consenserit, pecuniam non acceperit, neque in rem ejus illam versam fuisse probetur.*

1451. Rozwiązana wspólność przez rozdział, bądź co do osób i do dóbr, bądź tylko co do dóbr, może bydź ustanowiona znowu za zezwoleniem stron obudwóch.

Nie może bydź inaczéy ustanowiona, iak tylko przez akt zawarty przed Notaryuszami, i żeby tego aktu oryginalne akta zostały, i żeby expedycya iego zawieszona była w formie podług artykułu 1445.

W takim przypadku zwrócona na nowo wspólność, posuwa swóy skutek aż do dnia małżeństwa; zwrócone są rzeczy do takiego stanu, iakby rozdziału nie było, bez uszkodzenia iednak wykonania aktów, iakie żona w téy przerwie czasu uczynić mogła, stosownie do artykułu 1449.

Wszelka umowa, przez którą małżonkowie wracaliby wspólność, pod warunkami przeciwnemi tym, iakie ią urządzały pierwéy, iest nieważna.

1452. Rozwiązanie wspólności zaszłe przez rozwód, albo przez rozdział, bądź co do osób i dóbr, bądź co do dóbr tylko, nie daie otwarcia praw przeżycia żony, ale zachowuie żona możność używania praw tych w czasie śmierci naturalnéy, lub cywilnéy męża swego.

1451. La communauté dissoute par la séparation, soit de corps et de biens, soit de biens seulement, peut être rétablie du consentement des deux parties.

Elle ne peut l'être que par un acte passé devant notaires et avec minute, dont une expédition doit être affichée dans la forme de l'article 1445.

En ce cas, la communauté rétablie reprend son effet du jour du mariage; les choses sont remises au même état que s'il n'y avait point eu de séparation, sans préjudice neanmoins de l'exécution des actes qui, dans cet intervalle, ont pu être faits par la femme en conformité de l'article 1449.

Toute convention par laquelle les époux rétabliraient leur communauté sous des conditions différentes de celles qui la réglaient antérieurement, est nulle.

1452. La dissolution de communauté opérée par le divorce ou par la séparation soit de corps et de biens, soit de biens seulement, ne donne pas ouverture aux droits de survie de la femme; mais celle-ci conserve la faculté de les exercer lors de la mort naturelle ou civile de son mari.

Quoties vero, interveniente et consentiente marito, praedium venditum fuit, iste ad indemnitatem obligatur, si pretium collocatum non est; sed de hujus collocationis utilitate non cavet.

1451. *Communionem ob separationem thori et bonorum, vel bonorum tantum, solutam utriusque conjugis consensus restituit.*

Hoc tamen fieri nullatenus potest, nisi actu per tabellionem scriptis confecto, cujus exemplar ad formam articuli 1445 publice proponendum est.

Tunc restitutae communionis effectus ad diem contracti matrimonii retrotrahuntur, et in enndem statum omnia revertuntur, ac si nunquam separatio facta esset; quin tamen executio actuum, quos uxor tempore intermedio juxta articulum 1449 fecerit, impediatur.

Quaevis conventio, qua conjuges communionem sub conditionibus diversis ab iis, quibus prius ea regebatur, restituent, irrita est.

1452. *Ob communionem solutam, aut propter divortium, aut propter thori et bonorum vel etiam bonorum tantum separationem, jura conjugis superstitis uxori non tribuuntur, sed post naturalem aut civilem mariti mortem ipsa tantummodo isthaec exercere potest.*

Oddział IV.

O przyięciu wspólności i zrzeczeniu się, które czynione bydź może z warunkami ściągaiącemi się do tego.

1453. Po rozwiązaniu wspólności, żona, lub dziedzice po niéy, i maiący iéy prawa, maią możność przyiąć wspólność, lub się iéy zrzec: wszelka przeciwna umowa iest nieważna.

1454. Żona, która się wmieszała do dóbr wspólności, nie może się iéy zrzekać.

Akta zarządzania tylko, lub zachowania, nie pociągaią za sobą mieszania się.

1455. Żona pełnoletnia, która przybrała w akcie przymiot wspólnéy, iuż się wspólności zrzekać nie może, ani z powodu niewspólności wymagać powrócenia do pierwszego stanu, choćby nawet ten przymiot przybrała przed sporządzeniem inwentarza, ieżeli nie zachodzi podstęp ze strony dziedziców męża.

1456. Żona pozostała przy życiu, która chce zachować prawo zrzeczenia się wspólności, powinna w trzech miesiącach od zeyscia męża postarać się o sporządzenie inwentarza wiernego i dokładnego wszystkich dóbr wspólności, w przytomności dziedziców po mężu, albo po przyzwoitém ich przywołaniu.

Taki inwentarz stwierdzić powinna, że

Section IV.

De l'acceptation de la communauté, et de la renonciation qui peut y être faite, avec les conditions qui y sont relatives.

1453. Après la dissolution de la communauté, la femme ou ses héritiers et ayant-cause ont la faculté de l'accepter ou d'y renoncer: toute convention contraire est nulle.

1454. La femme qui s'est immiscée dans les biens de la communauté, ne peut y renoncer.

Les actes purement administratifs ou conservatoires n'emportent point immixtion.

1455. La femme majeure qui a pris dans un acte la qualité de commune, ne peut plus y renoncer ni se faire restituer contre cette qualité, quant même elle l'aurait prise avant d'avoir fait inventaire, s'il n'y a eu dol de la part des héritiers du mari.

1456. La femme survivante, qui veut conserver la faculté, de renoncer à la communauté, doit, dans les trois mois du jour du décès du mari, faire faire un inventaire fidèle et exact de tous les biens de la communauté contradictoirement avec les héritiers du mari, ou eux dûment appelés.

Cet inventaire doit être par elle affir-

Sectio IV.

De communionis acceptione et renunciatione, et de conditionibus, quae ad eam referuntur.

1453. *Post solutam communionem uxor, vel ejus heredes et causam ab istis habentes, illam acceptandi aut renunciandi facultate pollent, et quaecumque contraria conventio inutilis est.*

1454. *Quum uxor se in bonis communionis immiscuit, ejus renunciatio non admittitur. Actus tamen merae administrationis eam se immiscuisse non probant.*

1455. *Uxor aetae major, quae aliquo actu se esse in communione, etiam ante inventarii confectionem, asseruit, nec a communione recedere, nec adversus suam testationem in integrum restitui potest, dummodo ex parte heredum mariti fraus et dolus non intercesserint.*

1456. *Superstes uxor, quae communioni renunciandi jus retinere cupit, intra tres menses a die obitus mariti, legitimum et exactum inventarium omnium bonorum communionis coram heredibus mariti, aut iis de jure citatis, conficere debet; et cum istud con-*

iest szczery i prawdziwy, przy zamknięciu iego, przed urzędnikiem publicznym, który go spisywał.

1457. We trzy miesiące i dni czterdzieści po zeyściu męża, powinna uczynić zrzeczenie się swoie w kancellaryi Trybunału pierwszéy instancyi okręgu, w którym mąż miał zamieszkanie: akt taki wpisany bydź powinien w xięgę ustanowioną do przyymowania zrzeczeń spadku.

1458. Wdowa może żądać według okoliczności u Trybunału pierwszéy instancyi przedłużenia czasu przepisanego artykułem poprzedzaiącym na iéy zrzeczenie się: przedłużenie takie, ieżeli nastąpi, wyrzeczone będzie w przytomności dziedziców po mężu, albo po przyzwoitém ich przywołaniu.

1459. Wdowa, która nie uczyniła zrzeczenia się swego w czasie powyżéy przepisanym, nie upada w prawie zrzeczenia się, ieżeli się nie mieszała, i inwentarz sporządziła; mogą tylko czynione bydź na niéy iako wspólnéy poszukiwania dotąd, póki się nie zrzecze, i ponosi koszta włożone na nię, aż do iéy zrzeczenia się.

Równie mogą bydź czynione na niéy poszukiwania po upłynieniu dni czterdziestu od zamknięcia inwentarza, ieżeli był zamknięty przed trzema miesiącami.

1460. Wdowa, która usunęła na bok, lub ukryła niektóre rzeczy wspólności, uznana iest za wspólną, bez względu na iéy zrzeczenie się; toż samo się rozumie o dziedzicach po niéy.

mé sincère et véritable, lors de sa clôture, devant l'officier public qui l'a reçu.

1457. Dans les trois mois et quarante jours après le décès du mart, elle doit faire sa renonciation au greffe du tribunal de première instance dans l'arrondissement duquel le mari avait son domicile; cet acte doit être inscrit sur le registre établi pour recevoir les renonciations à succesion.

1458. La veuve peut, suivant les circonstances, demander au tribunal de première instance une prorogation du délai prescrit par l'article précédent pour sa renonciation: cette prorogation est, s'il y a lieu, prononcée contradictoirement avec les héritiers du mari, ou eux dûment appelés.

1459. La veuve qui n'a point fait sa renonciation dans le délai ci-dessus prescrit, n'est pas déchue de la faculté de renoncer si elle ne s'est point immiscée et qu'elle ait fait inventaire; elle peut seulement être poursuivie comme commune jusqu'à ce qu'elle ait renoncé, et elle doit les frais faits contre elle jusqu'à sa renonciation.

Elle peut également être poursuivie après l'expiration des quarante jours depuis la clôture de l'inventaire, s'il a été clos avant les trois mois.

1460. La veuve qui a diverti ou recelé quelques effets de la communauté, est déclarée commune, nonobstant sa renonciation; il en est de même à l'égard de ses héritiers.

cluditur, coram publico officiali, qui illud in acta recipit, inventarium sincerum et verum esse ipsa affirmare debet.

1457. *Post quadraginta dies ab obitu mariti, et intra tres menses penes scribam tribunalis primae instantiae ejus districtus, ubi maritus degebat, uxor renunciare debet, ejusque declaratio inscribenda est tabulis, quae exarandis successionum renunciationibus ibi paratae sunt.*

1458. *Vidua, pro circumstantiis, a civili tribunali dilationem temporis articulo superiore prae finiti ad renunciationem petere potest: haec dilatio in contradicto judicio cum mariti heredibus, vel iis rite citatis, si fieri potest, pronunciatur.*

1459. *Vidua, quae tempore superius praefinito non renunciavit, quoties se non immiscuit et inventarium tamen confecerit, adhuc communioni renunciare potest; et donec ipsa id non exequitur, ac si in communione esset, conveniri potest, et expensas contra se factas usque ad renunciationem rependit.*

Post lapsos etiam quadraginta dies ab inventarii confectione, si ante tres menses istud absolutum est, contra viduam actio pariter competit.

1461. Jeżeli wdowa umiera przed upłynieniem trzech miesięcy, nie sporządziwszy albo nie ukończywszy inwentarza, będą mieli dziedzice na sporządzenie lub ukończenie inwentarza nową zwłokę trzech miesięcy, rachuiąc od dnia zeyścia wdowy, i czterdzieści dni dla namysłu, po zamknięciu inwentarza.

Jeżeli wdowa umiera ukończywszy inwentarz, dziedzice po niéy mieć będą nową zwłokę dni czterdziestu do namyślu, rachuiąc od iéy zeyścia.

Mogą nadto zrzekać się wspólności w formach powyżéy ustanowionych, i stosuią się do nich artykuły 1458 i 1459.

1462. Urządzenia artykułów 1456 i następuiących, stosuią się do żon osób umarłych cywilnie, zaczynaiąc rachunek od chwili, w któréy się cywilna śmierć zaczęła.

1463. Żona rozwiedziona, lub rozdzielona co do osób, która w trzech miesiącach i dniach czterdziestu po rozwodzie, lub rozdziale stanowczo wyrzeczonym, nie przyięła wspólności, poczytuie się, że się iéy zrzekła; chybaby w czasie ieszcze zwłoki otrzymała przedłużenie od sądu w przytomności męża, albo po przyzwoitém iego przywołaniu.

1464. Wierzyciele żony mogą zaskarżać zrzeczenie się, któreby uczyniła sama, lub dziedzice po niéy, na oszukanie ich wierzytelności, i mogą przyiąć wspólność w swoiém imieniu.

1461. Si la veuve meurt avant l'expiration des trois mois sans avoir fait ou terminé l'inventaire, les héritiers auront, pour faire ou pour terminer l'inventaire, un nouveau délai de trois mois, à compter du décès de la veuve, et de quarante jours pour déliberer, après la clôture de l'inventaire.

Si la veuve meurt ayant terminé l'inventaire, ses héritiers auront, pour délibérer, un nouveau délai de quarante jours à compter de son décès.

Ils peuvent, au surplus, renoncer à la communauté dans les formes établies ci-dessus; et les articles 1458 et 1459 leur sont applicables.

1462. Les dispositions des articles 1456 et suivans sont applicables aux femmes des individus morts civilement, à partir du moment où la mort civile a commencé.

1463. La femme divorcée ou séparée de corps, qui n'a point, dans les trois mois et quarante jours après le divorce ou la séparation définitivement prononcée, accepté la communauté, est censée y avoir renoncé, à moins qu'étant encore dans le délai, elle n'en ait obtenu la prorogation en justice, contradictoirement avec le mari, ou lui dûment appelé.

1464. Les créanciers de la femme peuvent attaquer la renonciation qui aurait été faite par elle ou par ses héritiers en fraude de leurs créances, et accepter la communauté de leur chef.

1460. *Vidua, quae aliquid a communione subtraxit aut abdidit, licet renunciaverit, in communione retinetur: idem obtinet quoad ejus heredes*

1461. *Ante tres menses defuncta vidua, quin inventarium inceperit vel coeptum expleverit, a die ejus obitus tres menses iterum heredibus conceduntur, ut inventarium incipiant, atque, his exactis, alii quadraginta dies ad deliberandum post confectum inventarium ipsis non denegantur.*

Si, expleto inventario, vidua decedit, ejus heredibus, a die mortis ipsius, alii quadraginta dies ad deliberandum conceduntur.

Communioni praeterea, modis et formis hic superius sancitis, heredes renunciare possunt; atque ipsis ideo articuli 1458 et 1459 accommodantur.

1462. *Praescripta in articulis 1456 et sequentibus adplicantur uxoribus eorum, qui mortem civilem passi sunt, ab eo temporis momento, quo capitis deminutio coepit.*

1463. *Cum uxor tres intra menses et quadraginta dies post divortii aut thori separandis definitivam sententiam communionem non acceptavit, illi renunciasse censetur, nisi*

1465. Wdowa, bądź gdy przyymuie, bądź gdy się zrzeka, ma prawo przez trzy miesiące i dni czterdzieści dozwolone dla niéy na sporządzenie inwentarza i namysł, żywić siebie i swoich służących ze znayduiącéy się żywności; a gdyby téy nie było, pożyczyć na rachunek ogółu wspólności, z obowiązkiem używania tego umiarkowanie.

Nie należy się od niéy zapłata za naiem mieszkania, które mieć może przez czas téy zwłoki w domu wspólności, albo należącym do dziedziców po mężu; a ieżeli w naiętym domu mieszkali małżonkowie przy rozwiązaniu wspólności, żona nie przykłada się przez tenże sam czas zwłoki do zapłaty rzeczonego naymu, która z ogółu wzięta będzie.

1466. W przypaku rozwiązania wspólności przez śmierć żony, dziedzice po niéy mogą zrzec się wspólności w przeciągu czasu, i w formach, iakie prawo przepisuie dla żony przy życiu pozostałéy.

Oddział V.

O podziale wspólności po iéy przyięciu.

1467. Po przyięciu wspólności przez żonę, lub dziedziców po niéy, to co iest czynném dzieli się, a to co bierném, ponoszone iest w sposobie niżéy oznaczonym.

1465. La veuve, soit qu'elle accepte, soit qu'elle renonce, a droit, pendant les trois mois et quarante jours qui lui sont accordés pour faire inventaire et délibérer, de prendre sa nourriture et celle de ses domestiques sur les provisions existantes, et, à défaut, par emprunt au compte de la masse commune, à la charge d'en user moderément.

Elle ne doit aucun loyer à raison de l'habitation qu'elle a pu faire, pendant ces délais, dans une maison dépendant de la communauté ou appartenant aux héritiers du mari; et sila maison qu'habitaient les époux à l'époque de la dissolution de la communauté, était tenue par eux à titre de loyer, la femme ne contribuera point, pendant les mêmes délais, au paiement dudit loyer, lequel sera pris sur la masse.

1466. Dans le cas de dissolution de la communauté par la mort de la femme, ses héritiers peuvent renoncer à la communauté dans les délais et dans les formes que la loi prescrit à la femme survivante.

Section V.

Du partage de la communauté après l'acceptation.

1467. Après l'acceptation de la communauté par la femme ou ses héritiers, l'actif se partage et le passif est supporté de la manière ci-après déterminée.

intra legitimum tempus in judicio contentioso cum marito, vel eo rite citato, termini prorogationem obtinuerit.

1464. *Creditores uxoris renunciationem, si ab ipsa vel ab ejus heredibus in ipsorum fraudem facta fuisset, impugnare et proprio nomine comunionem acceptare possunt.*

1465. *Dum tres menses et quadraginta dies ad inventarium conficiendum ac deliberandum dati elabuntur, vidua, sive communionem acceptet sive recuset, fruitur jure alimenta, pro se et familia sumendi ex illo penore, quod domi reperitur; quo deficiente, eadem mutuam sumit pecuniam, sub obligatione communionis et moderati usus.*

Ad idem tempus quoque, si vidua in aede ad communionem vel ad mariti heredes spectante inhabitavit, nullam mercedem luit; et si conjuges, cum cummunio cessavit, habitabant in domo conducta, uxor intra praedictum tempus nihil conferet pro locationis pretio, quod a communione praestabitur.

1466. *Quum uxoris obitus communionem solvit, hujus heredes eodem modo et tempore, a lege uxori superstiti praescripto, communioni renunciare possunt.*

§. I.

O podziale tego, co iest czynném.

1468. Małżonkowie, albo dziedzice po nich, wnoszą do ogółu dóbr, iakie są, wszystko to, cokolwiek winni wspólności pod tytułem nagrodzenia, lub powrócenia uszkodzeń, według prawideł wyżéy przepisanych w Oddziale drugim, pierwszéy części niniejszego Działu.

1469. Każdy z małżonków, albo dziedzic po nim, wnosi równie summy, które wyciągnął, ze wspólności, albo wartość dóbr, które małżonek wziął ze wspólności na wyposażenie dziecięcia z innego łoża: albo na wyposażenie osobiste dziecięcia wspólnego.

1470. Z ogółu dóbr, każdy małżonek, lub dziedzic po nim bierze:

1od. Osobiste dobra swoie, które nie weszły do wspólności, ieżeli są w naturze, albo te, które za nie nabyte były;

2re. Wartość nieruchomości swoich, które alienowane były w czasie wspólności i nie były zastąpione;

3cie. Wynagrodzenia należące się iemu od wspólności.

1471. Żona wybiera pierwéy, niżeli mąż.

Pobiera to naprzód, co się należy za dobra nie będące w naturze, naypierwéy z go-

§. I.

Du partage de l'actif.

1468. Les époux ou leurs héritiers rapportent à la masse des biens existans, tout ce dont ils sont debiteurs envers la communauté à titre de récompense ou d'indemnité, d'après les règles ci-dessus prescrites à la section II. de la I. partie du présent chapitre.

1469. Chaque époux ou son héritier rapporte également les sommes qui ont été tirées de la communauté, ou la valeur des biens que l'époux y a pris pour doter un enfant d'un autre lit, ou pour doter personnellement l'enfant commun.

1470. Sur la masse des biens chaque époux ou son héritier prélève,

1. Ses biens personels qui ne sont point entrés en communauté, s'ils existent en nature, ou ceux qui ont été acquis en remploi;

2. Le pris de ses immeubles qui ont été aliénés pendant la communanté, et dont il n'a point été fait remploi;

3. Les indemnités qui lui sont dues par la communauté.

1471. Les prélèvemens de la femme s'exercent avant ceux du mari.

Ils s'exercent, pour les biens qui n'existent plus en nature, d'abord sur l'ar-

Sectio V.

De communionis divisione post acceptionem.

1467. *Postquam uxor vel ejus heredes communionem acceptarunt*, activum, *seu quidquid lucri est, dividitur*, et passivum, *seu onera, feruntur modo, ut inferius determinatur.*

§. 1.

De activi status divisione.

1468. *Conjuges, vel eorum heredes, quod communioni ob compensationem vel indemnitatem debent, juxta regulas in sectione II. hujus tituli praescriptas, ad totum existentium bonorum cumulum referunt.*

1469. *Quisque ex conjugibus, aut eorum heredes, pariter conferunt in eundem cumulum, quidquid pecuniarum a communione subduxerunt, aut pretium bonorum, quae ex illa detraxere, ut proli ex priori matrimonio susceptae consulerent, aut ut communi soboli proprio nomine dotem constituerent.*

1470. *E cumulo bonorum quilibet conjux, aut ejus heres praededucit:*

1. *Sua propria bona a communione sejuncta, si adhuc in specie existunt; aliter quae adquisita illis suffecta sunt;*

2. *Pretium suorum praediorum, quae vigente communione alienata sunt, quodque aliter collocatum non fuit;*

towych pieniędzy, potém z ruchomości, a pomocniczo z nieruchomości wspólności: w ostatnim przypadku, wybor nieruchomości przeznaczony iest żonie i dziedzicom po niéy.

1472. Mąż nie może wybierać zwrotów sobie należących, tylko z dóbr wspólności.

Zona i dziedzice po niéy, w przypadku niewystarczania wspólności, wybieraią zwroty sobie należące z dóbr osobistych męża.

1473. Zastąpienia i nagrody, należące się od wspólności małżonkom, i nagrody i powrócenia szkód należące się wspólności od małżonków, przynoszą procenta samém przez się prawem od dnia rozwiązania wspólności.

1474. Gdy wszelkie pobierania pierwsze obudwóch małżonków uskutecznione będą z ogółu, pozostałość dzieli się na połowy między małżonków, albo ich zastępców.

1475. Jeżeli między dziedzicami po żonie rozróżnienie zachodzi, że ieden przyiął wspólność, a zrzekł się iéy drugi; ten co przyiął, może tylko wziąć część równą na niego z drugiemi przypadaiącą, i dziedziczną, z dóbr na część żony przypadaiących.

Pozostała reszta będzie przy mężu, który bierze na siebie odpowiedzialność dla zrzekaiącego się dziedzica tyczącą się praw, iakich żona mogłaby używać w przypadku zrzeczenia się; ale tylko co do ilości wynoszącéy tyle, ile czyni część równa na zrzekaiącego się dziedzica przypadaiąca, i dziedziczna.

1476. Oprócz tego podział wspólności względem tego wszystkiego, cokolwiek się tycze iego form; licytacya nieruchomości, ieżeli wypadnie; skutki podziału, rękoymia z tąd wypływaiąca i dodatki, poddane są wszelkim prawidłom, które są ustanowione w Tytule *o Spadkach*, co do działów między współdziedzicami.

1477. Małżonek który usunął na bok, lub ukrył rzeczy iakie wspólności, traci część swoię z tych rzeczy.

1478. Po dokonaniu podziału, ieżeli ieden z małżonków iest osobistym wierzycielem drugiego, iak naprzykład, gdy wartość iego dóbr użyta była na zapłacenie osobistego długu drugiego małżonka, albo z iakiegykolwiek innéy przyczyny, używa praw swéy wierzytelności na części przypadaiącéy drugiemu we wspólności, albo na dobrach iego osobistych.

1479. Wierzytelności osobiste, iakich może używać małżonek ieden na drugim, nie przynoszą procentów, tylko od dnia wniesionego żądania do sądu.

1480. Darowizny iakie mógł uczynić ieden małżonek dla drugiego, wykonywane są tylko na części daruiącego we wspólności, i na dobrach iego osobistych.

gent comptant, ensuite sur le mobilier, et subsidiairement sur les immeubles de la communauté; dans ce dernier cas, le choix des immeubles est déféré à la femme et à ses héritiers.

1472. Le mari ne peut exercer ses reprises que sur les biens de la communauté.

La femme ou ses héritiers, en cas d'insuffisance de la communauté, exercent leurs reprises sur les biens personnels du mari.

1473. Les remplois et récompenses dus par la communauté aux époux, et les récompenses et indemnités par eux dues à la communauté, emportent les intérêts de plein droit du jour de la dissolution de la communauté.

1474. Après que tous les prélèvemens des deux époux ont été exécutés sur la masse, le surplus se partage par moitié entre les époux ou ceux qui les représentent.

1475. Si les héritiers de la femme sont divisés, en sorte que l'un ait accepté la communauté à laquelle l'autre a renoncé, celui qui a accepté ne peut prendre que sa portion virile et héréditaire dans les biens qui échoient au lot de la femme.

Le surplus reste au mari, qui demeure chargé, envers l'héritier renonçant, des droits que la femme aurait pu exercer en cas de renonciation, mais jusqu'à concurrence seulement de la portion virile héréditaire du renonçant.

1476. Au surplus, le partage de la communauté, pour tout ce qui concerne ses formes, la licitation des immeubles quand il y a lieu, les effets du partage, la garantie qui en résulte, et les soultes, est soumis à toutes les règles qui sont établies au titre *des successions* pour les partages entre cohéritiers.

1477. Celui des époux qui aurait diverti ou recélé quelques effets de la communauté, est privé de sa portion dans lesdits effets.

1478. Après le partage consommé, si l'un des époux est créancier personnel de l'autre, comme lorsque le prix de son bien a été employé à payer une dette personnelle de l'autre époux, ou pour toute autre cause, il exerce sa créance sur la part qui est échue à celui-ci dans la communauté ou sur ses biens personnels.

1479. Les créances personnelles que les époux ont à exercer l'un contre l'autre, ne portent intérêt que du jour de la demande en justice.

1480. Les donations que l'un des époux a pu faire à l'autre ne s'exécutent que sur la part du donateur dans la communauté, et sur ses biens personnels.

---

3. *Indemnitates, quae a communione ipsi debentur.*

1471. *Uxor sua jura in expositis praedeductionibus ante maritum exercet.*

Bonis a communione subducendis, in specie non amplius existentibus, primum pecunia numerata, deinde bonis mobilibus, et denique in subsidium immobilibus communionis, suppletur. Horum immobilium electio, hoc postremo casu, uxori et ejus heredibus competit.

1472. *Maritus in bonis communionis tantummodo suas compensationes persequitur: uxor ejusque heredes, si bona comunionis non sufficiunt, eas ex propriis mariti bonis repetunt.*

1473. *Quod indemnitatis et compensationis titulo aut conjugibus a communione, aut ab illis huic, debetur, ipso jure a die solutae communionis usuras parit.*

1474. *Praedeductis omnibus illis, quae utrique conjugi in bonorum cumulo competunt, quod reliqui superest, inter eosdem aut ipsorum heredes aequaliter dividitur.*

1475. *Uxoris heredibus adeo inter se dissidentibus, ut alter communionem acceptet, alter illi renunciet, acceptans suam virilem et hereditariam portionem solum consequitur in iis bonis, quae uxori obtingunt.*

Reliquum marito remanet, qui erga heredem renunciantem iis obnoxius est juribus, quae uxor renunciationis causa exercere potuisset, sed solum pro hereditaria portione virili ejus qui renunciavit.

1476. *Praeterea communionis divisio quoad ejus formam, bonorum immobilium licitationem, ubi locus esset, divisionis effectus evictionem et mutuas compensationes, iisdem regulis subjicitur, quae titulo* de successionibus *pro familia herciscunda inter coheredes constitutae sunt.*

1477. *Conjux, qui ex bonis communionis aliquid vel subduxerit, vel occultaverit, in hisce bonis celatis suam portionem ammittit.*

1478. *Absoluta communionis divisione, si conjux personalis alterius creditor existit, ut quoties pretium sui praedii ad nomina alterius conjugis propria expedienda erogavit, aut ob aliam quamcumque causam, aes suum persequitur in portione rei communionis, quae illi obtigit, vel in ejus bonis peculiaribus.*

1479. *Usurae aeris alieni, quod vicissim et ex sua persona conjuges sibi debent, a die judicialis petitionis tantum decurrunt.*

1480. *Donationes a conjuge in conjugem alterum collatae, pro illa tantum parte, quae in communione donanti competit, aut in ejus propriis bonis, effectum sortiuntur.*

1481. Żałoba żony, idzie na koszt dziedziców po zmarłym pierwéy mężu.

Wartość takiéy żałoby urządza się podług maiątku męża.

Należy się żonie żałoba, choćby nawet zrzekła się wspólności.

§. 2.

O tém, co iest bierne we wspólności, i o składce na długi.

1482. Długi wspólności są przez połowę ciężarem każdego z małżonków, albo dziedziców po nich: koszta na przyłożenie pieczęci, inwentarz, przedaż ruchomości, obrachunek, licytacyą i podział, są częścią tych długów.

1483. Żona nie iest obowiązana do długów wspólności, bądź względem męża, bądź względem wierzycieli, tylko do ilości wyrównywaiącéy iéy pożytkom, byleby dobry był i wierny inwentarz, i żeby zdała rachunek tak z tego, co inwentarz zawiera, iako też i z tego, co z podziału na nię przypadło.

1484. Mąż obowiązany iest do całości długów wspólności, które zaciągnął, ale wolno mu iest poszukiwać na żonie, albo na dziedzicach po niéy, co do połowy rzeczonych długów.

1485. Obowiązany iest tylko mąż do połowy długów osobistych żony, i które wpadły na rachunek wspólności.

1481. Le deuil de la femme est aux frais des héritiers du mari prédécédé.

La valeur de ce deuil est réglée selon la fortune du mari.

Il est dû même à la femme qui renonce à la communauté.

§. 2.

Du passif de la communauté, et de la contribution aux dettes.

1482. Les dettes de la communauté sont pour moitié à la charge de chacun des époux ou de leurs héritiers: les frais de scellé, inventaire, vente de mobilier, liquidation, licitation et partage, font partie de ces dettes.

1483. La femme n'est tenue des dettes de la communauté, soit à l'égard du mari, soit à l'égard des créanciers, que jusqu'à concurrence de son émolument, pourvu qu'il y ait eu bon et fidèle inventaire, et en rendant compte tant de contenu de cet inventaire que de ce qui lui est échu par le partage.

1484. Le mari est tenu, pour la totalité, des dettes de la communauté par lui contractées, sauf son recours contre la femme ou ses héritiers pour la moitié desdites dettes.

1485. Il n'est tenu que pour moitié de celles personelles à la femme et qui étaient tombées à la charge de la communauté.

1481. *Mortualia, in obitu mariti, ab hujus heredibus viduae praestantur pro defuncti conditione et fortunis, etsi ipsa communionem renunciaverit.*

§. 2.

De communionis statu passivo et de contributione in aere alieno.

1482. *Aes alienum communionis utrique ex conjugibus, vel eorum heredibus, aequis partibus incumbit: in eo imputantur impensae obsignationis, inventarii, mobilium venditionis, liquidationis, licitationis et divisionis.*

1483. *Propter communionis aes alienum tam erga maritum, quam erga alios, uxor non tenetur, nisi pro ea parte utilitatis et lucri, quod ex communione consecuta est, dummodo inventarium rite et recte confectum fuerit, et tam de rebus in inventario descriptis, quam de illis, quae ipsi ex divisione obvenerunt, rationes reddat.*

1484. *Omne aes alienum, quod maritus in communione administranda contraxit, ab ipso debetur; sed ei contra uxorem ejusque heredes actio conceditur, ad dimidium aeris ejusdem consequendum.*

1485. *Aes alienum, quod uxor ex sua persona debet, quodque in communione collatum est, a marito pro parte dimidia dumtaxat praestatur.*

1486. Można na żonie poszukiwać całości długów, które pochodzą z jéy osoby, i weszły we wspólność; ale żonie zachowuie się poszukiwanie na mężu, lub dziedzicu po nim, co do połowy rzeczonych długów.

1487. Na żonie nawet osobiście obowiązanéy do długu wspólności, połowy tylko poszukiwać można tego długu, chybaby zobowiązanie solidarne było.

1488. Żona, która zapłaciła dług wspólności wyższy nad iéy połowę, nie może upominać się o przewyżkę u wierzyciela, chybaby zakwitowanie wyrażało, że to, co zapłaciła, było za iéy połowę.

1489. Małżonek, który przez skutek hipoteki umieszczonéy na nieruchomości, z działu na niego przypadaiącéy, ponosi poszukiwanie całego długu wspólności, ma z prawa poszukiwanie swoie co do połowy długu takiego, na innym małżonku, albo dziedzicach po nim.

1490. Poprzedzaiące rozrządzenia nie przeszkadzaią do tego, aby ieden lub drugi ze współdzielących się, był obowiązanym przez podział do zapłaty ilości długów inńéy nad połowę, a nawet do zaspokoienia ich całkiém.

Za każdą razą, gdy ieden ze współdzielących się zapłacił długi wspólności, wyżéy nad część do któréy był obowiązany, wol-

1486. La femme peut être poursuivie pour la totalité des dettes qui procèdent de son chef et étaient entrées dans la communauté, sauf son recours contre le mari ou son héritier, pour la moitié des dites dettes.

1487. La femme, même personnellement obligée pour une dette de communauté, ne peut être poursuivie que pour la moitié de cette dette, à moins que l'obligation ne soit solidaire.

1488. La femme qui a payé une dette de la communauté au-déla de sa moitié, n'a point de répétition contre le créancier pour l'excédent, à moins que la quittance n'exprime que ce qu'elle a payé était pour sa moitié.

1489. Celui des deux époux qui, par l'effet de l'hypothèque exercée sur l'immeuble à lui échu en partage, se trouve poursuivi pour la totalité d'une dette de communauté, a de droit son recours pour la moitié de cette dette contre l'autre époux ou ses héritiers.

1490. Les dispositions précédentes ne font point obstacle à ce que, par le partage, l'un ou l'autre des copartageans soit chargé de payer une quotité de dettes autre que la moitié, même de les acquitter entièrement.

Toutes les fois que l'un des copartageans a payé des dettes de la communauté au-delà de la portion dont il était tenu,

1486. *Pro universo aere alieno, quod uxor ex sua persona contraxit, et in communionem collatum est, uxor ipsa conveniri potest; sed adversus maritum ejusque heredes ad dimidium aeris ipsius consequendum illi actio non denegatur.*

1487. *Licet pro communionis debito se personaliter uxor obligasset, pro dimidio tantum hujus debiti conveniri potest, dummodo obligationem in solidum non susceperit.*

1488. *Uxori, quae communionis debitum ultra dimidium solvit, adversus creditorem pro eo, quod dimidium excedit, conditio non conceditur, nisi in apocha, uxorem pro suo tantum dimidio solvisse, declaratum fuerit.*

1489. *Ille ex conjugibus, qui in vim hypothecae super re immobili, quae ipsi in divisione obtigit, a creditoribus pro integro communionis debito convenitur, jure adversus alterum conjugem ejusve heredes habet regressum ad dimidium debiti assequendum.*

1490. *Quae praecedunt dispositiones non obstant, quominus ex lege divisionis dividentium unus aut alter ad aeris alieni solutionem ultra dimidium, vel etiam pro integro oneretur.*

Quoties dividentium alteruter alienum aes communionis praeter suam partem persolverit, regressum habet pro excessu soluti debiti adversus alterum.

ne iest zawsze poszukiwanie na drugim temu, który nadto zapłacił.

1491. Wszystko, cokolwiek powiedziano wyżéy względem męża, lub żony ma mieysce względem dziedziców po iednym, lub po drugim: i ci dziedzice używaią tychże samych praw, podlegaią takimże samym sprawom, iak małżonek, którego następuią.

Oddział VI.

O zrzeczeniu się wspólności i iego skutkach.

1492. Zrzekaiąca się żona traci wszelki gatunek praw, na dobrach wspólności, a nawet i na ruchomościach, które z iéy osoby weszły.

Odbiera tylko bieliznę, suknie i drobiazgi ubiorowe do iéy użycia.

1493. Zrzekaiąca się żona ma prawo odebrać:

1od, Nieruchomości do niéy należące, gdy są w naturze, albo nieruchomości nabyte na zastąpienie;

2re. Wartość nieruchomości swoich alienowanych, których zastąpienie nie było uczynione i przyięte, iak iest rzeczono powyżéy;

3cie. Wszelkie wynagrodzenia mogące się iéy należeć od wspólności.

1494. Zrzekaiąca się żona uwolnioną iest od wszelkich składek na długi wspólności, tak względem męża, iako też względem wierzycieli.

Pozostaie iednak obowiązaną względem wierzycieli, skoro się zobowiązała łącznie z mężem swoim, albo gdy dług stawszy się długiem wspólności, pochodził pierwotnie z iéy osoby; a to wszystko z zachowaniem iéy poszukiwań na mężu, albo na dziedzicach po nim.

1495. Może żona używać wszelkich spraw i zwrotów wyszczególnionych powyżéy, tak na dobrach wspólności, iako też na osobistych dobrach męża.

Toż samo mogą dziedzice po niéy, wyiąwszy to, co się tyczy wzięcia bielizny, sukien i drobiazgów ubiorowych, równie iak mieszkania i żywności, w czasie zwłoki dozwolonéy na sporządzenie inwentarza i namysł; prawa takie są tylko osobiste dla żony przy życiu pozostałéy.

Urządzenie tyczące się wspólności prawnéy, gdy ieden z małżonków, albo obadwa maią dzieci z poprzedzaiących małżeństw.

1496. Wszystko to, cokolwiek powiedziane iest powyżéy, zachowuie się nawet w tenczas, gdy ieden z małżonków, lub obadwa, maią dzieci z poprzedzaiących małżeństw.

Za każdą razą, gdy pomieszanie ruchomości i długów sprawuie na korzyść iednego z małżonków zysk większy nad ten, który iest upoważniony artykułem 1098.

il y a lieu au recours de celui qui a trop payé contre l'autre.

1491. Tout ce qui est dit ci-dessus à l'égard du mari ou de la femme, a lieu à l'égard des héritiers de l'un ou de l'autre, et ces heritiers exercent les mêmes droits et sont soumis aux mêmes actions que le conjoint qu'ils représentent.

Section VI.

De la renonciation à la communauté, et de ses effets.

1492. La femme qui renonce, perd toute espèce de droit sur le biens de la communauté, et même sur le mobilier qui y est entré de son chef.

Elle retire seulement les linges et hardes à son usage.

1493. La femme renonçante a droit de reprendre,

1. Les immeubles à elle apartenant, lorsqu'ils existent en nature, ou l'immeuble qui a été acquis en remploi;

2. Le prix de ses immeubles aliénés dont le remploi n'a pas été fait et accepté comme il est dit ci-dessus;

Toutes indemnités qui peuvent lui être dues par la communauté.

1494. La femme renonçante est dechargée de toute contribution aux dettes de la communauté, tant à l'égard du mari qu'à l'égard des creanciers.

Elle reste néanmoins tenue envers ceux-ci lorsqu'elle s'est obligée conjointement avec son mari, ou lorsque la dette, devenue dette de la communauté, provenait originairement de son chef, le tout sauf son recours contre le mari ou ses héritiers.

1495 Elle peut exercer toutes les actions et reprises ci-dessus détaillées, tant sur les biens de la communauté que sur les biens personnels du mari.

Ses héritiers le peuvent de même, sauf en ce qui concerne le prélèvement des linges et hardes, ainsi que le logement et la nourriture pendant le délai donné pour faire inventaire et délibérer; lesquels droits sont purement personnels à la femme survivante.

Disposition relative à la communauté légale, lorsque l'un des époux ou tous deux ont des enfans de précédens mariages.

1496. Tout ce qui est dit ci-dessus sera observé même lorsque l'un des époux ou tous deux auront des enfans de précédens mariages.

Si toutefois la confusion du mobilier et des dettes opérait, au profit de l'un des époux, un avantage supérieur à celui qui est autorisé par l'article 1098, au titre *des donations entre-vifs et des testamens*, les en-

---

1491. *Quae intuitu viri et uxoris dicta sunt, quoad alterutrius heredes aeque locum obtinent: hi vero eadem experiuntur jura, quae ad conjuges, quos repraesentant, pertinent, iisdemque prorsus tenentur actionibus.*

Sectio VI.

Da communionis renunciatione, ejusque effectibus.

1492. *Uxor renuncians omnia in bonis communionis, aeque ac in propriis rebus mobilibus, quae in communionem contulit, jura amittit.*

Res lintearias dumtaxat recipit, et alia indumenta, quibus uti solet.

1493. *Uxor renuncians jus habet recuperandi:*

1. *Bona immobilia propria, si in specie exstent, secus vero quae in eorum subrogationem adquisita sunt;*

2. *Pretium suorum immobilium, quae venierint, quorum subrogatio facta aut acceptata non fuerit, ut supra dictum est;*

3. *Ea omnia, quae ipsi indemnitatis titulo a communione deberi possunt.*

1494. *Uxor renuncians ab aere alieno, quo communio gravatur, tam mariti, quam creditorum intuitu liberatur. Nihilominus, si ipsa una cum marito aes alienum contraxisset, vel quod ab initio proprium illius erat, communionis debitum factum esset, erga creditores obligatur, salvo tamen eidem regressu adversus maritum ejusve heredes.*

1495. *Actionibus et juribus hactenus enucleatis uxor uti potest, tam in bonis communionis, quam in propriis ipsius viri.*

Eadem quoque jura uxoris heredibus competunt, dummodo de rebus linteariis et vestibus non agatur, nec de habitatione ac alimentis intra tempus ad inventarium conficiendum et ad deliberandum constitutum; ea etenim superstitis uxoris personam unice respiciunt.

Dispositio quoad communionem legitimam, cum alter vel uterque conjux ex priori matrimonio liberos habet.

1496. *Hactenus dicta aeque observanda sunt, quoties alterius conjugis vel utriusque ex priori matrimonio exstent liberi.*

Si vero mobilium et alieni aeris confusio alteri ex conjugibus utilitatem afferret majorem ea, quae ab articulo 1098 tituli de donationibus inter vivos et de testamentis *tribuitur,*

w tytule *o Darowiznach między żyiącemi i Testamentach*, dzieci z pierwszego łoża drugiego małżonka, będą miały sprawę o odtrącenie.

CZĘŚĆ DRUGA.

O wspólności umowney, i o umowach, które mogą ograniczyć, lub wyłączyć nawet wspólność prawną.

1497. Małżonkowie mogą ograniczyć wspólność prawną przez wszelki gatunek umów, nie przeciwnych artykułom 1387., 1388., 1389. i 1390.

Celnieysze ograniczenia są te, które maią mieysce, gdy czynione są układy iednym, lub drugim sposobem z następuiących, to iest:

1od. Ze wspólność obeymować będzie tylko nabycia;

2re. Ze ruchomości teraźnieysze, lub przyszłe nie wniydą w wspólność, albo wniydą w nię tylko w części;

3cie. Ze wspólność obeymować będzie całość, lub część nieruchomości teraźnieyszych lub przyszłych, drogą przemiany w uważaniu nieruchomości za ruchomość;

4te. Ze małżonkowie zapłacą oddzielnie długi swoie poprzedzaiące małżeństwo;

5te. Ze w przypadku zrzeczenia się, żona będzie mogła wziąć nazad wszystkie swoie wnioski wolne i oswobodzone;

6te. Ze pozostały przy życiu będzie miał wzgląd szczególny;

7me. Ze małżonkowie będą mieli części nierówne;

8me. Ze będzie między niemi wspólność pod tytułem ogólnym.

Oddział I.

O wspólności tyczącey się nabycia.

1498. Gdy się małżonkowie układaią, że będzie między niemi wspólność tylko co do nabyciów, czyli dorobku, poczytuie się, że wyłączyli ze wspólności, i długi każdego z nich teraźnieysze i przyszłe, i ruchomości do każdego z nich ściągaiące się teraźnieysze i przyszłe.

W tym przypadku gdy każdy z małżonków weźmie naypierwéy wniosek swóy przyzwoicie usprawiedliwiony, podział ogranicza się do nabyciów czynionych przez małżonków razem, albo oddzielnie w czasie małżeństwa, i pochodzących tak z przemysłu wspólnego, iako też z oszczędzenia użytków i przychodów z dóbr obudwóch małżonków.

1499. Jeżeli ruchomość będąca w czasie zawarcia małżeństwa, lub potém przypadła, nie iest oznaczona inwentarzem, lub opisaniem stanu w dobréy formie, poczytuie się za nabycie.

6. Que le survivant aura un préciput;

7. Que les époux auront des parts inégales;

8. Qu'il y aura entre eux communauté à titre universel.

Section I.

De la communauté réduite aux acquêts.

1498: Lorsque les époux stipulent qu'il n'y aura entre eux qu'une communauté d'acquêts, ils sont censés exclure de la communauté, et les dettes de chacun d'eux actuelles et futures, et leur mobilier respectif présent et futur.

En ce cas, et après que chacun des époux a prélevé ses apports dûment justifiés, le partage se borne aux acquêts faits par les époux ensemble ou séparément durant le mariage, et provenant tant de l'industrie commune que des économies faites sur les fruits et revenus des biens des deux époux.

1499. Si le mobilier existant lors du mariage, ou échu depuis, n'a pas été constaté par inventaire ou état en bone forme, il est réputé acquêt.

---

tunc filiis ex priori conjugio susceptis ad legitimam imminutionem adsequendam agere licebit.

PARS II.

De communione conventionali, et de pactis, quibus communio legitima moderari aut excludi potest.

1497. *Conjugibus fas est legitimam communionem quibusvis pactis moderari, dummodo articulis 1387, 1388, 1389 et 1390 hujusce tituli non adversentur.*

Praecipuae modificationes habentur cum aliquo ex sequentibus modis stipulatur, scilicet:

1. *Quod communio adquirenda dumtaxat bona respiciat;*

2. *Quod mobilia praesentia vel futura in communionem non cadant, vel pro parte tantum;*

3. *Quod omnia bona immobilia, praesentia vel futura, aut eorum pars, in communione comprehendantur, iisdem pro mobilibus habitis;*

4. *Quod conjuges separatim solvant aes alienum, ante nuptias ab unoquoque eorum contractum;*

5. *Quod in casu renunciationis uxor, quidquid contulit, recipiat ab omni onere solutum;*

6. *Quod conjux superstes aliquid habeat praelegati titulo;*

7. *Quod conjuges inaequales portiones consequantur;*

8. *Quod inter ipsos universali titulo communio ineatur.*

Sectio I.

De communione, quae ad bona adquirenda limitatur.

1498. *Quoties inter conjuges pactum sit, quod communio bona adquirenda dumtaxat complectatur, ab eadem, tum aes alienum praesens et futurum, tum sua mobilia praesentia et futura ipsi excludere censentur.*

Hoc casu, postquam uterque conjux ea praededuxerit, quae in communionem contulisse rite docuerit, divisio fit de iis dumtaxat, quae constante matrimonio a conjugibus simul vel separatim adquisita sunt, vel quae a communi industria aut parsimonia super fructus et reditus bonorum utriusque profluxerunt.

1499. *Quoties ope inventarii aut descriptionis rite factae mobilia tempore matrimonii exstitisse, vel deinceps obvenisse non constet, inter adquisita recensentur.*

*

Oddział II.

O zastrzeżeniu, które wyłącza ze wspólności ruchomość w całości, lub w części.

1500. Małżonkowie mogą wyłączyć z ich wspólności całą ich ruchomość teraźnieyszą i przyszłą.

Gdy czynią układ, że ią umieszczą nawzaiem we wspólności, aż do ilości wyrównywaiącey summie, lub wartości oznaczoney, przez to samo poczytuie się, że zachowali to sobie, co zbywa.

1501. Zastrzeżenie takie czyni małżonka dłużnikiem względem wspólności summy, którą w niey umieścić przyrzekł, i obowiązuie go, aby taki wniosek usprawiedliwił.

1502. Wniosek usprawiedliwiony iest dostatecznie ze strony męża, przez oświadczenie w kontrakcie małżeńskim wyrażone, że taka iest wartość ruchomości iego.

Usprawiedliwiony iest wniosek dostatecznie ze strony żony przez zakwitowanie, które mąż daie żonie, albo tym, którzy ią wyposażyli.

1503. Każdy małżonek przy rozwiązaniu wspósności, ma prawo na powrót i naprzód odebrać wartość tego, czém ruchomość, którą w czasie zawarcia małżeństwa przyniosł, albo która potém spadła na niego, przewyższa wniosek iego do wspólności.

1504. Ruchomość, która spada na każdego z małżonków w czasie małżeństwa, udowodniona bydź powinna inwentarzem.

Gdyby nie było inwentarza ruchomości przypadaiących na męża, lub tytułu właściwego do okazania stanu ich i wartości, po odtrąceniu długów, mąż nie może mieć prawa do ich zwrotu.

Jeżeli nie masz inwentarza ruchomości na żonę przypadłych, ta, albo dziedzice po niéy, przypuszczeni bydź mogą do dowodzenia, bądź przez tytuł, bądź przez świadków, bądź nawet przez wieść powszechną, wartości tych ruchomości.

Oddział III.

O zastrzeżeniu przemiany nieruchomości w ruchomość.

1505. Skoro małżonkowie, albo ieden z nich, wprowadzaią we wspólność całość lub część swoich nieruchomości teraźnieyszych, lub przyszłych, zastrzeżenie takie nazywa się zmianą nieruchomości w ruchomość.

1506. Zmiana taka oznaczona bydź może, albo nieoznaczona.

Oznaczona iest, kiedy małżonek oświadczył, że zmienia tym sposobem i umieszcza we wspólności taką nieruchomość w całości, lub aż do ilości wyrównywaiącey pewnéy summie.

Jest nieoznaczona, kiedy małżonek oświadcza po prostu, że przynosi do wspól-

Section II.

De la clause qui exclut de la communauté le mobilier en tout ou partie.

1500. Les époux peuvent exclure de leur communauté tout leur mobilier présent et futur.

Lorsqu'ils stipulent qu'ils en mettront réciproquement dans la communauté jusqu'à concurrence d'une somme ou d'une valeur déterminée, ils sont, par cela seul, censés se réserver le surplus.

1501. Cette clause rend l'époux débiteur envers la communauté, de la somme qu'il a promis d'y mettre, et l'oblige à justifier de cet apport.

1502. L'apport est suffisamment justifié, quant au mari, par la déclaration portée au contrat de mariage que son mobilier est de telle valeur.

Il est suffisamment justifié, à l'égard de la femme, par la quittance que le mari lui donne, ou à ceux qui l'ont dotée.

1503. Chaque époux a le droit de reprendre et de prélever, lors de la dissolution de la communauté, la valeur de ce dont le mobilier qu'il a apporté lors du mariage, ou qui lui est échu depuis, excédait sa mise en communauté.

1504. Le mobilier qui échoit à chacun des époux pendant le mariage, doit être constaté par un inventaire.

A défaut d'inventaire du mobilier échu au mari, ou d'un titre propre à justifier de sa consistance et valeur, déduction faite des dettes, le mari ne peut exercer la reprise.

Si le défaut d'inventaire porte sur un mobilier échu à la femme, celle-ci ou ses héritiers sont admis à faire preuve, soit par titre, soit par témoins, soit même par commune renommée, de la valeur de ce mobilier.

Section III.

De la clause d'ameublissement.

1505. Lorsque les époux ou l'un d'eux font entrer en communauté tout ou partie de leurs immeubles présens ou futurs, cette clause s'appelle *ameublissement.*

1506. L'ameublissement peut être déterminé ou indéterminé.

Il est déterminé, quand l'époux a déclaré ameublir et mettre en communauté un tel immeuble en tout ou jusqu'à concurrence d'une certaine somme.

Il est indéterminé, quand l'époux a simplement déclaré apporter en communauté

Sectio II.

De clausula per quam mobilia omnia vel eorum pars a communione excluduntur.

1500. *Conjuges mobilia omnia, praesentia et futura, a communione excludere possunt.*

Quoties iidem de certa mobilium quantitate, vel de certo eorum valore in communionem invicem conferendo convenerint, reliquum per id ipsum sibi reservasse censentur.

1501. *Haec conventionis clausula conjugem erga communionem debitorem constituit summae, quam se collaturum promisit, eumque cogit probationem collationis instituere.*

1502. *Collationem maritus satis probasse censetur, cum in tabulis nuptialibus sua mobilia tanti valere declaraverit.*

Uxor vero satis id probasse censebitur apocha, quam maritus ipsi vel iis, qui dotem constituerunt, tradiderit.

1503. *Cuilibet ex conjugibus, soluta communione, licet praededucere valorem mobilium, quae nuptiarum tempore contulerit, vel quae postmodum eidem obvenerint, pro ea parte, qua summam in communione collatam excederent.*

1504. *Mobilia, quae constante matrimonio cuilibet ex conjugibus obvenerint, ex inventario patere oportet.*

Si inventarium mobilium, quae marito obvenerunt, vel actus eorum existentiam et valorem rite comprobans desit, maritus, aere alieno deducto, eadem recuperandi jus exercere nequit.

Sin autem inventarium mobilium, quae uxori obvenerunt, deficiat, ipsa ejusque heredes ad probandum eorundem mobilium valorem, sive documentis, sive testibus, sive etiam publica fama, admittuntur.

Sectio III.

De clausula per quam immobilia in mobilia convertuntur.

1505. *Quoties conjuges vel eorum alter omnia bona immobilia, praesentia aut futura, vel horum partem in communionem conferunt, clausula haec* mobilitatio *vocatur, seu immobilium in mobilia conversio.*

1506. *Conversio haec determinata aut indeterminata esse potest.*

Determinata dicitur, cum conjux declaravit, se in mobilia convertere et in communionem conferre certum praedium, vel integrum, vel pro parte, usque ad certam summam:

Indeterminata, cum conjux sua bona immobilia usque ad certam summam in communionem conferre simpliciter profitetur.

ności nieruchomości swoie, aż do ilości wyrównywaiącéy pewnéy summie.

1507. Skutek takiéy przemiany oznaczonéy, iest ten, że nieruchomość, lub nieruchomości zmianą taką dotknięte, czyni dobrami wspólności, tak iak same ruchomości.

Skoro nieruchomość, lub nieruchomości żony są tym sposobem przemienione w całości, mąż może niemi rozporządzać, iak innemi rzeczami wspólności, i alienować ie w całości.

Jeżeli nieruchomość przemieniona iest tym sposobem tylko do pewnéy summy, nie może iéy mąż alienować, tylko za zezwoleniem żony; ale może na niéy hipotekować bez zezwolenia żony, co do ilości tylko wyrównywaiącéy części przemienionéy.

1508. Zruchomienie nieoznaczone nie czyni wspólności właścicielką nieruchomości tym sposobem dotkniętych; skutek iego na tém zasadza się, że obowiązuie małżonka, który zezwolił na nie, aby przy rozwiązaniu wspólności, obiął w ogóle niektóre nieruchomości wyrównywaiące summie przez niego przyrzeczonéy.

Mąż nie może, iak w artykule poprzedzaiącym, bez zezwolenia żony, alienować w całości, lub w części nieruchomości, na których ustanowiona iest taka przemiana nieoznaczona, ale może na niéy hipotekować, aż do wyrównania ilości téy przemiany.

ses immeubles jusqu'à concurrence d'une certaine somme.

1507. L'effet de l'ameublissement déterminé est de rendre l'immeuble ou les immeubles qui en sont frappés, biens de la communauté, comme les meubles mêmes.

Lorsque l'immeuble ou les immeubles de la femme sont ameublis en totalité, le mari en peut disposer comme des autres effets de la communauté, et les aliéner.

Si l'immeuble n'est ameubli que pour une certaine somme, le mari ne peut l'aliéner qu'avec le consentement de la femme; mais il peut l'hypothéquer sans son consentement, jusqu'à concurrence seulement de la portion ameublie.

1508. L'ameublissement indéterminé ne rend point la communauté propriétaire des immeubles qui en sont frappés; son effet se réduit à obliger l'époux qui l'a consenti, à comprendre dans la masse, lors de la dissolution de la communauté, quelques-uns de ses immeubles jusqu'à concurrence de la somme par lui promise.

Le mari ne peut, comme en l'article précédent, aliéner et tout ou en partie, sans le consentement de sa femme, les immeubles sur lesquels est établi l'ameublissement indéterminé; mais il peut les hypothéquer jusqu'à concurrence de cet ameublisement.

1507. *Determinatae immobilium in mobilia conversionis effectus est, ut immobilia communionis bona efficiantur, ac si mobilia essent.*

Quoties immobile vel praedia uxoris in totum mobilia facta sunt, maritus de iisdem, prout de ceteris rebus in communionem collatis, disponere, eademque pro integro alienare potest.

Si praedium ad certam usque summam dumtaxat mobile factum sit, maritus, nisi uxoris accedente consensu, illud distrahere nequit; pignori vero usque ad eam summam, pro qua mobile factum est, absque uxoris consensu supponere potest.

1508. *Conversio indeterminata immobilium in mobilia dominium plenum ac absolutum communioni in illis non tribuit; illius effectus est, quod conjux, qui in id consensit, cogitur dumtaxat, communione soluta, in cumulum conferre aliquod ex suis immobilibus pro valore summae, quam promisit.*

Maritus, prout in praecedenti articulo dictum est, sine uxoris consensu immobilia in mobilia indefinite conversa nec in totum nec pro parte alienare potest; ipsi vero eadem licet pignori supponere usque ad eam summam, pro qua conversio in mobilia facta est.

1509. Małżonek, który tym sposobem przemienił dziedzictwo, ma możność przy podziale zatrzymania toż dziedzictwo, rachuiąc go na część swoię podług wartości, iaką w tenczas wynosi, i dziedzice po nim takież samo prawo maią.

Oddział IV.

O zastrzeżeniu oddziału długów.

1510. Zastrzeżenie, przez które małżonkowie czynią układ, iż zapłacą oddzielnie osobiste długi swoie, obowiązuie ich, aby przy rozwiązaniu wspólności, zaspokoili sobie nawzaiem długi, na które iest usprawiedliwienie, że zapłacone były przez wspólność, z uwolnieniem tego małżonka, który był ich dłużnikiem.

Obowiązanie takie zawsze iest to samo, bądź gdy był, albo nie był inwentarz. Lecz ieżeli ruchomość wniesiona przez małżonków oznaczoną nie była inwentarzem, lub urzędowem opisaniem stanu, poprzedzaiącém małżeństwo, wierzyciele iednego i drugiego z małżonków, mogą poszukiwać bez względu nawet na wszelkie rozróżnienia, do którychby się odwoływano, wypłaty swoiéy na ruchomości nieinwentarzowanéy, iako też na wszelkich innych dobrach wspólności.

Takie samo prawo maią wierzyciele na ruchomości, któraby spadła na małżonków

1509. L'époux qui a ameubli un héritage a, lors du partage, la faculté de le retenir en le précomptant sur sa part pour le prix qu'il vaut alors, et ses héritiers ont le même droit.

Section IV.

De la clause de séparation des dettes.

1510. La clause par laquelle les époux stipulent qu'ils paieront séparément leurs dettes personnelles, les oblige à se faire, lors de la disolution de la communauté, respectivement raison des dettes qui sont justifiées avoir été acquittées par la communauté à la décharge de celui des époux qui en était débiteur.

Cette obligation est la même, soit qu'il y ait eu inventaire ou non: mais si le mobilier apporté par les époux n'a pas été constaté par un inventaire ou état authentique, antérieur au mariage, les créanciers de l'un et de l'autre des époux peuvent, sans avoir égard à aucune des distinctions qui seraient réclamées, poursuivre leur paiement sur le mobilier non inventorié, comme sur tous les autres biens de la communauté.

Les créanciers ont le même droit sur le mobilier qui serait échu aux époux pendant

---

1509. *Conjugi, qui praedium legis fictione in rem mobilem convertit, illud, cum divisio fit, retinendi jus erit, ejusdem tamen pretio, prout tunc temporis aestimatur, ex propria portione detracto; quo jure ejus quoque heredes utuntur.*

Sectio IV.

De clausula separationis aeris alieni.

1510. *Ob clausulam, qua conjuges stipulantur, utrumque eorum divisim aes alienum, quo gravatur, soluturum, fit ut, communione finita, quisque de alieno aere, quod ad eum spectabat, quodque communionis pecunia dimissum fuisse probatur, rationem reddere teneatur.*

Idem obtinet, sive inventarium exstet, sive non: quoties vero, neque inventarium, neque authenticus status matrimonio anterior fidem faciant, quaenam mobilia conjuges in communionem contulerint, creditoribus alterutrius conjugis, quavis distinctione, quae opponi forte possit, haud obstante, licet solutionem petere, tam in mobilibus non descriptis, quam in ceteris communionis bonis.

Creditores eodem jure utuntur in rebus mobilibus, quae constante communione conjugibus obvenerint, si de iis pariter ex inventario vel authentico actu non constet.

w czasie wspólności, ieżeli równie oznaczoną nie była przez inwentarz, albo przez urzędowe opisanie stanu.

1511. Gdy małżonkowie przynoszą do wspólności summę pewną, albo rzecz pewną, wniosek taki pociąga za sobą umowę niewyraźną, że ta rzecz, lub summa, obciążone nie są długami poprzedzaiącemi małżeństwo, i zaspokoić powinien drugiego małżonek dłużny za wszystkie długi takie któreby zmnieyszały wniosek przyrzeczony.

1512. Zastrzeżenie rozdziału długow nie przeszkadza, aby wspólność obowiązaną nie była do procentów, i przychodów czynszowych lub z podobnych wypłat, które bieg miały od czasu małżeństwa.

1513. Skoro poszukiwane są na wspólności długi iednego z małżonków, uznanego w kontrakcie za wolnego i oswobodzonego od wszelkich długów poprzedzaiących małżeństwo, współ-małżonek ma prawo do wynagrodzenia, które się bierze, bądź z części wspólności przypadaiącéy małżonkowi dłużnemu, bądź z dóbr osobistych rzeczonego małżonka; a na przypadek niedostateczności, wynagrodzenie takie poszukiwane bydź może drogą rękoymi na oycu, matce, wstępnym, albo opiekunie, którzy go oświadczyli wolnym i oswobodzonym.

Rękoymi takiéy może nawet używać mąż w czasie wspólności, ieżeli dług pochodzi z osoby żony iego; zachowuiąc

la communauté, s'il n'a pas été pareillement constaté par un inventaire ou état authentique.

1511. Lorsque les époux apportent dans la communauté une somme certaine ou un corps certain, un tel apport emporte la convention tacite qu'il n'est point grevé de dettes antérieures au mariage; et il doit être fait raison par l'époux débiteur l'autre, de toutes celles qui diminueraient l'apport promis.

1512. La clause de séparation des dettes n'empêche point que la communauté ne soit chargée des intérêts et arrérages qui ont couru depuis le mariage.

1513. Lorsque la communauté est poursuivie pour les dettes de l'un des époux, déclaré, par contrat, franc et quitte de toutes dettes antérieures au mariage, le conjoint a le droit à une indemnité qui se prend, soit sur la part de communauté revenant à l'époux débiteur, soit sur les biens personnels dudit époux; et, en cas d'insuffisance, cette indemnité peut être poursuivie par voie de garantie contre le père, la mère, l'ascendant ou le tuteur qui l'auraient déclaré franc et quitte.

Cette garantie peut même être exercée par le mari durant la communauté, si la dette provient du chef de la femme; sauf,

1511. *Quoties conjuges certam summam, vel rem certam in communionem conferunt, tacite convenisse praesumuntur, quod alieno aere ante nuptias contracto ipsa neutiquam gravetur, et conjux debitor alteri rationem reddere debet de omni aere alieno, ex quo summa, quam conferre promisit, minueretur.*

1512. *Clausula de aere alieno separatim solvendo non officit, quin communio de usuris et annuis praestationibus teneatur post matrimonium insolutis.*

1513. *Quoties communio in judicium vocatur causa aeris alieni unius ex conjugibus, qui in vim contractus a quovis aere alieno, nuptias antecedente, liber atque solutus fuerit declaratus; alteri conjugi jus est ad indemnitatem, quae ipsi praestabitur, tam ex portione bonorum communionis, quae ad conjugem debitorem spectat, quam ex propriis ejusdem bonis. Sin autem eadem solvendo non sufficiant, indemnitas a patre, matre, ascendentibus, vel a tutore, qui communionis bona libera declaraverint, peti potest.*

Constante quoque communione eadem actio pro cautione obtinenda a marito proponi

w tym przypadku powrócenie należące się ręczycielom od żony, lub dziedzicow po niéy, po rozwiązaniu wspólności.

Oddział V.

O możności udzielonéy żonie wzięcia nazad wniosku swego wolnego i oswobodzonego.

1514. Żona może zawrzeć układ, że w przypadku zrzeczenia się wspólności, weźmie nazad wszystko, lub część tego, cokolwiek do niéy wniesie, bądź w czasie zawarcia małżeństwa, bądź późniéy; ale układ taki nie może się rozciągać do rzeczy, które formalnie wyrażone nie są, ani dla korzyści osób innych nad oznaczone.

I tak, możność wzięcia nazad ruchomości, które żona przyniosła przy zawarciu małżeństwa, nie rozciąga się do ruchomości spadłych na nią w czasie trwaiącego małżeństwa.

Możność udzielona żonie nie rozciąga się do dzieci; możność udzielona żonie i dzieciom, nie rozciąga się do dziedziców ze wstępnych, lub z pobocznych.

We wszystkich przypadkach nie mogą bydź wnioski odbierane, aż po odtrąceniu osobistych długów żony, które wspólność zaspokoiła.

en ce cas, le remboursement dû par la femme ou ses héritiers aux garans, après la dissolution de la communauté.

Section V.

De la faculté accordée à la femme de reprendre son apport franc et quitte.

1514. La femme peut stipuler qu'en cas de renonciation à la communauté, elle reprendra tout ou partie de ce qu'elle y aura apporté, soit lors du mariage, soit depuis; mais cette stipulation ne peut s'étendre au-delà des choses formellement exprimées, ni au profit de personnes autres que celles désignées.

Ainsi la faculté de reprendre le mobilier que la femme a apporté lors du mariage, ne s'étend point à celui qui serait échu pendant le mariage.

Ainsi la faculté accordée à la femme ne s'étend point aux enfans; celle accordée à la femme et aux enfans ne s'étend point aux héritiers ascendans ou collatéraux.

Dans tous les cas, les apports ne peuvent être repris que déduction faite des dettes personnelles à la femme, et que la communauté aurait acquittées.

potest, si alienum aes proprio nomine uxor contraxerit; salvo fidejussoribus quocumque casu jure indemnitatis ab uxore ejusque heredibus praestandae, soluta communione.

Sectio V.

De jure uxoris ea, quae contulit in communionem, absque ullo onere recuperandi.

1514. *Uxor stipulare potest, ut si a communione recedat, fas ipsi sit sumere pro integro, vel pro parte, id, quod nuptiarum tempore vel postea in communionem contulit: hujusmodi autem stipulatio, neque ad res distincte non expressas porrigenda, neque in utilitatem eorum vertenda, qui designati non fuerunt.*

Hinc facultas sumendi res mobiles, quas uxor attulerit, ad eas, quae ipsi constante matrimonio obvenerint, non porrigitur.

Hinc etiam uxoris jus ad filios non transit, nec jus uxoris et filiis competens ad heredes ascendentes aut collaterales pertinet.

Nunquam vero res collatas uxor recipit, nisi deducto aere alieno, quod ejus nomine communio persolvisset.

Oddział VI.

O umowionym szczególnym względzie.

1515. Zastrzeżenie, przez które małżonek pozostały przy życiu, upoważniony iest brać naprzód przed wszelkim działem pewną summę, albo pewną ilość rzeczy ruchomych w naturze, wtenczas tylko nadaie prawo tego pobierania żonie przy życiu pozostałéy, gdy ta wspólność przyięła, chybaby iéy nawet zrzekaiącéy się, kontrakt małżeński to prawo zachował.

Wyiąwszy przypadek takiego zachowania, wzgląd szczególny ma mieysce tylko na ogóle podzielnym, ale nie na dobrach osobistych małżonka, który pierwéy umarł.

1516. Wzgląd szczególny nie uważa się iako korzyść podległa formalnościom darowizn, lecz iako umowa małżeńska.

1517. Śmierć naturalna lub cywilna, daie otwarcie względowi szczególnemu.

1518. Gdy rozwiązanie wspólności następuie przez rozwód, albo przez rozdział co do osób, nie ma mieysca rzeczywiste wydanie względu szczególnego; lecz małżonek, który otrzymał bądź rozwód, bądź rozdział co do osób, zachowuie prawo swoie do względu na przypadek przeżycia. Jeżeli żona, to summa, lub rzecz pod szczególnym względem wyznaczona, zostaie się tymczasowo przy mężu, z obowiązkiem dania zaręczenia.

Section VI.

Du préciput conventionnel.

1515. La clause par laquelle l'époux survivant est autorisé à prélever, avant tout partage, une certaine somme ou une certaine quantité d'effets mobiliers en nature, ne donne droit à ce prélèvement, au profit de la femme survivante, que lorsqu'elle accepte la communauté, à moins que le contrat de mariage ne lui ait réservé ce droit, même en renonçant.

Hors le cas de cette réserve, le préciput ne s'exerce que sur la masse partageable, et non sur les biens personnels de l'époux prédécédé.

1516. Le préciput n'est point regardé comme un avantage sujet aux formalités des donations, mais comme une convention de mariage.

1417. La mort naturelle ou civile donne ouverture au préciput.

1518. Lorsque la dissolution de la communauté s'opère par le divorce ou par la séparation de corps, il n'y a pas lieu à la délivrance actuelle du préciput; mais l'époux qui a obtenu, soit le divorce, soit la séparation de corps, conserve ses droits au préciput en cas de survie. Si c'est la femme, le somme ou la chose qui constitue le préciput, reste toujours provisoirement au mari, à la charge de donner caution.

Sectio VI.

De praecipuo conventionali.

1515. *Clausula, ob quam conjugi superstiti ante divisionem jus tribuitur certam summam, aut mobilium quantitatem in specie praededucendi, idem jus non tribuit superstiti uxori, nisi quoties communioni assenserit; praeterquam si in contractu nuptiali hoc sibi jus etiam in renunciationis casu ea reservaverit.*

Reservationis casu excepto, jus praecipui exercetur tantummodo in cumulo divisibili, non autem in propriis conjugis praedefuncti bonis.

1516. *Praecipui lucrum donationum formulis obnoxium non censetur, sed pactis nuptialibus adnumeratur.*

1517. *Mors naturalis aut civilis hunc juri locum facit.*

1518. *Communione ob divortium, aut propter thori separationem soluta, praecipui traditioni eodem actu aditus non aperitur, sed conjugi, qui divortium vel separationem obtinuit, praecipui jus integrum manet, tunc, cum superstes fuerit, exercendum.*

1519. Wierzyciele wspólności maią zawsze prawo wyrobić przedaż rzeczy obiętych we względzie szczególnym; ale się zachowuie poszukiwanie małżonkowi podług tego, co iest powiedziane w artykule 1515.

Oddział VII.

O zastrzeżeniach, przez iakie naznacza się każdemu z małżonków część nierówna we wspólności,

1520. Małżonkowie mogą ubliżyć równemu działowi, ustanowionemu prawem, bądź daiąc małżonkowi pozostałemu przy życiu, albo dziedzicom po nim, część tylko we wspólności mnieyszą od połowy, bądź daiąc im tylko summę oznaczoną za całe prawo we wspólności, bądź czyniąc układ, że cała wspólność w pewnych przypadkach należeć będzie do małżonka, który przeżył, albo do iednego z nich tylko.

1421. Gdy ułożone było, że małżonek, albo dziedzice po nim, mieć będą tylko pewną część we wspólności, iak naprzykład trzecią, lub czwartą, małżonek tym sposobem ograniczony, albo dziedzice po nim, ponoszą długi wspólności tylko w stosunku części, iaką biorą z tego, co iest czynném.

Nieważna iest umowa, ieżeli obowiązuie małżonka tym sposobem ograniczonego, albo dziedziców po nim, do ponoszenia

1519. Les créanciers de la communauté ont toujours le droit de faire vendre les effets compris dans le préciput, sauf le recours de l'époux, conformément à l'article 1515.

Section VII.

Des clauses par lesquelles on assigne à chacun des époux des parts inégales dans la communauté.

1520. Les époux peuvent déroger au partage égal établi par la loi, soit en ne donnant à l'epoux survivant ou à ses héritiers, dans la communauté, qu'une part moindre que la moitié; soit en ne lui donnant qu'une somme fixe pour tout droit de communauté; soit en stipulant que la communauté entière, en certains cas, appartiendra à l'époux survivant, ou à l'un d'eux seulement.

1521. Lorsqu'il a été stipulé que l'époux ou ses héritiers n'auront qu'une certaine part dans la communauté, comme le tiers ou le quart, l'époux ainsi réduit ou ses héritiers ne supportent les dettes de la communauté que proportionnellement à la part qu'ils prenent dans l'actif.

La convention est nulle si elle oblige l'époux ainsi réduit ou ses héritiers à supporter une plus forte part, ou si elle les

Sectio VII.

De clausulis per quas cuivis ex conjugibus pars inaequalis in communione tribuitur.

1520. *Conjugibus ab aequalitate a lege in dividendo praescripta recedere licet, sive superstiti ejusque heredibus pars medietate minor in communione tribuatur, sive certa pecuniarum summa pro quocumque ejus jure ipsi assignetur, sive stipulatum sit, quod omnia communionis bona quibusdam casibus ad conjugem superstitem, aut ad alterutrum ex ipsis tantummodo pertineant.*

1521. *Quoties stipulatum sit, ut conjux ejusve heredes certa parte dumtaxat in communione fruantur, veluti tertia aut quarta, tunc conjux ita circumscriptus, vel ejus heredes, aes alienum communionis persolvunt pro rata tantum bonorum, quae accipiunt.*

Irrita conventio est, qua conjux ita arctatus, ejusve heredes, majori, quam par est,

*

większéy części; albo ieżeli ich uwalnia od ponoszenia części długów równéy temu, co biorą z tego co iest czynném.

1522. Skoro iest układ, że ieden z małżonków, albo dziedzice po nim, mogą upominać się tylko o pewną summę za całe prawo we wspólności, takie zastrzeżenie iest gatunkiem kontraktu losowego, który obowiązuie drugiego małżonka, albo dziedziców po nim, do zapłacenia summy umówioney, bądź gdy wspólność będzie dobra, albo zła, dostateczna lub nie, do zaspokoienia summy.

1523. Jeżeli zastrzeżenie ustanawia taki losowy kontrakt tylko względem dziedziców po małżonku, ten gdyby przeżył, ma prawo do prawnego działu na połowę.

1524. Mąż, lub dziedzice po nim, którzy na mocy zastrzeżenia wymienionego w artykule 1520. zatrzymuią całość wspólności, obowiązani są do zaspokoienia wszystkich iey długów.

Wierzyciele w tym przpadku nie maią żadney sprawy przeciw żonie, ani przeciw dziedzicom po niey.

Jeżeli żona przeżyła, która na mocy summy umówioney ma prawo zatrzymać całą wspólność przeciw dziedzicom po mężu, wolno iéy iest, albo zapłacić tę summę, pozostaiąc obowiązaną do wszystkich długów, albo zrzec się wspólności, i dobra iéy zostawić dzieciom po mężu, oraz ich ciężary.

dispense de supporter une part, dans les dettes égale à celle qu'ils prennent dans l'actif.

1522. Lorsqu'il est stipulé que l'un des époux ou ses héritiers ne pourront prétendre qu'une certaine somme pour tout droit de communauté, la clause est un forfait qui oblige l'autre époux ou ses héritiers à payer la somme convenue, soit que la communauté soit bonne ou mauvaise, suffisante ou non, pour acquitter la somme.

1523. Si la clause n'établit le forfait qu'à l'égard des héritiers de l'époux, celui-ci, dans le cas où il survit, a droit au partage légal par moitié.

1524. Le mari ou ses héritiers qui retiennent, en vertu de la clause énoncée en l'article 1520, la totalité de la communauté, sont obligés d'en acquitter toutes les dettes.

Les créanciers n'ont, en ce cas, aucune action contre la femme ni contre ses héritiers.

Si c'est la femme survivante qui a, moyennant une somme convenue, le droit de retenir toute la communauté contre les héritiers du mari, elle a le choix ou de leur payer cette somme, en demeurant obligée à toutes les dettes, ou de renoncer à la communauté, et d'en abandonner aux héritiers du mari les biens et les charges.

pro parte accepta, aeris alieni onere praegravantur, vel quae eos eximit ab aere alieno solvendo ad ratam bonorum communionis, quae iisdem obveniunt.

1522. *Si stipulatum sit, ut conjugum alter ejusve heredes pro omnibus suis in communione juribus certam tantummodo summam sibi arrogare possint, clausula haec aleatorii contractus speciem constituit, ex quo obligatio in alterum conjugem ejusque heredes exoritur pactam summam solvendi, sive lucrosa, sive onerosa communio sit, sive summae solvendae par, sive impar.*

1523. *Si clausula certam summam non statuit, nisi quoad heredes conjugis, quoties hic superstes fuerit, dimidium bonorum legali divisione obtinebit.*

1524. *Maritus aut ejus heredes, qui in vim clausulae, de qua articulo 1520. bona omnia communionis consequuntur, omne aes alienum persolvere tenentur.*

Creditoribus tunc adversus uxorem vel ipsius heredes nulla actio competit.

Si vero sit uxor superstes, quae ob certam summam in conventione deductam, omnia communionis bona sibi retinendi jus contra heredes viri adquisiverit, tunc in ejusdem uxoris arbitrio erit, vel summam iisdem persolvere, obligatione pro omni aere alieno in se suscepta, vel communionem renunciare, et heredibus ipsis bona atque onera dimittere.

1525. Wolno iest małżonkom zrobić układ, że całość wspólności należeć będzie do pozostaiącego przy życiu, albo do iednego z nich tylko, ale się zachowuią dziedzicom po drugim zwroty wniosków i kapitałów, wpadłych we wspolność ze strony ich naczelnika.

Układ taki nie poczytuie się za korzyść podległą urządzeniom tyczącym się darowizn, bądź co do istoty, bądź co do formy, ale tylko, iako umowa małżeńska, i między stowarzyszonemi.

Oddział VIII.

o Wspólności pod tytułem ogólnym.

1526. Małżonkowie mogą ustanowić przez swóy kontrakt małżeński wspólność ogólną dóbr swoich, tak ruchomych, iak nieruchomych, teraźnieyszych i przyszłych, albo wszystkich dóbr teraźnieyszych tylko, albo tylko wszystkich dóbr przyszłych.

Urządzenia wspólne ośmiu powyższym Oddziałom.

1527. Cokolwiek iest powiedziane w ośmiu powyższych Oddziałach, nie ogranicza w ścisłych swoich urządzeniach układów, iakie przyimować może wspólność umowna.

1525. Il est permis aux époux de stipuler que la totalité de la communauté appartiendra au survivant ou à l'un d'eux seulement, sauf aux héritiers de l'autre à faire la reprise des apports et capitaux tombés dans la communauté, du chef de leur auteur.

Cette stipulation n'est point reputée un avantage sujet aux règles relatives aux donations, soit quant au fonds, soit quant à la forme, mais simplement une convention de mariage et entre associés.

Section VIII.

De la communauté à titre universel.

1526. Les époux peuvent établir par leur contrat de mariage une communauté universelle de leurs biens tant meubles qu'immeubles, présens et à venir, ou de tous leurs biens présens seulement, ou de tous leurs biens à venir seulement.

Dispositions communes aux huit sections ci-dessus.

1527. Ce qui est dit aux huit sections ci-dessus, ne limite pas à leurs dispositions précises les stipulations dont est susceptible la communauté conventionnelle.

1525. *Conjugibus stipulari licet, ut omnia communionis bona, vel ad superstitem, vel ad alterum ex ipsis dumtaxat spectent, salvo heredibus alterius conjugis jure recuperandi sortes, et quidquid ab eorum auctore in communionem collatum fuerit.*

Conventio haec, nec quoad substantiam, nec quoad formam, liberalitas obnoxia donationum regulis censetur, sed merum pactum nuptiale et inter socios.

Sectio VIII.

De communione titulo universali inita.

1526. *Conjuges communionem universalem bonorum tam mobilium, quam immobilium, praesentium et futurorum, vel praesentium tantum, vel etiam futurorum dumtaxat, in contractu nuptiali constituere possunt.*

Dispositiones praecedentibus octo sectionibus communes.

1527. *Quidquid superioribus octo sectionibus dispositum est, ad amussim non limitat stipulationes, quae in conventionali communione iniri queunt.*

Małżonkowie mogą czynić wszelkie inne umowy, iak iest rzeczono w artykule 1387 ale z ograniczeniami wyrażonemi przez artykuły 1388 1389 i 1390.

Jednakże w przypadku, gdyby były dzieci z poprzedzaiącego małżeństwa, wszelka umowa, któraby zmierzała w skutkach swoich, do nadania iednemu z małżonków więcéy nad część urządzoną przez artykuł 1098. w Tytule *o Darowiznach między żyiącemi i Testamentach*, nie będzie miała skutku co do wszelkiéy nad część taką przewyżki; lecz proste dobrodzieystwa wypływaiące z prac wspólnych, i z oszczędzenia razem czynionego względnych przychodów, chociaż nierównych obudwu małżonków, nie uważaią się za pożytek uczyniony ze szkodą dzieci pierwszego łoża.

1528. Wspólność umowna podlega prawidłom wspólności prawnéy we wszystkich przypadkach, w których nie zaszło im ubliżenie, wyraźnie, lub niewyraźnie przez kontrakt.

Oddział IX.

o Umowach wyłączaiących wspolność.

1529. Skoro małżonkowie oświadczaią bez podania się rządowi posagowemu, że się biorą bez wspólności, albo że będą rozdzieleni co do dóbr, skutki układu takiego urządzone są podług tego, co następuie.

Les époux peuvent faire toutes autres conventions, ainsi qu'il est dit à l'article 1387. et sauf les modications portées par les articles 1388, 1389 et 1390.

Néanmoins, dans le cas où il y aurait des enfans d'un précédent mariage, toute convention qui tendrait dans ses effets à donner à l'un des époux au-delà de la portion réglée par l'article 1098, au titre *des donations entre-vifs et des testamens*, sera sans effet pour tout l'excedent de cette portion; mais les simples bénéfices résultant des travaux communs et des économies faites sur les revenus respectifs, quoique, inégaux, des deux époux, ne sont pas considérés comme un avantage fait au préjudice des enfans du premier lit.

1528. La commuuauté conventionelle reste soumise aux règles de la communauté legale, pour tous les cas auxquels il n'y a pas été dérogé implicitement ou explicitement par le contrat.

Section IX.

Des conventions exclusives de la communauté.

1529. Lorsque, sans se soumettre au régime dotal, les époux déclarent qu'ils se marient sans communauté, ou qu'ils seront séparés de biens, les effets de cette stipulation sont réglés comme il suit.

Quaelibet alia pacta conjuges interponere possunt, prout articulo 1387, dictum fuit, et sub modis, de quibus art. 1388, 1389 et 1390.

Nihilominus, si adsint filii ex priori matrimonio suscepti, quaelibet conventio, cujus effectu alteri ex conjugibus tribuuntur ultra portionem praefinitam articulo 1098, titulo de donationibus inter vivos et de testamentis, *inefficax erit pro eo. quod dictam portionem excedet: sed merae utilitates ex communibus laboribus partae, et ex parsimonia profectae in reditibus, licet inaequalibus, utriusque conjugis, non considerantur tanquam emolumentum in praejudicium filiorum prioris matrimonii comparatum.*

1528. *Conventionalis communio subjicitur regulis communionis legitimae in omnibus casibus, in quibus per conventionem implicite aut explicite iis derogatum non fuit.*

Sectio IX.

De conventionibus, quae communionem excludunt

1529. *Quoties conjuges, quin se dotali regimini subjiciant, declaraverint, se nuptias sine communione inire, vel sub pacto separationis bonorum, tunc hujusce stipulationis effectus moderantur ut infra.*

§ I.

O zastrzeżeniu wyrażaiącém, że Małżonkowie biorą się bez wspólności

1530. Zastrzeżenie wyrażaiące, że małżonkowie biorą się bez wspólności, nie daie żonie prawa zarządzania dobrami swemi, ani pobierania z nich przychodów; przychody takie poczytuią się za przyniesione mężowi na utrzymanie ciężarów małżeństwa.

1531. Mąż zachowuie zarządzanie dobrami ruchomemi i nieruchomemi żony, a zatém prawo wzięcia wszelkich ruchomości, które żona w posagu przynosi, albo które na nię spadną podczas małżeństwa; ale obowiązany iest do powrócenia ich po rozwiązaniu małżeństwa, albo po rozdziale co do dóbr, wyrzeczonym sądownie.

1532. Jeżeli w ruchomościach przyniesionych w posagu przez żonę, albo w spadłych na nię podczas małżeństwa, znayduią się rzeczy, których bez zniszczenia używać nie można, przyłączony bydź powinien stan ich szacunkowy do kontraktu małżeństwa; albo powinien bydź zrobiony ich inwentarz wtenczas, gdy spadaią, a mąż obowiązany będzie oddadź wartość ich podług oszacowania.

1533. Mąż iest obowiązany do wszelkich ciężarów; iakie są przywiązane do używania przychodów.

§. 1.

De la clause portant que les époux se marient sans communauté.

1530. La clause portant que les époux se marient sans communauté, ne donne point à la femme le droit d'administrer ses biens, ni d'en percevoir les fruits: ces fruits sont censés apportés au mari pour soutenir les charges du mariage.

1531. Le mari conserve l'administration des biens meubles et immeubles de la femme, et, par suite, le droit de percevoir tout le mobilier qu'elle apporte en dot, ou qui lui échoit pendant le mariage, sauf la restitution qu'il en doit faire après la dissolution du mariage, ou après la séparation de biens qui serait prononcée par justice.

1532. Si, dans le mobilier apporté en dot par la femme, ou qui lui échoit pendant le mariage, il y a des choses dont on ne peut faire usage sans les consommer, il en doit être joint un état estimatif au contrat de mariage, ou il doit en être fait inventaire lors de l'échéance, et le mari en doit rendre le prix d'après l'estimation.

1533. Le mari est tenu de toutes les charges de l'usufruit.

§. 1.

De clausula per quam matrimonium sine communione contrahitur.

1530. *Clausula, qua declaratur matrimonium sine bonorum communione conjuges inire, uxori, nec administrationem, nec usumfructum suorum bonorum tribuit: fructus isti ad sustinenda matrimonii onera viro assignati censentur.*

1531. *Maritus bonorum mobilium et immobilium uxoris administrationem retinet, ideoque jus habet mobilia omnia, quae uxor in dotem offert, accipiendi, vel quae ipsi constante matrimonio obveniunt; salva tamen obligatione ea restituendi post solutum matrimonium, vel post judicialem separationem a tribunali decretam.*

1532. *Si inter mobilia in dotem ab uxore allata, aut quae postea ipsi constante matrimonio obvenerint, res adsint, quae usu consumuntur, earum aestimationis status nuptielis contractus actui conjungi debet, vel cum uxori illae obvenerint, inventarium conficiandum est; maritus vero juxta aestimationem pretium restituere cogitur.*

1533. *Omnia, quae usufructuario incumbunt, onera maritus sustinet.*

1534. Zastrzeżenie wymienione w ninieyszym paragrafie, nie przeszkadza do tego, aby umowione było, że żona wybierać będzie rocznie za swoiemi tylko zakwitowaniami, pewną ilość swoich przychodów na swoie utrzymanie, i potrzeby swoie osobiste.

1535. Nieruchomości postanowione na posag w przypadku paragrafu ninieyszego, podlegaią alienowaniu.

Jednakże alienowane bydź nie mogą bez zezwolenia męża, albo gdyby mąż zezwolić nie chciał, bez upoważnienia od sądu.

§. 2.

O zastrzeżeniu rozdziału co do dóbr.

1536. Skoro małżonkowie zrobili układ przez swóy kontrakt małżeński, że rozdzieleni będą co do dóbr, żona zachowuie zupełne zarządzanie dobrami swemi ruchomemi i nieruchomemi, i wolne używanie swoich przychodów.

1537. Każdy z małżonków przykłada się do ciężarów małżeństwa, według umów zawartych w ich kontrakcie; a ieżeliby ich nie było w tym względzie, to żona przykłada się w ilości wyrównywaiącéy trzeciéy części przychodów swoich.

1538. W żadnym przypadku ani pod względem iakieykolwiek umowy, żona nie może alienować nieruchomości swoich, bez

1534. La clause énoncée au présent paragraphe ne fait point obstacle à ce qu'il soit convenu que la femme touchera annuellement, sur ses seules quittances, certaine portion de ses revenus pour son entretien et ses besoins personnels.

1635. Les immeubles constitués en dot dans le cas du présent paragraphe, ne sont point aliénables.

Néanmoins ils ne peuvent être aliénés sans le consentement du mari, et, à son refus, sans l'autorisation de la justice.

§. 2.

De la clause de séparation de biens.

1536. Lorsque les époux ont stipulé par leur contrat de mariage qu'ils seraient séparés de biens, la femme conserve l'entière administration de ses biens meubles et immeubles, et la jouissance libre de ses revenus.

1537. Chacun des époux contribue aux charges du mariage, suivant les conventions contenues en leur contrat; et, s'il n'en existe point à cet égard, la femme contribue à ces charges jusqu'à concurrence du tiers de ses revenus.

1538. Dans aucun cas, ni à la faveur d'aucune stipulation, la femme ne peut aliéner ses immeubles sans le consentement spécial

1534. *Clausula hoc paragrapho enunciata non obstat quominus uxor, ex conventione, et apocha tantum tradita, singulis annis suorum redituum partem pro indumentis et propriis usibus percipiat.*

1535. *Bona immobilia in dotem constituta in casu hujus paragraphi distrahi possunt; alienari tamen non possunt, nisi viri accedente consensu, vel, si hic abnuat, nisi judice auctorante.*

§. 2.

De clausula separationis bonorum

1536. *Quoties in nuptialibus tabulis conjuges stipulati fuerint, se bonis divisos fore, uxor suorum mobilium et immobilium plenam administrationem retinet, atque liberum suorum redituum usumfructum.*

1537. *Unusquisque ex conjugibus onera matrimonii sustinet, juxta id, quod in contractu conventum est: sin autem nihil inter eos de hoc convenerit, uxor pro iisdem sustinendis oneribus contribuit, usque ab tertiam suorum redituum partem,*

1538. *Uxor nullo casu, etsi aliter stipulatum fuerit, bona sua immobilia distrahere*

szczególnego pozwolenia męża swoiego; a gdyby ten nie chciał, bez upoważnienia od sądu.

Każde ogólne upoważnienie alienowania nieruchomości, dane żonie bądź przez kontrakt małżeński, bądź potém, iest nieważne.

1539. Skoro żona rozdzielona zostawiła użytkowanie z dóbr swoich mężowi swemu, ten obowiązany iest tylko, bądź na żądanie iakieby mu żona mogła uczynić, bądź przy rozwiązaniu małżeństwa, do wydania tylko przychodów będących; nie rachuie się z tych, które iuż dotąd strawione były.

DZIAŁ III.

O rządzie posagowym.

1540. Posag pod tym rządem, iako też pod rządem działu IIgo, iest to maiątek, który żona przynosi mężowi dla znoszenia ciężarów małżeństwa.

1541. Wszystko iest posagiem, cokolwiek sobie żona postanowi, albo co iéy iest dane w kontrakcie małżeńskim, ieżeli przeciwnego układu nie masz.

de son mari, ou à son refus, sans être autorisée par justice.

Toute autorisation générale d'aliéner les immeubles, donnée à la femme, soit par contrat de mariage, soit depuis; est nulle.

1539 Lorsque la femme séparée a laissé la jouissance de ses biens à son mari, celui-ci n'est tenu, soit sur la demande que sa femme pourrait lui faire, soit à la dissolution du mariage, qu'à la représentation des fruits existans, et il n'est point comptable de ceux qui ont été consommés jusqu'alors.

CHAPITRE III.

Du régime dotal.

1540. La dot, sous ce régime comme sous celui du chapitre II, est le bien que la femme apporte au mari pour supporter les charges du mariage.

1541. Tout ce que la femme se constitue ou qui lui est donné en contrat de mariage, est dotal, s'il n'y a stipulation contraire.

potest, nisi maritus specialiter assentiatur, vel, eo renuente, nisi judicis accedat auctoritas.

Quaelibet generalis facultas distrahendi immobilia, uxori collata, sive in tabulis nuptialibus, sive postea, nulla est.

1539. *Si uxor separata suorum bonorum usumfructum marito permiserit, hic, sive instante uxore, sive soluto matrimonio, fructus tantummodo exstantes exhibere, nec de consumtis rationem reddere debet.*

CAPUT III.

De regimine dotali.

1540. *Dos sub hoc regimine, aeque ac sub eo, de quo capite II, est quidquid bonorum uxor ad sustinenda onera matrimonii marito tradit.*

1541. *Quidquid uxor sibi in dotem constituit, vel ipsi in matrimonii contractu datur, dotale habetur, nisi aliter stipulatum fuerit.*

Oddział I.

O postanowieniu posagu.

1542. Postanowienie posagu może dotknąć wszystkie dobra żony, teraźnieysze i przyszłe, albo wszystkie iéy dobra teraźnieysze tylko, albo część dóbr iéy teraźnieyszych i przyszłych, albo nawet przedmiot pewny.

Postanowienie w wyrazach ogólnych wszystkich dóbr żony, nie obeymuie dóbr przyszłych.

1543. Posag nie może bydź postanowiony, ani nawet powiększony w czasie małżeństwa,

1544. Jeżeli oyciec i matka ustanawiaią łącznie posag, nie rozróżniaiąc każdego z nich części, poczytuie się, że iest ustanowiony w równych częściach.

Jeżeli posag iest ustanowiony przez samego tylko oyca, z praw oyczystych i macierzystych, matka chociaż kontraktowi przytomna, obowiązaną nie iest, i posag w całości pozostaie ciężarem oyca.

1545. Jeżeli pozostały przy życiu oyciec, lub matka ustanawia posag z dóbr oyczystych i macierzystych, bez wyszczególnienia części, posag bierze się naprzód z praw przyszłego małżonka do dóbr umarłego pierwéy oyca lub matki, a dodatek z dóbr ustanawiaiącego.

Section I.

De la constitution de dot.

1542. La constitution de dot peut frapper tous les biens présens et à venir de la femme, ou tous ses biens présens seulement, ou une partie de ses biens présens et à venir, ou même un objet individuel.

La constitution, en termes généraux, de tous les biens de la femme, ne comprend pas les biens à venir.

1543. La dot ne peut être constituée ni même augmentée pendant le mariage.

1444. Si les père et mère constituent conjointement une dot, sans distinguer la part de chacun, elle sera censée constituée par portions égales.

Si la dot est constituée par le père seul pour droits paternels et maternels, la mère quoique présente au contrat, ne sera point engagée, et la dot demeurera en entier à la charge du père.

1545. Si le survivant de père ou mère constitue une dot pour biens paternels, et maternels, sans spécifier les portions, la dot se prendra d'abord sur les droits du futur époux dans les biens du conjoint prédécédé, et le surplus sur les biens du constituant.

1546. Chociaż córka wyposażona przez oyca swego i matkę, ma dobra własne, których oni użytkuią, posag będzie brany z dóbr osób ustanawiaiących, ieżeli przeciwny układ nie zaszedł.

1547. Ustanawiaiący posag obowiązani są do rękoymi przedmiotów ustanowionych.

1548. Procenta posagu maią bieg samém przez się prawem, od dnia zawartego małżeństwa, przeciw tym którzy go obiecali, choćby nawet czas zapłaty był wyznaczony, ieżeli przeciwny układ nie zaszedł.

Oddział II.

O prawach Męża na dobrach posagowych, i o nieważności alienowania gruntów posagowych.

1549. Sam mąż zarządza dobrami posagowemi w czasie małżeństwa.

Sam ma prawo poszukiwania ich na dłużnikach i zatrzymuiących, pobierać z nich przychody i procenta, i przyymować wypłacenia kapitałów.

Jednakże może bydź umowa przez kontrakt małżeński, że żona wybierać będzie corocznie za swoiemi tylko kwitami część dochodów na utrzymanie swoie, i osobiste swoie potrzeby.

1550. Mąż nie iest obowiązany dawać zaręczenie na odebranie posagu, ieżeli podda-

1546. Quoique la fille dotée par ses père et mère ait des biens à elle propres, dont ils jouissent, la dot sera prise sur les biens des constituans, s'il n'y a stipulation contraire.

1547. Ceux qui constituent une dot, sont tenus à la garantie des objets constitués.

1648. Les interêts de la dot courent de plein droit, du jour du mariage, contre ceux qui l'ont promise, encore qu'il y ait terme pour le paiement, s'il n'y a stipulation contraire.

Section II.

Des droits du mari sur les biens dotaux, et de l'inaliénabilité du fonds dotal.

1549. Le mari seul a l'administration des biens dotaux pendant le mariage.

Il a seul le droit d'en poursuivre les débitenrs et detenteurs, d'en percevoir les fruits et les intérêts, et de recevoir le remboursement des capitaux.

Cependant il peut être convenu, par le contrat de mariage, que la femme touchera annuellement, sur ses seules quittances, une partie de ses revenus pour son entretien et ses besoins personnels.

1550. Le mari n'est pas tenu de fournir caution pour la réception de la dot, s'il

---

Sectio I.

De dotis constitutione.

1542. *Dotis constitutio cuncta uxoris bona, praesentia et futura, aut praesentia dumtaxat, aut praesentium et futurorum partem, vel rem aliquam in specie afficere potest.*

Dotis constitutio, in omnibus uxoris bonis generalibus verbis expressa, futura bona non complectitur.

1543. *Constante matrimonio dos neque constitui neque augeri potest.*

1544. *Quoties pater et mater simul dotem constituunt, quin singulorum pars declaretur, aequis partibus tributa censetur.*

Si dos a patre tantum constituitur pro juribus tam paternis, quam maternis, uxor, licet contractui adfuerit, non obligabitur, et patri integrae dotis solvendae onus incumbet.

1545. *Si pater aut mater superstes pro bonis tam paternis, quam maternis, dotem constituit, quin singulas portiones in specie declaraverit, dos pro juribus, quae ad futuram sponsam pertinent, in bonis parentis praemortui primum sumenda, reliquum vero ex bonis illius, qui dotem constituit.*

1546. *Etsi filia, a parentibus dotata, propria possideat bona, quorum ususfructus penes eos sit, dos nihilominus ex bonis solvetur eorum, a quibus constituitur, nisi aliter stipulatum sit.*

1547. *Qui dotem constituunt, de bonorum dotalium evictione tenentur.*

1548. *Fructus dotis a die matrimonii ab iis, qui spoponderunt, ni aliter stipulati sint, ipso jure debentur; licet solutioni temporis dilatio adjecta fuerit.*

Sectio II.

De juribus mariti in bonis dotalibus, et de fundo dotali non alienando.

1549. *Bonorum dotalium administratio constante matrimonio penes solum maritum est.*

Jus illorum debitores vel detentores in judicium vocandi, fructus et usuras percipiendi, et sortes recuperandi, uni marito competit; potest tamen in contractu nuptiali pacisci, uxorem pro indumentis et propriis usibus redituum partem quotannis percepturam simplici dumtaxat apocha confecta.

1550. *Maritus non tenetur satisdare pro dote, quam accipit, nisi id nuptiali contractu conventum fuerit.*

*

ny temu nie był przez kontrakt małżeński.

1551. Ieżeli posag, albo część iego, składa się z przedmiotów ruchomych, których cena iest w kontrakcie, bez oświadczenia, że oszacowanie nie czyni ich przedaży, mąż staie się ich właścicielem, i winien iest tylko wartość danych ruchomości.

1552. Oszacowanie dane nieruchomości ustanowionéy na posag, nie przenosi własności iéy na męża, ieżeli nie masz na to wyraźnego oświadczenia.

1553. Nieruchomość nabyta za pieniędze posagowe, posagowa nie iest, ieżeli warunek obrócenia ułożony nie był w kontrakcie małżeńskim.

Toż samo się rozumie o nieruchomości daney na zapłatę posagu ustanowionego w pieniądzach.

1554. Nieruchomości dane na posag, nie mogą, bydź w czasie małżeństwa alienowane, albo hipotekami obciążane, ani przez męża ani przez żonę, ani przez oboie razem oprócz wyiątków, które następuią.

1555. Żona może z upoważnieniem od męża, albo gdyby ten nie zezwalał, z pozwoleniem sądu, dadź dobra swoie posagowe na postanowienie dzieci, któreby miała z poprzedzaiącego małżeństwa; lecz ieżeli ma upoważnienie tylko od sądu, zachować powinna użytkowanie mężowi.

1556. Żona może dadź także za upowa-

n'y a pas été assujetti par le contrat de mariage.

1551. Si la dot ou partie de la dot consiste en objets mobiliers mis à prix par le contrat, sans déclaration que l'estimation n'en fait pas vente, le mari en devient propriétaire et n'est débiteur que du prix donné au mobilier.

1552. L'estimation donnée à l'immeuble constitué en dot n'en transporte point la propriété au mari, s'il n'y en a declaration expresse.

1553. L'immeuble acquis des deniers dotaux n'est pas dotal, si la condition de l'emploi n'a été stipulée par le contrat de mariage.

Il en est de même de l'immeuble donné en paiement de la dot constituée en argent.

1554. Les immeubles constitués en dot ne peuvent être aliénés ou hypothéqués pendant le mariage, ni par le mari, ni par la femme, ni par les deux conjointement; sauf les exceptions qui suivent.

1555. La femme peut, avec l'autorisation de son mari, ou, sur son refus, avec permission de justice, donner ses biens dotaux pour l'établissement des enfans qu'elle aurait d'un mariage antérieur; mais si elle n'est autorisée que par justice, elle doit réserver la jouissance à son mari.

1556. Elle peut aussi, avec l'autorisation

1551. *Si dos aut ejus pars rebus mobilibus pretio ex contractu aestimatis constet sine declaratione, aestimationem venditionis causa factam non esse, maritus eorum dominus fit, et de pretio tantum tenetur.*

1552. *Fundi dotalis aestimatio in maritum ejusdem dominium non transfert, nisi id expresse pactum sit.*

1553. *Fundus dotali pecunia emtus dotalis non est, nisi in tabulis nuptialibus stipulatum sit, ut dotali pecunia fundus ematur,*

Idem est de fundo tradito in solutionem dotis, quae in pecunia numeranda constituta fuerat.

1554. *Nec vir, nec uxor, nec uterque simul constante matrimonio fundum dotalem distrahere possunt, aut hypotheca afficere, exceptis quae sequuntur.*

1555. *Potest tamen uxor, auctorante marito, aut judice, si maritus renuat, bona dotalia in liberorum collocationem tradere, quos ex priori matrimonio suscepisset: si vero auctoritate judicis tantum id fiat, eorundem bonorum usumfructum marito ea servare tenetur.*

1556. *Potest quoque uxor, auctorante marito, tribuere bona dotalia pro liberis communibus collocandis.*

żnieniem od męża swego dobra swoie posagowe na postanowienie dzieci ich wspólnych.

1557. Nieruchomość posagowa alienowaną bydź może, gdy iéy alienowanie dozwolone iest kontraktem małżeńskim.

1558. Nieruchomość posagowa może bydź ieszcze alienowana z pozwoleniem sądu na licytacyi, za poprzedzeniem troistych uwiadomień:

Dla wydobycia z więzienia męża, lub żony;

Dla dostarczenia alimentów familii, w przypadkach przewidzianych przez artykuły 203., 205. i 206. w Tytule o *Małżeństwie*;

Dla zapłacenia długów żony, albo tych osób, które posag ustanowiły, gdy te długi maią datę pewną, poprzedzaiącą kontrakt małżeński;

Dla zrobienia wielkich napraw, koniecznie potrzebnych do zachowania nieruchomości posagowéy;

Nakoniec, gdy nieruchomość znayduie się w niepodzielności z trzeciemi, i iest uznana za nie mogącą bydź podzieloną.

We wszystkich tych przypadkach, przewyżka wartości z przedaży nad uznane potrzeby, zostanie posagową, i iako taka, obrócona bądzię na korzyść żony.

1559. Nieruchomość posagowa zamieniona bydź może, ale z zezwoleniem żony,

de son mari, donner ses biens dotaux pour l'établissement de leurs enfans communs.

1557. L'immeuble dotal peut être aliéné lorsque l'aliénation en a été permise par le contrat de mariage.

1558. L'immeuble dotal peut encore être aliéné avec permission de justice, et aux enchères, après trois affiches,

Pour tirer de prison le mari ou la femme;

Pour fournir des alimens à la famille dans les cas prévus par les articles 203, 205 et 206, au titre *du mariage*;

Pour payer les dettes de la femme ou de ceux qui ont constitué la dot, lorsque ces dettes ont une date certaine antérieure au contrat de mariage;

Pour faire de grosses réparations indispensables pour la conservation de l'immeuble dotal;

Enfin lorsque cet immeuble se trouve indivis avec des tiers, et qu'il est reconnu impartageable.

Dans tous ces cas, l'excédent du prix de la vente au-dessus des besoins reconnus restera dotal, et il en sera fait emploi comme tel au profit de la femme.

1559. L'immeuble dotal peut être échangé, mais avec le consentement de la femme,

1557. *Fundus dotalis distrahi potest, si ita in nuptiali contractu convenerit.*

1558. *Fundus dotalis, permittente judice, per licitationem, postquam ter libelli publice propositi fuerint, distrahi potest:*

Ut vir aut uxor e carceribus liberetur;

Ut familia alatur in casibus, de quibus articulis 203, 205 et 206, titulo de matrimonio;

Ut solvatur aes alienum uxoris aut illorum, qui dotem constituerunt, dummodo ante nuptias illud certo die contractam fuisse constet;

Ut ad fundum dotalem servandum extraordinariae ac necessariae reparationes fiant;

Tandem, si fundus dotalis pro indiviso cum aliis possideatur, nec dividi possit.

Omnibus hisce casibus pretii pars, quae necessitates, ob quas venditio permittitur, excedit, dotalis manebit, et in uxoris utilitatem idcirco collocabitur.

4559. *Fundus dotalis, consentiente uxore, permutari potest cum altero, qui ejusdem sit valoris saltem pro quatuor ex quinque partibus, dummodo permutationis utilitas aestimatione facta a peritis ex officio electis, et auctoritate judicis comprobetur.*

za inną nieruchomość teyże saméy wartości, przynaymniéy co do czterech piątych części, usprawiedliwiaiąc użyteczność zamiany, otrzymawszy upoważnienie od sądu, i po oszacowaniu przez biegłych wyznaczonych urzędownie przez Trybunał.

W tym przypadku, nieruchomość przyięta w zamianę posagową będzie; równie pozostałość wartości, ieżeli iest, będzie posagową, i iako posagowa, obrócona będzie na korzyść żony.

1560. Oprócz przypadków wyiątku, które dopiero co tłumaczone były, ieżeli żona, albo mąż, albo oboie łącznie alienuią grunt posagowy, żona lub dziedzice po niéy, mogą wyrobić odwołanie alienowania, po rozwiązaniu małżeństwa, i żadne przedawnienie z czasu trwaiącego małżeństwa nie może bydź przeciw nim stawiane; żona toż samo prawo mieć będzie po rozdziale co do dóbr.

Sam mąż nawet może wyrobić odwołanie alienowania w czasie małżeństwa; pozostaie iednak winnym wynagrodzenia szkód i straconych zysków nabywcy, ieżeli nie oświadczył w kontrakcie, że przedane dobra były posagowe.

1561. Nieruchomości posagowe, nie uznane zdatnemi do alienowania przez kontrakt małżeński, nie podlegaią przedawnieniu w czasie małżeństwa; chyba że przedawnienie zaczęło się dawniéy.

Staią się iednak podległemi przedawnieniu po rozdziale co do dóbr, iakiźkolwiek

contre un autre immeuble de même valeur, pour les quatre cinquièmes au moins, en justifiant de l'utilité de l'échange en obtenant l'autorisation en justice, et d'après une estimation par experts nommés d'office par le tribunal.

Dans ce cas, l'immeuble reçu en échange sera dotal; l'excédent du prix, s'il y en a, le sera aussi, et il en sera fait emploi comme tel au profit de la femme.

1560. Si, hors les cas d'exception qui viennent d'être expliqués, la femme ou le mari, ou tous les deux conjointement, aliènent le fonds dotal, la femme ou ses héritiers pourront faire révoquer l'aliénation après la dissolution du mariage, sans qu'on puisse leur opposer aucune prescription pendant sa durée; la femme aura le même droit après la séparation de biens.

Le mari lui-même pourra faire révoquer l'aliénation pendant le mariage, en demeurant néanmoins sujet aux dommages et intérêts de l'acheteur, s'il n'a pas déclaré dans le contrat que le bien vendu était dotal.

1561. Les immeubles dotaux non déclarés aliénables par le contrat de mariage, sont imprescriptibles pendant le mariage à moins que la prescription n'ait commencé auparavant.

Ils deviennent néanmoins prescriptibles après la séparation de biens, quelle que soit

Hoc casu praedium permutatione adquisitum dotale erit: quod e pretio excedet, si quid erit, in dotem pariter imputabitur, ac tanquam dotale in utilitatem uxoris collocabitur.

1560. *Extra praedictos casus, quoties uxor aut vir, vel uterque simul dotalem fundum alienaverint, ipsa uxor ejusque heredes, soluto matrimonio, distractionis revocationem provocare poterunt, quin adversus eadem ulla praescriptio opponi queat: uxor vero eodem jure post bonorum separationem uti poterit.*

Maritus, ipso constante matrimonio, alienationis revocationem petere poterit, damnis tamen et id, quod interest, emtori refectis, si in contractu, praedium, quod vendidit, dotale esse non declaraverit.

1561. *Immobilia dotalia, de quorum alienatione in contractu matrimonii actum non sit, eodem constante praescribi nequeunt, nisi praescriptio ante matrimonium inceperit.*

Praescriptione tamen obnoxia fiunt post bonorum separationem, nullo temporis, quo praescriptio coeperit, habito discrimine.

był czas, od którego zaczęło się przedawnienie.

1562. Mąż obowiązany iest względem dóbr posagowych do wszelkich powinności używaiącego przychodów.

Odpowiedzialny iest za wszelkie nabyte przedawnienia, i pogorszenia zaszłe z iego niedbalstwa.

1563. Jeżeli posag wystawiony iest na niebezpieczeństwo, żona może nastawać o rozdział co do dóbr, podług tego, co iest powiedziane w artykułach 1443 i następuiących.

ODDZIAŁ III.

O powróceniu posagu.

1564. Jeżeli posag składaią nieruchomości, albo ruchomości nieoznaczone przez kontrakt małżeński, albo ocenione, ale z oświadczeniem, że oszacowanie nie odbiera żonie ich własności;

Mąż, lub dziedzice po nim, mogą bydź przymuszeni, aby go powrócili natychmiast po rozwiązaniu małżeństwa.

1565. Jeżeli posag składa summa pieniężna;

Albo ruchomość oszacowana przez kontrakt, bez oświadczenia, że oszacowanie nie czyni właścicielem ich męża;

Powrócenie posagu nie może bydź wymagane, aż w rok po rozwiązaniu.

l'époque à laquelle la prescription a commencé.

1562. Le mari est tenu, à l'égard des biens dotaux, de toutes les obligations de l'usufruitier.

Il est responsable de toutes prescriptions acquises et détériorations survenues par sa négligence.

1563. Si la dot est mise en péril, la femme peut poursuivre la séparation de biens, ainsi qu'il est dit aux articles 1443 et suivans.

SECTION III.

De la restitution de la dot.

1564. Si la dot consiste en immeubles,

Ou en meubles non estimés par le contrat de mariage, ou bien mis à prix, avec déclaration que l'estimation n'en ôte pas la propriété à la femme,

Le mari ou ses héritiers peuvent être contraints de la restituer sans délai, après la dissolution du mariage.

1565. Si elle consiste en une somme d'argent,

Ou en meubles mis à prix par le contrat, sans déclaration que l'estimation n'en rend pas le mari propriétaire,

La restitution n'en peut être exigée qu'un an après la dissolution.

1562. *Maritus, quoad dotalia bona, iisdem, quibus usufructuarius, obligationibus adstringitur.*

Tenetur etiam de omnibus praescriptionibus, quae alii adquisivissent, et de damnis ejus culpa illatis.

1563. *Si dotis periculum immineat, uxor ad separationem bonorum agere potest juxta ea, quae in articulo 1443 et sequentibus disposita sunt.*

SECTIO III.

De dotis restitutione.

1564. *Si dos rebus immobilibus constat, aut mobilibus in contractu matrimonii pretio non aestimatis, vel ita aestimatis, ut per aestimationem dominium uxoris non amitti declaretur, vir ejusve heredes, vix soluto matrimonio, ad eam statim reddendam cogi possunt.*

1565. *Si vero dos numerata pecunia constat, aut mobilibus in contractu aestimatis, quin expressum sit, ex ea aestimatione viro proprietatem non adquiri, tunc dotis restitutio peti nequit, nisi post annum a die soluti matrimonii.*

1566. Jeżeli ruchomości, których własność żonie się pozostaie, zniszczały przez używanie, i bez winy męża, obowiązany będzie te tylko oddadź, które pozostaną, i w stanie takim, w iakim będą.

Jednakże żona we wszystkich przypadkach może wziąć dla siebie bieliznę, ubiorowe drobiazgi i suknie do rzeczywistego używania swego; ale się rachować będzie ich wartość, ieżeli ta bielizna, suknie i drobiazgi ubiorowe oznaczone były pierwotnie z oszacowaniem.

1567. Jeżeli posag obeymuie zobowiązania, albo ustanowienia czynszów czyli innych podobnych wypłat, które zginęły, albo są zmnieyszone, a tego nie można przypisać niedbalstwu męża, nie będzie do nich obowiązany, i wracaiąc kontrakty uwolnionym zostanie.

1568. Ieżeli używanie przychodów ustanowione było na posag, mąż albo dziedzice po nim obowiązani są przy rozwiązaniu małżeństwa, tylko do powrócenia prawa używania-przychodów, ale nie do pożytków przypadłych w czasie małżeństwa.

1569. Jeżeli małżeństwo trwało lat dziesięć po upłynieniu granic czasu wyznaczonych do zapłaty posagu, żona, albo dziedzice po niéy mogą upominać się u męża o posag po rozwiązaniu małżeństwa, nie będąc obowiązani dowodzić, iż go odebrał, chybaby się usprawiedliwił, że łożył starania bezpożytecznie dla otrzymania zapłaty posagu.

1566. Si les meubles dont la propriété reste à la femme, ont dépéri par l'usage et sans la faute du mari; il ne sera tenu de rendre que ceux qui resteront, et dans l'état où ils se trouveront.

Et néanmoins, la femme pourra, dans tous les cas, retirer les linges et hardes à son usage actuel, sauf à précompter leur valeur, lorsque ces linges et hardes auront été primitivement constitués avec estimation.

1567. Si la dot comprend des obligations ou constitutions de rente qui ont péri; ou souffert des retranchemens qu'on ne puisse imputer à la négligence du mari, il n'en sera point tenu, et il en sera quitte en restituant les contrats.

1568. Si un usufruit a été constitué en dot, le mari ou ses héritiers ne sont obligés, à la dissolution du mariage, que de restituer le droit d'usufruit, et non les fruits échus durant le mariage.

1569. Si le mariage a duré dix ans depuis l'échéance des termes pris pour le paiement de la dot, la femme ou ses héritiers pourront la répéter contre le mari après la dissolution du mariage, sans être tenus de prouver qu'il l'a reçue, à moins qu'il ne justifiât de diligences inutilement par lui faites pour s'en procurer le paiement.

1566. *Si mobilia, quorum dominium penes uxorem manet, usu in deterius abierint, viri culpa non accedente, hic ea tantum, quae supersunt, et prout sunt, restituere tenebitur.*

Uxori tamen jus erit in omni casu res lintearias, vestes et alia indumenta, quibus uti solet, sibi sumendi, earum pretio prius deducto, si primitus aestimata in dotem constituta fuerint.

1567. *Si dos debitorum nomina aut annuorum redituum praestationes contineat, quae sine mariti culpa perierint, vel imminuta sint, maritus non tenebitur, et instrumentis redditis liberabitur.*

1568. *Si ususfructus in dotem fuerit constitutus, vir ejusve heredes, soluto matrimonio, jus ususfructus, non autem fructus constante matrimonio perceptos, restituere tenentur.*

1569. *Si matrimonium decennium perduraverit a die solvendae dotis dicto, uxor vel ejus heredes, soluto matrimonio, eam a viro condicere poterunt, quin ipsi dotem traditam fuisse probare cogantur, nisi vir demonstraverit, se omnia frustra egisse, ut dos sibi persolveretur.*

1570. Jeżeli małżeństwo rozwiązane iest przez śmierć żony, procenta i pożytki z posagu, który ma bydź powrócony, zaczynaią bieg samém przez się prawem, na korzyść dziedziców po niéy, od dnia rozwiązania.

Jeżeli rozwiązanie następuie przez śmierć męża, żona ma wybór, albo wymagadź procentów od swego posagu, przez rok żałoby, albo żądać dostarczenia alimentów przez czas rzeczony na koszt spadku męża; ale w obudwóch przypadkach, mieszkanie przez ten rok, i suknie żałoby dostarczane iey bydź powinny ze spadku, i nie potrącane w należących się iéy procentach.

1571. Przy rozwiązaniu małżeństwa, przychody z nieruchomości posagowych, podzielaią się między męża i żonę, albo dziedziców po nich, w stosunku czasu, iaki wypada z roku ostatniego.

Rok się zaczyna od dnia, w którym małżeństwo obchodzone było.

1572. Żona i dziedzice po niéy, nie maią przywileiu w poszukiwaniu posagu przed wierzycielami, którzy pierwsi przed nią hipotekę maią.

1573. Jeżeli mąż był iuż niewypłacalnym, i nie umiał żadnéy sztuki, ani miał stanu życie utrzymuiącego, gdy oyciec ustanawiał posag dla córki swoiéy; ta obowiązaną iest tylko przynieść do spadku po oycu sprawę, którą ma do spadku po mężu swoim, o należącą się iéy zapłatę.

1570. Si le mariage est dissous par la mort de la femme, l'intérêt et les fruits de la dot à restituer courent de plein droit au profit de ses héritiers depuis le jour de la dissolution.

Si c'est par la mort du mari, la femme a le choix d'exiger les intérêts de sa dot pendant l'an du deuil, ou de se faire fournir des alimens pendant ledit temps aux dépens de la succession du mari; mais, dans les deux cas, l'habitation durant cette année, et les habits de deuil, doivent lui être fournis sur la succession, et sans imputation sur les intérêts à elle dus.

1571. A la dissolution du mariage, les fruits des immeubles dotaux se partagent entre le mari et la femme ou leurs héritiers, à proportion du temps qu'il a duré, pendant la dernière année.

L'année commence à partir du jour où le mariage a été célébré.

1572. La femme et ses héritiers n'ont point de privilége pour la répétion de la dot sur les créanciers antérieurs à elle en hypothèque.

1573. Si le mari était déja insolvable, et n'avait ni art ni profession, lorsque le père a constitué une dot à sa fille, celle-ci ne sera tenue de rapporter à la succession du père que l'action qu'elle a contre celle de son mari, pour s'en faire rembourser.

1570. *Si matrimonium uxoris morte dissolvitur, restituendae dotis fructus et usurae a die soluti matrimonii heredibus ipso jure debentur.*

Si vero morte viri solvitur, uxori optio datur, aut fructus dotis percipiendi ad integrum luctus annum, aut petendi ut alimenta sibi praestentur ex viri hereditate: utroque casu ad idem tempus habitatio et vestes atratae ex ipsa hereditate illi praebendae sunt, quin hujusmodi impensae in usuras ipsi debitas imputentur.

1571. *Soluto matrimonio, fructus immobilium dotalium inter virum et uxorem, aut inter ipsorum heredes dividuntur pro rata temporis, quo postremo anno matrimonium stetit. Annus incipit a die, quo conjugium celebratum est.*

1572. *Uxor ejusque heredes nullo ad repetendam dotem privilegio fruuntur adversus creditores anteriorem hypothecam habentes.*

1573. *Si maritus jam solvendo non erat, neque ullam artem aut professionem exercebat, cum pater dotem filiae constituit, haec in paternam hereditatem conferre tantummodo debet actionem, quam pro indemnitate consequenda habet contra mariti hereditatem.*

Lecz ieżeli mąż stał się niewypłacalnym dopiero po zawartém małżeństwie;

Albo ieżeli umiał rzemiosło, lub miał stan życia, który mu zastępował maiątek;

Strata posagu pada iedynie na żonę.

Oddział IV.

O dobrach posagowych.

1574. Wszystkie dobra żony, na których posag ustanowiony nie był, są nieposagowe.

1575. Ieżeli wszystkie dobra żony są nieposagowe, i ieżeli nie masz umowy w kontrakcie względem ponoszenia przez żonę części ciężarów małżeńskich, żona przykłada się do nich w ilości wyrównywaiącéy trzeciéy części iéy dochodów.

1576. Żona zarządza, i używa dóbr swoich nieposagowych;

Ale nie może ich alienować, ani stawać w sądzie z powodu tych dóbr, bez upoważnienia od męża, albo gdyby ten odmawiał, bez pozwolenia od sądu.

1577. Jeżeli żona daie umocowanie mężowi do zarządzania dobrami iéy nieposagowemi, z obowiązkiem zdania iéy rachunku z przychodów; mąż w tym względzie taki ma obowiązek, iak każdy inny pełnomocnik.

1578. Jeżeli mąż używa dóbr nieposagowych żony swoiéy bez umocowania, ale iednak i bez sprzeciwiania się z iéy strony, obowiązany iest przy rozwiązaniu małżeństwa, albo za pierwszem żony żądaniem, tylko do wydania przychodów będących, i nie rachuie się z tych, które dotąd spotrzebowane były.

1579. Jeżeli mąż używa dóbr nieposagowych, pomimo dowiedzionego sprzeciwiania się żony, rachować się iéy powinien ze wszystkich przychodów, tak będących, iako też i spotrzebowanych.

1580. Mąż używaiący dóbr nieposagowych, też same ma obowiązki, iak używaiący-przychodów.

Urządzenie ogólne.

1581. Małżonkowie poddaiąc się rządowi posagowemu, mogą iednak czynić układ wspólnictwa co do nabyciów, i skutki takiego wspólnictwa urządzone są, iak iest rzeczono w artykułach 1498 i 1499.

TYTUŁ VI.

O przedaży.

DZIAŁ I.

O naturze i formie przedaży.

1582. Przedaż iest umowa, przez którą ieden obowiązuie się dadź rzecz, a drugi ią zapłacić.

Mais si le mari n'est devenu insolvable que depuis le mariage, ou s'il avait un métier ou une profession qui lui tenait lieu de bien, la perte de la dot tombe uniquement sur la femme.

Section IV.

Des biens paraphernaux.

1474. Tous les biens de la femme qui n'ont pas été constitués en dot, sont paraphernaux.

1575. Si tous les biens de la femme sont paraphernaux, et s'il n'y a pas de convention dans le contrat pour lui faire supporter une portion des charges du mariage, la femme y contribue jusqu'à concurrence du tiers de ses revenus.

1576. La femme a l'administration et la jouissance de ses biens paraphernaux.

Mais elle ne peut les aliéner ni paraître en jugement à raison desdits biens, sans l'autorisation du mari, ou, à son refus, sans la permission de la justice.

1577. Si la femme donne sa procuration au mari pour administer ses biens paraphernaux, avec charge de lui rendre compte des fruits, il sera tenu vis-à-vis d'elle comme tout mandataire.

1578. Si le mari a joui des biens paraphernaux de sa femme, sans mandat, et néanmoins sans opposition de sa part, il n'est tenu à la dissolution du mariage, ou à la première demande de la femme, qu'à la représentation des fruits existans, et il n'est point comptable de ceux qui ont été consommés jusqu'alors.

1579. Si le mari a joui des biens paraphernaux malgré l'opposition constatée de la femme, il est comptable envers elle de tous les fruits tant existans que consommés.

1580. Le mari qui jouit des biens paraphernaux, est tenu de toutes les obligations de l'usufruitier.

Disposition particulière.

1581. En se soumettant au régime dotal, les époux peuvent néanmoins stipuler une société d'acquêts, et les effets de cette société sont réglés comme il est dit aux articles 1498 et 1499.

TITRE VI.

De la vente.

CHAPITRE PREMIER.

De la nature et de la forme de la vente.

1582. La vente est une convention par laquelle l'un s'oblige à livrer une chose, et l'autre à la payer.

Si vero maritus post matrimonium dumtaxat facultatibus lapsus sit, aut si patrimonii loco aliquam artem vel professionem exercebat, dos soli uxori perit.

Sectio IV.

De bonis paraphernalibus.

1574. *Cuncta uxoris bona, in dotem non constituta, paraphernalia sunt.*

1575. *Si omnia uxoris bona paraphernalia sunt, neque ulla conventio in tabulis nuptialibus inita sit, ut ipsa matrimonii onera pro parte sustineat, usque ad trientem suorum redituum ad eadem sustinenda confert.*

1576. *Bonorum paraphernalium administratio et ususfructus penes uxorem sunt.*

Ipsa tamen, nec eadem bona distrahere, nec in judicio eorum causa se sistere potest, nisi auctorante marito, vel si hic abnuat, nisi permittente judice.

1577. *Maritus, cui bonorum paraphernalium administratio ab uxore mandata est, cum onere, ut ei fructuum rationes reddat, non secus ac quilibet procurator erga eandem mandati actione tenetur.*

1578. *Si maritus bonorum paraphernalium fructibus, uxore neque mandante nec contradicente, ususfruitus fuerit, soluto matrimonio, sive ad primam uxoris petitionem, fructus tantummodo exstantes, non autem consumptos, exhibere tenetur.*

1579. *Fructus omnes, tum exstantes, tum consumptos maritus exhibere cogitur, si uxor probaverit, praeter suam voluntatem virum bonis paraphernalibus usumfruitum fuisse.*

1580. *Maritus, qui utitur fruitur bonis paraphernalibus, omnibus usufructuarii oneribus adstringitur,*

Dispositio specialis.

1581. *Licet conjuges sese regimini dotali subjiciant, bonorum tamen futurorum societatem inire possunt, cujus effectus iisdem moderantur sanctionibus, de quibus articulis 1498. et 1499.*

TITULUS VI.

De venditione.

CAPUT I.

De natura et forma venditionis.

1582. *Venditio est conventio, qua alter ad rei traditionem, alter ad ejus pretium solvendum obligatur.*

Może bydź uczyniona przez akt urzędowy, albo z podpisem prywatnym.

1583. Przedaż iest zupełna między stronami, i kupuiący nabywa własności z prawa, względem przedawcy, iak tylko umówienie się nastąpiło względem rzeczy i wartości, chociaż rzecz nie iest ieszcze wydana, ani wartość zapłacona.

1584. Przedaż może bydź czyniona czysto i prosto, albo pod warunkiem, bądź zawieszaiącym, bądź rozwiązuiącym.

Może mieć także za przedmiot dwie lub kilka rzeczy na przemian idących.

We wszystkich tych przypadkach, skutek iéy iest urządzany podług ogólnych zasad umów.

1585. Gdy towary nie są przedawane na ogół, ale podług wagi, liczby lub miary, przedaż nie iest zupełna w tém rozumieniu, że przedane rzeczy pozostaią ieszcze na niebezpieczeństwo przedaiącego, dopóki nie będą odważone, zachowane lub odmierzone: ale kupuiący może wymagać, lub ich wydania, lub wynagrodzenia szkód i straconych zysków, gdyby wypadało, na przypadek nie wykonania obowiązku.

1586. Jeżeli zaś przeciwnie towary przedane były ogółem, przedaż iest zupełna, chociażby towary nie były ieszcze ważone, rachowane albo mierzone.

1587. Co się tycze wina, oliwy i innych rzeczy, których iest zwyczay kosztować przed kupieniem, wtenczas tylko iest przedaż, gdy ich nabywca kosztował i znalazł dogodnemi.

1588. Przedaż robiona na doświadczenie, poczytuie się zawsze za uczynioną z warunkiem zawieszaiącym.

1589. Przyrzeczenie przedaży tyle waży, co przedaż, gdy zachodzi wzaiemne stron zezwolenie na rzecz i na cenę.

1590. Jeżeli przyrzeczenie przedaży uczynione było ze złożeniem zadatku, każdy z kontraktuiących może odstąpić:

Daiący zadatek tracąc go;

Biorący powracaiąc dwoie tyle.

1591. Cena przedaży oznaczona bydź powinna i wymieniona przez strony.

1592. Może bydź iednak zostawione oznaczenie ceny zdaniu trzeciéy osoby; ieżeli ta trzecia osoba nie chce, albo nie może oszacować, nie masz przedaży.

1593. Koszta na akta i inne połączenia do przedaży, ciężarem są nabywcy.

DZIAŁ II.

Kto może kupować, lub przedawać.

1594. Wszyscy ci mogą przedawać lub kupować, którym prawo nie zabrania.

1595. Kontrakt przedaży ułożony między małżonkami, może mieć mieysce we trzech tylko następuiących przypadkach:

Elle peut être faite par acte authentique, ou sous seing privé.

1583. Elle est parfaite entre les parties, et la propriété est acquise de droit à l'acheteur à l'égard du vendeur, dès qu'on est convenu de la chose et du prix, quoique la chose n'ait pas encore été livrée ni le prix payé.

1584. La vente peut être faite purement et simplement, ou sous une condition, soit suspensive, soit résolutoire.

Elle peut aussi avoir pour objet deux ou plusieurs choses alternatives.

Dans tous ces cas, son effet est réglé par les principes généraux des conventions.

1585. Lorsque des marchandises ne sont pas vendues en bloc, mais au poids, au compte ou à la mesure, la vente n'est point parfaite, en ce sens que les choses vendues sont aux risques du vendeur jusqu'à ce qu'elles soient pesées, comptées ou mesurées; mais l'acheteur peut en demander ou délivrance, ou des dommages-intérêts, s'il y a lieu, en cas d'inexécution de l'engagement.

1586. Si, au contraire, les marchandises ont été vendues en bloc, la vente est parfaite, quoique les marchandises n'aient pas encore été pesées, comptées ou mesurées.

1587. A l'égard du vin, de l'huile, et des autres choses que l'on est dans l'usage de goûter avant d'en faire l'achat, il n'y a point de vente tant que l'acheteur ne les a pas goûtées et agréées.

1588. La vente faite à l'essai est toujours présumée faite sous une condition suspensive.

1589. La promesse de vente vaut vente, lorsqu'il y a consentement réciproque des deux parties sur la chose et sur le prix.

1590. Si la promesse de vendre a été faite avec des arrhes, chacun des contractans est maître de s'en départir;

Celui qui les a données, en les perdant,

Et celui qui les a reçues, en restituant le double.

1591. Le prix de la vente doit être déterminé et désigné par les parties.

1592. Il peut cependant être laissé à l'arbitrage d'un tiers: si le tiers ne veut ou ne peut faire l'estimation, il n'y a point de vente.

1593. Les frais d'actes et autres accessoires à la vente, sont à la charge de l'acheteur.

CHAPITRE II.

Qui peut acheter ou vendre.

1594. Tous ceux auxquels la loi ne l'interdit pas, peuvent acheter ou vendre.

1595. Le contrat de vente ne peut avoir lieu entre époux que dans les trois cas suivans:

Venditio conficitur, vel actu authentico, vel syngrapha privata.

1583. *Inter contrahentes venditio perficitur, et proprietas de jure emtori adquiritur statim ac de re et pretio conventum fuerit, licet res nondum sit tradita, et pretium nondum solutum.*

1584. *Venditio fieri potest pure et simpliciter, vel sub conditione suspensiva aut resolutiva: binas praeterea, vel plures res alternatim venditio respicere potest.*

Omnibus hisce casibus venditionis effectus generalibus conventionum regulis reguntur.

1585. *Cum merces, non per aversionem, sed pondere, numero et mensura veneunt, venditio hoc sensu perfecta non habetur, nisi eae adnumeratae, admensae, et adpensae fuerint, quatenus, his nondum peractis, earam periculum incumbit venditori; emtor tamen, si venditor in conventionis executione deficiat, agere potest, vel ad rei venditae traditionem, aut ad damna et id, quod interest, si locus erit.*

1586. *Si e contra merces per aversionem venierint, etsi de earum pondere, numero et mensura singillatim non constet, venditio perfecta est.*

1587. *Venditio vini, olei et ceterarum rerum, quae prius degustari solent, antequam ab emtore degustentur et adprobentur, perfecta non est.*

1588. *Venditioni cum pacto degustationis inest conditio suspensiva.*

2589. *Promissio vendendi, cum mutuus adest consensus partium de re et de pretio, venditioni aequipollet.*

1590. *Si vendendi promissioni accedant arrhae, licet unicuique ex contrahentibus a contractu resilire: qui tamen arrham accepit, duplam restituet; qui tradidit, eam amittet.*

1591. *Pretium venditioni certum et inter partes constitutum esse debet.*

1502. *In arbitrium tamen tertii pretium conferri potest: qui si nolit vel non possit illud definire, venditio infecta est.*

1593. *Expensae actuum et aliae, quae accedunt venditionis causa, emptori incumbunt.*

CAPUT II

Qui emere et vendere possint.

1594. *Omnes emere et vendere possunt, qui lege non prohibentur.*

1595. *Inter conjuges venditio non tenet, nisi tribus hisce casibus:*

1. Gdy ieden z małżonków ustępuie dóbr swoich drugiemu„ który z nim, iest rozdzielony sądownie, na zapłatę praw iego;

2. Gdy ustąpienie które mąż uczynił żonie choć nierozdzielonéy, prawną ma przyczynę, iak naprzykład, zastąpienie alienowanych iéy nieruchomości, albo piéniędzy do niéy należących, ieżeli te nieruchomości albo pieniądze nie wpadaią w wspólność;

3. Gdy żona ustępuie dóbr mężowi swemu na zapłatę summy, którą mu przyrzekła w posagu, i gdy iest wyłączenie wspólności;

Zachowuią się w tych trzech przypadkach prawa dziedziców stron kontraktuiących, gdyby zachodził zysk ułożony.

1596. Nie mogą wyrobić dla siebie przysądzenia pod karą nieważności, ani sami przez się, ani przez osoby podłożone:

Opiekuni dóbr tych osób, które maią w opiece;

Pełnomocnicy dóbr, których przedaż iest im zlecona;

Administratorowie dóbr gminów albo ustanowień publicznych, powierzonych ich staraniom;

Urzędnicy publiczni dóbr narodowych, których przedaż odbywa się przez ich urząd.

1597. Sędziowie, ich zastępcy, urzędnicy dopełniaiący urzędu publicznego, Pisarze, urząd wykonawczy, Patronowie,

1. Celui où l'un des deux époux cede des biens à l'autre, séparé judiciairement d'avec lui, en paiement de ses droits;

2. Celui où la cession que le mari fait à sa femme, même non séparée, a une cause légitime, telle que le remploi de ses immeubles aliénés ou de deniérs à elle appartenans, si ces immeubles ou deniers ne tombent pas en communauté;

3. Celui où la femme cède des biens à son mari en paiement d'une somme qu'elle lui aurait promise en dot, et lorsqu'il y a exclusion de communauté:

Sauf, dans ces trois cas, les droits des héritiers des parties contractantes, s'il y a avantage indirect.

1596. Ne peuvent se rendre adjudicataires, sous peine de nullité, ni par eux-mêmes, ni par personnes interposées,

Les tuteurs, des biens de ceux dont ils ont la tutelle;

Les mandataires, des biens qu'ils sont chargés de vendre;

Les administrateurs, de ceux des communes ou des établissemens publics confiés à leurs soins;

Les officiers publics, des biens nationaux dont les ventes se font par leur ministère.

1597. Les juges, leurs suppléans, les magistrats remplissant le ministère public, les greffiers, huissiers, avoués, défenseurs offi-

---

1. Cum alter alteri judicialiter separato bona cedit, ut ejus juribus satisfiat;

2. Cum cessio uxori a marito etiam non separatae facta legitimam causam habet, uti pro pretio immobilium uxoris ipsius venditorum, aut pro pecunia huic debita restituenda, si eadem bona et pecunia sub communione bonorum non cadant;

3. Cum pro dote marito promissa uxor eidem bona cedit, si inter eos communio sit exclusa.

Hisce tribus casibus jura contrahentium heredibus reservata censentur, quoties indirecte aliquod lucrum oriatur.

1596. *Neque per semetipsos neque per alios, sub poena nullitatis, sibi quidquam adjudicare possunt:*

Tutores in bonis eorum, quorum tutelam gerunt;

Procuratores in bonis, quorum venditio iis demandatur;

Administratores in bonis universitatum aut publicorum institutorum, quae eorum fidei credita sunt;

Officiales publici in bonis domanialibus, quorum venditio eorum ministerio commissa est.

1597. *Judices, eorum vices gerentes, regii procuratores, eorumque substituti, scribae,*

Obrońcy urzędowi, i Notaryusze, nie mogą nabywać ustąpień processów, praw spraw spornych, należących do Trybunału, w którego obrębie odbywaią swóy urząd, pod karą nieważności i wynagrodzenia szkód, straconych zysków i nakładów. (a.)

DZIAŁ III.

O rzeczach które mogą bydź przedane.

1598. Cokolwiek służy do zamian, przedane bydź może, ieżeli prawa szczególne nie przeszkadzaią do alienowania.

1599. Przedaż cudzéy rzeczy iest nieważna: może bydź powodem do wynagrodzenia szkód i straconych zysków, ieżeli nabywca nie wiedział, że rzecz była cudza.

1600. Nie można przedawać spadku po osobie żyiącéy, nawet z iéy zezwoleniem.

1601. Gdyby w chwili przedaży rzecz zginęła całkiem, przedaż iest nieważna.

Jeżeli część tylko téy rzeczy zginęła, wolno iest nabywcy albo odstąpić przedaży, albo wymagać części zachowanéy postarawszy się o oznaczenie ceny stosownie do całości.

cieux et notaires, ne peuvent devenir cessionaires des procès, droits et actions litigieux qui sont de la compétence du tribunal dans le ressort duquel ils exercent leurs fonctions, à peine de nullité, et des dépens, dommages et intérêts.

CHAPITRE III.

Des choses qui peuvent être vendues.

1598. Tout ce qui est dans le commerce, peut être vendu, lorsque des lois particulières n'en ont pas prohibé l'aliénation.

1599. La vente de la chose d'autrui est nulle: elle peut donner lieu à des dommages-intérêts lorsque l'acheteur a ignoré que la chose fût à autrui.

1600. On ne peut vendre la succession d'une personne vivante, même de son consentement.

1601. Si au moment de la vente la chose vendue était périe en totalité, la vente serait nulle.

Si une partie seulement de la chose est périe, il est au choix de l'acquéreur d'abandonner la vente, ou de demander la partie conservée, en faisant déterminer le prix par la ventilation.

---

adparitores, advocati, officiosi defensores et tabelliones, cessionem jurium, actionum et litium, quarum cognitio tribunali competit, cui ipsi ratione officii addicti sunt, sub poena nullitatis, expensarum, damnorum et ejus quod interest, consequi prohibentur.

CAPUT III.

De rebus, quae vendi possunt.

1598. *Res omnes, quae in commercio sunt, vendi possunt, nisi id peculiaribus legibus prohibeatur.*

1599. *Venditio rei alienae nulla est; cum vero emtor eam alienam esse ignoravit, damna et id quod interest, repetere potest.*

1600. *Viventis hereditas vendi nequit, licet ipsius viventis domini consensus interveniat.*

1601. *Rei, quae contractus tempore penitus interierat, venditio irrita erit.*

Si pars tantum rei perit, optio datur emtori, aut a venditione recedendi, aut reliquum petendi, pretio a peritis praefinito.

(a.) Obowiązki przywiązane w sądownictwie francuzkiém do osób zwanych *Huissiers* odbywaią u nas w większéy części *Komornicy*, a w mnieyszéy *Woźni*, podług Numeru 35. Dziennika Praw; wypadało zatém w mnieyszem tłumaczeniu nazwać ich ogólnie: *Urząd wykonawczy.*

DZIAŁ IV.

O obowiązkach przedawcy.

Oddział I.

Urządzenia ogólne.

1602. Przedawca powinien wytłumaczyć to iasno, do czego się zobowiązuie.

Każdy układ ciemny, albo wątpliwy, tłumaczy się przeciw przedawcy.

1603. Dwa są istotne obowiązki przedawcy, wydadź rzecz przedaną i bydź za nię rękoymią.

Oddział II.

O wydaniu.

1604. Wydanie iest przeniesienie rzeczy przedanéy w moc i posiadanie nabywcy.

1605. Obowiązek wydania nieruchomości, dopełniony iest ze strony przedawcy, skoro oddał klucze, ieżeli idzie o budynek, albo skoro oddał tytuły własności.

1606. Wydanie rzeczy ruchomych następuie:

albo przez oddanie rzeczywiste;

albo przez oddanie kluczy od budynków, w których się te rzeczy znayduią;

albo nawet przez samo stron zezwolenie, gdy przeniesienie nie może nastąpić w chwili przedaży, albo ieżeli nabywca iuż ie ma w mocy swoiéy pod innym tytułem.

1607. Oddanie praw niezmysłowych, następuie albo przez oddanie tytułów, albo gdy ich używa nabywca z zezwoleniem przedawcy.

1608. Koszta wydania obowiązkiem są przedawcy: koszta wzięcia, obowiązkiem są nabywcy, ieżeli inny układ nie zaszedł.

1609. Wydanie następować powinno w mieyscu, w którém była rzecz przedana w czasię przedaży, ieżeli nie masz innéy umowy.

1610. Jeżeli przedawca uchybia w wydaniu rzeczy na czas umowiony od stron, nabywca może podług swego wyboru, albo żądać rozwiązania przedaży, albo dania sobie w posiadanie rzeczy, ieżeli opóźnienie przedawcy następuie tylko z iego czynu.

1611. We wszystkich przypadkach, przedawca skazany bydź powinien na wynagrodzenie szkód i straconych zysków, ieżeli pokrzywdzenie nabywcy przez to wypływa, że wydanie nie nastąpiło w czasie umowionym.

1612. Przedawca obowiązany nie iest do wydania rzeczy, ieżeli nabywca nie płaci iéy ceny, i ieżeli przedawca nie dozwolił mu zwłoki czasu do zapłacenia.

1613. Równie obowiązany nie będzie do wydania, chociażby na zapłacenie zwłoki

CHAPITRE IV.

Des obligations du vendeur.

Section I.

Dispositions générales.

1602. Le vendeur est tenu d'expliquer clairement ce à quoi il s'oblige.

Tout pacte obscur ou ambigu s'interprète contre le vendeur.

1603 Il a deux obligations principales, celle de délivrer et celle de garantir la chose qu'il vend.

Section II.

De la délivrance.

1604. La délivrance est le transport de la chose vendue en la puissance et possession de l'acheteur.

1605. L'obligation de délivrer les immeubles est remplie de la part du vendeur lorsqu'il a remis les clefs, s'il s'agit d'un bâtiment, ou lorsqu'il a remis les titres de propriété.

1606. La délivrance des effets mobiliers s'opère,

Ou par la tradition réelle,

Ou par la remise des clefs des bâtimens qui les contiennent,

Ou même par le seul consentement des parties, si le transport ne peut pas s'en faire au moment de la vente, ou si l'acheteur les avait déjà en son pouvoir à un autre titre.

1607. La tradition des droits incorporels se fait, ou par la remise des titres, ou par l'usage que l'acquéreur en fait du consentement du vendeur.

1608. Les frais de la délivrance sont à la charge du vendeur, et ceux de l'enlèvement à la charge de l'acheteur, s'il n'y a eu stipulation contraire.

1609. La délivrance doit se faire au lieu où était, au temps de la vente, la chose qui en a fait l'objet, s'il n'en a été autrement convenu.

1610. Si le vendeur manque à faire la délivrance dans le temps convenu entre les parties, l'acquéreur pourra, à son choix, demander la résolution de la vente, ou sa mise en possession, si le rétard ne vient que du fait du vendeur.

1611. Dans tous les cas, le vendeur doit être condamné aux dommages et intérêts s'il résulte un préjudice pour l'acquéreur, du défaut de délivrance au terme convenu,

1612. Le vendeur n'est pas tenu de délivrer la chose si l'acheteur n'en paie pas le prix, et que le vendeur ne lui ait pas accordé un délai pour le paiement.

1613. Il ne sera pas non plus obligé à la délivrance, quand même il aurait accordé

CAPUT IV.

De venditoris obligationibus.

Sectio I.

Dispositiones generales.

1602. *Quid sua obligatione complecti intendat, venditor clare explicare tenetur. Quaevis pactio, obscura vel ambigua, contra venditorem interpretanda est.*

1603. *Venditor ad duo praecipue obligatur, scilicet ad rem venditam tradendam, et ad ejus evictionem praestandam.*

Sectio II.

De traditione.

1604. *Traditio est rei venditae in potestatem et possessionem emtoris translatio.*

1605. *Cum aedificiorum claves vel proprietatis instrumenta venditor emtori tradidit, immobilia ipsa tradendi obligationi satisfecit.*

1606. *Mobilium traditio fit, vel res ipsas, vel claves aedium, quibus mobilia servantur, tradendo, vel etiam solo contrahentium consensu, si venditionis tempore res transferri nequeant, aut penes emtorem jam ex alio titulo sint.*

1607. *Jurium incorporalium traditio fit, aut per dationem instrumentorum, aut per usum, quo emtor, consentiente venditore, illa exerset.*

1608. *Traditionis expensas venditor, translationis vero emtor sustinet, nisi aliter pactum fuerit.*

1609. *Vendita res eo loco tradi debet, ubi tempore contractus reperiebatur, nisi aliter contrahentibus placuerit.*

1610. *Nisi venditor ex suo dumtaxat facto intra statutum tempus rem tradiderit, emtor optionem habebit petendi vel rei possessionem, vel contractus resolutionem.*

1611. *Venditor ad damna et in id, quod interest, condemnabitur, quoties emtori detrimentum emergat, eo quod res tempore constituto tradita non fuerit.*

1612. *Rem tradere non tenetur venditor, nisi aut emtor illius pretium persolvat, aut ipse venditor ei dilationem ad solvendum concesserit.*

1613. *Licet de pretio fides habita sit, si emtor post venditionem bonis cesserit, vel decoctioni proximus sit, ita ut venditori periculum pretii amittendi immineat, hic non*

czasu pozwolił, ieżeli po przedaży nabywca podupadł, lub upadł zupełnie do tego stopnia, że przedawca znayduie się w niebezpieczeństwie stracenia ceny, chybaby nabywca dał zaręczenie na wypłacenie w czasie wyznaczonym.

1614. Rzecz wydana bydź powinna w takim stanie, w iakim się znayduie w chwili przedaży.

Od dnia przedaży wszelkie pożytki należą do nabywcy.

1615. Obowiązek wydania rzeczy obeymuie i iéy przyłączenia, i wszystko to, cokolwiek służy do trwałego iéy używania.

1616. Przedawca obowiązany iest wydadź taką obiętość, iaka iest wyrażona w kontrakcie, pod ograniczeniami położonemi niżéy.

1617. Jeżeli przedaż nieruchomości uczyniona była ze wskazaniem obiętości, przez wyrażoną miar liczbę i z oznaczeniem ceny na miarę, przedawca powinien wydadź nabywcy, ieżeli on tego wymaga, ilość wskazaną w kontrakcie;

A ieżeli to dla niego iest niepodobne, albo ieżeli nie wymaga nabywca, przedawca powinien ponieść stósownie zmnieyszenie ceny.

1618. Jeżeli przeciwnie, w przypadkach artykułu poprzedzaiącego znaydzie się obiętość większa nad wyrażoną w kontrakcie, nabywca ma wybór, albo dostarczyć dodatek ceny, albo odstąpić kontraktu, ieżeli

un délai pour le paiement, si depuis la vente, l'acheteur est tombé en faillite ou en état de déconfiture, en sorte que le vendeur se trouve en danger imminent de perdre le prix; à moins que l'acheteur ne lui donne caution de payer au terme.

1614. La chose doit être délivrée en l'état où elle se trouve au moment de la vente.

Depuis ce jour, tous les fruits appertiennent à l'acquéreur.

1615. L'obligation de délivrer la chose comprend ses accessoires et tout ce qui a été destiné à son usage perpétuel.

1616. Le vendeur est tenu de délivrer la contenance telle qu'elle est portée au contrat, sous les modifications ci-après exprimées.

1617. Si la vente d'un immeuble a été faite avec indication de la contenance, à raison de tant la mesure, le vendeur est obligé de délivrer à l'acquéreur, s'il l'exige, la quantité indiquée au contrat;

Et si la chose ne lui est pas possible, ou si l'acquéreur ne l'exige pas, le vendeur est obligé de souffrir une diminution proportionnelle du prix.

1618. Si, au contraire, dans le cas de l'article précédent, il se trouve une contenance plus grande que celle exprimée au contrat, l'acquéreur a le choix de fournir le supplément du prix, ou de se désister du

amplius rem tradere tenebitur, nisi de eo solvendo intra statutum tempus emptor cautionem praestet.

1614. *Res, prout tempore venditionis reperitur, tradenda est.*

Omnes fructus ab eo tempore emtori debentur.

1615. *Rei tradendae obligatio ad accessoria quoque extenditur, et ad omnia, quae ad perpetuum ejusdem usum destinata fuere.*

1616. *Rem integram juxta stipulationem venditor praestare tenetur modis ut infra.*

1617. *Si fundi venditio facta fuit, habita quantitatis declaratione, et in singulas mensuras certo pretio constituto, quantitas in contractu deducta emtori, si velit, tradenda est: si hoc fieri nequeat, aut id emtor non exigat, congruam pretii deminutionem venditor pati debet.*

1618. *Si e contra in casu praecedentis articuli quantitas major reperitur illa, quae in contractu declarata fuit, in emtoris arbitrio est, aut pretii supplementum persolvere, aut a contractu recedere, dummodo, quod excedit, superet vigesimam partem ejus, quod in contractu declaratum fuit.*

przewyżka przenosi dwudziestą częścią obiętość oświadczoną.

1619. We wszystkich innych przypadkach:

Bądź gdy przedaż uczyniona była rzeczy pewnéy i ograniczonéy;

Bądź gdy miała za przedmiot grunta różne i oddzielone;

Bądź gdy się zaczyna przez miarę, albo przez oznaczenie przedmiotu przedanego z przydaniem miary;

Wyrażenie takiéy miary nie daie mieysca do żadnego dodatku ceny dla korzyści przedaiącego, za przewyszkę w mierze; ani dla korzyści nabywcy do żadnego ceny zmnieyszenia za mnieyszą ilość miary, chyba tyle tylko, ile różnica rzeczywistéy miary dwudziestą częścią iest wyższa lub niższa nad miarę wyrażoną w kontrakcie, maiąc wzgląd na wartość całości przedmiotów przedanych, ieżeli przeciwny temu układ nie zaszedł.

1620. W przypadku, gdy podług artykułu poprzedzaiącego, ma mieysce powiększenie ceny za przewyżkę miary, wolno iest nabywcy, albo odstąpić kontraktu, albo dostarczyć dodatek ceny, a to z procentem, ieżeli nieruchomość zatrzymał.

1621. We wszystkich przypadkach w których nabywca ma prawo odstąpienia kontraktu, przedawca wrócić mu powinien prócz ceny, ieżeli ią odebrał, koszta kontraktu.

1622. Sprawa o dodatek ceny ze strony przedawcy, i sprawa o zmnieyszenie ceny

contrat, si l'excédent est d'un vingtième au-dessus de la contenance déclarée.

1619. Dans tous les autres cas,

Soit que la vente soit faite d'un corps certain et limité,

Soit qu'elle ait pour objet des fonds distincts et séparés.

Soit qu'elle commence par la mesure, ou par la désignation de l'objet vendu suivie de la mesure,

L'expression de cette mesure ne donne lieu à aucun supplément de prix, en faveur du vendeur, pour l'excédent de mesure, ni en faveur de l'acquéreur à aucune diminution du prix pour moindre mesure, qu'autant que la différence de la mesure réelle à celle exprimée au contrat est d'un vingtième en plus ou en moins, en égard à la valeur de la totalité des objets vendus, s'il n'y a stipulation contraire.

1620. Dans le cas où, suivant l'article précédent, il y a lieu à augmention de prix pour excédent de mesure, l'acquéreur a le choix ou de se désister du contrat ou de fournir le supplément du prix, et ce avec les intérêts s'il a gardé l'immeuble.

1621. Dans tous les cas où l'acquéreur a le droit de se désister du contrat, le vendeur est tenu de lui restituer, outre le prix, s'il l'a reçu, les frais de ce contrat.

1622. L'action en supplément de prix de la part du vendeur, et celle en diminution

1619. *In ceteris casibus:*

Sive venditio respiciat corpus certum et limitibus circumscriptum;

Sive distinctos et separatos fundos;

Sive a rei venditae mensura incipiat, vel a designatione ipsius rei venditae, cujus mensura postea secuta sit;

Hujus mensurae declaratio, ob excessum, vel ob defectum nec venditori ad pretii supplementum, nec emtori ad ejus deminutionem jus tribuit, nisi realis mensurae differentia ab ea, quae in contractu declarata fuit, vigesimam rei partem constituat, sive ob excessum, sive ob defectum, habita ratione pretii totius rei venditae, dummodo aliter stipulatum non sit.

1620. *Ubi juxta praecedentem articulum excedens mensura pretii incremento jus tribuit, emtor optionem habet aut a contractu recedendi, aut pretii supplementum persolvendi, et etiam cum usuris, si fundi possessionem ipse habuerit.*

1621. *Quoties emtori a contractu recedendi jus competit, venditor rei pretium, si illud accepit, et insuper contractus expensas illi restituere tenetur.*

1622. *Actiones ad pretii supplementum consequendum, quae venditori, et ad pretii de-*

lub zerwanie kontraktu ze strony nabywcy, zaniesioną bydź powinna w roku od dnia kontraktu pod karą odpadnienia.

1623. Jeżeli dwa grunta przedane były przez tenże sam kontrakt, i za tęż samę cenę, z oznaczeniem miary każdego, a znayduie się mniéy obiętości w iednym, a więcéy w drugim, czyni się potrącenie, aż do wyrównania należących się ilości; i sprawa bądź o dodatek, bądź o zmnieyszenie ceny ma mieysce tylko podług prawideł wyżéy ustanowionych.

1624. W wątpliwości, czy na nabywcę, czy na przedawcę ma spadać strata lub zepsucie rzeczy przedanéy, przed iéy wydaniem, rozsądza się podług prawideł przepisanych w tytule *o Kontraktach albo zobowiązaniach umownych w ogólności.*

Oddział III.

O rękoymi.

1625. Rękoymia iaką przedawca winien nabywcy, ma dwa przedmioty; pierwszy, spokoyne posiadanie rzeczy kupionéy; drugi, ukryte niedostatki téy rzeczy, albo wady, dla których ta rzecz oddaną bydź może.

de prix ou en résiliation du contrat de la part de l'acquéreur, doivent être intentées dans l'année, a compter du jour du contrat, à peine de déchéance.

1623. S'il a été vendu deux fonds par le même contrat, et pour un seul et même prix, avec désignation de la mesure de chacun, et qu'il se trouve moins de contenance en l'un et plus en l'autre, on fait compensation jusqu'à due concurrence; et l'action, soit en supplément, soit en diminution du prix, n'a lieu que suivant les règles ci-dessus établies.

1624. La question de savoir sur lequel, du vendeur ou de l'acquéreur, doit tomber la perte ou la détérioration de la chose vendue avant la livraison, est jugée d'après les règles prescrites au titre *des contrats ou des obligations conventionnelles en général.*

Section III.

De la garantie.

1625. La garantie que le vendeur doit à l'acquereur, a deux objets: le premier est la possession paisible de la chose vendue; le second, les défauts cachés de cette chose ou les vices redhibitoires.

---

minutionem vel ad recedendum a contractu, quae emtori competunt, intra annum a die contractus instituendae sunt, quo elapso exstinguuntur.

1623. *Si eodem contractu et uno eodemque pretio duo praedia vendita sint, expressa utriusque mensura, atque haec in altero minor, in altero vero major reperiatur, usque ad concurrentem quantitatem mensurarum ad invicem compensatio fit, et actio datur tam ad supplementum, quam ad deminutionem pretii, juxta praecedentes regulas.*

1624. *Rei venditae et nondum traditae detrimentum vel jactura, utrum emtoris an venditoris damno cedat, definitur regulis in titulo* de contractibus, seu de obligationibus conventionalibus in genere *praescriptis.*

Sectio III.

De cautione.

1625. *Cautio a venditore emtori praestanda duo complectitur objecta: primum, pacificam rei venditae possessionem; alterum, latentia rei ipsius vitia, seu quae redhibitoriam tribuunt.*

§. 1.

O rękoymi w przypadkach pokonania prawem.

1626. Chociaż w czasie przedaży żaden układ nie był uczyniony względem rękoymi, przedawca obowiązany iest samemże prawem bydź rękoymią nabywcy za pokonanie prawem, któreby poniosł w posiadaniu całości lub części przedanego przedmiotu, albo za ciężary nie oświadczone przy przedaży, o iakieby się do takiego przedmiotu upominano.

1627. Mogą strony przez szczególne umowy do takiego zobowiązania z prawa wynikaiącego, co dodadź albo zmnieyszyć iego skutek; mogą się nawet umówić, że przedawca do żadnéy rękoymi obowiązany nie iest.

1628. Chociaż iest rzeczono, że nabywca obowiązany nie iest do żadnéy rękoymi, odpowiada iednak za taką która wypływa z osobistego iego czynu; wszelka przeciwna temu umowa iest nieważna.

1629. W tymże samym przypadku, gdy ułożona iest wolność od rękoymi, gdyby pokonanie prawem nastąpiło, przedawca powrócić powinien cenę;

Chybaby nabywca wiedział przy przedaży o niebezpieczeństwie grożącém pokonaniem, przez prawo, albo kupuiąc wziął na siebie niebezpieczeństwa i straty.

1630. Gdy rękoymia przyrzeczona była, albo względem tego nic ułożonem nie zo-

§. 1.

De la garantie en cas d'éviction.

1626. Quoique lors de la vente il n'ait été fait aucune stipulation sur la garantie, le vendeur est obligé de droit à garantir l'acquéreur l'éviction qu'il souffre dans la totalité ou partie de l'objet vendu, ou des charges prétendues sur cet objet et non déclarés lors de la vente.

1627. Les parties peuvent, par des conventions particulières, ajouter à cette obligation de droit ou en diminuer l'effet; elles peuvent même convenir que le vendeur ne sera soumis à aucune garantie.

1628. Quoiqu'il soit dit que le vendeur ne sera soumis à aucune garantie, il demeure cependant tenu de celle qui résulte d'un fait qui lui est personnel: toute convention contraire est nulle.

1629. Dans le même cas de stipulation de non garantie, le vendeur, en cas d'éviction, est tenu à la restitution du prix, à moins que l'acquéreur n'ait connu lors de la vente le danger de l'éviction, ou qu'il n'ait acheté à ses périls et risques.

1630. Lorsque la garantie a été promise, ou qu'il n'a rien été stipulé à ce sujet, si

---

De evictione cavenda.

1626. *Etsi in venditione de evictionis cautione nihil conventum sit, ipso jure tamen venditor eandem praestare tenetur emtori, si res vendita in totum vel pro parte evicta sit, vel si ea oneribus obnoxia reperiatur, quae in venditione declarata non fuerint.*

1627. *Hujus naturalis obligationis effectus peculiaribus pactionibus partes augere aut imminuere possunt: stipulari quoque ipsis licet, ut nulla cavendae evictionis obligatio venditorem obstringat.*

1628. *Etsi in vim stipulationis ab evictione cavenda venditor absolutus fuerit, nihilominus ipse pro evictione tenetur, quae ex ejus facto oritur; et quaelibet contraria conventio nulla est.*

1629. *Eodem casu, quo stipulatum fuerit de evictione non praestanda, venditor, evicta re, pretium restituere tenetur, nisi emtor, cum contraxit, evictionis periculum sciret, vel omne rei discrimen in se susceperit.*

1630. *Si promissa fuit evictionis cautio, vel etiam si nihil de hac re pactum fuerit, emtor, qui evictionem passus est, a venditore jus petendi habet:*

stało, ieżeli nabywca pokonany iest prawem, ma prawo domagać sią od przedawcy:

1. Powrócenia ceny;

2. Powrócenia przychodów, gdy obowiązany iest oddadź ie właścicielowi, który go pokonywa prawem;

3. Kosztów poniesionych z powodu żądania rękoymi przez nabywcę, i kosztów ponoszonych przez pierwiastkowego powoda;

4. Nakoniec wynagrodzenie szkód i straconych zysków oraz wszystkich kosztów prawnych kontraktu.

1631. Gdy w czasie pokonania prawem, przedana rzecz znayduie się zmnieyszona co do wartości, albo znacznie nadpsuta, bądź z niedbalstwa nabywcy, bądź przez przypadki większéy siły, przedawca równie iest obowiązany do powrócenia całéy wartości.

1632. Lecz ieżeli nabywca ciągnął zyski z zepsucia rzeczy, iakie uczynił, przedawca ma prawo zatrzymać z ceny summę równą takim zyskom.

1633. Jeżeli rzecz przedana znayduie się powiększona w cenie w czasie pokonania prawem, niezawiśle nawet od czynów nabywcy, przedawca powinien mu wtedy to zapłacić, co przewyższa cenę przedaży.

1634. Przedawca zapłacić powinien albo wyrobić zapłacenie nabywcy przez tego, który pokonywa prawem wszelkich poprawl'acquéreur est évincé, il a droit de demander contre le vendeur,

1. La restitution du prix;

2. Celle des fruits, lorsqu'il est obligé de les rendre au propriétaire qui l'évince;

3. Les frais faits sur la demande en garantie de l'acheteur, et ceux faits par le demandeur originaire;

4. Enfin les dommages et intérêts, ainsi que les frais et loyaux-coûts du contrat.

1631. Lorsqu'à l'époque de l'éviction la chose vendue se trouve diminuée de valeur, ou considérablement détériorée, soit par la négligence de l'acheteur, soit par des accidens de force majeure, la vendeur n'en est pas moins tenu de restituer la totalité du prix.

1632. Mais, si l'acquéreur a tiré profit des dégradations par lui faites, le vendeur a droit de retenir sur le prix une somme égale à ce profit.

1633. Si la chose vendue se trouve avoir augmenté de prix à l'époque de l'éviction, indépendamment même du fait de l'acquéreur le vendeur est tenu de lui payer ce qu'elle vaut au-dessus du prix de la vente.

1634. Le vendeur est tenu de rembourser ou de faire rembourser à l'acquéreur, par celui qui l'évince, toutes les réparations

1. Pretii restitutionem;

2. Fructus rei, si eosdem proprietario, qui evicit, restituere debeat;

3. Expensas pro motae litis denunciatione ab emtore venditori facta, et eas, quas insuper principalis actor sustinuit;

4. Damna denique et id, quod interest, nec non ipsius contractus venditionis legitimas expensas.

1631. *Cum res vendita evictionis tempore pretio imminuta reperitur, vel insigniter deterior facta, sive ob culpam emtoris, sive ex majore vi, cui resisti non potest, venditor nihilominus integrum pretium restituere tenetur.*

1632. *Si tamen emtor ex detrimento rei venditae ejus facto illato aliquid lucratus sit, tantumdem pretii, quod perceptum lucrum adaequet, venditori retinendi jus est.*

1633. *Si res vendita, cum evincitur, aucta valore reperitur, etiam sine facto emtoris, quidquid ultra pretium venditionis novae aestimationi additur, venditor emtori debet.*

1634. *Venditor emtori omnes refectiones ab ipso factas et utiles expensas rependere tenetur, vel facere, ut ab eo, qui rem evicit, persolvantur.*

i polepszeń użytecznych, które nabywca w gruncie poczynił.

1635. Jeżeli przedawca złą wiarą przedał grunt cudzy, obowiązany będzie zapłacić nabywcy, wszelkie nakłady, iakie on poczynił na gruncie, nawet dla ozdoby lub rozrywki.

1636. Jeżeli nabywca pokonany iest prawem tylko co do części rzeczy, ale która część tak wiele znaczy względem całości, że nabywca bez téy części w któréy iest pokonany, nie byłby rzeczy kupował, może zerwać przedaż.

1637. Jeżeli w przypadkach pokonania co do części gruntu przedanego, nie rozchodzi się przedaż, cena części w iakiéy nabywca pokonany, zapłacona mu iest podług oszacowania przy pokonaniu, ale nie w stosunku do całości przedaży, bądź gdy rzecz przedana powiększona iest, lub zmnieyszona w cenie.

1638. Jeżeli dziedzictwo przedane, iest obciążone, a oświadczenie tego uczynione nie było, służebnościami niewidocznemi, a które tak wiele znaczą, iż można wnosić, że nabywca uwiadomiony o nich niebyłby dziedzictwa tego kupował, może on żądać rozeyścia się kontraktu, ieżeli nie obiera raczéy przestać na wynagrodzeniu.

1639. Inne wątpliwości, iakieby się trafiać mogły względem wynagrodzenia szkód i straconych zysków, wypływaiącego dla nabywcy z niewykonania przedaży, rozstrzygane bydź powinny podług ogólnych et améliorations utiles qu'il aura faites au fonds.

1635. Si le vendeur avait vendu de mauvaise foi le fonds d'autrui, il sera obligé de rembourser à l'acquéreur toutes les dépenses, même voluptuaires ou d'agrément, que celui-ci aura faites au fonds.

1636. Si l'acquéreur n'est évincé que d'une partie de la chose, et qu'elle soit de telle conséquence, relativement au tout, que l'acquéreur n'eût point acheté sans la partie dont il a été évincé, il peut faire résilier la vente.

1637. Si, dans le cas de l'éviction d'une partie du fonds vendu, la vente n'est pas résiliée, la valeur de la partie dont l'acquéreur se trouve évincé, lui est remboursée suivant l'estimation à l'époque de l'éviction, et non proportionnellement au prix total de la vente, soit que la chose vendue ait augmenté ou diminué de valeur.

1638. Si l'héritage vendu se trouve grévé, sans qu'il en ait été fait de déclaration, de servitudes non apparentes, et qu'elles soient de telle importance qu'il y ait lieu de présumer que l'acquéreur n'aurait pas acheté s'il en avait été instruit, il peut demander la résiliation du contrat, si mieux il n'aime se contenter d'une indemnité.

1639. Les autres questions auxquelles peuvent donner lieu les dommages et intérêts résultant pour l'acquéreur de l'inexécution de la vente, doivent être décidées suivant les règles générales établies au titre

1635. *Si sciens quis alienum fundum vendiderit, erga emtorem de omnibus expensis, etiam voluptuariis, circa fundum factis, tenebitur.*

1636. *Quoties res vendita pro parte tantum evicta sit, sed tanti momenti hujusmodi pars habeatur, ut emtor sine illa emturus non fuisset, ad contractus resolutionem ipse agere poterit.*

1637. *Si, parte tantum fundi evicta, venditio non resolvatur, partis evictae pretium juxta ejus aestimationem tempore evictionis, non juxta totius rei venditae pretium emtori rependitur, sive auctum sive diminutum sit ipsius fundi pretium.*

1638. *Si fundus venditus servitutibus non apparentibus obnoxius reperiatur, quin de illis in contractu mentio facta sit, et tanti momenti servitutes habeantur, ut emtorem, si id scivisset, rem minime emturum fuisse praesumi possit, is contractus resolutionem vel pretii indemnitatem pro lubitu petere poterit.*

1639. *Ceterae quaestiones, quae ex non impleti contractus causa oriri possunt quoad damna et quidquid interest, emtori a venditore praestanda, juxta regulas generales, de*

prawideł ustanowionych w tytule o *Kontraktach, albo zobowiązaniach umownych w ogólności,*

1640. Rękoymia na przypadek pokonania prawem, ustaie skoro nabywca zezwolił na skazanie siebie przez wyrok ostateczny, albo taki, od którego appellacya przyiętą bydź nie może, bez przypozwania przedawcy swego, ieżeli przedawca dowodzi, że były dostateczne środki na wyrobienie odrzucenia żądania.

§. 2.

O rękoymi wad w rzeczy przedanéy.

1641. Przedawca obowiązany iest do rękoymi z powodu ukrytych wad w rzeczy przedanéy, które ią czynią niewłaściwą do użycia, do iakiego ma przeznaczenie, albo które tak zmnieyszaią iéy użycie, że nabywca nie byłby iéy nabył, gdyby o nich wiedział, albo byłby dał mnieyszą cenę.

1642. Przedawca nie odpowiada za wady widoczne, o których mógł się przekonać sam nabywca.

1643. Odpowiada za ukryte wady, chociażby sam o nich nie wiedział, chybaby w takim przypadku zaszedł układ, że do żadnéy rękoymi obowiązanym nie iest.

1644. W przypadku artykułów 1641. 1643. nabywca ma wybór, oddadź rzecz i upomnieć się o powrócenie ceny, albo rzecz zatrzymać, a upominać się o powrócenie części ceny, iaką biegli ułożą.

des contrats ou des obligations conventionnelles en général.

1640. La garantie pour cause d'éviction cesse lorsque l'acquéreur s'est laissé condamner par un jugement en dernier ressort, ou dont l'appel n'est plus recevable, sans appeller son vendeur, si celui-ci prouve qu'il existait des moyens suffisans pour faire rejeter la demande.

§. 2.

De la garantie des défauts de la chose vendue.

1641. Le vendeur est tenu de la garantie à raison des défauts cachés de la chose vendue qui la rendent impropre à l'usage auquel on la destine, ou qui diminuent tellement cet usage, que l'acheteur ne l'aurait pas acquise, ou n'en aurait donné qu'un moindre prix, s'il les avait connus.

1642. Le vendeur n'est pas tenu des vices apparens et dont l'acheteur a pu se convaincre lui-même.

1643. Il est tenu des vices cachés, quand même il ne les aurait pas connus, a moins que dans ce cas il n'ait stipulé qu'il ne sera obligé à aucune garantie.

1644. Dans le cas des articles 1641 et 1643, l'acheteur a le choix de rendre la chose et de se faire restituer le prix, ou de garder

quibus agitur in titulo de contractibus vel de obligationibus conventionalibus in genere, *definiendae sunt.*

1640. *Cautio de evictione praestanda cessat, cum emtor in judicio definitivo, seu a quo appellatio non datur, se damnari passus est, quin prius litem denunciaret venditori, si hic probet, exceptiones non defuisse, quibus actoris petitio rejici poterat.*

§. 2.

De vitiorum rei venditae cautione.

1641. *Venditor cavere debet de vitiis rei venditae latentibus, quae usui, cui ipsa destinata est, vel eam ineptam reddunt, vel ita ejusdem usum imminuunt, ut si emtori haec vitia innotuissent, vel rem minime adquisivisset, vel minoris tantummodo eam fuisset emturus.*

1642. *Venditor de vitiis, quae patent, et de quibus ipsemet emtor certior fieri poterat, cavere non tenetur.*

1643. *De latentibus rei venditae vitiis, etsi eadem ipse ignorasset, venditor tenetur, nisi hoc casu de non cavendo expresse stipulatus fuisset.*

1644. *In casibus, de quibus in articulis 1641 et 1643 actum est, emtor optionem habet,*

1645. Jeżeli przedawca wiedział o wadach rzeczy, powinien będzie oprócz powrócenia ceny którą odebrał, wynagrodzić wszelkie szkody i stracone zyski nabywcy.

1646. Jeżeli przedawca nie wiedział o wadach rzeczy, obowiązany iest tylko powrócić cenę, i zapłacić nabywcy koszta poniesione z powodu przedaży.

1647. Jeżeli rzecz maiąca wady zginęła przez skutek złego swego gatunku, strata iest dla przedawcy, który winien nabywcy powrócić cenę i inne wynagrodzenia, wyłożone w dwóch poprzedzaiących artykułach.

Ale strata z przypadków losowych, idzie na rachunek nabywcy.

1648. Sprawa wynikaiąca z wad, dla których rzecz oddaie się nazad, wnoszona bydź powinna przez nabywcę w krótkim czasie, podług natury wad stanowiących oddawalność, i zwyczaiu mieysca, w którém przedaż nastąpiła.

1649. Sprawa taka nie ma mieysca w przedażach czynionych powagą sądu.

DZIAŁ V.

O obowiązkach kupuiącego.

1650. Istotny iest obowiązek kupuiącego, aby zapłacił cenę w dniu i mieyscu ułożoném w przedaży.

la chose et de se faire rendre une partie du prix, telle qu'elle sera arbitrée par experts.

1645. Si le vendeur connaissait les vices de la chose, il est tenu, outre la restitution du prix qu'il en a reçu, de tous les dommages et intérêts envers l'acheteur.

1646. Si le vendeur ignorait les vices de la chose, il ne sera tenu qu'à la restitution du prix, et à rembourser à l'acquéreur les frais occasionnés par la vente.

1647. Si la chose qui avait des vices a péri par suite de sa mauvaise qualité, la perte est pour le vendeur, qui sera tenu envers l'acheteur à la restitution du prix, et aux autres dédommagemens expliqués dans les deux articles précédens.

Mais la perte arrivée par cas fortuit sera pour le compte de l'acheteur.

1648. L'action résultant des vices redhibitoires doit être intentée par l'acquéreur, dans un bref délai, suivant la nature des vices redhibitoires, et l'usage du lieu où la vente a été faite.

1649. Elle n'a pas lieu dans les ventes faites par autorité de justice.

CHAPITRE V.

Des obligations de l'acheteur.

1650. La principale obligation de l'acheteur est de payer le prix au jour et au lieu réglés par la vente.

vel rem restituendi, repetito pretio, vel illam retinendi, eamque pretii partem repetendi, quae peritorum judicio aequa videbitur.

1645. *Si rei venditae vitium venditori innotuerat, is praeter accepti restitutionem ad damna et ad id, quod interest, emtori tenetur.*

1646. *Si venditor rei vitia ignoravit, pretium et expensas, quibus venditio causam dedit, emtori dumtaxat restituere debet.*

1647. *Si res ex praecedenti vitio periit, damnum venditor sustinet, qui pretium emtori restituere et cetera damna, prout duobus praemissis articulis dictum est, ipsi resarcire debebit.*

Si tamen casu fortuito res interitt, damnum emtoris erit.

1648. *Actio redhibitoria ob rei vitium ab emtore intra breve temporis spatium proponenda est, pro vitii indole, et loci consuetudine ubi venditio facta fuerit.*

1649. *Res, quae judicis auctoritate veneunt, redhibitoria actione condici nequeunt.*

CAPUT V.

De emtoris obligationibus.

1650. *Principalis emtoris obligatio ea est, ut pretium die ac loco in venditione constituto persolvat.*

1651. Jeżeli względem tego nic urządzone nie było przy przedaży, kupuiący zapłacić powinien w mieyscu i czasie, w którym wydanie nastąpić powinno.

1652. Kupuiący winien iest procenta ceny przedaży, aż do wypłacenia kapitału w trzech następuiących przypadkach:

Jeżeli taka była umowa przy przedaży;

Jeżeli rzecz przedana i wydana przynosi pożytki lub inne przychody;

Jeżeli kupuiący wzywany był, aby zapłacił.

W ostatnim przypadku, procenta rachuią się dopiero od dnia wezwania.

1653. Jeżeli kupuiący iest napastowany, albo słuszną ma przyczynę obawy napaści przez sprawę bądź hipoteczną, bądź o wydobycie rzeczy, może zawiesić wypłacenie ceny dotąd, dopóki przedawca nie wstrzyma napaści takiey, ieżeli raczey nie woli przedawca dadź zaręczenie, albo ieżeli ułożono nie było, że zapłaci kupuiący bez względu na napaść.

1654. Jeżeli kupuiący nie płaci ceny, przedawca może żądać rozwiązania przedaży.

1655. Rozwiązanie przedaży nieruchomości natychmiast iest wyrzeczone, ieżeli przedawca iest w niebezpieczeństwie utracenia i rzeczy i ceny.

Jeżeli nie masz takiego niebezpieczeństwa, Sędzia może dozwolić nabywcy zwłoki czasu dłuższey lub krótszey, według okoliczności.

1651. S'il n'a rien été réglé à cet égard lors de la vente, l'acheteur doit payer au lieu et dans le temps où doit se faire la délivrance.

1652. L'acheteur doit l'intérêt du prix de la vente jusqu'au paiement du capital, dans les trois cas suivans:

S'il a été ainsi convenu lors de la vente;

Si la chose vendue et livrée produit des fruits ou autres revenus;

Si l'acheteur a été sommé de payer.

Dans ce dernier cas l'intérêt ne court que depuis la sommation.

1653. Si l'acheteur est troublé, ou a juste sujet de craindre d'être troublé par une action, soit hypothécaire, soit en revendication, il peut suspendre le paiement du prix jusqu'à ce que le vendeur ait fait cesser le trouble, si mieux n'aime celui-ci donner caution, ou à moins qu'il ait été stipulé que, non obstant le trouble, l'acheteur paiera.

1654. Si l'acheteur ne paye pas le prix, le vendeur peut demander la résolution de la vente.

1655. La résolution de la vente d'immeubles est prononcée de suite, si le vendeur est en danger de perdre la chose et le prix.

Si ce danger n'existe pas, le juge peut accorder à l'acquéreur un délai plus ou moins long suivant les circonstances.

1651. *Si nihil de hoc conventum sit, in eo loco et eo tempore, quo traditio fieri debet, emtor solvere tenetur.*

1652. *Donec pretium rei venditae persolvatur, usurae ab emtore in tribus hisce casibus debentur:*

Si ita in venditione stipulatum fuerit;

Si ex re vendita et tradita fructus aliive reditus provenerint;

Si in judicio solutio petita fuerit, quo ultimo casu nisi a die interpellationis usurae debentur.

1653. *Si emtor hypothecaria vel vindicatoria actione conveniatur, aut, ne turbetur, justa metuendi causa ipsi sit, pretii solutionem differre potest, donec venditor molestias auferat, nisi hic cavere malit, aut nisi stipulatum fuerit, non obstantibus molestiis emtorem pretium soluturum.*

1654. *Si emtor pretium non persolvat, venditor contractus resolutionem petere potest.*

1655. *Venditionis immobilium resolutio statim pronunciatur, si venditori rem simul et pretium amittendi periculum immineat.*

Jeżeli zwłoka taka upłynie, a nabywca nie zapłacił, rozwiązanie przedaży wyrzeczone będzie.

1656. Jeżeli zaszedł układ przy przedaży nieruchomości, że gdyby uchybione było wypłacenie ceny w umowionym czasie, przedaż rozeydzie się samém przez się prawem; nabywca iednak może zapłacić po upłynieniu takiego czasu, ieżeli nie stał się winnym spóźnienia przez wezwanie; lecz po wezwaniu takiém, sędzia nie może mu dozwolić zwłoki czasu.

1657. W przedaży żywności i rzeczy ruchomych, rozwiązanie przedaży następnie samém przez się prawem, i bez wezwania, na korzyść przedawcy, po upłynieniu umówionego czasu, w którym rzeczy takie wzięte bydź miały.

DZIAŁ VI.

O nieważności i rozwiązaniu przedaży.

1658. Oprócz przyczyn nieważności albo rozwiązania iuż wytłumaczonych w tym tytule, i przyczyn wspólnych wszelkim umowom, może bydź ieszcze rozwiązany kontrakt przedaży przez użycie możności odkupu i przez nizkość ceny.

Ce délai passé sans que l'acquérer ait payé, la résolution de la vente sera prononcée.

1656. S'il a été stipulé lors de la vente d'immeubles, que, faute de paiement du prix dans le terme convenu, la vente serait résolue de plein droit, l'acquéreur peut néanmoins payer après l'expiration du délai, tant qu'il n'a pas été mis en demeure par une sommation: mais après cette sommation, le juge ne peut pas lui accorder de délai.

1657. En matière de vente de denrées et effets mobiliers, la résolution de la vente aura lieu de plein droit et sans sommation, au profit du vendeur, après l'expiration du terme convenu pour le retirement.

CHAPITRE VI.

De la nullité et de la résolution de la vente.

1658. Indépendamment des causes de nullité ou de résolution déjà expliquées dans ce titre, et de celles qui sont communes à toutes les conventions, le contrat de vente peut être résolu par l'exercice de la faculté de rachat et par la vilité du prix.

Si hoc periculum non instat, emtori spatium temporis majus minusve, juxta rerum adjuncta, judex concedere potest.

Hoc tempore elapso, quin emtor solverit, venditionis resolutio pronunciabitur.

1656. *Si in venditione immobilium conventum sit, quod, non soluto intra statutum tempus pretio, venditio ipso jure resolvatur, emtor elapso tempore nihilominus solvere poterit, nisi judicialiter in mora sit constitutus, sed facta hac interpellatione, nullum amplius temporis spatium judex concedere potest.*

1657. *Si res annonariae et alia mobilia venierint, ipso jure et absque ulla interpellatione judiciali resolutio fiet favore venditoris, statim ac tempus ad rem accipiendam constitutum fuerit.*

CAPUT VI.

De venditionis nullitate atque resolutione.

1658. *Praeter hoc titulo enumeratas nullitatis aut resolutionis causas, et eas, quae omnibus conventionibus communes sunt, venditio vel jure retractus, vel ob pretii modicitatem, resolvi potest.*

*

Oddział I.

O możności odkupu.

1659. Możność odkupu iest układ, przez który przedawca zachowuie sobie wzięcie nazad rzeczy przedanéy wracaiąc istotną cenę i zapłatę, o iakiéy iest mowa w artykule 1673.

1660. Możność odkupu układana bydź nie może na czas przechodzący przeciąg lat pięciu.

Do takiego czasu iest ścieśniona możność taka, choćby ułożona była na czas dłuższy.

1661. Czas wyznaczony iest ścisłą granicą, i sędzia przedłużyć iéy nie może.

1662. Jeżeli przedawca nie używa sprawy swoiéy odkupu w czasie przepisanym, nabywca staie się właścicielem nieodwołalnym.

1663. Przeciąg czasu tego rachuie się przeciw wszystkim osobom, nawet przeciw małoletniemu, ale się mu zachowuie, ieżeli potrzeba, poszukiwanie na tym, na kim z prawa wypada.

1664. Przedawca z umową odkupu może mieć sprawę swoię przeciw drugiemu nabywcy, chociażby w drugim kontrakcie nie była oświadczona możność odkupu.

1665. Nabywca z umową odkupu, używa wszystkich praw przedawcy swego: może zyskać przedawnienie tak przeciw prawdziwemu Panu, iako też i przeciw tym, którzyby zakładali sobie iakie prawa lub hipoteki na rzeczy przedanéy.

1666. Może stawiać przeciw wierzycielom przedawcy swego dobrodzieystwo roztrząsania.

1667. Jeżeli nabywca z umową odkupu części niepodzielnéy dziedzictwa otrzymał przysądzenie całości na licytacyi, która przeciw niemu powołaną była, może zobowiązać przedawcę, aby odebrał wszystko, gdy chce używać umowy.

1668. Jeżeli kilku przedało łącznie, i przez ieden tylko kontrakt dziedzictwo między niemi wspólne, każdy z nich może mieć sprawę o odkup, tylko co do części na niego przypadaiącéy.

1669. Toż samo się rozumie, gdy zostało kilku dziedziców po tym, który sam dziedzictwo przedał.

Każdy z takich współdziedziców może używać możności odkupu, tylko co do części iaką w spadku bierze.

1670. Ale w przypadku dwóch artykułów poprzedzaiących, nabywca może wymagać, aby wszyscy współprzedzaiący, albo wszyscy współdziedzice, należeli do sprawy dla zrobienia między niemi ugody do odebrania całego dziedzictwa; a ieżeli się nie ugodzą, będzie uwolniony od skargi.

1671. Jeżeli przedaż dziedzictwa należąwszystkich praw przedawcy swego: może zyskać przedawnienie tak przeciw prawdziwemu Panu, iako też i przeciw tym, którzyby zakładali sobie iakie prawa lub hipoteki na rzeczy przedanéy.

1666. Może stawiać przeciw wierzycielom przedawcy swego dobrodzieystwo roztrząsania.

1667. Jeżeli nabywca z umową odkupu części niepodzielnéy dziedzictwa otrzymał przysądzenie całości na licytacyi, która przeciw niemu powołaną była, może zobowiązać przedawcę, aby odebrał wszystko, gdy chce używać umowy.

1668. Jeżeli kilku przedało łącznie, i przez ieden tylko kontrakt dziedzictwo między niemi wspólne, każdy z nich może mieć sprawę o odkup, tylko co do części na niego przypadaiącéy.

1669. Toż samo się rozumie, gdy zostało kilku dziedziców po tym, który sam dziedzictwo przedał.

Każdy z takich współdziedziców może używać możności odkupu, tylko co do części iaką w spadku bierze.

1670. Ale w przypadku dwóch artykułów poprzedzaiących, nabywca może wymagać, aby wszyscy współprzedzaiący, albo wszyscy współdziedzice, należeli do sprawy dla zrobienia między niemi ugody do odebrania całego dziedzictwa; a ieżeli się nie ugodzą, będzie uwolniony od skargi.

1671. Jeżeli przedaż dziedzictwa należą-

Section I.

De la faculté de rachat.

1659. La faculté de rachat ou de réméré est un pacte par lequel le vendeur se réserve de reprendre la chose vendue, moyennant la restitution du prix principal, et le remboursement dont il est parlé à l'article 1673.

1660. La faculté de rachat ne peut être stipulée pour terme excedant cinq années.

Si elle a été stipulée pour un terme plus long, elle est réduite à ce terme.

1661. Le terme fixé est de rigueur, et ne peut être prolongé par le juge.

1662. Faute par le vendeur d'avoir exercé son action de réméré dans le terme prescrit, l'acquéreur demeure propriétaire irrévocable.

1663. Le délai court contre toutes personnes même contre le mineur, sauf, s'il y a lieu, le recours contre qui de droit.

1664. Le vendeur à pacte de rachat peut exercer son action contre un second acquéreur, quand même la faculté de réméré n'aurait pas été déclarée dans le second contrat.

1665. L'acquéreur à pacte de rachat exerce tous les droits de son vendeur; il peut prescrire tant contre le véritable maître que contre ceux qui prétendraient des droits ou hypothèques sur la chose vendue.

1666. Il peut opposer le bénéfice de la discussion aux créanciers de son vendeur.

1667. Si l'acquéreur à pacte de réméré d'une partie indivise d'un héritage, s'est rendu adjudicataire de la totalité sur une licitation provoquée contre lui, il peut obliger le vendeur à retirer le tout lorsque celui-ci veut user du pacte.

1668. Si plusieurs ont vendu conjointement et par un seul contrat un héritage commun entre eux, chacun ne peut exercer l'action en réméré que pour la part qu'il y avait.

1669. Il en est de même, si celui qui a vendu seul un héritage a laissé plusieurs héritiers.

Chacun de ces cohéritiers ne peut user de la faculté de rachat que pour la part qu'il prend dans la succession.

1670. Mais, dans le cas des deux articles précédens, l'acquéreur peut exiger que tous les covendeurs ou tous les cohéritiers soient mis en cause, afin de se concilier entre eux pour la reprise de l'héritage entier; et, s'ils ne se concilient pas, il sera renvoyé de la demande.

1671. Si la vente d'un héritage apparte-

Sectio I.

De jure retractus.

1659. *Jus retractus seu redimendi est pactum, quo venditor rei venditae recuperandae facultatem sibi reservat, restituto pretio venditionis, aliisque impensis, ut articulo 1673 expositum est.*

1660. *Jus retractus ad tempus quinquennio majus stipulari non potest.*

Si haec stipulatio quinque annos excedet, ad istud tempus coarctatur.

1661. *Terminus praefinitus stricti juris est, neque a judice prorogari potest.*

1662. *Si venditor jure retractus intra praefinitum tempus non utatur, dominium apud emtorem irrevocabile manet.*

1663. *Quinquennium ad redimendum contra quoscumque decurrit, etsi aetate minores sint, salvo regressu, si locus sit, contra eos, in quos de jure competit.*

1664. *Venditor, qui jus retractus sibi stipulatus est, idem jus adversus novum emtorem exercere potest, licet in secundo contractu nulla de jure redimendi mentio facta sit.*

1665. *Emtor cum pacto retractus omnibus venditoris juribus utitur, tam contra verum dominum, quam contra illos, qui in re vendita hypothecas vel alia sibi asserunt jura, praescriptionem exercere potest.*

1666. *Creditoribus venditoris excussionis beneficium ipse objicere potest.*

1667. *Si emtori partis indivisae praedii cum pacto redimendi totum praedium postea adjudicatum sit per licitationem adversus eum provocatam, venditorem ipse cogere poterit, ut integrum fundum redimat, quoties jure retractus uti velit.*

1668. *Si plures una simul et unico contractu commune praedium vendiderint, quisque eorum pro illa tantum parte, quae ad singulos pertinebat, jus retractus exercere potest.*

1669. *Idem obtinet, si qui solus fundum vendidit, plures reliquit heredes.*

Quisque ex his coheredibus jure retractus uti nequit, nisi pro ea parte, quae in successione ad ipsum spectat.

1670. *In duobus supradictis casibus tamen emtor exigere potest, ut omnes venditores vel coheredes in judicium vocentur, ut de totius fundi retractu simul conveniant, et, quoties ipsi rem inter se minime componant, emtor a petitione absolvetur.*

1671. *Si communis fundi venditio nec ab omnibus condominis una simul, nec de toto praedio, facta fuit, sed a singulis propria portio tantum alienata est, unusquisque sepa-*

cego do kilku, nie była uczyniona łącznie i całego dziedzictwa razem, a każdy z nich swoię tylko część przedał, mogą mieć oddzielnie sprawę o odkup części, iaka do każdego należy;

A nabywca nie może przymusić do wzięcia całości tego, który tym sposobem używa swego prawa.

1672. Jeżeli nabywca zostawił kilku dziedziców, sprawa o odkup może bydź wnoszona przeciw każdemu z nich, tylko o odkup części iaka na niego przypadnie, wtenczas gdy rzecz iest niepodzielona ieszcze, albo gdy rzecz przedana podzieloną została między niemi;

Lecz ieżeli iuż nastąpił podział spadku, a rzecz przedana przypadła na część iednego z dziedziców, sprawa o odkup może bydź wnoszona przeciw niemu co do całości.

1673. Przedawca używaiący umowy odkupu, powinien zapłacić nie tylko cenę istotną, ale też ieszcze koszta i wydatki należące się za przedaż, potrzebne naprawy, i te które powiększyły wartość gruntu aż do ilości wyrównywaiącéy takiemu powiększeniu. Nie może wniyśdź w posiadanie, póki nie uczyni zadosyć wszystkim tym obowiązkom.

Gdy przedawca wchodzi w dziedzictwo swoie przez skutek umowy odkupu, bierze go uwolnionym od wszelkich ciężarów i hipotek, iakiemi nabywca mógł toż dziednant à plusieurs n'a pas été faite conjointement et de tout l'héritage ensemble, et que chacun n'ait vendu que la part qu'il y avait, ils peuvent exercer séparément l'action en réméré sur la portion qui leur appartenait;

Et l'acquéreur ne peut forcer celui qui l'exercera de cette manière, à retirer le tout.

1672. Si l'acquéreur a laissé plusieurs héritiers, l'action en réméré ne peut être exercée contre chacun d'eux que pour sa part, dans le cas où elle est encore indivise, et dans celui où la chose vendue a été partagée entre eux.

Mais s'il y a eu partage de l'hérédité, et que la chose vendue soit échue au lot de l'un des héritiers, l'action en réméré peut être intentée contre lui pour le tout.

1673. Le vendeur qui use du pacte de rachat, doit rembourser non-seulement le prix principal, mais encore les frais et loyaux-coûts de la vente, les réparations nécessaires, et celles qui ont augmenté la valeur du fonds, jusqu'à concurrence de cette augmentation. Il ne peut entrer en possession qu'après avoir satisfait à toutes ces obligations.

Lorsque le vendeur rentre dans son héritage par l'effet du pacte de rachat, il le reprend exempt de toutes les charges et hypothèques dont l'acquéreur l'aurait grévé;

ratim actionem retractus in ea portione, quae ad ipsum spectabat, experiri potest, et emtor ad totius fundi retractum eum, qui hoc modo suo jure utetur, adigere non potest.

1672. *Si emtor plures reliquit heredes, jus redimendi adversus singulos pro virili parte tantummodo exerceri potest, quoties hereditas nondum divisa sit, et quoties etiam res vendita inter coheredes distributa fuit.*

Uerum si hereditas divisa fuit, et res vendita in portione uni ex coheredibus obtigerit, pro integra re ad redimendum in eum institui potest.

1673. *Venditor, qui jure retractus utitur, nedum rei pretium, verum etiam legitimas atque alias venditionis expensas, et quae ad fundum reficiendum facta fuerint, vel ejus valorem auxerint, quanti augmentum aestimatum fuerit rependere tenetur. Nisi hisce omnibus obligationibus antea satisfecerit, fundi possessionem nancisci non potest.*

Cum vero venditor praedii sui possessionem in vim retractus recuperat, ab oneribus cunctis atque hypothecis, quibus emtor illud affecisset, solutum recipit. Locationes ab emtore sine fraude factas ex aequo venditor servare debet.

dzictwo obciążyć; obowiązany iest wykonać kontrakty dzierżawne, uczynione bez oszukania przez nabywcę.

Oddział II.

O rozwiązaniu przedaży z przyczyny pokrzywdzenia.

1674. Jeżeli przedawca pokrzywdzony był więcéy niż w siedmiu dwunastych częściach ceny nieruchomości, ma prawo żądać zerwania przedaży, choćby był zrzekł się wyraźnie w kontrakcie możności żądania rozwiązania takiego, i choćby był oświadczył, że darował przewyżkę wartości prawdziwéy nad cenę daną.

1675. Ażeby wiedzieć czyli nie masz pokrzywdzenia większego nad siedm dwunastych, potrzeba oszacować nieruchomość podług iéy stanu i wartości, iaka była w czasie przedaży.

1676. Po upłynieniu dwóch lat, rachuiąc od dnia przedaży, żądanie takie przyiętém bydź nie może.

Czas ten rachuie się i przeciw mężatkom, i przeciw nieprzytomnym, bezwłasnowolnym, i małoletnim przychodzącym po swoim naczelniku pełnoletnim który przedał.

Czas taki ma swóy bieg, i zawieszony nie iest trwaniem czasu ułożonego na umowę odkupu.

il est tenu d'exécuter les baux faits sans fraude par l'acquéreur.

Section II.

De la rescision de la vente pour cause de lésion.

1674. Si le vendeur a été lésé de plus de sept douziémes dans le prix d'un immeuble, il a le droit de demander la rescision de la vente, quand même le aurait expressément renoncé dans le contrat à la faculté de demander cette rescision, et qu'il aurait déclaré donner la plus-value.

1675. Pour savoir s'il y a lésion de plus de sept douziémes, il faut estimer l'immeuble suivant son état et sa valeur au moment de la vente.

1676. La demande n'est plus recevable après l'expiration de deux années, à compter du jour de la vente.

Ce délai court contre les femmes mariées, et contre les absens, les interdits, et les mineurs venant du chef d'un majeur qui a vendu.

Ce délai court aussi et n'est pas suspendu pendant la durée du temps stipulé pour le pacte de rachat.

Sectio II.

De venditione ob laesionem rescindenda.

1674. *Venditor, qui ultra septem ex duodecim partibus justi pretii rei immobilis laesus fuerit, venditionis rescissionem petere potest, etsi huic juri expresse in contractu renunciaverit, et id, quod justo pretio deest, se donare declaraverit.*

1675. *Ut de laesione ultra septem ex duodecim partibus justi pretii constet, fundus aestimari debet juxta statum et pretium venditionis tempore.*

1676. *Biennio a die venditionis elapso actio exstinguitur.*

Idem tempus currit adversus nuptas, absentes, bonis interdictos et minores, a venditore aetate majore causam habentes.

Idem tempus quoque currit, neque suspenditur, pendente dilatione pro jure retractu stipulata.

1677. Dowód pokrzywdzenia przypuszczony nie iest tylko przez wyrok, i w takich tylko przypadkach, w których czyny wymieniane, byłyby dosyć podobne do prawdy, i dosyć ważne, żby z nich wnosić można pokrzywdzenie.

1678. Dowód taki inaczéy nie następuie, tylko przez zdanie sprawy trzech biegłych, którzy powinni sporządzić protokuł wspólny, i iedno tylko ułożyć zdanie większością głosów.

1679. Jeżeli zdania są różne, będą wyrażone w protokule pobudki, ale nie iest wolno dawać poznać, iakie było zdanie każdego z biegłych.

1680. Ci trzéy biegli wyznaczeni będą z urzędu, chybaby się strony zgodziły na mianowanie wszystkich trzech łącznie.

1681. W przypadku w którym sprawa o rozwiązanie iest przyięta, nabywca ma wybór, albo oddadź rzecz, odbieraiąc nazad cenę którą zapłacił, albo grunt zachować dopłaceaiąc dodatek sprawiedliwéy ceny, z odciągnięciem dziesiątéy części całéy wartości.

Trzeci posiadacz takież samo ma prawo z zachowaniem dla niego rękoymi, iaką mieć może od przedawcy swego.

1682. Jeżeli nabywca woli rzecz zachować, daiąc dodatek urządzony artykułem poprzedzaiącym, winnym iest procentu od dodatku, rachuiąc od dnia, w którym żądanie rozwiązania podane było.

1677. La preuve de la lésion ne pourra être admise que par jugement, et dans le cas seulement où les faits articulés seraient assez vraisemblables et assez graves pour faire présumer la lésion.

1678. Cette preuve ne pourra se faire que par un rapport de trois experts, qui seront tenus de dresser un seul procès-verbal commun, et de ne former qu'un seul avis à la pluralité des voix.

1679. S'il y a des avis différens, le procès-verbal en contiendra les motifs, sans qu'il soit permis de faire connaître de quel avis chaque expert a été.

1680. Les trois experts seront nommés d'office; à moins que les parties ne se soient accordées pour les nommer tous les trois conjointement.

1681. Dans le cas où l'action en rescision est admise, l'acquéreur a le choix, ou de rendre la chose en retirant le prix qu'il en a payé, ou de garder le fonds en payant le supplément du juste prix, sous la déduction du dixième du prix total.

Le tiers possesseur a le même droit, sauf sa garantie cotre son vendeur.

1682. Si l'acquéreur préfère garder la chose en fournissant le supplément réglé par l'article précédent, il doit l'intérêt du supplément, du jour de la demande en rescision.

1677. *Laesionis probatio non nisi in judicio fieri poterit, et eo casu duntaxat, quae facta in articulis exposita tam gravia et verosimilia erunt, ut ex illis laesio praesumi possit.*

1678. *Isthaec probatio non aliter effici poterit, quam per trium peritorum relationem, qui unicum tantum communem processum verbalem instituere debebunt, atque unius ex suffragiorum pluralitate judicium deproment.*

1679. *Quoties inter se periti dissentiunt, dissensionis causae in processu verbali referri debent, quin de singulorum opinione in specie mentio fieri possit.*

1680. *Nisi contrahentes unanimiter in trium peritorum electione convenerint, illi ex officio eligentur.*

1681. *Data rescissionis actione, emtor optionem habet, vel fundum restituendi recepto pretio, quod persolvit, vel illud retinendi, justi pretii supplemento persoluto; decima tamen ex integro valore deducta.*

Tertio possessori idem jus est, salvo tamen adversus rei venditorem regressu.

1682. *Si emtor juxta praecedentem articulum, rem retinere malit justo soluto pretio, supplementi usuras a die petitae rescissionis praestare tenetur.*

Jeżeli woli rzecz oddadź, a cenę odebrać, oddaie przychody od dnia żądania.

Procent od ceny którą zapłacił, rachuie się także dla niego od dnia tegoż żądania, albo od dnia zapłaty, ieżeli żadnych przychodów nie pobierał.

1683. Rozwiązanie z przyczyny pokrzywdzenia nie ma mieysca na korzyść kupuiącego.

1684. Nie ma także mieysca we wszystkich przedażach, które podług prawa, z powagą tylko sądową czynione bydź mogą.

1685. Prawidła wyłożone w poprzedzaiącym oddziale, na przypadki w których kilku przedało łącznie, lub oddzielnie, i wtenczas gdy przedawca lub kupuiący zostawił kilku dziedziców, są równie zachowywane w używaniu sprawy o rozwiązanie.

DZIAŁ VII.

O licytacyi.

1686. Jeżeli rzecz wspólna kilkom, nie może bydź podzielona dogodnie i bez straty;

Albo ieżeli w dziale dóbr wspólnych czynionym przez strony dobrowolnie znayduią się takie dobra, których żaden ze współdzielących się wziąć nie może, lub nie chce;

S'il préfère la rendre et recevoir le prix, il rend les fruits du jour de la demande.

L'intérêt du prix qu'il a payé, lui est aussi compté du jour de la même demande, ou du jour du paiement, s'il n'a touché aucuns fruits.

1683. La rescision pour lésion n'a pas lieu en faveur de l'acheteur.

1684. Elle n'a pas lieu en toutes ventes qui, d'après la loi, ne peuvent être faites que d'autorité de justice.

1685. Les règles expliquées dans la section précédente pour les cas où plusieurs ont vendu conjointement ou séparément, et pour celui où le vendeur ou l'acheteur a laissé plusieurs héritiers, sont pareillement observées pour l'exercice de l'action en rescision.

CHAPITRE VII.

De la licitation.

1686. Si une chose commune, à plusieurs ne peut être partagée commodément et sans perte;

Ou si dans un partage fait de gré à gré de biens communs, il s'en trouve quelques-uns qu'aucun des copartageans ne puisse ou ne veuille prendre;

Sin rem potius emtor restituere et pretium recipere velit, fructus a die petitionis reddit.

Pretii persoluti usurae ipsi quoque computantur a die petitionis vel factae solutionis, quoties nullum perceperit fructum.

1683. *Rescissionis jus ob laesionis causam emtori non competit.*

1684. *Neque admittitur in iis venditionibus, quae ex legis praescripto judicis tantum auctoritate fiunt.*

1685. *Quae in praecedenti sectione constituta sunt, cum plures una simul aut separatim vendiderint, vel cum venditor vel emtor plures reliquerit heredes, in rescissoria actione instituenda aeque observantur.*

CAPUT VII.

De licitatione.

1686. *Cum res pluribus communis commode ac sine detrimento dividi non potest; aut cum, divisis concordi animo bonis, aliquid superet, quod nemo ex condominis possit petitve sibi habere; auctio fit, pretiumque inter ipsos dividitur.*

Przedaż następuie na licytacyi, i wartość z niéy podzielona bywa między współwłaścicieli.

1687. Każdy ze współwłaścicieli mocen iest żądać, ażeby obce osoby przywołane były do licytacyi. Przywołanemi są koniecznie, skoro ieden ze współwłaścicieli iest małoletni.

1688. Sposób i formalności, iakie w licytacyi zachowywać potrzeba, wyłożone są w tytule o *Spadkach*, i w Kodexie Sądowym.

DZIAŁ VIII.

O przenoszeniu wierzytelności i innych praw niezmysłowych.

1689. W przenoszeniu wierzytelności, prawa, lub sprawy na trzeciego, wydanie następuie między ustępuiącym, a zyskuiącym ustąpienie przez oddanie tytułu.

1690. Zyskuiący ustąpienie ma prawo zaięcia w posiadanie od trzeciego tylko wtenczas, gdy wręczy przeniesienie uczynione dłużnikowi.

Jednakże zyskuiący ustąpienie, może mieć równie prawo zaięcia w posiadanie, gdy dłużnik przez akt urzędowy przyymuie przeniesienie.

1691. Jeżeli dłużnik zapłacił ustępuiącemu, nim otrzymał wręczenie przeniesienia od ustępuiącego, lub zyskuiącego ustąpienie, uwolnionym będzie ważnie.

La vente s'en fait aux enchères, et le prix en est partagé entre les copropriétaires.

1687. Chacun des copropriétaires est le maître de demander que les étrangers soient appelés à la licitation: ils sont nécessairement appelés lorsque l'un des copropriétaires est mineur.

1688. Le mode et les formalités à observer pour la licitation sont expliqués au titre *des successions* et au Code judiciaire.

CHAPITRE VIII.

Du transport des creances et autres droits incorporels.

1689. Dans le transport d'une créance, d'un droit ou d'une action sur un tiers, la délivrance s'opère entre le cédant et le cessionnaire par la remise du titre.

1690. Le cessionnaire n'est saisi à l'égard des tiers que par la signification du transport faite au débiteur.

Néanmoins le cessionnaire peut être également saisi par l'acceptation du transport faite par le débiteur dans un acte authentique.

1691. Si, avant que le cédant ou le cessionnaire eût signifié le transport au débiteur, celui-ci avait payé le cedant, il sera valablement libéré.

1687. *Ut extraneis quoque liceri fas sit, cuique ex condominis exigere licet: cum vero alter ex ipsis est minor, ad licitationem necessario extranei cientur.*

1688. *De regulis et solemnitatibus licitationis titulo* de successionibus, *atque in codice judiciario, agitur.*

CAPUT VIII.

De nominum aliorumque incorporalium translatione.

1689. *Nomina, jura, actiones in tertium transferuntur, cedentem inter et adquirentem tituli traditione perfecta.*

1690. *Antequam debitori facta novatio indicta sit, nulla adquirenti contra ipsum actio datur.*

Nihilominus si jam authentico actu debitor cessionem acceptaverit, ille, cui cessio facta est, translato jure in eum uti potest.

1691. *Si debitor, antequam sive a cedente, sive a novo creditore, novatio ipsi denunciata fuerit, debitum cedenti persolvit, obligatione legitime liberatur.*

1692. Przedaż lub ustąpienie wierzytelności, obeymuie przyłączenia do wierzytelności, iako to zaręczenie, przywiléy i hipotekę.

1693. Kto przedaie wierzytelność, albo inne prawo niezmysłowe, powinien bydź rękoymią za byt tego prawa w czasie przenoszenia, chociażby uczynione było bez rękoymi.

1694. Nie odpowiada za wypłacalność dłużnika, chybaby się do tego zobowiązał, i to tylko co do ilości wyrównywaiącéy cenie, iaką wziął za wierzytelność.

1695. Jeżeli przyrzekł bydź rękoymią wypłacalności dłużnika, przyrzeczenie takie ściąga się tylko do wypłacalności teraźnieyszéy, a nie obeymuie czasu przyszłego, ieżeli ustępuiący wyraźnie tego nie ułożył.

1696. Kto przedaie spadek, nie wyrażaiąc w szczegółach przedmiotów iego, obowiązany iest na to tylko bydź rękoymią że iest dziedzicem.

1697. Jeżeli użytkował z przychodów niektórych gruntów, albo odebrał ilość z iakiéy wierzytelności należącéy do tego spadku, lub przedał niektóre rzeczy spadku, obowiązany iest zapłacić ie nabywcy, ieżeli ich sobie nie zachował wyraźnie przy przedaży.

1698. Nabywca powinien ze strony swoiéy zapłacić to przedawcy, co przedawca zapłacił za długi i ciężary spadku, i wszy-

1692. La vente ou cession d'une créance comprend les accessoires de la créance, tels que caution, privilége et hypothèque.

1693. Celui qui vend une créance ou autre droit incorporel, doit en garantir l'existence au temps du transport, quoiqu'il soit fait sans garantie.

1694. Il ne répond de la solvabilité du débiteur que lorsqu'il s'y est engagé, et jusqu'à concurrence seulement du prix qu'il a retiré de la créance.

1695. Lorsqu'il a promis la garantie de la solvabilité du débiteur, cette promesse ne s'entend que de la solvabilité actuelle, et ne s'étend pas au temps à venir, si le cédant ne l'a expressément stipulé.

1696. Celui qui vend une hérédité sans en spécifier en détail les objets, n'est tenu de garantir que sa qualité d'héritier.

1697. S'il avait déjà profité des fruits de quelque fonds, ou reçu le montant de quelque créance appartenant à cette hérédité, ou vendu quelques effets de la succession, il est tenu de les rembourser à l'acquéreur, s'il ne les a expressément réservés lors de la vente.

1698. L'acquéreur doit de son côté rembourser au vendeur ce que celui-ci a payé pour les dettes et charges de la succession,

---

1692. *Nominis jurisve cessione aut venditione omne jus, quod ex ea causa competit, cautiones, privilegia, hypothecae, in adquirentem transeunt.*

1693. *Nominis jurisve cujuscunque venditor, etsi nihil promiserit, de illius existentia tempore contractus cavere tenetur.*

1694. *Debitorem solvendo fore cedens non praestat, nisi id expresse promiserit, tuncque de pretii accepti quantitate tantummodo tenetur.*

1695. *Licet vero debitorem solvendo esse venditor spoponderit, idque in se susceperit, obligatio in praesens est, neque ad futurum, nisi expressa adjecta stipulatione, extenditur.*

1696. *Vendita hereditate, singulis rebus hereditariis minime expressis, se heredem esse venditor solummodo cavet.*

1697. *Quoties autem ex illa hereditate jam venditor fructus percepisset, nomina exegisset, aut aliquid vendidisset, nisi aliter expresse pactum sit, emtori ea omnia rependet.*

1698. *Quidquid ex causa aeris alieni aut hereditariae obligationis venditor impendit,*

stko mu porachować, czego był wierzycielem, ieżeli przeciwny układ nie zaszedł.

1699. Ten, przeciw któremu ustąpione iest prawo sporne, może bydź uwolnionym od obowiązku względem zyskującego ustąpienie płacąc mu rzeczywistą cenę ustąpienia, i z kosztami i wydatkami prawnemi, i z procentem, rachuiąc od dnia, w którym zyskuiący ustąpienie, wypłacił cenę ustąpienia iemu uczynionego.

1700. Poczytuie się rzecz za sporną, skoro iest proces i spór o zasadę prawa.

1701. Urządzenie wyrażone w artykule 1699. ustaie,

1. W przypadku, gdy ustąpienie uczynione było współdziedzicowi, lub współwłaścicielowi prawa ustąpionego;

2. Skoro ustąpienie uczynione było wierzycielowi na zapłatę tego, co mu się należy;

3. Skoro ustąpienie uczynione było posiadaczowi dziedzictwa podległego prawu spornemu.

TYTUŁ VII.

O zamianie

1702. Zamiana iest kontrakt, przez który strony daią sobie nawzaiem iednę rzecz za drugą.

et lui faire raison de tout ce dont il était créancier, s'il n'y a stipulation contraire.

1699. Celui contre lequel on a cédé un droit litigieux, peut s'en faire tenir quitte par le cessionnaire, en lui remboursant le prix réel de la cession avec les frais et loyaux-coûts, et avec les intérêts à compter du jour où le cessionnaire a payé le prix de la cession à lui faite.

1700. La chose est censée litigieuse dès qu'il y a procès et contestation sur le fond du droit.

1701. La disposition portée en l'article 1699 cesse,

1. Dans le cas où la cession a été faite à un cohéritier ou copropriétaire du droit cédé;

2. Lorsqu'elle a été faite à un créancier en paiement de ce qui lui est dû;

4. Lorsqu'elle a été faite au possesseur de l'héritage sujet au droit litigieux.

TITRE VII.

De l'échange.

1702. L'échange est un contrat par lequel les parties se donnent respectivement une chose pour une autre.

---

ipsi quoque emtor restituet, et ni aliter inter eos convenerit, illum in creditorum numero referet, quoties ejus aere gravata hereditas fuisset.

1699. *Jure, de quo lis est, vendito, is, in quem illud experiundi potestas esset, restituto emtori pretio cum usuris a die solutionis, omnibusque legitimis expensis, molestia liberatur.*

1700. *Litigiosa res habetur, quoties de ea quaestio existit, ejusque jus in contestationem deductum est.*

1701. *Articulo 1699. praescripta vim non sortiuntur, ubi:*

1. Coheredi aut condomino cessi juris,

3. Creditori in compensationem,

3. Possessori ipsius fundi contentioni obnoxii, cessio facta fuit.

TITULUS VII.

De permutatione.

1702. *Permutatio est contractus, quo vicissim aliud pro alio datur.*

1703. Zamiana następuie przez samo zezwolenie, równie iak i przedaż.

1704. Jeżeli ieden z mieniaiących się odebrał iuż rzecz daną sobie w zamianę a potem dowodził, że drugi kontraktuiący nie iest właścicielem téy rzeczy, nie może bydź przymuszany do wydania rzeczy przyrzeczonéy na zamianę, ale tylko do oddania wziętéy.

1705. Mieniaiący się, pokonany prawem w posiadaniu rzeczy wziętéy w zamianę, ma wybór upominać się wynagrodzenia szkód i straconych zysków, lub upominać się o rzecz swoię.

1706. Rozwiązanie z przyczyny pokrzywdzenia nie ma mieysca w kontrakcie zamiany.

1707. Wreszcie wszelkie inne prawidła przepisane na kontrakt przedaży, stósuią się do zamiany.

TYTUŁ VIII.

O kontrakcie naymu.

DZIAŁ I.

Urządzenia ogólne.

1708. Dwa są gatunki kontraktów naymu:

Naymowanie rzeczy,

Naymowanie robot.

1703. L'échange s'opère par le seul consentement, de la même manière que la vente.

1704. Si l'un des copermutans a déjà reçu la chose à lui donnée en échange, et qu'il prouve ensuite que l'autre contractant n'est pas propriétaire de cette chose, il ne peut pas être forcé à livrer celle qu'il a promise en contre-échange, mais seulement à rendre celle qu'il a reçue.

1705. Le copermutant qui est évincé de la chose qu'il a reçue en échange, a le choix de conclure à des dommages et intérêts, ou de répéter sa chose.

1706. La rescision pour cause de lésion n'a pas lieu dans le contrat d'échange.

1707. Toutes les autres règles prescrites pour le contrat de vente s'appliquent d'ailleurs à l'échange.

TITRE VIII.

Du contrat de louage.

CHAPITRE PREMIER.

Dispositions générales.

1708. Il y a deux sortes de contrats de louage: celui de choses, et celui d'ouvrage.

1703. *Ut venditio solo consensu, ita eodem conficitur permutatio.*

1704. *Si alter ex contrahentibus rem in permutatione deductam jam acceperit, et postea probaverit, tradentem illius dominum non esse, cogi amplius non potest, ut rem vicissim promissam et ipse tradat, sed solum ad acceptae restitutionem tenetur.*

1705. *Evicta re in permutatione alteri tradita, huic vel damna et quod interest, vel rem suam repetendi optio erit.*

1706. *Ob laesionem permutatio non rescinditur.*

1707. *Cetera in jure pro venditione constituta ad permutationem quoque referuntur.*

TITULUS VIII.

De locatione.

CAPUT I.

Dispositiones generales.

1708. *Locationis contractus aut de rebus, aut de operibus, initur.*

1709. Naiem rzeczy iest kontrakt, przez który iedna ze stron obowiązuie się dadź do używania drugiéy rzez iaką na pewien czas i za pewną cenę, którą płacić druga obowięzuie się.

1710. Naiem roboty iest kontrakt, przez który iedna ze stron podeymuie się uczynić rzecz iaką dla drugiéy, za umówioną między niemi cenę.

1711. Te dwa rodzaie naymu podzielaią się ieszcze na kilka gatunków szczególnych.

Nazywa się *Komorne*, naiem domu i sprzętów;

Dzierżawa, naiem dziedzictw wieyskich;

Naiem, naięcie do robot i służby;

Pakt, naiem zwierząt, z których przychód podziela się pomiędzy właściciela i tego komu ie właściciel powierza.

Naiem na ogół albo oznaczenie ceny, do wykonania iakiéy roboty za ułożoną cenę; naymem iest także, gdy ten dostarcza materyału, dla którego idzie robota.

Ostatnie trzy gatunki maią szczególne prawidła.

1712. Dzierżawy dóbr narodowych, dóbr gminów i ustanowień publicznych, poddane są szczególnym urządzeniom.

1709. Le louage de choses est un contrat par lequel l'une des parties s'oblige à faire jouir l'autre d'une chose pendant un certain temps, et moyennant un certain prix que celle-ci s'oblige de lui payer.

1710. Le louage d'ouvrage est un contrat par lequel l'une des parties s'engage à faire quelque chose pour l'autre, moyennant un prix convenu entre elles.

1711. Ces deux genres de louage se subdivisent encore en plusieurs espèces particulières.

On appelle *bail à loyer*, le louage des maisons et celui des meubles;

Bail à ferme, celui des héritages ruraux;

Loyer, le louage du travail ou du service;

Bail à cheptel, celui des animaux dont le profit se partage entre le propriétaire et celui à qui il les confie.

Les *devis*, *marché* ou *prix fait*, pour l'entreprise d'un ouvrage moyennant un prix déterminé, sont aussi un louage, lorsque la matière est fournie par celui pour qui l'ouvrage se fait.

Ces trois dernières espèces ont des règles particulières.

1712. Les baux des biens nationaux, des biens des communes et des établissemens publics, sont soumis à des réglemens particuliers.

1709. *Locatio rerum est contractus, quo alteri ad praefinitum tempus, ac certa pacta mercede, res utenda fruenda conceditur.*

1710. *Operis vero operarumve locatio est contractus, quo, certa constituta mercede, alter alteri se aliquod opus facturum pollicetur.*

1711. *Utraque locationis species iterum in plures alias distinguitur, scilicet in locationem:*

Urbanorum praediorum, cum domus, mobilium, cum supellectiles;

Praediorum rusticorum, cum arva, famulatus, cum operae, pro pensione aut mercede constituta locantur;

Pecorum, cum ea pro parte lucri, quae et locatio ad socidam *appellatur, alteri conceduntur.*

Operis cujuscunque redemtio, quae juxta descriptionem aut pretium constitutum suscipitur, inter locationis species quoque recensetur, cum materia ab operis locatore praebetur.

Tres postremae locationis species peculiaribus regulis moderantur.

1712. *Locationis bonorum ad aerarium vel fiscum, aut ad municipia, aut ad publica instituta pertinentium, peculiaribus regulis subjiciuntur.*

DZIAŁ II.

O naymie rzeczy.

1713. Naymować można wszelkie dobra ruchome albo nieruchome.

Oddział I.

O prawidłach wspólnych naymom domów i dóbr wieyskich.

1714. Naymować można przez pismo, albo słownie.

1715. Jeżeli dzierżawa zawarta bez pisma nie iest ieszcze wykonana, a zaprzecza iéy druga strona;

Nie można na to przyymować dowodu przez świadki, chociażby naymnieysza była cena, i chociażby przytaczano, że zadatek był dany;

Przysięga tylko nażnaczona bydź może temu, który dzierżawy zaprzecza.

1716. Gdy będzie spór o cenę dzierżawy słownéy, którey wykonanie zaczęło się, a nie masz kwitu, przysiędze właściciela dana będzie wiara;

Jeżeli nie obiera raczéy dzierżawca żądania, aby nastąpiło oszacowanie przez biegłych, w takim przypadku koszta oszacowania takiego ciężarem są dzierżawcy, ieżeli oszacowanie przenosi cenę, którą oświadczył.

CHAPITRE II.

Du louage des choses.

1713. On peut louer toutes sortes de biens meubles ou immeubles.

Section I.

Des règles communes aux baux des maisons et des biens ruraux.

1714. On peut louer ou par écrit, ou verbalement.

1715. Si le bail fait sans écrit n'a encore reçu aucune exécution, et que l'une des parties le nie, la preuve n'en peut être reçue par témoins, quelque modique qu'en soit le prix, et quoiqu'on allègue qu'il y a eu des arrhes données;

Le serment peut seulement être déféré à celui qui nie le bail.

1716. Lorsqu'il y aura contestation sur le prix du bail verbal dont l'exécution a commencé, et qu'il n'existera point de quittance, le propriétaire en sera cru sur son serment, si mieux n'aime le locataire demander l'estimation par experts; auquel cas les frais de l'expertise restent à sa charge, si l'estimation excède le prix qu'il a déclaré.

CAPUT II.

De rerum locatione.

1713. *Quaecumque bona mobilia et immobilia locari possunt.*

Sectio I.

Urbanis rusticisque praediis in locatione communia.

1714. *Tam verbis, quam scriptis, locatio initur.*

1715. *Altero ex contrahentibus locationem verbalem, quae nullum adhuc effectum sortita sit, denegante, testimonia ad probationem non admittuntur, licet ea parvi momenti sit, arrhaeque intercessisse dicantur;*

Jusjurandum illi, qui locationem impugnat, solummodo deferri potest.

1716. *In controversia de certo pretio pro verbali locatione actu jam coepta, nullisque ex ea apochis existentibus, fides proprietario juranti habebitur, nisi conductor malit rem peritorum judicio committere, quo casu, si pluris locatio aestimabitur, quam ipse declaravit, in impensas damnabitur.*

1717. Biorący dzierżawę, ma prawo poddzierżawić albo ustąpić komu swoiéy dzierżawy, ieżeli taka moc zabronioną mu nie była.

Może mu bydź zabroniona do całości, lub części;

Zastrzeżenie takie zawsze ściśle brane bywa.

1718. Artykuły tytułu: o *Kontrakcie małżeńskim i o wzaiemnych prawach między małżonkami*, tyczące się dzierżaw dóbr mężatek, stósuią się do dzierżaw małoletnich.

1719. Puszczaiący w dzierżawę, obowiązany iest z natury kontraktu, i nie potrzeba aby to wyrażone było przez szczególny układ:

1. Oddadź dzierżawcy rzecz naiętą;
2. Utrzymywać tę rzecz w stanie zdatnym do użytku, dla iakiego iest naiętą;
3. Utrzymywać w spokoyném używaniu téy rzeczy dzierżawcę, przez czas trwania dzierżawy.

1720. Puszczaiący w dzierżawę obowiązany iest wydadź rzecz w dobrym stanie, naprawioną ze wszystkiem.

W czasie trwania dzierżawy powinien czynić wszelkie naprawy, które potrzebnemi bydź mogą, oprócz napraw komorniczych.

1721. Winien iest bydź rękoymią dzierżawcy za wszelkie wady lub niedostatki w rzeczy naiętéy, któreby przeszkadzały

1717. Le preneur a le droit de sous-louer, et même de céder son bail à un autre, si cette faculté ne lui a pas été interdite.

Elle peut être interdite pour le tout ou partie.

Cette clause est toujours de rigueur.

1718. Les articles du titre *du contrat de mariage et des droits respectifs des époux*, relatifs aux baux des biens des femmes mariées, sont applicables aux baux des biens des mineurs.

1719. Le bailleur est obligé, par la nature du contrat, et sans qu'il soit besoin d'aucune stipulation particulière,

1. De délivrer au preneur la chose louée;
2. D'entretenir cette chose en état de servir à l'usage pour lequel elle a été louée;
3. D'en faire jouir paisiblement le preneur pendant la durée du bail.

1720. Le bailleur est tenu de délivrer la chose en bon état de réparations de toute espèce.

Il doit y faire, pendant la durée du bail, toutes les réparations qui peuvent devenir nécessaires, autres que les locatives.

1721. Il est dû garantie au preneur pour tous les vices ou défauts de la chose louée qui en empêchent l'usage, quand même

1717. *Sublocare et alteri locationem cedere, nisi expresse vetitum fuerit, conductori fas est; interdictio autem in totum et pro parte fieri potest, idque semper strictii juris orit.*

1718. *Quae titulo* de nuptiis et mutuis conjugum juribus *quoad locationes bonorum nuptarum sancita sunt, ad minores quoque porriguntur.*

1719. *Locator ex ipsa contractus natura, et absque ulla speciali stipulatione:*
1. Rem locatam conductori dabit;
2. Ipsam usui praescripto aptam servabit;
3. Illum toto locationis tempore in ejus pacifica possessione defendet.

1720. *Rem omnimode bene instauratam locator conductori tradet, ac pendente locatione necessaria omnia, quae conductori ipsi ex consuetudine non incumberent, reficiet.*

1721. *De omnibus rei locatae vitiis, quibus ejus usus impeditur, quamvis dum contraxit ignarus, locator cavet, et quidquid detrimenti ex iis conductori obvenit, rependit.*

do iéy użycia, choćby nawet sam puszczaiący o nich nie wiedział przy puszczaniu w dzierżawę.

Jeżeli z takich wad lub niedostatków wypływa iaka strata dla dzierżawcy, wynagrodzić ią powinien puszczaiący w dzierżawę.

1722. Jeżeli w czasie trwania dzierżawy rzecz naięta zepsuie się całkiem przez losowy przypadek, rozchodzi się kontrakt dzierżawny samém przez się prawém; ieżeli rzecz w części tylko iest zepsuta, dzierżawca może według okoliczności żądać albo zmnieyszenia ceny, albo rozeyścia się dzierżawy. W iednym i drugim przypadku żadne wynagrodzenie mieysca nie ma.

1723. Puszczaiący w dzierżawę przez czas trwania dzierżawy, nie może odmienić formy rzeczy naiętéy.

1724. Jeżeli podczas dzierżawy rzecz naięta potrzebuie raptownych napraw, i które nie mogą bydź odłożone aż do iéy ukończenia, dzierżawca znosić ie powinien, iakąkolwiek stąd ma niewygodę, i chociażby przez czas ich robienia pozbawiony był części rzeczy naiętéy.

Lecz ieżeli naprawy takie trwaią dłużéy nad dni czterdzieści, cena dzierżawy zmnieyszona będzie w stosunku czasu i części rzeczy naiętéy, któréy dzierżawca był pozbawiony.

Jeżeli naprawy takiéy są natury, że nie mieszkalném to sprawuią, co iest potrze-

le bailleur ne les aurait pas connus lors du bail.

S'il résulte de ces vices ou défauts quelque perte pour le preneur, le bailleur est tenu de l'indemniser.

1722. Si, pendant la durée du bail, la chose louée est détruite en totalité par cas fortuit, le bail est résilié de plein droit; si elle n'est détruite qu'en partie, le preneur peut, suivant les circonstances, demander ou une diminution du prix, ou la résiliation même du bail. Dans l'un et l'autre cas, il n'y a lieu à aucun dédommagement.

1723. Le bailleur ne peut, pendant la durée du bail, changer la forme de la chose louée.

1724. Si, durant le bail, la chose louée a besoin de réparations urgentes et qui ne puissent être différées jusqu'à sa fin, le preneur doit les souffrir, quelque incommodité qu'elles lui causent, et quoiqu'il soit privé, pendant qu'elles se font, d'une partie de la chose louée.

Mais, si ces réparations durent plus de quarante jours, le prix du bail sera diminué à proportion du temps et de la partie de la chose louée dont il aura été privé.

Si les réparations sont de telle nature qu'elles rendent inhabitable ce qui est né-

1722. *Re locata fortuito et prorsus pereunte, ipso jure contractus expirat; si pro parte tantum, conductori pro circumstantiis aut pretii minuendi, aut rescindendi contractus, nulla tamen indemnitatis habita ratione, jus datur.*

1723. *Rei locatae formam, contractu vigente, locatori immutare prohibetur.*

1724. *Quoties rem locatam rasarciendi necessitas urgeret, neque id in finem locationis differrit posset, conductori, quidquid incommodi ex hoc obveniat, et licet aliqua rei locatae parte interim carere debeat, refectio toleranda est.*

Si tamen ultra dies quadraginta in refectione absumerentur, locationis pretium ad ratam temporis et rei locatae privationis diminuitur.

Cum reparationes conductori ejusque familiae necessariam impediunt habitationem, ipsi ad locationis resolutionem agere posse non vetatur.

bne do mieszkania dzierżawcy i iego familii, może dzierżawca zerwać kontrakt dzierżawny.

1725. Puszczaiący w dzierżawę nie obowiązany do rękoymi dla dzierżawcy za niespokoyność, iaką trzecie osoby sprawić mogą przez czyny swoie w iego używaniu, żadnego prawa nieroszcząc do rzeczy naiętey; a zachowuie się prawo dzierżawcy poszukiwania na trzecich, w osobistém swoiem imieniu.

1726. Jeżeli przeciwnie, komornik lub dzierżawca wzruszani byli w używaniu swoiém przez skutek sprawy tyczącéy się własności gruntu, maią prawo do stosownego zmnieyszenia ceny w kontrakcie naymu, lub dzierżawy, byleby wzruszanie takie i przeszkoda doniesione były właścicielowi.

1727. Jeżeli ci, którzy gwałtowność uczynili, zakładaią sobie iakieś prawa do rzeczy naiętéy, albo ieżeli sam dzierżawca pozwany iest do sądu, aby był skazanym na odstąpienie całości, lub części téy rzeczy, albo żeby ponosił wykonywanie iakiéy służebności, powinien wezwać puszczaiącego w dzierżawę z powodu rękoymi, i powinien bydź uwolniony od processu, ieżeli tego wymaga, mianuiąc puszczaiącego w dzierżawę, za którego posiada.

1728. Dzierżawca ma dwa obowiązki istotne:

1o. Używać naiętéy rzeczy iak dobry oyciec familii, i podług przeznaczenia, iakie iéy dzierżawa nadaie, albo według przeznaczenia domniemanego z okoliczności, gdyby umowy nie było;

cessaire au logement du preneur et de sa famille, celui-ci pourra faire résilier le bail.

1725. Le bailleur n'est pas tenu de garantir le preneur du trouble que des tiers apportent par voies de fait à sa jouissance, sans prétendre d'ailleurs aucun droit sur la chose louée; sauf au preneur à les poursuivre en son nom personnel.

1726. Si au contraire, le locataire ou le fermier ont été troublés dans leur jouissance par suite d'une action concernant la propriété du fonds, ils ont droit à une diminution proportionée sur le prix du bail à loyer ou à ferme, pourvu que le trouble et l'empèchement aient été dénoncés au propriétaire.

1727. Si ceux qui ont commis les voies de fait, prétendent avoir quelque droit sur la chose louée, ou si le preneur est lui-même cité en justice pour se voir condamner au délaissement de la totalité ou de partie de cette chose, ou à souffrir l'exercice de quelque servitude, il doit appeler le bailleur en garantie, et doit être mis hors d'instance, s'il l'exige, en nommant le bailleur pour lequel il possède.

1728. Le preneur est tenu de deux obligations principales,

1. D'user de la chose louée en bon père de famille, et suivant la destination qui lui a été donnée par le bail, ou suivant celle présumée d'après les circonstances, à défaut de convention;

1725. *Extraneis molestiam vi factisque conductori in re locata afferentibus, nullum vero sibi jus in ea vindicantibus, contra locatorem illi nulla datur actio; sed contra turbantes proprio nomine conductor solum agere poterit.*

1726. *Inquilinis e contra colonisque in rei locatae possessione turbatis actione, quae praedii proprietatem afficiat, ad pretii locationis deminutionem pro rata jus erit, dummodo impedimentum molestiamque locatori detulerint.*

1727. *Si jus aliquod in re locata sibi asserit is, qui ad vim et facta processit, vel si conductori dies dicitur, ut rem locatam pro parte aut omnino dimittat, servitutemve in ea exerceri patiatur, hic locatorem, ut molestias avertat, postulare debet; et quoties id roget, illo, cujus nomine possidet, declarato, a judicii observantia est absolvendus.*

1728. *Duabus praecipuis conductor adstringitur obligationibus:*

1. *Re locata ex bono et aequo utendi, et per modum conventionis, quae si desit, ex circumstantiis qualitas usus praesumitur;*

2re. Płacić cenę dzierżawy w czasach umiówionych.

1729. Jeżeli dzierżawca używa rzeczy naiętéy nie na to, na co przeznaczona była, albo na to, z czego szkoda dla puszczaiącego w dzierżawę wyniknąć może, puszczaiący w dzierżawę może zerwać kontrakt dzierżawny podług okoliczności.

1730. Jeżeli opisany był stan mieyscowy między dzierżawiącym a dzierżawcą, dzierżawca powinien oddadź rzecz taką, iaką odebrał, podług tego stanu, wyiąwszy to co zniszczało, albo się zepsuło przez dawność, lub siłę większą.

1731. Jeżeli stan mieyscowy spisany nie był, poczytuie się, że dzierżawca wziął rzeczy podług dobrego stanu napraw komorniczych, i w takim ie oddadź powinien, wyiąwszy gdy iest dowód przeciwny.

1732. Odpowiadaį dzierżawca za spustoszenia i straty, które nastąpiły podczas iego używania, chybaby dowiódł, że w tém nie iest winny.

1733. Dzierżawca odpowiada za spalenie, chybaby dowiódł:

Że spalenie nastąpiło przypadkiem losowym, albo przez siłę większą, albo przez wadę budowy;

Albo że ogień przeszedł z domu sąsiedzkiego.

2. De payer le prix du bail aux termes convenus.

1729. Si le preneur emploie la chose louée à un autre usage que celui auquel elle a été destinée, ou dont il puisse résulter un dommage pour le bailleur, celui-ci peut, suivant les circonstances, faire résilier le bail.

1730. S'il a été fait un état des lieux entre le bailleur et le preneur, celui-ci doit rendre la chose telle qu'il l'a reçu, suivant cet état, excepté ce qui a péri ou a été dégradé par vétusté ou force majeure.

1731. S'il n'a pas été fait d'état des lieux, le preneur est présumé les avoir reçus en bon état de réparations locatives, et doit les rendre tels, sauf la preuve contraire.

1732. Il répond des dégradations ou des pertes qui arrivent pendant sa jouissance, à moins qu'il ne prouve qu'elles ont eu lieu sans sa faute

1733. Il répond de l'incendie, à moins qu'il ne prouve,

Que l'incendie est arrivé par cas fortuit ou force majeure, ou par vice de construction;

Ou que le feu a été communiqué par une maison voisine.

2. *Locationis mercedem constitutis temporibus persolvendi.*

1729. *Cum conductor in alios usus, quam constitutum fuit, rem locatam convertit, aut cum detrimentum ex eo usu proprietario obvenire potest, hic contractus resolutionem pro rerum adjunctis petere potest.*

1730. *Rei locatae inter proprietarium et conductorem statu descripto, hic illam in eadem conditione ad descriptionis normam restituet, nisi quatenus naturali vetustate aut insuperabili vi perierit, vel deterior facta sit.*

1731. *Cum res locata qualis fuerit descriptum non est, eam quoad refectiones etiam sibimetipsi incumbentes conductorem bene constitutam accepisse, praesumitur, et, nisi secus fuisse demonstret, illam in eadem conditione restituet.*

1732. *Detrimenta et damna, quibus pendente locatione res locata afficitur, nisi citra suam culpam evenisse conductor probet, ipsi adscribuntur.*

1733. *De incendio, quod nec fortuito casu, nec vi insuperabili, nec rei ipsius vitio, nec ex aliena domo in domum conductam irrepserit, conductor tenebitur.*

*

1734. Jeżeli iest kilku komorników, wszyscy są odpowiedzialni solidarnie za spalenie,

Chybaby dowiedli, że pożar począł się w mieszkaniu iednego z nich; w takim przypadku ten sam odpowiada;

Albo że kilkū z nich dowiodło, że pożar nie mógł zacząć się u nich; w takim przypadku ci nie są odpowiedzialni.

1735. Dzierżawca odpowiada za spustoszenia i straty, które czynią osoby iego domu, albo podkomornicy.

1736. Jeżeli puszczona była dzierżawa na piśmie, iedna strona nie może wypowiedzieć drugiéy, tylko zachowuiąc dzierżawny przeciąg czasu, oznaczony zwyczaiami mieyscowemi.

1737. Dzierżawa ustaie samém przez się prawem przy wyyściu czasu oznaczonego, gdy zrobiona była na piśmie, i nie potrzeba czynić wypowiedzenia.

1738. Jeżeli przy wyyściu czasu dzierżaw na piśmie, pozostaie dzierżawca i iest zostawiony w posiadaniu, następuie nowy kontrakt dzierżawny, którego skutek urządza się podług artykułu o dzierżawach nie na piśmie.

1739. Gdy iest wręczone wypowiedzenie, dzierżawca choć pozostaiący w używaniu, nie może się odwoływać do tego, że naięcie powtórnie nastąpiło za niewyraźnem zezwoleniem.

1734. S'il y a plusieurs locataires, tous sont solidairement responsables de l'incendie,

A moins qu'ils ne prouvent que l'incendie a commencé dans l'habitation de l'un d'eux, auquel cas celui-là seul en est tenu;

Ou que quelques-uns ne prouvent que l'incendie n'a pu commencer chez eux, auquel cas ceux-là n'en sont pas tenus.

1735. Le preneur est tenu des dégradations et des pertes qui arrivent par le fait des personnes de sa maison ou de ses sous-locataires.

1736. Si le bail a été fait sans écrit, l'une des parties ne pourra donner congé à l'autre qu'en observant les délais fixés par l'usage des lieux.

1737. Le bail cesse de plein droit à l'expiration du terme fixé, lorsqu'il a été fait par écrit, sans qu'il soit nécessaire de donner congé.

1738. Si, à l'expiration des baux écrits, le preneur reste et est laissé en posession, il s'opère un nouveau bail dont l'effet est réglé par l'article relatif aux locations sans écrit.

1739. Lorsqu'il y a un congé signifié, le preneur, quoiqu'il ait continué sa jouissance, ne peut invoquer la tacite reconduction.

1734. *Plures eandem domum inquilinos habitantes locator in solidum de incendio postulabit, ni probent, vel ignem ex alterius eorum habitaculo propagatum esse, quo casu in illum solum actio erit, vel in propria parte excitari incendium minime potuisse, quo casu probantes molestia liberantur.*

1735. *Detrimenta et damna ex facto familiae suae, eorumque, quibus locatam rem iterum locavit, conductor praestabit.*

1736. *In locatione verbali nemini ex contrahentibus alteri locationis finem indicere fas erit, nisi temporibus loci consuetudine praestitutis.*

1737. *Per scripturam facta locatio ipso jure cessat lapsu temporis in contractu definiti, quin ejus finem indicere oporteat.*

1738. *Scriptae locationis elapso tempore, quoties conductor, domino haud reluctante, in rei possessione manet, locatio tacite renovata censetur, eaque regitur legibus jam de verbali locatione praescriptis.*

1739. *Cum locationis terminus indictus fuit, licet conductor ultra illum in rei possessione permanserit, tacitae reconductionis jus minime adquirit.*

1740. W przypadku dwóch artykułów poprzedzaiących, zaręczenie dane z powodu dzierżawy, nie rozciąga się do zobowiązań wypływaiących z przedłużenia.

1741. Rozwiązuie się kontrakt naymu przez stratę rzeczy naiętéy, i przez uchybienie wzaiemne ze strony puszczaiącego i dzierżawcy w dopełnieniu obowiązków swoich.

1742. Kontrakt naymu nie rozwiązuie się przez śmierć puszczaiącego, ani przez śmierć dzierżawcy.

1743. Jeżeli dzierżawiący przedaie rzecz naiętą, nabywca nie może wyruszyć dzierżawcy lub komornika, który ma dzierżawę urzędową, albo któréy data iest pewna, chybaby dzierżawiący zachował sobie takie prawo przez kontrakt dzierżawy.

1744. Jeżeli umowione było przy kontrakcie dzierżawy, że w przypadku przedaży, nabywca będzie mógł wyruszyć dzierżawcę lub komornika, a żaden nie zaszedł układ względem wynagrodzenia szkód i straconych zysków, puszczaiący winien iest wynagrodzić dzierżawcę lub komornika w następuiącym sposobie.

1755. Jeżeli idzie o dom, całe mieszkanie, lub sklep, dzierżawiący płaci pod tytułem wynagrodzenia szkód i straconych zysków komornikowi pokonanemu prawem, summę równą cenie naymu, przez czas, iaki według zwyczaiu mieyscowego iest dozwalany między wypowiedzeniem a wyyściem.

1740. Dans le cas des deux articles précédens, la caution donnée pour le bail ne s'étend pas aux obligations résultant de la prolongation.

1741. Le contrat de louage se résout par la perte de la chose louée, et par le défaut respectif du bailleur et du preneur, de remplir leurs engagemens.

1742. Le contrat de louage n'est point résolu par la mort du bailleur, ni par celle du preneur.

1743. Si le bailleur vend la chose louée, l'acquéreur ne peut expulser le fermier ou le locataire qui a un bail authentique ou dont la date est certaine, à moins qu'il ne se soit réservé ce droit par le contrat de bail.

1774. S'il a été convenu, lors du bail qu'en cas de vente l'acquéreur pourrait expulser le fermier ou locataire, et qu'il n'ait été fait aucune stipulation sur les dommages et intérêts, le bailleur est tenu d'indemniser le fermier ou le locataire de la manière suivante.

1745. S'il s'agit d'une maison, appartement ou boutique, le bailleur paye, à titre de dommages et intérêts, au locataire évincé, une somme égale au prix du loyer pendant le temps qui, suivant l'usage des lieux, est accordé entre le congé et la sortie.

1740. *Conductoris fidejussor pro locatione, ut duobus praecedentibus articulis, absque ejus consensu prorogata, non obligatur.*

1741. *Re locata pereunte, aut mutuis contrahentium obligationibus non adimpletis, locatio resolvitur.*

1742. *Nec alterutrius nec utriusque contrahentium morte contractus locationis exspirat.*

1743. *Domino rem locatam alienante, emtor conductorem, qui scripturam authenticam aut certa die signatam objiciat, e re locata expellere nequit, nisi locator ex contractu locationis hoc sibi jus reservaverit.*

1744. *Si in locatione pactum sit, ut, vendito praedio, emtori inquilinum colonumve expellere liceat, quin de ipsius indemnitate expresse aliquid constitutum fuerit, hisce regulis conductoris damno consulendum.*

1745. *Domo, dieta aut officina conductore expulso, locator ob indemnitatem tantum aeris persolvit, quantum ille ex causa locationis debuisset pro eo tempore, quod juxta loci consuetudinem a denunciatione ad locationis terminum intercedit.*

1746. Jeżeli idzie o dobra wieyskie, wynagrodzenie należące się od puszczaiącego dla dzierżawcy, iest trzecią częścią ceny dzierżawy za cały czas, którego biég ieszcze pozostaie.

1747. Wynagrodzenie urządzane będzie przez biegłych, ieżeli idzie o rękodzielnie, fabryki, albo inne roboty i założenia wymagaiące wielkich nakładów.

1748. Nabywca który chce użyć możności zachowaney kontraktem dzierżawnym, wyruszenia dzierżawcy lub komornika w przypadku przedaży, obowiązany iest prócz tego uwiadomić komornika wcześnie podług mieyscowych zwyczaiów wypowiadania.

Powinien także ostrzedz dzierżawcę dóbr wieyskich, przynaymniéy rokiem pierwéy.

1749. Nie mogą bydź wyruszeni dzierżawcy lub komornicy, póki im nie zapłaci puszczaiący, albo gdyby ten nie zapłacił, to nowy nabywca, wynagrodzeń szkód i straconych zysków powyżéy wyłożonych.

1750. Jeżeli dzierżawa nie iest uczyniona przez akt urzędowy, albo daty pewnéy nie ma, nie iest obowiązany nabywca do żadnych wynagrodzeń.

1751. Nabywca z ugodą odkupu wtenczas tylko może używać władzy wyruszenia dzierżawcy, gdy upłynie czas na odkup przeznaczony, a on się stanie właścicielem niezmiennym.

1746. S'il s'agit de biens ruraux, l'indemnité que le bailleur doit payer au fermier, est du tiers du prix du bail pour tout le temps qui reste à courir.

1747. L'indemnité se réglera par experts, s'il s'agit de manufactures, usines, ou autres établissemens qui exigent de grandes avances.

1748. L'acquéreur qui veut user la faculté réservée par le bail, d'expulser le fermier ou locataire en cas de vente, est en outre tenu d'avertir le locataire au temps d'avance usité dans le lieu pour les congés.

Il doit aussi avertir le fermier de biens ruraux, au moins un an à l'avance.

1749. Les fermiers ou les locataires ne peuvent être expulsés qu'ils ne soient payés par le bailleur, ou, à son défaut, par le nouvel acquéreur, des dommages et intérêts ci-dessus expliqués.

1750. Si le bail n'est pas fait par acte authentique, ou n'a point de date certaine, l'acquéreur n'est tenu d'aucuns dommages et intérêts.

1751. L'acquéreur à pacte de rachat ne peut user de la faculté d'expulser le preneur, jusqu'à ce que, par l'exipiration du délai fixé pour le réméré, il devienne propriétaire incommutable.

1746. *Colono e praedio rustico expulso, locator tertiam illius mercedis partem luet, quam ipse ab eo percepisset, si locatio ad finem perducta esset.*

1747. *Peritorum erit de indemnitate decernere, cum de opificinis, constructionibus aliisque artium subsidiis agitur, quae non nisi praecedenti ac magno sumtu comparantur.*

1748. *Emtor, qui facultate in contractu reservata, inquilinum aut colonum causa venditionis expellendi, uti cupit, conductorem intra tempus loci consuetudine praefinitum pro denunciatione admonere debet, atque hoc in praediis rusticis ante integrum annum fiet.*

1749. *Coloni aeque ac inquilini e re locata depelli non possunt, nisi prius locator aut pro eo novus emtor superius constitutam indemnitatem iis pependerit.*

1750. *Quoties locatio authentico actu non fulcitur, ejusve dies incertus est, novus dominus ad indemnitatem et ad id, quod interest, non tenetur.*

1751. *Qui cum pacto redimendi praedium adquisivit, conductoris expellendi facultate uti non potest, nisi redemtionis termino elapso irrevocabiliter ejus dominium adipiscatur.*

Oddział II.

O prawidłach szczególnych naymu domów i sprzętów.

1752. Komornik, który nie utrzymuie w domu dostatecznych sprzętów, może bydź wyruszony, chybaby dał zapewnienie dostateczne do odpowiedzi za naiem.

1753. Pod-komornik obowiązany iest względem właściciela, tylko do ilości wyrównywaiącéy cenie podkomornego swego, którą może bydź winien przy zaymowaniu, i nie może się zastawiać zapłatą przed czasem uczynioną.

Zapłaty czynione przez podkomorników, bądź na mocy układu wyrażonego w kontrakcie naymu, bądź stósownie do zwyczaiu mieyscowego, nie poczytuią się za uczynione przed czasem.

1754. Naprawy komornicze albo drobne do których obowiązany komornik, ieżeli innego zastrzeżenia nie masz, oznaczone są za takie przez zwyczaie mieyscowe, a między innemi, naprawy:

Ogniska, boków, obwodów czyli gzymsów, i wygładzeń na wierzchniéy ich części, czyli murków w kominach;

Wyrzucań wapnem, czyli tynkowań murów u dołu, w pokoiach i innych mieyscach mieszkania, na ieden metr wysokości;

W posadzkach i taflach pokoiu, gdy

Section II.

Des règles particulières aux baux à loyer.

1752. Le locataire qui ne garnit pas la maison de meubles suffisans, peut être expulsé, à moins qu'il ne donne des sûretés capables de répondre du loyer.

1753. Le sous-locataire n'est tenu envers le propriétaire que jusqu'à concurrence du prix de sa sous-location dont il peut être débiteur au moment de la saisie, et sans qu'il puisse opposer des paiemens faits par anticipation.

Les paiemens faits par le sous-locataire, soit en vertu d'une stipulation portée en son bail, soit en conséquence de l'usage des lieux, ne sont pas réputés faits par anticipation.

1754. Les réparations locatives ou de menu entretien dont le locataire est tenu, s'il n'y a clause contraire, sont celles désignées comme telles par l'usage des lieux, et entre autres, les réparations à faire,

Aux âtres, contre-coeurs, chambranles et tablettes des cheminées;

Au recrepiment du bas des murailles des appartemens et autres lieux d'habitation, à la hauteur d'un mètre;

Aux pavés et carreaux des chambres,

Sectio II.

Regulae speciales praediis urbanis locandis.

1752. *Inquilinus, qui in domum nimis modicam pro contracta obligatione supellectilem invehit, nisi de mercede cautionem praestet, expelli potest.*

1753. *Si conductor domum alteri sublocavit, hic proprietario sequestrum indicenti tantum debet, quantum ad ratam suae stipulationis illa die, qua pignus capitur, ex locato conductori deberet; neque solutiones, quae in antecessum factae dicerentur, admittuntur, nisi reipsa expactis conventis in contractu, aut ex loci consuetudine, factae probarentur.*

1754. *Reparationes parvi momenti, quae, ni aliter pactum sit, inquilino incumbunt, locorum consuetudine praefiniuntur, praecipuaeque sunt: ut focus, lamnae, stipites, epystiliumque camini reficiantur; ut tectorium parietum in conclavibus aliisque habitationis locis ab imo pavimento ad metri altitudinem calce obducatur; ut pavimenta modice comminuta, et cum aliqui tantum laterculi confracti sunt, instaurentur; ut vitreae fenestrarum laminae, nisi grandine aut alio irreparabili casu comminutae sint, restituantur; ut*

kilka tylko strzakanych będzie, w śkłach w oknach, chybaby stłuczone były przez grad albo inne przypadki nadzwyczayne, lub większą siłę, za takie komornik nie odpowiada;

We drzwiach, mieyscach na okna, przegradzaniach z tarcic, albo zamknięciach sklepów, zawiasach, skóblach, zasuwkach i zamkach.

1755. Zadna naprawa poczytywana za komorniczą, nie należy do komorników, gdy iest powodem do niey zestarzałość, lub siła większa.

1756. Przeczyszczanie studni i dołów przeznaczonych na odchody wygody domowey, obowiązkiem są puszczaiącego w dzierżawę, ieżeli nie masz innego zastrzeżenia.

1757. Naymy ruchomości dostarczonych do całego domu, całego mieszkania, sklepu, lub innego iakiego mieszkania, poczytuie się, że są uczynione na czas zwyczayny dzierżaw domów, całych mieszkań, sklepów, lub innych mieszkań, podług zwyczaiu mieyscowego.

1758. Naiem mieszkania ze sprzętami potrzebnemi, poczytuie się, że iest uczyniony na rok, gdy iest uczyniony za tyle na rok;

Na miesiąc, ieżeli iest uczyniony, za tyle na miesiąc;

Na dzień, gdy iest uczyniony za tyle na dzień.

Jeżeli nic oznaczonego nie iest, że kontrakt uczyniony za tyle na rok, miesiąc, lorsqu'il y en a seulement quelques-uns de cassés;

Aux vitres, à moins qu'elles ne soient cassées par le grêle, ou autres accidens extraordinaires et de force majeure, dont le locataire ne peut être tenu;

Aux portes, croisées, planches de cloison ou de fermeture de boutiques, gonds, targettes et serrures.

1755. Aucune des réparations réputées locatives n'est à la charge des locataires, quand elles ne sont occasionnées que par vétusté ou force majeure.

1756. Le curement des puits et celui des fosses d'aisance sont à la charge du bailleur, s'il n'y a clause contraire.

1757. Le bail des meubles fournis pour garnir une maison entière, un corps de logis entier, une boutique, ou tous autres appartemens, est censé fait pour la durée ordinaire des baux de maisons, corps de logis, boutiques ou autres appartemens, selon l'usage des lieux.

1758. Le bail d'un appartement meublé est censé fait à l'année, quand il a été fait à tant par an;

Au mois, quand il a été fait à tant par mois;

Au jour, s'il a été fait à tant par jour.

Si rien ne constate que le bail soit fait à tant par an, par mois ou par jour, la

ostiorum et fenestrarum valvae, asseres cubicula dividentes, officinarum fores, cardines, pessuli et serae resarciantur.

1755. *Cum rei ipsius vetustas aut vis major praedictis refectionibus causam tribuit, nullam earum inquilinus sustinet,*

1756. *Puteorum cloacarumque purgatio, ni secus contrahentes convenerint, locatori incumbit.*

1757. *Supellectiles aliaeque res mobiles ad domum, cubicula, officinam et alia quaecunque loca, instruenda tamdiu locata censentur, quamdiu pro regionis consuetudine domus, cubicula, officinae aliaque loca plerumque locari solent.*

1758. *Domus instructae locatio ad annum, ad mensem, in diem facta censetur, prout de annua, menstrua, vel diurna mercede conventum est.*

Quum a nullis circumstantiis locationis tempus argui potest; pro loci consuetudine ea inita aestimabitur.

lub dzień, poczytuie się, że naiem uczyniony podług zwyczaiu mieysca.

1759. Jeżeli komornik domu lub mieszkania, używa go dłużey po wyyściu czasu naymu na piśmie, a puszczaiący nie sprzeciwia się temu; poczytuie się, że komornik trzyma na dal z temiż samemi warunkami przez czas oznaczony zwyczaiami mieyscowemi, i nie może z niego wyyśdź, albo bydź wyruszonym, póki mu wypowiedzenie nie nastąpi w przeciągu czasu zwyczaynym w tych mieyscach.

1760. Gdyby się rozszedł kontrakt naymu z winy komornika, obowiązany on będzie zapłacić cenę naymu, przez czas potrzebny do nowego naięcia, a to ieszcze prócz wynagrodzenia szkód i straconych zysków, iakie wyniknąć mogą z nadużycia.

1761. Puszczaiący nie może zrzucić się z naymu, choćby oświadczył, że sam chce zaiąć dom naięty, ieżeli nie było inney umowy.

1762. Jeżeli umówiono było w kontrakcie naymu, że puszczaiący będzie mógł dom zaiąć, powinien wcześnie wręczyć wypowiedzenie, stósownie do czasu oznaczonego zwyczaiami mieyscowemi.

Oddział III.

O prawidłach szczególnych kontraktom dzierżawy.

1763. Kto gospodaruie pod warunkiem

location est censée faite suivant l'usage des lieux.

1759. Si le locataire d'une maison ou d'un appartement continue sa jouissance après l'expiration du bail par écrit, sans opposition de la part du bailleur; il sera censé les occuper aux mêmes conditions, pour le terme fixé par l'usage des lieux, et ne pourra plus en sortir ni en être expulsé qu'après un congé donné suivant le délai fixé par l'usage des lieux.

1760. En cas de résiliation par la faute du locataire, celui-ci est tenu de payer le prix du bail pendant le temps nécessaire à la relocation, sans préjudice des dommages et intérêts qui ont pu résulter de l'abus.

1761. Le bailleur ne peut résoudre la location, encore qu'il déclare vouloir occuper par lui-même la maison louée, s'il n'y a eu convention contraire.

1762. S'il a été convenu dans le contrat de louage, que le bailleur pourrait venir occuper la maison, il est tenu de signifier d'avance un congé aux époques déterminées par l'usage des lieux.

Section III.

Des règles particulières aux baux à ferme.

1763. Celui qui cultive sous la condition

1759. *Scriptae locationis elapso spatio, si domum ejusve partem, locatore non reluctante, adhuc inquilinus retinet, illam, quamdiu consuetudine loci fieri solet, iisdem conditionibus reconduxisse putandum, neque locatam aedem ipse deserere, nec ab ea amplius expelli poterit, nisi post denunciationem de more regionis apto tempore indictam.*

1760. *Inquilini culpa quoties contractus resolvitur, hic ad tempus necessarium, ut nova locatio fiat, pretium locationis persolvit, et damna, quae rei locatae abusu profluxerunt, resarcit.*

1761. *Quamvis locatam domum se inhabitare velle declaret locator, nulla ad hoc expresse inita conventione, contractum infringere non potest.*

1762. *Cum in contractu stipulatum est, locatori licere, si libeat, aedem locatam inhabitare, hic justo tempore, pro locorum consuetudine, se jure suo uti velle, inquilino renunciabit.*

Sectio III.

Regulae speciales locandis praediis rusticis.

1763. *Colonus, cui ex pacto fructus cum locatore sunt dividendi, nisi in contractu aperte concessum fuerit, neque praedium sublocare, nec alteri illud cedere potest.*

dzielenia się przychodami z puszczającym w dzierżawę, nie może poddzierżawić, ani ustąpić, ieżeli nie otrzymał na to wyraźnego pozwolenia w kontrakcie.

1764. Gdyby przeciw temu wykroczył, właściciel ma prawo wziąć używanie na siebie, a dzierżawca skazany iest na wynagrodzenie szkód i straconych zysków wypływaiących z niewykonania kontraktu.

1765. Jeżeli w kontrakcie dzierżawy wyrażona iest obiętość gruntu mnieysza, albo większa nad rzeczywistą, następuie powiększenie, lub zmnieyszenie ceny dzierżawy, tylko w przypadkach i podług prawideł wyrażonych w tytule o *Przedaży*.

1766. Jeżeli dzierżawca dziedzictwa wieyskiego, nie utrzymuie w niém zwierząt i narzędzi do swego gospodarstwa potrzebnych; ieżeli zaniedbuie uprawy, albo nie gospodaruie iak dobry oyciec familii; ieżeli używa rzeczy naiętéy nie na to, na co przeznaczona była; albo w ogólności, ieżeli nie wykonywa zastrzeżeń kontraktu, a stąd szkoda wynika dla puszczaiącego, puszczaiący według okoliczności, może wyrobić zerwanie dzierżawy.

W przypadku zerwania pochodzącego z czynu dzierżawcy, obowiązany on iest do wynagrodzenia szkód i straconych zysków, iak iest powiedziano w artykule 1764.

1767. Każdy dzierżawca dóbr wieyskich obowiązany iest składać zbiory w mieysca kontraktem wyznaczone.

1768. Dzierżawca dóbr wieyskich powinien ostrzegać właściciela o popełnionych przywłaszczaniach gruntu, pod karą wynagrodzenia szkód i straconych zysków i nakładów.

Ostrzeżenia takie czynione bydź powinny w takimże samym przeciągu czasu, iaki iest urządzony na przypadek pozwania podług odległości mieysc.

1769. Jeżeli dzierżawa uczyniona iest na lat kilka, a przez czas trwania dzierżawy, całość lub połowa zbioru przynaymniéy zginęła przypadkiem losowym, dzierżawca może żądać zmnieyszenia ceny dzierżawnéy, chybaby był nagrodzonym przez poprzedzaiące zbiory.

Jeżeli wynagrodzonym nie był, oszacowanie zmnieyszenia takiego następuie dopiero przy końcu dzierżawy, i wtenczas potrąca się używanie z lat wszystkich.

Jednakże Sędzia może tymczasowo uwolnić dzierżawcę od wypłacenia części ceny, w stosunku poniesionéy straty.

1770. Jeżeli dzierżawa roczna iest tylko, a nastąpiła strata całego przychodu, lub przynaymniéy połowy, dzierżawca uwolniony iest od części stósownéy do ceny dzierżawy.

Zadnego zmnieyszenia wymagać nie może, ieżeli strata mnieysza iest nad połowę.

d'un partage de fruits avec le bailleur, ne peut ni sous-louer ni céder, si la faculté ne lui en a été expressément accordée par le bail.

1764. En cas de contravention, le propriétaire a droit de rentrer en jouissance, et le preneur est condamné aux dommages-intérêts resultant de l'inexécution du bail.

1765. Si, dans un bail à ferme, on donne aux fonds une contenance moindre ou plus grande que celle qu'ils ont réellement, il n'y a lieu à augmentation ou diminution de prix pour le fermier, que dans les cas et suivant les règles exprimés au titre *de la vente*.

1766. Si le preneur d'un héritage rural ne le garnit pas des bestiaux et des ustensiles nécessaires à son exploitation, s'il abandonne la culture, s'il ne cultive pas en bon père de famille, s'il emploie la chose louée à un autre usage que celui auquel elle a été destinée, ou, en général, s'il n'exécute pas les clauses du bail, et qu'il en résulte un dommage pour le bailleur, celui-ci peut, suivant les circonctances, faire résilier le bail.

En cas de résiliation provenant du fait du preneur, celui-ci est tenu des dommages et intérêts, ainsi qu'il est dit en l'article 1764.

1767. Tout preneur de bien rural est tenu d'engranger dans les lieux à ce destinés d'après le bail.

1768. Le preneur d'un bien rural est tenu, sous peine de tous dépens, dommages et intérêts, d'avertir le propriétaire des usurpations qui peuvent être commises sur les fonds.

Cet avertissement doit être donnée dans le même délai que celui qui est réglé en cas d'assignation suivant la distance des lieux.

1769. Si le bail est fait pour plusieurs années, et que, pendant la durée du bail, la totalité ou la moitié d'une récolte au moins soit enlevée par des cas fortuits, le fermier peut demander une remise du prix de sa location, à moins qu'il ne soit indemnisé par les récoltes précédentes.

S'il n'est pas indemnisé, l'estimation de la remise ne peut avoir lieu qu'à la fin du bail, auquel temps il se fait une compensation de toutes les années de jouissance.

Et cependant le juge peut provisoirement dispenser le preneur de payer une partie du prix en raison de la perte soufferte.

1770. Si le bail n'est que d'une année, et que la perte soit de la totalité des fruits, ou au moins de la moitié, le preneur sera déchargé d'une partie proportionnelle du prix de la location.

Il ne pourra prétendre aucune remise, si la perte est moindre de moitié.

1764. *Si colonus contra fecerit, rei locatae usum sibi vindicandi domino jus est, atque ille damnatur in id, quod interest, et ad resarcienda omnia damna, quae ex ejus violatione promanant.*

1765. *Locato praedio rustico, si major minore ejus mensura renunciata fuisset, quam reipsa est, colono iis tantum casibus atque legibus merces augetur aut minuitur, quae titulo* de venditione *tradita sunt.*

1766. *Nisi praedii rustici conductor pecudes, jumenta et instrumenta cultui necessaria in illud invexerit intuleritque, nisi ejus culturae sedulo vacet, bonique patris familias partes gerat, neque aliter ac conventio postulat, ipso utatur, et nisi generatim locationis pacta custodierit, dominus praedii damno affectus, pro circumstantiis, locationis rescissionem petet, qua concessa ob conductoris culpam, hic ad indemnitatem, ut articulo 1764 praescriptum est, tenetur.*

1767. *Fructus perceptos, locis ad id in locationis contractu designatis, praedii rustici conductor conservare et cogere debet.*

1768. *Si praedii locati partem, vel jus aliquod in illo extraneus sibi usurparet, conductoris erit, id locatori denunciare, ni fecerit intra dies, qui pro loci distantia conceduntur, ut quis in judicio se sistat, ipse impensas, damna et quod interest, proprietario luet.*

1769. *Ad plures annos locato rustico praedio, si quando unius anni fructus omnino vel saltem dimidium eorum fortuito casu perierint, nisi jam praecedentibus messibus indemnitatem fuerit assecutus, colonus mercedis diminutionem ad ratam petere potest.*

Hujusmodi indemnitatis, quum a domino praestanda est, in fine locationis tantum ratio haberi debet, quo tempore damna cum fructibus toto locationis tempore perceptis aequa lance compensantur. Judex tamen interim colonum a parte mercedis numeranda, pro modo detrimenti accepti, absolvere potest.

1770. *Locatione ad annum dumtaxat facta, si fructus omnes aut saltem dimidium eorum perierint, ad ratam conductor a pretii parte luenda absolvitur: sin damnum minus sit, nullus est compensationi locus.*

1771. Dzierżawca nie może otrzymać zmnieyszenia, skoro strata przychodów nastąpiła po zebraniu ich z ziemi, chybaby kontrakt dzierżawy nadał właścicielowi część zbioru w naturze; w takim przypadku właściciel ponosi swoię część w stracie, byleby dzierżawca nie spóźnił się z wydaniem części właściciela ze zbioru.

Równie dzierżawca wymagać nie może zmnieyszenia, gdy przyczyna szkody iuż była, i była znana w czasie zawarcia kontraktu.

1772. Dzierżawca może wziąć na siebie losowe przypadki, przez wyraźny układ.

1773. Układ taki rozciąga się tylko do zwyczaynych przypadków, iakiemi są gradobicie, ogień piorunowy, przemarznięcie albo opadnięcie zawiązków owoców.

Nie rozciąga się do losowych przypadków nadzwyczaynych, iakiemi są spustoszenia woienne, albo zalewy, którym kray zwyczaynie nie podlega, chybaby dzierżawca wziął na siebie wszystkie przypadki losowe, przewidziane, i nieprzewidziane.

1774. Dzierżawa wieyskich gruntów nie na piśmie, poczytuie się, że iest uczyniona na czas iaki iest potrzebny dzierżawcy, aby mógł zebrać wszystkie przychody z zadzierżawionego dziedzictwa.

I tak zadzierżawienie łąki, winnicy i wszelkiego innego gruntu, z którego

1771. Le fermier ne peut obtenir de remise, lorsque la perte des fruits arrive après qu'ils sont séparés de la terre, à moins que le bail ne donne au propriétaire une quotité de la récolte en nature; auquel cas le propriétaire doit supporter sa part de la perte, pourvu que le preneur ne fût pas en demeure de lui délivrer sa portion de récolte.

Le fermier ne peut également demander une remise, lorsque la cause du dommage était existante et connue à l'époque où le bail a été passé.

1772. Le preneur peut être chargé des cas fortuits par une stipulation expresse.

1773. Cette stipulation ne s'entend que des cas fortuits ordinaires, tels que grêle, feu du ciel, gelée ou coulure.

Elle ne s'entend point des cas fortuits extraordinaires, tels que les ravages de la guerre, ou une inondation, auxquels le pays n'est pas ordinairement sujet, à moins que le preneur n'ait été chargé de tous les cas fortuits prévus ou imprévus.

1774. Le bail, sans écrit, d'un fonds rural, est censé fait pour le temps qui est nécessaire afin que le preneur recueille tous les fruits de l'héritage affermé.

Ainsi le bail à ferme d'un pré, d'une vigne, et de tout autre fonds dont les fruits

1771. *Fructibus jam perceptis pereuntibus, conductori ad pretii diminutionem jus amplius non est, nisi quota eorum pars ex contractu ad locatorem pertineat: quo casu, si colonus in mora non fuerit, locator pro rata parte jucturam sustinebit.*

Deminutio pretii pariter colono non conceditur, cum tempore initi contractus damnum ex nota causa prospicere debuit.

1772. *Colonus casus fortuitos in se suscipere expressa conventione potest.*

1773. *Isthaec conventio tamen fortuitis casibus ordinariis circumscripta censetur, ut grandinis, fulminis, gelu aut fructuum exsiccationis: ad extraordinarios vero, qui perraro accidunt, ut bellici incursus, inundationis in regione, non extenditur, nisi colonus omnibus fortuitis casibus, et praevisis et non praevisis, sese ultro subjecerit.*

1774. *Locatio verbalis praedii rustici facta censetur ad illud temporis spatium, quo opus est, ut colonus omnes fructus praedii ipsius percipiat.*

Hinc prata, vineae et alia hujusmodi, quorum fructus intra annum omnino colliguntur, ad annum quoque locata judicantur.

przychody zbieraią się całkiem w ciągu roku, poczytywane iest za uczynione na rok.

Dzierżawa rolniczych gruntów, które się podzielaią na uprawy idące podług przemian czyli na kilka pól, poczytuie się za uczynioną na lat tyle, ile iest takich przemian.

1775. Dzierżawa dziedzictw wieyskich choć nie na piśmie zrobiona, ustaie samém przez się prawém przy wyyściu czasu, na który podług poprzedzaiącego artykułu poczytywaną iest, że zrobioną była.

1776. Jeżeli przy wyyściu dzierżaw wieyskich pisanych, dzierżawca zostaie, i iest zostawiony w posiadaniu, następuie nowy kontrakt dzierżawny, którego skutek urządzony iest artykułem 1774.

1777. Wychodzący dzierżawca powinien zostawić następcy swemu w gospodarstwie przyzwoite mieszkania, i inne łatwości do prac roku następuiącego; i wzaiemnie wchodzący dzierżawca powinien udzielić wychodzącemu przyzwoite mieszkania i inne łatwości do spotrzebowania karmi, i do zebrania reszty przychodów.

W iednym i w drugim przypadku, stósować się potrzeba do zwyczaiów mieyscowych.

1778. Wychodzący dzierżawca powinien także zostawić słomę, i gnóy z roku, ieżeli ie odebrał przy wniyściu swoiem w używanie; i choćby ich był nie zastał, wła-

se recueillent en entier dans le cours de l'année, est censé fait pour un an.

Le bail des terres labourables, lorsqu'elles se divisent par soles ou saisons, est censé fait pour autant d'années qu'il y a de soles.

1775. Le bail des héritages ruraux, quoique fait sans écrit, cesse de plein droit à l'expiration du temps pour lequel il est censé fait, selon l'article précédent.

1776. Si, à l'expiration des baux ruraux écrits, le preneur reste et est laissé en possession, il s'opère un nouveau bail dont l'effet est réglé par l'article 1774.

1777. Le fermier sortant doit laisser à celui qui lui succède dans la culture, les logemens convenables et autres facilités pour les travaux de l'année suivante; et réciproquement, le fermier entrant doit procurer à celui qui sort les logemens convenables et autres facilités pour la consommation des fourrages, et pour les récoltes restant à faire.

Dans l'un et l'autre cas, on doit se conformer à l'usage des lieux.

1778. Le fermier sortant doit aussi laisser les pailles et engrais de l'année, s'il les a reçus lors de son entrée en jouissance; et quand même il ne les aurait pas reçus, le pro-

Locatio arvorum e contra, quae culturam reposcunt, cum ea ita divisa sunt, ut ipsorum pars singulis annis tantummodo colenda sit, in totidem annos, quod eorundem partes enumerantur, subsistit.

1775. *Locationes rusticae, licet verbales sint, ipso jure cessant, lapso temporis spatio, ad quod juxta superius exposita factas eas fuisse putandum est.*

1776. *Si, finita locatione rustici praedii scriptis exarata, colonus manet in possessione fundi, neque a domino dimittitur, nova locatio incipit, quae regitur principiis articulo 1774 jam expositis.*

1777. *Colonus, qui finita locatione praedium relicturus est, successori congruam habitationem et alia commoda necessaria ad sequentis anni agrorum culturam relinquere debet; et ita vicissim illi, qui e praedio discedit, necessaria habitatio et ea, quibus eget ad consummationem pabulorum et ad colligendos reliquos fructus, a novo colono sunt concedenda.*

In utroque casu loci consuetudines servantur.

1778. *E praedio colonus discedens, stramenta et fimum ejus anni, dummodo praedium*

ciciel może ie zatrzymać podług oszacowania.

DZIAŁ III.

O naymowaniu robot i przemysłu.

1779. Trzy są istotne gatunki naymu roboty i przemysłu:

1od. Naięcie ludzi do pracy, którzy się obowiązuią do iakieykolwiek usługi;

2re. Naięcie furmanów lub przewożących tak lądem iak wodą, którzy się podeymuią przewozić osoby lub towary;

3cie. Naięcie biorących na siebie całe roboty przez skutek naymu ogółem.

ODDZIAŁ I.

O naięciu służących i robotników.

1780. Nie można się obowiązywać do służby tylko na czas i do oznaczoney roboty.

1781. Dawana iest wiara temu, co pan utrzymuie, i przysięgą gotów stwierdzić:

Co do ilości zasług;
Co do zapłaty z przeszłego roku;

taire pourra les retenir suivant l'estimation.

CHAPITRE III.

Du louage d'ouvrage et d'industrie.

1779. Il y a trois espéces principales de louage d'ouvrage et d'industrie:

1. Le louage des gens de travail qui s'engagent au service de quelqu'un;

2. Celui des voituriers, tant par terre que par eau, qui se chargent du transport des personnes ou des marchandises;

3. Celui des entrepreneurs d'ouvrages par suite de devis ou marchés.

SECTION I.

Du louage des domestiques et ouvriers.

1780. On ne peut engager ses services qu'à temps, ou pour une entreprise déterminée.

1781. Le maître est cru sur son affirmation,

Pour la quotité des gages;
Pour le paiement du salaire de l'année échue,

ingrediens isthaec antea acceperit, in fundo relinquere debet, immo, quamvis ea minime acceperit, proprietarius, praestita aestimatione, ista retinebit.

CAPUT III.

De locatione operarum et industriae.

1779. *Tres locationis species operarum et industriae praecipue numerantur:*
1. Locatio operarum illorum, qui alieno servitio sese alligant;
2. Locatio vectorum, qui terra vel undis homines mercesve transportant;
3. Locatio operis, qua redemtori ex conventione opus conficiendum committitur.

SECTIO I.

De locatione famulorum et opificum.

1780. *Nemo suas operas, nisi ad certum tempus aut ad determinatum opus, obligare potest.*

1781. *Domino fides habetur, cum asserit,*
Stipulatam stipendii quantitatem;
Stipendium istud ob praeteritum tempus erogatum,

Co do zapłaty daney na rachunek roku bieżącego.

ODDZIAŁ I.

O przewożących ziemią i wodą.

1782. Przewożący ziemią i wodą, podlegaią co do strzeżenia i zachowania rzeczy im powierzonych, tymże samym obowiązkom, iakim gospodarze domów zaiezdnych, o których mowa w tytule o *Składzie i zatrzymaniu urzędowém.*

1783. Odpowiadaią nie tylko za to, co iuż przyięli na swóy statek lub powóz, ale ieszcze i za to, co im oddane było w porcie lub składzie, aby umieścili na swoim statku lub powozie.

1784. Odpowiadaią za straty i uszkodzenia w rzeczach im powierzonych, chybaby dowiedli, że te straty nastąpiły przez przypadki losowe, albo siłą większą.

1785. Utrzymuiący przewozy publiczne, ziemią lub wodą, i powozy publiczne, powinni trzymać reiestr pieniędzy, rzeczy i innych przedmiotów, które przyięli.

1786. Utrzymuiący przewozy i powozy publiczne i kieruiący niemi, właściciele czoln i statków, są prócz tego poddani

Et pour les à-comptes donnés pour l'année courante.

SECTION II.

Des voituriers par terre et par eau.

1782. Les voituriers par terre et par eau sont assujettis, pour la garde et la conservation des choses qui leur sont confiées, aux mêmes obligations que les aubergistes, dont il est parlé au titre *du dépôt et du séquestre.*

1783. Ils répondent non-seulement de ce qu'ils ont déjà reçu dans leur bâtiment ou voiture, mais encore de ce qui leur a été remis sur le port ou dans l'entrepôt, pour être placé dans leur bâtiment ou voiture.

1784. Ils sont responsables de la perte et des avaries des choses qui leur sont confiées, à moins qu'ils ne prouvent qu'elles ont été perdues et avariées par cas fortuit ou force majeure.

1785. Les entrepreneurs de voitures publiques par terre et par eau, et ceux des roulages publics, doivent tenir registre de l'argent, des effets et des paquets dont ils se chargent.

1786. Les entrepreneurs et directeurs de voitures et roulages publics, les maîtres de barques et navires, sont en outre assujettis

Et ejus partem pro anno decurrente jam persolutam fuisse.

SECTIO II.

De locatione vectorum.

1782. *Plaustrarii et navicularii res sibi commissas custodiunt et servant sub iisdem obligationibus cauponarum, de quibus titulo* de deposito et sequestro *actum est.*

1783. *Non solum tenentur de illis, quae in navi aut plaustro ipsi jam recepere, sed de illis etiam, quae in portum aut promtuarium illata sunt, ut in eorum navi plaustrove reponantur.*

1784. *Quidquid ex rebus eorum fidei traditis amittitur aut detrimentum subit, ipsi praestant, nisi ea amissa vel damno affecta fuisse probent fortuito casu aut vi insuperabili.*

1785. *Quicumque publici cursus exercitores plaustris vel navibus, et publici veredarii pecunias aliasque res, aut hippoperas receptas, catalogo adnotare debent.*

1786. *Iidem exercitores et directores publici cursus, aeque ac domini ac magistri na-*

szczególnym urządzeniom, które stanowią prawo między niemi a innemi obywatelami.

ODDZIAŁ III.

O naymach na ogół.

1787. Kiedy się kto podeymuie iakiego dzieła, można się z nim umówić, że on tylko bierze na siebie robotę lub swóy przemysł, albo też, że i materyału dostarczy.

1788. Jeżeli w przypadku, w którym robotnik materyału dostawia, rzecz zginie iakimkolwiek bądź sposobem, nim oddana była, strata spada na robotnika, chybaby pan winnym był opóźnienia się w odebraniu téy rzeczy.

1789. W przypadku gdy robotnik podiął się tylko roboty lub przemysłu swego, ieżeli rzecz ginie, robotnik odpowiada tylko za winę swoię.

1790. Jeżeli w przypadkach artykułu poprzedzaiącego, rzecz ginie, choć bez żadnéy winy robotnika, zaczém rzecz odebrana była, i ze sprawdzeniem iéy pan się nie opóźnił, robotnik nie może się zapłaty upominać, chybaby rzecz zginęła przez wadę materyału.

1791. Jeżeli idzie o robotę na kilka sztuk lub na miarę, sprawdzenie następować może częściami; poczytuie się za uczynione co do wszystkich opłaconych części, gdy pan płaci robotnika w stósunku zrobionéy roboty.

1792. Jeżeli postawiony budynek za umówioną cenę ginie w całości lub w części przez wadę budowy, nawet przez wadę gruntu, architekt i podeymuiący się stawiania, odpowiadaią za to do lat dziesięciu.

1793. Skoro architekt albo podeymuiący się stawiania, wziął na siebie postawienie budynku przez umowę ogólową, podług planu ułożonego i umówionego z właścicielem gruntu, nie może wymagać żadnego powiększenia ceny, ani pod pozorem powiększenia robot ręcznych lub materyałów, albo pod pozorem odmian, i powiększań planu, ieżeli odmiany takię i powiększenia, upoważnione nie były przez pismo, i cena ułożona z właścicielem.

1794. Pan może zerwać własnowolnie układ ogólowy, chociaż robota iuż iest zaczęta, nagradzaiąc podeymuiącemu się wszelkie nakłady i roboty, i wszystko coby mógł był na tém zarobić dziele.

1795. Kontrakt naymu roboty iest rozwiązany przez śmierć robotnika, architekta, lub podeymuiącego się całości.

SECTION III.

Des devis et des marchés.

1787. Lorsqu'on charge quelqu'un de faire un ouvrage, on peut convenir qu'il fournira seulement son travail ou son industrie, ou bien qu'il fournira aussi la matière.

1788. Si, dans le cas où l'ouvrier fournit la matière, la chose vient à périr, de quelque manière, que ce soit, avant d'être livrée, la perte en est pour l'ouvrier, à moins que le maître ne fût en demeure de recevoir la chose.

1789. Dans le cas où l'ouvrier fournit seulement son travail ou son industrie, si la chose vient à périr, l'ouvrier n'est tenu que de sa faute.

1790. Si dans le cas de l'article précédent, la chose vient à périr, quoique sans aucune faute de la part de l'ouvrier, avant que l'ouvrage ait été reçu, et sans que le maître fût en demeure de le vérifier, l'ouvrier n'a point de salaire à réclamer, à moins que la chose n'ait péri par le vice de la matière.

1791. S'il s'agit d'un ouvrage à plusieurs pièces ou à la mesure, la vérification peut s'en faire par parties: elle est censée faite pour toutes les parties payées, si le maître paye l'ouvrier en proportion de l'ouvrage fait.

1792. Si l'édifice construit à prix fait périt en tout ou en partie par le vice de la construction, même par le vice du sol, les architecte et entrepreneur en sont responsables pendant dix ans.

1793. Lorsqu'un architecte ou un entrepreneur s'est chargé de la construction à forfait d'un bâtiment, d'après un plan arrêté et convenu avec le propriétaire du sol, il ne peut demander aucune augmentation de prix, ni sous le prétexte d'augmentation de la main-d'oeuvre ou des matériaux, ni sous celui de changemens ou d'augmentations faits sur ce plan, si ces changemens ou augmentations n'ont pas été autorisés par écrit, et le prix convenu avec le propriétaire.

1794. Le maître peut résilier, par sa seule volonté, le marché à forfait, quoique l'ouvrage soit déjà commencé, en dédommageant l'entrepreneur de toutes ses dépenses, de tous ses travaux, et de tout ce qu'il aurait pu gagner dans cette entreprise.

1795. Le contrat de louage d'ouvrage est dissous par la mort de l'ouvrier, de l'architecte ou entrepreneur.

---

vium, peculiaribus legibus etiam subjacent, quae inter ipsos et alios cives jus constituunt.

SECTIO III.

De redemtoribus operum atque operarum locationibus.

1787. *Cum opus aliquod conficiendum altero committitur, vel de sola industria et labore, vel de materia, ab eodem quoque praestanda, paciscitur.*

1788. *Quoties opifex materiam etiam suppeditat, si res quocumque modo, antequam tradatur, pereat, nisi locator operis in mora fuerit ipsam recipiendi, damnum opificis est*

1789. *Cum vero opifex industriam tantum et labores in re conficienda collocat, re pereunte, de materia ipse non tenetur, nisi id propria ejus culpa evenerit.*

1790. *Si res hoc casu periit etiam sine opificis culpa, antequam opus receptum fuerit, et quin dominus in mora sit ejus adprobandi, opifex pretium laboris non repetit, nisi materiae vitio rem periisse probetur.*

1791. *Si de opere agitur per partes aut ad mensuram conficiendo, adprobatio in singulas partes fieri potest, et facta censetur in iis omnibus partibus, pro quibus merces soluta est, quoties locator pro rata operis confecti opifici satisfecit.*

1792. *Aedificium exstruendum per aversionem conductum, si prorsus aut pro parte, tam constructionis quam soli vitio, diruit, ad decennium architecti et operis conductores de damno tenentur.*

1793. *Cum architectus vel redemtor per aversionem aedificium exstruendum suscepit juxta typum cum domino soli constitutum, nullum mercedis incrementum petere potest, nec sub specie adaucti operariorum aut materiei pretii, neque propter innovationes aut additiones typo factas, nisi istae immutationes ex scripta conventione et pacta mercede cum proprietario inductae sint.*

1794. *Locatori suo arbitrio a contractu per aversionem cum alio inito recedere permittitur, licet opus jam coeptum sit, dummodo tamen redemtorem indemnem praestet de omnibus impensis, laboribus, et etiam lucro, quod ex eo opere consequi potuisset.*

1795. *Operis conductio artificis, architecti aut redemtoris morte resolvitur.*

1796. Ale właściciel obowiązany iest zapłacić, w stósunku ceny umówionéy do spadku po nich, wartość robot dokonanych, i materyałów przysposobionych, wtedy tylko gdy te roboty i materyały mogą mu bydź użyteczne.

1797. Biorący co na siebie całkiem, odpowiada za czyny osób których używa.

1798. Mularze, cieśle i inni robotnicy, którzy użyci byli do stawiania budynku, albo innego dzieła przez ugodę na ogół stawianego, maią sprawę do osoby, dla któréy budynek stawiany, tylko co do ilości, wyrównywaiącéy temu, co winna iest ta osoba biorącemu na siebie ogół, w czasie zaczęcia sprawy.

1799. Mularze, cieśle, ślusarze i inni robotnicy, którzy zawieraią prosto układ na ogół za cenę umówioną, ograniczeni są prawidłami przepisanemi w niniejszym oddziale; biorą na siebie ogół w części, któréy się podięli.

DZIAŁ IV.

O naymie w Pakt.

Oddział I.

Urządzenia ogólne.

1800. Naiem w pakt iest kontrakt, przez który iedna ze stron daie drugiéy pewną

1796. Mais le propriétaire est tenu de payer, en proportion du prix porté par la convention, à leur succession, la valeur des ouvrages faits et celle des matériaux préparés, lors seulement que ces travaux ou ces matériaux peuvent lui être utiles.

1797. L'entrepreneur répond du fait des personnes qu'il emploie.

1798. Les maçons, charpentiers et autres ouvriers qui ont été employés à la construction d'un bâtiment ou d'autres ouvrages faits à l'entreprise, n'ont d'action contre celui pour lequel les ouvrages ont été faits, que jusqu'à concurrence de ce dont il se trouve débiteur envers l'entrepreneur, au moment où leur action est intentée.

1799. Les maçons, charpentiers, serruriers, et autres ouvriers qui font directement des marchés à prix fait, sont astreints aux règles prescrites dans la présente section: ils sont entrepreneurs dans la partie qu'ils traitent.

CHAPITRE IV.

Du bail á cheptel.

Section I.

Dispositions générales.

1800. Le bail à cheptel est un contrat par lequel l'une des parties donne à l'autre un

1796. *Proprietarius tamen, pro rata mercedis in conventione stipulatae, illorum heredibus solvit aestimationem operis jam confecti et paratae materiae, quoties ista utilitatem ei praestare possit.*

1797. *Redemtoris periculo sunt, quae ab illis, quorum ministerio in opere conficiendo ipse utitur, fiunt.*

1798. *Caementariis, fabris lignariis, ceterisque artificibus, qui in aedificio extruendo aliove opere ex conducto parando elaborant, actio non competit contra locatorem operis ejusdem, nisi ad ratam ejus, quod ipse redemtori debet ea die, qua actio instituitur.*

1799. *Caementarii, fabri lignarii et ferrarii, aliique artifices, qui directe per aversionem opera conficienda suscipiunt, hujus sectionis regulis alligantur, et redemtores habentur in singulis operibus, quae sibi sumunt perficienda.*

CAPUT IV.

De locatione pecoris, quae ad socidam dicitur.

Sectio I.

Dispositiones generales.

1800. *Locatio pecorum, quae* ad socidam *dicitur, est contractus, quo alter alteri tradit*

ilość bydła dla zachowania go, żywienia i starań koło niego, pod warunkami iakie umówią między sobą.

1801. Kilka iest gatunków paktu:

Pakt prosty, albo zwyczayny;

Pakt na połowę;

Pakt dany dzierżawcy lub koloniście częściowemu.

Jest ieszcze czwarty gatunek kontraktu niewłaściwie nazwanego *pakt.*

1802. Można dawać w pakt każdy zwierząt gatunek zdatny do przypłodku i pożytku w rolnictwie i w handlu.

1803. Gdy nie masz szczególnych umów, kontrakty takie urządzaią się podług zasad następuiących.

Oddział II.

O pakcie prostym.

1804. Naiem w pakt prosty iest kontrakt, przez który daią się drugiemu zwierzęta do strzeżenia, żywienia i opatrywania pod warunkiem, że dzierżawca zyska połowę przypłodku, i ponosić będzie połowę straty.

1805. Oszacowanie położone w naymie w pakt, nie przenosi własności na biorącego; ten tylko iest cél oszacowania, ażeby

fonds de bétail pour le garder, le nourrir et le soigner sous les conditions convenues entre elles.

1801. Il y a plusieurs sortes de cheptels:

Le cheptel simple ou ordinaire,

Le cheptel à moitié,

Le cheptel donné au fermier ou au colon partiaire.

Il y a encore une quatrième espèce de contrat improprement appelée *cheptel.*

1802. On peut donner à cheptel toute espece d'animaux susceptibles de croît ou de profit pour l'agriculture ou le commerce.

1803. A défaut de conventions particulières, ces contrats se règlent par les principes qui suivent.

Section II.

Du cheptel simple.

1804. Le bail à cheptel simple est un contrat par lequel on donne à un autre des bestiaux à garder, nourrir et soigner, à condition que le preneur profitera de la moitié du croît, et qu'il supportera aussi la moitié de la perte.

1805. L'estimation donnée au cheptel dans le bail n'en transporte pas la propriété au preneur; elle n'a d'autre objet que de fixer

certam animalium quantitatem, ut eam custodiat, pascat, ipsorumque curam gerat, sub conditionibus inter contrahentes constitutis.

1801. *Hujus contractus plures habentur species:*

Socida simplex et ordinaria;

Socida pro dimidia fructuum;

Socida cum conductore vel cum colono partiario inita.

Quarta locationis species etiam existit, quae improprie socida *dicitur.*

1802. *Quaecumque animalium species, quae multiplicari aut quae lucro, vel in colendis agris, vel commercii causa, esse possit, hoc contractu locatur.*

1803. *Deficientibus peculiaribus conventionibus, hos contractus sequentes regulae moderantur.*

Sectio II.

De socida simplici.

1804. *Simplex socida dicitur, cum pecora conductori ea lege conceduntur, ut ea custodiat, pascat, eorumque curam gerat, et tam incrementum, quam ipsorum decrementum, aequaliter locatorem inter et conductorem dividatur.*

1805. *Quamvis animalia aestimata conductori data sint, ipse eorum proprietarius non*

oznaczyć stratę lub zysk, iaki wypaśdź może przy ukończeniu naymu.

1806. Biorący w pakt łożyć powinien wszelkie starania, iak dobry oyciec familii na zachowanie paktu.

1807. W tenczas tylko odpowiada za przypadki losowe, ieżeli pochodzą z iego winy, bez którey nie byłaby strata.

1808. W przypadku sporu, biorący w pakt dowieśdź powinien losowego przypadku, a puszczaiący powinien dowieśdź winę którą biorącemu przypisuie.

1809. Biorący w pakt, gdy iest uwolniony dla przypadków losowych, rachować się zawsze powinien ze skór zwierzęcych.

1810, Jeżeli cały pakt zginął bez winy biorącego, strata iest dla puszczaiącego.

Jeżeli część tylko paktu zginęła, strata będzie wspólna, podług ceny oszacowania pierwiastkowego i uczynionego przy końcu paktu.

1811. Nie można czynić układu, że biorący ponosić będzie całą stratę paktu, chociażby wypadła z losowego przypadku i bez iego winy;

Albo że większą część ponosić będzie w stracie, niżeli w zysku;

Albo że puszczaiący przy ukończeniu paktu weźmie naprzód coś więcey nad pakt którego dostarczył.

la perte ou le profit qui pourra se trouver à l'expiration du bail.

1806. Le preneur doit les soins d'un bon père de famille à la conservation du cheptel.

1807. Il n'est tenu du cas fortuit que lorsqu'il a été précédé de quelque faute de sa part, sans laquelle la perte ne serait pas arrivée.

4808. En cas de contestation, le preneur est tenu de prouver le cas fortuit, et le bailleur est tenu de prouver la faute qu'il impute au preneur.

1809. Le preneur qui est déchargé par le cas fortuit, est toujours tenu de rendre compte des peaux des bêtes.

1810. Si le cheptel périt en entier sans la faute du preneur, la perte en est pour le bailleur.

S'il n'en périt qu'une partie, la perte est supportée en commun, d'après le prix de l'estimation originaire, et celui de l'estimation à l'expiration du cheptel.

1811. On ne peut stipuler,

Que le preneur supportera la perte totale du cheptel, quoiqu' arrivée par cas fortuit et sans sa faute;

Ou qu'il supportera dans la perte une part plus grande que dans le profit;

Ou que le bailleur prélevera, à la fin du bail, quelque chose de plus que le cheptel qu'il a fourni.

---

efficitur, sed aestimationis solus effectus est, ut de communi lucro aut dammo in fine contractus certo constet.

1806. *Conductor tanquam bonus pater familias animalium conservationi studere debet.*

1807. *Casus fortuitos conductor non praestat, nisi sua culpa causam dederit damno, quod secus non contigisset.*

1808. *Si contestatio de hoc insurgat, conductor casum fortuitum, et locator e contra culpam, quam illi insimulat, probare vicissim tenentur.*

1809. *Conductor, qui ob casum fortuitum obligatione solvitur, de animalium pellibus semper rationem reddere debet.*

1810. *Sine conductoris culpa omnibus pereuntibus animalibus, ipsa locatori pereunt. Sin tantum ex parte pereant, damnum commune est, habita ratione aestimationis illorum, et tempore initi et tempore soluti contractus.*

1811. *Vetitum est pacisci, conductorem omnium animalium jacturam tolerare debere, licet fortuito et sine ejus culpa contigerit;*

Eum majoris damni, quam lucri partis participem fore;

Wszelkie podobne umowy są nieważne.

Biorący w pakt sam zyskuie z nabiału, gnoiu i robot zwierzętami danemi na pakt.

Wełna i przypłodek idą na podział.

1812. Biorący nie może rozporządzać żadnem zwierzęciem stada, bądź z danego w pakt, bądź z przypłodku, bez zezwolenia puszczaiącego; równie i puszczaiący rozporządzać nie może bez pozwolenia biorącego.

1813. Gdy pakt puszczony iest cudzemu dzierżawcy, potrzeba o tém uwiadomić właściciela, od którego ten dzierżawca trzyma; gdyby uwiadomiony nie był, mógłby przy zaięciu urzędowém pakt taki przedać za dług należący się iemu od dzierżawy.

1814. Biorący nie może czynić strzyży nie ostrzegłszy pierwéy o tém puszczaiącego.

1815. Jeżeli czas przez umowę oznaczony nie iest, iak długo trwać ma pakt, poczytywany iest za uczyniony na trzy lata.

1816. Puszczaiący może żądać rozeyścia się paktu wcześniéy, ieżeli biorący nie dopełnia obowiązków swoich.

1817. Przy ukończeniu kontraktu, albo przy rozeyściu się iego, następuie nowe oszacowanie paktu.

Toute convention semblable est nulle.

Le preneur profite seul des laitages, du fumier et du travail des animaux donnés à cheptel.

La laine et le croît se partagent.

1812. Le preneur ne peut disposer d'aucune bête du troupeau, soit du fonds, soit du croît, sans le consentement du bailleur, qui ne peut lui-même en disposer sans le consentement du preneur.

1813. Lorsque le cheptel est donné au fermier d'autrui, il doit être notifié au propriétaire de qui ce fermier tient; sans quoi il peut le saisir et le faire vendre pour ce que son fermier lui doit.

1814. Le preneur ne pourra tondre sans en prévenir le bailleur.

1815. S'il n'y a pas de temps fixé par la convention pour la durée du cheptel, il est censé fait pour trois ans.

1816. Le bailleur peut en demander plutôt la résolution, si le preneur ne remplit pas ses obligations.

1817. A la fin du bail, ou lors de sa résolution, il se fait une nouvelle estimation du cheptel.

Locatorem, finito contractu, praededucere posse aliquid amplius praeter illa animalia, quae ab initio suppeditavit.

Pacta omnia hujus generis infirmantur.

Conductor solus lacte, fimo et laboribus animalium, quae tradita sunt, fruitur.

Lana et foetus dividuntur.

1812. *Neque conductor sine consensu locatoris, neque hic vicissim sine consensu conductoris, disponere potest de ullo capite gregis, sive illud ad sortem, sive ad incrementum pertineat.*

1813. *Animalium locatione cum alterius colono inita, proprietarius praedii ab isto conducti de hoc contractu conscius fieri debet; secus ipsi animalia occupandi, et illa pro mercede sibi a colono praestanda alienandi, facultas est.*

1814. *Conductor gregem tondere nequit, nisi prius de hoc locatorem monuerit.*

1815. *Quoties per conventionem tempus, ad quod locatio animalium perdurare debet, definitum non est, ad triennium ea facta censetur.*

1816. *Locator citius a contractu recedere potest, si conductor suis obligationibus non satisfacit,*

1817. *Finita locatione, aut ea soluta, animalia iterum aestimantur. Locator ex qua-*

Puszczaiący może pobierać naprzód zwierzęta każdego gatunku, w ilości wyrównywaiącéy pierwszemu oszacowaniu: podziela się to co zbywa.

Jeżeli nie masz dosyć zwierząt na uzupełnienie pierwszego oszacowania, puszczaiący bierze pozostałość, i strony rachuią się ze straty.

Oddział III.

O pakcie na połowę.

1818. Pakt na połowę iest wspólka, w którey każdy z kontraktuiących daie połowę zwierząt, aby pozostały wspólne na zysk lub na stratę.

1819. Biorący pożytkuie sam, iak i w prostym pakcie, z nabiału, gnoiu i roboty zwierzętami.

Puszczaiący ma prawo tylko do połowy wełny i przypłodku.

Wszelka przeciwna temu umowa iest nieważna, chybaby puszczaiący właścicielem był folwarku, którego biorący iest dzierżawcą, lub kolonistą częściowym.

1820. Wszelkie inne prawidła prostego paktu, stósuią się do paktu na połowę.

Le bailleur peut prélever des bêtes de chaque espèce, jusqu'à concurrence de la première estimation: l'excédent se partage.

S'il n'existe pas assez de bêtes pour remplir, la première estimation, le bailleur prend ce qui reste, et les parties se font raison de la perte.

Section III.

Du cheptel à moitié.

1818. Le cheptel à moitié est une société dans laquelle chacun des contractans fournit la moitié des bestiaux, qui demeurent communs pour le profit ou pour la perte.

1819. Le preneur profite seul, comme dans le cheptel simple, des laitages, du fumier et des travaux des bêtes.

Le bailleur n'a droit qu'à la moitié des laines et du croît.

Toute convention contraire est nulle, à moins que le bailleur ne soit propriétaire de la métairie dont le preneur est fermier ou colon partiaire.

1820. Toutes les autres règles du cheptel simple s'appliquent au cheptel à moitié.

---

cunque animalium specie tot capita praededucit usque ad summam, quae primam aestimationem adaequet: cetera animalia dividuntur.

Si totidem ex iis non exstant, quae primam sortis aestimationem adaequent, locator, quae remanent, occupat, et partes vicissim sibi damnum rependunt.

Sectio III.

De socida pro dimidio fructuum.

1818. *Partiaria* ad socidam *locatio habetur, cum quisque ex contrahentibus in societatem dimidium confert pecoris, quod postea lucri et damni ratione commune efficitur.*

1819. *Conductor, ut in simplici locatione, lacte tantummodo, fimo et operis animalium fruitur: locator vero dimidium tantum lanae et incrementi pecoris consequitur.*

Quidquid contra pactum sit, nullius effectus est, nisi locator dominus sit praedii, in quo pecoris conductor eodem tempore colonus est.

1820. *Omnia, quae de* socida *simplici sancita sunt, illi etiam, quae pro dimidio fructuum initur, conveniunt.*

Oddział IV.

O pakcie danym przez właściciela dzierżawcy swemu, lub koloniście częściowemu.

§. I.

O pakcie danym dzierżawcy.

1821. Ten pakt (zwany także *pakt żelaza*) iest wtenczas, gdy właściciel folwarku daie go w dzierżawę z obowiązkiem, aby przy kończeniu się dzierżawy, dzierżawca zostawił zwierzęta w równéy wartości, podług iakiéy oszacowane były te, które odebrał.

1822. Oszacowanie paktu danego dzierżawcy, nie daie mu własności iego, ale wystawia pakt na niebezpieczeństwa dzierżawcy iakie mogą wypaść.

1823. Wszelkie pożytki należą do dzierżawcy przez czas trwania paktu, ieżeli nie masz umowy przeciwnéy.

1824. W pakcie danym dzierżawcy, gnóy niemieści się w osobistych korzyściach biorącego, ale należy do folwarku, do którego uprawy iedynie używanym bydź powinien.

1825. Strata nawet cała, i przez przypadki losowe, spada w całości na dzierżawcę, ieżeli przeciwna temu umowa nie zaszła.

Section IV.

Du cheptel donné par le propriétaire à son fermier, ou colon partiaire.

§. 1.

Du cheptel donné au fermier.

1821. Ce cheptel (aussi appellé *cheptel de fer*) est celui par lequel le propriétaire d'une métairie la donne à ferme, à charge qu'à l'expiration du bail le fermier laissera des bestiaux d'une valeur égale au prix de l'estimation de ceux qu'il aura reçus.

1822. L'estimation du cheptel donné au fermier ne lui en transfère pas la propriété, mais néanmoins le met à ses risques.

1623. Tous les profits appartiennent au fermier pendant la durée de son bail, s'il n'y a convention contraire.

1824. Dans les cheptels donnés au fermier, le fumier n'est point dans les profits personnels des preneurs, mais appartient à la métairie, à l'exploitation de laquelle il doit être uniquement employé.

1825. La perte, même totale et par cas fortuit, est en entier pour le fermier, s'il n'y a convention contraire.

Sectio IV.

De socida inter dominum et suum conductorem aut colonum partiarium.

§. 1.

De socida inter dominum et conductorem.

1821. *Haec socida contrahitur, cum dominus praedii rustici eo pacto illud locat, ut conductor, exacto locationis tempore, tot animalia ejusdem valoris, quanti steterant ea, quae ipse accepit, restituere teneatur.*

1822. *Aestimatio animalium, quae conductori traduntur, in eum non transfert illorum dominium, sed tantum ejus periculo illa constituit.*

1823. *Nisi aliter pactum fuerit, omnia hujus contractus lucra toto locationis tempore ad conductorem spectant.*

1824. *Fimus autem in hoc contractu inter propria conductoris lucra non computatur, sed totus in ruris cultura est consumendus.*

1825. *Si omnia animalia fortuito pereunt, damnum omnino conductoris est, nisi pactum obstet.*

1826. Przy ukończeniu kontraktu, dzierżawca nie może zatrzymać paktu, płacąc pierwiastkowe iego oszacowanie; powinien pakt zostawić w równéy wartości, w iakiéy odebrał.

Jeżeli czego brakuie, dopłacić powinien; i to tylko należy do niego, co zbywa.

§. II.

O pakcie danym koloniście częściowemu.

1827. Jeżeli pakt cały zginął bez winy kolonisty, strata idzie na puszczaiącego.

1828. Można zrobić układ, że kolonista pozostawi puszczaiącemu część swoię strzyży za niższą cenę od zwyczaynéy;

Że puszczaiący mieć będzie większą część w zysku;

Że będzie miał połowę nabiału.

Ale nie można takiego układu zawierać, że kolonista obowiązany będzie do całéy straty.

1829. Pakt taki kończy się z dzierżawą folwarku.

1830. Poddany iest nadto wszelkim prawidłom paktu prostego.

1826. A la fin du bail, le fermier ne peut retenir le cheptel en payant l'estimation originaire; il doit en laisser un de valeur pareille à celui qu'il a reçu.

S'il y a du déficit, il doit le payer; et c'est seulement l'excedent qui lui appartient.

§. II.

Du cheptel donné au colon partiaire.

1827. Si le cheptel périt en entier sans la faute du colon, la perte est pour le bailleur.

1828. On peut stipuler que le colon délaissera au bailleur sa part de la toison à un prix inférieur à la valeur ordinaire;

Que le bailleur aura une plus grande part du profit;

Qu'il aura la moitié des laitages.

Mais on ne peut pas stipuler que le colon sera tenu de toute la perte.

1829. Ce cheptel finit avec le bail à métairie.

1830. Il est d'ailleurs soumis à toutes les règles du cheptel simple.

1826. *Conductor, exacto locationis tempore, pecus, quod* in socida *fuit, jus retinendi non habet, quamquam primae aestimationis pretium solvere paratus sit, sed totidem animalia pro valore eorum, quae accepit, exhibere tenetur.*

Si a pretio eorum, quae accepit, aliquid deest, conductor valorem rependit, sin aliquid excedit, hoc sibi retinet.

§. 2.

De socida cum colono partiario.

1827. *Si cuncta* socidae *animalia absque coloni culpa pereunt, omnia domino pereunt.*

1828. *Pacisci licet, ut colonus dimidium tonsae lanae ad se pertinentis minori pretio locatori cedat;*

Ut locator majorem lucri partem consequatur;

Ut locator aequalem cum conductore lactis portionem dividat.

Pacisci tamen non licet, colonum, toto pereunte grege aut armento, omne damnum sustinere.

1829. *Haec* socida *cum ipsius praedii locatione absolvitur.*

1830. *Praeterea omnibus regulis* socidae *simplicis subjacet.*

Oddział V.

O kontrakcie niewłaściwie zwanym pakt.

1831. Gdy iedna lub kilka krów dane są na oborę i żywienie, puszczaiący zachowuie ich własność, i ma korzyść tylko z cieląt które się urodzą.

TYTUŁ IX.

O kontrakcie wspólki.

DZIAŁ I.

Urządzenia ogólne.

1832. Wspólka iest kontrakt, przez który dwie lub więcéy osób godzą się do dania iakiéy rzeczy na wspólkę, w celu podzielenia się zyskiem, iaki stąd może wyniknąć.

1833. Każda wspólka powinna mieć zamiar godziwy, i powinna bydź skontraktowana dla wspólnego interessu stron.

Każdy ze stowarzyszonych powinien do wspólki przynieść albo pieniądze, albo inne dobra, albo swóy przemysł.

1834. Każda wspólka ułożona bydź powinna na piśmie, gdy iéy przedmiot przenosi wartość sto pięćdziesiąt franków.

Section V.

Du contrat improprement appelé cheptel.

1831. Lorsqu'une ou plusieurs vaches sont données pour les loger et les nourrir, le bailleur en conserve la propriété, il a seulement le profit des veaux qui en naissent.

TITRE IX.

Du contrat de société.

CHAPITRE PREMIER.

Dispositions générales.

1832. La société est un contrat par lequel deux ou plusieurs personnes conviennent de mettre quelque chose en commun, dans la vue de partager le bénéfice qui pourra en résulter.

1833. Toute société doit avoir un objet licite, et être contractée pour l'intérêt commun des parties.

Chaque associé doit y apporter ou de l'argent, ou d'autres biens, ou son industrie.

1834. Toutes sociétés doivent être rédigées par écrit, lorsque leur objet est d'une valeur de plus de cent cinquante francs.

Sectio V.

De contractu qui socida improprie dicitur.

1831. *Cum una aut plures vaccae alicui committuntur, ut custodiantur et pascantur, locator earum proprietatem retinet, et vitulos, quos ipsae pariunt, tantummodo lucratur.*

TITULUS IX.

De societate.

CAPUT I.

Dispositiones generales.

1832. *Societas est conventio, qua duo vel plures aliquid in commune conferunt, ut dividant omnem utilitatem, quae ex eo, quod in societate positum est, derivare potest.*

1833. *De rebus licitis et pro communi contrahentium utilitate societas tantum initur.*

Quisque ex sociis, aut pecunias, aut alia bona, vel suam industriam conferre debet.

1834. *Societates omnes, quarum causa centum quinquaginta libras excedit, in scriptis sunt redigendae.*

Dowód przez świadki przyięty nie iest przeciw i nad obięcie aktu wspólki, ani na to, co byłoby przytaczane, że mówione było wprzód, w czasie lub po akcie, choćby szło nawet o summę lub wartość mnieyszą nad sto pięćdziesiąt franków.

DZIAŁ II.

O różnych gatunkach wspolki.

1835. Wspólki są ogólne, lub szczególne.

Oddział I.

O wspólkach ogólnych.

1836. Rozróżniaią się dwa gatunki wspólek ogólnych, wspólka wszystkich dóbr teraźnieyszych, i wspólka ogólna zysków.

1837. Wspólka wszystkich dóbr teraźnieyszych iest ta, przez którą strony składaią do wspólki wszystkie dobra ruchome i nieruchome, iakie posiadaią rzeczywiście, i zyski iakie z nich ciągnąć mogą.

Mogą w niéy także obeymować wszelkie inne gatunki zarobków, ale dobra iakieby im przyyśdź mogły przez spadek, darowizny, lub zapisy testamentowe nie wchodzą do téy wspólki, tylko co do używania: każdy układ dążący do tego, aby weszła

La preuve testimoniale n'est point admise contre et outre le contenu en l'acte de société, ni sur ce qui serait allégué avoir été dit avant, lors ou depuis cet acte, encore qu'il s'agisse d'une somme ou valeur moindre de cent cinquante francs.

CHAPITRE II.

Des diverses espèces de sociétés.

1835. Les sociétés sont universelles ou particulières.

Section I.

Des sociétés universelles.

1836. On distingue deux sortes de sociétés universelles, la société de tous biens présens, et la société universelle de gains.

1837. La société de tous biens présens est celle par laquelle les parties mettent en commun tous les biens meubles et immeubles qu'elles possèdent actuellement, et les profits qu'elles pourront en tirer.

Elles peuvent aussi y comprendre toute autre espèce de gains; mais les biens qui pourraient leur avenir par succession, donation ou legs, n'entrent dans cette société que pour la jouissance: toute stipulation tendant à y faire entrer la propiété de ces biens est

Probatio per testes contra et ultra illud, quod ex scriptura initae societatis eruitur, nunquam admittitur, neque circa illud, quod antea vel in ipso societatis actu aut postea inter partes asseritur dictum fuisse, quamvis causa societatis centum quinquaginta libras non complecteretur.

CAPUT II.

De variis societatum speciebus.

1835. *Societates aut universales aut particulares sunt.*

Sectio I.

De societatibus universalibus.

1836. *Binae universalium societatum species distinguuntur, scilicet societas omnium bonorum praesentium, et omnium eorum, quae ex quaestu veniunt.*

1837. *Omnium bonorum praesentium societas habetur, quoties socii omnia mobilia et immobilia, quae actu possident, una cum lucro, quod inde percipi poterit, in commune conferunt.*

Ad lucra etiam cujuscumque alterius speciei hanc societatem ipsi proferre possunt; bona

do wspólki własności dóbr takich, iest zabroniony, wyiąwszy między małżonkami, stósownie do tego co iest przepisane w tym względzie.

1838. Ogólna wspólka zysków, obeymuie wszystko to, co strony nabędą przez swóy przemysł, pod iakimkolwiek bądź tytułem pod czas biegu wspólki: ruchomości iakie każdy ze stowarzyszonych posiada w czasie kontraktu, obięte są także w wspólce; nieruchomości zaś ich osobiste nie wchodzą do niéy tylko ze strony przychodów z nich.

1839. Prosta umowa wspólki ogólnéy uczyniona bez żadnego innego wyłuszczenia, składa tylko ogólną wspólkę zysków.

1840. Żadna wspólka ogólna mieysca mieć nie może, tylko między osobami, które są nawzaiem zdatne darować i przyymować, iedna od drugiéy, i którym zabronióno nie iest otrzymywać większe zyski ze stratą innych osób.

Oddział II.

O wspólce szczególnéy.

1841. Wspólka szczególna ta iest, która się stósuie do pewnych tylko rzeczy oznaczonych, albo do ich używania, albo do pobierania z nich przychodów.

prohibée, sauf entre époux, et conformément à ce qui est réglé à leur égard.

1838. La société universelle de gains renferme tout ce que les parties acquerront par leur industrie, à quelque titre que ce soit, pendant le cours de la société; les meubles que chacun des associés possède au temps du contrat, y sont aussi compris: mais leurs immeubles personnels n'y entrent que pour la jouissance seulement.

1839. La simple convention de société universelle, faite sans autre explication, n'emporte que la société universelle de gains.

1840. Nulle société universelle ne peut avoir lieu qu'entre personnes respectivement capables de se donner ou de recevoir l'une de l'autre, et auxquelles il n'est point défendu de s'avantager au préjudice d'autres personnes.

Section II.

De la société particulière.

1841. La société particulière est celle qui ne s'applique qu'à certaines choses déterminées, ou à leur usage, ou aux fruits à en percevoir.

vero, quae ex successione, donatione aut legato sociis obveniunt, solum quoad usumfructum collata intelliguntur. Hinc collatio proprietatis horum bonorum sub quocumque pacto ipsis prohibetur, exceptis conjugibus in eo, quod ipsorum gratia sancitum est.

1838. *Universalis ex quaestu societas complectitur illa omnia, quae ex sociorum industria quocumque titulo proveniunt. Mobilia, quae tempore contractus a sociis possidebantur, in societate reipsa collata censentur: immobilia vero uniuscujusque propria, tantummodo quoad usumfructum.*

1839. *Simplex universalis societatis conventio, absque ulla alia declaratione inita, universalis quaestus societatis dumtaxat effectum sortitur.*

1840. *Societas universalis iniri potest inter eos tantum, qui ad invicem donandi aut accipiendi capaces sunt, et qui lucrari non prohibentur ob damnum, quod exinde aliis esset obventurum.*

Sectio II.

De societate particulari.

1841. *Particularis societas quasdam tantum determinatas res, aut earum usum, aut fructus, qui percipi possunt, complectitur.*

1842. Kontrakt przez który stowarzysza się kilka osób, bądź dla iakiego przedsięwzięcia oznaczonego, bądź dla wykonywania iakiego rękodzieła, lub sztuki, iest także wspólką szczególną.

DZIAŁ III.

O obowiązkach stowarzyszonych między sobą, i względem trzecich.

Oddział I.

O obowiązkach stowarzyszonych między sobą.

1843. Wspólka zaczyna się w saméy chwili kontraktu, ieżeli czas inny oznaczony nie iest.

1844. Jeżeli nie masz umowy względem czasu trwania wspólki, poczytywana iest za zawartą na całe życie stowarzyszonych, pod ograniczeniami wymienionemi w artykule 1869; albo gdy idzie o interes, którego trwanie iest ograniczone, to na cały czas przez który ten interes trwać powinien.

1845. Każdy stowarzyszony dłużnikiem iest dla wspólki tego wszystkiego, co do wspólki przynieść przyrzekł.

Skoro wniosek taki zależy na pewnéy rzeczy zmysłowey, a towarzystwo pokonane iest prawem o iéy posiadanie, stowarzyszony iest rękoymią dla wspólki takim samym sposobem, iak przedawca kupniącemu od niego.

1846. Stowarzyszony, który powinien przynieść summę do wspólki, a téy nie przyniosł, staie się samém przez się prawem i bez poprzedzaiącego żądania, dłużnikiem procentów od téy summy, rachuiąc od dnia, w którym zapłacona bydź była powinna.

Toż samo się rozumie względem summ, które wziął z kassy wspólnéy, rachuiąc od dnia, w którym ie wziął na korzyść swoię szczególną; a to wszystko bez uszkodzenia ieszcze większych wynagrodzeń, gdyby te wypadały.

1847. Stowarzyszeni którzy przystali na przyniesienie do wspólki przemysłu swoiego, rachować się powinni z wszelkich zarobków, iakie odnieśli z gatunku przemysłu, który iest przedmiotem téy wspólki.

1848. Jeżeli ieden ze stowarzyszonych, na swóy szczególny rachunek iest wierzycielem summy wymagalnéy względem osoby, która iest także winna do wspólki summę równie wymagalną, cokolwiek odbierze od swego dłużnika powinno bydź rachowane, i na wierzytelność wspólki i na wierzytelność iego, w stósunku obudwu wierzytelności, choćby zakwitowanie iego zmierzało do całego rachunku na wierzytelność szczególną; ale ieżeli wyraził w zakwitowaniu, że rachunek taki poczytywany będzie w całości na wierzytelność wspólki, taki układ bedzie wykonany.

1842. Le contrat par lequel plusieurs personnes s'associent, soit pour une entreprise désignée, soit pour l'exercice de quelque métier ou profession, est aussi une société particulière.

CHAPITRE III.

Des engagemens des associés entre eux et à l'égard des tiers.

Section I.

Des engagemens des associés entre eux.

1844. La société commence à l'instant même du contrat, s'il ne désigne une autre époque.

1844. S'il n'y a pas de convention sur la durée de la société, elle est censée contractée pour toute la vie des associés, sous la modification portée en l'article 1869; ou, s'il s'agit d'une affaire dont la durée soit limitée, pour tout le temps que doit durer cette affaire.

1845. Chaque associé est débiteur, envers la société, de tout ce qu'il a promis d'y apporter.

Lorsque cet apport consiste en un corps certain, et que la société en est évincée, l'associé en est garant envers la société, de la même manière qu'un vendeur l'est envers son acheteur.

1846. L'associé qui devait apporter une somme dans la société, et qui ne l'a point fait, devient, de plein droit et sans demande, débiteur des intérêts de cette somme, à compter du jour où elle devait être payée.

Il en est de même à l'gard des sommes qu'il a prises dans la caisse sociale, à compter du jour où il les en a tirées pour son profit particulier.

Le tout sans préjudice de plus amples dommages-intérêts, s'il y a lieu.

1847. Les associés qui se sont soumis à apporter leur industrie à la société, lui doivent compte de tous les gains qu'ils ont fait par l'espèce d'industrie qui est l'objet de cette société.

1848. Lorsque l'un des associés est, pour son compte particulier créancier d'une somme exigible envers une personne qui se trouve aussi devoir à la société une somme également exigible, l'imputation de ce qu'il reçoit de ce débiteur, doit se faire sur la créance de la société et sur la sienne dans la proportion des deux créances, encore qu'il eût par sa quittance dirigé l'imputation intégrale sur sa créance particulière; mais s'il a exprimé dans sa quittance que l'imputation serait faite en entier sur la créance de la société, cette stipulation sera exécutée.

1842. *Particularis societas nuncupatur quoque contractus ille, cujus vi plures conveniunt, sive de aliquo designato negotio aggrediendo, sive de aliqua arte aut professione una simul exercenda.*

CAPUT III.

De obligationibus sociornm inter se et erga alios.

Sectio I.

De obligationibus sociorum inter se.

1843. *Eodem tempore, quo contrahitur, societas incipit, nisi aliter contrahentibus pacici placuerit.*

1844. *Nullo in conventione societati praefinito temporis limite, ad totum vitae sociorum spatium ea inita censetur, sub modo, de quo articulo 1869. agitur: sin objectum societatis temporarium est, ea ad tempus, quo ipsius causa perdurat, contracta judicatur.*

1845. *Socii, quidquid in societate conferre promiserunt, societati debent.*

Cum res determinata a socio collata evincitur, socius de evictione erga societatem, quemadmodum venditor erga emtorem tenetur.

1846. *Socius, qui certam pecuniam in societate conferre debebat, eamque non contulit, ipso jure et sine interpellatione usuras praestat a die, qua pecuniam persolvere debuisset.*

Idem dicendum est de socio, qui ad suam privatam utilitatem pecunia sociali usus est, qui ejus usuras pariter debet a die, qua ex cumulo sociali pecuniam extraxit; salvo semper societati jure, repetendi majora damna et id, quod interest, si locus esset.

1847. *Socii, qui propriam industriam in societate conferre constituerunt, cujuscumque lucri ex ea industriae specie, de qua societatem coivere, rationem reddere debent.*

1848. *Qui societati pecuniam absque ulla exceptione debet, si pariter uni ex sociis specialiter aliquid et sine exceptione debeat, et huic nomina expediat, facto solutio pro rata utriusque crediti, partim ad societatem, partim ad socium refertur, licet socius aes accipiens in apocha omnem pecuniam in sui crediti compensationem imputasset; sin autem in apocha expressit, se societatis nomine exegisse, facta solutio pro societate omnino est.*

1849. Jeżeli ieden ze stowarzyszonych odebrał część swoię całą z wierzytelności wspólnéy; a dłużnik potém stał się niewypłacalnym, ten stowarzyszony przynieść powinien do ogółu wspólnego to, cokolwiek odebrał, choćby nawet wyszczególnione było w zakwitowaniu, że to *za część swoię odebrał.*

1850. Każdy stowarzyszony odpowiada wspólce za szkody, iakie sprawił przez swoię winę, i nie może szkód takich potrącać pożytkami, iakie przemysłem swoim w innych interessach wspólce przynosi.

1851. Jeżeli rzeczy których używanie tylko dane do wspólki, są rzeczami pewnemi i oznaczonemi, które się nie niszczą przez używanie, idą na niebezpieczeństwo mogących wyniknąć szkód stowarzyszonego właściciela.

Jeżeli się te rzeczy niszczą, ieżeli się psuią gdyby trzymane były na dal, ieżeli przeznaczone są na przedaż, albo ieżeli wniesione były do wspólki z oszacowaniem wyrażoném w inwentarzu, idą na niebezpieczeństwo mogących wyniknąć szkód wspólki.

Jeżeli rzecz oszacowana była, stowarzyszony może się upominać tylko o ilość iéy oszacowania.

1852. Stowarzyszony ma sprawę przeciw wspólce, nie tylko z powodu summ iakie za nią wypłacił, ale ieszcze z powodu zobowiązań, iakie zaciągnął w dobréy wierze na interessa wspólki, i niebezpieczeństw nieoddzielnych w takiém sprawowaniu interesów.

1849. Lorsqu'un des associés a reçu sa part entière de la créance commune, et que le débiteur est depuis devenu insolvable, cet associé est tenu de rapporter à la masse commune ce qu'il a reçu, encore qu'il eût spécialement donné quittance *pour sa part.*

1850. Chaque associé est tenu, envers la société des dommages qu'il lui a causés par sa faute, sans pouvoir compenser avec ces dommages les profits que son industrie lui aurait procurés dans d'autres affaires.

1851. Si les choses dont la jouissance seulement a été mise dans la société sont des corps certains et déterminés, qui ne se consomment point par l'usage, elles sont aux risques de l'associé propriétaire.

Si ces choses se consomment, si elles se détériorent en les gardant, si elles ont été destinées à être vendues, ou si elles ont été mises dans la société sur une estimation portée par un inventaire, elles sont aux risques de la société.

Si la chose a été estimée, l'associé ne peut répéter que le montant de son éstimation.

1852. Un associé a action contre la société, non-seulement à raison des sommes qu'il a déboursées pour elle, mais encore à raison des obligations qu'il a contractées de bonne foi pour les affaires de la société, et des risques inséparables de sa gestion.

1849. *Cum socius ex communi credito omnem portionem suam exegit, et postea debitor solvendo amplius non est, quidquid a debitore accepit, ipse in commune conferre debet, licet apocham in specie pro liberatione ejus, quod sibi debebatur, emiserit.*

1850. *Quisque ex sociis erga societatem tenetur de damnis ipsi sua culpa illatis, neque cum utilitatibus, quae sua industria in aliis negotiis eidem societati attulit, damna rependere potest.*

1851. *Si ususfructus tantum in societate collatus est rerum in specie definitarum, quae usu non consumuntur, istae socii proprietarii periculo sunt; sed si hujus modi res usu et post aestimationem ex inventario in societate collatae sunt, tunc earum periculum societati incumbit.*

Cum res aestimata fuit, socius ejus aestimationem solum repetere potest.

1852. *Socius contra societatem agere potest non solum propter pecunias, quas pro societate erogavit, sed etiam propter obligationes, quas bona fide pro ipsa contraxit, et propter pericula, quae necessario ejus administrationem consecuta sunt.*

1853. Skoro akt wspólki nie oznacza części każdego ze stowarzyszonych w zyskach lub stratach, część każdego iest w stósunku datku iego na istotny zakład wspólki.

Co się tyczy tego, który przemysł swóy tylko do wspólki przyniosł, część iego w zyskach lub stratach iest urządzana, iak gdyby dał tyle, ile wynosi część naymniéy przynoszącego do wspólki.

1854. Jeżeli umówili się stowarzyszeni, że przestaną w podziale części swoich na zdaniu iednego z nich lub trzeciéy osoby; podział taki wzruszany bydź nie może, chybaby był oczywiście przeciwny słuszności.

Żadne z tego względu odwoływanie się przyięte nie iest, ieżeli iuż upłynęły trzy miesiące, iak strona poczytuiąca się za skrzywdzoną, dowiedziała sią o takim podziale; albo ieżeli iuż podług tego podziału część swoię wybierać zaczęła.

1855. Nieważna iest umowa, którąby dawała całość zysków iednemu ze stowarzyszonych.

Toż samo się rozumie o układzie, któryby uwalniał od wszelkiéy składki na straty, summy lub rzeczy dane na istotny zakład wspólki przez iednego lub kilku stowarzyszonych.

1856. Stowarzyszony obowiązany do zarządzania, przez szczególne zastrzeżenie

1853. Lorsque l'acte de société ne détermine point la part de chaque associé dans les bénéfices ou pertes, la part de chacun est en proportion de sa mise dans le fonds de la société.

A l'égard de celui qui n'a apporté que son industrie, sa part dans les bénéfices ou dans les pertes est réglée comme si sa mise eût été égale à celle de l'associé qui a le moins apporté.

1854. Si les associés sont convenus de s'en rapporter à l'un d'eux ou à un tiers pour le réglement des parts, ce réglement ne peut être attaqué s'il n'est évidemment contraire à l'équité.

Nulle réclamation n'est admise à ce sujet, s'il s'est écoulé plus de trois mois depuis que la partie qui se prétend lésée a eu connaissance du réglement, ou si ce réglement a reçu de sa part un commencemant d'exécution.

1855. La convention qui donnerait à l'un des associés la totalité des bénéfices, est nulle.

Il en est de même de la stipulation qui affranchirait de toute contribution aux pertes, les sommes ou effets mis dans le fonds de la société par un ou plusieurs des associés.

1856. L'associé chargé de l'administration par une clause spéciale du contrat de so-

1853. *Cum actus societatis lucri et damni quantitates, quae singulis sociis obtingere debent, non exprimit, tunc uniuscujusque portio est pro rata sortis a singulis in societate collatae.*

Qui suam industriam solum in societate contulit, ejus portio tam in lucris, quam in damnis, aequalis est portioni illius ex sociis, qui minus contulit.

1854. *Societate ea lege inita, ut partium distributio et ratio uni ex ipsis sociis, vel alterius boni viri arbitrio, committenda sit, nisi facta distributio manifeste iniqua appareat, impugnari non potest.*

Querelae contra praedictam partium divisionem locus amplius non est, cum tres menses jam praeterierunt, ex quo socius, qui se laesum putat, de ea certior factus est, et cum facta distributio quoad ejus partem jam executioni mandari coepit.

1855. *Conventio, qua uni ex sociis universa utilitas adscribitur, non subsistit. Idem est de illa stipulatione, quae sortem in societate collatam ab uno aut a pluribus ex sociis ab omni damno liberaret.*

1856. *Socius, qui ob specialem contractus conditionem bona societatis administrat, licet ceteri socii obstent, omnes administrationis actus exequi potest, dummodo id sine fraude fiat.*

kontraktu wspólki, może czynić bez względu na sprzeciwianie się innych stowarzyszonych, wszelkie akta, które od iego zarządzenia zależą, byleby to było bez oszukania.

Władza ta odwołana bydź nie może bez słusznéy przyczyny, póki trwa wspólka; lecz ieżeli dana była przez akt późnieyszy, niż kontrakt wspólki, może bydź odwołana iak proste pełnomocnictwo.

1857. Gdy kilku stowarzyszonych maią sobie rząd powierzony, a czynności ich oznaczone nie są, albo nie masz wyrażenia, że ieden nie może działać bez drugiego, każdy z nich może odbywać oddzielnie wszelkie akta tego zarządzania.

1858. Jeżeli ułożone było, że ieden z rządzców nic czynić nie może bez drugiego, ieden sam tylko bez nowéy umowy nie może działać w nieprzytomności drugiego, choćby nawet nieprzytomny zostawał w rzeczywistéy niemożności wpływu do aktów zarządzania.

1859. Gdyby nie było szczególnych układów względem sposobu zarządzania, zachowuią się prawidła następuiące:

1. Poczytuie się, że stowarzyszeni dali sobie nawzaiem władzę zarządzania ieden za drugiego. Co każdy z nich czyni, ważne iest, nawet co do części stowarzyszonych z nim, chociaż ich zezwolenie brane nie było; wyiąwszy że ci maią prawo, albo ieden z nich, sprzeciwić się działaniu przed iego ukończeniem.

ciété, peut faire, nonobstant l'opposition des autres associés, tous les actes qui dépendent de son administration, pourvu que ce soit sans fraude.

Ce pouvoir ne peut être révoqué sans cause légitime, tant que la société dure; mais s'il n'a été donné que par acte postérieur au contrat de société, il est révocable comme un simple mandat.

1857. Lorsque plusieurs associés sont chargés d'administrer, sans que leurs fonctions soient déterminées, ou sans qu'il ait été exprimé que l'un ne pourrait agir sans l'autre, ils peuvent faire chacun séparément tous les actes de cette administration.

1858. S'il a été stipulé que l'un des administrateurs ne pourra rien faire sans l'autre, un seul ne peut, sans une nouvelle convention, agir en l'absence de l'autre, lors même que celui-ci serait dans l'impossibilité actuelle de concourir aux actes d'administration.

1859. A défaut de sipulations spéciales sur le mode d'administration, l'on suit les règles suivantes:

1. Les associés sont censés s'être donné réciproquement le pouvoir d'administrer l'un pour l'autre. Ce que chacun fait est valable même pour la part de ces associés, sans qu'il ait pris leur consentement; sauf le droit qu'ont ces derniers, ou l'un d'eux de s'opposer à l'opération avant qu'elle soit conclue.

Haec facultas absque legitima causa, durante societate, nan revocatur, sed quum eadem actu posteriore contractui societatis collata est, uti simplex mandatum revocatur.

1857. *Quum pluribus sociis administratio societatis concredita est, quin eorum officia determinata fuerint, aut quin declaratum sit, alterum sine altero nihil gerere posse, singuli separatim omnes administrationis actus exequi possunt.*

1858. *Si pactum fuit, alterum ex sociis sine altero nihil exequi posse, unus absque nova conventione, altero absente, nihil agit, quamvis absens rei administrandae actu impar esset.*

1859. *Deficientibus peculiaribus conventionibus de modo administrandae societatis, sequentes regulae praescribuntur:*

1. *Socii sibi invicem potestatem administrandi contulisse censentur, et, quod unusquisque agit, valet etiam pro sociis, quin eorum consensus intercesserit, salvo tamen jure hisce postremis, aut uni etiam ex ipsis, obstandi operationibus, antequam exequantur;*

2. Każdy stowarzyszony może używać rzeczy należących do wspólki, byleby ich używał do tego, do czego są zwyczaynie przeznaczone, i żeby ich nie używał przeciw interessowi wspólki albo w sposobie przeszkadzaiącym stowarzyszonym do używania tych rzeczy podług prawa, iakie im służy.

3. Każdy stowarzyszony ma prawo obowiązać stowarzyszonych z sobą, aby łożyli z nim wydatki potrzebne do zachowania rzeczy wspólki.

4. Jeden ze stowarzyszonych bez pozwolenia drugich nie może wprowadzać żadnych nowości na nieruchomościach, zależących od wspólki, choćby utrzymywał, że są dla wspólki zyskowne.

1860. Stowarzyszony, który nie zarządza, nie może alienować, ani zaciągać obowiązku na rzeczy nawet ruchome, które zależą od wspólki.

1861. Każdy stowarzyszony, bez pozwolenia towarzyszów swoich, może zawrzeć towarzystwo z trzecią osobą co do części swoiéy którą ma we wspólce; ale bez takiego zezwolenia nie może nikogo przybrać do wspólki, choćby nawet miał zarządzanie.

Oddział II.

O obowiązkach stowarzyszonych względem trzeciego.

1862. We wspólkach innych, nie w han-

2. Chaque associé peut se servir des choses appartenant à la société, pourvu qu'il les emploie à leur destination fixée par l'usage, et qu'il ne s'en serve pas contre l'intérêt de la société, ou de manière à empêcher ses associés d'en user selon leur droit.

3. Chaque associé a le droit d'obliger ses associés à faire avec lui les dépenses qui sont nécessaires pour la conservation des choses de la société.

4. L'un des associés ne peut faire d'innovations sur les immeubles dépendans de la société, même quand il les soutiendrait avantageuses à cette société, si les autres associés n'y consentent.

1860. L'associé qui n'est point administrateur, ne peut aliéner ni engager les choses même mobilières qui dépendent de la société.

1861. Chaque associé peut, sans le consentement de ses associés, s'associer une tierce personne relativement à la part qu'il a dans la société: il ne peut pas, sans ce consentement, l'associer à la société, lors même qu'il en aurait l'administration.

Section II.

Des engagemens des associés à l'égard des tiers.

1862. Dans les sociétés autres que celles

2. *Quisque ex sociis rebus socialibus uti potest, dummodo eas adhibeat in illos usus, quibus destinatae sunt, neque contra societatis utilitatem, et ceteris sociis saltem non impediat, quominus iisdem pro suo jure utantur;*

3. *Quisque ex sociis consocios obstringere potest, ut simul ad impensas necessarias sociali rei servandae concurrant;*

4. *Nullus ex sociis absque consensu ceterorum in immobilibus societatis aliquid innovare potest, licet societati utiles hujusmodi mutationes censeret.*

1860. *Socio, cui administratio concessa non est, ne res quidem mobiles societatis alienare permittitur.*

1861. *Cuique socio absque aliorum consensu portionem, quae ipsi in societate competit, cum extraneo communicare licet, sed in societatis partem alium admittere absque ceterorum consensu, quamvis ei administratio commissa fuerit, nullo modo potest.*

Sectio II.

De sociorum obligationibus erga alios, qui in societate non sunt.

1862. *Societatis creditoribus, quoties de societate commercii non agatur, in solidum*

dłowych, stowarzyszeni nie są obowiązani solidarnie do długów wspólnych, i ieden ze stowarzyszonych nie może zobowiązać innych, ieżeli mu nie powierzyli takiéy władzy.

1863. Stowarzyszeni obowiązani są względem wierzyciela z którym skontraktowali, każdy co do summy i części równéy, choćby część iednego z nich we wspólce mnieysza była; ieżeli obowiązku iego w stósunku do iego części we wspólce, akt szczególny nie ścieśnił.

1864. Układ, że obowiązek iest zawarty na rachunek wspólki, wiąże tylko stowarzyszonego, a nie innych: chybaby ci dali mu na to władzę, albo rzecz obrócona była na korzyść wspólki.

DZIAŁ IV.

O różnych sposobach, przez iakie kończy się wspólka.

1865. Kończy się wspólka:

1. Przez wyyście czasu na który zawarta była;
2. Przez zniszczenie rzeczy, lub ukończenie interesu;
3. Przez śmierć naturalną którego ze stowarzyszonych;

de commerce, les associés ne sont pas tenus solidairement des dettes sociales, et l'un des associés ne peut obliger les autres, si ceux-ci ne lui en ont conféré le pouvoir.

1863. Les associés sont tenus envers le créancier avec lequel ils ont contracté, chacun pour une somme et part égales, encore que la part de l'un d'eux dans la société fût moindre, si l'acte n'a pas spécialement restreint l'obligation de celui-ci sur le pied de cette dernière part.

1864. La stipulation que l'obligation est contractée pour le compte de la société, ne lie que l'associé contractant, et non les autres, à moins que ceux-ci ne lui aient donné pouvoir, ou que la chose n'ait tourné au profit de la société.

CHAPITRE IV.

Des différentes manières dont finit la société.

1865. La société finit,

1. Par l'expiration du temps pour lequel elle a été contractée;
2. Par l'extinction de la chose, ou la consommation de la négociation;
3. Par la mort naturelle de quelqu'un des associés;

socii non tenentur, neque unus ceteros obligare potest, nisi isti ei speciale mandatum contulerint.

1863. *Pro aequali quota et quantitate quisque ex sociis erga creditores, cum quibus contractus una simul omnes inierunt, obligatur, quamvis unius portio in societate minor esset, nisi expresse pactum sit, ut hujus obligatio ad ratam ejus portionis redigatur.*

1864. *Licet socius stipuletur, se pro societate obligationem inire, ipse tantum, et non tota societas obligatur, nisi haec mandatum illi tradiderit, aut illa negotium in societatis utilitatem verterit.*

CAPUT IV.

De variis modis, quibus societas finitur.

1865. *Societas finitur:*

1. *Elapso tempore contractui praefinito;*
2. *Interitu rei, et finito negotio;*
3. *Morte naturali alicujus socii;*

4. Przez śmierć cywilną, bezwłasnowolność, albo upadek zupełny iednego z nich;
5. Przez oświadczenie woli iednego lub kilku, że niechcą bydź dłużéy we wspólce.

1866. Przedłużenie wspólki na czas ograniczony, nie może bydź dowiedzione, tylko przez pismo w takich samych formach, iakie są w kontrakcie wspólki.

1867. Gdy ieden ze stowarzyszonych przyrzekł oddadź własność iakiéy rzeczy do wspólki, strata téy rzeczy wypadła przed uskutecznieniem oddania, sprawuie rozwiązanie wspólki względem wszystkich stowarzyszonych.

Równie rozwiązana iest wspólka we wszystkich przypadkach przez stratę rzeczy, gdy samo używanie téy rzeczy dane było na wspólkę, chociaż iéy własność pozostała w rękach stowarzyszonego.

Ale nie rozwięzuie się wspólka przez stratę rzeczy, któréy własność iuż była oddana do wspólki.

1868. Jeżeli ułożono było, że w przypadku śmierci iednego ze stowarzyszonych, wspólka utrzymywać się będzie nadal z dziedzicem po nim, albo tylko między pozostałemi wspólstowarzyszonemi, takie przepisy zachowane będą; w drugim przypadku dziedzic po nieboszczyku ma prawo tylko do działu wspólki, maiąc wzgląd na iéy położenie przy tém zeyściu, i tyle tylko staie się uczęstnikiem praw dalszych, ile

4. Par la mort civile, l'interdiction ou la déconfiture de l'un d'eux;
5. Par la volonté qu'un seul ou plusieurs expriment de n'être plus en société.

1866. La prorogation d'une société à temps limité ne peut être prouvée que par un écrit revêtu des mêmes formes que le contrat de société.

1867. Lorsque l'un des associés a promis de mettre en commun la propriété d'une chose, la perte survenue avant que la mise en soit effectuée, opère la dissolution de la société par rapport à tous les associés.

La société est également dissoute dans tous les cas par la perte de la chose, lorsque la jouissance seule a été mise en commun, et que la propriété en est restée dans la main de l'associé.

Mais la société n'est pas rompue par la perte de la chose dont la propriété a déjà été apportée à la société.

1868. S'il a été stipulé qu'en cas de mort de l'un des associés, la société continuerait avec son héritier, ou seulement entre les associés survivans, ces dispositions seront suivies: au second cas, l'héritier du décédé n'a droit qu'au partage de la société, eu égard à la situation de cette société lors du décès, et ne participe aux droits ultérieurs qu'autant qu'ils sont une suite nécessaire de ce qui

4. Capitis diminutione, interdictione, aut alicujus socii bonorum cessione;
5. Dissensu unius aut plurium ex sociis, qui amplius in communione esse nolint.

1866. *Societas ad certum tempus inita, prorogata non censetur, nisi per scripturam, iisdem solemnitatibus celebratam ac contractus societatis, ea prorogatio probetur.*

1867. *Cum proprietatem alicujus rei socius se in commune collaturum spopondit, si, antequam reipsa ea in societate posita sit, perit, societas omnimo dissolvitur.*

Societas pariter semper soluta est interitu rei, cum hujus ususfructus solum in commune est, et proprietas apud socium remansit.

Quum res, cujus proprietas jam in societate collata fuit, perit, ista non dissolvitur.

1868. *Si inter socios stipulatum est, quod, uno ex ipsis moriente, societas nihilominus cum ejus herede substitat, aut cum ceteris superstitibus sociis tantum continuetur, pacta conventa sustinentur. Hoc secundo casu vero heres defuncti ad societatis divisionem provocare potest, habita ejusdem societatis ratione tunc, cum socii obitus contigit; ad posteriora societatis jura ipse non admittitur, nisi quatenus ista necessarii effectus essent eorum, quae ante mortem socii, a quo ipse causam habuit, jam gesta sunt.*

*

te wypływaią koniecznie z tego, co było uczynione przed śmiercią stowarzyszonego, po którym bierze spadek.

1869. Rozwiązanie wspólki z woli iednéy strony, stosuie się tylko do takich wspólek, których trwanie iest nieograniczone, i następuie przez zrzeczenie się oznaymione wszystkim stowarzyszonym, byleby zrzeczenie się takie było dobrą wiarą, i nie uczynione w złym razie.

1870. Zrzeczenie się nie iest dobrą wiarą, skoro stowarzyszony zrzeka się dla przywłaszczenia samemu sobie zysku, który ułożyli stowarzyszeni otrzymać na wspólkę.

Zrzeczenie się iest w złym razie, skoro rzeczy nie są iuż całe, i wiele na tém zależy wspólce, aby iéy rozwiązanie odroczone ieszcze było.

1871. Rozwiązanie wspólki przed czasem, na czas zawartéy, wtenczas tylko żądane bydź może przez iednego ze stowarzyszonych, gdy są sprawiedliwe do tego powody; iak naprzykład, gdy inny ze stowarzyszonych uchybia obowiązkom swoim, albo zwyczayna iemu choroba czyni go niezdatnym do interesów wspólki, albo inne podobne przypadki, których prawość i ważność zostawiona iest rozsądkowi sędziów.

1872. Prawidła tyczące się podziału spadków, forma tego podziału, i obowiązki z niego wynikaiące między współdziedzicami, stósuią się do działów między stowarzyszonemi.

s'est fait avant la mort de l'associé auquel il succède.

1869. La dissolution de la société par la volonté de l'une des parties ne s'applique qu'aux sociétés dont la durée est illimitée, et s'opère par une renonciation notifiée à tous les associés, pourvu que cette renonciation soit de bonne foi, et non faite à contre-temps.

1870. La renonciation n'est pas de bonne foi lorsque l'associé renonce pour s'approprier à lui seul le profit que les associés s'étaient proposé de retirer en commun.

Elle est faite à contre-temps lorsque les choses en sont plus entières, et qu'il importe à la société que sa dissolution soit différée.

1871. La dissolution des sociétés à terme ne peut être demandée par l'un des associés avant le terme convenu, qu'autant qu'il y en a de justes motifs, comme lorsqu'un autre associé manque à ses engagemens, ou qu'une infirmité habituelle le rend inhabile aux affaires de la société ou autres cas semblables, dont la légitimité et la gravité sont laissées à l'arbitrage des juges.

1872. Les règles concernant le partage des successions, la forme de ce partage, et les obligations qui en résultent entre les cohéritiers, s'appliquent aux partages entre associés.

1869. *Quoties societas nullis limitibus circumscripta fuit, tunc solum etiam arbitrio unius socii dissolvitur, si hic suam renunciationem ceteris sociis patefaciat, et ex bona fide neque intempestive id fiat.*

1870. *Renunciatio ex bona fide non est, cum socius ideo renunciat, ut sibi comparet omnem utilitatem, quam sibi proposuerant socii; intempestiva habetur, cum res in integro amplius non est, atque interest societati, ut ipsius dissolutio differatur.*

1871. *Societas ad certum tempus inita, ab altero ex sociis peti non potest, ut disolvatur, nisi elapso conventionis tempore, ni justae causae aliunde emergant, ut cum socius pactis deest, aut habituali infirmitate ineptus societati efficitur, aut similia eveniunt, de quorum legitimitate et gravitate judicis arbitrio cognitio relinquitur.*

1872. *Regulae, quae successionum divisionem, modum et obligationes, quae inde fluunt inter coheredes, respiciunt, divisionibus societatis adplicantur.*

Urządzenie tyczące się wspólek handlu.

1873. Przepisy ninieyszego tytułu, w tém tylko stosuią się do wspólek handlu, co nie iest przeciwne prawom i zwyczaiom handlu.

TYTUŁ X.

O pożyczce.

1874. Dwa są gatunki pożyczki:

Pożyczka rzeczy, których można używać bez ich zepsucia;

I pożyczka rzeczy, które się trawią przez ich używanie.

Pierwszy gatunek nazywa się *pożyczką użyczenia* czyli *wygodzenia;*

Drugi gatunek nazywa się *pożyczką do strawienia*, czyli poprostu *pożyczką.*

DZIAŁ I.

O pożyczce użyczenia czyli wygodzenia.

Oddział I.

O naturze pożyczki użyczenia czyli wygodzenia.

1875. Pożyczka użyczenia, czyli wygo-

Disposition relative aux sociétés de commerce.

1873. Les dispositions du présent titre ne s'appliquent aux sociétés de commerce que dans les points qui n'ont rien de contraire aux lois et usages du commerce.

TITRE X.

Du prêt.

1874. Il y a deux sortes de prêt:

Celui des choses dont on peut user sans les détruire,

Et celui des choses qui se consomment par l'usage qu'on en fait.

La première espece s'appelle *prêt à usage*, ou *commodat:*

La deuxième s'appelle *prêt de consommation*, ou simplement *prêt.*

CHAPITRE PREMIER.

Du prêt à usage, ou commodat.

Section I.

De la nature du prêt à usage.

1875. Le prêt à usage ou commodat est

Regula de societatibus commercii.

1873. *Hujus tituli dispositiones ad societates mercatorias porriguntur in iis omnibus quae commercii legibus et consuetudinibus non adversantur.*

TITULUS X.

De mutuo.

1874. *Mutuum duplex est: rerum scilicet, quae usu non consumuntur, et earum, quae usu consumuntur.*

Primum vocatur mutuum ad usum, sive commodatum.

Alterum, mutuum ad consumtionem, vel simplex mutuum, dicitur.

CAPUT I.

De mutuo ad usum, sive de commodato.

Sectio I.

De natura commodati.

1875. *Commodatum est contractus, quo res utenda alteri traditur ea lege, ut finito usu eadem in specie restituatur.*

dzenia, iest kontrakt, przez który iedna strona daie drugiéy rzecz, aby iéy używała, z obowiązkiem, że biorący odda ią po iéy użyciu.

1876. Taka pożyczka iest istotnie dobroczynna czyli darma.

1877. Pożyczaiący komu pozostaie właścicielem rzeczy pożyczonéy.

1878. Cokolwiek do zamian między ludźmi służy, a nie trawi się przez używanie, może bydź przedmiotem takiéy umowy.

1879. Obowiązki zaciągnięte z pożyczki wygodzenia, przechodzą do dziedziców, tak po pożyczaiącym, iako też i po biorącym w pożyczkę.

Lecz ieżeli nastąpiło pożyczenie przez wzgląd na biorącego, i dla niego tylko osobiście, w tenczas dziedzice po nim nie mogą używać daléy rzeczy pożyczonéy.

Oddział II.

O obowiązkach biorącego w pożyczkę.

1880. Biorący w pożyczkę obowiązany iest iak dobry oyciec familii, czuwać nad utrzymaniem i zachowaniem pożyczonéy rzeczy. Na to tylko używać iéy może, co iest oznaczone przez iéy naturę, albo przez umowę, a to wszystko pod karą wynagrodzenia szkód i straconych zysków, gdyby wypadało.

1881. Jeżeli biorący używa rzeczy na co innego, albo na czas dłuższy, niżeli powiun contrat par lequel l'une des parties livre une chose à l'autre pour s'en servir, à la charge par lepreneur de la rendre après s'en être servi.

1876. Ce prêt est essentiellement gratuit.

1877. Le prêteur demeure propriétaire de la chose prêtée.

1878. Tout ce qui est dans le commerce, et qui ne se consomme pas par l'usage, peut être l'objet de cette convention.

1879. Les engagemens qui se forment par le commodat, passent aux héritiers de celui qui prête, et aux héritiers de celui qui emprunte.

Mais si l'on n'a prêté qu'en considération de l'emprunteur, et à lui personnellement, alors ses héritiers ne peuvent continuer de jouir de la chose prêtée.

Section II.

Des engagemens de l'emprunteur.

1880. L'emprunteur est tenu de veiller, en bon père de famille, à la garde et à la conservation de la chose prêtée. Il ne peut s'en servir qu'à l'usage déterminé par sa nature ou par la convention; le tout à peine de dommages-intérêts, s'il y a lieu.

1881. Si l'emprunteur emploie la chose à un autre usage ou pour un temps plus long

1876. *Commodatum suapte natura gratuitum est.*

1877. *Commodans rei commodatae dominium retinet.*

1878. *Omnia, quae in commercio sunt nec usu consumuntur, commodari possunt.*

1879. *Obligationes, quae ex commodato oriuntur, ad heredes tam commodantis, quam commodatarii, transeunt: re vero commodatarii tantum intuitu ac ipsius personae commodata heredes amplius uti nequeunt.*

Sectio II.

De obligationibus commodatarii.

1880. *Commodatarius rem commodatam custodire ac servare tenetur tanquam diligens pater familias, nec aliter illa uti potest, nisi eo modo, quo rei qualitas vel conventio postulat; secus damna et quidquid interest ab eo, si locus est, praestantur.*

1881. *Commodatarius si aliter vel ad longius tempus, quam ex conventione concessum sit, re commodata utatur, eadem pereunte casum fortuitum praestare quoque tenetur.*

nien, odpowiada za stratę, choćby ta z losowego przypadku nastąpiła.

1882. Jeżeli rzecz pożyczona ginie losowym przypadkiem, od którego mógłby ią zachować biorący, używaiąc rzeczy własnéy, albo ieżeli nie mogąc zachować obudwóch, przeniosł swoię nad pożyczoną, odpowiada za stratę pożyczonéy.

1883. Jeżeli rzecz przy pożyczeniu oszacowana była, strata iéy choćby z losowego przypadku idzie na biorącego, ieżeli innéy umowy nie masz.

1884. Jeżeli rzecz się psuie, przez sam skutek iéy używania na iakie pożyczona była, i bez żadnéy winy biorącego w pożyczkę, nie odpowiada on za iéy nadpsucie.

1885. Biorący w pożyczkę nie może rzeczy zatrzymać na potrącenie tego, co mu pożyczaiący winien.

1886. Jeżeli biorący w pożyczkę, łożył koszta na używanie rzeczy, nie może się o nie upominać.

1887. Jeżeli kilku łącznie wzięli w pożyczkę rzecz iednę, odpowiadaią za nię solidarnie pożyczaiącemu.

Oddział III.

O obowiązkach pożyczaiącego komu.

1888. Pożyczaiący nie może odbierać rzeczy pożyczonéy, aż po czasie umówionym, albo gdyby umowy nie było, aż po użyciu téy rzeczy na to, na co pożyczona była.

qu'il ne le devait, il sera tenu de la perte arrivée, même par cas fortuit.

1882. Si la chose prêtée périt par cas fortuit dont l'emprunteur aurait pu la garantir en employant la sienne propre; ou si, ne pouvant conserver que l'une des deux il a préféré la sienne, il est tenu de la perte de l'autre.

1883. Si la chose a été estimée en la prêtant, la perte qui arrive, même par cas fortuit, est pour l'emprunteur, s'il n'y a convention contraire.

1884. Si la chose se détériore par le seul effet de l'usage pour lequel elle a été empruntée, et sans aucune faute de la part de l'emprunteur, il n'est pas tenu de la détérioration.

1885. L'emprunteur ne peut pas retenir la chose par compensation de ce que le prêteur lui doit.

1886. Si, pour user de la chose, l'emprunteur a fait quelque dépense, il ne peut pas la répéter.

1887. Si plusieurs ont conjointement emprunté la même chose, ils en sont solidairement responsables envers le prêteur.

Section III.

Des engagemens de celui qui prête à usage.

1888. Le prêteur ne peut retirer la chose prêtée qu'après le terme convenu, ou, à défaut de convention, qu'après qu'elle a servi à l'usage pour lequel elle a été empruntée.

1882. *Si res commodata fortuito casu pereat, dum commodatarius propriam substituendo illam servare potuerit, vel, cum alteratrum tantum servare potuisset, propriam praetulerit, de rei commodatae interitu tenetur.*

1883. *Quoties res commodati tempore aestimata fuerit, et ipsa pereat, commodatarius, nisi aliter conventum sit, damnum sustinet.*

1884. *Quum res deterior facta est ob solum usum, in quem commodatarius eam accepit, et absque ulla ejus culpa, detrimentum sarcire minime cogitur.*

1885. *Commodatarius ob compensationem ejus, quod a commodante ipsi debetur, rem commodatam retinere nequit.*

1886. *Si pro rei usu aliquas impensas commodatarius fecerit, eas repetere non potest.*

1887. *Si pluribus simul eadem res commodata sit, omnes commodanti tenentur in solidum.*

Sectio III.

De obligationibus commodantis.

1888. *Commodans rem commodatam revocare nequit, nisi elapso conventionis tempore, vel, si nihil conventum sit, nisi finito usu, in quem ea fuerat commodata.*

1889. Jednakże, ieżeli w tym przeciągu czasu, albo przed ukończeniem potrzeby biorącego w pożyczkę, wypadnie pożyczaiącemu nagła i nieprzewidziana potrzeba téy rzeczy, Sędzia według okoliczności, może obowiązać biorącego, aby tę rzecz oddał.

1890. Jeżeli przez czas trwania pożyczki, biorący, dla zachowania rzeczy, przymuszony był ponosić nakłady nadzwyczayne, konieczne, i tak nagle wypadaiące, że nie mógł uwiadomić o nich pierwéy pożyczaiącego, pożyczaiący wrócić ie powinien.

1891. Jeżeli rzecz pożyczona takie ma wady, że może sprawić szkody temu, który iéy używa, pożyczaiący iest w odpowiedzi, ieżeli o wadach wiedział, a nie ostrzegł biorącego w pożyczkę.

DZIAŁ II.

O pożyczce do strawienia, czyli prostéy pożyczce.

Oddział I.

O naturze pożyczki do strawienia,

1892. Pożyczka do strawienia iest kontrakt, przez który iedna ze stron daie drugiéy pewną ilość rzeczy, które się trawią używaniem, z obowiązkiem, aby biorąca oddała pożyczaiącéy tyleż, w takim samym gatunku i iakości.

1889. Néanmoins, si pendant ce délai, ou avant que le besoin de l'emprunteur ait cessé, il survient au prêteur un besoin pressant et imprévu de sa chose, le juge peut, suivant les circonstances, obliger l'emprunteur à la lui rendre.

1890. Si, pendant la durée du prêt, l'emprunteur a été obligé, pour la conservation de la chose, à quelque dépense extraordinaire, nécessaire, et tellement urgente qu'il n'ait pas pu en prévenir le preteur, celui-ci sera tenu de la lui rembourser.

1891. Lorsque la chose prêtée a des défauts tels, qu'elle puisse causer du préjudice à celui qui s'en sert, le prêteur est responsable, s'il connoissait les défauts et n'en a pas averti l'emprunteur.

CHAPITRE II.

Du prêt de consommation, ou simple prêt

Section I.

De la nature du prêt de consommation.

1892. Le prêt de consommation est un contrat par lequel l'une des parties livre à l'autre une certaine quantité de choses qui se consomment par l'usage, à la charge par cette dernière de lui en rendre autant de même espèce et qualité.

1889. *Verumtamen si commodanti vel ante restitutionis tempus, vel nondum finito usu, in quem res commodata fuit, urgens et inopinata ejusdem necessitas supervenerit, judex, pro adjunctis, ipsius restitutionem decernere potest.*

1890. *Quoties intra tempus restitutioni praefinitum ad rem servandam a commodatario expensae fieri debuerint extraordinariae, necessariae et adeo urgentes, ut commodans praemoneri non potuerit, easdem ipse restituere tenetur.*

1891. *Quum res commodata adeo vitiosa est, ut damno utenti esse possit, commodans, qui de vitio rei conscius commodatarium non admonuit, hunc indemnem servare debet.*

CAPUT II

De mutuo simplici seu ad consumtionem.

Sectio I.

De natura mutui simplicis.

1892. *Mutuum simplex seu ad consumtionem est contractus, quo certa quantitas rerum, quae usu consumuntur, alteri traditur, ut tantumdem in eadem specie et qualitate restituatur.*

1893. Przez skutek téy pożyczki biorący staie się właścicielem pożyczonéy rzeczy, i na niego idzie strata teyże, iakimkolwiek bądź sposobem wypadnie.

1894. Nie można dawać pod tytułem pożyczki do strawienia rzeczy takich, które chociaż są iednego gatunku, różnią się iednak same w sobie, iak naprzykład zwierzęta: w takiem zdarzeniu pożyczka iest wygodzenia.

1895. Zobowiązanie wynikaiące z pożyczenia pieniędzy, ściąga się zawsze tylko do summy liczbowéy wyrażonéy w kontrakcie.

Jeżeli nastąpiło powiększenie lub zmnieyszenie w gatunkach pieniędzy przed wypłaceniem, dłużnik zawsze winien iest oddadź tylko pożyczoną summę co do liczby, i to w takich gatunkach pieniędzy, iakie maią bieg przy zapłacie.

1896. Prawidło poprzedzaiącego artykułu nie ma mieysca, ieżeli pożyczka nastąpiła w sztabach, lub kawałkach.

1897 Jeżeli więc sztaby i kawałki, albo żywności pożyczone były, dłużnik nic więcéy nie powinien oddadź, tylko tęż samę ilość i iakość, chociażby iakie zwiększenie lub zmnieyszenie ich wartości wypadło.

Oddział II.

o Obowiązkach daiącego w pożyczkę.

1898. W pożyczce do strawienia, pożyczaiący nie może żądać zwrotu przed upłynieniem czasu, na który pożyczka była uczyniona.

1893. Par l'effet de ce prêt, l'emprunteur devient le propriétaire de la chose prêtée; et c'est pour lui qu'elle périt, de quelque manière que cette perte arrive.

1894. On ne peut pas donner, à titre de prêt de consommation, des choses qui, quoique de même espèce, diffèrent dans l'individu, comme les animaux: alors c'est un prêt à usage.

1895. L'obligation qui résulte d'un prêt en argent, n'est toujours que de la somme numérique énoncée au contrat.

S'il y a eu augmentation ou diminution d'espèces avant l'époque du paiement, le débiteur doit rendre la somme numérique prêtée, et ne doit rendre que cette somme, dans les espèces ayant cours au moment du paiement.

1896. La règle portée en l'article précédent n'a pas lieu, si le prêt a été fait en lingots.

1897. Si ce sont des lingots ou des denrées qui ont été prêtés, quelle que soit l'augmentation ou la diminution de leur prix, le débiteur doit toujours rendre la même quantité et qualité, et ne doit rendre que cela.

Section II.

Des obligations du prêteur.

1898. Dans le prêt de consommation, le

1893. *In vim hujusce mutui, rei datae dominium in accipientem transit; hinc, quocumque modo illa pereat, ipsi perit.*

1894. *Mutuo dari nequeunt res, quae licet unius, speciei sint earum tamen individua inter se differunt, veluti animalia: tunc enim est commodatum.*

1895. *Pecunia mutuo data, summam numericam, quam contractus continet, debitor dumtaxat restituit.*

Si ante restitutionis diem monetae valor augeatur vel minuatur, eandem numericam summam ipse restituere debet, et non nisi in ea nummorum specie, quae tempore solutionis publice probata erit.

1896. *Regula articulo praecedenti tradita locum non obtinet, quoties metallicae laminae mutuentur.*

1897. *Si metallicae taleae aut res annonariae mutuo datae sint, quamvis ipsarum valor auctus vel imminutus sit, tantumdem ejusdem qualitatis et quantitatis a mutuatario dumtaxat restituendum est.*

Sectio II.

De mutuantis obligationibus.

1898. *Mutuans ad ea tenetur, quae de commodante in articulo 1891. sancita sunt.*

czaiący obowiązany iest do odpowiedzialności ustanowionéy przez artykuł 1891. na pożyczkę użyczenia.

1899. Pożyczaiący nie może odbierać pożyczonych rzeczy, przed umówionym czasem.

1900. Jeżeli na powrócenie czas oznaczony nie był, Sędzia według okoliczności może dozwolić zwłoki biorącemu.

1901. Jeżeli to tylko umówione było, że biorący zapłaci kiedy będzie mógł, albo iak będzie miał na to sposoby, Sędzia według okoliczności wyznaczy mu czas, w którym ma zapłacić.

Oddział III.

o Obowiązkach biorącego w pożyczkę.

1902. Biorący w pożyczkę obowiązany iest oddadź rzeczy pożyczone w takiey saméy ilości i iakości, i w czasie umówionym.

1903. Jeżeli zadosyć uczynić temu nie może, powinien zapłacić wartość pożyczonéy rzeczy maiąc wzgląd na czas i mieysce, w którém ta rzecz oddana bydź powinna podług umowy.

Jeżeli nie było urządzenia względem czasu i mieysca, zapłata następuie według ceny, iaka była w czasie i mieyscu kiedy ta rzecz pożyczona była.

Jeżeli biorący nie oddaie rzeczy pożyczonych albo ich wartości w umówionym czasie, winnym się staie procentów, rachuiąc od dnia w którym żądanie do sądu zaniesione było.

prêteur est tenu de la responsabilité établie, par l'article 1891, pour le prêt à usage.

1899. Le prêteur ne peut pas redemander les choses prêtées, avant le terme convenu.

1900. S'il n'a pas été fixé de terme pour la restitution, le juge peut accorder à l'emprunteur un délai suivant les circonstances.

1901. S'il a été seulement convenu que l'emprunteur paierait quand il le pourrait, ou quand il en aurait les moyens, le juge lui fixera un terme de paiement suivant les circonstances.

Section III.

Des engagemens de l'emprunteur.

1902. L'emprunteur est tenu de rendre les choses prêtées, en même quantité et qualité, et au terme convenu.

1903. S'il est dans l'impossibilité d'y satisfaire, il est tenu d'en payer la valeur eu égard au temps et au lieu où la chose devait être rendue d'après la convention.

Si ce temps et ce lieu n'ont pas été réglés, le paiement se fait au prix du temps et du lieu où l'emprunt a été fait.

1904. Si l'emprunteur ne rend pas les choses prêtées ou leur valeur au terme convenu, il en doit l'intérêt du jour de la demande en justice.

1899. *Rem mutuatam ante tempus conventum mutuans repetere nequit.*

1900. *Si dies ad mutui restitutionem praefinita non sit, judex dilationem, pro adjunctis, mutuatario concedere poterit.*

1901. *Si pactio solummodo inita sit, mutuatarium quum potuerit soluturum, judex restitutioni diem statuet juxta rerum adjuncta.*

Sectio III.

De obligationibus mutuatarii.

1902. *Mutuatarius mutuas sibi res in eadem quantitate et qualitate, nec non praefinito tempore, restituere tenetur.*

1903. *Si rei restituendae impar sit, ejusdem pretium persolvet, ratione habita temporis et loci, quibus juxta conventionem restitutio fieri debuerat.*

Si vero nihil de tempore et loco actum sit, solutio fit juxta rerum valorem eo loco et tempore, quibus mutuum datum est.

1904. *Si nec rem nec pretium tempore convento mutuatarius restituerit, usuras a die judicialis petitionis persolvet.*

Dział III.

O pożyczce na procent.

1905. Wolno iest czynić układy o procenta w prostéy pożyczce, bądź pieniędzy, bądź żywności, bądź innych rzeczy ruchomych.

1906. Biorący nie może się upominać albo zarachować w kapitale procentów które zapłacił, gdy nie było względem nich układu.

1907. Procent iest prawny, lub umowny. Procent prawny oznaczony iest prawem: procent umowny może przenosić prawny za każdą razą, gdy prawo tego nie zabrania.

Cena procentu umownego oznaczona bydź powinna na piśmie. (a)

1908. Zakwitowanie z kapitału dane bez wspomnienia o zachowaniu procentów, sprawnie domniemanie, że zapłacone były procenta, i uwalnia od ich zapłaty.

1909. Można się ułożyć względem procentu, dla którego daiący w pożyczkę, zrzeka się upominania o kapitał.

W takim przypadku pożyczka bierze imie *ustanowienia czynszu* lub inney podobney wypłaty.

1910. Wypłata taka ustanowiona bydź może dwoistym sposobem, albo na wieczną, albo na dożywotną.

Chapitre III.

Du prêt à intérêt.

1905. Il est permis de stipuler des intérêts pour simple prêt, soit d'argent, soit de denrées, ou autres choses mobilières.

1906. L'emprunteur qui a payé des intérêts qui n'étaient pas stipulés, ne peut ni les répéter ni les imputer sur le capital.

1907. L'intérêt est légal ou conventionnel. L'intérêt légal est fixé par la loi. L'intérêt conventionnel peut exceder celui de la loi, toutes les fois que la loi ne le prohibe pas.

Le taux de l'intérêt conventionnel doit être fixé par écrit.

1908. La quittance du capital donnée sans réserve des intérêts, en fait présumer le paiement et en opère la libération.

1909. On peut stipuler un intérêt moyennant un capital que le prêteur s'interdit d'exiger.

Dans ce cas, le prêt prend le nom de *constitution de rente.*

1910. Cette rente peut être constituée de deux manières, en perpétuel ou en viager.

Caput III.

De usuris ex mutuo, seu de fenebri contractu.

1905. *Licet stipulari usuras in simplici mutuo, sive pecuniae, sive rei annonariae, aut mobilium.*

1906. *Mutuatarius, qui usuras non conventas persolvit, easdem nec repetere potest, nec imputare in sortem.*

1907. *Usurae vel ex lege, vel ex conventione debentur; primae lege definiuntur, secundae modum a lege statutum, nisi ipsa vetet, excedere possunt.*

Modus usurarum, quae ex conventione debentur, per scripturam statuendus est.

1908. *Apocha de sorte restituta, quin sibi usuras creditor in ea reservaverit, solutionis quoque usurarum praesumtionem inducit, et liberationem parit.*

1909. *Usuras stipulari licet, etiam pro ea sorte, quam se non repetiturum mutuans promittit: hoc casu mutuum constitutio reditus appellatur.*

1910. *Hujusmodi reditus duplici modo constitui potest, vel ad perpetuitatem, vel ad vitam.*

---

[a] W 37. numerze Dziennika praw iest Prawo uzupełniaiące ten artykuł.

1911. Wypłata ustanowiona na wieczną z istoty swoiey odkupioną bydź może.

Mogą się tylko strony umówić, że odkup nie będzie uczyniony, aż po przeciągu czasu, który lat dziesięciu przeyśdź nie może, albo bez poprzedniczego uwiadomienia wierzyciela, w czasie który oznaczą.

1912. Dłużnik wypłaty ustanowionéy na wieczną przymuszony bydź może do odkupu:

1. Jeżeli przestaie dopełniać obowiazku swego przez dwa lata;

2. Jeżeli nie dostarcza daiącemu w pożyczkę pewności przyrzeczonych w kontrakcie.

1913. Kapitał wypłaty ustanowionéy na wieczną staie się wymagalnym na przypadek podupadnięcia, albo upadku zupełnego dłużnika.

1914. Prawidła tyczące się wypłaty dożywotniey ustanowione są w Tytule *o Kontraktach losowych.*

TYTUŁ XI.

o Składzie i zatrzymaniu urzędowém.

DZIAŁ I.

o Składzie w ogólności i różnych iego gatunkach.

1915. Skład w ogólności iest akt, przez który przyymuie się rzecz cudza z obowiązkiem strzeżenia iéy i powrócenia w naturze.

1916. Dwa są gatunki składu, skład właściwie rzeczony, i zatrzymanie urzędowe.

DZIAŁ II.

o Składzie właściwie rzeczonym.

Oddział I.

o Naturze i istocie kontraktu składu,

1917. Skład właściwie rzeczony z istoty swoiey iest kontraktem darmym.

1918. Same tylko ruchome rzeczy przedmiotem iego bydź mogą.

1919. Wtenczas dopiero zupełnym się staie, gdy iest rzeczywiste lub zmyślone oddanie rzeczy złożonéy.

Zmyślone oddanie dostateczne iest, gdy biorący w skład ma iuż pod iakimkolwiek tytułem tę rzecz, na którą iest zezwolenie, aby u niego została w składzie.

1920. Skład iest dobrowolny, lub konieczny.

Oddział II.

o składzie dobrowolnym.

1921. Skład dobrowolny następuie przez wzaiemne zezwolenie osób, i składaiącéy i przyymuiącéy.

1911. La rente constituée en perpétuel est essentiellement rachetable.

Les parties peuvent seulement convenir que le rachat ne sera pas fait avant un délai qui ne pourra excéder dix ans, ou sans avoir averti le créancier au terme d'avance qu'elles auront déterminé.

1912. Le débiteur d'une rente constituée en perpétuel peut être contraint au rachat,

1. S'il cesse de remplir ses obligations pendant deux années;

2. S'il manque à fournir au prêteur les sûretés promises par le contrat.

1913. Le capital de la rente constituée en perpétuel devient aussi exigible en cas de faillite ou de déconfiture du débiteur.

1914. Les règles concernant le rentes viagères sont établies au titre *des contrats aléatoires.*

TITRE XI.

Du dépôt et du séquestre.

CHAPITRE PREMIER.

Du dépôt en général et de ses diverses espèces.

1915. Le dépôt, en général, est un acte par lequel on reçoit la chose d'autrui, à la charge de la garder et de la restituer en nature.

1916. Il y a deux espèces de dépôt: le dépôt proprement dit, et le séquestre.

CHAPITRE II.

Du dépôt proprement dit.

Section I.

De la nature et de l'essence du contrat de dépôt.

1917. Le dépôt proprement dit est un contrat essentiellement gratuit.

1918. Il ne peut avoir pour objet que des choses mobilières.

1919. Il n'est parfait que par la tradition réelle ou feinte de la chose déposée.

La tradition feinte suffit, quand le dépositaire se trouve déjà nanti, à quelque autre titre, de la chose que l'on consent à lui laisser à titre de dépôt.

1920. Le dépôt est volontaire ou nécessaire.

Section II.

Du dépôt volontaire.

1621. Le dépôt volontaire se forme par le consentement réciproque de la personne qui fait le dépôt et de celle qui le reçoit.

1911. *Reditus ad perpetuitatem constituti natura sua redimi possunt: contrahentes dumtaxat pacisci queunt, retractui locum haud fore, nisi post certum tempus, quod decennium excedere non poterit, vel nisi creditor die in contractu statuta praemoneatur.*

1912. *Debitor reditus perpetui ad redemtionem compelli potest:*

1. *Si per biennium contractis obligationibus minime satisfaciat;*

2. *Si cautiones in conventione promissas creditori non praestet.*

1913. *Reditus perpetui sors repeti quoque potest, si debitor vel bonis cedit, vel omnimo facultatibus lapsus sit.*

1914. *Regulae, quae reditus ad vitam respiciunt, in titulo de contractibus aleatoriis praescribuntur.*

TITULUS XI.

De deposito et de sequestratione.

CAPUT I.

De deposito in genere, ac de variis illius speciebus.

1915. *Depositum generaliter est actus, quo res aliena custodienda accipitur, ut eadem ipsa restituatur.*

1916. *Depositum duplex est, scilicet depositum proprie dictum, et sequestratio.*

CAPUT II.

De deposito proprie dicto.

Sectio I.

De natura et substantia contractus depositi.

1917. *Depositum proprie dictum est contractus natura sua gratuitus.*

1918. *Res tantum mobiles deposito committi possunt.*

1919. *Depositum perficitur traditione rei vera vel ficta.*

Ficta traditio sufficit, quum pactum est, ut depositi jure res sit penes illum, qui eam alio titulo jam possidet.

1920. *Depositum vel voluntarium est, vel necessarium.*

Sectio II.

De deposito voluntario.

1921. *Depositum voluntarium mutuo perficitur consensu illius, qui deponit, et ejus, qui depositum accipit.*

1922. Skład dobrowolny następuie porządnie, tylko przez właściciela rzeczy złożoney, albo za iego zezwoleniem wyraźném lub niewyraźném.

1923. Skład dobrowolny dowiedziony bydź powinien na piśmie. Dowód w nim przez świadków nie iest przyymowany na wartość przenoszącą sto pięćdziesiąt franków.

1924. Skoro skład przenoszący sto pięćdziesiąt franków, nie iest dowiedziony przez pismo, oświadczenie skład przyymuiącego, gdy iest zaskarżony, znayduie wiarę, bądź co do uczynienia składu, bądź co do rzeczy, która iego była przedmiotem, bądź co do iego powrócenia.

1925. Skład dobrowolny ma mieysce tylko między osobami zdatnemi do kontraktowania.

Jednakże ieżeli osoba zdatna do kontraktowania przyymuie skład od osoby niezdatnéy, obowiązana iest do wszelkich powinności przyymuiącego skład prawdziwego; i może na niey czynić poszukiwania opiekun lub administratór téy osoby która skład uczyniła.

1926. Jeżeli skład był uczyniony osobie niezdatnéy przez zdatną, osoba skład czyniąca ma tylko sprawę o wydobycie rzeczy złożoney, póki ta zostaie w rękach skład przyymuiącego, albo sprawę o powrócenie, tylko co do ilości wyrównywaiącey temu, co obrócone było na korzyść skład przyymuiącego.

1922. Le dépôt volontaire ne peut régulièrement être fait que par le propriétaire de la chose déposée, ou de son consentement exprès ou tacite.

1923. Le dépôt volontaire doit être prouvé par écrit. La preuve testimoniale n'en est point reçue pour valeur excédant cent cinquante francs.

1924. Lorsque le dépôt, étant au-dessus de cent cinquante francs, n'est point prouvé par écrit, celui qui est attaqué comme dépositaire, en est cru sur sa déclaration, soit pour le fait même du dépôt, soit pour la chose qui en faisait l'objet, soit pour le fait de sa restitution.

1925. Le dépôt volontaire ne peut avoir lieu qu'entre personnes capables de contracter.

Néanmoins, si une personne capable de contracter accepte le dépôt fait par une personne incapable, elle est tenue, de toutes les obligations d'un véritable dépositaire; elle peut être poursuivie par le tuteur ou administrateur de la personne qui a fait le dépôt.

1926. Si le dépôt a été fait par une personne capable à une personne qui ne l'est pas, la personne qui a fait le dépôt n'a que l'action en révendication de la chose déposée, tant qu'elle existe dans la main du dépositaire, ou une action en restitution jusqu'à concurrence de ce qui a tourné au profit de ce dernier.

1922. *Voluntarium regulariter fieri nequit, nisi a domino rei depositae, aut eodem expresse vel tacite consentiente.*

1923. *Depositum voluntarium scripturae probatione indiget.*

Probatio per testes nequaquam admittitur, si res valorem librarum centum quinquaginta excedat.

1924. *Quoties vero depositi valor centum quinquaginta libras excedat, neque de illo ex scriptura constet, declarationi ejus, qui actione depositi convenitur, fides habenda est, tum de veritate ejusdem depositi, tum de re deposita, tum demum de ipsius restitutione.*

1925. *Depositum voluntarium fieri non potest, nisi inter personas ad contrahendum idoneas: nihilominus, si contrahendi capax depositum accipit ab incapaci, ad omnes obstringitur obligationes, quae vero depositario incumbunt; et a tutore vel curatore ejus, qui deposuit, in judicium vocari potest.*

1926. *Si depositum a capaci penes incapacem fiat, deponenti, donec res penes depositarium manet, actio ad eam vindicandam solummodo competit, vel ad restitutionem duntaxat ejus, quod in depositarii utilitatem versum fuit.*

Oddział III.

O obowiązkach skład przyymuiącego.

1927. Przyymuiący skład równe staranie mieć powinien w pilnowaniu rzeczy u niego złożonych z iakiém pilnuie swoich własnych.

1928. Urządzenie poprzedzaiącego artykułu stosowane bydź powinno z większą ścisłością: 1. Jeżeli skład przyymuiący sam się ofiarował do przyięcia iego; 2. Jeżeli się ułożył o zapłatę za pilnowanie składu; 3. Jeżeli skład uczyniony był iedynie dla interesu skład przyymuiącego; 4. Jeżeli ułożone było wyraźnie, że skład przyymuiący odpowiada za wszelkie gatunki uchybienia.

1929. Przyymuiący skład nie odpowiada w żadnym przypadku za zdarzenia większéy siły, chybaby się opóźnił z powróceniém rzeczy złożoney.

1930. Nie może używać rzeczy złożoney, bez wyraźnego albo domniemanego zezwolenia od osoby skład czyniącéy.

1931. Nie powinien wchodzić w poznanie rzeczy złożonych, ieżeli powierzone mu były w skrzyni zamkniętéy, albo uktyte w obwinięciu zapieczętowaném.

1932. Przyymuiący skład oddadź powinien złożone u niego rzeczy w zupełnéy tosamości.

I tak skład summ pieniężnych oddany bydź powinien w takich samych gatunkach

Section III.

Des obligations du dépositaire.

1927. Le dépositaire doit apporter, dans la garde de la chose déposée, les mêmes soins qu'il apporte dans la garde des choses qui lui appartiennent.

1928. La disposition de l'article précédent doit être appliquée avec plus de rigueur, 1. si le dépositaire s'est offert lui-même pour recevoir le dépôt; 2. s'il a stipulé un salaire pour la garde du dépôt; 3. si le dépôt a été fait uniquement pour l'intérêt du dépositaire; 4. s'il a été convenu expressément que le dépositaire répondrait de toute espèce de fautes.

1929. Le dépositaire n'est tenu, en aucun cas, des accidens de force majeure, à moins qu'il n'ait été mis en demeure de restituer la chose déposée.

1930. Il ne peut se servir de la chose déposée, sans la permission expresse ou présumée du déposant.

1931. Il ne doit point chercher à connaître quelles sont les choses qui lui ont été déposées, si elles lui ont été confiées dans un coffre fermé ou sous une enveloppe cachetée.

1932. Le dépositaire doit rendre identiquement la chose même qu'il a reçue.

Aisi, le dépôt des sommes monnoyées doit être rendu dans les mêmes espèces

Sectio III.

De obligationibus depositarii.

1927. *Depositarius rem depositam eadem diligentia, qua utitur in re propria, custodire debet.*

1928. *Quod superiori articulo sancitum et, eo magis observandum erit:*

1. Si depositarius accipiendo deposito se sponte obtulerit;

2. Si mercedem pro illius custodia stipulatus sit;

3. Si in gratiam tantummodo depositarii depositum factum fuerit.

4. Si expresse pactum sit, ut quaevis culpa praestetur.

1929. *Depositarius casum e vi majori, cui resisti nequeat, nunquam praestare tenetur, nisi rei depositae restituendae in mora fuerit.*

1930. *Nec re deposita sine deponentis consensu vel expresso vel praesumto uti potest.*

1931. *Quoties res depositae in arca clausae vel involutae aut obsignatae traduntur, depositario ne quidquam moliri fas est ad earum qualitatem detegendam.*

1932. *A depositario restituendae sunt eaedem ipsae res, quas accepit: hinc depositum pecuniae eadem specie reddendum, sive ejus valor auctus, sive imminutus fuerit.*

pieniędzy, bądź w przypadku powiększenia, bądź zmnieyszenia ich wartości.

1933. Przyymuiący skład oddadź powinien rzeczy w takim tylko stanie, w iakim się znayduią przy oddaniu; zepsucia następuiące bez iego winy, spadaią na składaiącego.

1934. Przyymuiący skład któremu siłą większą wzięta była rzecz złożona, a odebrał za nię cenę lub rzecz inną na iey mieysce, oddadź to powinien, co w zamianę odebrał,

1935. Dziedzic po przyymuiącym skład, który przedał dobrą wiarą rzecz, o któréy nie wiedział, że iest składem, obowiązany iest tylko oddadź wziętą cenę, albo odstąpić sprawy swoiéy przeciw kupuiącemu, ieżeli ieszcze ceny nie wziął.

1936. Jeżeli rzecz złożona wydała przychody, które skład przyymuiący pobierał, obowiązany iest oddadź ie. Nie iest obowiązany do procentu od pieniędzy złożonych, chybaby od dnia, od którego się opóźnił z powróceniem.

1937. Skład przyymuiący temu tylko wracać powinien rzecz złożoną, który mu ią powierzył, albo temu w czyiém imieniu skład był uczyniony, albo wskazanemu do odbierania.

1938. Nie może wymagać dowodu od składaiącego, że był właścicielem rzeczy złożonéy.

qu'il a été fait, soit dans le cas d'augmentation, soit dans le cas de diminution de leur valeur.

1933. Le dépositaire n'est tenu de rendre la chose déposée que dans l'état où elle se trouve au moment de la restitution. Les détériorations qui ne sont pas survenues par son fait, sont à la charge du déposant.

1924. Le dépositaire auquel la chose a été enleveé par une force majeure, et qui a reçu un prix ou quelque chose â la place, doit restituer ce qu'il a reçu en èchange.

1935. L'héritier du dépositaire, qui a vendu de bonne foi la chose dont il ignorait le dépôt, n'est tenu que de rendre le prix qu'il a reçu, ou de céder son action contre l'acheteur, s'il n'a pas touché le prix.

1936. Si la chose déposée a produit des fruits qui aient été perçus par le dépositaire, il est obligé de les restituer. Il ne doit aucun intérêt de l'argent déposé si ce n'est du jour ou il a été mis en demeure de faire la restitution.

1937. Le depositaire ne doit restituer la chose déposée, qu'à celui qui la lui a confiée, ou â celui au nom duquel le dépôt a été fait, ou à celui qui a été indiqué pour le recevoir.

1938. Il ne peut pas exiger de celui qui a fait le dépôt, la preuve qu'il était propriétaire de la chose déposée.

1933. *Depositarius rem depositam in eo statu, in quo restitutionis tempore reperitur, reddere debet; si deterior facta est absque ejus culpa, id damno deponentis cedit.*

1934. *Si depositario per vim, cui resisti non potuit, res deposita ablata sit, et pro ea vel pretium vel quid aliud ipsi traditum fuerit, quod accepit restituere debet.*

1935. *Heres depositarii, qui bona fide vendidit rem, quam deposito obnoxiam ignorabat, acceptum pretium dumtaxat restituere, vel pretio nondum ipsi soluto, actiones adversus emtorem cedere tenetur.*

1936. *Si depositarius fructus e deposita re perceperit, eos reddere debet; usuras vero pecuniae depositae, nisi a die morae, praestare non cogitur.*

1937. *Depositas res nemini depositarius restituere debet, nisi deponenti, vel illi, cujus nomine depositum factum est; vel personae, quae ad illud recipiendum designata fuerit.*

1938. *Deponens se rei depositae dominum fuisse depositario probare non tenetur.*

Jednakże, ieżeli postrzega, że rzecz ukradziona była, i wie prawdziwego iéy właściciela, powinien mu donieść o uczynionym składzie z wezwaniem, aby się o ten skład upomniał w oznaczonym dostatecznym czasie. Jeżeli uwiadomiony nie upomina się o skład, przyymuiący skład uwolnionym iest ważnie, wydaiąc go temu od którego przyiął.

1939. W przypadku śmierci naturalnéy, lub cywilnéy osoby, która skład uczyniła, złożona rzecz dziedzicowi tylko po niéy oddana bydź może.

Jeżeli iest kilku dziedziców, oddana bydź powinna każdemu z nich, podług ich części i przypadłości.

Jeżeli rzecz złożona iest niepodzielna, ugodzić się powinni dziedzice między sobą, względem iéy odebrania.

1940. Jeżeli osoba która skład uczyniła, odmieniła stan, naprzykład, ieżeli niewiasta wolna w czasie składu, poszła potém za mąż i zostaie pod władzą męża; ieżeli pełnoletni skład czyniący staie się bezwłasnowolnym: w tych i we wszystkich innych przypadkach podobnéy natury, skład temu tylko wracany bydź może, kto ma zarządzanie prawami i dobrami skład czyniącego.

1941. Jeżeli opiekun, mąż, lub rządzca, skład uczynił na mocy służącego iemu zazawiadywania, skład wrócony bydź powinien

Néanmoins, s'il découvre que la chose a été volée, et quel en est le véritable propriétaire, il doit dénoncer à celui-ci le dépôt qui lui a été fait, avec sommation de le réclamer dans un délai déterminé et suffisant. Si celui auquel la dénonciation a été faite, néglige de reclamer le dépôt, le dépositaire est valablement déchargé par la tradition qu'il en fait à celui duquel il l'a reçu.

1939. En cas de mort naturelle ou civile de la personne qui a fait le dépôt, la chose déposée ne peut être rendue qu'à son héritier.

S'il y a plusieurs héritiers, elle doit être rendue à chacun d'eux pour leur part et portion.

Si la chose déposée est indivisible, les héritiers doivent s'accorder entre eux pour la recevoir.

1940. Si la personne qui a fait le dépôt, a changé d'état; par exemple si la femme, libre au moment où le dépôt a été fait, s'est mariée depuis et se trouve en puissance de mari; si le majeur déposant se trouve frappé d'interdiction: dans tous ces cas et autres de même nature, le dépôt ne peut être restitué qu'à celui qui a l'administration des droits et des biens du déposant.

1941. Si le dépôt a été fait par un tuteur, par un mari ou par un administrateur, dans l'une de ces qualités, il ne peut être resti-

Nihilominus, si huic innotescat, rem depositam furto subtractam fuisse, et de illius domino constet, ipsi, rem furtivam penes se depositam esse, nunciabit instando, ut intra congruum et determinatum tempus eandem repetat. Si vero dominus rem depositam repetere neglexerit, depositarius eam tradendo illi, a quo accepit, jure liberatur.

1939. *Eveniente morte naturali vel civili deponentis, non nisi ejus heredi res deposita restitui potest.*

Si plures heredes sint, ea pro cujusque hereditaria portione singulis restituenda est.

Si res individua sit, heredes de modo eam recipiendi inter se conveniunt.

1940. *Quum deponens statum immutavit, ut si quae tempore facti depositi innupta fuerat, postea in potestatem mariti per nuptias transierit; vel qui aetate major, cum depositum constituit, postea bonis interdictus sit: casibus hisce et similibus deposita res ei soli reddenda est, a quo deponentis bona administrantur.*

1941. *Si a tutore, vel a marito, vel ab administratore, depositum factum fuerit, nomine tamen ejus, quem repraesentant, huic solum, administratione cessante, res deposita restitui potest.*

tey tylko osobie, którą zastępuie ten opiekun, mąż, lub rządca, ieżeli się iuż skończyło takie przez niego zawiadywanie.

1942. Jeżeli kontrakt składu wyznacza mieysce, w którém powrócenie uczynione bydź powinno, przyymuiący skład na takiém mieyscu oddadź powinien rzecz złożoną. Jeżeli na przeniesienie rzeczy koszta będą, to ie ponosi składaiący.

1943. Jeżeli kontrakt nie wyznacza mieysca na powrócenie; to uczynione bydź powinno w tém samém mieyscu, w którém skład nastąpił.

1944. Skład powinien bydź składaiącemu natychmiast oddany, gdy się o niego upomina, choćby kontrakt wyznaczył przeciąg czasu na powrócenie, chybaby był w rękach skład przyymuiącego wyrok zatrzymania, albo sprzeciwianie się powróceniu, lub przemienieniu mieysca rzeczy złożonéy.

1945. Przyymuiący skład gdy się okaże niewiernym, przypuszczonym nie iest do dobrodzieystwa ustąpienia dóbr.

1946. Ustaią wszelkie obowiązki skład przyymuiącego, ieżeli odkryie i dowiedzie, że sam iest właścicielem rzeczy złożonéy.

Oddział IV.

o Obowiązkach osoby która skład uczyniła

1947. Osoba która skład uczyniła, obowiązaną iest do zapłacenia skład przyymuiącemu kosztów, iakie on poniosł na zachowanie rzeczy złożoney, i wynagrodzić go za wszelkie straty, iakie skład mógł mu wyrządzić.

1948. Przyymuiący skład może go zatrzymać aż dotąd, póki mu zupełnie wypłacona nie będzie należytość z powodu składu wynikaiąca.

Oddział V.

o Składzie koniecznym.

1949. Skład konieczny iest ten, do którego był przymus z iakiego przypadku, iak naprzykład, ognia, spustoszenia, rabunku, rozbicia na wodzie, lub innego zdarzenia nieprzewidzianego.

1950. Dowód przez świadki przyiętym bydź może co do składu koniecznego; choćby nawet szło o wartość przenoszącą sto pięćdziesiąt franków.

1951. Wreszcie skład konieczny rządzony iest wszystkiemi prawidłami powyżéy wymienionemi.

1952. Gospodarze domów zaiezdnych dla podróżnych, lub karczmarze odpowiedaią równie, iak skład przyymuiący, za rzeczy przyniesione do nich przez podróżnych, którzy u nich stawaią: skład takich rzeczy uważany bydź powinien, iak skład konieczny.

tué qu'à la personne que ce tuteur, ce mari ou cet administrateur représentaient, si leur gestion ou leur administration est finie.

1742. Si le contrat de dépôt désigne le lieu dans lequel la restitution doit être faite, le dépositaire est tenu d'y porter la chose déposée. S'il y a des frais de transport, ils sont à la charge du déposant.

1943. Si le contrat ne désigne point le lieu de la restitution, elle doit être faite dans le lieu même du dépôt.

1944. Le dépôt doit être remis au déposant aussitôt qu'il le réclame, lors même que le contrat aurait fixé un délai déterminé pour la restitution; à moins qu'il n'existe, entre le mains du dépositaire, une saisie-arrêt ou une opposition à la restitution et au déplacement de la chose déposée.

1945. Le dépositaire infidèle n'est point admis au bénéfice de cession.

1946. Toutes les obligations du dépositaire cessent, s'il vient à découvrir et à prouver qu'il est lui-même propriétaire de la chose déposée.

Section IV.

Des obligations de la personne par laquelle le dépôt a été fait.

1947. La personne qui a fait le dépôt, est tenue de rembourser au dépositaire les dépenses qu'il a faites pour la conservation de la chose deposée et de l'indemniser de toutes les pertes que le dépôt peut lui avoir occasionnées.

1948. Le dépositaire peut retenir le dépôt jusqu'à l'entier paiement de ce qui lui est dû à raison du dépôt.

Section V.

Du dépôt nécessaire.

1949. Le dépôt nécessaire est celui qui a été forcé par quelque accident, tel qu'un incendie, une ruine, un pillage, un naufrage ou autre événement imprévu.

1950. La preuve par témoins peut être reçue pour le dépôt nécessaire, même quand il s'agit d'une valeur au-dessus de cent cinquante francs.

1951. Le dépôt nécessaire est d'ailleurs régi par toutes les règles précédemment énoncées.

1952. Les aubergistes ou hôteliers sont responsables, comme dépositaires, des effets apportés par le voyageur qui loge chez eux; le dépôt de ces sortes d'effets doit être regardé comme un dépôt nécessaire.

1942. *Quoties in contractu depositi locus, ubi ejus restitutio fieri debet, praefinitur, res depositae illuc a depositario exportandae sunt; sed impensae, si quae hac de causa fiant, deponenti incumbunt.*

1943. *Si nulla de restitutionis loco in contractu mentio facta sit, tunc, ubi depositum traditum fuit, ibi restituendum erit.*

1944. *Deponenti, statim ac illud repetit, depositum reddendum est, quamvis dies in contractu pro ejus restitutione adjecta esset, nisi penes ipsum depositarium illud sequestro addictum sit, aut depositi restitutio vel translatio interdicta.*

1945. *Depositarius malae fidei privatur beneficio cessionis bonorum.*

1946. *Quaevis obligatio depositarii exstinguitur, si rem depositam jure dominii ad se pertinere detegat atque probet.*

Sectio IV.

De obligationibus deponentis.

1947. *Deponens impensas ad rem servandam factas depositario restituere et omnia damna, quae causa depositi eidem obvenerint, sarcire tenetur.*

1948. *Depositario rem depositam retinere licet, donec ipsi solutum sit, quidquid causa depositi a deponente debetur.*

Sectio V.

De deposito necessario.

1949. *Depositum necessarium est, quod ex necessitate fit, ut occasione incendii, ruinae, depopulationis, naufragii, aut improvisi alius infortunii.*

1950. *Ob depositi necessarii probationem testes admittuntur, licet ejus valor summam librarum centum quinquaginta excedat.*

1951. *Ceterum omnibus superioribus regulis depositum necessarium subest.*

1952. *Hospitatores et caupones tanquam depositarii obligantur pro rebus illatis a viatoribus, quos in suis diversoriis excipiunt: depositum hoc pro deposito necessario habebitur.*

*

1953. Odpowiedzialnemi są za kradzież lub szkodę w rzeczach podróżnego, bądź gdy kradzież, lub szkoda nastąpiła przez przełożonych i służących gospody, bądź przez obcych którzy w gospodzie bywają.

1954. Nie są odpowiedzialnemi za kradzież popełnioną z uzbroieniem i przemocą.

DZIAŁ III.

o Zatrzymaniu urzędowém.

Oddział I.

o Różnych gatunkach zatrzymania urzędowego.

1955. Zatrzymanie urzędowe albo iest umowne, albo sądowe.

Oddział II.

o Zetrzymaniu umownem.

1956. Zatrzymanie umowne iest skład, iaki iedna lub kilka osob czyni rzeczy sporney w rękach trzeciego, który się obowięzuie oddadź tę rzecz po ukończonym sporze osobie dla którey przysądzona będzie,

1957. Zatrzymanie takie może nie bydź darmym.

1958. Skoro iest darme, podlega prawidłom składu właściwie rzeczonego, z zachowaniem różnic niżey wymienionych.

1959. Zatrzymanie takie może mieć za przedmiot nie tylko rzęczy ruchome, ale też i nieruchome.

1960. Biorący w skład rzeczy zatrzymane urzędownie, niemoże bydź uwolnionym od niego przed ukończeniem sporu, chybaby z zezwoleniem wszystkich stron interesowanych, albo dla przyczyny uznaney za prawną.

Oddział III.

o Zatrzymaniu czyli składzie sądowym.

1961. Sąd może nakazać zatrzymanie,

1od, Ruchomości zaiętych dłużnikowi;

2re. Nieruchomości albo rzeczy ruchomey, którey własność lub posiadanie iest sporne między dwiema lub więcey osobami;

3cie. Rzeczy które dłużnik oddaie na uwolnienie swoie.

1953. Ils sont responsables du vol ou du dommage des effets du voyageur; soit que le vol ait été fait ou que le dommage ait été causé par les domestiques et préposés de l'hôtellerie, ou par des étrangers allant et venant dans l'hôtellerie.

1954. Ils ne sont pas responsables des vols faits avec force armée ou autre force majeure.

CHAPITRE III.

Du séquestre.

Section I.

Des diverses espèces de séquestre.

1955. Le séquestre est ou conventionnel ou judiciaire.

Section II.

Du séquestre conventionnel.

1956. Le séquestre conventionnel est le dépôt fait par une ou plusieurs personnes, d'une chose contentieuse, entre les mains d'un tiers, qui s'oblige de la rendre, après la contestation terminée, à la personne qui sera jugée devoir l'obtenir.

1957. Le séquestre peut n'être pas gratuit.

1958. Lorsqu'il est gratuit, il est soumis aux règles du dépôt proprement dit, sauf les différences ci-après énoncées.

1959. Le séquestre peut avoir pour objet, non seulement des effets mobiliers, mais même des immeubles.

1960. Le dépositaire chargé du séquestre ne peut être déchargé avant la contestation terminée, que du consentement de toutes les parties intéressées, ou pour une cause jugée légitime.

Section III.

Du séquestre ou dépôt judiciaire.

1961. La justice peut ordonner le séquestre,

1. Des meubles saisis sur un débiteur;
2. D'un immeuble ou d'une chose mobilière dont la propriété ou la possession est litigieuse entre deux ou plusieurs personnes;
3. Des choses qu'un débiteur offre pour sa libération.

1953. *Si viatorum res subreptae sint, vel damnum ipsis fuerit illatum, tam a famulis et institoribus cauponae aut diversorii, quam ab iis, qui illuc frequentes conveniunt, ipsi hospitatores et caupones ad indemnitatem tenentur.*

1954. *Sin furtum vi armata et cui resisti nequit patratum sit, ipsi damnum non resarciunt.*

CAPUT III.

De sequestratione.

Sectio I.

De variis sequestrationum speciebus.

1955. *Sequestratio vel conventionalis, vel judicialis est.*

Sectio II.

De sequestratione conventionali.

1956. *Sequestratio conventionalis est depositum rei litigiosae ab uno vel a pluribus factum penes aliquem, ea lege, ut finita lite eadem restituatur ei, cui adjudicabitur.*

1957. *Sequestratio gratuita et etiam non gratuita esse potest.*

1958. *Si gratuita est, regulis subjacet depositi proprie dicti, salvis exceptionibus inferius propositis.*

1959. *Non solum mobilia, sed immobilia quoque, sequestro deponi possunt.*

1960. *Sequester ab obligatione, donec lis pendet, non liberatur, nisi consensus omnium, quorum interest, vel causa legitima intercedat.*

Sectio III.

De sequestratione seu deposito judiciali.

1961. *Judex decernere potest sequestrationem:*

1. Mobilium, quae in odium debitoris apprehenduntur;

2. Rei immobilis vel mobilis, de cujus dominio aut possessione inter duos seu plures controversia sit;

3. Rerum, quas debitor pro sua liberatione offert.

1962. Ustanowienie dozorcy sądowego sprawuie wzaiemne obowiązki pomiędzy zaymuiącym a dozorcą. Dozorca piluować powinien rzeczy zaiętych iak dobry oyciec familii.

Przystawić ie powinien bądź przy uwolnieniu zaymuiącego dla przedaży, bądź stronie przeciw któréy wykonanie nastąpiło, w przypadku zniesienia zaięcia.

Obowiązek zaymuiącego zależy na tém, aby to płacił dozorcy, co prawo wyznacza.

1963. Zatrzymanie sądowe dawane bywa bądź osobie, na którą umówiły się między sobą strony interesowane, bądź osobie mianowaney urzędownie przez sędziego.

W iednym i drugim przypadku osoba któréy rzeczy powierzone zostały, podlega wszelkim obowiązkom, iakie wkłada zatrzymanie umowne.

TYTUŁ XII.

o kontraktach losowych.

1964. Kontrakt losowy iest umowa wzaiemna, któréy skutki co do zysków i strat,

1962. L'établissement d'un gardien judiciaire produit, entre le saisissant et le gardien, des obligations réciproques. Le gardien, doit apporter pour la conservation des effets saisis, les soins d'un bon pêre de famille.

Il doit les représenter, soit à la décharge du saisissant pour la vente, soit à la partie contre laquelle les exécutions ont été faites, en cas de main-levée de la saisie.

L'obligation du saisissant consiste à payer au gardien le salaire fixé par la loi.

1963. Le séquestre judiciaire est donné, soit à une personne dont les parties intéressées sont convenues entre elles, soit à une personne nommée d'office par le juge.

Dans l'un et l'autre cas, celui auquel la chose a été confiée, est soumis à toutes les obligations qu'emporte le séquestre conventionnel.

TITRE XII.

Des contrats aléatoires.

1964. Le contrat aléatoire est une convention réciproque dont les effets, quant aux

1962. *Judiciali sequestro constituto, inter illum, qui sequestrationem impetravit, et sequestrem, mutuae oriuntur obligationes. Sequester in servandis rebus depositis eam diligentiam praestare debet, qua prudens pater familias uti solet.*

Easdem exhibere tenetur tam in favorem illius, qui sequestrationem obtinuit, ut vendi possint, quam alterius, adversus quem adprehensae fuerunt, si sequestratio revocata sit.

Obligatio illius, a quo sequestratio impetrata fuit, in eo consistit, ut mercedem juxta legem debitam sequestri persolvat.

1963. *Depositum judiciale fit penes eum, in quem partes consenserunt, vel quem judex ex officio elegit.*

Utroque casu sequester iis omnibus subest obligationibus, quae ex sequestratione conventionali oriuntur

TITULUS XII.

De contractibus aleatoriis.

1964. *Contractus aleatorius est mutua conventio, cujus effectus quoad lucra et damna, intuitu unius aut plurium vel omnium contrahentium, ab incerto pendet eventu.*

bądź dla stron wszystkich, bądź dla iednéy lub kilku między niemi, zależą od wypadku niepewnego.

Takiemi są:
Kontrakt zabezpieczenia na przypadki;
Pożyczka na traf iak w handlu morskim;
Gra i zakład;
Kontrakt wypłaty dożywotniéy.

Dwa pierwsze urządzane są prawami morskiemi.

DZIAŁ I.

o Grze i zakładzie.

1965. Prawo żadnéy sprawy nie dozwala dług z gry, lub o zapłacenie zakładu.

1966. Gry właściwe do wprawy w robieniu bronią, ubiegania się pieszo lub na koniu, gonitwy powozami, gra w kule albo balon, i inne gry takiéyże natury, które nadaią zręczność i zwinność ciału, wyięte są od poprzedzaiącego rozporządzenia.

Jednakże Trybunał może żądanie odrzucić, skoro summa zdaie mu się zawielka.

1967. W żadnym przypadku przegrywaiący nie może się upominać o to, co dobro-

avantages et aux pertes, soit pour toutes les parties, soit pour l'une ou plusiers d'entre elles, dépendent d'un événement incertain.

Tels sont:
Le contrat d'assurance,
Le prêt à grosse aventure,
Le jeu et le pari,
Le contrat de rente viagère.

Les deux premiers sont régis par les lois maritimes.

CHAPITRE PREMIER.

Du jeu et du pari.

1965. La loi n'accorde aucune action pour une dette du jeu ou pour le paiement d'un pari.

1966. Les jeux propres à exercer au fait des armes, les courses à pied ou à cheval, les courses de chariots, le jeu de paume et autres jeux de même nature qui tiennent à l'adresse et à l'exercice du corps, sont exceptés de la disposition précédente.

Néanmoins, le tribunal peut rejeter la demande, quand la somme lui parait excessive.

1967. Dans aucun cas, le perdant ne peut répéter ce qu'il a volontairement payé,

Hujusce generis sunt:
1. Contractus, ut ajunt, assecurationis;
2. Nauticum faenus;
3. Ludus et mutua sponsio;
4. Reditus ad vitam constituti.
Duo primi maritimis reguntur legibus.

CAPUT I.

De ludo et mutua sponsione.

1965. *Lex nullam actionem tribuit ad creditum ex ludo vel ex sponsione consequendum.*

1966. *A superiori regula excipiuntur ludi, quibus exercemur ad arma, vel ad cursum, sive pedibus, sive equo, sive curru, ludus pilae et ceteri, qui viribus augendis inserviunt.*

Nihilominus judex petitionem rejicere poterit, quoties quantitas, do qua agitur, immodica ipsi videatur.

1967. *Nunquam tamen fas erit victo, sponte solutum repetere, nisi vis, dolus, vel malae ex persona victoris artes, intercesserint.*

wolnie zapłacił, chybaby się pokazały ze strony wygrywaiącego, podstęp, oszukanie albo szarlatańskwo.

DZIAŁ II.

o Kontrakcie wypłaty dożywotniéy.

Oddział I.

o Warunkach potrzebnych do ważności tego kontraktu.

1968. Wypłata dożywotnia ustanowiona bydź może pod tytułem uciążaiącym za pewną summę pieniędzy, albo za rzecz ruchomą oszacowalną, albo za nieruchomość.

1969. Może bydź także ustanowiona pod tytułem darmym zupełnie, przez darowiznę między żyiącemi, lub przez testament. Powinna bydź uczynioną wtenczas podług form, iakich prawo wymaga.

1970. W przypadku artykułu poprzedzaiącego, wypłata dożywotnia iest zmnieyszalna, ieżeli przewyższa to czém pozwolono rozporządzać: staie się nieważna, gdy iest uczyniona na korzyść osoby niezdatnéy do przyymowania.

1971. Wypłata dożywotnia ustanowiona bydź może, bądź na głowę tego który ceny dostarczył, bądź na głowę trzeciego, który nie ma żadnego prawa do iéy używania.

à moins qu'il n'y ait eu, de la part du gagnant, dol, supercherie ou escroquerie.

CHAPITRE II.

Du contrat de rente viagère.

Section I.

Des conditions requises pour la validité du contrat.

1968. La rente viagère peut être constituée à titre onéreux, moyennant une somme d'argent, ou pour une chose mobilière appréciable, ou pour un immeuble.

1969. Elle peut être aussi constituée, à titre purement gratuit, par donation entre-vifs ou par testament. Elle doit être alors revêtue des formes requises par la loi.

1970. Dans le cas de l'article précédent, la rente viagère est réductible, si elle excède ce dont il est permis de disposer: elle est nulle, si elle est au profit d'une personne incapable de recevoir.

1971. La rente viagère peut être constituée, soit sur la tête de celui qui en fournit le prix, soit sur la tête d'un tiers qui n'a aucun droit d'en jouir.

CAPUT II.

De contractu reditus ad vitam.

Sectio I.

De conditionibus pro validitate contractus reditus ad vitam necessariis.

1968. *Reditus ad vitam oneroso titulo constitui potest, vel traditione pecuniae, vel rei mobilis pretio aestimabilis, vel immobilis.*

1969. *Gratuito quoque constituitur donatione inter vivos aut testamento: tunc solemnitates, quas leges indicunt, adhibendae sunt.*

1970. *Reditus ad vitam gratuito constitutus ad minorem quantitatem redigitur, si permissae donationis modum excedat; nullum vero parit effectum, si favore ejus, qui accipiendi incapax est, constituatur.*

1971. *Constitui potest ad vitam tam illius, qui pretium solvit, quam alterius, qui in eodem reditu nullo jure fruatur.*

1972. Może bydź ustanowiona na iednę, lub kilka głów.

1973. Może bydź ustanowiona na korzyść trzeciego, chociaż cena na nię dostarczana była przez inną osobę.

W tym ostatnim przypadku, chociażby miała cechę szczodrobliwości, nie podlega formom do darowizn potrzebnym, wyiąwszy przypadki zmnieyszenia i nieważności, wymienione w artykule 1970.

1974. Każdy kontrakt wypłaty dożywotni'y utworzonéy na głowę osoby, która umarła w dzień kontraktu, żadnego skutku nie sprawuie.

1975. Toż samo się rozumie o kontrakcie, przez który wypłata dożywotnia utworzona była na głowę osoby dotkniętéy chorobą, z któréy umarła we dwudziestu dniach od daty kontraktu.

1976. Wypłata dożywotnia ustanowiona bydź może podług ilości, iaką się podoba kontraktuiącym stronom oznaczyć.

Oddział II.

o Skutkach kontraktu tego między stronami kontraktuiącemi.

1977. Może ten żądać rozeyścia się kontraktu, dla którego korzyści wypłata dożywotnia ustanowiona była za pewną cenę, ieżeli ustanawiaiący nie daie mu zabezpieczenia ułożonego na wykonanie kontraktu.

1972. Elle peut être constituée sur une ou plusieurs têtes.

1973. Elle peut être constituée au profit d'un tiers, quoique le prix en soit fourni par une autre personne.

Dans ce dernier cas, quoiqu'elle ait les caractères d'une libéralité, elle n'est point assujettie aux formes requises pour les donations; sauf les cas de réduction et de nullité énoncés dans l'article 1970.

1974. Tout contrat de rente viagère créée sur la tête d'une personne qui était morte au jour du contrat, ne produit aucun effet.

6975. Il en est de même du contrat par lequel la rente a été créée sur la tête d'une personne atteinte de la maladie dont elle est décédée dans les vingt jours de la date du contrat.

1976. La rente viagère peut être constituée au taux qu'il plaît aux parties contractantes de fixer.

Section II.

Des effets du contrat entre les parties contractantes.

1977. Celui au profit duquel la rente viagère a été constituée moyennant un prix, peut demander la résiliation du contrat, si le constituant ne lui donne pas les sûretés stipulées pour son exécution.

1972. *Ad vitam quoque unius vel plurium constitui potest.*

1973. *Item constitui potest favore tertiae personae, licet altera pretium persolverit.*

Postremo casu, quamvis reditus liberalitatem sapiat, solemnitates tamen ad donationem necessariae non requiruntur, exceptis casibus deminutionis et nullitatis, de quibus in art. 1970.

1974. *Reditus constitutus ad vitam ejus, qui contractus tempore jam obierat, nullum parit effectum.*

1975. *Idem est de reditu constituto ad vitam ejus, qui jam morbo correptus, ex eodem decesserit intra viginti dies ab inito contractu.*

1976. *Modus reddituum ad vitam in ea quantitate, quae libuerit contrahentibus, praefiniri potest.*

Sectio II.

De effectibus contractus reditus ad vitam inter contrahentes.

1977. *Agere ad rescissionem contractus potest is, cujus favore reditus ad vitam titulo oneroso per traditionem pecuniae constitutus fuit, si cautiones pro ejus executione conventae ipsi minime praestentur.*

1978. Samo tylko uchybienie zapłacenia przychodów czynszowych czyli z wypłaty dożywotniey, nie upoważnia tego, dla którego ustanowiona, aby żądał zapłacenia kapitału, lub wniyścia nazad w dobra które alienował; ma tylko prawo zaiąć i wyrobić przedaż dóbr dłużnika swego, i wyrobić nakaz lub zezwolenie, aby z przedaży użyta była summa dostateczna na wydawanie takich przychodów.

1979. Ustanawiaiący nie może się uwolnić od płacenia wypłaty dożywotniéy zapłaceniem kapitału, i zrzeczeniem się upominania o wypłacone przychody: obowiązany iest odbywać wypłatę dożywotnią przez całe życie osoby lub osób, na których głowę ustanowiona była, iakożkolwiek długo życie tych osób trwać będzie, i iakożkolwiek uciążliwe stać się może dawanie takiey wypłaty.

1980. Właściciel wypłaty dożywotniey nabywa iey tylko w stosunku dni które przeżył.

Jeżeli iednak umówiono było, że płacona będzie z góry, granica czasu na zapłacenie należące się iemu, iest dla niego nabyciem zapłacenia od dnia, w którym takie zapłacenie mieć powinien.

1981. Wypłata dożywotnia w tenczas tylko ułożoną bydź może za niepodlegającą zaięciu, gdy iest ustanowiona pod tytułem darmym.

1982. Dożywotnia wypłata nie ginie przez śmierć cywilną właściciela; płacenie iey

1978. Le seul défaut de paiement des arrérages de la rente n'autorise point celui en faveur de qui elle est constituée, à demander le remboursement du capital, ou à rentrer dans le fonds par lui aliéné: il n'a que le droit de saisir et de faire vendre les biens de son débiteur, et de faire ordonner ou consentir, sur le produit de la vente, l'emploi d'une somme suffisante pour le service des arrérages.

1979. Le constituant ne peut se libérer du paiement de la rente, en offrant de rembourser le capital et en renonçant à la répétition des arrérages payés; il est tenu de servir la rente pendant toute la vie de la personne ou des personnes sur la tête desquelles la rente a été constituée, quelle que soit la durée de la vie de ces personnes, et quelque onéreux qu'ait pu devenir le service de la rente.

1980 La rente viagère n'est acquise au propriétaire que dans la proportion du nombre de jours qu'il a vecu.

Néanmoins, s'il a été convenu qu'elle serait payée d'avance, le terme qui a dû être payé, est acquis du jour où le paiement a dû en être fait.

1981. La rente viagère ne peut être stipulée insaisissable, que lorsqu'elle a été constituée à titre gratuit.

1982. La rente viagère ne s'éteint pas par la mort civile du propriétaire: le paiement

1978. *Ob solam moram in praestandis transactis reditibus ei, cujus gratia constituti sunt, facultas haudquaquam competit, sortem repetendi, vel fundum hac de causa traditum vindicandi; ipsi dumtaxat jus est, impetrandi sequestrationem et venditionem bonorum debitoris, ut congruae quantitatis pretii vel judicialiter vel ex consensu facta collocatione, redituum praeteritorum solutioni caveatur.*

1979. *Redituum debitor ab hisce praestandis se se liberare nequit, licet sortis restitutionem offerat, et solutos census nunquam se repetiturum spondeat: reditus solvere tenetur, quamdiu vixerint is vel illi, ad quorum vitam fuerunt consituti, quantumvis longaeva haec esse, et onerosa illorum solutio fieri potuerit.*

1980. *Reditus domino debentur pro numero dierum, quibus vixit: attamen si conventum sit, ut in antecessum eorum quota solvatur, haec omnino domino adquiritur ipsa die, qua solutio facienda erat.*

1981. *Ne reditus ad vitam sequestrationi obnoxius sit, stipulari minime licet, nisi titulo gratuito fuerit constitutus.*

1982. *Reditus ad vitam civili morte domini non exstinguitur: donec naturalem vitam ipse egerit, solutio intermitti nequit.*

utrzymymane bydź powinno przez czas naturalnego iego życia.

1983. Właściciel wypłaty dożywotniey wtenczas tylko upominać się może o przychody, gdy byt swóy usprawiedliwi, albo byt téy osoby, dla któréy głowy ustanowioną była.

TYTUŁ XIII.

o Pełnomocnictwie.

DZIAŁ I.

o Naturze i formie pełnomocnictwa.

1984. Pełnomocnictwo lub umocowanie iest akt, przez który osoba daie drugiey władzę czynienia iakiey rzeczy, za siebie i w swoiem imieniu.

Kontrakt następuie dopiero przez zezwolenie pełnomocnika.

1985. Pełnomocnictwo dane bydź może, albo przez akt publiczny, albo przez pismo z podpisem prywatnym, nawet przez list. Może bydź także dane słownie, ale dowód przez świadki przyymuie się tylko stosownie do tytułu: *o Kontraktach, albo Zobowiązaniach umownych w ogólności.*

doit en être continué pendant sa vie naturelle:

1983. Le propriétaire d'une rente viagère n'en peut demander les arrérages qu'en justifiant de son existence, ou de celle de la personne sur la tête de laquelle elle a été constituée.

TITRE XIII.

Du mandat.

CHAPITRE PREMIER.

De la nature et de la forme du mandat.

1984. Le mandat ou procuration est un acte par lequel une personne donne à une autre le pouvoir de faire quelque chose pour le mandant et en son nom.

Le contrat ne se forme que par l'acceptation du mandataire.

1985. Le mandat peut être donné ou par acte public, ou par écrit sous seing privé, même par lettre. Il peut aussi être donné verbalement; mais la preuve testimoniale n'en est reçue que conformement au titre *des contrats ou des obligations conventionnelles en général.*

1983. *Dominus annuos census petere non potest, nisi quatenus se ipsum, vel alterum, ad cujus vitam reditus constitutus fuit, in vivis esse probaverit.*

TITULUS XIII.

De mandato.

CAPUT I.

De natura et forma mandati.

1984. *Mandatum vel procuratio est actus, quo quis alteri facultatem tribuit, aliquid pro se suoque nomine faciendi.*

Hic contractus solo mandatarii consensu perficitur.

1985. *Mandari potest vel per actum publicum, vel per privatam scripturam, vel per epistolam. Verbis quoque mandatum emittitur, sed per testes probari nequit, nisi juxta disposita in titulo codicis* de contractibus, vel de obligationibus conventionalibus in genere.

*

Przyięcie przez pełnomocnika może bydź niewyraźne, i wypływać z wykonania tego, co mu zlecił pełnomoc daiący.

1986. Pełnomocnictwo iest darme, ieżeli przeciwna umowa nie zaszła.

1987. Pełnomocnictwo iest albo szczególne i do iednego tylko lub pewnych interesów, albo ogólne do wszystkich interesów pełnomoc daiącego.

1988. Pełnomocnictwo wyłożone w ogólnych wyrazach, obeymuie tylko akta zarządzania.

Jeżeli idzie o alienowanie, hipotekowanie, albo iakikolwiek akt własności, pełnomocnictwo powinno bydź wyraźne.

1989. Pełnomocnik nic więcey czynić nie może nad to, co iest wyrażone w iego pełnomocnictwie: władza zawierania kompanacyi nie zawiera władzy zdania się na sąd polubowny.

1990. Niewiasty i małoletni usamowolnieni, mogą bydź obierani na pełnomocników; ale pełnomoc daiący nie ma sprawy przeciw pełnomocnikowi małoletniemu, tylko podług prawideł tyczących się zobowiązań małoletnich, a przeciw mężatce która przyięła pełnomocnictwo bez upoważnienia męża swego, tylko podług prawideł ustanowionych w tytule *o Kontrakcie małżeństwa i o wzaiemnych prawach małżonków.*

L'acceptation du mandat peut n'être que tacite, et résulter de l'exécution qui lui a été donnée par le mandataire.

1986. Le mandat est gratuit, s'il n'y a convention contraire.

1987. Il est ou spécial et pour une affaire ou certaines affaires seulement, ou général et pour toutes les affaires du mandant.

1988. Le mandat conçu en termes généraux n'embrasse que les actes d'administration.

S'il s'agit d'aliéner ou hypothéquer, ou de quelque autre acte de propriété, le mandat doit être exprès.

1989. Le mandataire ne peut rien faire au-delà de ce qui est porté dans son mandat: le pouvoir de transiger ne renferme pas celui de compromettre.

1990. Les femmes et les mineurs émancipés peuvent être choisis pour mandataires; mais le mandant n'a d'action contre le mandataire mineur que d'après les règles générales relatives aux obligations des mineurs, et contre la femme mariée et qui a accepté le mandat sans autorisation de son mari, que d'après les règles établies au titre *du contrat de mariage et des droits respectifs des époux.*

Consensus mandatarii tacite etiam haberi potest, et ab executione rei mandatae deduci.

1986. *Mandatum gratuitum est, nisi aliter conventum sit.*

1987. *Mandatum vel speciale est, atque ad unam aut ad quasdam res tantum; vel generale, et ad omnia mandantis negotia porrigitur.*

1988. *Mandatum generalibus verbis conceptum solos administrationis actus complectitur.*

In alienatione, hypotheca, aut quovis alio dominii actu, expressum requiritur mandatum.

1989. *Mandatarius fines mandati excedere nequit: concessa transigendi facultas alteram non continet compromittendi.*

1990. *Mulieres et minores emancipati procuratores esse possunt: mandanti vero contra mandatarium aetate minorem nulla actio conceditur, nisi juxta generales regulas de obligationibus minorum; neque adversus nuptam, quae viro non auctorante mandatum suscepit, actio pariter datur, nisi servatis regulis in* titulo de matrimonio et de mutuis conjugum juribus *sancitis.*

DZIAŁ II.

o Obowiązkach Pełnomocnika.

1991. Pełnomocnik obowiązany dopełniać obowiązków pełnomocnictwa, dopóki mu iest powierzone; odpowiada za wszelkie szkody, iakieby mogły wyniknąć z niewykonania pełnomocnictwa.

Obowiązany iest także dokończyć zaczętey rzeczy, przy zeyściu pełnomoc daiącego, ieżeli iest niebezpieczeństwo z opóźnienia się w iey ukończeniu.

1992. Pełnomocnik odpowiada nie tylko za podstęp, ale też za uchybienia, które popełnił w odbywaniu pełnomocnictwa.

Jednakże odpowiedzialność za popełnione uchybienia, nie stosuie się tak ściśle do tego który iest pełnomocnikiem darmo, iak do tego, który odbiera za to zapłatę.

1993. Każdy pełnomocnik rachować się powinien ze sprawowania pełnomocnictwa, i zdać sprawę wszystkiego cokolwiek odebrał z mocy swego pełnomocnictwa, choćby to nawet odebrał, co się nie należało pełnomoc daiącemu.

1994. Pełnomocnik odpowiada za tego, którego na mieyscu swoiém postawił, iod. gdy nie odebrał władzy stanowienia zastępcy. 2. gdy władza taka byłaby mu udzielona bez oznaczenia osoby, a on obrał niezdatną widocznie i niewypłacalną.

We wszystkich przypadkach, pełnomoc

CHAPITRE II.

Des obligations du mandataire.

1991. Le mandataire est tenu d'accomplir le mandat tant qu'il en demeure chargé, et répond des dommages-intérêts qui pourraient résulter de son inexécution.

Il est tenu de même d'achever la chose commencée au décès du mandant, s'il y a péril en la demeure.

1992. Le mandataire répond non-seulement du dol, mais encore des fautes qu'il commet dans sa gestion.

Néanmoins la responsabilité relative aux fautes est appliquée moins rigoureusement à celui dont le mandat est gratuit qu'à celui qui reçoit un salaire.

1993. Tout mandataire est tenu de rendre compte de sa gestion, et de faire raison au mandant de tout ce qu'il a reçu en vertu de sa procuration; quand même ce qu'il aurait reçu n'eût point été dû au mandant.

1994. Le mandataire répond de celui qu'il s'est substitué dans la gestion, 1. quand il n'a pas reçu le pouvoir de se substituer quelqu'un; 2. quand ce pouvoir lui a été conféré sans désignation d'une personne, et que celle dont il a fait choix était notoirement incapable ou insolvable.

Dans tous les cas, le mandant peut agir

CAPUT II.

De obligationibus mandatarii.

1991. *Mandatarius susceptum mandatum, donec revocatum sit, implere tenetur, et nisi illud executioni mandaverit, damna et quanti interest rependit.*

Negotium quoque eo tempore, quo mandans obiit, jam inceptum, si periculum in mora sit, perficere debet.

1992. *Non solum dolum, sed etiam culpam, mandatarius praestat.*

Attamen, si de ejus culpa tantum agatur, minus hac afficitur is, qui gratis, quam qui pacta mercede, mandatum suscepit.

1993. *Quilibet mandatarius rationem gestionis suae reddere cogitur, atque mandanti, quidquid mandati causa accepit, exhibere, licet illi indebitum foret, quod esset consecutus.*

1994. *Mandatarius ex gestione ejus obligatur, quem sibi in administratione substituit:*

1. Cum facultas substituendi ei collata non fuit;

daiący może działać prosto przeciw osobie, którą pełnomocnik na mieyscu swoiém postawił.

1995. Gdy iest kilku umocowanych, albo pełnomocników ustanowionych przez tenże sam akt, tyle iest tylko solidarność między niemi, ile ta wyrażona była.

1996. Pełnomocnik winnym iest procentu od summ, które obrócił na swóy użytek, od daty obrócenia takiego, i od summ, które się u niego pozostały, rachuiąc od dnia spóźnienia się z ich oddaniem.

1997. Pełnomocnik który dostatecznie dał poznać stronie, z którą traktuie na mocy pełnomocnictwa swego, władzę sobie udzieloną, nie iest obowiązany do żadnéy rękoymi co do czynów, przechodzących iego pełnomocnictwo, ieżeli się nie obowiązał do tego osobiście.

DZIAŁ III.

o Obowiązkach pełnomoc daiącego.

1998. Daiący pełnomoc obowiązany iest wykonać zobowiązania zawarte przez pełnomocnika, stosownie do władzy iaka dana mu była.

Nie iest obowiązany do tego, co nad władzę pełnomocnik uczynił; chyba gdy to stwierdza wyraźnie, lub niewyraźnie.

directement contre la personne que le mandataire s'est substituée.

1995. Quand il y a plusieurs fondés de pouvoir ou mandataires établis par le même acte, il n'y a de solidarité entre eux qu'autant qu'elle est exprimée.

1996. Le mandataire doit l'intérêt des sommes qu'il a employées à son usage, à dater de cet emploi; et de celles dont il est reliquataire, à compter du jour qu'il est mis en demeure.

1997. Le mandataire qui a donné à la partie avec laquelle il contracte en cette qualité, une suffisante connaissance de ses pouvoirs, n'est tenu d'aucune garantie pour ce qui a été fait au-delà, s'il ne s'y est personnellement soumis.

CHAPITRE III.

Des obligations du mandant.

1998. Le mandant est tenu d'exécuter les engagemens contractés par le mandataire, conformément au pouvoir qui lui a été donné.

Il n'est tenu de ce qui a pu être fait au-delà, qu'autant qu'il l'a ratifié expressément ou tacitement.

---

2. *Si, hac facultate concessa, substitutus tamen designatus non sit, et ipse manifeste incapacem vel solvendo imparem elegerit Quocumque tamen casu mandans adversus eum, quem mandatarius sibi substituit, directe agere potest.*

1995. *Quoties plures procuratores uno actu constituuntur, mandati judicio in solidum ipsi non tenentur, nisi quatenus id expressum sit.*

1996. *Mandatarius usuras persolvit pecuniae, quam in rem suam vertit, a die conversionis: et reliqui etiam, cujus debitor est, a die morae.*

1997. *Mandatarius, qui satis docuit contrahentem de sui mandati finibus, nullatenus tenetur de eo, quod ultra mandatum actum fuit, nisi huic obligationi se subjecerit.*

CAPUT III.

De obligationibus mandantis.

1998. *Obligationes a mandatario initas, pro modo facultatis ipsi collatae, mandans praestare debet.*

Non tenetur de eo, quod praeter fines mandati actum esset, nisi expresse vel tacite id ratum habuisset.

1999. Pełnomoc daiący powinien powrócić nakłady i koszta pełnomocnikowi, które on ponosił na wykonanie pełnomocnictwa, i zapłacić mu należytość, gdy mu ią przyrzekł.

Jeżeli nie masz żadnego uchybienia, któreby pełnomocnikowi przypisać można, daiący pełnomoc nie może się uwolnić od takiego powrócenia i zapłacenia, choćby nawet nie udał się interes; ani może zmnieyszać ilości powrócenia pod pozorem, że nakłady i koszta mniysze bydź mogły.

2000. Daiący pełnomoc wynagrodzić także powinien pełnomocnikowi straty, iakich on doznał z odbywania pełnomocnictwa, bez popełnienia żadnéy nierostropności, któraby mu przypisaną bydź mogła.

2001. Procent od nakładów należy się pełnomocnikowi od pełnomoc daiącego, rachuiąc od dnia udowodnionych nakładów.

2002. Gdy pełnomocnik ustanowiony był przez kilka osób do wspólnego interesu, każda z nich obowiązana iest względem niego solidarnie, co do wszystkich skutków pełnomocnictwa.

DZIAŁ IV.

o Różnych sposobach przez które kończy się pełnomocnictwo.

2003. Kończy się pełnomocnictwo:

1999. Le mandant doit rembourser au mandataire les avances et frais que celui-ci a faits pour l'exécution du mandat, et lui payer ses salaires lorsqu'il en a été promis.

S'il n'y a aucune faute imputable au mandataire, le mandant ne peut se dispenser de faire ces remboursement et paiemnt, lors même que l'affaire n'aurait pas réussi, ni faire reduire le montant des frais et avances sous le prétexte qu'iis pouvaient être moindres.

2000. Le mandant doit aussi indemniser le mandataire des pertes que celui-ci a essuyées à l'occasion de sa gestion, sans imprudence qui lui soit imputable.

2001. L'intérêt des avances faites par le mandataire lui est dû par le mandant, à dater du jour des avances constatées.

2002. Lorsque le mandataire a été constitué par plusieurs personnes pour une affaire commune, chacune d'elles est tenue solidairement envers lui de tous les effets du mandat.

CHAPITRE IV.

Des différentes manières don le mandat finit.

2003. Le mandat finit,

1999. *Mandans pecuniam a mandatario erogatam et sumtus mandati exequendi gratia factos rependet, nec non mercedem, si quam promisit, ei persolvet.*

Si mandatarius de nulla culpa argui possit, mandans eadem omnia ipsi praestabit, etsi rei exitus voto minime responderit; neque ad impensarum deminutionem agere poterit, eo quod minus potuisset impendi.

2000. *Mandatarium indemnem mandans praestare quoque debet, si ille negotii gerendi causa absque sua culpa detrimentum passus est.*

2001. *Usuras etiam mandatario persolvet pecuniae de suo erogatae, a die, qua eam erogatam fuisse constiterit.*

2002. *Quoties a pluribus pro communi negotio mandatarius constituitur, unusquisque in solidum mandati judicio tenetur.*

CAPUT IV.

De variis modis, quibus mandatum exstinguitur.

2003. *Mandatum exstinguitur:*

Revocatione mandati;

Przez odwołanie pełnomocnika;

Gdy pełnomocnik zrzeka się pełnomocnictwa;

Przez śmierć naturalną lub cywilną, bezwłasnowolność i zupełny upadek, bądź pełnomoc daiącego, bądź pełnomocnika.

2004. Daiący pełnomoc może umocowanie od siebie dane odwołać zawsze, kiedy mu się zdaie, i przymusić pełnomocnika, ieżeli potrzeba, aby mu oddał, bądź pismo z podpisem prywatnym, które pełnomocnictwo zawiera, bądź oryginał pełnomocnictwa, ieżeli w takiey formie sporządzone było, że nie zostały się akta iego oryginalne, bądź expedycyą, ieżeli akta oryginalne zostały.

2005. Odwołanie oznaymione samemu tylko pełnomocnikowi, nie może bydź stawiane przeciw trzecim osobom, które z nim traktowały w niewiadomości odwołania, ale się zachowuie pełnomoc daiącemu przyzwoite poszukiwanie na pełnomocniku.

2006. Ustanowienie nowego pełnomocnika do tegóż samego interesu tyle waży, co odwołanie pełnomocnika pierwszego, rachuiąc od dnia w którym mu oznaymione było.

2007. Pełnomocnik zrzec się może pełnomocnictwa, uwiadomiaiąc pełnomoc daiącego o takiém zrzeczeniu się.

Jeżeli iednak takie zrzeczenie się przynosi szkodę pełnomoc daiącemu, nagrodzić mu powinien pełnomocnik, chybaby był w niemożności utrzymywania dłużéy pełnomocnictwa, bez sprowadzenia na siebie szkód znacznych.

Par la révocation du mandataire,

Par la renonciation de celui-ci au mandat,

Par la mort naturelle ou civile, l'interdiction ou la déconfiture, soit du mandant, soit du mandataire.

2004. Le mandant peut révoquer sa procuration quand bon lui semble, et contraindre, s'il y a lieu, le mandataire à lui remettre, soit l'écrit sous seing privé qui la contient, soit l'original de la procuration, si elle a été délivrée en brevet, soit l'expédition, s'il en a été gardé minute.

2005. La révocation notifiée au seul mandataire ne peut être opposée aux tiers qui ont traité dans l'ignorance de cette révocation, sauf au mandant son recours contre le mandataire.

2006. La constitution d'un nouveau mandataire pour la même affaire vaut révocation du premier, a compter du jour où elle a été notifiée à celui-ci.

2007. Le mandataire peut renoncer au mandat, en notifiant au mandant sa renonciation.

Néanmoins, si cette renonciation préjudicie au mandant, il devra en être indemnisé par le mandataire, à moins que celui-ci ne se trouve dans l'impossibilité de continuer le mandat sans en éprouver lui-même un préjudice considérable.

Renunciatione mandatarii;

Morte naturali vel civili, interdictione vel cessione bonorum, sive mandantis, sive mandatarii.

2004. *Ad libitum mandans mandatum revocare potest, et mandatarium compellere, ut vel privatam mandati scripturam restituat, vel autographum, si ipsum traditum fuit, vel ejus exemplum, si autographum in actis publicis servetur.*

2005. *Revocatio mandati soli mandatario denunciata objici nequit iis, qui revocationem ignorantes cum eo contraxerunt, salvo jure mandantis ad indemnitatem adversus mandatarium.*

2006. *Si novus in eadem re procurator constituatur, eo ipso primum mandatum revocatum habebitur a die, qua priori mandatario novum mandatum legitime innotuerit.*

2007. *Mandatarius mandato renunciare potest, facta mandanti denunciatione.*

Si vero id mandanti noceat, ipsi jus est, contra mandatarium agendi ad indemnitatem, nisi absque suo pergravi damno mandatum amplius exequi non possit.

2008. Jeżeli pełnomocnik nie wie o śmierci pełnomoc daiącego, albo innéy przyczynie dla iakiey pełnomocnictwo ustawać powinno, ważne iest to wszystko, cokolwiek uczynił w takiey niewiadomości.

2009. W powyższych przypadkach wykonywane są obowiązki zaciągnięte przez pełnomocnika względem trzecich osób, które były w dobréy wierze.

2010. W przypadku śmierci pełnomocnika, dziedzice po nim uwiadomić powinni pełnomoc daiącego, i zaradzać tymczasowo w tém wszystkiem, czegoby mogły wymagać interesa pełnomoc daiącego.

TYTUŁ XIV.

O Dawaniu zaręczenia.

DZIAŁ I.

O Naturze i rozciągłości zaręczenia.

2011 Kto daie zaręczenie na iakie zobowiązanie, poddaie się względem wierzyciela zadosyć uczynić zobowiązaniu, ieżeliby temuż sam dłużnik zadosyć nie uczynił.

1012. Na samo tylko ważne zobowiązanie zaręczenie bydź może.

2008. Si le mandataire ignore la mort du mandant ou l'une des autres causes qui font cesser le mandat, ce qu'il a fait dans cette ignorance est valide.

2009. Dans les cas ci-dessus, les engagemens du mandataire sont exécutés à l'égard des tiers qui sont de bonne foi.

2010. En cas de mort du mandataire, ses héritiers doivent en donner avis au mandant, et pourvoir, en attendant, à ce que les circonstances exigent pour l'intérêt de celui-ci.

TITRE XIV.

Du cautionnement.

CHAPITRE PREMIER.

De la nature et de l'étendue du cautionnement.

2011. Celui qui se rend caution d'une obligation, se soumet envers le créancier à *satisfaire* à cette obligation, si le débiteur n'y *satisfait pas* lui-même.

2012. Le cautionnement ne peut exister que sur une obligation valable.

2008. *Mandantis mortem mandatario ignorante, aut quavis alia causa, qua mandatum solvitur, ipsi ignota, quidquid interim is gerat, effectum sortitur.*

2009. *In superioribus casibus mandatarii obligationes executioni mandantur quoad alios, qui bona fide contraxerunt.*

2010. *Si mandatarius obierit, hujus heredes mandanti mortem nunciare tenentur, atque interim ejus indemnitati prospicere, prout rerum adjuncta suadere videntur.*

TITULUS XIV.

De fidejussione.

CAPUT I.

De natura et effectibus fidejussionis.

2011. *Qui se fidejussorem alienae obligationis constituit, eam ipse, ni debitor illi satisfaciat, implere debet.*

2012. *Fidejussio obligationi tantum accedit, quae valida sit.*

Można iednak ręczyć za zobowiązanie, choćby to nawet mogło bydź unieważnione przez wyiątek zupełnie osobisty zobowiązanego, naprzykład w przypadku małoletności.

2013. Zaręczenie nie może przewyższać tego, co się należy od dłużnika, ani bydź zawarte pod warunkami bardziey uciążliwemi.

Może bydź zawarte tylko na część długu, pod warunkami mniéy uciążliwemi.

Zaręczenie które dług przewyższa, albo zawarte iest po warunkami bardziey uciążliwemi, nie iest nieważne; podlega tylko zmnieyszeniu w miarę zobowiązania istotnego.

2014. Można dadź zaręczenie bez zlecenia tego, za kim to zaręczenie służyć ma, a nawet bez iego wiedzy.

Można ręczyć nie tylko za dłużnikiem istotnym, ale też nawet za ręczycielem tego dłużnika.

2015. Zaręczenie domniemywaném nie bywa; powinno bydź wyraźne, i nie można go rozciągać nad granice, w iakich było zawarte.

2016. Nieograniczone zaręczenie zobowiązania istotnego rozciąga się do wszelkich połączeń z długiem; nawet do kosztów żądania pierwszego, i do wszystkich kosztów po oznaymieniu, które ręczycielowi uczynione było.

On peut néanmoins cautionner une obligation, encore qu'elle pût être annulée par une exception purement personnelle à l'obligé; par exemple, dans le cas de minorité.

2013. Le cautionnement ne peut excéder ce qui est dû par le débiteur, ni être contracté sous des conditions plus onéreuses.

Il peut être contracté pour une partie de la dette seulement, et sous des conditions moins onéreuses.

Le cautionnement qui excède la dette, ou qui est contracté sous des conditions plus onéreuses, n'est point nul: il est seulement réductible à la mesure de l'obligation principale.

2014. On peut se rendre caution, sans ordre de celui pour lequel on s'oblige, et même à son insçu.

On peut aussi se rendre caution, non-seulement du débiteur principal, mais encore de celui qui l'a cautionné.

2015. Le cautionnement ne se présume point: il doit être exprès, et on ne peut pas l'étendre au-delà des limites dans lesquelles il a été contracté.

2016. Le cautionnement indéfini d'une obligation principale s'etend à tous les accessoires de la dette, même aux frais de la première demande, et à tous ceux postérieurs à la dénonciation qui en est faite à la caution.

Accedere tamen potest obligationi, quae per exceptionem obligato mere personalem submoveri possit, prout contingit in obligatione a minore contracta.

2013. *Fidejussor, nec in majus nec in duriorem causam, quam principalis debitor, obligatur: in partem vero debiti et in leviorem causam obligari potest.*

Fidejussio in majus aut in duriorem causam irrita non est, sed ad principalis obligationis quantitatem redigenda erit.

2014. *Fidejubere pro alio quisque potest, etiam citra debitoris mandatum, immo ipso ignorante.*

Non solum debitoris principalis, verum et fidejussoris, fidejussorem quicumque se constituere potest.

2015. *Fidejussio non praesumitur; expresse stipulanda est, nec ultra fines in contractu statutos eam extendere licet.*

2016. *Fidejussio quoties de obligatione principali indistincte contracta proponitur, cunctas debiti accessiones complectitur, nec non impensas primae petitionis ceterasque post denunciationem fidejussori factam erogatas.*

2017. Obowiązki ręczyciela przechodzą do dziedziców po nim, wyiąwszy osobisty przymus, ieżeli takie było zobowiązanie iżby przymusowi osobistemu ręczyciel podlegał,

2018. Dłużnik obowiązany do stawienia ręczyciela, powinien okazać zdatnego do czynienia umów, któryby miał dobra dostateczne na odpowiedzialność za przedmiot zobowiązania, i któregoby zamieszkanie było w obrębie sądu apellacyinego, w którym dane zaręczenie bydź powinno.

2019. Wypłacalność ręczybiela szacuie się tylko podług iego własności gruntowych, wyiąwszy w przedmiotach handlowych, albo gdy dług iest mały.

Nie daie się względu na nieruchomości sporne, albo na takie, którychby rozpoznanie trudném było, dla oddalonego ich położenia.

2020. Jeżeli ręczyciel, któregó przyiął wierzyciel dobrowolnie lub sądownie, stanie się pótém niewypłacalnym; innego ręczyciela stawić potrzeba.

To prawidło przyymuie wyiątki w tym tylko przypadku, gdyby na mocy umowy ta osoba stawiona była za ręczyciela, któréy wierzyciel wymagał.

2017. Les engagemens des cautions passent à leurs héritiers, à l'exception de la contrainte par corps, si l'engagement était tel que la caution y fût obligée.

2018. Le débiteur obligé à fournir une caution doit en présenter une qui ait la capacité de contracter, qui ait un bien suffisant pour répondre de l'objet de l'obligation, et dont le domicile soit dans le ressort de la cour d'appel où elle doit être donnée.

2019. La solvabilité d'une caution ne s'estime qu'eu égard à ses propriétés foncières, excepte en matière de commerce, ou lorsque la dette est modique.

On n'a point égard aux immeubles litigieux, ou dont la discussion deviendrait trop difficile par l'éloignement de leur situation.

2020. Lorsque la caution reçue par le créancier, volontairement ou en justice, est ensuite devenue insolvable, il doit en être donné une autre.

Cette règle reçoit exception dans le cas seulement où la caution n'a été donnée qu'en vertu d'une convention par laquelle le créancier a exigé une telle personne pour caution.

2017. *Fidejussorum obligationes transeunt ad heredes, illa tamen excepta, quae ejus essei naturae, ut fidejussor in carcerem detrudi potuisset.*

2018. *Qui satisdare promisit, eum fidejussorem offerre debet, qui contrahendi capax sit, qui bona ad plene cavendum possideat, et cujus domicilium existat intra territorium tribunalis appellationis, ubi cautionem praestari oportet.*

2019. *Idoneus dignoscitur fidejussor habita dumtaxat ratione bonorum immobilium, quae possidet, nisi de re modica vel commerciali agatur.*

Bona litigiosa vel difficilis excussionis, eo quod longe dissita sint, non considerantur.

2020. *Quum fidejussor, a debitore vel sponte vel judicis decreto acceptus, postmodum impar solvendo fit, novus fidejussor exhibendus erit.*

Unicus excipitur casus, quo creditor ex pacto ipsam fidejussoris personam expresse voluerit.

DZIAŁ II.

o *Skutku zaręczenia.*

Oddział I.

o *Skutku zaręczenia między wierzycielem a ręczycielem.*

2021. Ręczyciel wtenczas tylko obowiązany płacić wierzycielowi, gdyby dłużnik nie zapłacił, którego dobra rozpoznać wprzód potrzeba, chybaby roztrząsania takiego zrzekł się ręczyciel, albo obowiązał się solidarnie z dłużnikiem: w przypadku takim, zobowiązanie iego urządzane będzie podług zasad ustanowionych na długi solidarne.

2022. Wtenczas tylko obowiązany wierzyciel do roztrząsania dóbr dłużnika istotnego, gdy tego ręczyciel wymaga na pierwsze poszukiwania przeciw niemu kierowane.

2023. Ręczyciel który wymaga roztrząsania, powinien wskazać wierzycielowi dobra dłużnika istotnego, i dadź nakłady dostateczne na zrobienie roztrząsania.

Nie powinien wskazywać dóbr dłużnika istotnego, ani położonych za okręgiem sądu apellacyinego mieysca, w którém zapłata ma bydź czyniona, ani dóbr spornych, ani hipotekowanych długiem, które iuż nie są w posiadaniu dłużnika.

2024. Za każdą razą, gdy ręczyciel wskazuie dobra podług upoważnienia artykułem poprzedzaiącym, i gdy dostarczył pieniędzy dostatecznych na roztrząsanie, wierzyciel odpowiada ręczycielowi, w ilości wyrównywaiącéy wskazanym dobrom, za niewypłacalność dłużnika istotnego, która nastąpiła z uchybionych poszukiwań.

2025. Gdy kilku ręczyło za tegóż samego dłużnika na ieden dług, każdy z nich obowiązany do całego długu.

2026. Jednakże każdy z nich, ieżeli się nie zrzekł dobrodzieystwa podziału, może wymagać, aby wierzyciel rozdzielił naprzód sprawę swoię, i ograniczył do części i przypadłości na każdego ręczyciela.

Gdyby się znaleźli niewypłacalni między ręczycielami, wtenczas kiedy ieden z nich wyrobił wyrzeczenie podziału, ręczyciel taki obowiązany iest w stosunku przyzwoitym do części z ich niewypłacalności wynikaiącéy; ale nie można iuż na nim poszukiwać części niewypłacalności które nastąpiły po podziale.

2027. Jeżeli sam wierzyciel podzielił sprawę swoię dobrowolnie, nie może się iuż cofać i iść przeciw podziałowi, chociażby nawet poprzedniczo przed czasem, w którym na podział zezwolił, byli ręczyciele niewypłacalni.

Oddział II.

o *Skutku zaręczenia między dłużnikiem a ręczycielem.*

2028. Ręczyciel który zapłacił, ma prawo

CHAPITRE II.

De l'effet du cautionnement.

Section I.

De l'effet du cautionnement entre le créancier et la caution.

2021. La caution n'est obligée envers le créancier à le payer qu'à défaut du débiteur, qui doit être préalablement discuté dans ses biens, à moins que la caution n'ait renoncé au bénéfice de discussion, ou à moins qu'elle ne se soit obligée solidairement avec le débiteur; auquel cas l'effet de son engagement se règle par les principes qui ont été établis pour les dettes solidaires.

2022. Le créancier n'est obligé de discuter le debiteur principal que lorsque la caution le requiert, sur les premières poursuites dirigées contre elle.

2023. La caution qui requiert la discussion, doit indiquer au créancier les biens du débiteur principal, et avancer les deniers suffisans pour faire la discussion.

Elle ne doit indiquer ni des biens du débiteur principal situés hors de l'arrondissement de la cour d'appel du lieu où le paiement doit être fait, ni des biens litigieux, ni ceux hypothéqués à la dette qui ne sont plus en la possession du débiteur.

2024. Toutes les fois que la caution a fait l'indication de biens autorisée par l'article précédent, et qu'elle a fourni les deniers suffisans pour la discussion, le créancier est, jusqu'à concurrence des biens indiqués, responsable, à l'égard de la caution, de l'insolvabilité du débiteur principal survenue par le défaut de poursuites.

2025. Lorsque plusieurs personnes se sont rendues cautions d'un même débiteur pour une même dette, elles sont obligées chacune à toute la dette.

2026. Néanmoins chacune d'elles peut, à moins qu'elle n'ait renoncé au bénéfice de division, exiger que le créancier divise préalablement son action et la réduise à la part et portion de chaque caution.

Lorsque dans le temps où une des cautions a fait prononcer la division, il y en avait d'insolvables, cette caution est tenue proportionnellement de ces insolvabilités; mais elle ne peut plus être recherchée à raison des insolvabilités survenues depuis la division.

2027. Si le créancier a divisé lui-même et volontairement son action, il ne peut revenir contre cette division, quoiqu'il y eut même antérieurement au temps où il l'a ainsi consentie, des cautions insolvables.

Section II.

De l'effet du cautionnement entre le débiteur et la caution.

2028. La caution qui a payé, a son re-

CAPUT II.

De effectibus fidejussionis.

Sectio I.

De effectu fidejussionis creditorem inter et fidejussorem.

2021. *Fidejussor creditori solvere non tenetur, nisi debitore principali prius excusso, dummodo excussionis beneficio non renunciaverit, neque in solidum cum eo se obligaverit, hisce enim casibus observandae sunt regulae superius sancitae de debitoribus in solidum.*

2022. *Creditor principalem debitorem bonis excutere minime cogitur, nisi fidejussor interpellatus id in ipso litis exordio ab eo postulaverit.*

2023. *Fidejussor, qui excussionem postulat, debitoris bona creditori indicare, et excussionis expensas in antecessum praestare tenetur. Bona autem indicanda sunt nec sita extra territorium tribunalis appellationis, ubi solutio facienda est, nec litigiosa, nec hypotecae pro debito obnoxia, quae debitor amplius non possideat.*

2024. *Quoties fidejussor bona, de quibus dictum est in praecedenti articulo, indicaverit, et congruas excussionis expensas praestiterit, creditor pro illorum bonorum quantitate fidejussorem indemnem servare tenetur, si propter ejus in agendo negligentiam debitor principalis non solvendo fiat.*

2025. *Si plures sint fidejussores ejusdem debitoris et ejusdem debiti, singuli in solidum tenentur.*

2026. *Compelli tamen creditor ab unoquoque fidejussore potest, ut actionem suam prius dividat, et a singulis propriam debiti partem petat, nisi divisionis beneficio renunciatum fuerit.*

Si cum fidejussor divisionem debiti obtinuit, alter ex confidejussoribus non solvendo fuerit, hujus defectum ille pro rata supplere tenetur: non ita vero, si post divissionem impar solvendo fiat.

2027. *Creditor, qui sponte actionem suam divisit, non amplius contra fidejussores in solidum agere potest, licet ante divisionem actionis aliqui ex fidejussoribus jam solvendo impares essent.*

Sectio II.

De effectu fidejussionis inter debitorem et fidejussorem.

2028. *Fidejussor, qui pro debitore principali solvit, adversus eundem regressum habet sive sciente eo sive ignorante fidejusserit.*

poszukiwania na dłużniku istotnym, bądź gdy zaręczenie dane było z wiedzą, lub bez wiedzy dłużnika.

Poszukiwanie takie służy tak co do istotnego długu, iako też co do procentów i kosztów; iednakże ręczyciel o takie tylko koszta upominać się może, które ponosił od oznaymienia dłużnikowi istotnemu poszukiwań, przeciw sobie kierowanych.

Może także poszukiwać wynagrodzenia szkód i straconych zysków, ieżeli to wypada.

2029. Ręczyciel który dług zapłacił, wchodzi we wszystkie prawa, iakie miał wierzyciel przeciw dłużnikowi.

2030. Gdy było kilku istotnych dłużników solidarnych tegóż samego długu, ręczyciel który ręczył za wszystkich, ma prawo poszykiwać na każdym z nich całości tego, co wypłacił.

2031. Ręczyciel który pierwszy raz zapłacił, nie może poszukiwać na dłużniku istotnym, który zapłacił powtórnie, skoro go nieostrzegł o zapłacie przez siebie uskutecznionéy, ale ma sprawę poszukiwania na wierzycielu.

Gdy ręczyciel wypłacił nie będąc poszukiwanym o to, i nie ostrzegłszy dłużnika istotnego, nie będzie mógł upominać się u dłużnika w takim przypadku, w którymby dłużnik przy zapłacie miał sposoby wyrobienia, aby dług uznany był za zniszczony, ale zachowuie się ręczycielowi sprawa poszukiwania na wierzycielu.

2032. Ręczyciel nie zapłaciwszy nawet, może działać przeciw dłużnikowi o wynagrodzenie:

1od Gdy iest pociągany do sądu o wypłacenie;

2re. Gdy dłużnik podupadł, że się nie uiszcza w czasie, albo upadł zupełnie, że nie pewno, czy maiątek iego wystarczy na długi;

3cie. Gdy się zobowiązał dłużnik oddadź mu uwolnienie w czasie oznaczonym;

4te. Gdy dług stał się wymagalnym przez nadeyście czasu, do którego był skontraktowany;

5te. Po upłynieniu lat dziesięciu, gdy główne zobowiązanie nie ma czasu oznaczonego, na któryby wypadało, byleby zobowiązanie główne, iak naprzykład opieka, nie było takiéy natury, iż nie może bydź zniesione przed czasem oznaczonym.

Oddział III.

O Skutku zaręczenia między współręczycielami.

2033. Gdy kilka osób ręczyło za iednym dłużnikiem na tenże sam dług, ręczyciel któ-

cours contre le débiteur principal, soit que le cautionnement ait été donné au su ou à l'insçu du débiteur.

Ce recours a lieu tant pour le principal que pour les intérêts et les frais; néanmoins la caution n'a de recours que pour les frais par elle faits depuis qu'elle a dénoncé au débiteur principal les poursuites dirigées contre elle.

Elle a aussi recours pour les dommages et intérêts, s'il y a lieu.

2029. La caution qui a payé la dette, est subrogée à tous les droits qu'avait le créancier contre le débiteur.

2030. Lorsqu'il y avait plusieurs débiteurs principaux solidaires d'une même dette, la caution qui les a tous cautionnés, a, contre chacun d'eux, le recours pour la répétition du total de ce qu'elle a payé.

2031. La caution qui a payé une première fois, n'a point de recours contre le débiteur principal qui a payé une seconde fois, lorsqu'elle ne l'a point averti du paiement par elle fait; sauf son action en répétition contre le créancier.

Lorsque la caution aura payé sans être poursuivie et sans avoir averti le débiteur principal, elle n'aura point de recours contre lui dans le cas où, au moment du paiement, ce débiteur aurait eu des moyens pour faire déclarer la dette éteinte; sauf son action en répétion contre le créancier.

2032. La caution, même avant d'avoir payé, peut agir contre le débiteur pour être par lui indemnisée,

1. Lorsqu'elle est poursuivie en justice pour le paiement;

2. Lorsque le débiteur a fait faillite, ou est en déconfiture;

3, Lorsque le débiteur s'est obligé de lui rapporter sa décharge dans un certain temps;

4. Lorsque la dette est devenue exigible par l'échéance du terme sous lequel elle avait été contractée;

5. Au bout de dix années, lorsque l'obligation principale n'a point de terme fixe d'échéance, à moins que l'obligation principale, telle qu'une tutelle, ne soit pas de nature à pouvoir être éteinte avant un temps déterminé.

Section III.

De l'effet du cautionnement entre les cofidéjusseurs.

2033. Lorsque plusieurs personnes ont cautionné un même débiteur pour une

---

Regressus hic non solum pro sorte competit, verum etiam pro usuris, atque pro illis tantum expensis, quibus obnoxius fuit, postquam debitori litem contra se institutam nunciavit.

Damna quoque et id, quod interest, prout juris est, fidejussor a debitore repetit.

2029. *Fidejussor, qui debitum solvit, in omnia jura creditoris erga debitorem succedit.*

2030. *Si plures in solidum correi debendi sint ob unam eandemque causam, qui pro omnibus fidejussit, adversus singulos regressum habet ad id omne consequendum, quod ab ipso solutum est.*

2031. *Fidejussor, qui primus solvit, regressu caret adversus debitorem, qui postmodum quoque solvit, si huic solutionem a se factam minime nunciaverit; salvo repetitionis jure adversus creditorem.*

Quoties nec instante creditore, nec certiorato debitore, fidejussor solvit, regressus huic non competit, si debitor solutionis tempore creditorem poterat exceptione submovere; salvo pariter fidejussori repetitionis jure adversus creditorem.

2032. *Fidejussor, etiam antequam solvat, debitorem potest pro sua indemnitate convenire:*

1. *Si in jus, ut solvat, vocatus fuerit;*

2. *Si debitor bonis cesserit, vel facultatibus omnino lapsus sit;*

3. *Si debitor certo tempore fidejussorem liberare promiserit;*

4. *Cum statuta solvendo debito dies venerit;*

5. *Decennio elapso, quoties principalis obligationis implendae dies non fuerit statuta; nisi obligatio talis esset, prout illa tutelae, quae non nisi certo tempore exstingui posset.*

Sectio III.

De effectu fidejussionis inter confidejussores.

2033. *Quoties plures fidejussores pro eodem debitore eodemque debito intercesserunt, fidejussor, qui debitum solvit, adversus singulos confidejussores pro rata uniuscujusque*

ry dług zaspokoił, ma prawo poszukiwać na drugich, na każdym co do części iego i przypadłości.

Poszukiwanie takie ma mieysce tylko, gdy ręczyciel wypłacił w iednym z przypadków wymienionych w artykule poprzedzaiącym.

DZIAŁ III.

o Zniesieniu zaręczenia.

2034. Przez też same przyczyny niknie zobowiązanie z zaręczenia wypływaiące, przez iakie i inne zobowiązania.

2035. Pomieszanie następniące w osobie dłużnika istotnego, i iego ręczyciela, gdy ieden po drugim staie się dziedzicem, nie niszczy sprawy wierzyciela przeciw temu, który ręczył za ręczyciela.

2036. Ręczyciel może stawiać przeciw wierzycielowi wszelkie wyiątki, należące do dłużnika istotnego, i które z długu wynikaią.

Ale takich wyiątków stawiać nie może, które są osobiste całkiem dłużnikowi.

2037. Uwolniony iest ręczyciel, gdy przez czyn wierzyciela nie może iuż więcéy nastąpić na korzyść ręczyciela wniyście w prawa, hipoteki i przywileie tegóż wierzyciela.

même dette, la caution qui a acquitté la dette, a recours contre les autres cautions, chacune pour sa part et portion;

Mais ce recours n'a lieu que lorsque la caution a payé dans l'un des cas énoncés en l'article précédent.

CHAPITRE III.

De l'extinction du cautionnement.

2034. L'obligation qui résulte du cautionnement, s'éteint par les mêmes causes que les autres obligations.

2035. La confusion qui s'opère dans la personne du débiteur principal et de sa caution, lorsqu'ils deviennent héritiers l'un de l'autre, n'éteint point laction du créancier contre celui qui s'est rendu caution de la caution.

2036. La caution peut opposer au créancier toutes les exceptions qui appartiennent au débiteur principal, et qui sont inhérentes à la dette;

Mais elle ne peut opposer le exceptions qui sont purement personnelles au débiteur.

2037. La caution est déchargée, lorsque la subrogation aux droits, hypothéques et priviléges du créancier ne peut plus, par le fait de ce créancier, s'opérer en faveur de la caution.

---

gere potest, dummodo tamen solutio facta sit ob aliquam ex causis in superiori articulo propositis.

CAPUT III.

De fidejussionis exstinctione.

2034. *Obligationes, quae ex fidejussione dimanant, iisdem modis, quibus ceterae obligationes, exstinguuntur.*

2035. *Confusio, quae in persona debitoris et ejus fidejussoris efficitur, quum alter alterius heres fit, creditoris actionem contra fidejussorem ipsius fidejussoris minime perimit.*

2036. *Fidejussor adversus creditorem cunctis utitur exceptionibus ad debitorem spectantibus et debito inhaerentibus; non autem iis, quae debitoris tantum personam respiciunt.*

2037. *Fidejussor liberatur, cum creditoris facto in hujus jura, hypothecas et privilegia succedere nequit.*

2038. Gdy wierzyciel dobrowolnie przyymuie nieruchomość, lub rzecz iaką na zapłatę długu istotnego, tém samém uwolniony iest ręczyciel, choćby nawet wierzyciel pozbawiony był potém posiadania téy rzeczy.

2039. Proste przedłużenie granicy czasu, dozwolone przez wierzyciela dłużnikowi istotnemu, nie uwalnia ręczyciela, który w takim przypadku może nastawać na dłużnika, aby go do zapłacenia przymusić.

DZIAŁ IV.

o Zaręczeniu prawném i sądowém.

2040. Ile razy osoba przez prawo, albo przez skazanie obowiązana iest dostarczyć ofiarowane zaręczenie, powinna dopełnić warunków przepisanych artykułami 2018. i 2019.

Gdy idzie o zaręczenie sądowe, takie zaręczenie powinno bydź z tego rodzaiu, iżby z niego przymus osobisty mógł nastąpić.

2041. Kto zaręczenia znaleźć nie może, na iego mieysce może dadź zastaw dostateczny.

2042. Ręczyciel sądowy nie może wymagać roztrząsania maiątku dłużnika istotnego.

2043. Kto po prostu ręczył za ręczycielem sądowym, nie może wymagać roztrzą-

2038. L'acceptation volontaire que le créancier a faite d'un immeuble ou d'un effet quelconque en paiement de la dette principale, décharge la caution, encore que le créancier vienne à en être évincé

2039. La simple prorogation de terme, accordée par le créancier au débiteur principal, ne décharge point la caution, qui peut, en ce cas, poursuivre le débiteur, pour le forcer au paiement.

CHAPITRE IV.

De la caution légale et de la caution judiciaire.

2040. Toutes les fois qu'une personne est obligée, par la loi ou par une condamnation, à fournir une caution, la caution offerte doit remplir les conditions prescrites par les articles 2018 et 2019.

Lorsqu'il s'agit d'un cautionnement judiciaire, la caution doit en outre être susceptible de contrainte par corps.

2041. Celui qui ne peut pas trouver une caution, est reçu à donner à sa place un gage en nantissement suffisant.

2042. La caution judiciaire ne peut point demander la discussion du débiteur principal.

2043. Celui qui a simplement cautionné la caution judiciaire, ne peut demander la

---

2038. *Quoties creditor praedium vel quidquid aliud ultro accepit in solutionem debiti principalis, fidejussor liberatur, etsi creditor rei evictionem passus sit.*

2039. *Simplex dilatio ad solvendum, a creditore debitori concessa, fidejussorem non liberat, qui eo casu debitorem ad solutionem compellere potest.*

CAPUT IV.

De fidejussione legali, et de fidejussione judiciali.

2040. *Si quis vel a lege vel judicis sententia satisdare cogitur, ejus fidejussor conditiones implere debet, quae art. 2018 et 2019 praescriptae fuerunt. Si vero de fidejussione judiciali agatur, fidejussor praeterea ejus esse debet conditionis, ut in carcerem detrudi possit.*

2041. *Qui fidejussorem non invenit, pignus par debito tradere potest.*

2042. *Fidejussor judicialis debitoris excussionem petere nequit.*

sania maiątku, i dłużnika istotnego i ręczyciela.

TYTUŁ XV.

o komplanacyach.

2044. Komplanacya iest kontrakt, przez który strony ukończaią spór iuż będący, albo mu zapobiegaią.

Kontrakt taki sporządzony bydź powinien na piśmie.

2045. Do zawierania komplanacyi, potrzeba mieć zdatność rozrządzania przedmiotami obiętemi w komplanacyi.

Żeby opiekun zawierał komplanacye za małoletniego lub bezwłasnowolego powinien się stosować do artykułu 467. w Tytule *o Małoletności, Opiece i Usamowolnieniu;* a do artykułu 472. w tymże samym tytule, dla zawierania z małoletnim, gdy do lat doydzie względem rachunku z opieki.

Gminy, ustanowienia publiczne do robienia komplanacyi potrzebuią koniecznie wyraźnego upoważnienia od Cesarza.

2046. Można robić komplanacye względem interesu cywilnego, który wypływa z występku.

Komplanacya taka nie wstrzymuie poszukiwań urzędu publicznego.

discussion du débiteur principal et de la caution.

TITRE XV.

Des transactions.

2044. La transaction est un contrat par lequel les parties terminent une contestation née, ou préviennent une contestation à naître

Ce contrat doit être rédigé par écrit

2045. Pour transiger, il faut avoir la capacité de disposer des objets compris dans la transaction.

Le tuteur ne peut transiger pour le mineur ou l'interdit que conformément à l'article 467 au titre *de la minorité, de la tutelle et de l'émancipation;* et il ne peut transiger avec le mineur devenu majeur, sur le compte de tutelle, que conformément à l'article 472 au même titre

Les communes et établissemens publics ne peuvent transiger qu'avec l'autorisation expresse de l'Empereur.

2046. On peut transiger sur l'intérêt civil qui résulte d'un délit.

La transaction n'empêche pas la poursuite du ministère public.

2043. *Qui pro fidejussore judiciali simpliciter intercessit, excussionem principalis debitoris et fidejussoris postulare non potest.*

TITULUS XV.

De transactionibus.

2044. *Transactio est contractus, quo controversiam, quae vel orta sit, vel oriri possit, partes definiunt.*

Contractus hic in scripturam redigendus est.

2045. *Ad transigendum facultas, disponendi de rebus, quae in transactionem cadunt, omnino requiritur.*

Tutor pro minore, aut pro illo, cui bonis interdictum est, transigere nequit, nisi ad praescripta in articulo 467 tituli de minori aetate, tutela et emancipatione; *neque cum eo, qui major factus est, de rationibus tutelae, nisi ad praescripta in articulo 472 ejusdem tituli.*

Municipia et instituta publica, nisi suprema auctoritate expresse annuente, transigere nequeunt.

2047. Można przydadź do komplanacyi układ kary na tego, który komplanacyi nie wykona.

2048. Komplanacye zamknięte są w swoim przedmiocie; zrzeczenie się w nich czynione do wszelkich praw i żądań, do tego się tylko rozciąga, co się tyczy sporu, który do komplanacyi był powodem.

2049. Komplanacye urządzaią tylko spory w nich zawarte, bądź gdy strony dały poznać swóy zamiar, przez wyrażenia szczególne lub ogólne, bądź gdy zamiar taki poznać można, iako wypływaiący koniecznie z tego co iest wyrażone.

2050. Jeżeli ten który zawarł komplanacyą, co do prawa sobie służącego nabywa potém prawa podobnego innéy osobie, komplanacya poprzednicza nie wiąże go do prawa nowo nabytego.

2051. Komplanacya uczyniona przez iednego z interesowanych, nie wiąże innych interesowanych, i ci zastawiać się nią nie mogą.

2052. Komplanacye maią między stronami powagę rzeczy ostatecznie rozsądzonéy.

Nie mogą bydź zaskarżane z przyczyny omyłki, co do prawa, ani z przyczyny pokrzywdzenia.

2053. Może bydź iednak komplanacya zerwaną, gdy zachodzi omyłka względem osoby, albo względem przedmiotu w sporze.

2047. On peut ajouter à une transaction la stipulation d'une peine contre celui qui manquera de l'exécuter.

2048. Les transactions se renferment dans leur objet: la renonciation qui y est faite à tous droits, actions et prétentions, ne s'entend que de ce qui est relatif au différent qui y a donné lieu.

2049. Les transactions ne règlent que les différents qui s'y trouvent compris, soit que les parties aient manifesté leur intention par des expressions spéciales ou générales, soit que l'on reconnaisse cette intention par une suite nécessaire de ce qui est exprimé.

2050. Si celui qui avait transigé sur un droit qu'il avait de son chef, acquiert ensuite un droit semblable du chef d'une autre personne, il n'est point, quant au droit nouvellement acquis, lié par la transaction antérieure.

2051. La transaction faite par l'un des intéressés ne lie point les autres intéressés, et ne peut être opposée par eux.

2052. Les transactions ont, entre les parties, l'autorité de la chose jugée en dernier ressort.

Elles ne peuvent être attaquées pour cause d'erreur de droit, ni pour cause de lésion.

2053. Néanmoins, une transaction peut être rescindée, lorsqu'il y a erreur dans la personne ou sur l'objet de la contestation.

2046. *Transigi quoque potest de actione civili, quae ex delicto oritur: transactio tamen non obstat, quominus ex officio inquisitio instituatur.*

2047. *Poenam stipulari licet adversus eum, qui in transactione promissa non impleverit.*

2048. *Transactionum vis earundem objectum non excedit: renunciatio adjecta quibuscumque juribus et actionibus de iis tantummodo intelligitur, quae ad controversias referuntur, de quibus transactio inita fuit.*

2049. *Transactiones iis tantum controversiis finem imponunt, de quibus in ipsis actum est, sive partium intentio generalibus vel specialibus verbis declarata fuerit, sive ea ex illis, quae dicta sunt, necessario consequatur.*

2050. *Qui de jure proprio transegit, et postmodum ex persona alterius aequale jus adeptus est, praecedenti transactione non obstringitur quoad jus postea quaesitum.*

2051. *Transactione inita ab uno ex iis, quorum interest, ceteri, qui in eadem causa sunt, neque obligantur, neque ejus beneficio uti possunt.*

2052. *Transactiones inter contrahentes rei judicatae, quae appellationi non subjaceat, auctoritate pollent,*

Nec juris errore, nec laesionis titulo, ipsae impugnari queunt.

Może bydź zerwana w każdym przypadku, gdy zachodzi podstęp lub gwałt.

2054. Równie ma mieysce sprawa o zerwanie komplanacyi, która zawarta była na mocy wykonania tytułu nieważnego, chybaby strony ugodziły się były wyraźnie względem nieważności.

2055. Komplanacya całkiem iest nieważna, gdy zawarta była na dowodach uznanych potém za fałszywe.

2056. Nieważna iest komplanacya względem processu skończonego przez wyrok, od którego nie masz apellacyi, gdy o nim strony albo iedna z nich nie wiedziały.

Ważna będzie komplanacya, gdyby od takiego wyroku niewiadomego stronom, mogła bydź apellacya.

2057. Gdy strony zawarły komplanacyą ogólnie względem wszystkich interesów, iakie mogłyby mieć razem; niewiadome im w tenczas tytuły a odkryte późniey, nie są przyczyną do zerwania komplanacyi, chybaby iedna ze stron zatrzymała ie umyślnie.

Ale komplanacya nieważną byłaby, ieżeliby w niey ieden tylko był przedmiot, względem którego okazałoby się przez tytuły nowo odkryte, że iedna ze stron żadnego prawa nie miała.

2058. Omyłka rachunkowa komplanacyi, poprawioną bydź powinna.

Elle peut l'être dans tous les cas où il y a dol ou violence.

2054. Il y a également lieu à l'action en rescision contre une transaction, lorsqu'elle a été faite en exécution d'un titre nul, à moins que les parties n'aient expressément traité sur la nullité.

2055. La transaction faite sur pièces qui depuis ont été reconnues fausses, est entièrement nulle.

2056. La transaction sur un procès terminé par un jugement passé en force de chose jugée dont les parties ou l'une d'elles n'avaient point connaissance, est nulle.

Si le jugement ignoré des parties était susceptible d'appel, la transaction sera valable.

2057. Lorsque les parties ont transigé généralement sur toutes les affaires qu'elles pouvaient avoir ensemble, les titres qui leur étaient alors inconnus, et qui auraient été postérieurement découverts, ne sont point une cause de rescision, à moins qu'ils n'aient été retenus par le fait de l'une des parties;

Mais la transaction serait nulle si elle n'avait qu'un objet sur lequel il serait constaté, par des titres nouvellement découverts que l'une des parties n'avait aucun droit.

2058. L'erreur de calcul dans une transaction doit être réparée.

2053. *Transactiones tamen rescindi possunt, si error vel in persona vel in re controversa interfuerit, et quotiescumque dolus aut vis intercesserit.*

2054. *Agi quoque ad rescissionem potest, quoties transactio inita sit in executionem tituli, qui nullitatis vitio laboret, nisi de ipsa nullitate expresse inter partes actum esset.*

2055. *Transactio titulis innixa, qui postmodum falsi comperiuntur, irrita penitus est.*

2056. *Nulla pariter est transactio de controversia per sententiam, quae in judicatum transiit, definita, quoties vel utraque pars, vel ipsarum alterutra sententiam ignoraverit.*

Si vero a sententia partibus ignota provocatio poterat interponi, transactio valida erit.

2057. *Si generaliter de omnibus communibus negotiis inter partes transactum sit, ob documenta tunc ipsis ignota et noviter reperta transactio non rescinditur, nisi haec alteruter contrahentis facto abdita fuissent.*

Verum transactio nulla erit, si ad unum tantum negotium referatur, et ex documentis noviter repertis manifeste adpareat, nullum jus alteri ex transigentibus in eo negotio competiisse.

2058. *In transactionibus error calculi semper emendari debet.*

TYTUŁ XVI.

o Przymusie osobistym, czyli areszcie w przedmiotach cywilnych.

2059. Przymus osobisty ma mieysce w przedmiocie cywilnym za szalbierstwo.

Szalbierstwo iest wtenczas, gdy kto przedaie albo poddaie hipotece nieruchomość, o którey wie, że nie iest iéy właścicielem.

Jest i wtenczas, gdy kto przedstawia dobra iakoby wolne od hipotek, albo zapewnia, że mnieysze są na nich hipoteki, niżeli w rzeczy saméy.

4060. Równie ma mieysce przymus osobisty czyli areszt:

1od. Za skład koniecny;

2re. W przypadku zupełnego powrócenia, przez odstąpienie nakazane od sądu, gruntu którego właściciel gwałtownie był pozbawiony; o wrócenie przychodów pobieranych w czasie niesłusznego posiadania, o zapłatę szkód i straconych zysków przysądzonych właścicielowi;

3cie. O oddanie pieniędzy składanych w rękach osób publicznych na ten koniec ustanowionych;

TITRE XVI.

De la contrainte par corps en matière civile.

2059. La contrainte par corps a lieu, en matière civile, pour le stellionat.

Il y a stellionat, lorsqu'on vend ou qu'on hypothèque un immeuble dont on sait n'être pas propriétaire;

Lorsqu'on présente comme libres des biens hypothéqués, ou que l'on déclare des hypothèques moindres que celles dont ces biens sont chargés.

2060. La contrainte par corps a lieu pareillement.

1. Pour dépôt nécessaire;

2 En cas de réintégrande, pour le délaissement, ordonné par justice, d'un fonds dont le propriétaire a été dépouillé par voies de fait; pour la restitution des fruits qui en ont été perçus pendant l'indue possession, et pour le paiement des dommages et intérêts adjugés au propriétaire;

3. Pour répétition de deniers consignés entre les mains de personnes publiques établies à cet effet;

TITULUS XVI.

De carcerali custodia in causis civilibus.

2059. *Carcerali custodiae in causa civili locus est ob stellionatum.*

Stellionatum committit is,

Qui vendit aut hypothecae subjicit immobile, cujus dominium ad se minime pertinere sciat;

Qui bona, vel hypothecae subjecta tanquam libera proponit, vel minoribus hypothecis, quam reipsa sint, eadem obnoxia declarat.

2060. *Carcerali custodiae pariter locus est in judiciis,*

1. *Depositi necessarii;*

2. *Redintegrandae possessionis, cum fundus, a quo dominus per vim dejectus fuerat, judicis decreto dimittendus est; vel cum fructus ex indebita possessione percepti sunt restituendi; vel cum damna et quod interest domino adjudicata persolvenda sunt;*

3. *Repetitionis pecuniae depositae penes personas publico munere fungentes, ad id constitutas;*

4te. O oddanie rzeczy złożonych w zaięciu urzędownem u Kommissarzów i innych dozorców;

5te. Na ręczycielach sądownie obowiązanych, i na ręczycielach dłużników mogących bydź przymuszanemi osobiście, gdy się na to poddali;

6te. Na wszystkich Urzędnikach publicznych, o przystawienie oryginalnych ich aktów, które im iest nakazane;

7me. Na notaryuszach, patronach, woźnych, burgrabiach o powrócenie powierzonych im tytułów: o pobierane przez nich pieniądze na mocy urzędu swego, za tych których interesa trzymali.

2061. Ci, którzy przez wyrok, od iakiego nie masz appellacyi, wydany o prawo do rzeczy, skazani na odstąpienie od gruntu, a nie są posłuszni, mogą bydź drugim wyrokiem przymuszeni osobiście, po piętnastu dniach od wręczenia pierwszego wyroku osobie lub w zamieszkaniu.

Jeżeli grunt lub dziedzictwo oddalone iest więcey niż na pięć miryametrów od zamieszkania strony skazanéy, dodawany będzie ieden dzień do piętnastu, na pięć miryametrów.

2062. Przymus osobisty nakazany bydź nie może na dzierżawców, o zapłatę za dzierżawę dóbr wieyskich, ieżeli ułożony nie był formalnie w akcie kontraktu dzierżawnego; iednakże dzierżawcy i kolo-

4. Pour la représentation des choses déposées aux séquestres, commissaires et autres gardiens;

5. Contre les cautions judiciaires et contre les cautions des contraignables par corps, lorsqu'elles se sont soumises à cette contrainte;

6. Contre tous officiers publics, pour la représentation de leurs minutes, quand elle est ordonnée;

7. Contre les notaires, les avoués et les huissiers, pour la restitution des titres à eux confiés, et des deniers par eux reçus pour leurs cliens, par suite de leurs fonctions.

2061. Ceux qui, par un jugement rendu au pétitoire et passé en force de chose jugée, ont été condamnés à désemparer un fonds, et qui refusent d'obéir, peuvent, par un second jugement, être contraints par corps, quinzaine après la signification du premier jugement à personne ou domicile.

Si le fonds ou l'héritage est éloigné de plus de cinq myriamètres du domicile de la partie condamnée, il sera ajouté au délai de quinzaine un jour par cinq myriamètres.

2062. La contrainte par corps ne peut être ordonnée contre les fermiers pour le paiement des fermages des biens ruraux, si elle n'a été stipulée formellement dans l'acte de bail. Néanmoins, les fermiers et les co-

4. *Exhibitionis rerum depositarum penes sequestres, mandatarios aliosque custodes;*

5. *Contra fidejussores judiciales, et eos, qui tanquam principales debitores se ipsos pariter carceri subeundo obstrinxerunt;*

6. *Contra quemlibet publicum officialem, ut sua autographa, quoties praescriptum sit, edere cogatur;*

7. *Contra tabelliones, litium patronos et apparitores, ut scripturas reddant ipsis creditas, vel pecuniam a clientibus sui officii causa acceptam.*

2061. *Qui sententia in petitorio judicio lata, quae vim rei judicatae obtinuit, ad dimissionem praedii condemnati sunt, si parere detrectant, nova sententia carceribus includi possunt, decimo quinto tamen elapso die, postquam ipsis vel ad eorum domicilium prima sententia renunciata fuerit.—*

Si praedium aut bona a domicilio ejus, qui ea dimittere cogitur, ultra quinque myriametra distent, dies una in singula quinque myriametra dilationi quindecim dierum adjicitur,

2062. *Conductores causa mercedis bonorum ruralium in carcerem conjiciendi non sunt, nisi in locationis scriptura expresse id conventum sit. Nihilominus conductores et coloni*

niści częściowi, mogą bydź przymuszeni osobiście, za nie stawienie przy końcu dzierżawy, zwierząt danych na pakt, nasienia i narzędzi rolniczych, które im powierzone były, chybaby się usprawiedliwili, iż nie z nich przyczyna, że tych rzeczy nie dostaie.

2063. Oprócz przypadków oznaczonych w artykułach poprzedzaiących, albo tych, które prawo na przyszłość formalnie oznaczyć może, zabronione iest wszystkim Sędziom wyrokowanie przymusu osobistego, wszystkim Notaryuszom i pisarzom przyymowanie aktów, w których przymus osobisty byłby ułożony, i wszystkim Francuzom zezwalanie na podobne akta, choćby nawet zawarte były w kraiu obcym; a to wszystko pod karą nieważności, i wrócenia nakładów i wynagrodzenia szkód i straconych zysków.

2064. W przypadkach nawet powyżéy wyrażonych, nie może bydź wyrokowany przymus osobisty na małoletnich.

2065. Nie może bydź wyrokowany o summę mnieyszą od trzechset franków.

2066. Nie może bydź wyrokowany na starców siedmdziesiątletnich, na niewiasty i panny, chyba w przypadku szalbierstwa.

Zaczęcie siedemdziesiątego roku dostateczne będzie starcom na pożytkowanie z takiego dla nich względu.

Przymus osobisty z przyczyny szalbierstwa podczas małżeństwa w tenczas tylko ma mieysce na mężatkach, gdy są oddzie-

lons partiaires peuvent être contraints par corps, faute par eux de représenter, à la fin du bail, le cheptel de bétail, les semences et les instrumens aratoires qui leur ont été confiés; à moins qu'ils ne justifient que le déficit de ces objets ne procède point de leur fait.

2063. Hors les cas déterminés par les articles précédens, ou qui pourraient l'être à l'avenir par une loi formelle, il est défendu à tous juges de prononcer la contrainte par corps; à tous notaires et greffiers de recevoir des actes dans lesquels elle serait stipulée, et à tous Français de consentir pareils actes, encore qu'ils eussent été passés en pays étranger: le tout à peine de nullité, dépens, dommages et intérêts.

2064. Dans les cas même ci-dessus énoncés, la contrainte par corps ne peut être prononcée contre les mineurs.

2065. Elle ne peut être prononcée pour une somme moindre de trois cents francs.

2066. Elle ne peut être prononcée contre les septuagénaires, les femmes et les filles, que dans les cas de stellionat.

Il suffit que la soixante-dixième année soit commencée, pour jouir de la faveur accordée aux septuagénaires.

La contrainte par corps pour cause de stellionat pendant le mariage, n'a lieu contre les femmes mariées que lorsqu'elles sont sé-

partiarii carcerali custodiae mandari possunt, quoties finita locatione animalia, semina ipsis tradita, atque instrumenta aratoria non restituant, nisi eadem sine sua culpa defecisse probaverint.

2063. *Exceptis casibus in praecedentibus articulis memoratis, et illis, quos in posterum lex aliqua decernere posset, cetitum est omnibus judicibus, custodiam carceralem jubere; omnibus tabellionibus et scribis, acta recipere, in quibus hoc conventum sit, et cuivis Italo, similibus actis consensum praebere, etsi in extera ditione confecta sint, atque id sub poena nullitatis et praestationis impensarum, damnorum et ejus, quod interest,*

2064. *Decretum ob carceralem custodiam contra minores, etiam in casibus superius memoratis, pronunciari nequit;*

2065. *Nec pro quantitate minore libris tercentum;*

2066. *Nec contra septuagenarios et mulieres, seu nuptas seu innuptas, praeter casum stellionatus. Sufficit autem septuagesimum annum inceptum esse, ut septuagenarii beneficio ipsis concesso fruantur.*

Ione co do dóbr, albo gdy maią dobra któremi wolne zarządzanie sobie zachowały, i to tylko z powodu zobowiązań tyczących się tych dóbr.

Żony które będąc we wspólności maiątku zobowiązały się łącznie lub solidarnie z mężami swoiemi, nie mogą bydź poczytywane za winne szalbierstwa, z powodu takich kontraktów.

2067. Na mocy tylko wyroku sądowego, stosowany bydź może przymus osobisty, nawet w przypadkach upoważnionych prawem.

2068. Apellacya nie zawiesza przymusu osobistego, wyrzeczonego przez wyrok tymczasowo wykonywalny, stawiaiąc zaręczenie.

2069. Wykonywanie przymusu osobistego nie przeszkadza, ani zawiesza poszukiwań i wykonywań na dobrach.

2070. Nie ubliża się nic prawom szczególnym, które upoważniaią przymus osobisty, w przedmiotach handlu, ani prawom Policyi poprawczéy, ani prawom tyczącym się zarządzania pieniędzmi publicznemi.

TYTUŁ XVII.

o *Zapewnieniu przez zastaw.*

2071. Zapewnienie przez zastaw iest kontrakt, przez który dłużnik daie rzecz iaką swemu wierzycielowi, dla zapewnienia tego długu.

parées de biens, ou lorsqu'elles ont des biens dont elles se sont réservé la libre administration, et à raison des engagemens qui concernent ces biens.

Les femmes qui, étant en communauté, se seraient obligées conjointement ou solidairement avec leur maris, ne pourront être réputées stellionataires à raison de ces contrats.

2067. La contrainte par corps, dans les cas même où elle est autorisée par la loi, ne peut être appliquée qu'en vertu d'un jugement.

2068. L'appel ne suspend pas la contrainte par corps prononcée par un jugement provisoirement exécutoire en donnant caution.

2069. L'exercice de la contrainte par corps n'emêche ni ne suspend les poursuites et les exécutions sur les biens.

2070. Il n'est point dérogé aux lois particulières qui autorisent la contrainte par corps dans les matières de commerce, ni aux lois de police correctionnelle, ni à celles qui concernent l'administration des deniers publics.

TITRE XVII.

Du nantissement.

2071. Le nantissement est un contrat par lequel un débiteur remet une chose à son créancier pour sûreté de la dette.

Mulieres stellionatus causa, durante matrimonio, in carcerem conjici non possunt, nisi quoties bonorum communionem cum marito non inierint, vel liberam quorundam bonorum, quae possident, administrationem sibi reservaverint, et propter obligationes tantum, quae ad haec bona referuntur.

Uxores, quae, cum in bonorum communione essent, simul vel in solidum cum suis viris sese obligaverint, de stellionatu horum contractuum causa argui non poterunt.

2067. *Nemo nisi per sententiam, etiamsi lex facultatem tribuat, carcerali custodiae tradi potest.*

2068. *Carceralis custodia in vim sententiae, quae per modum, ut ajunt, provisionis executioni mandatur, cautionem praestando et appellatione interposita non suspenditur.*

2069. *Carceralis custodia non impedit neque differt acta judicialia et executionem in bonis.*

2070. *Nihil derogatum est legibus peculiaribus, quae publicam custodiam decernunt in re commerciali, nec legibus politiae correctionalis, nec iis, quae publicae pecuniae administrationem respiciunt.*

2072. Zapewnienie rzeczą ruchomą zowie się zastawem ruchomym.

Zapewnienie rzeczą nieruchomą nazywa się zastawem nieruchomym, zastawem dóbr.

DZIAŁ I.

o Zastawie ruchomym.

2073. Zastaw ruchomy nadaie prawo wierzycielowi, że ma przywiley pierwéy bydź płaconym z rzeczy która iest zastawu przedmiotem, niżeli inni wierzyciele.

2074. Przywiley taki, tyle tylko ma mieysce, ile iest akt publiczny, lub z podpisem prywatnym rzyzwoicie wreiestr wciągnięty zawieraiący oświadczenie należącéy się summy, równie iak gatunku i natury rzeczy, na zastaw danych, albo przyłączony stan ich iakości, wagi i miary.

Sporządzenie aktu na piśmie, i wciągnięcie iego w reiestra, przepisane są tylko w przedmiotach przenoszących wartość sto pięćdziesiąt franków.

2075. Przywiley wymieniony w artykule poprzedzaiącym, ustanawia się na ruchomościach nie zmysłowych, iakiemi są wierzytelności ruchome, tylko przez akt pu-

2072. Le nantissement d'une chose mobilière s'appelle *gage*. Celui d'une chose immobilière s'appelle *antichrèse*.

CHAPITRE I.

Du gage.

2073. Le gage confère au créancier le droit de se faire payer sur la chose qui en est l'objet, par privilége et préférence aux autres créanciers.

2074. Ce privilége n'a lieu qu'autant qu'il y a un acte public ou sous seing privé, dûment enregistré, contenant la déclaration de la somme due, ainsi que l'espèce et la nature des choses remises en gage, ou un état annexé de leur qualité, poids et mesure.

La rédaction de l'acte par écrit et son enregistrement ne sont néanmoins prescrits qu'en matière excédant la valeur de cent cinquante francs.

2075. Le privilége énoncé en l'article précédent ne s'établit sur les meubles incorporels, tels que les créances mobilières, que par acte public ou sous seing privé, aussi

---

TITULUS XVII.

De pignore in genere.

2071. *Pignus est contractus, quo res a debitore creditori traditur in securitatem crediti.*

2072. *Pignus de re mobili pignoris nomen retinet: pignus vero de immobili antichresis appellatur.*

CAPUT I.

De pignore proprie dicto.

2073. *Pignus creditori jus tribuit solutionis crediti consequendae ex ipso pignore, cum privilegio et praelatione ceteris creditoribus.*

2074. *Hoc privilegio creditor non gaudet, nisi adsit publica vel privata scriptura rite in publicis regestorum tabulis inscripta, in qua et summa debita, et species, et natura rei pignori traditae, aut status qualitatis, ponderis et mensurae ejusdem rei declarentur.*

Attamen scriptura et ejus inscriptio non requiruntur, nisi res, de qua agitur, valorem centum quinquaginta librarum excedat.

2075. *Privilegium in superiori articulo relatum locum non obtinet in mobilibus incorporalibus, uti sunt nomina, quae mobilibus accensentur, nisi ex publica vel privata*

bliczny, lub z podpisem prywatnym, równie zarejestrowany i wręczony dłużnikowi wierzytelności dany w zastaw.

2076. We wszystkich przypadkach, przywiléy tyle tylko utrzymuie się na zastawie, ile ten zastaw oddany był i pozostał w posiadaniu wierzyciela, albo trzeciéy osoby na którą umówiły się strony.

2077. Zastaw może bydź dany przez trzeciego za dłużnika.

2078. Wierzyciel gdy zapłaconym nie iest, nie może rozporządzać zastawem, ale może wyrobić sobie od sądu nakaz, aby zastaw pozostał u niego za zapłatę, i to do ilości wyrównywaiącey takiey zapłacie podług oszacowania przez biegłych, albo aby był przedany przez licytacyą.

Nieważne iest każde zastrzeżenie, któreby upoważniało wierzyciela do przywłaszczenia sobie zastawu, i rozporządzania nim bez formalności powyższych.

2079. Dłużnik zostaie właścicielem zastawu, aż dotąd, pókiby z niego wywłaszczonym nie był, ieżeli wywłaszczenie ma mieysce; zastaw w rękach wierzyciela, iest tylko składem zapewniaiącym iego przywiley.

2080. Wierzyciel odpowiada za straty i nadpsucia zastawu, iakieby mogły nastąpić z jego niedbalstwa, podług prawideł ustanowionych w tytule *o Kontraktach albo zobowiązaniach umownych w ogólności.*

Dłużnik ze swoiéy strony powinien wró-

enregistré, et signifié au débiteur de la créance donnée en gage.

2076. Dans tous les cas, le privilége ne subsiste sur le gage qu'autant que ce gage a été mis et est resté en la possession du créancier, ou d'un tiers convenu entre les parties.

2077. Le gage peut être donné par un tiers pour le débiteur.

2078. Le créancier ne peut, à défaut de paiement, disposer du gage; sauf à lui à faire ordonner en justice que ce gage lui demeurera en paiement et jusqu'à due concurrence, d'après une estimation faite par experts, ou qu'il sera vendu aux enchères.

Toute clause qui autoriserait le créancier à s'approprier le gage ou à en disposer sans les formalités ci-dessus, est nulle.

2079. Jusqu'à l'expropriation du débiteur, s'il y a lieu, il reste propriétaire du gage, qui n'est, dans la main du créancier, qu'un dépôt assurant le privilége de celui-ci.

2080. Le créancier répond, selon les règles établies au titre *des contrats ou des obligations conventionnelles en général*, de la perte ou détérioration du gage qui serait survenue par sa négligence.

De son côté le débiteur doit tenir compte

scriptura regestorum tabulis quoque inscripta, et debitori nominis pignore traditi denunciata.

2076. *Quocumque casu pignus privilegio non afficitur, nisi quatenus revera traditum sit et penes creditorem manserit, vel penes alium, in quem partes consenserint.*

2077. *Non solum debitor, sed quicumque pro ipso, pignus tradere potest.*

2078. *Creditor debito non soluto pignus distrahere nequit; impetrare tamen a judice potest, ut illud a peritis aestimatum pro rata sui crediti in solutum cedat, vel auctione publica veneat.*

Irritum est quodvis pactum, quo creditori facultas tribuitur, pignus sibi addicendi vel illud distrahendi, neglectis solemnitatibus superius praescriptis.

2079. *Pignoris dominium debitor retinet usquedum, si locus fuerit, eo privatur, et penes creditorem illud tantummodo manet veluti depositum in cautionem ejus privilegii.*

2080. *Creditor juxta regulas in titulo* de contractibus et obligationibus, quae in genere ex conventione procedunt, *damnum sarcit, si pignus ejus culpa amissum sit, vel deterius factum fuerit.*

cić wierzycielowi nakłady użyteczne i potrzebne, iakie on łożył na zachowanie zastawu.

2081. Jeżeli idzie o wierzytelność daną w zastaw, a ta wierzytelność procent przynosi, wierzyciel zarachuie procent na procenta, iakie należeć się iemu mogą.

Jeżeli dług dla którego zabezpieczenia wierzytelność dana była w zastaw, nie przynosi procentu, nastąpi zarachowanie procentów na kapitał długu.

2082. Nie może dłużnik upominać się o oddanie zastawu, póki zupełnie nie wypłaci tak kapitału iako też procentów i nakładów w długu, dla którego zabezpieczenia zastaw był dany, chybaby zatrzymuiący zastaw używał go na złe.

Jeżeli ze strony tegoż samego dłużnika, względem tegoż samego wierzyciela był inny dług zaciągnięty późniéy, po daniu zastawu, a który stał się wymagalnym przed zapłaceniem pierwszego długu, wierzyciel obowiązany nie iest odstąpić zastawu póki zupełnie zapłacony nie będzie, i z iednego i z drugiego długu, choćby nawet żaden układ nie zaszedł co do związania zastawu długiem powtórnym.

2083. Zastaw iest niepodzielny bez względu na podzielność długu między dziedzicami po dłużniku, albo po wierzycielu.

Choćby dziedzic po dłużniku zapłacił swoię część długu, nie może się upominać

au créancier des dépenses utiles et nécessaires que celui-ci a faites pour la conservation du gage.

2081. S'il s'agit d'une créance donnée en gage, et que cette créance porte intérêts, le créancier impute ces intérêts sur ceux qui peuvent lui être dus.

Si la dette pour sûreté de laquelle la créance a été donnée en gage, ne porte point elle-même intérêts, l'imputation se fait sur le capital de la dette.

2082. Le débiteur ne peut, à moins que le détenteur du gage n'en abuse, en réclamer la restitution qu'après avoir entièrement payé, tant en principal qu'intérêts et frais, la dette pour sûreté de laquelle le gage a été donné.

S'il existait de la part du même débiteur, envers le même créancier, une autre dette contractée postérieurement à la mise en gage, et devenue exigible avant le paiement de la première dette, le créancier ne pourra être tenu de se dessaisir du gage avant d'être entièrement payé de l'une et de l'autre dette, lors même qu'il n'y aurait eu aucune stipulation pour affecter le gage au paiement de la seconde.

2083. Le gage est indivisible nonobstant la divisibilité de la dette entre les héritiers du débiteur ou ceux du créancier.

L'héritier du débiteur, qui a payé sa portion de la dette, ne peut demander la resti-

Impensas vero necessarias vel utiles, ad servandum pignus factas, creditor a debitore repetit.

2081. *Si de nominibus pignori datis agatur, et usurae ex iis percipiantur, creditor eas in illis imputabit, quae sibi deberi possent; sin pro credito, cujus gratia pignus datum est, nullae usurae debeantur, tunc perceptas usuras in sortem imputabit.*

2082. *Debitor, nisi pignore possessor abutatur, illud repetere nequit, priusquam et sortem, et usuras, et expensas omnino persolverit ejus debiti, cujus gratia pignus constitutum fuit.*

Post pignus datum idem debitor si novum cum eodem creditore debitum contraxerit, quod ante primum solvendum sit, creditor pignus restituere non cogitur, nisi de utroque credito illi omnino satisfactum fuerit, licet nullo stipulatio intercesserit, ut ea res pignoris nomine etiam pro posteriori debito retineri posset.

2083. *Pignus individuum est, licet dividuum sit debitum, inter heredes debitoris vel creditoris*

o swoię część w zastawie, póki dług zupełnie zaspokoiony nie będzie.

Nawzaiem dziedzic po wierzycielu odebrawszy swoię część z długu, nie może zastawu oddawać, z uszkodzeniem tych współdziedziców swoich, którzy zapłaceni nie są.

2084. Powyższe rozporządzenia nie stosuią się, ani do przedmiotów handlowych, ani do domów pożyczki na zastaw upoważnionych, względem których tyczące się ich prawa, i urządzenia zachowywane bywaią.

DZIAŁ II.

o Zastawie nieruchomym.

2085. Zastaw nieruchomy ustanawia się tylko na piśmie.

Wierzyciel, przez taki kontrakt, nabywa tylko możności pobierania przychodów z nieruchomości, z obowiązkiem zarachowania ich rocznie na procenta, ieżeli mu się należą, a potém na kapitał wierzytelności swoiéy.

2086. Wierzyciel powinien płacić podatki i inne ciężary roczne z nieruchomości, którą przez zastaw trzyma, ieżeli inna względem tego umowa nie zaszła. Obowiązany rownie pod karą wynagrodzenia szkód i straconych zysków dostarczać wszystkiego, cokolwiek potrzebne do utrzymywania, i napraw użytecznych i potrzebnych w nieruchomości, ale wszelkie nakłady tyczące się takich przedmiotów, pobiera naprzód z przychodów.

2087. Dłużnik póki nie zaspokoi długu zupełnie, nie może żądać używania nieruchomości w zastaw daney.

Ale wierzyciel któryby chciał uwolnić się od obowiązków w artykule poprzedzaiącym wyrażonych, może zawsze przymusić dłużnika, aby wziął nazad używanie swoiéy nieruchomości, chybaby wierzyciel zrzekł się prawa takiego.

2088. Wierzyciel nie staie się właścicielem nieruchomości przez to tylko, że nie zapłacono mu w czasie umówionym; wszelkie przeciwne temu zastrzeżenie iest nieważne: w przypadku takim może nastawać o wywłaszczenie dłużnika swego, drogami prawnemi.

2089. Jeżeli ułożyły strony, że przychody potrącać będą procenta, albo całkowicie, albo do wyrównania pewnéy ilości, umowa taka wykonywana bywa równie, iak wszelka inna nie zabroniona prawami.

2090. Urządzenia w artykułach 2077 2083. stosuią się tak do zastawu nieruchomego, iak i ruchomego.

2091. Cokolwiek iest postanowione w niniejszym rozdziale, nie ma mocy prawa, gdy idzie o zastawy uczynione przed ogłoszeniem kodexu.

tution de sa portion dans le gage, tant que la dette n'est pas entièrement acquittée.

Réciproquement, l'héritier du créancier, qui a reçu sa portion de la dette, ne peut remettre le gage au préjudice de ceux de ses cohéritiers qui ne sont pas payés.

2084. Les dispositions ci-dessus ne sont applicables ni aux matières de commerce, ni aux maisons de prêt sur gage autorisées, et à l'égard desquelles on suit les lois et réglemens qui les concernent.

CHAPITRE II.

De l'antichrèse.

2085. L'antichrèse ne s'établit que par écrit.

Le créancier n'acquiert par ce contrat que la faculté de percevoir les fruits de l'immeuble, à la charge de les imputer annuellement sur les intérêts, s'il lui est dû, et ensuite sur le capital de sa créance.

2086. Le créancier est tenu, s'il n'en est autrement convenu, de payer les contributions et les charges annuelles de l'immeuble qu'il tient en antichrèse.

Il doit également, sous peine de dommages et intérêts, pourvoir à l'entretien et aux réparations utiles et nécessaires de l'immeuble, sauf à prélever sur les fruits toutes les dépenses relatives à ces divers objets.

2087. Le débiteur ne peut, avant l'entier acquittement de la dette, réclamer la jouissance de l'immeuble qu'il a remis en antichrèse.

Mais le créancier qui veut se décharger des obligations exprimées en l'article précédent, peut toujours, à moins qu'il n'ait renoncé à ce droit, contraindre le débiteur à reprendre la jouissance de son immeuble.

2088. Le créancier ne devient point propriétaire de l'immeuble par le seul défaut de paiement au terme convenu; toute clause contraire est nulle: en ce cas, il peut poursuivre l'expropriation de son débiteur par les voies légales.

2089. Lorsque les parties ont stipulé que les fruits se compenseront avec les intérêts, ou totalement, ou jusqu'à une certaine concurrence, cette convention s'exécute comme toute autre qui n'est point prohibée par les lois.

2090. Les dispositions des articles 2077 et 2083 s'appliquent à l'antichrèse comme au gage.

2091. Tout ce qui est statué au présent

Heres debitoris, qui pro sua parte debitum persolvit, pignoris restitutionem pro sua parte consequi nequit, donec debito plene satisfactum non fuerit.

Vicissim heres creditoris, cui debiti pars soluta fuit, pignus restituere non potest in praejudicium eorum ex suis coheredibus, quibus nondum satisfactum est.

2084. *Superiores canones neque aptantur commercialibus negotiis, neque mensariis, quibus jus est, accepto pignore mutuare; sed leges et regulae peculiares pro ipsis observandae sunt.*

CAPUT II.

De antichresi.

2085. *Antichresis non nisi scriptura constituitur.*

Creditor in vim hujusce contractus nanciscitur dumtaxat jus, fructus e re immobili percipiendi, ut illos quotannis in usuras, si debeantur, imputet, deinde in sortem.

2086. *Creditor, nisi aliter conventum sit, persolvere tenetur tributa, et annua onera ferre, quae praedio in antichresim dato imponuntur.*

Similiter prospicere debet, sub poena sarciendi damna et quod interierit, ut res salva sit, atque utiles et necessariae fiant impensae ad illam reficiendam; salvo ei jure, omnes sumtus hisce de causis factos ex fructibus percipiendi.

2087. *Debitor, nisi integro debito persoluto, rem immobilem in antichresim datam vindicare nequit.*

At si creditor ab obligationibus in articulo praecedenti sancitis sese liberare velit, debitorem compellere potest (nisi creditor ipse huic juri renunciaverit,) ut rem suam recipiat.

2088. *Creditor, eo quod ipsi tempore convento haud fuerit satisfactum, dominium rei in antichresim traditae non adquirit; quodvis contrarium pactum nullum est: tunc agere quidem poterit, ut ejus proprietas modis a jure probatis debitori adimatur.*

2089. *Pactum de fructibus cum usuris vel in totum, vel pro certa quantitate, compensandis vim obtinet, prout cetera pacta, quae lege non prohibentur.*

2090. *Statuta in articulis 2077 et 2083 in antichresi, aeque ac in pignore, observantur.*

2091. *Quidquid hoc capite sancitum est, jura non laedit, quae in rem immobilem in antichresim traditam aliis competere possent.*

niéyszym dziale nie szkodzi prawom, iakieby mieć mogły trzecie osoby, na istocie nieruchomości wydanéy pod tytułem zastawu nieruchomego.

Jeżeli wierzyciel maiący taki tytuł skąd inąd, ma na istocie takiéy przywileie lub hipoteki prawnie ustanowione i zachowane, używa ich w swoim porządku, iak wszelki inny wierzyciel.

TYTUŁ XVIII.

O przywileiach i hypotekach.

DZIAŁ I.

Urządzenia ogólne.

2092. Ktokolwiek zobowiązał się osobiście, dopełnić powinien zobowiązania swoiego ze wszystkich swoich dóbr ruchomych i nieruchomych, teraźniéyszych i przyszłych.

2093. Dobra dłużnika są zastawem wspólnym wierzycieli iego: i między nich podziela się wartość dóbr w stosunkowéy składce, chybaby były prawne przyczyny pierwszeństwa między wierzycielami.

chapitre ne préjudicie point aux droits que des tiers pourraient avoir sur le fonds de l'immeuble remis à titre d'antichrèse.

Si le créancier, muni à ce titre, a d'ailleurs sur le fonds des priviléges ou hypothèques légalement établis et conservés, il les exerce à son ordre et comme tout autre créancier.

TITRE XVIII.

Des priviléges et hypotheques.

CHAPITRE PREMIER.

Dispositions générales.

2092. Quiconque s'est obligé personnellement, est tenu de remplir son engagement sur tous ses biens mobiliers et immobiliers, présens et à venir.

2093. Les biens du débiteur sont le gage commun de ses créanciers; et le prix s'en distribue entre eux par contribution, à moins qu'il n'y ait entre les créanciers des causes légitimes de préférence.

Si praeter antichresis titulum creditor aliis juribus et hypothecis fruetur in ipsum praedium rite constitutis atque servatis, ipsi, ut cuique alii, juxta gradus praerogativam ea experiundi potestas erit.

TITULUS XVIII.

De privilegiis et hypothecis.

CAPUT I.

Dispositiones generales.

2092. *Quicumque ex propria persona aliquam suscepit obligationem, eam omnibus suis bonis mobilibus et immobilibus, praesentibus et futuris, implere tenetur.*

2093. *Debitoris bona pro ejus creditoribus commune pignus constituunt, et pretium ad ratam inter ipsos tribuitur, nisi legitimae intersint praelationis causae.*

2094. Prawnemi przyczynami pierwszeństwa są przywileie i hipoteki.

DZIAŁ II.

o Przywileiach

2095. Przywiley iest prawo, które iakość wierzytelności daie wierzycielowi, że iest pierwszym nad innych wierzycieli nawet hipotecznych.

2096. Między wierzycielami przywileiowanemi pierwszeństwo urządza się podług różnéy iakości przywileiów.

2097. Wierzyciele przywileiowani którzy są w tymże samym stopniu, płaceni są w stosunku swoich wierzytelności.

2098. Przywiléy z powodu praw skarbu publicznego, i porządek w iakim wykonywany bywa, urządzone są ściągaiącemi się do nich prawami.

Jednakże skarb publiczny nie może otrzymać przywileiu, ze szkodą praw trzecich osób poprzedniczo nabytych.

2099. Przywileie mogą bydź na ruchomościach, lub na nieruchomościach.

2094. Les causes légitimes de préférence sont les privilèges et hypothèques.

CHAPITRE II.

De priviléges.

2095. Le privilége est un droit que la qualité de la créance donne à un créancier d'être préféré aux autres créanciers, même hypothécaires.

2096. Entre les créanciers privilégiés, la préférance se règle par les différentes qualités des priviléges.

2097. Les créanciers privilégiés qui sont dans le même rang, sont payés par concurrence.

2098. Le privilége, à raison des droits du trésor public, et l'ordre dans lequel il s'exerce, sont réglés par les lois qui les concernent.

Le trésor public ne peut cependant obtenir de privilége au préjudice des droits antérieurement acquis à des tiers.

2099. Les priviléges peuvent être sur les meubles ou sur les immeubles.

2094. *Legitimae praelationis causae sunt privilegia et hypothecae*

CAPUT II.

De privilegiis.

2095. *Privilegium est jus ex nominis qualitate creditori competens, ut aliis, licet hypothecariis, creditoribus ipse praeferatur.*

2096. *Inter plures privilegiarios creditores praelatio ex privilegii qualitate dimetitur.*

2097. *Illis, qui pari privilegio gaudent, solutio tribuitur pro rata quantitate ejus, quod cuique debetur.*

2098. *Privilegium regio aerario pro hujus juribus competens et illud experiundi modus peculiaribus legibus reguntur.*

Attamen regium aerarium privilegio, quod anteriora laedat aliorum jura, frui nequit.

2099. *Privilegia competunt vel in bona mobilia vel in immobilia.*

Oddział I.

o Przywileiach na ruchomościach.

2100. Przywileie są albo ogólne, albo szczególne, na pewnych ruchomościach.

§. 1.

o Przywileiach ogólnych na ruchomościach

2101. Wierzytelności przywileiowane na ogóle ruchomych rzeczy, są wyrażone niżéy, i służy im porządek następuiący:

1. Koszta sądowe;
2. Koszta pogrzebowe;
3. Koszta iakieżkolwiek ostatniéy choroby w iednakowym stosunku wszystkim osobom którym się należą;
4. Zasługi służących z roku ukończonego, i to co się im należy z roku bieżącego;
5. Dostarczanie wyżywienia dłużnikowi i iego familii, to iest przez sześć miesięcy ostatnie przez kupców szczegółowych, iakiemi są piekarze, rzeźnicy i inni, a przez rok ostatni, przez utrzymuiących pensye i kupców ogółowych.

§. 2.

o Przywileiach na pewnych ruchomościach.

2102. Wierzytelności przywileiowane na pewnych ruchomościach są:

Section I.

Des priviléges sur les meubles.

2100. Les priviléges sont ou généraux ou particuliers sur certains meubles.

§. 1.

Des priviléges généraux sur les meubles.

2101. Les créances privilégiées sur la généralité des meubles sont celles ci-après exprimées, et s'exercent dans l'ordre suivant:

1. Les frais de justice;
2. Les frais funéraires;
3. Les frais quelconques de la dernière maladie, concurremment entre ceux à qui ils sont dus;
4. Les salaires des gens de service, pour l'année échue, et ce qui est dû sur l'année courante;
5. Les fournitures de subsistances faites au débiteur et à sa famille: savoir, pendant les six derniers mois, par les marchands en détail, tels que boulangers, bouchers et autres; et pendant la dernière année, par les maîtres de pension et marchands en gros.

§. 2

Des priviléges sur certains meubles.

2102. Les créances privilégiées sur certains meubles sont:

Sectio I.

De privilegiis in bona mobilia.

2100. *Privilegia vel generalia sunt, vel specialia in certa mobilia tantum.*

§. 1.

De privilegiis generalibus in bona mobilia.

2101. *Creditorum privilegia, quibus universa mobilia afficiuntur, illa sunt, quae infra enumerantur, atque sequenti ordine exercentur:*

1. *Impensae judiciales;*
2. *Impensae funeris;*
3. *Ultimae infirmitatis impensae, omnes aequaliter praestandae iis, quibus debentur;*
4. *Mercedes, quae pro anno proxime elapso et pro veriente fa nulis jam debitae sint;*
5. *Res alimentariae debitori ejusque familiae praestitae, nimirum intra sex postremos menses, a mercatoribus, qui res minutatim vendunt, uti sunt pistores, lanii aliique; et intra annum postremum, ab hospitatore et aliis negotiatoribus magnam et copiosam mercaturam exercentibus.*

§. 2.

De privilegiis specialibus in certa bona mobilia.

2102. *Credita privilegio donata in certa bona mobilia sunt:*

1. Naymy i dzierżawy nieruchomości na przychodach ze zbioru rocznego, i na cenie tego wszystkiego, cokolwiek składa porzebne sprzęty w domu naiętym, lub w dzierżawie, i cokolwiek służy do przyzwoitego gospodarowania w dzierżawie, to iest, o wszelką należytość iuż wypadłą i ieszcze wypadaiącą, ieżeli kontrakty dzierżawne są urzędowe, albo ieżeli będące z podpisem prywatnym, maią datę pewną: i w tych dwóch przypadkach, inni wierzyciele maią prawo odnaiąć dom lub dzierżawę na pozostały czas z kontraktu, i szukać swego zysku z kontraktów i zadzierżawień, ale zawsze z obowiązkiem zapłacenia wierzycielowi tego wszystkiego, cokolwiek należałoby mu się ieszcze.

A gdyby nie było kontraktów dzierżawnych urzędowych, albo ieżeli będące z podpisem prywatnym nie maią pewnéy daty, to na rok rachuiąc od wyyścia roku bieżącego.

Tenże sam przywiley ma mieysce o naprawy komornicze, i o to wszystko, cokolwiek się tycze wykonania kontraktu dzierżawnego.

Iednakże summy należące się za nasienie, albo za nakłady na zbiór roczny, płacone są z ceny zbioru; a należące się za narzędzia z ceny tych narzędzi, z pierwszeństwem dla właściciela w iednym i drugim przypadku.

1. Les loyers et fermages des immeubles, sur les fruits de la récolte de l'année, et sur le prix de tout ce qui garnit la maison louée ou la ferme, et de tout ce qui sert à l'exploitation de la ferme, savoir, pour tout ce qui est échu, et pour tout ce qui est à échoir, si les baux sont authentiques, ou si, étant sous signature privée, ils ont une date certaine; et, dans ces deux cas, les autres créanciers ont le droit de relouer la maison ou la ferme pour le restant du bail, et de faire leur profit des baux ou fermages, à la charge toutefois de payer au propriétaire tout ce qui lui serait encore dû;

Et, à défaut de baux authentiques, ou lorsqu'étant sous signature privée, ils n'ont pas une date certaine, pour une année à partir de l'expiration de l'année courante.

Le même privilége a lieu pour les réparations locatives, et pour tout ce qui concerne l'exécution du bail.

Néanmoins les sommes dues pour les semences ou pour les frais de la récolte de l'année, sont payées sur le prix de la récolte; et celles dues pour ustensiles, sur le prix de ces ustensiles, par préférence au propriétaire, dans l'un et l'autre cas.

1. *Pensiones et mercedes ex locatione immobilium in fructus illius anni, quo percepti sunt, et in valorem eorum omnium, quae domum aut praedium instruunt et culturae inserviunt: nimirum pro omnibus pensionibus et mercedibus praeteritis, ac pro iis, quarum dies nondum venit, hoc privilegium datur, sive contractus in publicum instrumentum redactum sit, sive in privatam scripturam, certo tamen die et loco exaratam. Utroque casu ceteris creditoribus jus competit, domum vel praedium ad reliquum locationis tempus relocandi et pensiones percipiendi, solutis tamen proprietario iis omnibus, quae adhuc ipsi deberentur.*

Deficiente autem publico instrumento, vel privata scriptura existente, quae locum tamen et diem certum non exhibeat, relocandi facultas ad annum dumtaxat ab exitu labentis computandum creditoribus tribuitur.

Idem privilegium competit pro refectionum impensis, quae conductori incumbunt, et pro iis omnibus, quae conductionis executionem respiciunt.

Pecunia tamen sementis, vel illius anni fructuum colligendorum causa erogata, ex messis pretio percipitur; quae vero ad paranda instrumenta collata est, ex eorum pretio desumitur, nulla in utroque casu proprietario praelatione concessa.

Właściciel może zaiąć ruchomości potrzebne w iego domu albo w iego dzierżawie, gdy były stamtąd ruszone bez iego pozwolenia, i zachowuie na nich swóy przywiley, byleby upominał się o nie; to iest, gdy idzie o ruchomości potrzebne do dzierżawy, w przeciągu dni czterdziestu, a w przeciągu piętnastu, ieżeli idzie o ruchomości potrzebne do domu.

2. Wierzytelność na zastawie, który wierzyciel zaiął w posiadanie.

3. Koszta łożone na zachowanie rzeczy,

4. Cena rzeczy ruchomych niezapłaconych, ieżeli są ieszcze w posiadaniu dłużnika, bądź gdy ie kupił z oznaczeniem granicy czasu, lub bez oznaczenia.

Jeżeli przedaż uczyniona była bez oznaczenia granicy czasu, przedawca może wydobydź te rzeczy, póki są w posiadaniu kupuiącego, i przeszkodzić ich odprzedaży; byleby wydobycie nastąpiło w ośmiu dniach po wydaniu, i żeby rzeczy znaydowały się w takim samym stanie, w iakim wydanemi były.

Przywiley przedawcy służy zawsze dopiero po przywileiu właściciela domu lub dzierżawy; chybaby dowiedziono było, że właściciel wiedział, iż sprzęty i inne przedmioty do iego domu lub dzierżawy potrzebne nie należały do komornika.

Nic się nie odmienia w prawach i zwyczaiach handlu, względem wydobywania.

Le propriétaire peut saisir les meubles qui garnissent sa maison ou sa ferme, lorsqu'ils ont été déplacés sans son consentement, et il conserve sur eux son privilége, pourvu qu'il ait fait la revendication; savoir, lorsqu'il s'agit du mobilier qui garnissait une ferme, dans le délai de quarante jours, et dans celui de quinzaine, s'il s'agit de meubles garnissant une maison.

2. La créance sur le gage dont le créancier est saisi.

3. Les frais faits pour la conservation de la chose.

4. Le prix d'effets mobiliers non payés, s'ils sont encore en la possession du débiteur, soit qu'il ait acheté à terme ou sans terme.

Si la vente a été faite sans terme, le vendeur peut même revendiquer ces effets tant qu'ils sont en la possession de l'acheteur, et en empêcher la revente, pourvu que la revendication soit faite dans la huitaine de la livraison, et que les effets se trouvent dans le même état dans lequel cette livraison a été faite.

Le privilége du vendeur ne s'exerce toutefois qu'après celui du propriétaire de la maison ou de la ferme, à moins qu'il ne soit prouvé que le propriétaire avait connaissance que les meubles et autres objets garnissant sa maison ou sa ferme n'appartenaient pas au locataire.

Il n'est rien innové aux lois et usages du commerce sur la revendication.

Proprietarius sequestrationem impetrare potest eorum, quae ad ejus domum vel praedium instruendum illata sunt, cum absque suo consensu amota fuerint, et in ea suum privilegium retinet; dummodo intra quadraginta dies, si de invectis in praedium, et intra quindecim, si de domestica supellectile agatur, persecutoriam actionem instituerit.

2. Creditum in pignore, quod penes creditorem est.

3. Impensae rei servandae causa factae.

4. Pretium rerum mobilium nondum solutum, si adhuc illae in debitoris possessione existant, quin referat, utrum in emtione mora ad solvendum data sit, nec ne.

Si venditio sine mora ad solvendum facta sit, venditor potest eas vindicare, quamdiu penes emtorem sunt, et prohibere, quominus iterum vendantur, dummodo intra octo dies a traditionis die vindicentur, et in eodem statu reperiantur, in quo erant, quum tradita fuerunt.

Privilegium tamen proprietarii domus aut praedii potius est privilegio venditoris, nisi probetur, proprietarium scivisse, mobilia aliaque ad instruendam domum aut praedium illata ad conductorem non pertinuisse.

Leges et usus commerciales de vindicatione ex superius sancitis minime innovantur.

5. Dostarczania iakie łożył gospodarz domu dla podróżnych, na rzeczy podróżnego, które do iego domu przeniesione były.

6. Koszta na przewoz i nakłady połączone z przewożeniem rzeczy na rzeczy przewiezionéy.

7. Wierzytelności wypływaiące z nadużycia i przestępstw popełnionych przez urzędników publicznych, w odbywaniu urzędowych ich czynności, na kapitale ich zaręczenia i na procentach, które stąd należeć się mogą.

Oddział II.

o Przywileiach na nieruchomościach.

2103. Wierzyciele przywileiowani na nieruchomościach są:

1. Przedawca na nieruchomości przedanéy o zapłatę ceny.

Jeżeli było kilka przedaży następnych, których cena należy się w całości lub w części, pierwszy przedawca przeniesiony iest nad drugiego, drugi nad trzeciego, i. t. d.

2. Ci którzy dostarczyli pieniędzy na nabycie nieruchomości, byleby było urzędownie okazane przez akt pożyczki, że na ten koniec summa przeznaczona była, i przez kwit przedawcy, że z tych pieniędzy pożyczonych zapłacenie nastąpiło.

5. Les fournitures d'un aubergiste, sur les effets du voyageur qui ont été transportés dans son auberge.

6. Les frais de voiture et les dépenses accessoires, sur la chose voiturée.

7. Les créances résultant d'abus et prévarications commis par les fonctionnaires publics dans l'exercice de leurs fonctions, sur les fonds de leur cautionnement et sur les intérêts qui en peuvent être dus.

Section II.

Des priviléges sur les immeubles.

2103. Les créanciers privilégiés sur les immeubles sont,

1. Le vendeur, sur l'immeuble vendu, pour le paiement du prix.

S'il y a plusieurs ventes successives dont le prix soit dû en tout ou en partie, le premier vendeur est préféré au second, le deuxième au troisième, et ainsi de suite.

2. Ceux qui ont fourni les deniers pour l'acquisition d'un immeuble, pourvu qu'il soit authentiquement constaté, par l'acte d'emprunt, que la somme était destinée à cet emploi, et, par la quittance du vendeur, que ce paiement a été fait des deniers empruntés.

5. Cauponae creditum in res a viatore in diversorium illatas, ob ea, quae ipsi ministravit.

6. Mercedes vecturae et accessoriae impensae in rem vectam.

7. Credita, quae promanant ex abusu et praevaricatione eorum, qui, publico munere fungentes, in ejus exercitio delinquunt, in cautionis pes ipsos praestitae sortem et in usuras, si quae deberentur.

Sectio II.

De privilegiis in bona immobilia.

2103. *Creditores privilegiarii in res immobiles sunt:*

1. *Venditor in rem immobilem venditam pro solutione pretii.*

Si plures vendi iones successivae factae fuerunt, quarum pretium vel in totum vel pro parte debeatur, primus venditor secundo, hic tertio praefertur, et sic deinceps.

2. *Qui ad rem immobilem adquirendam pecuniam crediderunt, dummodo ex authentico actu constet, pecuniam fuisse ad emtionem illius rei concreditam, et ex venditoris apocha, eandem pecuniam in solutionem ejus pretii conversam fuisse.*

3. Współdziedzice na nieruchomościach spadku za rękoymią działów między niemi, i dodatków lub zwrotów w częściach.

4. Architekci, podeymuiący się ogólnie, mularze i inni robotnicy użyci do stawiania, przestawiania i naprawiania budowli, kanałów i innych robót iakichkolwiek, byleby sporządzony był pierwéy protokuł przez biegłego, wyznaczonego z urzędu od Trybunału pierwszéy instancyi, w którego obrębie położone są budowle, na oznaczenie stanu mieysc tyczących się tych robot, których wykonania zamiar oświadcza właściciel, i żeby roboty w sześciu miesiącach naydaléy po ich udoskonaleniu odebrane były przez biegłego także z urzędu wyznaczonego.

Ale ilość przywileiu nie może przenosić wartości oznaczoney w drugim protokule, i zmnieyszona iest do umiarkowaney wartości, iaka będzie w czasie alienowania nieruchomości, i wynika z robót które w niey poczynione były.

5 Takiż sam przywiley służy tym którzy pożyczyli pieniędzy na zapłacenie lub wypłacenie późniéy robotnikom, byleby użycie tych pieniędzy okazane było urzędownie, przez akt pożyczki, i przez kwity robotników, równym sposobem iak powiedziano wyżéy o tych, którzy pożyczyli pieniędzy na nabycie nieruchomości.

3. Les cohéritiers, sur les immeubles de la succession, pour la garantie des partages faits entre eux et des soulte ou retour de lots.

4. Les architectes, entrepreneurs, maçons et autres ouvriers employés pour édifier, reconstruire ou réparer des bâtimens, canaux, ou autres ouvrages quelconques, pourvu néanmoins que, par un expert nommé d'office par le tribunal de première instance dans le ressort duquel les bâtimens sont situés, il ait été dressé préalablemnet un procès-verbal à l'effet de constater l'état des lieux relativement aux ouvrages que le propriétaire déclarera avoir dessein de faire, et que les ouvrages aient été, dans les six mois au plus de leur perfection, reçus par un expert également nommé d'office.

Mais le montant du privilége ne peut exceder les valeurs constatées par le second procès-verbal, et il se réduit à la plus-value existante à l'époque de l'aliénation de l'immeuble, et résultant de travaux qui y ont été faits.

5. Ceux qui ont prêté les deniers pour payer ou rembourser les ouvriers, jouissent du même privilége, pourvu que cet emploi soit authentiquement constaté par l'acte d'emprunt et par la quittance des ouvriers, ainsi qu'il a été dit ci-dessus pour ceux qui ont prêté les deniers pour l'acquisition d'un immeuble.

---

3. *Coheredes in immobilia hereditaria, si quando locus fiat evictioni, aut compensationi, aut aequationi portionum hereditatis, quae ipsis in divisione obtigerunt.*

4. *Architecti, redemtores operis, fabri caementarii et ceteri operarii, aedificandis, restituendis aut reparandis aedificiis, alveis, et quibuscumque aliis operibus addicti, dummodo tamen per peritum ex officio electum a tribunali primae instantiae, in cujus districtu aedificia sita sunt, in antecessum verbalis processus fiat, ut constet de locorum statu quoad opera, quae proprietarius fieri velle declaraverit, et dummodo a perito item ex officio electo opera intra sex menses ad summum a die eorum perfectionis adprobentur.*

Summa tamen, pro qua privilegium exercetur, valorem in secundo processu verbali praefinitum excedere nequit, atque reducitur ad quanti pluris tempore alienationis res stetit operum causa, quae ipsi accesserunt.

5. *Qui pro operarum mercede aut compensatione pecuniam crediderunt, eodem privilegio fruuntur, dummodo mutuatae pecuniae usus ex ipso mutui actu, et ex operariorum apocha authentico modo constet, prout supra dictum est de iis, qui pecuniam ad rem immobilem comparandam crediderunt.*

Oddział III.

Przywileiach które się rozciągaią na ruchomościach i nieruchomościach.

2104. Przywileie które się rozciągaią na ruchomościach i nieruchomościach, te same są, iakie wyrażono w artykule 2101.

2105. Gdy nie dostaie ruchomości, a wypada płacić należytości uprzywileiowane; wyrażone w artykule poprzedzaiącym, z ceny nieruchomości w zbiegu wierzycieli uprzywileiowanych na nieruchomości, odbywa się zapłata w następuiącym porządku:

1. Koszta sądowe i inne wyrażone w artykule 2101.

2. Wierzytelności oznaczone w artykule 2103.

Oddział IV.

Jak się zachowuią przywileie.

2106. Przywileie między wierzycielami na nieruchomościach, tyle tylko wydaią swóy skutek, ile stały się iawne przez wpis na reiestrach zachowawcy hipotek, w sposobie oznaczonym przez prawo, i rachuiąc od daty tego wpisu, pod następuiącemi tylko wyiątkami.

Section III.

Des priviléges qui s'étendent sur les meubles et les immeubles.

2104. Les priviléges qui s'étendent sur les meubles et les immeubles, sont ceux énoncés en l'article 2101.

2105. Lorsqu'à défaut de mobilier, les privilégiés énoncés en l'article précédent se présentent pour être payés sur le prix d'un immeuble, en concurrence avec les créanciers privilégiés su l'immeuble, les paiemens se font dans l'ordre qui suit:

1. Les frais de justice et autres énoncés en l'article 2101;

2. Les créances désignées en l'article 2103.

Section IV.

Comment se conservent les priviléges.

2106. Entre les créanciers, les priviléges ne produisent d'effets à l'égard des immeubles qu'autant qu'ils sont rendus publics par inscription sur les registres du conservateur des hypothèques, de la manière déterminée par la loi, et à compter de la date de cette inscription, sous les seules exceptions qui suivent.

Sectio III.

De privilegiis, quae mobilia et immobilia complectuntur.

2104. *Privilegia, quae mobilia et immobilia complectuntur, ea sunt, quae in articulo* 2101 *recensentur*

2105. *Quoties, mobilibus deficientibus, privilegiarii, de quibus praecedenti articulo dictum est, ex pretio rei immobilis sui crediti solutionem petunt, et cum iis concurrunt alii, qui in eandem rem immobilem privilegio gaudent, tunc solutiones sequenti ordine fiunt:*

1. *Expensis judicialibus et aliis articulo* 2101 *enumeratis satisfit;*

2. *Creditoribus articulo* 2103 *recensitis.*

Sectio IV.

Quomodo privilegia serventur.

2106. *Inter creditores privilegia in immobilia effectu carent, nisi per inscriptionem in tabulis conservatoris hypothecarum publica facta fuerint modis a lege praescriptis; tunc enim a die ejusdem inscriptionis effectum sortiuntur, exceptis tantum sequentibus casibus.*

2107. Wyiętemi są od formalności wpisu, wierzytelności wyrażone w artykule 2101.

2108. Przedawca przywileiowany zachowuie swóy przywiley przez przepisanie tytułu, który przeniosł własność na nabywcę, i który oka uie, że się iemu należy całość, lub część ceny, a na ten koniec przepisanie kontraktu przez nabywcę uczynione, waży tyle co wpis dla przedawcy i dla pożyczaiącego, który mu dostarczył pieniędzy zapłaconych, i który wniydzie w prawa przedawcy, przez tenże sam kontrakt: obowiązany iednak będzie zachowawca hipotek, pod karą wynagrodzenia szkód i straconych zysków względem trzecich osób, do uczynienia z urzędu wpisu, na reiestrze swoim, wierzytelności wypływaiących z aktu przenoszącego własność, tak na korzyść przedawcy, iako też na korzyść pożyczaiących, którzy także mogą postarać się o wykonanie, ieżeli ieszcze nie nastąpiło, przepisania kontraktu przedaży, aby przez to nabyli wpisu tego, co im się należy z wartości.

2109. Współdziedzic lub współdzielący się, zachowuie przywiley na dobrach każdey części, albo na maiątku licytowanym, o dodatek i zwrót części, albo o cenę licytacyi, przez wpis uczyniony za swoią staranności, w przeciągu sześćdziesiąt dni, od daty aktu podziału, lub przysądzenia na licytacyi: przez ciąg tego czasu, żadna hipoteka nie może mieć mieysca na maiątku obowiązanym do dodatku, lub przysądzonym przez licytacyą, z uszkodzeniem wierzyciela dodatku lub ceny.

2107. Sont exceptées de la formalité de l'inscription les créances énoncées en l'article 2101.

2108. Le vendeur privilégié conserve son privilége par la transcription du titre qui a transféré la propriété à l'acquéreur, et qui constate que la totalité, ou partie du prix lui est due; à l'effet de quoi la transcription du contrat faite par l'acquéreur vaudra inscription pour le vendeur, et pour le prêteur qui lui aura fourni les deniers payés, et qui sera subrogé aux droits du vendeur par le même contrat: sera néanmoins le conservateur des hypothèques tenu, sous peine de tous dommages et intérêts envers les tiers, de faire d'office l'inscription sur son registre, des créances résultant de l'acte translatif de propriété, tant en faveur du vendeur qu'en faveur des prêteurs, qui pourront aussi faire, si elle ne l'a été, la transcription du contrat de vente, à l'effet d'acquérir l'inscription de ce qui leur est dû sur le prix.

2109. Le cohéritier ou copartageant conserve son privilége sur les biens de chaque lot, ou sur le bien licité, pour les soulte et retour de lots, ou pour le prix de la licitation, par l'inscription faite à sa diligence, dans soixante jours, à dater de l'acte de partage ou de l'adjudication par licitation; durant lequel temps aucune hypothèque ne peut avoir lieu sur le bien chargé de soulte ou adjugé par licitation, au préjudice du créancier de la soulte ou du prix.

2107. *Excipiuntur ab inscriptionis solemnitate credita in articulo* 2101 *expressa.*

2108. *Venditor privilegiarius suum privilegium retinet per transcriptionem tituli, quo in emtorem dominium translatum est, et ex quo pretium, vel integrum, vel pro parte, adhuc ipsi deberi constet; ad quem effectum ipsa transcriptio contractus ab emtore initi loco erit inscriptionis favore venditoris et illius, qui solutam credidit pecuniam, et qui in venditoris jura vi ejusdem contractus succedet.*

Conservatori hypothecarum nihilominus, sub poena cujuscumque damni et ejus, quod interest, erga tertios, onus incumbit, inscribendi ex officio in suis tabulis credita, quae ab actu dominium transferente promanant, tam favore venditoris, quam eorum, qui pecuniam crediderunt; atque istis quoque fas erit, postulare transcriptionem contractus venditionis, si illa facta non fuerit, ut pro eo, quod in pretium ipsis debetur, inscriptionem adipiscantur.

2109. *Coheres aut condividens suum retinet privilegium in bona cujusque portionis, et in ea per licitationem alienata, ob compensationes et aequationes earundem portionum, aut ob pretium licitationis, quoties, eo instante, inscriptio facta sit intra sexaginta dies, ab actu divisionis aut adjudicationis rei licitatae computandos, quo temporis intervallo hypothecae nullatenus subjici possunt bona vel aequationi obnoxia, vel per licitationem adjudicata, in praejudicium ejus, cui aequationis, vel compensationis, vel pretii consequendi jus competit.*

2110. Architekci podeymuiący się roboty ogółem, mularze i inni robotnicy, użyci do postawienia, przestawienia lub naprawienia budowli, kanałów i innych robót, i ci którzy dla ich zapłaty lub wypłaty późniéy, pożyczyli pieniędzy, a użycie tych pieniędzy okażane było przez dwoisty wpis uczyniony: 1. Protokułu oszacuiącego stan mieysc; 2. Protokułu przyięcia, zachowuią swóy przywiley od daty wpisu pierwszego protokułu.

2111. Wierzyciele i zyskuiący zapisy testamentowe, którzy żądaią oddziału maiątku nieboszczyka, stosownie do artykułu 878. w tytule *o Spadkach*, zachowuią swóy przywiley względem wierzycieli, dziedziców, albo zastępcow nieboszczyka, na nieruchomościach spadku, przez wpisy uczynione na każdym z tych dóbr, w ciągu sześciu miesięcy, rachuiąc od otwarcia spadku.

Przed upłynieniem tego czasu, żadnéy hipoteki któraby miała skutek, nie mogą ustanowić na tych dobrach dziedzice lub zastępcy z uszkodzeniem wierzycieli takich, lub zyskuiących zapisy testamentowe.

2110. Les architectes, entrepreneurs, macons et autres ouvriers employés pour édifier, reconstruire ou réparer des bâtimens, canaux, ou autres ouvrages, et ceux qui ont, pour les payer et rembourser, prêté les deniers dont l'emploi a été constaté, conservent, par la double inscription faite, 1. du procès-verbal qui constate l'état des lieux, 2. du procès-verbal de réception, leur privilége à la date de l'inscription du premier procès verbal.

2111. Les créanciers et légataires qui demandent la séparation du patrimoine du défunt, conformément à l'article 878 au titre *des successions*, conservent, à l'égard des créanciers des héritiers ou représentans du défunt, leur privilége sur les immeubles de la succession, par les inscriptions faites sur chacun de ces biens, dans les six mois à compter de l'ouverture de la succession.

Avant l'expiration de ce délai, aucune hypothèque ne peut être établie avec effet sur ces biens par les héritiers ou representans au préjudice de ces créanciers ou légataires.

2110. *Architecti, redemtores operis, fabri caementarii ceterique operarii, aedificandis, restituendis, aut reparandis aedificiis, alveis aliisque operibus addicti, et qui pro mercedis ipsis debitae solutione aut compensatione pecuniam crediderunt, quae in praedictas causas versa adpareat per duplicem inscriptionem, 1. processus verbalis, ex quo locorum status probetur; 2. alterius processus verbalis, quo opera adprobata fuerint, a die inscriptionis primi processus verbalis sua privilegia servant.*

2111. *Creditores et legatarii, qui defuncti bonorum separationem petunt juxta articulum* 878 *titulo* de successionibus *privilegia retinent erga creditores heredum, seu eorum, qui defuncti personam repraesentant, in immobilia hereditatis, in vim inscriptionis factae ad singula eadem bona intra sex menses a die delatae successionis.*

Antequam hoc temporis spatium elabatur, nullo hypothecae vinculo cum effectu haec bona ab heredibus, seu ab iis, qui defuncti personam repraesentant, in praejudicium creditorum aut legatariorum obstringi possunt.

2112. Zyskuiący ustąpienie tych różnych wierzytelności przywileiowanych używaią takichże samych praw, iak i ci którzy im ustąpili, na ich miéyscu i w ich stopniu.

2113. Wszelkie przywileiowane wierzytelności, poddane formalności wpisu, względem których warunki powyżéy przepisane, dla zachowania przywileiu dopełnionemi nie były, nie przestaią mieć hipoteki; ale hipoteka nie ma daty względem trzecich, tylko od czasu wpisów które powinny bydź uczynionemi, podług tego co będzie wyłożone poniżey.

DZIAŁ III.

o Hipotekach.

2114. Hipoteka iest rzeczowe prawo na nieruchomościach, do których przywiązane iest zaspokoienie zobowiązania.

Hipoteka z natury swoiéy iest niepodzielna, i utrzymuie się w całości na wszystkich nieruchomościach zobowiązanych, na każdéy z nich, i na wszelkiey ich części.

Wszędzie idzie za niemi, w iakiekolwiek ręce przechodzą.

2115. Hipoteka ma mieysce tylko w przypadkach i podług form upoważnionych prawem.

2116. Hipoteka iest albo prawna, albo sądowa, albo umowna.

2112. Les cessionnaires de ces diverses créances privilégiées exercent tous les mêmes droits que les cédans, en leur lieu et place.

2113. Toutes créances privilégiées, soumises à la formalité de l'inscription, à l'égard desquelles les conditions ci-dessus prescrites pour conserver le privilége n'ont pas été accomplies, ne cessent pas néanmoins d'être hypothécaires; mais l'hypothèque ne date, à l'égard des tiers, que de l'époque des inscriptions qui auront dû être faites ainsi qu'il sera ci-après expliqué.

CHAPITRE III.

Des hypothèques.

2114. L'hypothèque est un droit réel sur les immeubles affectés à l'acquittement d'une obligation.

Elle est, de sa nature, indivisible, et subsiste en entier sur tous les immeubles affectés, sur chacun et sur chaque portion de ces immeubles.

Elle les suit dans quelques mains qu'ils passent.

2115. L'hypothèque n'a lieu que dans les cas et suivant les formes autorisés par la loi.

2116. Elle est ou légale, ou judiciaire, ou conventionnelle.

2112. *Qui cessionem cujuscumque ex his creditis privilegio munitis obtinuerunt, omnibus cedentium juribus pro ipsis et in eorum gradu utuntur.*

2113. *Quodvis creditum privilegiarium, inscriptioni obnoxium, cujus respectu conditiones superius constitutae causa servandi privilegii adimpletae non sunt, hypothecarium nihilominus esse non desinit. Verum hypothecae quoad alios nulla ratio habetur, nisi a die inscriptionis peragendae modis inferius statutis.*

CAPUT III.

De hypothecis.

2114. *Hypotheca est jus in re immobili constitutum ad obligationis implementum.*

Eadem suapte natura individua est, et tota afficit universa bona ipsi obnoxia, quodlibet ex ipsis et quamcumque illorum partem: bonis inhaeret, in quemlibet possessorem ipsa transeant.

2115. *Hypothecae locus non est, nisi casibus et servatis formis a lege sancitis.*

2116. *Hypotheca est vel legalis, vel judicialis, vel conventionalis.*

2117. Ta iest hipoteka prawna, która z prawa wypływa.

Hipoteka sądowa następuie przez wyrok albo akta sądowe.

Hipoteka umowna zależy od umów i formy zewnętrznéy w aktach i kontraktach.

2118. Zdatnemi są do przyięcia hipoteki tylko:

1. Dobra nieruchome, które są zdatne do zamiau, i przybycia do nich, poczytywane za nieruchome;

2. Używanie przychodów z takichże dóbr, i przybycia przez czas takiego używania.

2119. Hipoteka na rzeczach ruchomych nie ma mieysca.

2120. Nic nowego nie wprowadza się niniejszym Kodexem do praw morskich, i urządzeń tyczących się okrętów i statków do morza.

ODDZIAŁ I.

o Hipotekach prawnych.

2121. Prawa i wierzytelności, którym przyznana iest hipoteka prawna, są:

Prawa mężatek na dobrach ich mężów;

Prawa małoletnich i bezwłasnowolnych na dobrach ich opiekunów;

2117. L'hypothèque légale est celle qui résulte de la loi.

L'hypothèque judiciaire est celle qui résulte des jugemens ou actes judiciaires.

L'hypothèque conventionnelle est celle qui dépend des conventions, et de la forme extérieure des actes et des contrats.

2118. Sont seuls susceptibles d'hypothèques,

1. Les biens immobiliers qui sont dans le commerce, et leurs accessoires réputés immeubles;

2. L'usufruit des mêmes biens et accessoires pendant le temps de sa durée.

2119. Les meubles n'ont pas de suite par hypothèque.

2120. Il n'est rien innové par le présent Code aux dispositions des lois maritimes concernant les navires et bâtimens de mer.

SECTION I.

Des hypothèques légales.

2121. Les droits et créances auxquels l'hypothèque légale est attribuée, sont.

Ceux des femmes mariées, sur les biens de leurs maris;

Ceux des mineurs et interdits, sur les biens de leurs tuteurs;

2117. *Legalis, quae a lege constituitur; judicialis, quae a sententiis vel actis judicialibus proficiscitur; conventionalis, quae a conventionibus oritur, et ab extrinseca forma in actis et contractibus servanda.*

2118. *Hypotheca affici duntaxat possunt: 1. bona immobilia, quae in commercio sunt, et accessiones eorum, quae tanquam immobilia habeantur; 2. ususfructus ipsorum bonorum atque accessionum, usquedum idem perdurat.*

2119. *Hypotheca rerum mobilium in tertium possessorem cum rebus ipsis minime transit.*

2120. *Hoc codice nihil innovatur quoad leges maritimas, quae naves respiciunt.*

SECTIO I.

De hypothecis legalibus.

2121. *Lex hypothecam tribuit pro juribus et creditis:*

1. *Uxoris in bonis viri;*

2. *Minoris et interdicti in bonis tutorum;*

Prawa narodu, gminów i ustanowień publicznych, na dobrach odbieraczów i rządców odpowiedzialnych.

2122. Wierzyciel który ma hipotekę prawną, może używać prawa swego na wszystkich nieruchomościach należących do swego dłużnika, i na tych które do niego należeć mogą w czasie, pod ograniczeniami które niżéy wyrażone będą.

Oddział II.

o *Hipotekach sądowych.*

2123. Hipoteka sądowa wypływa z wyroków, bądź wocznych, bądź zaocznych, stanowczych, lub tymczasowych, na korzyść tego, który ie otrzymał. Wypływa także z uznań lub sprawdzeń czynionych sądownie, podpisów położonych na akcie obowiązuiącym, z podpisem prywatnym. Można iéy używać na rzeczywistych nieruchomościach dłużnika, i na tych których może nabydź, ale równie z ograniczeniami, które niżéy wyrażone będą.

Ustanowienia sądu polubownego w tenczas tylko sprawuią hipotekę, gdy położony iest na nich sądowy nakaz wykonania.

Hipoteka wypływaiąca z wyroków w kraiu obcym wydanych, w tenczas tylko następuie, gdy ie uznaie trybunał Francuzki za obowiązuiące do wykonania; ale to bez uszkodzenia przeciwnych temu przepisów, iakie bydź mogą w prawach politycznych lub w traktatach.

Ceux de lEtat, des communes et des établissemens publics, sur les biens des receveurs et administrateurs comptables.

2122. Le créancier qui a une hypothèque legale peut exercer son droit sur tous les immeubles appartenant à son débiteur et sur ceux qui pourront lui appartenir dans la suite, sous les modifications qui seront ci-après exprimées.

Section II.

Des hypothèques judiciaires.

2123. L'hypothèque judiciaire résulte des jugemens, soit contradictoires, soit par défaut, définitifs ou provisoires, en faveur de celui qui les a obtenus. Elle résulte aussi des reconnaissances ou vérifications, faites en jugement, des signatures apposées à un acte obligatoire sous seing privé.

Elle peut s'exercer sur les immeubles actuels du débiteur et sur ceux qu'il pourra acquérir, sauf aussi les modifications qui seront ci-après exprimées.

Les décisions arbitrales n'emportent hypothèque qu'autant qu'elles sont revêtues de l'ordonnance judiciaire d'exécution.

L'hypothèque ne peut pareillement résulter des jugemens rendus en pays étranger, qu'autant qu'ils ont été déclarés exécutoires par un tribunal français; sans préjudice des dispositions contraires qui peuvent être dans les lois politiques ou dans les traités.

Oddział III.

o *Hipotekach umownych.*

2124. Ci tylko zeważać mogą na hipoteki umowne, którzy maią zdatność do alienowania nieruchomości, iakie hipotece poddaią.

2125. Ci co maią na nieruchomościach prawo zawieszone przez pewny warunek, albo rozwiązywalne w pewnych przypadkach, albo podległe zerwaniu, mogą zezwalać na hipoteki tylko poddane tymże samym warunkom, lub takiemuż zerwaniu.

2126. Dobra małoletnich, bezwłasnowolnych i nieprzytomnych, póki posiadanie ich powierzone iest tylko tymczasowo, nie mogą bydź obciążone hipoteką, tylko dla przyczyn, i w formach ustanowionych przez prawo, albo na mocy wyroków.

2127. Nie można zezwalać na hipotekę umowną, tylko przez akt zawarty w formie urzędowéy przed dwoma notaryuszami, albo przed iednym notaryuszem i dwoma świadkami.

2128. Kontrakty zawarte w kraiu obcym, nie mogą dawać hipoteki na dobrach we Francyi, ieżeli nie masz przeciwnych tey

Section III.

Des hypothèques conventionnelles.

2124. Les hypothèques conventionnelles ne peuvent être consenties que par ceux qui ont la capacité d'aliéner les immeubles qu'ils y soumettent.

2125. Ceux qui n'ont sur l'immeuble qu'un droit suspendu par une condition, ou résoluble dans certains cas, ou sujet à rescision, ne peuvent consentir qu'une hypothèque soumise aux mêmes conditions ou à la même rescision.

2126. Les biens des mineurs, des interdits, et ceux des absens, tant que la possession n'en est déférée que provisoirement, ne peuvent être hypothéqués que pour les causes et dans les formes établies par la loi, ou en vertu de jugemens.

2127. L'hypothèque conventionnelle ne peut être consentie que par acte passé en forme authentique devant deux notaires, ou devant un notaire et deux témoins.

2128. Les contrats passés en pays étranger ne peuvent donner d'hypothèque sur les biens de France, s'il n'y a des disposi-

---

3. *Fisci, communium vel cujuscumque publici instituti in bonis tributorum coactoris et administratorum, quibus rationes reddendi onus incumbit.*

2122. *Creditori, qui hujus hypothecae jure fruitur, hoc in omnibus bonis immobilibus, quae ad suum debitorem pertinent et imposterum pertinere possunt, experiundi faeultas est, modis tamen inferius declarandis.*

Sectio II.

De hypotheca judiciali.

2123. *Judicialis hypotheca oritur ex sententiis definitivis aut interlocutoriis, tam in contradicto, quam contumaciali judicio latis, favore ejus, qui easdem obtinuit.*

Oritur quoque ex recognitione vel probatione in judicio facta subscriptionum, quae privato obligationis chirographo appositae sint.

Hujus quoque hypothecae jus exercetur in bonis debitoris immobilibus, quae actu possidet, et in illis, quae imposterum adipisci potest, salvis tamen iis, quae inferius praescribuntur.

Arbitrum sententiae hypothecam non gignunt, nisi a die, quo judicialis executionis decreto munitae sunt.

Hypotheca pariter oriri nequit per sententiam in extera ditione latam, nisi a tribunali regni executioni mandandam esse declaratum fuerit, firmis tamen manentibus, quae legibus politicis aut publcis conventionibus in contrarium statuta forent.

Sectio III.

De hypothecis conventionalibus.

2124. *Hypotheca per conventionem constitui non potest, nisi ab iis, quibus potestas est alienandi immobilia, quae hypothecae subjicienda sunt.*

2125. *Ii, quibus in immobili jus tantum competit, quod vel a conditione pendet, vel in quibusdam casibus resolvi aut rescindi potest, hypothecam contrahere nequeunt, nisi sub eadem conditione aut ejusdem rescissionis eventu.*

2126. *Hypotheca affici nequeunt bona minoris, interdicti, nec non illa absentis, quamdiu possessio* per modum, *ut ajunt,* provisionis *collata est, nisi ex causis et servatis formis a lege sancitis vel in vim rei judicatae.*

2127. *Conventionalis hypotheca contrahi non potest, nisi actu authentico a duobus tabellionibus recepto, vel ab uno ex ipsis et duobus testibus.*

*

zasadzie urządzeń w prawach politycznych lub w traktatach.

2129. Ta tylko umowna hipoteka iest ważna, która bądź w tytule urzędownym, ustanawiaiącym wierzytelność, bądź w urzędowym akcie późniéyszym, wyraża w szczególności naturę i położenie każdéy z nieruchomości rzeczywiście należących do dłużnika, na których on na hipotekę wierzytelności zezwala. Każde z dóbr iego teraźnieyszych może bydź imiennie poddane hipotece.

Na dobrach przyszłych nie można hipotekować.

2130 Jednakże ieżeli teraźniéysze i wolne dobra dłużnika, niedostateczne są do bezpieczeństwa wierzytelności, można zezwolić, aby każde z dóbr, iakich w czasie nabędzie, wiązane zostało w miarę takiego nabywania, wyrażaiąc taką niedostateczność.

2131. Równie w przypadku, gdyby nieruchomość lub nieruchomości teraźniéysze poddane hipotece zginęły, albo doznały nadpsucia w takim sposobie, iżby się stały niedostateczne dla bezpieczeństwa wierzyciela, będzie on mógł albo upominać się natychmiast zapłaty swey, albo otrzymać dodatek hipoteki.

2132. Hipoteka umowna, tyle tylko iest ważna, ile summa dla któréy na hipotekę zezwolono, iest pewna i oznaczona aktem: ieżeli wierzytelność wypływaiąca z zobo-

tions contraires à ce principe dans les lois politiques ou dans les traités.

2129. Il n'y a d'hypothèque conventionnelle valable que celle qui, soit dans le titre authentique constitutif de la créance, soit dans un acte authentique postérieur, déclare spécialement la nature et la situation de chacun des immeubles actuellement appartenant au débiteur, sur lesquels il consent l'hypothèque de la créance. Chacun de tous ses biens présens peut être nominativement soumis à l'hypothèque.

Les biens à venir ne peuvent pas être hypothéqués.

2130. Néanmoins, si les biens présens et libres du débiteur sont insuffisans pour la sûreté de la creance, il peut, en exprimant cette insuffisance, consentir que chacun des biens qu'il acquerra par la suite, y demeure effecté à mesure des acquisitions.

2131. Pareillement, en cas que l'immeuble ou les immeubles présens, assujettis à l'hypothèque, eussent péri ou éprouvé des dégradations, de manière qu'ils fussent devenus insuffisans pour la sûreté du creancier, celui-ci pourra, ou poursuivre dès-à-présent son remboursement, ou obtenir un supplément d'hypothèque.

2132. L'hypothèque conventionnelle n'est valable qu'autant que la somme pour laquelle elle est consentie, est certaine et déterminée par l'acte: si la creance résultant

2128. *Contractus in extera ditione initi jus hypothecae in bona regni non tribuunt, nisi aliter politicis legibus aut publicis conventionibus statuatur.*

2129. *Conventionalis hypotheca valida non est, nisi vel in authentico actu constitutionis crediti, vel in alio posteriore item authentico, speciatim describantur qualitates et loca singulorum immobilium, quae actu ad debitorem pertinent et hypothecae subjiciuntur. Quaecumque ejus bona praesentia nominatim hypothecae subjici possunt.*

Non item bona futura.

2130. *Attamen si bona praesentia et libera debitoris ad securitatem crediti minimè sufficiant, licet ipsi, de illorum defectu mentione facta, bona futura eo ordine, quo adquiret singula, hypothecae supponere.*

2131. *Item, quoties immobile vel immobilia praesentia hypothecae obnoxia periissent, vel deteriora adeo effecta essent, ut creditori cautio deficeret, huic licebit, vel ad solutionem crediti statim agere, vel supplementum hypothecae impetrare.*

2132. *Hypotheca conventionalis inefficax est, nisi summa, ob quam constituitur, ex ipso actu certa atque determinata sit. Si creditum ipsum ex obligatione profluens a conditione pendeat, vel ejus quantitas incerta sit, creditor inscriptionem, de qua inferius,*

wiązania, iest warunkowa co do swego bytu, lub nieoznaczona w swey wartości, wierzyciel nie będzie mógł wymagać wpisu, o iakim mowa będzie niżey, tylko co do ilości wyrownywaiącéy cenie oszacowania, którą sam wyraźnie oświadczy i którą dłużnik ma prawo zmniéyszyć, ieżeli to wypada.

2133. Nabyta hipoteka rozciąga się do wszelkich polepszeń, iakie nastąpiły w nieruchomości hipoteką związanéy.

Oddział IV.

o Stopniach miedzy hipotekami.

1134. Hipoteka bądź prawna, bądź sądowa, bądź umowna ma stopień pomiędzy wierzycielami tylko od dnia, w którym wierzyciel odbył wpis na reiestrach zachowawcy, w formie i sposobie prawem przepisanym, oprócz wyiątków położonych w artykule następuiącym.

1135. Ma byt swóy hipoteka nie zawisłe od wszelkiego wpisu:

1. Na korzyść małoletnich i bezwłasnowolnych, na nieruchomościach należących do ich opiekuna, z powodu sprawowania opieki od dnia w którym opiekę przyiął;

2. Na korzyść mężatek z powodu ich posagu i umów małżeńskich, na nieruchomości męża, iest warunkowa co do swego bytu, lub nieoznaczona w swey wartości, wierzyciel nie będzie mógł wymagać wpisu, o iakim mowa będzie niżey, tylko co do ilości wyrownywaiącéy cenie oszacowania, którą sam wyraźnie oświadczy i którą dłużnik ma prawo zmniéyszyć, ieżeli to wypada.

de l'obligation est conditionnelle pour son existence, ou indéterminée dans sa valeur, le créancier ne pourra requérir l'inscription dont il sera parlé ci-après, que jusqu'à concurrence d'une valeur estimative par lui déclarée expressément, et que le débiteur aura droit de faire réduire, s'il y a lieu.

2133. L'hypothèque acquise s'étend à toutes les améliorations survenues à l'immeuble hypothéqué.

Section IV.

Du rang que les hypothèques ont entre elles.

2134. Entre les créanciers, l'hypothèque, soit légale, soit judiciaire, soit conventionnelle, n'a de rang que du jour de l'inscription prise par le créancier sur les registres du conservateur, dans la forme et de la manière prescrites par la loi, sauf les exceptions portées en l'article suivant.

2135. L'hypothèque existe, indépendamment de toute inscription,

1. Au profit des mineurs et interdits, sur les immeubles appartenant à leur tuteur, à raison de sa gestion, du jour de l'acceptation de la tutelle;

2. Au profit des femmes, pour raison de leur dot et conventions matrimoniales, sur

postulare dumtaxat poterit pro rata quantitate, qua ipse summet creditum aestimabit, texpresse declaranda, et cujus deminutionem debitor impetrare poterit, si locus erit.

2133. *Quaesitum jus hypothecae ad omnes meliorationes extenditur, quae fundo hypothecae affecto obveniunt.*

Sectio IV.

Qui potiores in hypothecis habeantur.

2134. *Inter creditores hypotheca, sive legalis, sive judicialis, sive conventionalis, gradum obtinet dumtaxat a die, quo creditum in publicis conservatoris tabulis, modo et forma a lege constitutis, fuerit inscriptum, salvis exceptionibus, de quibus agitur in sequenti articulo.*

2135. *Hypotheca locum habet, quin inscriptio necessaria sit:*

1. *Favore minoris et interdicti in bonis immobilibus, quae ad ipsorum tutores pertinent, gestae administrationis causa, a die susceptae tutelae.*

2. *Favore uxoris propter ejus dotem et obligationes nuptiales in bonis immobilibus viri, a die contracti matrimonii.*

mościach ich mężów, i rachuiąc od dnia zawartego małżeństwa.

Mężatka ma hipotekę co do sum posagowych, które otrzymała ze spadku lub darowizn dla niéy uczynionych w czasie małżeństwa, tylko od dnia otwarcia spadków, albo dnia w którym darowizny swóy skutek miały.

O wynagrodzenie długów które zaciągnęła z mężem swoim, i o zastąpienie własności swoich alienowanych, ma hipotekę tylko od dnia zobowiązania lub przedaży.

Rozporządzenie niniejszego artykułu w żadnym przypadku szkodzić nie może prawom nabytym przez trzecich, przed ogłoszeniem niniejszego tytułu.

2136. Mężowie i opiekuni obowiązani są zawsze ogłosić hipoteki któremi ich dobra obciążone; i na ten koniec sami wymagać powinni bez żadnéy zwłoki wpisu w kancelaryach na ten koniec ustanowionych, na nieruchomościach należących do nich teraz, i mogących należeć potém.

Mężowie i opiekuni, którzyby uchybili wymagać i postarać się o wpisy nakazane niniejszym artykułem, i zezwolili, albo dopuścili na wniesienie przywileiów, lub hipotek na ich nieruchomości bez wyraźnego oświadczenia, że rzeczone nieruchomości związane są hipoteką prawną żon i małoletnich, poczytywani będą za szalbierzów, i jako tacy przymuszalni osobiście, czyli podlegli aresztowi z osoby.

les immeubles de leur mari, et à compter du jour du mariage.

La femme n'a hypothèque pour les sommes dotales qui proviennent de successions à elle échues, ou de donations à elle faites pendant le mariage, qu'à compter de l'ouverture des successions ou du jour que les donations ont eu leur effet.

Elle n'a hypothèque pour l'indemnité des dettes qu'elle a contractées avec son mari, et pour le remploi de ses propres aliénés, qu'à compter du jour de l'obligation ou de la vente.

Dans aucun cas, la disposition du présent article ne pourra préjudicier aux droits acquis à des tiers avant la publication du présent titre.

2136. Sont toutefois les maris et les tuteurs tenus de rendre publiques les hypothèques dont leurs biens sont grevés, et, à cet effet, de requérir eux-mêmes, sans aucun délai, inscription aux bureaux à ce établis, sur les immeubles à eux appartenant, et sur ceux qui pourront leur appartenir par la suite.

Les maris et les tuteurs qui, ayant manqué de requérir et de faire faire les inscriptions ordonnées par le présent article, auraient consenti ou laissé prendre des priviléges ou des hypothèques sur leurs immeubles, sans déclarer expressément que lesdits immeubles étaient affectés à l'hypothèque légale des femmes et des mineurs, seront réputés stellionataires, et comme tels contraignables par corps.

Uxor pro pecunia dotali, quae eidem ex hereditatibus vel ex donationibus constante matrimonio obvenit, hypotheca non fruitur, nisi a die, quo successio delata fuit, vel donatio effectum habuit.

Ipsi pariter hypotheca non competit pro indemnitate aeris alieni una cum marito contracti, nec pro collocatione pecuniae ex suorum bonorum venditione perceptae, nisi ab obligationis aut venditionis die.

Praescripta in hoc articulo nunquam juribus, a tertio ante hujusce tituli publicationem quaesitis, praejudicium afferre poterunt.

2136. *Nihilominus viri et tutores, hypothecas, quibus eorummet bona affecta sunt, palam facere tenentur, et propterea ipsi requirere illico debent ab officiis ad id institutis inscriptionem in bona immobilia, quae ad ipsos pertinent, aut in posterum poterunt pertinere.*

Viri et tutores, qui inscriptiones hoc articulo praescriptas postulare et fieri omiserint,

2137. Przydani opiekuni obowiązani będą pod osobistą odpowiedzialnością, i pod karą wynagrodzenia szkód i straconych zysków, pilnować tego, aby wpisy wykonane były bez zwłoki, na dobrach opiekuna, z powodu sprawowania opieki, i nawet sami o uczynienie takich wpisów starać się powinni.

2138. Gdy wpisy nakazane artykułami poprzedzającemi, nie były uczynione, za staraniem mężów, opiekunów, przydanych opiekunów, to wymagać ich będzie Prokurator Cesarski przy Trybunale pierwszey instancyi, zamieszkania mężów i opiekunów, albo mieysca położenia dóbr.

2139. Mogą wymagać rzeczonych wpisów krewni, bądź męża, bądź żony, i krewni małoletniego, a w braku krewnych, przyiaciele ich; same nawet żony i małoletni mogą wpisów takich żądać.

2140. Skoro w kontrakcie małżeńskim, pełnoletnie strony umówią się, iż wpisy czynione będą tylko na iedney, lub pewnych nieruchomościach męża, nieruchomości nie wskazane do wpisu, zostaną wolne i oswobodzone od hipotek, na posag żony, na zwroty dla niey, i umowy małżeńskie. Nie może bydź taka umowa, że żaden wpis nie będzie czyniony.

2137. Les subrogés tuteurs seront tenus, sous leur responsabilité personnelle, et sous peine de tous dommages et intérêts, de veiller à ce que les inscriptions soient prises sans délai sur les biens du tuteur, pour raison de sa gestion, même de faire faire lesdites inscriptions.

2138. A défaut par les maris, tuteurs, subrogés tuteurs, de faire faire les inscriptions ordonnées par les articles précédens, elles seront requises par le procureur impérial au tribunal de première instance du domicile des maris et tuteurs, ou du lieu de la situation des biens.

2139. Pourront les parens, soit du mari, soit de la femme, et les parens du mineur, ou, à défaut de parens, ses amis, requérir lesdites inscriptions; elles pourront aussi être requises par la femme et par les mineurs.

2140. Lorsque dans le contrat de mariage, les parties majeures seront convenues qu'il ne sera pris d'inscription que sur un ou certains immeubles du mari, les immeubles qui ne seraient pas indiqués pour l'inscription, resteront libres et affranchis de l'hypothèque pour la dot de la femme et pour ses reprises et conventions matrimoniales. Il ne pourra pas être convenu qu'il ne sera pris aucune inscription.

atque consensum suum praebuerint, ut sua bona immobilia hypotheca vel privilegio afficerentur, quin ab ipsis expresse declaratum sit, praedicta immobilia hypothecae legalis vinculo jam obstricta esse favore uxorum vel minorum, uti rei criminis stellionatus habebuntur, et ob id custodiae carcerali subjici poterunt.

2137. *Tutores honorarii suo periculo, et sub poena luendi omnia damna et quidquid intercerit, curare tenentur, ut statim in bona tutoris inscriptiones fiant pro ejus administratione, atque eorum erit, easdem etiam postulare.*

2138. *Si vir et tutor, nec non tutor honorarius inscriptiones superiori articulo statutas fieri neglexerint, regius procurator penes tribunal civile domicilii viri et tutoris, vel loci, ubi bona sita sunt, ut eaedem fiant, postulabit.*

2139. *Praedictas inscriptiones requirere licebit propinquis, tum viri, tum uxoris, tum minoris, aut, iis deficientibus, amicis; immo, et uxori et ipsi minori eas requirendi facultas quoque tribuitur.*

2140. *Quoties contractu nuptiali contrahentes aetate majores consenserint, ut super una tantum re immobili, vel superpluribus ad virum spectantibus, inscriptio fiat, cetera immobilia, ab inscriptione excepta, libera et hypothecae nexu soluta remanebunt pro dote uxoris, pro rerum ejusdem restitutione, ceterisque nuptialibus obligationibus. Sed pactum, ne ulla inscriptio fiat, iniri non potest.*

2141. Toż samo służy względem nieruchomości opiekuna, gdy krewni na radzie familiyney będą tego zdania, że wpis uczyniony będzie tylko na pewnych nieruchomościach.

2142. W przypadkach dwóch artykułów poprzedzaiących, mąż, opiekun, i przydany opiekun obowiązani są wymagać wpisu tylko na nieruchomościach wskazanych.

2143. Gdy przez akt mianowania opiekuna, hipoteka ścieśniona nie była, a hipoteka ogólna na iego nieruchomościach przewyż sza widocznie bezpieczeństwo, dostateczne z powodu sprawowania opieki; może opiekun żądać, aby taka hipoteka ścieśnioną była do nieruchomości dostatecznych, na zrobienie zupełnéy rękoymi dla małoletniego.

Żądanie wniesione będzie przeciw przydanemu opiekunowi, i poprzedzone bydź powinno zdaniem familii.

2144. Równie mąż za zezwoleniem żony swoiéy, i po powzięciu zdania czterech naybliższych iéy krewnych, zgromadzonych na radę familiyną może żądać, ażeby hipoteka ogólna na wszystkich iego nieruchomościach z powodu posagu, zwrotów i umów małżeńskich, ścieśniona była do nieruchomości dostatecznych, na zachowanie w całości praw żony.

2145. Wyroki na żądania mężów i opiekunów, wydawane będą aż po wysłuchaniu prokuratora Cesarskiego i wocznie z nim.

W przypadku gdyby Trybunał wyrzekł ścieśnienie hipoteki na pewne nieruchomości, wpisy uczynione na wszystkich innych wymazane będą.

2141. Il en sera de même pour les immeubles du tuteur, lorsque les parens, en conseil de famille, auront été d'avis qu'il ne soit pris d'inscription que sur certains immeubles.

2142. Dans le cas des deux articles précédens, le mari, le tuteur et le subrogé tuteur, ne seront tenus de requérir inscription que sur les immeubles indiqués.

2143. Lorsque l'hypothéque n'aura pas été restreinte par l'acte de nomination du tuteur, celui-ci pourra, dans le cas où l'hypothèque générale sur ses immeubles excéderait notoirement les sûretés suffisantes pour sa gestion, demander que cette hypothèque soit restreinte aux immeubles suffisans pour operer une pleine garantie en faveur du mineur.

La demande sera formée contre le subrogé tuteur, et elle devra être précédée d'un avis de famille.

2144. Pourra pareillement le mari, du consentement de sa femme, et après avoir pris l'avis des quatre plus proches parens d'icelle, réunis en assemblée de famille, demander que l'hypothèque générale sur tous ses immeubles, pour raison de la dot, des reprises et conventions matrimoniales, soit restreinte aux immeubles suffisans pour la conservation entière des droits de la femme.

2145. Les jugemens sur les demandes des maris et des tuteurs ne seront rendus

---

2141. *Idem obtinebit quoad immobilia tutoris, quum cognati in consilio familiae censuerint, ut inscriptio in quaedam tantum immobilia habeatur.*

2142. *Casibus in praecedentibus duobus articulis memoratis maritus, tutor, nec non tutor honorarius in immobilia designata duntaxat inscriptionem requirere tenentur.*

2143. *Cum hypotheca actu, quo tutor datus est, ad certa bona circumscripta non fuit, ipse petere poterit, ut ea reducatur ad eam immobilium quantitatem, qua minoris securitati plane caveatur, si generalis hypotheca in omnia sua immobilia eam manifeste excedat quantitatem, quae minoris cautioni propter suam administrationem sufficere posset.*

Petitio adversus tutorem honorarium instituenda erit, praecedente consilii familiae suffragio.

2144. *Maritus pariter, consentientibus uxore et quatuor ex proximioribus ejusdem cognatis in consilio familias congregatis, postulare poterit, ut generalis hypotheca in omnia sua immobilia pro cautione dotis, pro restitutionibus et obligationibus nuptialibus, ad ea tantum redigatur immobilia, quae sufficiant ad omnia uxoris jura servanda.*

2145. *Super petitionibus mariti et tutoris sententiae non aliter feruntur, quam praesente et audito regio procuratore.*

DZIAŁ IV.

o sposobie wpisu przywileiów i hipotek.

2146. Wpisy czynią się w kancelaryi zachowania hipotek okręgu, w którym położone są dobra, poddane przywileiowi lub hipotece. Żadnego skutku nie sprawuią, ieżeli uczynione są w przeciągu czasu, w którym akta czynione przed otwarciem upadku, są uznane za nieważne.

Toż samo służy między wierzycielami spadku, ieżeli wpis uczyniony był przez iednego z nich, dopiero po otwarciu spadku, i gdy spadek przyięty iest tylko z dobrodzieystwem inwentarza.

2147. Wszystkim wierzycielom tegóż samego dnia wpisanym służy w zbiegu hipoteka teyże saméy daty, bez różnicy między wpisem rannym i wieczornym, chociażby zachowawca tęż różnicę naznaczył.

CHAPITRE IV.

Du mode de l'inscription des priviléges et hypothèques.

2146. Les inscriptions se font au bureau de conservation des hypothèques dans l'arrondissement duquel sont situés les biens soumis au privilége ou à l'hypothèque. Elles ne produisent aucun effet, si elles sont prises dans le délai pendant lequel les actes faits avant l'ouverture des fallites sont déclarés nuls.

Il en est de même entre les creanciers d'une succession, si l'inscription n'a été faite par l'un d'eux que depuis l'ouverture, et dans le cas où la succession n'est acceptée que par bénéfice d'inventaire.

2147. Tous les créanciers inscrits le même jour exercent en concurrence une hypothèque de la même date, sans distinction entre l'inscription du matin et celle du soir, quand cette différence serait marquée par le conservateur.

Si tribunal hypothecam ad quaedam tantum immobilia redigendam esse judicabit, inscriptiones in alia omnia expungentur.

CAPUT IV.

Quomodo privilegia et hypothecae inscribantur.

2146 *Inscriptiones fiunt ad officium conservatoris hypothecarum, in cujus districtu bona privilegio vel hypothecae obnoxia sita sunt.*

Nullum ipsae pariunt effectum, si intra illud tempus fiant, quo actus ante bonorum cessionem conditi nullius effectus declarantur.

Idem evenit inter creditores hereditatis, si inscriptionem eorum alteruter tunc solum obtinuit, quum successio jam fuerat delata, et quum hereditas non nisi cum beneficio inventarii adita fuit.

2147. *Creditores omnes, qui eadem die inscriptionem obtinuerunt, aequali hypothecae jure vicissim inter se fruuntur, nec ea potior habetur inscriptio, quae mane, ac quae sero facta sit, quamvis hypothecarum conservator hoc temporis discrimen adnotaverit.*

2148. Dla zrobienia wpisu, wierzyciel przedstawia zachowawcy hipotek, przez siebie, lub przez trzeciego, oryginał (którego akta oryginalne nie są zostawione) pierwiastkowy, albo expedycyą urzędową wyroku lub aktu, z którego wypływa przywiley lub hipoteka.

Przyłącza do tego dwie noty pisane na papierze stęplowanym, z których iedna wyrażona bydź może na expedycyi tytułu; zawierać się w nich będzie:

1. Imie, nazwisko, zamieszkanie wierzyciela, stan czyli powołanie, ieżeli ma iakie, i wybór zamieszkania przez niego w iakimkolwiek mieyscu okręgu kancelaryi;

2. Imie, nazwisko, zamieszkanie dłużnika, stan ieżeli iest znany, albo oznaczenie osobiste i szczególne, takie po którémby zachowawca mógł rozpoznać, i rozróżnić w przypadkach wszelkich osobę obciążoną hipoteką;

3. Data i natura tytułu;

4. Ilość kapitału wierzytelności wyrażonych w tytule, albo ocenionych przez wpis czyniącego, co do wypłat i czynszów albo co do praw wypadkowych, warunkowych, lub nieoznaczonych, w przypadkach, gdy ocenienie takie iest nakazane; iako też także ilość przyłączeń do tych kapitałów, i czas ich wymagalności;

2148. Pour opérer l'inscription, le créancier représente, soit par lui-même, soit par un tiers, au conservateur des hypothèques, l'original en brevet ou une expédition authentique du jugement ou de l'acte qui donne naissance au privilege ou à l'hypotèque.

Il y joint deux bordereaux écrits sur papier timbré, dont l'un peut être porté sur l'expedition du titre; ils contiennent,

1. Les nom, prénom, domicile du creancier, sa profession, s'il en a une, et l'élection d'un domicile pour lui dans un lieu quelconque de l'arrondissement du bureau;

2. Les nom, prénom, domicile du débiteur, sa profession, s'il en a une connue, ou une désignation individuelle et spéciale, telle, que le conservateur puisse reconnaître et distinguer dans tous les cas l'individu grevé d'hypothèque;

3. La date et la nature du titre;

4. Le montant du capital des créances exprimées dans le titre, ou évaluées par l'inscrivant, pour les rentes et prestations, ou pour les droits éventuels, conditionnels ou indéterminés, dans les cas où cette évaluation est ordonnée: comme aussi le montant des accessoires de ces capitaux, et l'époque de l'exigibilité;

2148. *Ad peragendam inscriptionem creditor ipse, vel quisquis alter ejus nomine, conservatori tradit autographum actum, vel authenticum exemplum sententiae aut documenti, ex quo privilegium seu hypotheca oritur.*

Insuper binas exhibet schedas charta regio signo munita, quarum una ad calcem exempli referri potest.

Ipsae continere debent:

1. *Nomen, cognomen, domicilium creditoris, ejus professionem, si quam exerceat, et electionem sui domicilii intra districtum officii;*

2. *Nomen, cognomen, domicilium debitoris, ejus professionem, si quam ipsum exercere innotescat, vel individuam et specificam ejus designationem, ut quovis casu debitor hypotheca gravatus a conservatore dignosci possit;*

3. *Diem et qualitatem tituli;*

4. *Quantitatem sortis debitae, quae vel ex titulo pateat, vel ex aestimatione ejus, qui inscriptionem petit, proficiscatur, quoad reditus et praestationes annuas, vel jura eventualia, conditionalia aut indefinita, quoties aestimatio haec praescripta sit; item quantitatem accessionum ipsius sortis, et diem, qua peti possunt;*

5. Wskazanie gatunku i położenia dóbr, na których maiema zachować swóy przywiley, lub swoię hipotekę.

Ostatnie to rozporządzenie nie iest potrzebne, w przypadkach hipotek prawnych lub sądowych; gdyby nie było umowy, sam wpis na takie hipoteki, dotyka wszystkich nieruchomości, obiętych w okręgu kancellaryi.

2149. Wpisy które czynione bydź maią na dobrach osoby umarłéy, mogą bydź czynione pod prostém oznaczeniem nieboszczyka, iak iest powiedziano w Nrze 2. artykułu poprzedzaiącego.

2150. Zachowawca czyni wzmiankę na reiestrze swoim tego, co się zawiera w notach, i oddaie żądaiącemu, tak tytuł, lub expedycyą tytułu, iako też iednę notę, na dole którey zaświadcza, że wpis uczyniony.

2151. Wierzyciel wpisany z przyczyny kapitału, przynoszącego procenta, lub przychody czynszowe czyli z wypłat, ma prawo bydź umieszczonym za dwa lata tylko, i za rok bieżący w tymże samym stopniu hipoteki, w iakim iest iego kapitał, a to nie szkodzi wpisom szczególnym, iakie może czynić co do hipotek rachuiąc od ich daty, na przychody inne, które zachowane nie są pierwszym wpisem.

2152. Wolno iest temu który żąda wpisu, równie iak iego zastępcom, lub tym

5. L'indication de l'espèce et de la situation des biens sur lesquels il entend conserver son privilége ou son hypothèque.

Cette dernière disposition n'est pas nécessaire dans le cas des hypothèques légales ou judiciaires: à défaut de convention, une seule inscription, pour ces hypothèques, frappe tous les immeubles compris dans l'arrondissement du bureau.

2149. Les inscriptions à faire sur les biens d'une personne décédée, pourront être faites sous la simple designation du défunt, ainsi qu'il est dit au n. 2. de l'article précédent.

2150. Le conservateur fait mention, sur son registre, du contenu aux bordereaux, et remet au requerant, tant le titre ou l'expédition du titre, que l'un des bordereaux, au pied duquel il certifie avoir fait l'inscription.

2151. Le créancier, inscrit pour un capital produisant intérêt ou arrérages, a droit d'être colloqué pour deux années seulement, et pour l'année courante, au même rang d'hypothèque que pour son capital; sans préjudice des inscriptions particulières à prendre, portant hypothèque à compter de leur date, pour les arrérages autres que ceux conservés par la première inscription.

2152. Il est loisible à celui qui a requis une inscription, ainsi qu'à ses représentans

---

5. *Quaenam in specie, et ubi sita sint bona, in quibus suum privilegium vel suam hypothecam servare ipse constituit.*

Postrema haec declaratio minime requiritur, quoties de legali aut judiciali hypotheca agitur; deficiente enim conventione, una tantum hujus modi hypothecarum inscriptio omnia afficit immobilia in officii districtu sita.

2149. *Si in defuncti bona inscriptionem fieri oporteat, sufficiet, ut, facta dumtaxat personae defunctae designatione, ea peragatur, prout dictum est in paragrapho secundo praecedentis articuli.*

2150. *Conservator in suas tabulas refert ea, quae schedae continent, atque petenti restituit, tam titulum, seu ejus exemplum, quam alteram ex schedis, ad cujus calcem se inscriptionem fecisse testatur.*

2151. *Creditori inscripto pro sorte, quae usuras vel annuas praestationes gignit, eundem ac pro sorte hypothecae gradum obtinendi jus est etiam quoad usuras et praestationes, pro biennio tamen dumtaxat et pro anno vertente debitas; citra praejudicium inscriptionum, quae speciatim adquiruntur pro aliis usuris et praestationibus, praeter illas in vim primae inscriptionis servatas, quaeque a die, quo factae sunt, hypothecam pariunt.*

2152. *Licet ei, qui inscriptionem petiit, nec non illis, qui ipsius personam repraesen-*

którzy ustąpienie zyskali przez akt urzędowy, odmienić na reiestrze hipotek zamieszkanie przez niego obrane, z obowiązkiem wybrania i wskazania innego, w tymże samym okręgu.

2153. Prawa hipotek, które są prawne zupełnie; hipotek, narodu gminów i ustanowień publicznych, na dobrach odpowiedzialnych osób, hipotek małotetnich lub bezwłasnowolnych na opiekunach, mężatek na ich mężach, wpisane będą na przedstawienie dwóch nót, które zawierać tylko będą:

1. Imie, nazwisko, stan, zamieszkanie rzeczywiste wierzyciela, i zamieszkanie które przez niego lub za niego obrane będzie w okręgu;

2. Imie, nazwisko, stan, zamieszkanie, lub wyraźne oznaczenie dłużnika;

3. Naturę praw do zachowania i ilość ich wartości, co do przedmiotów oznaczonych, a nie masz obowiązku oznaczyć tych, które są warunkowe, wypadkowe, lub niewyrażone z pewnością.

2154. Wpisy zachowuią hipotekę i przywiley przez lat dziesięć, rachuiąc od dnia ich daty; skutek ich ustaie, ieżeli takie wpisy odnowione nie były przed upłynieniem tego czasu.

2155. Koszta wpisów podeymuie dłużnik, ieżeli przeciwny temu układ nie zaszedł; nakład na to czyni wpisuiący, ieżeli nie idzie o hipoteki prawne, dla których wpisu zaou cessionnaires par acte authentique, de changer sur le registre des hypothèques le domicile par lui élu, à la charge d'en choisir et indiquer un autre dans le même arrondissement.

2153. Les droits d'hypothèque purement légale de l'Etat, des communes et des établissemens publics sur les biens des comptables, ceux des mineurs ou interdits sur les tuteurs, des femmes mariées sur leurs époux, seront inscrits sur la représentation de deux bordereaux, contenant seulement,

1. Les nom, prénom, profession et domicile réel du créancier, et le domicile, qui sera par lui, ou pour lui, élu dans l'arrondissement;

2. Les nom, prénom, profession, domicile, ou désignation précise du débiteur;

3. La nature des droits à conserver, et le montant de leur valeur quant aux objets déterminés, sans être tenu de le fixer quant à ceux qui sont conditionnels, éventuels ou indéterminés.

2154. Les inscriptions conservent l'hypothèque et le privilége pendant dix années, à compter du jour de leur date; leur effet cesse, si ces inscriptions n'ont été renouvelées avant l'expiration de ce délai.

2155. Les frais des inscriptions sont à la charge du débiteur, s'il n'y a stipulation contraire; l'avance en est faite par l'inscrivant, si ce n'est quant aux hypothèques

---

tant, aut jurium cessionem authentico actu assecuti sunt, domicilium electum et relatum in tabulis hypothecarum commutare, dummodo aliud in eodem districtu ab ipsis eligatur atque indicetur.

2153. *Hypotheca mere legalis, quae competit regio domanio, municipiis ac publicis institutis in bona administratorum, minoribus et interdictis in bona tutorum, uxoribus in bona maritorum, inscribitur, binas exhibendo schedas, quae duntaxat contineant:*

1. *Nomen, praenomen, professionem et verum creditoris domicilium, nec non illud, quod in districtu aut ipse aut alter ejus nomine elegerit;*

2. *Nomen, praenomen, professionem, domicilium aut distinctam debitoris designationem;*

3. *Jurium servandorum qualitatem eorumque valorem, quoties de re certa et determinata agatur, quin illorum praefiniendi onus incumbat, quae vel indefinita sunt, vel a conditione aut ab eventu pendent.*

2154. *Inscriptiones hypothecam et privilegium servant per decennium ab ipsarum die computandum; sed nisi, antequam decennium elabatur, renovatae fuerint, earum effectus cessat.*

2155. *Inscriptionis expensae debitori persolvendae sunt, nisi aliter conventum fuerit;*

chowawca domagać się może u dłużnika; koszta przepisania któregoby mógł żądać przedawca, obowiązkiem są nabywcy.

2156. Sprawy do iakich wpisy mogą dadź powód przeciw wierzycielom, wnoszone będą do przyzwoitego Trybunału, przez pozew oddany ich osobie lub w zamieszkaniu ostatniém obraném na reiestrze, a to bez względu na zeyście, bądź wierzycieli, bądź tych, u których zamieszkanie obrane było.

DZIAŁ V.

o Wymazaniu i zmnieyszaniu wpisów.

2157. Wymazywane są wpisy za zewoleniem stron interesowanych, i maiących na ten koniec zdatność, albo na mocy wyroku ostatecznego, lub takiego, od którego nie masz appellacyi.

2158. W iednym i drugim przypadku, żądaiący wymazania składaią w kancelaryi zachowawcy expedycyą aktu urzędowego, w którym iest zezwolenie, albo expedycyą wyroku.

2159. W niezezwoleniu na wymazanie,

légales, pour l'inscription desquelles le conservateur a son recours contre le débiteur. Les frais de la transcription, qui peut être requise par le vendeur, sont à la charge de l'acquéreur.

2156. Les actions auxquelles les inscriptions peuvent donner lieu contre les créanciers, seront intentées devant le tribunal compétent, par exploits faits à leur personne, ou au dernier des domiciles élus sur le registre, et ce nonobstant le décès, soit des créanciers, soit de ceux chez lesquels ils auront fait élection de domicile.

CHAPITRE V.

De la radiation et réduction des inscriptions.

2157. Les inscriptions sont rayées du consentement des parties intéressées et ayant capacité à cet effet, ou en vertu d'un jugement en dernier ressort ou passé en force de chose jugée.

2158. Dans l'un et dans l'autre cas, ceux qui requièrent la radiation déposent au bureau du conservateur l'expédition de l'acte authentique portant consentement, ou celle du jugement.

2159. La radiation non consentie est de-

---

in antecessum tamen solvuntur ab eo, qui inscriptionem petit, praeterquam si de legalibus hypothecis agatur, tunc enim conservator ad illas consequendas adversus debitorem agere debet. Transcriptionis expensae, quam venditor petiisset, emtori incumbunt.

2156. *Actiones ex inscriptionibus manantes adversus creditores coram competente tribunali instituentur, in jus vocatione facta iis ipsis, vel ad ultimum domicilium in publicis inscriptionum tabulis ab iisdem electum, licet creditores, vel illi, penes quos domicilium electum foret, vita functi essent.*

CAPUT V.

De expungendis et minuendis inscriptionibus.

2157. *Inscriptiones expunguntur consensu partium, quarum interest, et quae id peragendi potestate polleant, aut vi sententiae, quae appellationi non subest, vel in judicatum transiit.*

2158. *Utroque casu, qui inscriptionum liturам petunt, hypothecarum conservatori authenticum exhibent exemplum actus praestiti consensus vel latae sententiae.*

2159. *Deficiente mutuo partium consensu, litura ab eo tribunali, in cujus jurisdictione inscriptio facta fuit, postulanda erit; si vero de inscriptione agatur, quae facta sit ad*

zaniesione iest żądanie wymazania do Trybunału, w którego obrębie wpis był uczyniony, chybaby wpis taki miał mieysce dla bezpieczeństwa skazania wypadkowego lub nieoznaczonego, o którego wykonanie lub obrachunek, dłużnik i wierzyciel mniemany, iuż się udali do sądu, lub powinni bydź rozsądzeni w innym Trybunale; w tym przypadku żądanie wymazania do tego Trybunału wnoszone lub odesłane bydź powinno.

Jednakże umowa uczyniona przez wierzyciela i dłużnika, wnoszenia żądania na przypadek sporu do Trybunału, który wyznaczyli, wykonaną będzie między niemi.

2160. Trybunały nakazać powinny wymazanie, skoro wpis uczyniony był niemaiący zasady, ani na prawie, ani na tytule, albo gdy był uczyniony na mocy tytułu, bądź bezporządkowego, bądź wygasłego lub wypłaconego, albo gdy prawa przywileiu lub hipoteki są zmazane drogami prawnemi

2161. Ile razy wpisy czynione przez wierzyciela, który na mocy prawa miałby prawo czynić ie na dobrach teraźnieyszych, lub na dobrach przyszłych dłużnika, bez ograniczenia umówionego, obeymować będą więcey dóbr różnych, niżeli ich potrzeba do bezpieczeństwa wierzytelności; otworzona iest sprawa dłużnikowi o zmnieyszenie wpisów, albo wymazanie ich w części, która przewyższa stosunek przyzwoity. Zachowuią się w tém prawidła przynależności ustanowione w artykule 2159

mandée au tribunal dans le ressort duquel l'inscription a été faite, si ce n'est lorsque cette inscription a eu lieu pour sûreté d'une condamnation éventuelle ou indéterminée, sur l'exécution ou liquidation de laquelle le débiteur et le créancier prétendu sont en instance ou doivent être jugés dans un autre tribunal, auquel cas la demande en radiation doit y être portée ou renvoyée.

Cependant la convention faite par le créancier et le débiteur de porter, en cas de contestation, la demande à un tribunal qu'ils auraient désigné, recerva son exécution entre eux.

2160. La radiation doit être ordonnée par les tribunaux, lorsque l'inscription a été faite sans être fondée ni sur la loi ni sur un titre; ou lorsqu'elle l'a été en vertu d'un titre, soit irrégulier, soit éteint ou soldé; ou lorsque les droits de privilége ou d'hypothèque sont effacés par les voies légales.

2161. Toutes les fois que les inscriptions prises par un créancier qui, d'après la loi, aurait droit d'en prendre sur les biens présens ou sur les biens à venir d'un débiteur, sans limitation convenue, seront portées sur plus de domaines différens qu'il n'est nécessaire à la sûreté des créances, l'action en réduction des inscriptions, ou en radiation d'une partie en ce qui excède la proportion convenable, est ouverte au débiteur. On y suit les règles de compétence établies dans l'article 2159.

cautionem condemnationis, quae vel ab eventu pendeat, vel indefinita sit, et de cujus executione vel liquidatione lis orta fuerit inter debitorem et eum, qui se creditorem asserit, vel isti ab alio tribunali judicandi sint, tunc liturae petitio eidem tribunali proponenda vel ad ipsum remittenda erit.

Pactum tamen inter creditorem et debitorem de adeundo aliquo tribunali ab ipsis designato, si qua oriatur controversia, quoad ipsos executioni mandabitur.

2160. *Tribunalia inscriptionem expungendam praecipiunt, quoties adpareat, illam vel nulla lege aut titulo suffultam esse, vel factam in vim tituli non rite peracti, aut cujus obligatio exstincta sit, vel propter privilegia et hypothecas, quarum jura legitimo modo irrita declarata fuerint.*

2161. *Si creditor, cui per legem jus est inscriptionem postulandi in bona praesentia vel futura debitoris, indistincte eam obtinuerit, ac proinde ejus favore plura separata immobilia ultra cautionem crediti inscriptio complectatur, debitor agere poterit, ut eadem minuatur vel expungatur, in eo, quod congruam excedit quantitatem. Tunc observanda erit norma, quae de competentia fori in art.* 2159 *sancita est.*

Urządzenie niniejszego artykułu nie stosuie się do hipotek umownych.

2162. Poczytuią się wpisy za przewyższaiące, które kilku dóbr dotykaią, skoro cena iednego tylko lub kilku z nich, przewyższa więcey niż w trzeciéy części w wartości czystéy ilość wierzytelności w kapitale i przyłączeniach prawnych.

2163. Mogą bydź także zmnieyszone iako przewyższaiące, wpisy które uczynił wierzyciel podług swego oszacowania wierzytelności, które w tém co się ściąga do ustanowienia hipoteki, dla ich bezpieczeństwa, nie były urządzone przez umowę, i które z natury swojéy są warunkowe, wypadkowe lub nieoznaczone.

2164. Przewyżkę w tym przypadku ułożą Sędziowie podług okoliczności, podobieństw do prawdy w różnych przemianach losu, i domnieman zdarzeń, w takim sposobie, aby pogodzić podobne do prawdy prawa wierzyciela z interesem zachowania dłużnikowi kredytu przyzwoitego: bez uszkodzenia nowych wpisów, któreby czynionemi bydź mogły z hipoteką od dnia ich daty, skoroby wypadek podniosł wierzytelności nieoznaczone do summy znacznieyszéy.

2165. Wartość nieruchomości, któréy porównanie ma bydź czynione z wartością wierzytelności, i trzecią częścią nad to, oznaczona iest przez wziętą piętnaście razy wartość przychodów oświadczoną w urzędowych reiestrach do podatku gruntowego, albo wskazaną przez ilość podatku na stro-

La disposition du présent article ne s'applique pas aux hypothèques conventionnelles.

2162. Sont réputées excessives les inscriptions qui frappent sur plusieurs domaines, lorsque la valeur d'un seul ou de quelques-uns d'entre eux excède de plus d'un tiers en fonds libres le montant des créances en capital et accessoires légaux.

2163. Peuvent aussi être réduites comme excessives, les inscriptions prises, d'après l'évaluation faite par le créancier, des créances qui, en ce qui concerne l'hypothèque à établir pour leur sûreté, n'ont pas été réglées par la convention, et qui par leur nature sont conditionnelles, éventuelles ou indéterminées

2164. L'excès, dans ce cas, est arbitré par les juges, d'après les circonstances, les probabilités des chances et les présomptions de fait, de manière à concilier les droits vraisemblables du créancier avec l'intérêt du crédit raisonnable à conserver au débiteur, sans préjudice des nouvelles inscriptions à prendre avec hypothèque du jour de leur date, lorsque l'événement aura porté les créances indéterminées à une somme plus forte.

2165. La valeur des immeubles dont la comparaison est à faire avec celle des créances et le tiers en sus est déterminée par quinze fois la valeur du revenu déclaré par la matrice du rôle de la contribution foncière, ou indiqué par la quote de contribution sur le rôle, selon la proportion qui

Hujusce articuli praescripta ad conventionales hypothecas minime extenduntur.

2162. *Inscriptiones, quae plura immobilia afficiunt, immodicae censentur, quum unius tantum vel aliquorum ex ipsis, quae tamen libera sint, pretium excedit tertiam partem quantitatis sortis debitae cum legitimis accessionibus.*

2163. *Minui quoque tanquam immodicae possunt inscriptiones a creditore quaesitae, pro illa quantitate, qua suum creditum ipsemet aestimavit, si quoad hypothecam in hujus securitatem constituendam nihil in conventione praefinitum fuerit, et creditum ipsum suapte natura indefinitum sit, vel a conditione et ab eventu pendeat.*

2164. *Hoc casu judicum arbitrio commissum est, ut in dijudicanda excedenti inscriptionum quantitate, pensitatis rerum adjunctis, eventuum verisimilitudine et facti praesumtionibus, probabilia creditoris jura componere studeant cum utilitate debitoris, congruam bonorum partem ipsi liberam servando; citra tamen praejudicium inscriptionum cum hypotheca ab ipsarum die, quas creditor rursus poterit nancisci, si ejus creditum indefinitum ad majorem quantitatem reapse ex eventu postea ascenderit.*

2165. *Immobilium valor, qui exaequandus est quantitati crediti, tertia tamen ejusdem*

nie reiestru podług stosunku, iaki zachodzi w gminach położenia między urzędowym reiestrem, lub stroną iego podatkową, a przychodami, co do nieruchomości niepodległych spustoszeniu; a dziesięć razy bierze się taka wartość, co do nieruchomości spustoszeniu podległych. Mogą iednak Sędziowie prócz tego zasięgać pomocy z obiaśnień, iakie wypływaią z kontraktów dzierżawnych niepodeyrzanych, z protokułów oszacowania, które poprzedniczo sporządzone bydź mogły w bliskich czasach, i z innych aktów podobnych, i cenić przychody podług miernéy wartości, iaka wyniknie z różnych tych obiaśnień.

DZIAŁ VI.

o Skutku przywileiów i hipotek przeciw trzecim zatrzymuiącym.

2166. Wierzyciele maiący przywiley lub hipotekę wpisaną na nieruchomości, idą za nią wszędzie w iakiekolwiek ręce taż nieruchomość przeydzie, aby umieszczeni byli i zapłaceni, według stopnia wierzytelności swoich lub wpisów.

2167 Jeżeli trzeci zatrzymuiący nie dopełnia formalności które ustanowione będą niżéy, na oczyszczenie swoiéy własności, przez sam skutek wpisów pozostaie obowiązanym iako zatrzymuiący, do wszystkich

existe dans les communes de la situation entre cette matrice ou cette cote et le revenu, pour les immeubles non sujets à dépérissement, et dix fois cette valeur pour ceux qui y sont sujets. Pourront néanmoins les juges s'aider, en outre, des éclaircissemens qui peuvent résulter des baux non suspects, des procès-verbaux d'estimation qui ont pu être dressés précédemment à des époques rapprochées, et autres actes semblables, et évaluer le revenu au taux moyen entre les résultats de ces divers renseignemens.

CHAPITRE VI.

De l'effet des priviléges et hypothèques contre les tiers détenteurs.

2166. Les créanciers ayant privilége ou hypothèque inscrite sur un immeuble, le suivent en quelques mains qu'il passe, pour être colloqués et payés suivant l'ordre de leurs créances ou inscriptions.

2167. Si le tiers détenteur ne remplit pas les formalités qui seront ci-après établies, pour purger sa propriété, il demeure, par l'effet seul des inscriptions, obligé comme détenteur à toutes les dettes hypothécaires,

addita parte, conflatur ex summa annui reditus quindecies cumulati. Annuus hic reditus eruitur, vel ex matricula tributorum, quae praediis ejusdem territorii imponuntur, vel ex tributorum quota in eadem matricula designata juxta proportionem, quae servatur in iis locis, ubi bona sita sunt, inter matriculam aut quotam praedictam et immobilium proventus, si de illis agatur, quae deperire nequeant; aliorum vero, quae deperire queunt, valor habetur ex quantitate reditus annui decies cumulati. Nihilominus judicibus fas erit, etiam argumentis uti, quae vel ex scripturis locationum fide dignis, vel ex actis de ipsorum immobilium aestimatione recenter confectis, vel ex aliis similibus colligi possint, et reditus annuos aestimare ad mediam eorum proportionalem quantitatem, qui ex aliatis argumentis inferri posint.

CAPUT VI.

De privilegiorum et hypothecarum effectu adversus tertios possessores.

2166. *Creditores privilegiarii et hypotecarii, qui inscriptione in rem immobilem muniti sunt, jus in ea quaesitum adversus quemcumque tertium possessorem retinent, ut et gradum et solutionem juxta praerogativam suis creditis et inscriptionibus competentem in eadem re obtineant.*

2167. *Si tertius possessor proprietatis suae liberandae causa solemnitates non adimplet,*

długów zahipotekowanych, i służą temu granice czasu i zwłoki dozwolone dłużnikowi pierwiastkowemu.

2168. Trzeci zatrzymuiący obowiązany iest w tymże samym przypadku, albo zapłacić wszystkie procenta i kapitały wymagalne, iakąkolwiek summę wynieść mogą, albo odstąpić nieruchomości hipotekowéy bez żadnego zachowania.

2169. Gdy trzeci zatrzymuiący nie uczynił zadosyć zupełnie iednemu z tych zobowiązań, każdy wierzyciel hipotekowany, ma prawo wyrobić przedaż przeciw niemu nieruchomości hipotekowéy w trzydzieści dni po nakazie wydanym dłużnikowi pierwiastkowemu, i uczynioném wezwaniu trzeciego, aby zapłacił dług wymagalny, albo dziedzictwa odstąpił.

2170. Jednakże trzeci zatrzymuiący, który nie iest osobiście obowiązanym do długu, może sprzeciwić się sprzedaży dziedzictwa hipotekowego, które na niego iest przeniesione, ieżeli pozostały inne nieruchomości hipotekowe tymże samym długiem, w posiadaniu istotnego, lub istotnych obowiązanych, i może wymagać poprzedniczego roztrząśnienia, według formy urządzoney w tytule *o Zaręczeniu:* przez czas takiego roztrząsania wstrzymana iest przedaż dziedzictwa hipotekowego.

2171. Wyiątek roztrząsania nie może bydź

et jouit de termes et délais accordés au débiteur originaire.

2168. Le tiers détenteur est tenu, dans le même cas, ou de payer tous les intérêts et capitaux exigibles, à quelque somme qu'ils puissent monter, ou de délaisser l'immeuble hypothéqué, sans aucune réserve.

2169. Faute par le tiers détenteur de satisfaire pleinement à l'une de ces obligations, chacun créancier hypothécaire a droit de faire vendre sur lui l'immeuble hypothéqué, trente jour après commendement fait au débiteur originaire, et sommation faite au tiers détenteur de payer la dette exigible ou dé délaisser l'héritage.

2170. Néanmoins le tiers détenteur qui n'est pas personnellement obligé à la dette, peut s'opposer à la vente de l'héritage hypothéqué qui lui a été transmis, s'il est demeuré d'autres immeubles hypothéqués à la même dette dans la possession du principal ou des principaux obligés, et en requérir la discussion préalable selon la forme réglée au titre *du cautionnement:* pendant cette discussion, il est sursis à la vente de l'héritage hypothéqué.

2171. L'exception de discussion ne peut

quae inferius statuuntur, vi ipsa inscriptionum, uti possessor, obstringitur ad omnia persolvenda hypothecaria debita, quibus res ipsa obnoxia est, atque dilationibus et moris fruitur primo debitori concessis.

2168. *Hinc tertius possessor usuras et sortes, quarum dies solutionis venit, cujuscumque quantitatis sint, persolvere tenetur, vel immobile hypotheca affectum sine ulla exceptione dimittere.*

2169. *Si alterutri ex relatis obligationibus tertius possessor plene non satisfaciat, cuique creditori hypothecario agendi jus est, ut possessoris periculo immobile hypotheca affectum veneat post triginta dies, ex quo primo debitori mandata solutio fuerit, atque tertio possessori praeceptum de solvendo debito vel immobili dimittendo fuerit denunciatum.*

2170. *Nihilominus tertius possessor, qui de debito ex sua persona non tenetur, quoties reus principalis aut correi debendi alia bona possideant pro eodem debito hypothecae obnoxia, venditioni praedii sibi traditi contradicere potest, ac petere, ut praecedat excussio, modis in titulo* de fidejussione *statutis; qua pendente venditio differtur.*

2171. *Excussionis exceptio creditori, qui privilegio vel speciali hypotheca in immobili fruitur, objici nequit.*

stawiany przeciw wierzycielowi przywileiowanemu, albo maiącemu hipotekę szczególną na nieruchomości.

2172. Co się tyczy odstąpienia dla hipoteki, to może uczynić każdy trzeci zatrzymuiący, który nie iest osobiście obowiązany do długu, i który ma zdatność do alienowania.

2173. Ustąpienie może także mieć mieysce gdy trzeci zatrzymuiący uznał z obowiązanie, albo poniosł skazanie iako zatrzymuiący tylko: odstąpienie nie przeszkadza, aby aż do przysądzenia trzeci zatrzymuiący nie mógł wziąć nazad nieruchomości zapłaciwszy dług cały i koszta.

2174. Odstąpienie dla hipoteki odbywa się w kancellaryi Trybunału położenia dóbr, i ten Trybunał na to akt wydaie.

Na żądanie naypilnieyszego z interesowanych, wyznaczony iest kurator nieruchomości odstąpionéy, przeciw niemu wnoszone iest nastawanie o przedaż w formach przepisanych na wywłaszczenie.

2175. Spustoszenia które pochodzą z czynów albo z niedbalstwa trzeciego zatrzymuiącego z uszkodzeniem wierzycieli, maiących hipotekę albo przywiléy, są powodem do sprawy przeciw niemu o wynagrodzenie; ale on nie może upominać się o nakłady swoie i polepszenia, tylko co do ilości wyrównywaiącéy temu, przez co zwiększona iest wartość nad cenę kupna wypływaiącą z polepszeń.

2176. Przychody z nieruchomości hipotekowéy należą się od trzeciego zatrzymuiącego, dopiero od dnia w którym iest wezwany, aby zapłacił lub odstąpił; a ieżeli zaczęte poszukiwania opuszczone były przez trzy lata, to od nowego wezwania które uczynione będzie.

2177. Służebności i prawa rzeczowe, iakie miał trzeci zatrzymuiący na nieruchomości, przed wzięciem iey w posiadanie, odradzaią się po odstąpieniu albo po przysądzeniu które przeciw niemu zapadnie.

Wierzycielom iego osobistym, po tych wszystkich którzy wpisani byli na poprzedzaiących właścicielach, służy ich hipoteka w ich stopniu na dobrach odstąpionych, lub przysądzonych.

2178. Trzeci zatrzymuiący, który zapłacił dług hipotekowany, albo odstąpił nieruchomości hipotekowanéy, albo poniosł wywłaszczenie z téy nieruchomości, ma poszukiwanie takiéy rękoymi, iaka z prawa wypada na dłużniku istotnym.

2179. Trzeci zatrzymuiący, który chce oczyścić własność swoię płacąc wartość, zachowuie formalności, które są ustanowione w dziale VIII. niniieyszego tytułu.

DZIAŁ VII.

o Zniszczeniu przywileiow i hipotek.

2180. Przywileie i hipoteki nikną:

2172. *Tertii possessores praedium hypothecae obnoxium dimittere possunt, si ex sua persona de debito non teneantur et alienandi potestatem habeant.*

2173. *Praedium quoque ipsi dimittere possunt, etiamsi obligationem agnoverint, vel damnationis sententiam, tanquam possessores dumtaxat, passi fuerint; usquedum vero adjudicatio peracta non sit, dimissum praedium, soluto integro pretio una cum expensis, recuperare possunt.*

2174. *Dimissionis actus hypothecae causa fit penes scribam tribunalis loci, ubi bona sita sunt, et, eundem actum emissum fuisse, idem in actis refert.*

Postulante aliquo ex iis, quorum interest, dimissae rei administrator constituitur, et adversus illum pro ejusdem rei venditione actiones moventur, servatis solemnitatibus statutis in titulo de bonis debitori adimendis et alienandis.

2175. *Tertius possessor indemnes servare tenetur creditores hypothecarios et privilegiarios propter detrimenta, quae ex ejus facto vel negligentia procedunt; expensas vero et meliorationes repetere nequit, nisi pro rata quantitate ejus, quo praedii valor illarum causa adauctus fuit.*

2172. Quant au délaissement par hypothèque, il peut être fait par tous les tiers détenteurs qui ne sont pas personnellement obligés à la dette, et qui ont la capacité d'aliéner.

2173. Il peut l'être même après que le tiers détenteur a reconnu l'obligation ou subi condamnation en cette qualité seulement: le délaissement n'empêche pas que, jusqu'à l'adjudication, le tiers détenteur ne puisse reprendre l'immeuble en payant toute la dette et les frais.

2174. Le délaissement par hypothèque se fait au greffe du tribunal de la situation des biens, et il en est donné acte par ce tribunal.

Sur la pétition du plus diligent des intéressés, il est créé à l'immeuble délaissé un curateur, sur lequel la vente de l'immeuble est poursuivie dans les formes prescrites pour les expropriations.

2175. Les détériorations qui procèdent du fait ou de la négligence du tiers détenteur, au préjudice des créanciers hypothécaires ou privilégiés, donnent lieu contre lui à une action en indemnité; mais il ne peut répéter ses impenses et améliorations que jusqu'à concurrence de la plusvalue résultant de l'amélioration.

2176. Les fruits de l'immeuble hypothéqué ne sont dus par le tiers détenteur qu'à

compter du jour de la sommation de payer ou de délaisser, et, si les poursuites commencées ont été abandonnées pendant trois ans, à compter de la nouvelle sommation qui sera faite.

2177. Les servitudes et droits réels que le tiers détenteur avait sur l'immeuble avant sa possession, renaissent après le délaissement ou après l'adjudication faite sur lui.

Ses créanciers personnels, après tous ceux qui sont inscrits sur les précédens propriétaires, exercent leur hypothèque à leur rang, sur le bien délaissé ou adjugé.

2178. Le tiers détenteur qui a payé la dette hypothécaire, ou délaissé l'immeuble hypothéqué, ou subi l'expropriation de cet immeuble, a le recours en garantie, tel que de droit, contre le débiteur principal.

2179. Le tiers détenteur qui veut purger sa propriété en payant le prix, observe les formalités qui sont établies dans le chapitre VIII du présent titre.

CHAPITRE VII.

De l'extinction des priviléges et hypothèques.

2180. Les priviléges et hypothèques s'éteignent,

2176. *Rei immobilis hypothecae obnoxiae fructus a tertio possessore non debentur, nisi a die indicti praecepti de solvendo debito vel re dimittenda; et si judicium per triennium intermissum sit, a die tantum, quo fuerit nova in jus vocatione instauratum.*

2177. *Servitutes et jura realia, quae ad tertium possessorem in praedio spectabant, priusquam ejus possessionem nactus fuisset, post dimissionem ab eo factam, aut post sententiam in ipsum latam, reviviscunt.*

Peculiares ejus creditores, post eos omnes, qui adversus praecedentes proprietarios inscriptionem adquisiverunt, experiantur hypothecam juxta sui gradus praerogativam in bona dimissa vel adjudicata.

2178. *Tertius possessor, qui vel debitum hypothecarium solvit, vel praedium hypotheca affectum dimisit, vel eadem ex judicis sententia privatus fuit, prout juris erit, a principali debitore indemnis praestabitur.*

2179. *Si vero tertius possessor rem ab hypotheca vel privilegio liberare velit ejus pretium persolvendo, solemnitates in capite VIII hujusce tituli praescriptas servare tenetur.*

CAPUT VII.

Quomodo privilegia et hypothecae exstinguuntur.

2180. *Privilegia et hypothecae exstinguuntur:*

1. Przez zniszczenie zobowiązania istotnego;

2. Gdy wierzyciel zrzeka się hipoteki;

3. Przez dopełnienie formalności i warunków przepisanych trzecim zatrzymuiącym, na oczyszczenie dóbr których nabyli;

4. Przez przedawnienie.

Dłużnik nabywa przedawnienia co do dóbr które są w iego rękach, przez przeciąg czasu wyznaczony na przedawnienie spraw, które daią hipotekę lub przywiley.

Co do dóbr, które są w rękach trzeciego zatrzymuiącego, nabywa przedawnienia przez taki przeciąg czasu, iaki iest przepisany na przedawnienie własności dla iego korzyści; w przypadku w którym przedawnienie każe się domyślać tytułu, bieg iego zaczyna się dopiero od dnia w którym był przepisany na reiestrach zachowawcy.

Wpisy uczynione przez wierzyciela, nie przerywaią biegu przedawnienia, ustanowionego prawem na korzyść dłużnika, lub trzeciego zatrzymuiącego.

DZIAŁ VIII.

Sposobie oczyszczenia własności z przywileiów i hipotek.

2181. Kontrakty przenoszące własność nieruchomości, albo rzeczowych praw nieruchomych, któreby trzeci zatrzymuiący chcieli oczyścić z przywileiów i hipotek, przepisze w całości zachowawca hipotek okręgu, w którym dobra położone.

Przepisanie takie wykonane będzie na reiestrze na to przeznaczonym, i zachowawca obowiązany będzie dadź na to zaświadczenie żądaiącemu.

2182. Proste przepisanie tytułów przenoszących własność na reiestrze zachowawcy, nie oczyszcza nieruchomości z hipotek i przywileiow.

Przedawca przenosi na nabywcę własność tylko i prawa, iakie sam miał na rzeczy przedaney: przenosi ie związane temiż samemi hipotekami i przywileiami, do iakich sam był obowiązany.

2183. Jeżeli nowy właściciel chce się zabezpieczyć przeciw skutkom poszukiwań upoważnionych w dziale VI. niniejszego Tytułu, obowiązany iest bądź przed poszukiwaniami, bądź w miesiąc naypoźniéy, rachuiąc od pierwszego wezwania, które mu uczynione było, oznaymić wierzycielom w zamieszkaniach, iakie obrali w swoich wpisach:

1. Wyciąg swego tytułu zawieraiący tylko datę i iakość aktu, imie i oznaczenie wyraźne przedawcy, albo daruiącego, naturę i położenie rzeczy przedaney, lub darowaney; a ieżeli idzie o zbiór dóbr, oznaczenie

1. Par l'extinction de l'obligation principale,

2. Par la renonciation du créancier à l'hypothèque,

3. Par l'accomplissement des formalités et conditions prescrites aux tiers détenteurs pour purger les biens par eux acquis,

4. Par la prescription.

La prescription est acquise au débiteur, quant aux biens qui sont dans ses mains, par le temps fixé pour la prescription des actions qui donnent l'hypothèque ou le privilége.

Quant aux biens qui sont dans la main d'un tiers détenteur, elle lui est acquise par le temps réglé pour la prescription de la propriété à son profit: dans le cas où la prescription suppose un titre, elle ne commence à courir que du jour où il a été transcrit sur les registres du conservateur.

Les inscriptions prises par le créancier n'interrompent pas le cours de la prescription établie par la loi en faveur du débiteur ou du tiers détenteur.

CHAPITRE VIII.

Du mode de purger les propriétés des priviléges et hypothèques.

2181. Les contrats translatifs de la propriété d'immeubles ou droits réels immobiliers, que les tiers détenteurs voudront purger de priviléges et hypothèques, seront transcrits en entier par le conservateur des hypothèques dans l'arrondissement duquel les biens sont situés.

Cette transcription se fera sur un registre à ce destiné, et le conservateur sera tenu d'en donner reconnaissance au requérant.

2182. La simple transcription des titres translatifs de propriété sur le registre du conservateur, ne purge pas les hypothèques et priviléges établis sur l'immeuble.

Le vendeur ne transmet à l'acquéreur que la propriété et les droits qu'il avait lui-même sur la chose vendue: il les transmet sous l'affectation des mêmes priviléges et hypothèques dont il était chargé.

2183. Si le nouveau propriétaire veut se garantir de l'effet des poursuites autorisées dans le chapitre VI du présent titre, il est tenu, soit avant les poursuites, soit dans le mois, au plus tard, à compter de la prémière sommation qui lui est faite, de notifier aux créanciers, aux domiciles par eux élus dans leurs inscriptions,

1. Extrait de son titre, contenant seulement la date et la qualité de l'acte, le nom et la désignation précise du vendeur ou du donateur, la nature et la situation de la chose vendue ou donnée; et, s'il s'agit d'un

---

1. *Exstincta obligatione principali;*

2. *Renunciatione creditoris juribus hypothecae;*

3. *Peractis solemnitatibus et expletis conditionibus, quae tertio possessori ad bona adquisita liberanda praescribuntur;*

4. *Praescriptione.*

Debitor, quoad bona ab ipso possessa, adquirit praescriptionem per lapsum temporis ad ea jura praescribenda statutum, ex quibus oritur privilegium vel hypotheca.

Praescriptio vero quoad bona, quae penes tertium possessorem sunt, huic adquiritur per lapsum temporis, quod ad praescriptionem dominii eorundem bonorum praefinitum est. Sin autem praescriptio ad titulum referatur, a die dumtaxat, quo titulus in conservatoris tabulis fuerit transcriptus, eadem incipit.

Per inscriptiones a creditore quaesitas praescriptio a lege inducta favore debitoris vel tertii possessoris nullatenus interrumpitur.

CAPUT VIII.

Quibus modis bona a privilegiis et hypothecis eximantur.

2181. *Contractus, quibus transfertur proprietas bonorum immobilium vel jurium realium, quae pro immobilibus habentur, et quae tertii possessores a privilegiis et hypothecis eximere voluerint, ex integro transcribentur ab hypothecarum conservatore, in cujus districtu bona sita sunt.*

Hujusmodi transcriptio fiet in publicis tabulis ad hoc designatis, et conservator de illa testationem petenti edere tenebitur.

2182. *Sola tituli dominium transferentis transcriptio in conservatoris tabulis liberationem ab hypothecis et privilegiis praedio inhaerentibus minime parit.*

Venditor in emtorem transfert dumtaxat dominium et jura, quae ipsi competunt in re alienata, iisdem tamen privilegiis et hypothecis, quibus gravabantur, obnoxia.

2183. *Si novus dominus persecutionem agentem, de qua in capitulo VI hujusce tituli, submovere velit, vel antequam actio contra ipsum instituatur, vel intra mensem ad summum a die, qua primum ipse in judicium vocatus sit, denunciare debet creditoribus ad domicilia ab ipsis in tabulis suarum inscriptionum electa:*

1. *Summarium sui tituli, referens dumtaxat diem, qualitatem actus, nomen et distinctam venditoris aut donantis designationem, speciem rei venditae vel donatae, nec non locum, ubi eadem sita est; et si agatur de pluribus bonis, quae unum corpus efficiant,*

ogólne tylko własności i okręgów, w których są umieszczone, wartość i obowiązki składaiące część wartości przedaży, albo oszacowanie rzeczy, ieżeli darowana była;

2. Wyciąg przepisania aktu przedaży;

3. Tabelle w trzech szeregach, w którey pierwszy zawierać będzie datę hipotek i wpisów, drugi imie wierzycieli, trzeci ilość wierzytelności wpisanych.

2184. Nabywca lub obdarowany, oświadczy w tymże samym akcie, że iest gotów zaspokoić natychmiast długi i ciężary hipoteczne, aż do ilości wyrównywaiącey tylko cenie, bez różnicy długów wymagalnych, albo niewymagalnych.

2185. Gdy nowy właściciel uczyni takie oznaymienie w wyznaczonym przeciągu czasu, każdy wierzyciel którego tytuł iest wpisany, może żądać, aby nieruchomość puszczona była na licytacyą, i przysądzona publicznie; pod obowiązkiem:

1. Żeby takie żądanie wręczone było nowemu właścicielowi we czterdziestu dniach naypóźniey od oznaymienia uczynionego na podanie ostatnie, przyłączaiąc do tego dwa dni na pięć miryametrów odległości, między zamieszkaniem obranem, i rzeczywistém każdego wierzyciela żądaiącego;

2. Żeby w żądaniu było przyrzeczenie żądaiącego, że podniesie albo wyrobi podnie-

corps de biens, la dénomination générale seulement du domaine et des arrondissemens dans lesquels il est situé, le prix et les charges faisant partie du prix de la vente, ou l'évaluation de la chose, si elle a été donnée;

2. Extrait de la transcription de l'acte de vente;

3. Un tableau sur trois colonnes, dont la première contiendra la date des hypothèques et celle des inscriptions; la seconde, le nom des créanciers; la troisième, le montant des créances inscrites.

2184. L'acquéreur ou le donataire déclarera, par le même acte, qu'il est prêt à acquitter, sur le champ, les dettes et charges hypothécaires, jusqu'à concurrence seulement du prix, sans distinction des dettes exigibles ou non exigibles.

2185. Lorsque le nouveau propriétaire a fait cette notification dans le délai fixé, tout créancier dont le titre est inscrit, peut requérir la mise de l'immeuble aux enchères et adjudications publiques, à la charge,

1. Que cette réquisition sera signifiée au nouveau propriétaire dans quarante jours, au plus tard, de la notification faite à la requête de ce dernier, en y ajoutant deux jours par cinq myriamètres de distance entre le domicile élu et le domicile réel de chaque créancier requérant;

2. Qu'elle contiendra soumission du requérant, de porter ou faire porter le prix à un

genericam tantum denominationem praedii et districtuum, in quibus continetur, pretium venditionis et onera, quae loco pretii habentur, vel rei aestimationem, si ea donata fuerit;

2. Exemplum transcriptionis actus venditionis;

3. Tabulam tribus divisam spatiis, in primo quorum dies hypothecis et inscriptionibus adposita exarabitur, in secundo creditorum nomina, in tertio quantitas aeris alieni incripti.

2184. *Emtor aut donatarius eodem actu declarabit, se illico ad debita et onera hypothecaria persolvenda paratum esse pro rata tantum quantitate pretii, et absque distinctione, utrum debita ipsa exigi vel non exigi possint.*

2185. *Declaratione praedicta a novo proprietario emissa intra praefinitum tempus, quicumque ex creditoribus, cujus titulus inscriptus est, petere poterit, ut immobile auctioni et adjudicationibus publicis subjiciatur; hisce tamen conditionibus:*

1. Ut petitio haec novo domino denuncietur non ultra quadraginta dies a declaratione ab ipso emissa et creditoribus indicta, additis praedicto termino aliis duobus diebus in singula quinque myriametra, quibus domicilium electum distabit a domicilio vero cujusque creditoris petentis;

sienie ceny dziesiątą częścią wyżéy, nad cenę ułożoną w kontrakcie, albo oświadczoną przez nowego właściciela;

3. Żeby takież samo oznaymienie w tymże samym przeciągu czasu, uczynione było poprzedzaiącemu właścicielowi, dłużnikowi istotnemu;

4. Żeby oryginał i kopiie pozwów takich podpisane były przez wierzyciela żądaiącego, lub przez umocowanego od niego wyraźnie, który w tym przypadku powinien dadź kopiią umocowania swoiego;

5. Żeby oświadczył złożyć zaręczenie aż do ilości wyrównywaiącey cenie i ciężarom.

Wszystko to pod karą nieważności

2186. Jeżeliby wierzyciele nie zanieśli żądania licytacyi w przeciągu czasu i w formach przepisanych, cena nieruchomości pozostaie ostatecznie oznaczona, podług ceny ułożoney w kontrakcie, albo oświadczoney przez nowego właściciela, który zatem wolny iest od wszelkiego przywileiu i hipoteki, płacąc rzeczoną cenę wierzycielom, którzy będą w porządku przyzwoitym do przyięcia, albo ią zaznaczaiąc.

2187. W przypadku odprzedaży przez licytacyą, ta nastąpi podług form ustanowionych na przymuszone wywłaszczenia, za dopilnowaniem bądź wierzyciela, który zaniósł żądanie, bądź nowego właściciela.

Nastawaiący o to, wyrazi w uwiado-

dixième en sus de celui qui aura été stipulé dans le contrat, ou déclaré par le nouveau propriétaire;

3. Que la même signification sera faite dans le même délai au précédent propriétaire, débiteur principal;

4. Que l'original et les copies de ces exploits seront signés par le créancier requérant, ou par son fondé de procuration expresse, lequel, en ce cas, est tenu de donner copie de sa procuration;

5. Qu'il offrira de donner caution jusqu'à concurrence du prix et des charges:

Le tout à peine de nullité.

2186. A défaut, par les créanciers, d'avoir requis la mise aux enchères dans le délai et les formes prescrites, la valeur de l'immeuble demeure définitivement fixée au prix stipulé dans le contrat, ou déclaré par le nouveau propriétaire, lequel est, en conséquence, libéré de tout privilége et hypothèque, en payant ledit prix aux créanciers qui seront en ordre de recevoir, ou en le consignant.

2187. En cas de revente sur enchère, elle aura lieu suivant les formes établies pour les expropriations forcées, à la diligence, soit du créancier qui l'aura requise, soit du nouveau propriétaire.

Le poursuivant énoncera dans les affiches

2. Ut eadem petitio oblationem postulantis contineat, augendi vel per se vel per alium decimam partem pretii in contractu stipulati, vel a novo domino declarati;

3. Ut eadem denunciatio intra praedictum temporis spatium fiat priori domino, scilicet debitori principali;

4. Ut autographum et exempla hujusmodi actuum subscribantur a creditore petente, aut ab ejus procuratore speciali mandato instructo, qui hoc casu mandati exemplum exhibere tenetur;

5. Ut usque ad relativam summam pretii et onerum cautionem praebeat.

Omissio cujuscumque ex memoratis conditionibus nullitatem parit.

2186. *Auctione a creditoribus intra tempus constitutum et juxta praescriptas formas non postulata, pretium rei immobilis idem omnino manet, ac in stipulatione deductum est, seu ut declaratum fuit a novo proprietario, qui ab omnibus privilegiis et hypothecis liberatur eodem pretio deposito vel creditoribus persoluto, si hujus accipiendi potestatem aut voluntatem habeant.*

2187. *Quoties publica auctione bona immobilia denuo vendenda sunt, ea venditio fieri debet modo praescripto in titulo* de bonis debitoris judicis auctoritate adimendis et alienandis, *ad instantiam vel creditoris, qui id postulaverit, vel novi proprietarii.*

Actor in libellis publice propositis enunciabit pretium in contractu praefinitum, aut

mieniach cenę ułożoną w kontrakcie, lub oświadczoną, i nadto ilość do iakiéy podnieść lub wyrobić podniesienie ceny takiéy zobowiązał się wierzyciel.

2188. Otrzymuiący przysądzenie, obowiązany iest prócz ceny przysądzenia, powrócić nabywcy albo obdarowanemu pozbawionemu posiadania, wydatki i koszta prawne kontraktu iego, przepisania na reiestrach zachowawcy, oznaymienia i koszta, iakie poniósł na doyście do odprzedaży.

2189. Nabywca lub obdarowany, który zachowuie nieruchomość puszczoną na licytacyą, więcéy daiąc nad innych, nie iest obowiązany do postarania się o przepisanie wyroku przysądzenia.

2190. Choćby wierzyciel wymagaiący odstąpił od żądania licytacyi, gdyby nawet wierzyciel zapłacił summę, iaką przyrzekł, to iednak nie może przeszkodzić przysądzenia publicznego, chybaby wyraźne zezwolenie nastąpiło wszystkich wierzycieli hipotecznych.

2191. Nabywca który przysądzenie pozyskał, będzie mógł poszukiwać podług prawa na przedawcy, zapłacenia przewyżki nad wartość ułożoną w iego tytule, i procentów od téy przewyżki, rachuiąc od dnia każdego wypłacenia.

2192. W przypadku, gdyby tytuł nowego właściciela obeymował nieruchomości i ruchomości, albo kilka nieruchomości, iedne hipotekowe, drugie niehipotekowe, położone w tymże samym, albo w różnych okręgach kancellaryi, alienowane za iednę i tęż samę cenę, albo za ceny różniące się i oddzielne, poddane albo nie, temuż samemu gospodarstwu, cena każdey nieruchomości, dotkniętéy wpisem szczególnym i oddzielnym, oświadczona będzie w oznaymieniu nowego właściciela, przez stosowne wyrażenie w szczegółach, ieżeli to bydź może, ceny całéy położonéy w tytule.

Wierzyciel daiący więcéy od innych, w żadnym przypadku przymuszonym bydź nie może, aby rozciągnął swoie przyrzeczenie kupna, albo na ruchomości, albo na inne nieruchomości, nad te, na których hipotekowana iest iego wierzytelność, i które położone są w tymże samym okręgu; ale wolne iest poszukiwanie nowemu właścicielowi na swoich naczelnikach o wynagrodzenie szkód, iakichby doznał, bądź z podziału przedmiotów nabycia swoiego, bądź z podziału użytkowania gospodarczego.

DZIAŁ IX.

o Sposobie oczyszczenia hipotek, gdy nie masz wpisu na dobrach mężów i opiekunów.

2193. Nabywcy nieruchomości należących do mężów, lub do opiekunów, gdy nie masz wpisu na rzeczonych nieruchomo-

les uns hypothéqués, les autres non hypothéqués, situés dans le même ou dans divers arrondissemens de bureaux, aliénés pour un seul et même prix, ou pour des prix distincts et séparés, soumis ou non à la même exploitation, le prix de chaque immeuble frappé d'inscriptions particulières et séparées, sera déclaré dans la notification du nouveau propriétaire, par ventilation, s'il y a lieu, du prix total exprimé dans le titre.

Le créancier surenchérisseur ne pourra, en aucun cas, être contraint d'étendre sa soumission ni sur le mobilier, ni sur d'autres immeubles que ceux qui sont hypothéqués à sa créance et situés dans le même arrondissement; sauf le recours du nouveau propriétaire contre ses auteurs, pour l'indemnité du dommage qu'il éprouverait, soit de la division des objets de son acquisition, soit de celle des exploitations.

CHAPITRE IX.

Du mode de purger les hypothèques, quand il n'existe pas d'inscription sur les biens des maris et des tuteurs.

2193. Pourront les acquéreurs d'immeubles appartenant à des maris ou à des tuteurs, lorsqu'il n'existera pas d'inscriptions sur les-

---

a proprietario declaratum, atque summam, quam creditor vel per se vel per alium illi se additurum spopondit.

2188. *Is, cui praedium adjudicatur, praeter suae licitationis pretium, emtori aut donatario rei possessione privato restituere debet omnes expensas et legitimos sumtus pro contractu, pro transcriptione in conservatoris tabulis, pro denunciatione et nova venditione erogatos.*

2189. *Emtor vel donatarius, qui, majori in auctione oblato pretio, praedii dominium retinet, ad transcriptionem sententiae adjudicationis minime tenetur.*

2190. *Si creditor, qui bonorum auctionem postulavit, ab instituta petitione destiterit, etiamsi oblatam persolvat majorem pretii quantitatem, adjudicationem prohibere nequit, nisi ceterorum creditorum, qui hypothecae beneficio gaudent, expressus consensus accedat.*

2191. *Emtor, qui licitatione adjudicationem sibi comparavit, contra venditorem, prout juris, agere poterit ad consequendam restitutionem ejus, quod ultra quantitatem in suo contractu stipulatam persolvit, nec non ad usuras excedentis quantitatis a die solutionis.*

2192. *Quoties titulus novi domini mobilia et immobilia complectatur, aut etiam plura immobilia, quorum aliqua tantum hypotheca afficiantur, in eodem vel in diversis officiorum districtibus sita, uno eodemque pretio, aut distinctis separatisque pretiis alienata, et unius ejusdemque praedii partem constituentia vel non; tunc pretium cujusque rei immobilis distincte et speciatim inscriptae enunciabitur in declaratione a novo domino emittenda, singulis, si locus erit, aestimatis pro ratione totius pretii, quod ex titulo patet.*

Creditor, qui majus in auctione obtulit pretium, nullo casu cogi poterit, ut majus istud oblatum pretium in mobilia vel alia immobilia praeter ea, quae pro ejus credito hypothecae subjecta et in eodem districtu sita sunt, extendat; salvo novi domini regressu adversus suos auctores propter damna, si qua ipsi a divisione rei adquisitae, vel culturae causa, obvenire possint.

CAPUT IX.

Quibus modis hypotheca solvitur, nulla existente inscriptione in bona ad maritos vel tutores spectantia.

2193. *Adquisitores immobilium ad maritos vel ad tutores spectantium eadem ab hypothecis, quibus obnoxia essent, liberare poterunt, quoties inscripta non fuerint pro administratione tutorum, vel pro dotibus et obligationibus nuptialibus, quae uxori competunt.*

ściach, z powodu sprawowania opieki, albo posagu, zwrotów i umów małżeńskich żony, mogą znieść hipoteki któreby były a dobrach przez nich nabytych.

2194. Złożą na ten koniec kopiią zgodną zupełnie kontraktu przenoszącego własność, w kancelaryi trybunału cywilnego mieysca, w którém dobra położone, i przez akt wręczony tak żonie albo przydanemu opiekunowi, iako też Prokuratorowi Cesarskiemu przy trybunale zaświadczą skład przez siebie uczyniony. Wyciąg tego kontraktu, zawieraiący iego datę, imiona, nazwiska, stan i zamieszkanie kontraktuiących, oznaczenie natury i położenia dóbr, wartość i inne obowiązki przedaży, zawieszony będzie ciągle przez dwa miesiące w publicznéy sali trybunału: przez ten czas, żony, mężowie, opiekuni, przydani opiekuni, małoletni, bezwłasnowolni, krewni lub przyiaciele i Prokurator Cesarski, mogą podawać ieżeli potrzeba, i wyrabiać w kancelaryi zachowawcy hipotek, wpisy na nieruchomość alienowaną; te takiż sam skutek mieć będą, iak gdyby były czynione w dzień kontraktu małżeńskiego albo w dzień wniyścia w sprawowanie opieki, a to bez uszkodzenia poszukiwań, iakie mogłyby mieć mieysce, na mężach i opiekunach, podług tego co było powyżéy powiedziane o hipoteki, na które zezwolili dla korzyści trzecich osób, nie oświadczywszy im, że

dits immeubles à raison de la gestion du tuteur, ou des dots, reprises et conventions matrimoniales de la femme, purger les hypothèques qui existeraient sur les biens par eux acquis.

2194. A cet effet, ils déposeront copie dûment collationnée du contrat translatif de propriété au greffe du tribunal civil du lieu de la situation des biens, et ils certifieront par acte signifié, tant à la femme ou au subrogé tuteur, qu'au procureur impérial au tribunal, le dépôt qu'ils auront fait. Extrait de ce contrat, contenant sa date, les noms, prénoms, professions et domiciles des contractans, la désignation de la nature et de la situation des biens, le prix et les autres charges de la vente, sera et restera affiché pendant deux mois dans l'auditoire du tribunal; pendant lequel temps, les femmes, les maris, tuteurs, subrogés tuteurs, mineurs, interdits, parens ou amis, et le procureur impérial, seront reçus à requérir, s'il a lieu, et à faire faire au bureau du conservateur des hypothèques, des inscriptions sur l'immeuble aliéné, qui auront le même effet que si elles avaient été prises le jour du contrat de mariage, ou le jour de l'entrée en gestion du tuteur, sans préjudice des poursuites qui pourraient avoir lieu contre les maris et les tuteurs, ainsi qu'il a été dit ci-dessus, pour hypothèques par eux consenties au profit de tierces personnes

2194. *Idcirco apud acta tribunalis civilis ejus loci, ubi bona sita sunt, illi deponere debent exemplum, rite cum autographo collatum, contractus dominium transferentis, et per actum, tam uxori vel tutori honorario, quam regio procuratori penes idem tribunal denunciandum, istos de facto deposito docebunt.*

In ejusdem tribunalis auditorio affigetur, et affixum ad duos menses manebit hujusce contractus summarium referens ejusdem diem, nomina, praenomina, professiones, domicilia contrahentium, designationem qualitatis bonorum et loci, ubi sita sunt, pretium et cetera venditionis onera.

Hoc bimestri spatio uxores, mariti, tutores, honorarii tutores, minores, bonis interdicti, propinqui aut amici, et regius procurator postulare poterunt, si locus erit, ut penes hypothecarum conservatorem in rem immobilem alienatam inscriptiones fiant, quae eundem parient effectum, ac si ipsa die matrimonii, vel susceptae tutelae quaesitae fuissent; citra tamen praejudicium illarum actionum, quae adversus maritos et tutores, prout superius dictum est, institui possent pro hypothecis ab ipsismet aliorum favore contractis, quin per eosdem declaratum sit, immobilia nuptiarum vel tutelae causa hypothecis obnoxia jam fuisse.

nieruchomości inż były obciążone hipoteką z powodu małżeństwa lub opieki.

2195. Jeżeli w ciągu dwóch miesięcy wywieszenia kontraktu, nie był uczyniony wpis ze strony żon, małoletnich, lub bezwłasnowolnych, na przedanych nieruchomościach, przechodzą one do nabywcy bez żadnego ciężaru z powodu posagu, zwrotów i umów małżeńskich żony, albo z powodu sprawowania opieki; ale się zachowuie poszukiwanie ieżeli wypada, na mężu i opiekunie.

Jeżeli czynione były wpisy ze strony rzeczonych żon małoletnich, lub bezwłasnowolnych, a znayduią się wierzyciele poprzedzaiący, którzy wyczerpuią wartość w całości lub w części, nabywca wolnym iest od ceny, lub iey części, którą zapłacił wierzycielom, umieszczonym w stopniu dla nich użytecznym; i wpisy ze strony żon, małoletnich lub bezwłasnowolnych, wymazane będą w całości, albo aż do ilości wyrównywaiącéy części, iaka się należała.

Jeżeli wpisy ze strony żon, małoletnich, lub bezwłasnowolnych, są naydawnieysze, nabywca żadnego wypłacenia ceny nie może czynić z uszkodzeniem rzeczonych wpisów, które podług tego co powiedziane iest powyżéy, mieć będą zawsze datę kontraktu małżeństwa, albo wniyscia w sprawowanie małżeństwa, albo wniyscia w sprawowanie opieki; a w tym przypadku wpisy innych wierzycieli, które nie idą w stopniu użytecznym dla nich, wymazane będą.

sans leur avoir déclaré que les immeubles étaient déja grevés d'hypothèques, en raison du mariage ou de la tutelle.

2195. Si, dans le cours des deux mois de l'exposition du contrat, il n'a pas été fait d'inscription du chef des femmes, mineurs ou interdits, sur les immeubles vendus, ils passent à l'acquéreur sans aucune charge, à raison des dot, reprises et conventions matrimoniales de la femme, ou de la gestion du tuteur, et sauf le recours, s'il y a lieu, contre le mari et le tuteur.

S'il a été pris des inscriptions du chef desdites femmes, mineurs ou interdits, et s'il existe des créanciers antérieurs qui absorbent le prix en totalité ou en partie, l'acquéreur est libéré du prix ou de la portion du prix par lui payée aux créanciers placés en ordre utile; et les inscriptions du chef des femmes, mineurs ou interdits, seront rayées, ou en totalité ou jusqu'à due concurrence.

Si les inscriptions du chef des femmes, mineurs ou interdits, sont les plus anciennes, l'acquéreur ne pourra faire aucun paiement du prix au préjudice desdites inscriptions, qui auront toujours, ainsi qu'il a été dit ci-dessus, la date du contrat de mariage, ou de l'entrée en gestion du tuteur; et dans ce cas, les inscriptions des autres créanciers qui ne viennent pas en ordre utile, seront rayées.

2195. *Si intra duos menses, ex quo contractus publice propositus fuit, nulla favore et nomine uxorum, minorum aut bonis interdictorum in immobilia vendita inscriptio quaesita fuerit, eadem in emtorem transeunt sine ullo onere propter dotem, restitutiones et obligationes nuptiales, quae uxori competere possent, vel causa administrationis tutoris, salvo istis regressu adversus maritum et tutorem, si locus fuerit.*

Si inscriptiones favore et nomine uxorum, minorum aut bonis interdictorum factae fuerint, et anteriores creditores existant, qui pretium, vel in totum vel pro parte, absorbebunt, emtor a toto pretio, vel ab ipsius parte, creditoribus potiorem gradum habentibus a se dimissis persoluta, liberatur, et inscriptiones favore mulierum, minorum vel bonis interdictorum, vel in totum vel pro rata parte expunguntur.

Si inscriptiones favore uxorum, minorum aut bonis interdictorum, tempore priores sint, emtor pretium persolvere nequit in earundem inscriptionum praejudicium, quae, ut supra dictum est, a die vel contractus nuptiarum, vel administrationis a tutore susceptae, effectum omnino sortientur, atque hoc casu inscriptiones favore aliorum creditorum, qui utilem gradum non obtinent, expunguntur.

DZIAŁ X.

o Jawności reiestrów i odpowiedzialności zachowawców.

2196. Zachowawcy hipotek obowiązani są wydadź wszystkim żądaiącym kopiią aktów przepisanych na ich reiestrach, i kopiią wpisów będących, albo zaświadczenie, że żadnego nie masz.

2197. Odpowiedzialnemi są za wynikaiące ukrzywdzenia:

1. Z opuszczenia na reiestrach swoich przepisań aktów odmiany, i wpisów żądanych w ich kancellaryi;

2. Z niewymienienia w zaświadczeniach swoich iednego lub kilku wpisów będących, chybaby w tym ostatnim przypadku, omyłka pochodziła z niedostatecznego oznaczenia, któreby im przyczytane bydź nie mogło.

2198. Nieruchomość wolną zostaie w rękach nowego nabywcy, względem którey zachowawca opuścił w zaświadczeniu ieden lub kilka ciężarów wpisanych; ale odpowiedzialnym iest zachowawca, byleby ten nabywca żądał zaświadczenia po przepisaniu swego tytułu; bez uszkodzenia iednak prawa wierzycieli, którzy mogą sobie wyrobić umieszczenie, według stopnia iaki się im należy, póki wartość wypłacona nie była przez nabywcę, albo póki porządek między wierzycielami nie został potwierdzony urzędownie.

CHAPITRE X.

De la publicité des registres et de la responsabilité des conservateurs.

2196. Les conservateurs des hypotèques sont tenus de délivrer à tous ceux qui le requièrent, copie des actes transcrits sur leurs registres et celle des inscriptions subsistantes, ou certificat qu'il n'en existe aucune.

2197. Ils sont responsables du préjudice résultant,

1. De l'omission sur leurs registres, des transcriptions d'actes de mutation, et des inscriptions requises en leurs bureaux;

Du défaut de mention dans leurs certificats, d'une ou de plusieurs des inscriptions existantes, à moins, dans ce dernier cas, que l'erreur ne provint de désignations insuffisantes qui ne pourraient leur être imputées.

2198. L'immeuble à l'égard duquel le conservateur aurait omis dans ses certificats une ou plusieurs des charges inscrites, en demeure, sauf la responsabilité du conservateur, affranchi dans les mains du nouveau possesseur, pourvu qu'il ait requis le certificat depuis la transcription de son titre; sans préjudice néanmoins du droit des créanciers de se faire colloquer suivant l'ordre qui leur appartient, tant que le prix n'a pas été payé par l'acquéreur, ou tant que l'ordre fait entre les créanciers n'a pas été homologué.

CAPUT X.

De edendis inscriptionum tabulis, et de obligationibus conservatorum.

2196. *Hypothecarum conservatores petentibus edere debent exemplum actuum, qui in eorum tabulis transcripti sunt, et eorum, qui adhuc inscripti reperiuntur, vel testationem, ex qua nihil horum ipsis inesse constet.*

2197. *De indemnitate ipsi tenentur:*

1. *Si in suas tabulas referre omiserint transcriptiones actuum translationis dominii, vel inscriptiones, quae in eorum officiis petitae sint;*

2. *Si in suis testationibus de una vel pluribus inscriptionibus, quae adhuc existunt, mentionem facere omiserint, nisi hoc postremo casu error ex defectu indicationum oriatur, qui ipsis adscribi nequeat.*

2198. *Quoties conservator in testationibus ab ipso editis referre omiserit unum vel plura onera in rem immobilem inscripta, haec libera erit penes novum possessorem, salvo jure indemnitatis erga ipsum conservatorem, dummodo tamen novus possessor post sui tituli transcriptionem memoratam testationem postulaverit; citra tamen praejudicium jurium,*

2199. Zachowawcy w żadnym przypadku nie mogą odmawiać lub spóźniać przepisania aktów odmiany, wpisu praw hipotecznych, ani wydania zaświadczeń żądanych pod karą wynagrodzenia szkód i straconych zysków stronom; na ten koniec za dopilnowaniem żądaiących, spisane będą natychmiast protokuły odmówienia lub spóźnienia, bądź przez sędziego pokoiu, bądź przez urząd wykonawczy czyli urzędnika trybunału zwanego, *huissier audiencier*, albo tylko *Huissier*, bądź przez notaryusza w przytomności dwóch świadków.

2200. Zachowawcy iednak obowiązani będą mieć reiestr, na którym zapiszą dzień po dzień i w porządku liczbowym, oddania im aktów odmiany do przepisania, albo nót do wpisów; wydawać będą żądaiącemu zapewnienie na papierze stęplowanym; położona w nim będzie liczba reiestru, pod którym oddanie wpisanem zostało, i nie będą mogli przepisywać aktów odmiany, ani wpisywać not na reiestrach, na to przeznaczonych, tylko podług daty i porządku oddań im uczynionych.

2201. Wszystkie reiestra zachowawców będą na papierze stęplowanym, z liczbami i oznakami szczególnemi na każdey stronicy

2199. Dans aucun cas, les conservateurs ne peuvent refuser ni retarder la transcription des actes de mutation, l'inscription des droits hypothècaires, ni la délivrance des certificats requis, sous peine des dommages et intérêts des parties; à l'effet de quoi, procès-verbaux des refus ou retardemens seront, à la diligence des requérans, dressés sur-le-champ, soit par un juge de paix, soit par un huissier audiencier du tribunal, soit par un autre huissier ou un notaire assisté de deux témoins.

2200. Néanmoins les conservateurs seront tenus d'avoir un registre sur lequel ils inscriront, jour par jour et par ordre numérique, les remises qui leur seront faites d'actes de mutation pour être transcrits, ou de bordereaux pour être inscrits; ils donneront au requérant une reconnaissance sur papier timbré, qui rappellera le numéro du registre sur lequel la remise aura été inscrite et ils ne pourront transcrire les actes de mutations ni inscrire les bordereaux sur les registres à ce destinés, qu'à la date et dans l'ordre des remises qui leur en auront été faites.

2201. Tous les registres des conservateurs sont en papier timbré, cotés et paraphés à chaque page par première et dernière, par l'un

quae creditoribus competere possunt collocationis obtinendae causa juxta gradus praerogativam, quamdiu pretium ab adquirente persolutum non est, vel quamdiu praelationis ordo inter creditores nondum adprobatus fuit.

2199. *Conservatores nec recusare, nec differre ullo casu possunt transcriptionem actuum translationis dominii, inscriptionem jurium hypothecae, aut editionem testationum, quae ab ipsis petitae sint; secus damna et id, quod interest, partibus sarcient. Hinc ad petentis instantiam processus verbalis de recusatione aut dilatione illico instituetur, vel a judice pacis, vel ab apparitore auditorii tribunalis, vel a quovis alio apparitore, aut a tabellione, duobus adhibitis testibus.*

2200. *Nihilominus conservatores tabulas penes se habere tenentur, in quibus de die in diem et ordine numerico adnotabunt exhibitionem ipsis factam actuum translationis dominii, ut transcribantur, vel traditionem schedarum, ut inscribantur; ipsi petentibus edent testationem charta regio signo munita, numerum ejus tabulae referentem, in qua exhibitio adnotata fuit: actus vero translationis dominii ab iisdem transcribendi sunt, et schedae in tabulis ad id designatis inscribendae sub ea ipsa die et juxta ordinem, quibus conservatoribus exhibitae fuerint.*

2201. *Omnia conservatorum regesta ex charta regio signo munita confici debent; sin-*

od pierwszéy karty do ostatniey położonemi przez iednego z sędziów trybunału, w którego obrębie ustanowiona iest kancellarya. Każdego dnia reiestra ukończone będą, czyli zamknięte, równie iak reiestra w które wciągane są akta.

2202. Obowiązani będą zachowawcy w odbywaniu obowiązków swego urzędu, stosować się do wszelkich przepisów ninieyszego Działu, pod karą pieniężną od 200 do 1000 franków za pierwsze wykroczenie, a za drugie pod karą złożenia z urzędu; a oprócz tego powinni będą wynagrodzić stronom szkody i stracone zyski i zapłacą ie pierwéy ieszcze niżeli karę.

2203. Wzmianki składu, wpisy i przepisania czynione są na reiestrze ciągle nie zostawuiąc żadnego próżnego mieysca, ani nic między liniami nie dodaiąc, pod karą pieniężną na zachowawców od 1000 do 2000 franków, i obowiązkiem wynagrodzenia stronom szkód i straconych zysków, w których wypłaceniu pierwszeństwo iest ieszcze przed wypłaceniem kary.

des juges du tribunal dans le ressort duquel le bureau est établi. Les registres seront arrêtés chaque jour, comme ceux d'enregistrement des actes.

2202. Les conservateurs sont tenus de se conformer, dans l'exercice de leurs fonctions, à toutes les dispositions du présent chapitre, à peine d'une amende de deux cents à mille francs pour la première contravention, et de destitution pour la seconde; sans préjudice des dommages et intérêts des parties, lesquels seront payés avant l'amende.

2203. Les mentions de dépôts, les inscriptions et transcriptions, sont faites sur les registres, de suite, sans aucun blanc ni interligne, à peine, contre le conservateur, de mille à deux mille francs d'amende, et des dommages et intérêts des parties, payables aussi par préférence à l'amende.

---

gulae ipsorum paginae numeris successivis notantur, et alter ex judicibus tribunalis, in cujus jurisdictione officium constitutum, eas a prima ad postremam se vidisse et rite dispositas esse, testationem in ipsis emittet. Singulis diebus a conservatore regestorum paginae concludentur et subsignabuntur, prout de illis cautum est, in quibus actuum descriptiones fiunt.

2202. *Conservatores in sui muneris exercitio omnia, quae in hoc capitulo praescripta sunt, observare tenentur; secus prima vice librarum ducentarum usque ad mille poena mulctantur, secunda vice officio privantur, praeter refectionem damnorum et ejus, quod interest, partibus praestandam ante solutionem mulctae.*

2203. *Adnotationes depositi, inscriptiones et transcriptiones continenter in tabulis fiunt, nullo spatio relicto, vel interposito; aliter conservatori poena librarum mille usque ad bis mille irrogabitur, praeter damna et id, quod interest, quae ante solutionem mulctae partibus sarcienda erunt.*

TYTUŁ XIX.

o Przymuszoném wywłaszczeniu i o porządkach między wierzycielami.

DZIAŁ I.

o Przymuszoném wywłaszczeniu.

2204. Wierzyciel może nastawać o wywłaszczenie: 1. Co do dóbr nieruchomych i przyłączeń do nich poczytywanych za nieruchomość, należących do dłużnika swego prawem własności; 2. Co do używania przychodów należącego do dłużnika, z dobr takiéy saméy natury.

2205. Jednakże niepodzielna część współdziedzica w nieruchomościach spadku, nie może bydź wydana na przedaż przez osobistych iego wierzycieli, nim podział lub licytacya nastąpi, których oni mogą wymagać, ieżeli im się to zdaie, i do których wchodzić maią prawo, stosownie do artykułu 882, w tytule: *o Spadkach.*

2206. Nieruchomości małoletniego, nawet usamowolnionego, albo bezwłasnowolnego, nie mogą bydź puszczone na przedaż, póki roztrząśnienie ruchomości nie nastąpi.

TITRE XIX.

De l'expropriation forcée, et des ordres entre les créanciers.

CHAPITRE PREMIER.

De l'expropriation forcée.

2204. Le créancier peut poursuivre l'expropriation, 1. des biens immobiliers et de leurs accessoires réputés immeubles, appartenant en propriété à son débiteur; 2. de l'usufruit appartenant au débiteur sur les biens de même nature.

2205. Néanmoins la part indivise d'un cohéritier dans les immeubles d'une succession ne peut être mise en vente par ses créanciers personnels, avant le partage ou la licitation qu'ils peuvent provoquer s'ils le jugent convenable, ou dans lesquels ils ont le droit d'intervenir conformément à l'article 882, au titre *des successions.*

2206. Les immeubles d'un mineur, même émancipé, ou d'un interdit, ne peuvent être mis en vente avant la discussion du mobilier.

TITULUS XIX.

De ademtione et alienatione bonorum debitoris judicis auctoritate, et de ordine inter creditores servando.

CAPUT I.

De ademtione et alienatione bonorum debitoris.

2204. *Creditor agere potest, ut debitori adimantur:*

1. *Bona immobilia et eorum accessiones, quae immobilibus adnumerantur, et ad debitorem jure dominii pertinent;*

2. *Ususfructus eorundem immobilium, qui ad debitorem spectat.*

2205. *Attamen portio adhuc indivisae rei immobilis hereditariae a propriis unius coheredis creditoribus venditioni subjici nequit, antequam divisio vel licitatio fiat, quas, si ipsi voluerint, provocare poterunt, vel iisdem adesse juxta articulum 882 tituli* de successionibus.

2206. *Immobilia minoris, licet emancipati vel bonis interdicti, venundari nequeunt, nisi in res mobiles excussio praecedat.*

2207. Roztrząśnienie ruchomości potrzebne nie iest przed wywłaszczeniem z nieruchomości posiadanych niepodzielnie, między pełnoletnim i małoletnim, lub bezwłasnowolnym, ieżeli dług iest im wspólny; ani w tym przypadku, gdy poszukiwania zaczęte były przeciw pełnoletniemu, albo przed wpadnięciem w bezwłasnowolność.

2208. Wywłaszczenie z nieruchomości które część wspólności składaią, poszukiwane iest na samym mężu dłużniku, chociażby żona do długu obowiązaną była.

Wywłaszczenie z nieruchomości należących do żony, które nie weszły do wspólności, poszukiwane iest na mężu i żonie, która upoważniona bydź może od sądu, gdyby mąż działać z nią w tém nie chciał, albo był małoletni.

W przypadku małoletności męża i żony, albo małoletności saméy tylko żony, ieżeli iéy mąż pełnoletni wymawia się od działania z nią, w tym razie trybunał mianuie żonie opiekuna, przeciw któremu odbywa się poszukiwanie.

2209. Wierzyciel w ten czas tylko poszukiwać może przedaży nieruchomości, na których nie ma hipoteki, gdy te dobra są niedostateczne, na których hipoteka iemu służy.

2210. Przymuszona przedaż dóbr położonych w różnych okręgach, wymagana bydź może następnie tylko, chybaby składały część tego samego użytkowania gospodarczego.

2207. La discussion du mobilier n'est pas requise avant l'expropriation des immeubles possédés par indivis entre un majeur et un mineur ou interdit, si la dette leur est commune, ni dans le cas où les poursuites ont été commencées contre un majeur, ou avant l'interdiction.

2208. L'expropriation des immeubles qui font partie de la communauté, se poursuit contre le mari débiteur, seul, quoique la femme soit obligée à la dette.

Celle des immeubles de la femme qui ne sont point entrés en communauté, se poursuit contre le mari et la femme, laquelle, au refus du mari de procéder avec elle, ou si le mari est mineur, peut être autorisée en justice.

En cas de minorité du mari et de la femme, ou de minorité de la femme seule, si son mari majeur refuse de procéder avec elle, il est nommé par le tribunal un tuteur à la femme, contre lequel la poursuite est exercée.

2209. Le créancier ne peut poursuivre la vente des immeubles qui ne lui sont pas hypothéqués, que dans le cas d'insuffisance des biens qui lui sont hypothéqués.

2210. La vente forcée des biens situés dans

2207. *Necesse non est, ut in res mobiles excussio ademtionem et alienationem praecedat immobilium, quae pro indiviso a majori et aetate minori, aut bonis interdicto, possidentur, si debitum ipsis commune sit, vel si judicium contra majorem aut ante interdictionem inceptum fuerit,*

2208. *Ademtio immobilium, quae partem communionis efficiunt, adversus maritum debitorem duntaxat proponitur, licet uxor de debito quoque teneatur.*

Quoties vero de bonis immobilibus uxoris agatur, quae extra communionem sunt, actio instituitur adversus maritum et uxorem, quae in judicio, auctoritate judicis, sola adesse etiam poterit, si cum ea se sistere maritus abnuat, vel aetate minor sit.

Quum vir et uxor aetate minores sunt, vel quum uxor tantum in minori aetate est constituta, si ejus vir major cum ea judicio sisti abnuit, tribunal uxori curatorem eligit, adversus quem actio proponitur.

2209. *Creditor alienationem immobilium, quae hypotheca sibi obligata non sunt, postulare nequit, nisi quatenus bona hypothecae supposita credito suo solvendo minime sufficiant.*

2210. *Judicialis venditio bonorum, quae in pluribus districtibus sita sunt, ordine successivo postulanda erit, nisi unius ejusdemque praedii partem constituant.*

2211. Jeżeli dobra hipotekowe dla wierzyciela i nie hipotekowe, albo dobra położone w różnych okręgach, składaią część iednego i tegoż samego użytkowania gospodarczego, przedaż iednych i drugich poszukiwana iest razem, ieżeli dłużnik żąda tego; i odbywa się oszacowanie stosowne w szczegółach do ceny przysądzenia, ieżeli wypada.

2212. Jeżeli dłużnik udowodnia przez dzierżawne kontrakty urzędowe, że przychód czysty i wolny z iego nieruchomości, w przeciągu roku, dostateczny iest na zapłatę długu w kapitale, procentach i kosztach, i zdaie ten przychód na wierzyciela; sędziowie mogą zawiesić poszukiwanie, ale z zachowaniem zwrócenia go nazad, gdyby wypadało iakie przeciwieństwo, lub przeszkoda do zapłaty.

2213. Przymuszona przedaż nieruchomości poszukiwana bydź może tylko na mocy tytułu urzędowego, i obowięzuiącego do wykonania, o dług pewny i wyrachowany.

différens arrondissemens ne peut être provoquée que successivement, à moins qu'ils ne fassent partie d'une seule et même exploitation.

Elle est suivie dans le tribunal dans le ressort duquel se trouve le chef-lieu de l'exploitation, ou, à défaut de chef-lieu, la partie de biens qui présente le plus grand revenu, d'après la matrice du rôle.

2211. Si les biens hypothéqués au créancier, et les biens non hypothéqués, ou les biens situés dans divers arrondissemens, font partie d'une seule et même exploitation, la vente des uns et des autres est poursuivie ensemble, si le débiteur le requiert; et ventilation se fait du prix de l'adjudication, s'il y a lieu.

2212. Si le débiteur justifie, par baux authentiques, que le revenu net et libre de ses immeubles pendant une année suffit pour le paiement de la dette en capital, intérêts et frais, et s'il en offre la délégation au créancier, la poursuite peut être suspendue par les juges, sauf à être reprise s'il survient quelque opposition ou obstacle au paiement.

2213. La vente forcée des immeubles ne peut être poursuivie qu'en vertu d'un titre authentique et exécutoire, pour une dette certaine et liquide. Si la dette est en espèces

Petitio instituitur coram tribunali, in cujus jurisdictione primariae aedes rusticae ejusdem praedii sitae sunt, aut, ipsis deficientibus, ubi sita est bonorum pars, quae juxta tabulas censuarias majorem praebeat reditus quantitatem.

2211. *Si bona creditori obligata et non obligata, vel in pluribus districtibus sita, unius ejusdemque praedii et administrationis partem efficiunt, debitore petente, venundantur, et, si locus est, pro ratione pretii, quo una simul adjudicata fuerunt, singula aestimantur.*

2212. *Si debitor authenticis locationum documentis edoceat, unius anni reditum suorum immobilium, oneribus deductis, satis esse persolvendis debito sortis, usuris et expensis, atque ejusdem reditus delegationem creditori offerat, judices venditionis acta diferre poterunt, salvo jure ea persequendi, si creditor solutionem consequi non potuerit oppositionis vel cujusque impedimenti causa.*

2213. *Immobilium ademtio atque venditio postulari nequit, nisi in vim tituli, qui authenticus sit et paratam habeat executionem, nec non pro debito certo et liquido. Si debitum illiquidum fuerit in quantitate, judicium quidem validum est, sed adjudicatio fieri nequit, nisi peracta liquidatione.*

Jeżeli dług iest w gatunkach niewyrachowanych, poszukiwanie iest ważne; ale przysądzenie nie może nastąpić aż po wyrachowaniu.

2214. Zyskuiący ustąpienie tytułu obowiązuiącego do wykonania, nie może poszukiwać wywłaszczenia, póki wręczenie przeniesienia dłużnikowi nie nastąpi.

2215. Poszukiwanie może mieć mieysce na mocy wyroku tymczasowego, lub stanowczego, wykonywalnego tymczasowo, bez względu na odzew czyli apellacyą; ale przysądzenie nie może nastąpić, aż po wyroku stanowczym ostatecznie, albo takim od którego iuż nie masz apellacyi.

Nie może bydź odbywane poszukiwanie na mocy wyroku wydanego zaocznie, w przeciągu czasu dozwolonego na wnoszenie przeciwieństwa.

2216. Poszukiwanie unieważnionym bydź nie może pod pozorem, że ie zaczął wierzyciel o summę większą nad tę, iaka się iemu należy.

2217. Każde poszukiwanie wywłaszczenia z nieruchomości, poprzedzone bydź powinno nakazem zapłaty, podanym za dopilnowaniem i żądaniem wierzyciela, osobie dłużnika, lub w iego zamieszkaniu przez urząd wykonawczy.

Formy nakazu, i poszukiwania wywłaszczenia urządzone są prawami w postępowaniu Sądowém.

non liquidées, la poursuite est valable; mais l'adjudication ne pourra être faite qu'après la liquidation.

2214. Le cessionnaire d'un titre exécutoire ne peut poursuivre l'expropriation qu'après que la signification du transport a été faite au debiteur.

2215. La poursuite peut avoir lieu en vertu d'un jugement provisoire ou définitif, exécutoire par provision, nonobstant appel; mais l'adjudication ne peut se faire qu'après un jugement définitif en dernier ressort, ou passé en force de chose jugée.

La poursuite ne peut s'exercer en vertu de jugement rendus par défaut durant le délai de l'opposition.

2216. La poursuite ne peut être annulée sous prétexte que le créancier l'aurait commencée pour une somme plus forte que celle qui lui est due.

2217. Toute poursuite en expropriation d'immeubles doit être précédée d'un commandement de payer, fait, à la diligence et requête du créancier, à la personne du débiteur ou à son domicile, par le ministère d'un huissier.

Les formes du commandement et celles de la poursuite sur l'expropriation sont réglées par les lois sur la procédure.

2214. *Cessionarius tituli, qui paratae excussionis beneficio polleat, ad bona debitori adimenda agere non potest, quin prius cessio ipsi debitori denunciata fuerit.*

2215. *Petitio fieri potest in vim sententiae interlocutoriae vel definitivae, quae non obstante appellatione, interim executioni mandari queat; ad adjudicationem vero minime proceditur, nisi post sententiam definitivam, quae vel in ultima instantia lata sit, vel in judicatum transierit.*

Petitio pro venditione institui non potest in vim contumacialis sententiae, pendente dilatione ad contradicendum concessa.

2216. *Judicium ademtionis bonorum debitoris infirmari nequit, eo, quod ab initio creditor plus debito petierit.*

2217. *Actio ad immobilia adimenda proponi minime potest, nisi creditore instante mandatum de solvendo praecesserit, atque hoc apparitoris ministerio ipsimet debitori denunciatum, vel ad ejus domicilium indictum fuerit.*

Formulae, tum praecepti, tum actionum ad adimenda bona, legibus de judiciali processu praescribuntur.

DZIAŁ II.

o Porządku i rozkładzie ceny między wierzycieli.

2218. Porządek i rozkład ceny nieruchomości, i sposób działań w tym względzie, urządzone są prawami o postępowaniu sądowém.

TYTUŁ XX.

O przedawnieniu.

DZIAŁ I.

Urządzenia ogólne.

2219. Przedawnienie iest środek nabycia, lub uwolnienia się, na mocy pewnego przeciągu czasu, i pod warunkami oznaczonemi prawem.

2220. Nie można wcześnie zrzekać się przedawnienia: można się zrzec przedawnienia nabytego.

2221. Zrzeczenie się przedawnienia iest wyraźne, lub niewyraźne: zrzeczenie się niewyraźne wypływa z czynu, który daie poznać odstąpienie prawa nabytego.

CHAPITRE II.

De l'ordre et de la distribution du prix entre les créanciers.

2218. L'ordre et la distribution du prix des immeubles, et la manière d'y procéder, sont réglés par les lois sur la procédure.

TITRE XX.

De la prescription.

CHAPITRE PREMIER.

Dispositions générales.

2219. La prescription est un moyen d'acquérir ou de se libérer par un certain laps de temps, et sous les conditions déterminées par la loi.

2220. On ne peut d'avance renoncer à la prescription: on peut renoncer à la prescription acquise.

2221. La renonciation à la prescription est expresse ou tacite: la renonciation tacite résulte d'un fait qui suppose l'abandon du droit acquis.

CAPUT II.

De ordine et distributione pretii inter creditores.

2218. *Ordo et distributio pretii immobilium, et modus id exequendi, legibus de judiciali processu definiuntur.*

TITULUS XX.

De praescriptione.

CAPUT I.

Dispositiones generales

2219. *Praescriptio est modus adquirendi dominium, vel se ab obligatione liberandi, per certum temporis lapsum, et sub conditionibus lege praestitutis.*

2220. *Praescriptioni in antecessum renunciari non potest; jam quaesitae renunciare licet.*

2221. *Renunciatio praescriptionis vel expressa, vel tacita est; tacita ex facto oritur, quo derelictum praesumitur jus adquisitum.*

*

2222. Nie może zrzekać się przedawnienia nabytego ten, kto nie może alienować.

2223. Sędziowie z urzędu nie mogą użyć środka który z przedawnienia wypływa.

2224. Przedawnienie zarzucane bydź może w każdym stanie sprawy, nawet przed sądem apellacyynym; chybaby względem strony która nie stawiła środka przedawnienia, było domniemanie z okoliczności, że się go zrzekła.

2225. Wierzyciele lub każda inna osoba maiąca w tym interes, aby przedawnienie było nabyte, mogą go stawiać na zarzut, nawet chćby się go zrzekał dłużnik, albo właściciel.

2226. Nie można nabydź prawa przedawnienia do własności rzeczy, które nie są w zamianach.

2227. Rząd krajowy, ustanowienia publiczne i gminy, poddane są takimże samym przedawnieniom, iak i szczególne osoby, i mogą także zastawiać się niemi.

DZIAŁ II.

O posiadaniu.

2228. Posiadanię iest utrzymywanie lub używanie rzeczy, albo prawa, które mamy lub go używamy przez nas samych, albo przez kogo innego, który ie odbywa, lub używa w naszem imieniu.

2222. Celui qui ne peut aliéner, ne peut renoncer à la prescription acquise.

2223. Les juges ne peuvent pas suppléer d'office le moyen résultant de la prescription.

2224. La prescription peut être opposée en tout état de cause, même devant la cour d'appel, à moins que la partie qui n'aurait pas opposé le moyen de la prescription, ne doive, par les circonstances, être présumée y avoir renoncé.

2225. Les créanciers, ou toute autre personne ayant intérêt à ce que la prescription soit acquise, peuvent l'opposer, encore que le débiteur ou le propriétaire y renonce.

2226. On ne peut prescrire le domaine des choses qui ne sont point dans le commerce.

2227. L'etat, les établissemens publics et les communes, sont soumis aux mêmes prescriptions que les particuliers, et peuvent également les opposer.

CHAPITRE II.

De la possession.

2228. La possession est la détention ou la jouissance d'une chose ou d'un droit que nous tenons ou que nous exerçons par nous mêmes, ou par un autre qui la tient ou qui l'exerce en notre nom.

2222. *Qui alienare nequit, adeptae praescriptioni renunciare non potest.*

2223. *Ex officio supplendi non oppositae praescriptioni judicibus potestas non est.*

2224. *In quavis judicii parte, et etiam in causa appellationis, praescriptio opponi potest, nisi ex adjunctis praesumendum sit, eum, qui praescriptionis exceptionem non objecerit, ipsi renunciasse.*

2225. *Creditores et omnes, quorum interest, praescriptionem adquisitam esse, eam opponere possunt, licet debitor vel dominus ejus beneficio renunciaverit.*

2226. *Dominia rerum, quae extra commercium sunt, praescriptioni non subjacent.*

2227. *Regium domanium, publica instituta et municipia iisdem, quibus singuli cives, praescriptionibus subsunt, et iisdem aeque juvantur.*

CAPUT II.

De possessione.

2228. *Possessio est detentio rei, quam habemus, vel usus juris, quod exercemus, seu per nos ipsos, seu per alium, qui nostro nomine rem detinet, vel jure nostro experitur.*

2229. Ażeby mieć możność do nabycia przedawnienia, potrzeba mieć posiadanie ciągłe i nieprzerywane, spokoyne, iawne, nie dwuznaczne, i pod tytułem właściciela.

2230. Domniemanie iest zawsze, że osoba posiada za siebie samę i pod tytułem właściciela, ieżeli dowiedzioném nie iest, że zaczęte było posiadanie za inną osobę.

2231. Gdy kto zaczął posiadanie za inną osobę, domniemanie iest zawsze, że posiadał pod takim samym tytułem, ieżeli przeciwnych dowodów nie masz.

2232. Czyny saméy tylko możności, albo czyny prostego dopuszczenia, nie mogą bydź zasadą ani posiadania, ani przedawnienia.

2233. Tem bardziéy czyny gwałtowności, nie mogą bydź zasadą posiadania, z któregoby przedawnienie wypływało.

W ten czas dopiero zaczyna się użyteczne posiadanie, gdy gwałtowność ustała.

2234. Dla rzeczywistego posiadacza który dowodzi posiadanie dawne, iest domniemanie, że posiadał w czasie pośrednim, ieżeli nie masz przeciwnych dowodów.

2235. Na dopełnienie przedawnienia, można przyłączyć do posiadania swoiego, posiadanie swego naczelnika, w iakimkolwiek sposobie wzięte iest po nim prawo bądź pod tytułem ogólnym, lub szczególnym, bądź pod tytułem zyskownym, lub uciążaiącym.

2229. Pour pouvoir prescrire, il faut une possession continue et non interrompue, paisible, publique, non équivoque, et à titre de propriétaire.

2230. On est toujours présumé posséder pour soi, et à titre de propriétaire, s'il n'est prouvé qu'on a commencé à posséder pour un autre.

2231. Quand on a commencé à posseder pour autrui, on est toujours présumé posséder au même titre, s'il n'y a preuve du contraire.

2232. Les actes de pure faculté et ceux de simple tolérance ne peuvent fonder ni possession ni prescription.

2233. Les actes de violence ne peuvent fonder non plus une possession capable d'opérer la prescription.

La possession utile ne commence que lorsque la violence a cessé.

2234. Le possesseur actuel, qui prouve avoir possédé anciennement, est présumé avoir possédé dans le temps intermédiaire, sauf la preuve contraire.

2235. Pour compléter la prescription, on peut joindre à sa possession celle de son auteur, de quelque manière qu'on lui ait succédé, soit à titre universel ou particulier soit à titre lucratif ou onéreux.

2229. *Ad praescriptionem adipiscendam requiritur possessio continuata, non interrupta, pacifica, publica, non ambigua et jure domini habita.*

2230. *Unusquisque pro se et domini jure semper possidere praesumitur, nisi alterius nomine eum possidere coepisse probetur.*

2231. *Cum alterius nomine quis possidere incepit, semper eodem titulo possidere praesumitur, nisi aliter constet.*

2232. *Actus meræ facultatis et indulgentiae nec possessioni nec praescriptioni causam praebere possunt.*

2233. *Actus violenti possessionem constituere nequeunt ad praescriptionem inducendam; possessio utilis incipit vi cessante.*

2234. *Actualis possessor, qui antiquitus se possedisse probat, intermedio quoque tempore possedisse praesumitur, nisi aliter probetur.*

2235. *Ad praescriptionem perficiendam quisquis propriae possessioni auctoris sui possessionem adjungere potest, quocumque modo, seu generali seu particulari, lucrativo aut oneroso, ab illo causam habuerit.*

DZIAŁ III.

o Przyczynach które do przedawnienia przeszkadzaią.

2236. Nigdy ci nie otrzymuią przedawnienia, którzy posiadaią za drugiego, choćby przez iakikolwiek bądź przeciąg czasu.

I tak dzierżawca, skład przyymuiący, używaiący przychodów, i każdy inny który trzyma czasowo rzecz właściciela, nie nabywa do niéy prawa przedawnienia.

2237. Równie nie mogą nabydź przedawnienia dziedzice po tych, którzy trzymali rzecz pod iakimkolwiek bądź tytułem, z oznaczonych przez artykuł poprzedzaiący.

2238. Jednakże osoby wymienione w artykułach 2236. i 2237. mogą nabydź przedawnienia, gdy tytuł ich posiadania znayduie się zmieniony, bądź przez przyczynę przychodzącą od trzeciego, bądź przez przeciwienie się, którego oni używali przeciw prawu właściciela.

2239. Osoby którym dzierżawcy, przyymaiący skład i inni utrzymuiacy czasowo, oddali rzecz na mocy tytułu przenoszącego własność, mogą przedawnienia iéy nabydź.

2240. Nie można nabydź przedawnienia przeciw tytułowi swoiemu, w takim znaczeniu, że nie można zmienić względem samego siebie przyczyny i zasady posiadania swoiego.

CHAPITRE III.

Des causes qui empêchent la prescription.

2236. Ceux qui possèdent pour autrui, ne prescrivent jamais, par quelque laps de temps que ce soit.

Ainsi, le fermier, le dépositaire, l'usufruitier, et tous autres qui détiennent précairement la chose du propriétaire, ne peuvent la prescrire.

2237. Les héritiers de ceux qui tenaient la chose à quelqu'un des titres désignés par l'article précédent, ne peuvent non plus prescrire.

2238. Néanmoins les personnes énoncées dans les articles 2236 et 2237 peuvent prescrire, si le titre de leur possession se trouve interverti, soit par une cause venant d'un tiers, soit par la contradiction qu'elles ont opposée au droit du propriétaire.

2239. Ceux à qui les fermiers, dépositaires et autres détenteurs précaires, ont transmis la chose par un titre translatif de propriété, peuvent la prescrire.

2240. On ne peut pas prescrire contre son titre, en ce sens que l'on ne peut point se changer à soi-même la cause et le principe de sa possession.

CAPUT III.

De causis, quae praescriptionem impediunt.

2236. *Qui alterius nomine possident, quovis lapsu temporis nunquam praescriptionem adquirere possunt.*

Hinc conductores, depositarii, usufructuarii et ceteri, qui rem alienam precario possident, eandem praescribere nequeunt.

2237. *Heredes eorum, qui res alienas aliquo ex titulis in praecedenti articulo memoratis retinent, easdem pariter praescribere non possunt.*

2238. *Nihilominus ii, de quibus in articulis 2236 et 2237 dictum est, praescriptione adjuvari queunt, si eorum possessionis titulus interversus sit, vel propter alterius factum, vel propter exceptiones ab iisdem adversus domini jura propositas.*

2239. *Illi, quibus a conductoribus, depositariis aliisque precario jure possidentibus, res tradita fuit titulo ad transferendum dominium habili, ipsam praescribere possunt.*

2240. *Adversus titulum, quo aliquis rem possidet, praescriptioni haudquaquam locus est, eo scilicet sensu, ut inde causa et initium ejus possessionis immutentur.*

2241. Można nabydź przedawnienia przeciw tytułowi swemu w znaczeniu takim, że się nabywa na mocy przedawnienia uwolnienie od zobowiązania, iakie było zaciągnięte.

DZIAŁ IV.

o Przyczynach które przerywaią, lub zawieszaią bieg przedawnienia.

Oddział I.

o Przyczynach które przerywaią przedawnienie.

2242. Przedawnienie może bydź przerwane, albo naturalnie, albo cywilnie.

2243. Naturalne iest przerwanie, gdy posiadacz pozbawiony iest używania rzeczy więcéy niż przez rok, bądź od dawnego właściciela, bądź od kogo trzeciego.

2244. Pozwanie do sądu, nakaz albo zaięcie urzędowe wręczone temu, komu się przeszkadza do przedawnienia, iest przerwaniem cywilném.

2245. Pozwanie do zgody przed kancellaryą sądu pokoiu, przerywa przedawnienie od dnia daty swoiéy, gdy nastąpiło po nim zapozwanie do stawienia się w sądzie, podług przeciągów czasu z prawa wynikaiących.

2246. Pozwanie do sądu choćby przed sędziego nienależnego, przerywa przedawnienie.

2241. On peut prescrire contre son titre, en ce sens que l'on prescrit la libération de l'obligation que l'on a contractée.

CHAPITRE IV.

Des causes qui interrompent ou qui suspendent le cours de la prescription.

Section I.

Des causes qui interrompent la prescription.

2242. La prescription peut être interrompue ou naturellement ou civilement.

2243. Il y a interruption naturelle, lorsque le possesseur est privé, pendant plus d'un an, de la jouissance de la chose, soit par l'ancien propriétaire, soit même par un tiers.

2244. Une citation en justice, un commandement ou une saisie, signifiés à celui qu'on veut empêcher de prescrire, forment l'interruption civile.

2245. La citation en conciliation devant le bureau de paix, interrompt la prescription, du jour de sa date, lorsqu'elle est suivie d'une assignation en justice donnée dans les délais de droit.

2246. La citation en justice, donnée même devant un juge incompétent, interrompt la prescription.

2241. *Praescriptioni locus est adversus titulum ejus, qui praescribit, eo sensu scilicet, ut ipse liberationem contractae obligationis praescriptione nanciscatur.*

CAPUT IV.

De causis, quibus praescriptio vel interrumpitur vel suspenditur.

Sectio I.

De causis, quibus praescriptio interrumpitur.

2242. *Praescriptio vel naturaliter vel civiliter interrumpi potest.*

2243. *Naturaliter interrumpitur, cum possessor ultra annum vel a domino, vel a quocumque alio, rei usu privatur.*

2244. *Civiliter interrumpitur in jus vocatione, vel judicis mandato, vel sequestratione denunciata illi, quem a praescriptione submovere volumus.*

2245. *Vocatio coram judice pacis, litis componendae causa, praescriptionem a die subscriptae vocationis interrumpit, quoties subsequatur decretum, quo partes judicio se sistere debeant intra tempus a lege praefinitum.*

2246. *In jus vocatio etiam coram judice incompetenti praescriptionem interrumpit.*

2247. Jeżeli nakaz stawienia się do sądu iest żaden z niedostatku formy;
Jeżeli powód odstępuie od żądania swoiego;
Jeżeli dopuszcza, że upadnie instancya;
Albo ieżeli żądanie iego iest odrzucone;
Przerwanie poczytuie się za niebyłe.

2248. Przerwane iest przedawnienie, gdy dłużnik lub posiadacz, uznaie prawo tego, przeciw któremu przedawnienia nabywał.

2249. Przypozwanie uczynione stosownie do artykułów powyższych, iednego z dłużników solidarnych, albo uznanie przez niego, przerywa przedawnienie przeciw wszystkim innym, nawet przeciw dziedzicom po nich.
Przypozwanie iednego z dziedziców po dłużniku solidarnym, albo uznanie przez tego dziedzica, nie przerywa przedawnienia względem innych współdziedziców, choćby nawet wierzytelność hipotekowana była, ieżeli zobowiązanie nie iest niepodzielne.
Przypozwanie takie, albo takie uznanie przerywa przedawnienie względem innych współdłużników tylko co do części takiéy, do iakiéy ten dziedzic iest obowiązany.
Aby przerwać przedawnienie co do całości względem innych współdłużników, potrzebne iest przypozwanie wszystkich dziedziców po dłużniku zmarłym, albo uznanie od tych wszystkich dziedziców.
2250. Przypozwanie dłużnika istotnego, albo uznanie przez niego, przerywa przedawnienie przeciw ręczycielowi.

2247, Si l'assignation est nulle par défaut de forme,
Si le demandeur se désiste de sa demande,
S'il laisse périmer l'instance,
Ou si sa demande est rejetée,
L'interruption est regardée comme non avenue.

2248. La prescription est interrompue par la reconnoissance que le débiteur ou le possesseur fait du droit de celui contre lequel il prescrivait.

2249. L'interpellation faite, conformément aux articles ci-dessus, à l'un des débiteurs solidaires, ou sa reconnaissance, interrompt la prescription contre tous les autres, même contre leurs héritiers.

L'interpellation faite à l'un des héritiers d'un débiteur solidaire, ou la reconnoissance de cet héritier, n'interrompt pas la prescription, à l'égard des autres cohéritiers, quand même la créance serait hypothécaire, si l'obligation n'est indivisible.
Cette interpellation ou cette reconnaissance n'interrompt la prescription, à l'égard des autres codébiteurs, que pour la part dont cet héritier est tenu.
Pour interrompre la prescription pour le tout, à l'égard des autres codébiteurs, il faut l'interpellation faite à tous les héritiers du débiteur décédé, ou la reconnoissance de tous ces héritiers.

2250. L'interpellation faite au débiteur principal, ou sa reconnaissance, interrompt la prescription contre la caution.

Oddział II.

O Przyczynach, które zawieszaią bieg przedawnienia.

2251. Przedawnienie ma bieg przeciw wszystkim osobom, chybaby im służył iaki wyiątek ustanowiony pewném prawem.
2252. Przedawnienie nie ma biegu przeciw małoletnim i bezwłasnowolnym, ale się to zachowuie, co iest powiedziane w artykule 2278, i wyiąwszy inne przypadki oznaczone prawem.
2253. Przedawnienie nie ma biegu między małżonkami.
2254. Przedawnienie ma bieg przeciw mężatce, choćby nie była rozdzielona przez kontrakt małżeński, albo sądownie, względem dóbr któremi mąż zarządza, ale zachowane iéy iest poszukiwanie na mężu.
2255. Jednakże nie ma biegu w czasie małżeństwa względem alienacyi gruntu ustanowionego pod rządem posagowym, stosownie do artykułu 1561 tytułu o kontrakcie małżeńskim i wzaiemnych prawach małżonków.

Section II.

Des causes qui suspendent le cours de la prescription.

2251. La prescription court contre toutes personnes, à moins qu'elles ne soient dans quelque exception établie par une loi.
2252. La prescription ne court pas contre les mineurs et les interdits, sauf ce qui est dit à l'article 2278, et à l'exception des autres cas déterminés par la loi.

2253. Elle ne court point entre époux.

2254. La prescription court contre la femme mariée, encore qu'elle ne soit point séparée par contrat de mariage ou en justice, à l'égard des biens dont le mari a l'administration, sauf son recours contre le mari.
2255. Néanmoins elle ne court point, pendant le mariage, à l'égard de l'aliénation d'un fonds constitué selon le régime dotal,

2247. *Interrupta non censetur praescriptio, si in jus vocatio solemnitatum defectu nulla sit, si actor a petitione desistat, si instantiam perimi sinat, aut si ea rejiciatur.*

2248. *Interrumpitur praescriptio, cum debitor vel possessor jus agnoscit illius, adversus quem illa inchoata fuerat.*

2249. *In jus vocatio juxta praecedentes articulos alterius ex debitoribus in solidum, vel juris agnitio ab eodem facta, praescriptionem interrumpit adversus ceteros, atque etiam adversus eorum heredes.*

In jus vocatio unius ex heredibus debitoris in solidum, vel juris agnitio ab eodem herede facta, praescriptionem non interrumpit quoad alios coheredes, licet de credito hypothecario ageretur, dummodo obligatio individua non sit.

Haec in jus vocatio vel agnitio praescriptionem quoad alios debendi correos non interrumpit, nisi pro rata parte, ad quam idem heres tenetur.

Ut praescriptio quoad totum debitum et alios debendi correos interrumpatur, requiritur, ut omnes defuncti debitoris heredes in jus vocentur, vel ab omnibus agnitio fiat.

2250. *In jus vocatio principalis debitoris, vel ipsius agnitio, praescriptionem contra fidejussorem interrumpit.*

Sectio II.

De causis, quae prescriptionem suspendunt.

2251, *Adversus quoscumque praescriptio decurrit, nisi aliqua exceptione a lege data adjuventur.*
2252. *Adversus aetate minores et bonis interdictos praescriptio non decurrit, exceptis tamen, quae articulo 2278 dicta sunt, et aliis casibus a lege definitis.*
2253. *Nec decurrit inter conjuges.*
2154. *Adversus nuptam, quoad bona a marito administrata, praescriptio decurrit, etiamsi ex nuptiarum contractu, aut per sententiam ipsa bonis divisa non sit, salvo tamen eidem adversus virum regressu.*
2255. *Nihilominus constante matrimonio praescriptio non decurrit quoad alienationem fundi in dotem constituti sub regimine dotali, juxta articulum* 1561 *tituli* de contractu nuptiarum et mutuis conjugum juribus.

wnie do artykułu 1561. w tytule *o Kontrakcie małżeńskim i o wzaiemnych prawach między małżonkami.*

2256. Równie zawieszone iest przedawnienie w czasie małżeństwa:

1od. W przypadku gdy sprawa żony nie może bydź odbywana, póki nie nastąpi wybór względem przyięcia, lub zrzeczenia się wspolności;

2re. W przypadku gdy mąż przedawszy własne dobro żony bez iéy zezwolenia, rękoymią iest przedaży, i we wszystkich innych przypadkach, w których sprawa żony zwracałaby się przeciw mężowi.

2257. Przedawnienie nie ma biegu:

Względem wierzytelności, która od warunku zależy, póki warunek nie nastąpi;

Względem sprawy o rękoymią, póki pokonanie prawem nie nastąpi;

Względem wierzytelności na dzień oznaczony, póki ten dzień nie przyydzie.

2258. Przedawnienie nie ma biegu przeciw dziedzicowi z dobrodzieystwem inwentarza co do wierzytelności, które ma do spadku.

Ma bieg przedawnienie przeciw spadkowi bezdziedzicznemu, chociaż nieopatrzonemu wyznaczeniem kuratora.

2259. Ma ieszcze bieg przedawnienie w czasie trzech miesięcy na sporządzenie inwentarza, i w czterdziestu dniach na rozwagę czyli namysł.

conformément à l'article 1561, au titre *du contrat de mariage et des droits respectifs des époux.*

2256. La prescription est pareillement suspendue pendant le mariage,

1. Dans le cas où l'action de la femme ne pourrait être exercée qu'après une option à faire sur l'acceptation ou la renonciation à la communauté;

2. Dans le cas où le mari, ayant vendu le bien propre de la femme sans son consentement, est garant de la vente, et dans tous les autres cas où l'action de la femme réfléchirait contre le mari.

2257. La prescription ne court point,

A l'égard d'une créance qui dépend d'une condition, jusqu'à ce que la condition arrive;

A l'égard d'une action en garantie, jusqu'à ce que l'éviction ait lieu;

A l'égard d'une créance à jour fixe, jusqu'à ce que ce jour soit arrivé.

2258. La prescription ne court pas contre l'héritier bénéficiaire, à l'égard des créances qu'il a contre la succession.

Elle court contre une succession vacante, quoique non pourvue de curateur.

2259. Elle court encore pendant les trois mois pour faire inventaire, et les quarante jours pour délibérer.

2256. *Constante matrimonio pariter praescriptio suspenditur:*

1. *Quum uxor actione experiri non potest, nisi post optionem ineundae vel non ineundae communionis;*

2. *Quum vir, venditis uxoris bonis absque ejus consensu, de evictione tenetur, et quotiescumque actio uxori competens adversus maritum retorqueri posset.*

2257. *Praescriptio non decurrit pro credito, quod a conditione pendet, nisi usquedum conditio existat;*

Nec pro actione ad evictionem praestandam, nisi postquam res evicta sit;

Neque pro credito ad certum tempus, nisi dies solutionis venerit.

2258. *Praescriptio locum non habet contra heredes cum beneficio inventarii, quoad ipsorum credita erga hereditatem.*

Ipsa decurrit adversus jacentem hereditatem, etsi curator ei datus non fuerit.

2259. *Praescriptio locum quoque sibi vindicat pendente dilatione trium mensium ad conficiendum inventarium, nec non quadraginta dierum ad deliberandum.*

DZIAŁ V.

O potrzebnym czasie do przedawnienia.

Oddział I.

Urządzenia ogólne.

2260. Przedawnienie rachuie się przez dni, a nie przez godziny.

2261. Nabyte iest przedawnienie, gdy dopełniony ostatni dzień z wyznaczonego terminu.

Oddział II

O przedawnieniu trzydziestoletniém.

2262. Wszelkie sprawy, tak rzeczowe iak osobiste, podlegaią przedawnieniu ciągiem lat trzydziestu nabytemu, i przytaczaiący takie przedawnienie obowiązanym nie iest okazywać na to tytuł, ani nie można stawiać przeciw niemu wyiątku, wynikaiącego ze złéy wiary.

2263. Po dwudziestu ośmiu latach, od daty ostatniego tytułu, dłużnik czynszu lub podobnéy wypłaty przymuszonym bydź może do dania kosztem swoim nowego tytułu wierzycielowi swoiemu, lub maiącym iego prawo.

2264. Prawidła przedawnienia co do innych przedmiotów, nad wymienione w niniejszym tytule, wyłożone są w właściwych im tytułach.

CHAPITRE V.

Du temps requis pour prescrire

Section I.

Dispositions générales.

2260. La prescription se compte par jours, et non par heures.

2261. Elle est acquise lorsque le dernier jour du terme est accompli.

Section II.

De la prescription trentenaire.

2262. Toutes les actions, tant réelles que personnelles, sont prescrites par trente ans, sans que celui qui allègue cette prescription soit obligé d'en rapporter un titre, ou qu'on puisse lui opposer l'exception déduite de la mauvaise foi.

2263. Après vingt-huit ans de la date du dernier titre, le débiteur d'une rente peut être contraint à fournir à ses frais un titre nouvel à son créancier ou à ses ayant-causes.

2264. Les règles de la prescription sur d'autres objets que ceux mentionnés dans le présent titre, sont expliquées dans les titres qui leur sont propres.

CAPUT V.

De tempore ad praescribendum praefinito.

Sectio I.

Dispositiones generales.

2260. *In praescriptione dies, non horae computantur; ipsa non nisi toto postremo die completo adquiritur.*

2261. *In praescriptionibus, quae certo dierum numero explentur, quicumque dies etiam feriati indistincte computantur.*

In illis praescriptionibus, quae ad menses decurrunt, singuli menses aequales habentur, licet inaequali dierum numero constent.

Sectio II.

De praescriptione triginta annorum.

2262. *Actiones omnes, tum reales, tum personales, triginta annorum spatio praescribuntur, quin is, qui hanc praescriptionem asserit, titulum teneatur edere, aut ipsi exceptio ex mala fide objici possit.*

2263. *Octavo supra vigesimum exacto anno ab ultimi tituli die, debitor reditus com-*

Oddział III.

O przedawnieniu przez lat dziesięć i przez dwadzieścia.

2265. Kto nabywa dobrą wiarą i przez tytuł sprawiedliwy nieruchomości, po dziesięciu latach nabywa iéy własności prawém przedawnienia, ieżeli prawdziwy właściciel mieszka w obrębie sądu apellacyynego, w którego rozciągłości położona iest nieruchomość; a po dwudziestu latach, ieżeli ma zamieszkanie nie w rzeczonym obrębie.

2266. Jeżeli prawdziwy właściciel miał swoie zamieszkanie, różnemi czasy, w obrębie i za obrębem, na dopełnienie przedawnienia potrzeba dodawać do tego, co brakuie do dziesięciu lat przytomności, dwoistą liczbę lat nieprzytomności, ażeby uzupełnić dziesięć lat przytomności.

2267. Tytuł nieważny z niedostatku formy, nie może służyć za zasadę na przedawnienie dziesięcio i dwudziestoletnie.

2268. Dobra wiara domniemywana iest zawsze; kto złą wiarę przytacza dowieść iey powinien.

2269. Dostateczny iest byt dobrey wiary w chwili nabycia.

2270. Architekci i podeymuiący się robót ogółem, po dziesięciu latach wolnemi są od rękoymi za większe roboty, które wykonali, albo niemi kierowali.

Section III.

De la prescription par dix et vingt ans.

2265. Celui qui acquiert de bonne foi et par juste titre un immeuble, en prescrit la propriété par dix ans, si le véritable propriétaire habite dans le ressort de la cour d'appel dans l'étendue de laquelle l'immeuble est situé; et par vingt ans, s'il est domicilié hors dudit ressort.

2266. Si le véritable propriétaire a eu son domicile en différens temps, dans le ressort et hors du ressort, il faut, pour compléter la prescription, ajouter à ce qui manque aux dix ans de présence, un nombre d'années d'absence double de celui qui manque pour compléter les dix ans de présence.

2267. Le titre nul par défaut de forme ne peut servir de base à la prescription de dix et vingt ans.

2268. La bonne foi est toujours présumée; et c'est à celui qui allègue la mauvaise foi à la prouver.

2269. Il suffit que la bonne foi ait existé au moment de l'acquisition.

2270. Après dix ans, l'architecte et les entrepreneurs sont déchargés de la garantie des gros ouvrages qu'ils ont faits ou dirigés.

---

pelli potest, ut propriis expensis creditori, vel ab ipso causam habentibus, novum titulum exhibeat.

2264. *Regulae praescriptionis ceterarum rerum, quae in hoc titulo non recensentur, singulatim peculiaribus titulis explicantur.*

Sectio III.

De praescriptione decem vel viginti annorum.

2265. *Qui bona fide et justo titulo rem immobilem adquirit, dominium ejusdem decennio praescribit, si verus dominus intra territorium tribunalis appellationis, in quo res immobilis sita est, commoretur; et vicennio, si extra ipsum territorium domicilium habeat.*

2266. *Si verus dominus quandoque in praedicto territorio, quandoque alibi domicilium suum habuerit, ad praescriptionem implendam necesse est, ut, duplicatis annis, qui ad decennium habitationis in territorio desunt, totidem absentiae annis suppleatur.*

2267. *Titulus nullitati obnoxius ex solemnitatum defectu praescriptionem decem aut viginti annorum constituere nequit.*

2268. *Bona fides semper praesumitur; malam fidem objicienti probandi onus incumbit.*

2269. *Sat est, ut adquisitionis tempore bona fides exstiterit.*

2270. *Architecti et redemtores operum ab obligationibus pro cautione operarum, quas vel ipsi exstruxerunt, vel quibus fuere praepositi, decennio liberantur.*

Oddział IV

O niektórych przedawnieniach szczególnych.

2271. Sprawa artystów i nauczycieli umieiętności i sztuk o nauki które daią miesięcznie;

Sprawa gospodarzy domów zaiezdnych, i kuchni, z powodu mieszkania i żywności, które dostarczaią;

Sprawa rzemieślników i robotników o zapłatę dzienną, dostarczań i zasług;

Upadaią przedawnieniem sześciomiesięcznem

2272. Sprawa doktorów, chirurgów i aptekarzy za odwiedzanie przez nich, działania i lekarstwa;

Sprawa urzędu wykonawczego o zapłatę od aktów które wręczał, i zleceń które wykonywał;

Sprawa kupców o towary które przedaią osobom szczególnym nie kupcom;

Sprawy utrzymuiących uczniów na stole i edukacyi, o cenę zapłaty od ich uczniów, i sprawy innych nauczycieli za wyuczenie rzemiosła lub sztuki;

Sprawa służących którzy idą w służbę rocznie o zapłatę ich zasług;

Upadaią przedawnieniem rocznem.

2273. Sprawa patronow o zapłatę ko-

Section IV.

De quelques prescriptions particulières.

2271. L'action des maîtres et instituteurs des sciences et arts, pour les leçons qu'ils donnent au mois;

Celle des hôteliers et traiteurs, à raison du logement et de la nourriture qu'ils fournissent;

Celle des ouvriers et gens de travail, pour le paiement de leurs journées, fournitures et salaires;

Se prescrivent par six mois.

2272. L'action des médecins, chirurgiens et apothicaires, pour leurs visites, opérations et médicamens;

Celle des huissiers, pour le salaire des actes qu'ils signifient, et des commissions qu'ils exécutent;

Celle des marchands, pour les marchandises qu'ils vendent aux particuliers non marchands;

Celle des maîtres de pension, pour le prix de la pension de leurs élèves, et des autres maîtres, pour le prix de l'apprentissage;

Celle des domestiques qui se louent à l'année, pour le payement de leur salaire,

Se prescrivent par un an.

2273. L'action des avoués, pour le paie-

Sectio IV.

De aliquibus peculiaribus praescriptionibus.

2271. *Praescribuntur sex mensium spatio actiones, quae competunt magistris et institutoribus scientiarum et artium pro menstruis honorariis ob rudimenta ipsis praestandis;*

Quae ad caupones et lixas pertinent pro habitatione et alimentis ab iisdem praestitis;

Quae artificibus et operariis conceduntur ob quotidianam eorum mercedem, praestationes et stipendia.

2272. *Unius anni spatio praescribuntur actiones, quae medicis, chirurgis et pharmacopolis competunt pro infirmorum curatione, operationum mercede et pharmacorum pretio;*

Quae apparitoribus ad consequendam mercedem denunciationis actorum et omnium, quae ipsorum officio commissa sunt;

Quae mercatoribus ob pretium mercis civibus, non mercatoribus, venditae;

Quae hospitatoribus ob alumnorum pensionem, aliisque magistris pro tyrocinii mercede;

Quae famulis annua mercede conductis ob ejusdem mercedis solutionem competunt.

2273. *Actiones, quae ad procuratores spectant ob expensas litis et honorarium conse-*

sztów ich i należytości, przedawnia się dwóma laty, rachuiąc od wyroku w processie, albo od poiednania się stron, albo od odwołania rzeczonych patronów. Względem interesów nie ukończonych, nie mogą zanosić żądania o koszta i należytości swoie, któreby sięgały więcey niżeli lat pięciu.

2274. Przedawnienie w przypadkach powyższych ma mieysce, chociażby ieszcze trwały dostarczania, wydawania, służby i roboty.

Ustaie bieg iego, ieżeli uczyniony był porachunek, wydane było pismo zaświadczaiące dług, albo zobowiązanie, albo pozwanie do sądu które nie upadło.

2275. Jednakże ci przeciw którym przedawnienia takie są stawiane, mogą wyznaczyć przysięgę stawiaiącym ie względem dowiedzenia się, czyli rzecz zapłacona była rzeczywiście.

Przysięga może bydź wyznaczona owdowiałym osobom, i dziedziczącym albo ich opiekunom, ieżeli są małoletni, ażeby oświadczyli, ieżeli nie wiedzą, że się ta rzecz należy.

2276. Sędziowie i patronowie uwolnieni są od papierów w pięc lat po wyroku w processie.

Urząd wykonawczy uwolniony iest równie od tego, we dwa lata po wykonaniu zlecenia, albo po wręczeniu aktów, które iemu zlecone były.

ment de leurs frais et salaires, se prescrit par deux ans à compter du jugement des procès, ou de la conciliation des parties, ou depuis la révocation desdits avoués. A l'égard des affaires non terminées, ils ne peuvent former de demandes pour leurs frais et salaires qui remonteraient à plus de cinq ans.

1274. La prescription, dans les cas ci-dessus, a lieu, quoiqu'il y ait eu continuation de fournitures, livraisons, services et travaux.

Elle ne cesse de courir que lorsqu'il y a eu compte arrêté, cédule ou obligation, ou citation en justice non périmée.

2275. Néanmoins, ceux auxquels ces prescriptions seront opposées, peuvent déférer le serment à ceux qui les opposent, sur la question de savoir si la chose a été réellement payée.

Le serment pourra être déféré aux veuves et héritiers, ou aux tuteurs de ces derniers, s'ils sont mineurs, pour qu'ils ayent à déclarer s'ils ne savent pas que la chose soit due

2276. Les juges et avoués sont déchargés des pièces cinq ans après le jugement des procès.

Les huissiers, après deux ans, depuis l'exécution de la commission, ou la signification des actes dont ils étaient chargés, en sont pareillement déchargés.

---

quendum biennio praescribuntur a die rei judicatae aut transactionis inter partes initae, vel a die, qua ipsorum mandatum revocatum fuit.

Si vero de negotiis nondum absolutis agatur, petitionem ipsi instituere nequeunt pro iis expensis et honorariis, quae ultra quinquennium deberentur.

2274. *In memoratis casibus praescriptio locum habet, etiamsi praestationes, famulatum et operas continuatas fuisse, constet.*

Praescriptio interrumpitur dumtaxat, cum vel rationum absolutio, vel obligatio, aut chirographus, seu scriptura, vel in jus vocatio non peremta intercesserint.

2275. *Attamen illis, quibus hae praescriptiones objiciuntur, facultas est, jusjurandum iis, qui eas objiciunt, deferendi, ut declarent, utrum revera solutio facta fuerit nec ne.*

Jusjurandum viduis et heredibus, aut illorum tutoribus, si minores sint, deferri poterit, ut declarent, utrum rem deberi sciant vel ignorent.

2276. *Judices et procuratores post quinquennium a sententia, apparitores post biennium*

2277. Przychody czynszowe albo z podobnych wypłat wiecznych i dożywotnich;

Zapłaty alimentarne;

Naymy domów, cena dzierżawy dóbr wieyskich;

Procenta od summ pożyczonych, i w ogólności wszystko co się wypłaca rocznie, albo w wyznaczonych granicach czasu ieszcze krótszych;

Przedawniaią się pięcią laty.

2278. Przedawnienia o iakich mowa w artykułach niniejszego oddziału, maią swóy bieg przeciw małoletnim, bezwłasnowolnym; ale zachowuie się im poszukiwanie na ich opiekunach.

2279. Co się tyczy ruchomości, posiadanie zastępuie tytuł.

Jednakże kto zgubił, albo komu rzecz była ukradziona, może się upomnąć o nię we trzech latach, rachuiąc od dnia zguby, lub kradzieży, u trzeciego, w którego rękach rzecz taką znalazł; a wolne iest temu poszukiwanie na osobie od którey rzecz taką ma.

2280. Jeżeli rzeczywisty posiadacz rzeczy ukradzionéy lub zgubionéy, kupił ią na iarmarku lub targu, albo na przedaży publicznéy, albo od kupca przedaiącego podobne rzeczy, wtenczas tylko właściciel pierwotny może żądać oddania téy rzeczy, gdy wraca posiadaczowi cenę, iaką on za tę rzecz wydał.

2277. Les arrérages de rentes perpétuelles et viagères;

Ceux des pensions alimentaires;

Les loyers des maisons, et le prix de ferme des biens ruraux;

Les intérêts des sommes prêtées, et généralement tout ce qui est payable par année, ou à des termes périodiques plus courts,

Se prescrivent par cinq ans.

2278. Les prescriptions dont il s'agit dans les articles de la présente section, courent contre les mineurs et les interdits, sauf leur recours contre leurs tuteurs.

2279. En fait de meubles, la possession vaut titre.

Néanmoins celui qui a perdu ou auquel il a été volé une chose, peut la revendiquer pendant trois ans, à compter du jour de la perte ou du vol, contre celui dans les mains duquel il la trouve, sauf à celui-ci son recours contre celui duquel il la tient.

2280. Si le possesseur actuel de la chose volée ou perdue l'a achetée dans une foire ou dans un marché, ou dans une vente publique, ou d'un marchand vendant des choses pareilles, le propriétaire originaire ne peut se la faire rendre qu'en remboursant au possesseur le prix qu'elle lui a coûté.

---

ab executione seu denunciatione actorum, quae ipsis commissa fuerunt, liberantur a reddendis rationibus pro documentis et scripturis eisdem traditis.

2277. *Praeteriti annui reditus ad perpetuitatem vel ad vitam;*

Praeterita alimenta;

Pensiones aedium et mercedes bonorum ruralium;

Usurae sortis mutuatae, et quidquid in singulos annos, vel brevioribus statis temporibus, persolvendum est, quinquennio praescribuntur.

2278. *Praescriptiones, de quibus agitur in hujusce sectionis articulis, etiam adversus minores et bonis interdictos decurrunt, salvo regressu contra eorum tutores.*

2279. *In rebus mobilibus possessio titulo aequiparatur.*

Nihilominus res vel amissa, vel furto subtracta, intra triennium computandum a die, qua amissa vel subtracta fuit, vindicari potest adversus eum, penes quem res reperitur, salvo huic regressu contra illum, a quo eandem accepit.

2280. *Si possessor rei furto ablatae vel deperditae eandem emerit in publicis nundinis vel in rerum venalium foro, aut publica auctione, aut a mercatore similia vendente, illam dominus repetere nequit, nisi pretium a possessore persolutum ipsi rependat.*

2281. Przedawnienia zaczęte w czasie ogłoszenia niniejszego tytułu, urządzone będą stosownie do praw dawnych.

Jednakże przedawnienia wtenczas zaczęte, i dla których potrzebaby ieszcze według praw dawnych więcéy niż lat trzydziestu rachuiąc od tegoż samego czasu, dopełnione będą upłynieniem lat trzydziestu.

2281. Les prescriptions commencées à l'époque de la publication du présent titre seront réglées conformément aux loix anciennes.

Néanmoins les prescriptions alors commencées, et pour lesquelles il faudrait encore, suivant les anciennes lois, plus de trente ans à compter de la même époque, seront accomplies par ce laps de trente ans.

2281. *Praescriptiones a die publicationis hujusce tituli jam inchoatae praecedentium legum sanctionibus moderantur.*

Attamen praescriptiones jam inceptae, pro quarum complemento, juxta priores leges, plus quam triginta annis ab ante dicta publicatione adhuc opus esset, triginta annorum spatio concluduntur.

BIBLIOTEKA
20556